חלוץ

דער ים רוישט

דערציילונגען און סקיצן

זלוש. (אוסכ מוסקאוויטש.)

תלוש

דער ים רוישט

דערצעהלונגען און סקיצען

מיינע עלטערן
שלמה און חיה מוסעלעוויטש
געווידמעט.

פארלאג „קולטור"
ניו יארק, 1921.

אינהאַלט פאַרצייכנים:

ערשטע אָפּטיילונג

צווייטע אָפּטיילונג

דריטע אָפּטיילונג

דער ים רוישט

.1

פריה זיינען פאַריבער די ווינטערדיגע רעגענס, די ווינטען זיינען אַנשווייגען געוואָרען און דער ים האָט זיך בארוהיגט נאָך די אומאויפהערליכע שטורעמס. אָוועגט האָט די יוגענט גענומען שפּאַצירען אויפ'ן ברעג ים, פאַרהילכענדיג די וויסטע ווייט מיט געלעכטער, פרייד־געשרייען און ליבע לידער.

עס איז אָנגעקומען שבת. א גאַנצען טאָג האָט העל געלויכטען די זון. אין אָוועגט איז זי געגאַנגען אָפּרוהען, ווערענדיג דער־טרונקען אין די בלוטיג־רויטע וואָלקענס מיט משונה'דיגע קאָנ־טורען. אויפ'ן ברעג איז געווען אַן אומאויפהערליכער טומעל פון א גרויסען המון, און אין דעם איטאַליענישען קאַפע אויף דער אָפענער טעראַסע האָבען עטליכע מוזיקאַנטען געשפּילט אַן אַלטען טרויעריגען וואַלץ. און די מעלאָדישע טענער פון דער פּלייט האָבען דערמאָנט דאָס באַקלאָגען זיך פון א קראַנקען מיידעל אויף אומעט און איינזאַמקייט.

ניט ווייט פון קאַפע אויף צוואָרפענע שטיינער איז געזעסען א גרופּע ארבייטער. זיי זיינען געווען זעקס מאַן, אַלע פון רוס־לאַנד. דריי פון זיי — דער רויטער, העסליכער סענדער מיט די דיקע ליפּען און נידריגען שטערען, דער כיטרער, מאָגערער יאַנקעל מיט די גנבה'שע אויגען, און דער שלאַנקער, שעמעוודיגער דוד, — זיינען אין רוסלאַנד אויך געווען ארבייטער. די איבעריגע — דער שמאָלברוסטיגער שווינדזיכטיגער העשעל, דער ריהרעוודי־גער חיים און דער סיבירער איינגעל בנימין מיט דעם צאַרטען מיידעלשען געזיכט, — זיינען געווען קינדער פון פאַרמעגליכע על־טערען, און זיינען געקומען אין פּאַלעסטינא ארבייטען אויפ'ן לאַנד.

אַט די קליינע אַרטעל פון טאַטשעטשניקעס האָט שטענדיג זיך געהאַלטען אָן א זייט פון די אַנדערע אַרבייטער און האָט זעהר ניט גערן אַריינגענומען ווּעמען אין זייער גרופּע. איצט האָבען די טאַטשעטשניקעס געשפּאַסט, געלאַכט און האָבען ווי אונגערן פאַרטשעפּעט די מיידלעך, וואָס האָבען פּאַרוויז שפּאַ־צירט פאַר זיי, ווי אויף אַן אויסשטעלונג.

— זעהט, קינדער, ווער עס געהט! האָט געשמייכעלט דער העסליכער סענדער, אָנווייזענדיג מיט דער האַנט אויף א שלאַנ־קע אַרבייטערין, וואָס האָט שפּאַצירט מיט א שוואַרץ־וואָנציגען וועכטער פון גליל. זי איז געווען זאַפטיג, ווי א רייפער פרוכט אואָן האָט געטראָגען א בלויע בלוזע מיט א ברייטען אויסשניט אויף דער הויכער אָפּגעברענטער ברוסט. — זעה נאַר, ווי געזונט איז דאָס געוואַרען!

דער וועכטער באַגריסט די טאַטשעטשניקעס פריינדליך מיט דער האַנט און מורמעלט עפּעס דער מיידעל. זי לאַכט שעמעוו־דיג און קוקט בגנבה אין זיין שעהן געזיכט. ניט אָפּטרעטענדיג פון זיי, געהען נאָך, ווי שאָטענס צוויי אַראַבער — קריסטען אין רייכע שוואַרצע אַבאַיעס (אַראַבישע פּלעדען) און רויטע פעסקעס. זיי קוקען אויף דאָס מיידעל מיט זשעדנע בליקען, און עס דוכט זיך אויס, אַז אָט־אָט וועלען זיי אויף אַלעמנעס אויגען דער׳הרג׳נען דעם בחור און אויף ווילדע פערד אוועקריי־טען מיט איהר אין דער וייטער מדבר.

— פאַר־א־יאָהרען, אָנהויב פריהלינג, — הויבט אָן חיים, נאָכקוקענדיג דער אַרבייטערין, האָב איך צוזאַמען מיט איהר געאַרבייט אין א מאַנדעל גאָרטען, הינטער דער קאָלאָניע, מיר האָבען אויפגעאַקערט די ערד אַרום די בוימער. און די בוימער זיינען געשטאַנען אין ווייסער בליהונג ווי כלות, און האָבען צוגאָ־סען ווייט אַרום כוואַליעס דופט. איינמאָל אין דער פריה זיינען מיר געבליבען אליין אין גאָרטען. פלוצלונג האָט זי אָפּגעוואָר־פען אָן א זייט איהר אייזען, און ליידענשאַפטליך אויסבויגענדיג איהר יונגען בויגזאַמען קערפּער, האָט זי זיך צוגאָסען אין א הילכיגען געלעכטער.

— וואָס איז מיט דיר, דבורה? — האָב איך געפרעגט,

ווערענדיג אָנגעשטעקט מיט איהר געלעכטער. האָט זי נאָך שטאַרקער זיך צולאַכט און גענומען פאַרוואַרפען מיך מיט די ווייסע דופטיגע בלומען וואָס זי האָט הויפענווייז אַראָפּגעריסען פון די בוימער.

— אָט נאָ דיר, נאָ דיר!

דאָס בלוט האָט מיר אַ שטראָם געטאָן אין קאָפּ, און איך האָב זיך געוואָרפען צו איהר, אָבער זי האָט מיך פלינק אָפּגע־שטויסען און איז אוועקגעלאָפען איבער די אַלעע, אַ שטאַרקע און אַ רייצענדע, אינגאַנצען באַשפּריצט מיט די גאָלדענע פלע־קען פון דער זון.

— נו, און מיט וואָס האָט זיך דאָס געענדיגט? — האָט גע־פרעגט סענדערפּ בליצענדיג מיט די אויגען.

— מיט גאָרניט. ביז איצט קען איך ניט פאַרשטעהן, וואָס מיט איהר איז דאַן געווען. און איך בין נאָכדעם ווי אַ שיכור'ער אַרומגעגאַנגען אַ גאַנצען טאָג...

— גאָר אַזוי! — האָבען די טאַטשעטשניקעס זיך צולאַכט.

עס געהען פאַרביי צוויי גימנאַזיסטינס מיט זייער לעהרערין. אַרומגענומען שפּאַצירען זיי ביידע ביים וואַסער און זינגען. און הינטער זיי געהט לאַנגזאַם מיט זיין זוהן דער שבת'ניק אבראַם, אַ ברייטפּלייציגער ערד אַרבייטער פון דער וואָלגאַ מיט אַ גרויסער טונקעל־בלאָנדער באָרד און נאַאיווע קינדישע בלויע אויגען. דער שלאַנקער רוד פאַרטשעפּעט דעם יונג מיט אַ שפּאַס. יענער לאַכט גוטמוטיג, דראָהט איהם מיט'ן פינגער און ענטפערט אין אַ געבראָכענעם העברעאיש:

— וואַרט נאָר, וועסט שוין כאַפּען פון מיר.

אָט איז פאַרבייגעריטען אַן אַראַבער אויף אַ ווייסען דאַרפּי־סיגען קעמעל. די מאַסע קוקט איהם נאָך, און די אינגלאַך לויפען נאָך מיט פרייד געשרייען:

— יאַלאַ, יאַלאַ! (שנעלער).

די זון זינקט אַראָפּ אַלץ נידעריגער... זי האָט געפאַרבט דעם הימעל און דעם ים אין אַ בלייך־ראָזען קאָליר, און ווייט הינטער'ן האַפען, אויפ'ן באַרג אין דעם אַראַבישען טייל פון דער אַלטער שטאָדט האָט זי אין גאָלד באַצירט די קליינע פענ־

סטער פון די מעטשעטעס און די שלאַנקע מינאַרעטן, פון וועל־כע עס דערטראָגט זיך דאָס טרויעריקע זינגען פון די מועזינען, וואָס רופן די גלויביקע צו טאָן תפילה.

פון א שטילן געסל האָט זיך באַוויזן א הויכער, שלאַנ־קער יונגערמאַן פון א יאָהר דריי און צוואַנציק, אָהן א היטעל, מיט געדיכטע טונקעל־ברוינע האָר און א גוטן אָפענעם פּנים. דערזעהן די פאַרשידענאַרטיקע באַלעבטע מאַסע, האָט דער בחור מיט פרייד געשמייכעלט און האָט גענומען זוכן מיט די אויגן באַקאַנטע אין אַלע זייטן. פּלוצלונג האָט ער באַמערקט די טאַטשעטשניקעס און איז צוגעגאַנגען צו זיי.

סענדער האָט זיך אויפגעשטעלט איהם אַנטקעגן.

— שלום, דניאל!

די פריינט האָבן זיך פעסט געדריקט די הענט. און דניאל האָט גענומען דערצעהלען ווי ער איז א גאַנצן טאָג געגאַנגען פון דער ווייטער וואַלד קאָלאָניע, וואָס ליגט ביים גרענעץ פון גליל. דער וועג איז געווען א ווייטער, און איהם האָט זי געוואָלט נאָך פאַר אָוונט זיין אין שטאָט. ער איז דורכגעגאַנגען דאָס קליינע געסל פון דער קאָלאָניע, פאַרביי דעם בית עולם און אונטערן וואַלד, האָט ער זיך א לאָז געטאָן איבער די וויסטע פעלדער, וואָס זיינען פאַר־וואַקסען מיט ווילדן שטעכיגען גראָז, רויטען מאָן און פעלד־בלומען. אויפ׳ן האַרצען איז געווען לייכט און פרעהליך. אויף די בערג פון יהודה האָט זיך אויפגעהויבען די זון, צוגיסענדיג א ים מיט ליכט. ער איז געגאַנגען און געזונגען דאָס באַצויבערענדע ליד פון מאַנע, „די פריהלינגס זון“, אין וועלכען דער פּאָעט האָט אויסגעגאָסען אַזוי פיל בענקשאַפט נאָך דער היימאַט, דער הייליגער ערד. און אין דער ווייט האָט דער עווקאַליפּטען וואַלד געראַושט מיט זיינע שפּיצען, ווי ער וואָלט איהם געשיקט זיין לעצטען גרוס. אויפ׳ן וועג האָט ער באַגעגענט יונגע, שעהנע אַראַבערינס, און זיי האָבען איהם ליב צוגעשמיי־כעלט, ווייזענדיג זייערע ווייסע ציינער און געקלונגען מיט די מטבעות אין די האָר. אין איין אָרימען דערפעל, וואָס איז גע־ווען אַרומגערינגעלט מיט קאַקטוסען, האָט אַן אָרימע פרוי איהם

אנגענומען פאר א הייליגען און האט צו איהם ארויסגעטראגען איהר קינד, וואס האט געהאלטען ביים שטארבען פון א ביס פון א שלאנג.

— א הייליגער וואנדערער,—האט זי געוויינט— אללאה אליין האט דיך אהער געשיקט. דו וועסט רעטען מיין קינד.—ער האט זי געטרייסט און דערצעהלט, אז ער געהט אין מעקא קניהען פאר דעם גרויסען נביא. א שלאנקע מיידעלע מיט א דינעם טונקעלען העלזעל האט איהם געבראכט א קרוג מיט קאלטען וואסער און האט זיך באהאלטען אין שאטען פון א פייגענבוים. און ווען ער איז אוועק ווייטער, האט די ארימע פרוי מיט דעם שטארבענדען קינד איהם נאכגעקוקט, מיינענדיג, אז ער איז א הייליגער...

— מיין גאט, ווי אומעטיג דארט אין וואלד איז געוועז, — האט דניאל זיך דערמאנט.

— גוט, אין אווענט וועלען מיר געהן צו די אשעראווסקיס, — האט פארגעשלאגען סענדער. דארט וועט מסתמא היינט זיין פרעהליך. דארט וועט זיין געזעלשאפט, טענץ, דאן וועט מען זיך זעצען אין א קרייז, און ווער עס איז וועט דערצעהלען א מעשה׳לע, ווי אלעמאל שבת אווענט.

— מיט פארגעניגען, — האט דניאל צוגעשטימט. — מיר ווילט זיך אזוי שטארק זעהן מענשען...

אביסעל שפעטער זיינען די פריינד אוועק אין א רעסטאראן עסען. דער ברעג איז געווארען וויסטער. די זון איז שוין פארגאנגען. מיט אמאל זיינען די וואלקענס געווארען טונקעל אנגע׳ברוגז׳ט. פון צפון איז אנגעקומען די פינסטערניש, און נאר אין מעריב האט נאך געברענט א גאלדענער פאס פון דער אווענטרויט. דער ים האט זיך אנגעטאן אין דעם טרויער פון די אווענדיגע שאטענס. און אין דעם איטאליענישען קאפע האט די מוזיק א קלאפ געטאן עפעס פרעהליכעס אויף א אבשיד. די פאר׳שיכור׳טע טענער האבען געשאלט אין דער טונקעל ווערענדער לופט, ווי בחורים, בארוישטע פון ליבע און ויין, אויף אן אווענט, אין דער צייט, ווען מען שניידט די ווייטרויבען...

.2

דער בעל הבית פון הכסניה, דער דיקער, גוטמוטיגער מאל־קאָוו, מיט דער רייכער גאָלדענער באָרד האָט באגריסט דניאל'ן זעהר פריידנליך.

— שלום, שלום, — האָט ער געזאָגט, אויסשטרעקענדיג צו איהם צוויי פינגער — ווידער ביי מיר. אין סענדער'ס צימערל שטעהט א לעדיגע בעט. דאָרט וועסטו קענען שלאָפען.

— גוט, — האָט דניאל איינגעשטימט.

ער האָט ליב געהאט דאָס אָרימע גאסטהויז און טראַקטיר. דאָ זיינען אלעמאָל געווען א סך יונגע לייט, און צווישען זיי האָ־בען זיך געפונען אינטערעסאנטע בחורים. מיט צוויי יאָהר צוריק האָט מען איהם אהער אריינגעפיהרט פון שיף. עס איז געווען ווינטער. א שטורעם איז געווען אויפ'ן ים, און דער דאמפפער האָט אלץ ניט געקענט לאנדען די פאסאזשירען. ענדליך איז דער ווינט שטיל געוואָרען, און איניגע יונגע טרוימער האָט זיך איינגעגעבען אראָפצוקומען אויפ'ן ברעג און ארויפצוטרעטען אויף דאָס הייליגע לאנד וועגען וועלכען זיי האָבען אזוי פיל געטרוימט... אויסגע־מאטערט פון דער לאנגער רייזע אויפ'ן ים, איז ער מיט וואַ־קעלדיגע טריט נאָכגעגאנגען מאלקאָוו'ען, וואָס האָט איהם גע־רופען צו זיך, צוזאָגענדיג איהם צימערען, וואָס זיינען ריין ווי גאָלד, און גוטע עסען. אריינגעקומען איז ער אָבער אין אן אלטע פינ־סטערע געביידע מיט פארריכערטע, שמוציגע ווענט, מיט א פאר־שטיקטער לופט, אין וועלכער עס איז געווען שווער צו אטע־מען. א הויכער, שעהנער אלטער מיט א ביבלישען געזיכט, אין א לאנגער שווארצער קאפאָטע און א יארמולקע, איז לאנגזאם אויפגעשטאנען פון טיש און האָט איהם אויסגעשטרעקט די צי־טערענדע האנד. אויפ'ן שוועל פון א דערבייאיגען צימער האָט זיך באוויזען א קרענקליכע אידענע מיט גרויסע צושראָקענע אוי־גען. אונטערשפארענדיג מיט דער לינקער האנט די באַק, און מיט דער רעכטער האלטענדיג די לינקע ביים עלענבויגען, האָט זי גע־שטאַרט עפּעס אויף איין פונקט אויף דער קעגענאיבערדיגער וואנט. נאָכדעם איז אריינגעקומען א זעהר בלייכע דיקע מיידעל און האָט

איהם געבראכט א גלאָז מוטנעם טיי. און אין די טונקעלע שויבען האָט בייז געקלאפּט דער רעגען, און עס האָט זיך געהערט ווי דער ים רוישט טרויעריג. און דאָס אַלץ האָט דאן אויסגעוויזען דניאל'ן ווי א שווערער, פּייניליכער חלום...

אין עטליכע טעג אַרום, באַקענענדיג זיך נעהענטער מיט די איינוואוינער פון דעם גאַסט־הויז, האָט דניאל זיך דערפיהלט היי־מיש אין דער נייער אומגעבונג. ער האָט זיך דערוואוסט, אז מאַלקאָוו איז אין דער היים געווען א מילנער, האָט געוואוינט אין דאָרף און גוט געלעבט מיט די פּויערים, וואָס פלעגען אפילו קומען צו איהם נאָך עצות. אָבער אַט האָבען זיך אָנגעהויבען די פּאָג־ראָמען. מען איז אויף איהם אויך אָנגעפאַלען, מען האָט צו־טראָגען און צורויבט זיין הויז, און זיין פרוי האָט מען געפּייניגט אויף א שרעקליכען אופן. פון דאן אָן איז זי קראַנק, האָט מורא צו בלייבען אליין אין הויז, און ביינאכט קרעכצט זי און וואַרפט זיך, ווי א פויגעל מיט אונטערגעשלאָגענע פליגלען...

דניאל האָט זיך אַרומגעוואַשען, איבערגעטאָן און געזעצט צום טיש עסען מיט די טאַטשעטשניקעס. אנטקעגען זיי איז געזע־סען ביים טיש דער שעהנער אלטער רב משה, וואָס האָט ביי מאַל־קאָוו'ן פאַרנומען א קליין צימערעל. ער האָט דאָ דערלעבט זיינע טעג שטיל און רוהיג, אויפ'ן חשבון פון די קינדער, וואָס האָבען גע־שיקט געלט פון אַמעריקא. דער אלטער האָט ליב געהאַט יונג־וואַרג, האָט גערן צוגעהערט זייערע דיספּוטען, וויצען און לידער, און אַמאָל האָט ער אַרויסגעהאָלפען ווען עס איז פון די ארבייטס־לאָזע. די באַזוכער פון טראַקטיר זיינען זעהר צוגעוואוהנט גע־וואָרען צו איהם, און ווען דער אלטער האָט זיך ניט גוט גע־פיהלט, פלעגען אלע פרעגען:

— וואָס איז, רב משה איז ווידער קראַנק?

מיט דניאל'ען איז דער אלטער געוואָרען באַזונדערס פריינד־ליך. אין די ווינטערדיגע טעג, ווען עס האָט גערעגענט אָהן אויפ־הער, און דער ים האָט געברומט מיט צאָרן, פאַרגיסענדיג די ברע־גען, פלעגען זיי זיצען ביי א גלאָז טיי און פיהרען אן אינטימען שמועס. מיט א פאַרבאַרגענער בענקשאַפט האָט רב משה דער־

צעהלט וועגען זיינע קינדער, וואָס געהען אויף פאַלשע וועגען און פארגעסען אָן גאָט...

— רייזע! — האָט סענדער אַ געשריי געטאָן צו מאַלקאָוו'ס טאָכטער, — גיב שנעלער עסען און עטליכע פלאַשען ווייז.

דאָס בלייכע מיידעל האָט געענטפערט פון קיך.

— מיר'ן וואַרטען אביסעל, דער קאַרטאָפעל איז נאָך ניט פארטיג.

אויפ'ן שוועל פון דערבייאיגען צימער האָט זיך באַוויזען מאַלקאָוו'ס פרוי אין איהר שטענדיגער פּאָזע מיט'ן שטאַרען בליק. מאַלקאָוו האָט די טאַטשעטשניקעס געגעבען ווייז, און זיי האָבען גענומען טרינקען.

— איך טרעט ווידער אריין אין אייער ארטעל, בחורים, — האָט דניאל געזאָגט. — איך האָב אייך דאָך נאָר פארלאָזען אויף אַ צייט.

— נו, וואָס פאר רייד! — האָט סענדער אונטערגעכאַפּט. — אָט לאָמיר בעסער אויסטרינקען.

ביז עס איז אָנגעקומען דאָס עסען פון קאַרטאָפּעל און גע־האַקטען פלייש, זיינען שוין די יונגען געוועזען אביסעל שיכור'לעך.

דער כיטרער יאנקעל האָט אַ וואונק געטאָן חיים'ען, און סענ־דער'ס גלאָז איז ווידער אָנגעפילט געוואָרען מיט ווייז.

— פארוואָס טרינקסטו ניט? — האָט איהם געפרעגט דער שלאַנקער דוד. — טרינק!

ווען סענדער פלעגט זיך אָנטרינקען, פלעגט ער אָנהויבען טומלען. די טאַטשעטשניקעס פלעגען זיין צופרידען מיט אַזאַ געלעגענהייט און האָבען שוין געוואוסט, ווי אויפצורייצען איהם. פלעגט טרעפען, די גאַנצע ארטעל זיצט ביים טיש. דער טיש איז פול מיט געטראנקען. ווי נאָר מען באַמערקט, אַז סענדער איז שיכור'לעך, נעהמט יאנקעל, ווי גאַרניט מיינענדיג, פאַרפיהרען אַ געשפּרעך וועגען דעם ווי די רוסען הוליען.

— ווען די בורלאַקעס אויף דער וואָלגאַ צוהוליען זיך! — הויבט ער אָן.

און חיים רייצט נאָך מעהר:

— דער טייוועל וויים, וואָס דאָס איז! מיר זיצען, ווי שלאַ־

פע זקנים. איז דען אזוי ביי אנדערע, ווען זיי טרינקען אוים? וואָס פאר א ברייטקייט, שוואונג! דער וויין שטראָמט טייכענ־ווייז. ארום קלינגען די פלעשער, באקאלען, די פרעהליכע טענער פון לידער. און אויף אונז טוט דאָך ווער א קוק צו טאָן. וואָלט כאָטש אימיצער זיך צוטאנצט!

— וואָס איז דאָ צו רעדען! — זיפצט יאנקעל טרויעריג.

— מיר זיינען קינדער פו זא טויטען פאָלק. ניט אומזיסט שטעהט ערגעץ געשריבען: „ניט פרעה זיך, ישראל". — אליין ווינקט ער צו זיין שכן: ווארט נאָר, באלד וועט ער אָנהויבען. און סענדער הויבט אָן. פלוצלונג גיט ער א זעץ מיט'ן פויסט אין טיש, אז דאָס געשיר שפּרינגט אונטער, און א געשריי:

— מאלקאָוו, א טוץ פלעשער וויין!

דער ארטעל כאַפּט אונטער מיט פרייד:

— הורא, סענדער!

און די ביליגע טעלער און גלעזער פליהען אויף דער ערד און צוברעכען זיך אויף שטיק־שטיקלאך. אויסגעבראָכען געגוג גע־שיר, לאָזט זיך סענדער אריין אין א חסיד'ישען טאנץ, זעצט זיך קאָמיש אראפּ און פיהרט מיט די הענט. און די טאטשעשטי־קעס שטעהען ארום און פּליעסקען צו.

איצט האָבען יאנקעל און חיים ווידער געוואָלט אָנ'שיכור'ען סענדער'ן, אָבער דניאל האָט ניט דערלאָזען.

— מען דארף מעהר ניט טרינקען, — האָט ער געזאָגט, איז אויפגעשטאנען פון טיש און מיטגערופען סענדער'ען.

אביסעל שפּעטער איז דניאל ארויסגעגאנגען, קלייבענדיג זיך געהן צו די אָשעראָווסקי'ס. סענדער האָט זיך צוגעלעגט אויף עטליכע מינוט, איז אָבער באלד פעסט איינגעשלאָפען.

3.

די שוועסטער אָשעראָווסקי, קינדער פון א קאָלאָניסט אין גליל, וואָס האָט געשטאמט פון רוסלאנד, האָבען געוואוינט אין אן אלטען אראבישען הויז, אויפ'ן ברעג ים. די עלטערע, לאה, האָט זיך גערעכענט פאר איינע פון די בעסטע ארבייטערינען אין

יהודה. זי האָט זיך אויסגעצייכענט מיט א גרויסער פיזישער קראַפט און פלינקייט אין ארבייט. פון איהר גאַנצער גרויסער בויגיגער פיגור און אָפּגעברענטען געזיכט מיט שווארצע אויגען, ווי פלוימען, האָט געוועהט דער דופט פון גראָז אין דער סטעפּ. קוקענדיג אויף איהר האָט זיך פארגעשטעלט א זומערדיגער טאָג אין פעלד, וואו די שניטער מיט קאָרנבלומען אין די האָר ציהען לאַנגזאַם אן איינטאָניג ליד, זאמלענדיג די תבואה. איצט האָט זי שוין לאנג געהאט פארוואָרפען די פעלד ארבייטען און האָט געדינט אין אן אפטייק. אין די אָווענטען האָט זי געלעהרענט און געטרוימט וועגען אוועקפאָהרען אין דער שווייץ שטו־דירען. די אינגערע, נחמה, א יאָהר זעכצעהן אלט מיט א דיי־קען שווארצען צאָפּ און ליבע חן־גריבעלעך אויף די פולע ראָזע באקען, האָט זיך פארפערטיגט צו ווערען א לעהרערין אין קינדער־גארטען. זי האָט אויסגעזעהן נאָך כמעט ווי א נאאיוו קינד. א זאָרגלאָזע, האָט זי אלעמאָל א סך געלאכט, און אלעמען איז געוועזן לייכט און אנגענעהם צו הערען איהר פרעהליכע פלוידעריי און זעהן ווי עס שמייכלען די גריבעלעך אויף איהרע פרישע באקען.

דניאל האָט א קלאַפּ געטאָן אין טיר.

— ארייַן! — האָט ער דערהערט לאה'ס באקאנטע ברוסט־שטים.

דניאל איז אריינגעקומען. די מיידלעך זיינען געזעסען ביים אווענט־עסען. אויפ'ן טיש האָט געברענט א קעראָסין לאָמפּ מיט א פּאפּירענעם אבאזשור, באלויכטענדיג אלץ מיט א ווייכען בלייכען ליכט.

— זעה! האָט א געשריי געטאָן נחמה און האָט פאר פרייד געפּאטשט מיט די הענט, — וואו זייט איהר פארפאלען גע־וואָרען אזוי לאנג?

— אין וואלד געלעבט, — האָט דניאל געענטפערט, דריקענ־דיג די הענט די שוועסטער און דערפרעהט פון נחמה'ס צערט־ליכער באגריסונג. — איך האָב אָבער גענומען בענקען נאָך אייך, בין איך געקומען.

— נו, געוויס נאָך אונז, — האָט לאה געלאכט. — איהר ווילט טיי? איך וועל אייך אָנגיסען און איהר וועט מיר דער־

צעהלען, צי אין חדרה זיינען פאראן א סך נייע ארבייטער. קיי־
נער איז ניט קראנק געוואָרען אויף געלען פיבער?

— דער שמיד איז געשטאָרבען. איהר געדענקט איהם
מסתמה: אזא הויכער, שווארצאויגיגער, אלע האָבען איהם ליב
געהאט. אין צוויי טעג איז ער פארברענט געוואָרען. עס איז אזוי
שווער געווען צוצוזעהן, ווי די אלטע מוטער האָט איהם באוויינט.

— און ער איז געשטאָרבען? דאָס איז שרעקליך. אזא
יונגער און שטארקער.

מען האָט א ווײלע געשוויגען.

— וואָס פאר א גוטער מענש דאָס איז געווען! — האָט לאה
ווידער אָנגעהויבען רעדען וועגען דעם, — אן אמת'ער אידעאליסט.
די טיר פון זיין קליינער כאטקע איז שטענדיג געווען אָפען. ווער
עס האָט געוואָלט איז געקומען עסען, שלאָפען. פאר אלעמען איז
אויפ'ן טיש געווען ברויט.

פון דער גאס האָבען זיך פלוצלונג דערהערט שטימען. די
טאטשעטשניקעס מיט דער מאגערער לעהרערין זיינען אָנגעקומען.
די לעהרערין איז געווען אן אנעמישע פערזאָן פון א יאָהר דריי־
סיג מיט אן איינגעפאלענער ברוסט און א געלבליכען געזיכט,
שטענדיג אן אונצופרידענע און בייזע. אין רוסלאנד האָט זי בא־
זוכט עפעס העכערע קורסען, שפעטער אָבער האָט זי געוואָרפען
די וויסענשאפט און איז אוועקגעפאָהרען אין פאלעסטינא אין דער
האָפנונג דאָ תּנוּבה צו האָבען. איהרע טרוימען זיינען אָבער ניט
פארווירקליכט געוואָרען, און זי האָט געמוזט פיהרען אן אָרים
לעבען אָהן האָפנונגען און פריידען.

אין קליינעם הויז איז געוואָרען פרעהליך. דער שלאנקער דוד
האָט געשפאסט מיט נחמה'ן, און חיים האָט גענומען איינרעדען
לאה'ן זיך ווידער צו נעהמען פאר ניצליכער ארבייט.

— נו, צו וואָס דארפסטו האָבען די ביכלאך? זיי וועלען
דאָך איינגאנצען אויסזויגען דיין בלוט. ווארף אלץ און קום אין
גליל אקערען די ערד. גאָט מיינער, מיט אזא געזונטער מיידעל
קען מען דאָך א לעבען אָפּלעבען זינגענדיג.

— טשעפע זיך אָפּ! — האָט לאה זיך געבייזערט. — וואָס
ביזטו צוגעשטאנען!

שטיל איז אריינגעקומען דער באוואוסטער שרייבער בנימין כאינים. ערצויגען אין דער ישיבה, א טיפיש קינד פון דעם ענגען תחום, מיט א שמאָלער איינגעפאַלענער ברוסט האָט ער פונדעסטוועגען געהאט א פול, בּרייט געזיכט, וואָס האָט דערמאָנט אין א קליינשטעדטעלדיגען קרעמער. דערפאר אָבער האָבען זיינע קלאָרע קינדערשע אויגען געשטראהלט מיט א מערק־ווירדיגען בלויליכען ליכט, ווי רובינען, און עס האָט אויסגעווי־זען, ווי אין זיי וואָלט געווען אזוי פיל געהאָרכזאַמען ווייזען טרויער און גייסטיגער שעהנקייט.

א געוועזענער אנארכיסט און שטארקער געגנער פון ציוניזם, איז ער עפּעס צופעליג אריינגעפאַלען אין פּאלעסטינא און האָט אָנגעהויבען חיים פרעדיגען, אז דאָס אידישע פאָלק דארף ווידער אויפלעבען אויף זיין אייגענער ערד. און איצט האָט כאינים רע־דאגירט אַן ארבייטער זשורנאַל, „די מאָרגענרויט", וואָס א היי־פעל אידעאליסטען האָבען ארויסגעגעבען.

— שלום, מיינע הערען, — האָט כאינים זיך גענייסט, — איך בין אהער נעגאַנגען מיט אָרא'ן. אָבער אויפ'ן וועג האָט מען זיי פארהאַלטען. זי וועט מסתמא באַלד קומען.

— זי וועט דאָ באַלד זיין! — האָט נחמה זיך דערפרעהט. — אָט דאָס איז פיין.

אָרא, א ספּרדישע, איז, ווי מען האָט גערעדט, געווען א זעהר באגאבטע אקטריסע. זי איז ניט לאַנג צוריק געקומען פון עגיפּ־טען. דער יפו'ר דראמאטישער קרייז, „די אידישע ביהנע", האָט זי איינגעלאדען צו שפּילען אין יעקב גאָרדינ'ס „יתומה".

כאינים איז צוגעגאַנגען צו נחמה'ן.

— נעכטען אווענט, שטיפעריין, בין איך ווי א בעטלער גע־שטאַנען אונטער דיין פענסטער, — האָט ער געזאָגט, — געקלאַפּט, געקלאַפּט, און קיינער האָט ניט געענטפערט. איך בין אזוי מיט אַן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ אוועקגעגאַנגען.

— ליבער כאינים, — האָט דאָס מיידעל געלאַכט, — איך האָב גאָר ניט געהערט. מיר האָבען זיך געלעגט פריה שלאָפען.

מען האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר, און אָרא איז אריינגעקומען.

— וואָס פאר אַן אונערטרעגליכער קאַוואַליער איהר זייט

דאָס, הערר כּאַינים, — האָט זי געשמייכעלט, — לאָזט מיך איבער אַליין מיט אַ פרוי, וואָס האָט צעהן מאָס רייד, און אַליין געהט ער זיך רוהיג אַוועק. ווי קען מען אַזוי? — זי האָט דאָס ארויסגע־זאָגט מיט אַן אשכנזי'שער אויסשפּראַך, פלאַנטערענדיג ווערטער און אויסדרוקען, און איהרע רייד זיינען צוליב דעם געוועזען אַזוי קאָמיש און ליב. און די אביסעל ניט רעגעלמעסיגע געזיכטס־ציגען און די גרויסע גרויע אויגען, ווי ביי עגיפּטישע פרויען, האָ־בען אָנגענומען אַזאַ ליכטיגען אויסדרוק, אַז זי איז אין יענער מי־נוט געוועזען שעהן.

— ער איז אַלעמאָל אַזאַ, — האָט באַמערקט לאה, און צו־געהענדיג צו איהר האָט זי צוגעגעבען: — איך שטעל אייך פאָר די לעהרערין ציליע און אונזערע בחורים טאַטשעטשניקעס.

— פרעהט מיך זעהר, — האָט אָרא געלאַכט, דריקענדיג זיי די הענט.

פלוצלונג האָט זי געוואָרפען אַ פאַרוואונדערטען בליק אויף דניאל'ן, האָט לייכט אַ ציטער געטאָן און האָט, צוגעהענדיג צו איהם געזאָגט אין אַ נידעריגען טאָן:

— איך קען דאָך אייך. לערנער האָט מיר וועגען אייך אַ סך דערצעהלט. איך האָב אין קאַאירא געזעהן ביי איהם אייער בילד.

— איהר קענט מיין פריינד לערנער? — האָט זיך דניאל גע־וואונדערט, — וואָס מאַכט ער איצט?

אָבער זי האָט כמעט ניט געהערט זיין פראַגע און האָט ווייי־טער גערעדט שטיל, קוקענדיג אויף איהם מיט לויכטענדע אויגען:

— זייט איהר דאָס דניאל? ווי זאָנדערבאַר! אמת, לערנער האָט מיר געזאָגט, אַז איהר זייט אין פּאַלעסטינאַ, אָבער ער האָט ניט געוואוסט גענוי וואו. און פלוצלונג זעה איך אייך דאָ.

זי האָט בלייך געשמייכעלט, וועלענדיג באַהאַלטען די אונאויס־שפּרעכליכע פרייד פון דער אונערוואַרטעטער באַגעגעניש. אַזוי ווי אין אַ חלום. אָט איז דער יונגערמאַן, וועמעס געשטאַלט זי האָט אַזוי אָפט געזעהן אין איהרע מיידעלשע טרוימען, ווען זי איז געזעסען אַליין ביים פענסטער דאָרט, אין לאַנד פון די ספינקסען. און ער איז ווירקליך שעהן, ווי לערנער פלעגט דערצעהלען. שלאַנק.

ברייט־פלייציג, גוטע געזיכטסציגע, האָט גערדיכטע און געקרויזטע האָר, און די בלויליכע אויגען שמייכלען שטיל.

— אָט האָט איהר באַגעגענט אַ באַקאַנטען, — האָט כאַינים געזאָגט, — מיר וועלען פיין פאַרברענגען דעם אָוונט.

— איך האָב שוין געהערט, ווי פרעהליך איהר פאַרברענגט די שבת'דיגע אָוונטען, — האָט געענטפערט אָרא. — איהר הוליעט אַפּט ביז אין דער פריה.

עס האָבען זיך דערהערט פרעהליכע שטימען. עס זיינען אריינגעקומען בחורים און מיידלעך. איינע האָט געהאַט זומער־שפּרינקלעך אויפ'ן געזיכט, פייער־רויטע האָר און אַ ווייסען, שלאַנ־קען האַלז. אַן אַנדערע איז געווען אַ תימנ'ער, אַ טונ־קעלע, דאַרע און גראַציעזע, ווי אַן אַראַבערין, אין אַ לאַנגען בלויען קלייד מיט אַ ראָזען גאַרטעל.

עס האָבען זיך דערהערט די טענער פון אַ גיטאַר, און מען האָט גענומען זינגען. מען האָט אַרויסגעטראָגען פון צימער דעם טיש, צושטעלט די שטולען ביי די ווענט און גענומען טאַנצען. אָפּט האָט געקלונגען נחמה'ס הילכיגער געלעכטער. מען האָט זי אָפּט געלאַדען טאַנצען, און דאָס האָט זי אויפגערעגט, און איהר געזיכט האָט געלויכטען פון גליק. און לאה האָט אומגעלומפּערט זיך געדרעהט מיט חיים'ען, צוקלאַפּענדיג שטאַרק מיט איהרע גרויסע מענערשע פיס. די תימנ'ער האָט געטאַנצט מיט דוד'ן. האַלטענדיג איהם פאַר דער האַנד, האָט זי געשוואוּמען, גראַציעז אָנבויגענדיג איהר טונקעל קאָפּ מיט דעם פאַרקלערטען אויסדרוק אויף איהר ליבען פּנים. די גרויסע זילבערנע אוירינגען אין די קליינע אויערען האָבען זיך געטרייסעלט און געגלאַנצט ווי לויכ־טענדע שטיינדלאַך.

אָט האָט דוד וואויל־יונגעריש אַ טופּ געטאָן מיט'ן פוס, אַרומגענומען דאָס מיידעל, און זיי האָבען זיך אוועקגעטאָרגען. די תימנ'ער איז ווי פאַר'שיכור'ט געוואָרען און האָט ליידענשאַפטליך פאַרמאַכט די אויגען.

אַן אַ זייט ביים פענסטער זיינען געזעסען כאַינים מיט דער לעהרערין און האָבען געפירט אַ שטילען דיספּוט. זי האָט ניט לאַנג איבערגעלעזען זיין ערצעהלונג פון פּאַלעסטינער לעבען,

וואָס האָט אויף איהר געמאכט אַ שווערען איינדרוק. נאָך איהר מיינונג האָט דער אויטאָר אַלץ געמאָלען אין צו טונקעלע פאַרבען, צווינגענדיג זיין העלד נאָר צו וויינען און פיהלען זיך, ווי אַ פאַר־לאָרענער.

— אָבער אייער העלד איז בלייך. דאָס איז אַן אמת'ער גלות־מענש—האָט זי גע'טענה'עט.—קיין איין שטאַרקער פאַרלאַנג. פאַרוואָס האָט איהר אונז ניט דערצעהלט וועגען אונזערע שומרים, וואָס קענען אַזוי שעהן לעבען און שטאַרבען פאַר זייער אייגענער ערד.

— דאָס איז ניט אַזוי, — האָט כאַינים פאַרענטפערט. דער דיספּוט האָט איהם שוין גענומען דערעסען. — לאָמיר מעהר וועגען דעם ניט רעדען.

— ניין, איך וויל וויסען אייער מיינונג וועגען אונזער נייעם לעבען, — איז באַשטאַנען די לעהרערין, ווערענדיג בייזלעך.

דערווייל זיינען דניאל מיט אָרא'ן ארויס אופי'ן גאַניק און האָבען זיך געזעצט אויף די שטיינערנע טרעפּלאַך. ארום איז גע־ווען זעהר פינסטער. פון ים האָט געבלאָזען אַ פייכטער ווינט. וועגען עפּעס געהיימניספולעס האָבען גערוישט די כוואַליעס. מינו־טענווייז האָבען זיך פון חושך דערטראָגען שטימען און אַ קלינגען פון גלעקלאַך. דאָס האָט מסתמא אַ קאַראוואַן געצויגען ערגעץ־וואו מיט'ן ברעג. אָרא האָט גענומען דערצעהלען וועגען לערנער'ן, ווען דניאל האָט באַגעגענט מיט עטליכע יאָהר צוריק אין דער שווייץ. לאַנג האָבען זיי גערעדט, דניאל האָט שווייגענדיג צוגעהערט, וואָס אָרא האָט איהם דערצעהלט וועגען דעם אונרוהיגען פריינד, אַ דאַנק וועלכען ער איז איצט אין פּאַלעסטינא. און עס האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט, ווי ער געהט איינמאָל אין הערבסט איבער די גאַסען פון אַ שטאָט אין דער שווייץ. דער שאַרפער ווינט רייסט אראָפּ די פאַרטריקענטע בלעטער פון די קאַשטאַנען בוימער, וואָס וואַקסען ביי די טראָטואַרען. די זון טונקט זיך אין די וואָלקענס. אָט באַ־לויכט זי אַלץ מיט אַ גאָלדיגען העלען שיין, און די בלעטער, ווי אויפגעלעבטע און לאַבענדע, לויפען שטיפעריש אוועק פון ווינט; און אָט ווערט דער הימעל אָנגע'ברונז'ט, און ארום ווערט קאַלט און אונהיימליך. ער פיהלט אַ דריקענדע איינזאַמקייט. באַלד

קומען אַן רעגענדיגע טעג און לאַנגע פינסטערע נעכט. דער רע־גען וועט אומעטיג און מאָנאָטאָן קלאַפּען אין פענסטער פון זיין קליי־נעם צימערל, און געהן איז ניטאָ וואוהין. שוין לאַנג האָט איהם דער־עסען דאָס לעבען פון דער אָרטיגער קאָלאָניע פון פּאָליטישע אימיג־ראַנטען, מיט זייערע אונענדליכע פּאַרטיי קריגערייען און רכילות און אַזוי געהט ער אום א גאַנצען טאָג און געפינט זיך קיין אָרט ניט. און לעבען ווילט זיך אַזוי. עס ווערט טונקעל און מיט רויטען גאָלד ברענט אין מערב א פּאַס פון האַסטיגען זון אונטערגאַנג. אין גרויסען קאַפע הויז ביים וואַסער נעהמט שפּילען דער אָר־קעסטער און אַזוי פול מיט צאַרטקייט זיינען די טענער פון וויאָלאָנטשעל, ווי זי וואָלט זיך געמאַטערט פון ליבע, פון מענשליכער ליידענשאַפט... ער האָט זיך אָנגעלעהנט אָן א בוים און געהאָרכט. און אַרום זיצען ביי טישלעך שעהנע פרויען, און אַזוי פיל ליידענשאַפט איז צוגאָסען אין זייערע פוילע באַוועגונגען און רופענדע בליקען...

א טרויעריגער און מידער געהט ער אַהיים. אויפ'ן וועג רע־כענט ער אַריינצוגעהן אין די רוסישע ביבליאָטעק, אפשר זיינען אָנגעקומען נייע רוסישע זשורנאַלען. איצט איז דאָרט געוויס קיי־נער ניטאָ און ער וועט קענען רוהיג לעזען. אָבער פון דאָרטען דערטראָגט זיך א געשפּרעך פון עטליכע מענשען, ווייזט אויס, אַז מען רעדט ווידער וועגען עפּעס א פּראָגראַם, — קלעהרט ער מיט פאַרדרוס, אַריינקומענדיג.

מיט אַן אָפענעם אידישען בוך אין האַנט זיצט אַן אונבאַ־קאַנטער יונגערמאַן און באַווייזט עפּעס און אַרגומענטירט מיט אַנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען איהם אַרומגערינגעלט. ער בליצט מיט די אויגען און רעדט וועגען א נייעם פרייען לעבען פון אידישען פּאָלק אין פּאַלעסטינא, וועגען שטילע, בליהענדע קאָ־לאָניען, געזונטע ערד־אַרבייטער, שולען, וואו מען לערענט אויף דער שפּראַך פון די נביאים. און עפּעס אייגענס, וואָס איז נאָר צייטווייליג פאַרגעסען געוואָרען, ערוואַכט ווידער אין דניאל'ס נשמה, ווי א וואונדערליכע מעשה'לע שטעלט זיך איהם פּלוצלונג פאַר דאָס לאַנד פון זיינע ליכטיגע קינדערשע טרוימען. ער איז ווידער א אינגעל. אָוונט; שטיל און פרידליך איז אין קליינעם

שטעדטעל אין דעם וואָלגאַ געגענד. אין הויז איז גוט און וואַרים, אין דרויסען פאַלט אַ שניי. דער וואַלד ביים טייכעל שטעהט ווי פאַר־כישופ׳ט אין אַ זילבערנעם טרוים. און ער מיט דעם אַלטען רבי׳ן זיצט איבער׳ן חומש. אויף דער ברייטער קאַנאַפּע זיצט די מוטער. זי שטריקט אַ זאָק, און מיט פרייד און שטאָלץ הערט זי צו, ווי איהר אײנגעל לערענט גאָט׳ס וואָרט.

„איז רבקה אַרויס מיט׳ן קרוג אויפ׳ן אַקסעל”, — מורמעלט דער רבי, און וואונדערליכע לעגענדעס טראָגען אַוועק דעם אײנגעל ווייט־ווייט איבער ימים אין לאַנד פון ישראל. ער זעהט, ווי דאָס מיידעל איז צוגעקומען צום קוואַל, האָט אָנגעפילט איהר קרוג און איז אַרויפגעקומען. אנטקעגען איהר לויפט אברהם׳ס קנעכט און זאָגט:

— לאָז מיר טרינקען פון דיין קרוג.

און רבקה ענטפערט:

— טרינק, מיין האַר, און דיינע קעמלען וועל איך אויך אָנ־טרינקען.

און אָט איז יצחק אַרויס אַוועקט־צייט אין פעלד, האָט אויפ־געהויבען זיינע אויגען און דערזעהן: קעמלען געהען. און רבקה האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען און דערזעהן יצחק׳ן. זי איז אַראָפּ פון קעמעל און האָט געפרעגט ביים קנעכט: „ווער איז דער מענש, וואָס געהט אונז אנטקעגען:” און דער קנעכט האָט געענטפערט: „דאָס איז מיין האַר”. און רבקה האָט זיך פאַר־שעהמט, האָט גענומען אַ צודעק און זיך פאַרדעקט...

— — — — — — — — — — — —

און דער אונבאַקאַנטער יונגערמאַן אין לעזע־צימער האָט אַלץ גערעדט... דניאל האָט מיט איהם פאַרפיהרט אַ שמועס. אויפ׳ן וועג האָט ער זיך דערוואוסט, אַז לערנער קומט פון פאַלעסטינאַ און וועט באַלד ווידער פאָהרען אהין. ער האָט געזונגען דניאל׳ן נייע אידישע לידער. באַלד האָט ער פאַרלאָזען די שווייץ און איז אַוועקגעפאָהרען אַרבייטען אין פאַלעסטינאַ.

פּלוצלונג האָט אימיצער אַ געשריי געטאָן אין צימער:

— אָרע, איך לאַד אייך איין אויף אַ קאַדריל!

— אַנאַנדערש מאָל, אַ דאַנק, — האָט אָרא געענטפערט און איז אויפגעשטאַנען.

אביסעל שפּעטער האָט מען אריינגעטראָגן צוריק דעם טיש און מען האָט זיך געזעצט. נחמה האָט געבראַכט קאָרטען. מען האָט גענומען שפּילען אין „נאַרען". כאַינים איז עטליכע מאָל געבליבען דער נאַר. אַלע האָבען האַרציג געלאַכט, און ער האָט מיט אַ טרויעריגען אויסדרוק אויפ'ן געזיכט געזיפצט:

— אָי, עס געהט מיר ניט היינט.

דניאל האָט געקוקט אויף כאַינים'ן און געטראַכט:

— ווי איינפאַך און ליבליך עס איז אָט דער טיפער שרייבער מיט דער קראַנקער נשמה און טרויעריגען לעבען. איהם האָט זיך דערמאָנט, ווי זיי האָבען זיך באַקאַנט אויפ'ן דריטען טאָג נאָך דניאל'ס אָנקומען אין הייליגען לאַנד. מען איז געזעסען און געהערט, ווי אַ לעהרער האָט דערצעהלט וועגען זיין לעבען אין אַ קליינער קאָלאָניע אין די בערג פון אפרים. דניאל האָט דערקאָנט דעם שרייבער נאָך אַ פאָטאָגראַפיע, וואָס איז געווען געדרוקט אין אַ רוסיש־אידישען זשורנאַל צוזאַמען מיט אַן איבערזעצונג פון זיין בעסטען ראָמאַן „אין הערבסט". שפּעטער איז דניאל צוגעגאַנגען צו כאַינים'ען און האָט איינפאַך געזאָגט:

— עס פרעהט מיך אַזוי אייך צו דריקען די האַנט.

כאַינים האָט געשמייכעלט, איהם געדריקט די האַנט און געבעטען זיצען. ער האָט איהם געגעבען טהעע, געפרעגט פון וואַנען ער קומט, ווי אַלט ער איז און וואָס ער רעכענט צו טאָן. דניאל האָט איהם געדן דערצעהלט וועגען זיינע פּלענער. דער שרייבער האָט פריינדליך איהם געקוקט אין די אויגען און אַלץ געזאָגט:

— אַזוי, אַזוי, זעהר גוט.

ווען דער שפּיל אין „נאַרען" האָט דערעסען, האָט אָרא גענומען אין דער הויך דערמאָנען די טעג פון איהר קינדהייט. אַלע האָבען געשוויגען. זי האָט גערעדט מיט באַגייסטערונג, לויכטענדיג מיט עפּעס אַ גרויסער אינערליכער פרייד. זי איז געבאָרען געוואָרען אין ירושלים, אין אַ זעהר אָרימער פאַמיליע. ווען זי איז נאָך געווען זעהר קליין, האָט מען זי אָפּגעפיהרט צו איהר עלטערען ברודער, אַ קאָלאָניסט אויפ'ן אינזעל ציפּערן. דאָרט אונטער דער זון

און ווינטען איז זי געוואקסען ווי א בוימעל אין פעלד. ווען זי איז געוואָרען זעקס יאָהר אַלט, האָט זי שוין געפּאשעט צוויי ציגען און האָט גאַנצע טעג זיך געוואַלגערט אין דופּטיגען גראז. אין די לאַנגע ווינטער אָווענטען, ווען דער ווינט האָט געבלאָזען אין גאַרטען אַרום הויז, איז זי געזעסען ביי דער שפּין מאַשין, הערענדיג די מעשיות פון דער אַלטער שפּאַניאַלער אם. יענע האָט דער־צעהלט וועגען ריזיגע שלאַנגען, וואָס רעדען א מענשליכע שפּראַך, וועגען בלויע פויגלען, וואָס פליהען יעדען פריהמאָרגען צום כסא הכבוד, צו זינגען שירה צו גאָט...

צו פערצעהן יאָהר איז זי שוין געווען א גרויס מיידעל, אַן אָפּגעברענטע און א ווילדע, ווי א גאזעל.

איינמאָל זומער אין צייט פון שניט האָט זיך צו זיי פּאַרדונ־גען אויף ארבייט א יונגער שעהנער גריך. ער האָט געהאַט שוואַרצע אויגען, און איז אַלעמאָל געווען פרעהליך. זיי פלעגען ביידע געהן אין פעלד. ער האָט געשניטען, און זי איז איהם נאָכ־גענאַנגען און געקליבען די זאַנגען.

— דו, אָרא, ביזט א ים נימף, — פלעגט דער גריך איהר זאָגען, — דיך האָט אויפ'ן אינזעל ארויסגעוואָרפען א בלויע כוואַליע.

און שפּעטער האָט מען איהם געפונען אין פעלד א טויטען, — האָט טרויעריג געענדיגט אָרא. — עס איז געווען א שטורעם. ער איז געלעגען אויף דער ערד לעבען אַן אַלטען פלוימען־בוים, וואָס דער שטורעם האָט אויסגעריסען מיט'ן וואָרצעל.

אָרא איז אַנשוויגען געוואָרען. הערענדיג זי רעדען, האָט כאַי־נים זיך דערמאָנט אָן די טעג פון זיין אייגענער טונקעלער קינד־הייט. אין דער עראינערונג איז אויפגעשטאַנען א שמאָל, שמוּ־ציג געסעל אין א שטעדטעל אין אידישען תחום. זיי וואוינען אין א קעלער פון א מויער, אין פינסטערען ווינקעל שטעהט דער קראַנ־קער פּאָטער איינגעוויקעלט אין א טלית, און דאווענט, זיפצענדיג און הוסטענדיג פון צייט צו צייט. אין אַנאַדער ווינקעל, אויס־געצערט פון נויט און זאָרגען, האָט די מוטער זיך אָנגעבויגען אי־בער'ן וויגעל פון הונגעריגען קינד און זינגט אהם וועגען א וויי־סען ציגעלע, וואָס איז געפאָהרען האַנדלען מיט ראָזשינקעס און

מאנדלען און וועט דעם קינד ברענגען א סך גוטע זאכען. ער איז שוין א גרויסער אינגעל. ער שטעהט אין מיטען צימער, ווייס ניט וואס צו טאָן און וואוהין צו געהן. אין חדר איז אומעטיג. דער רבי איז בייז און בעט יעדען טאָג שכר לימוד. און דער פאָ־טער זיפצט אליץ און קרעכצט:

— אך, פאָטער אין הימעל, גאָט מיינער!

אין צימער איז שטיל געוואָרען. ווי א ליכטיגער, גוטער מלאך וואָלט פלוצלונג דורכגעפלויגען און באריהרט מיט זיינע אט־לאסנע פליגלען די הערצער פון די צוהערער, און זיי וואָלטען א קלעהר געטאָן וועגען טויט, וועגען דער לערקייט פון לעבען און וואָלטען באדויערט עפעס, וואָס איז גוט, ליב, וואָס איז פארגאנגען און וועט שוין קיינמאָל ניט צוריקקומען...

אימיצער האָט גענומען זינגען פון ביאליק'ען: „נעהם מיך אונטער'ן פליגעל..." דאָס איז געווען כאינים'עם באליבטע ליד, און די ווערטער וואו דער פאָעט פרעגט, וואו זיין יוגענד איז, פלעגט איהם ביז וועהטאָג צוזאמענדריקען זיין הארץ. אויך זיין איי־גענע יוגענד איז פארוועלקט געוואָרען אין די שטיקענדע ווענט פון דער ישיבה, אין קליינעם שטעטעל. נאָך איידער זי האָט זיך צו־בליהט, האָט זי שוין פארוועלקט אָהן זון און בלומען, אָהן פרייען צערטליכקייט. אין אומעט און בענקשאפט האָט זי געלעבט מיט נדבות און האָט ווי א פארוואונדעטער פויגעל זיך געשלאָגען אין די נעגעל פון נויט. און אזוי פריהצייטיג זיינען צובראָכען גע־וואָרען איהרע פליגלען, די ברייטע ווייסע פליגלען, באשפריצט מיט הייליגע ריינע טרעהרען. „מיין נשמה ווערט פארצערט אין פלאַם", — האָט כאינים טרויעריג געזונגען, און זיין שטים האָט געציטערט פון פארשטיקטע טרעהרען.

אביסעל שפעטער איז דניאל אליין געקומען מיט'ן ברעג אהיים.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ער האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט געקלערט וועגען זיין כלה דינה. וואָס איז איצט אין רוסלאנד. זי איז אוועק־געפאהרען פלוצלונג. איין ווינטערדיגען זוניגען טאָג איז ער געקומען צו איהר הויז און האָט ווי געוועהנליך זי גערופען שפאַ־

צירען. זי איז ארױס אױפ׳ן באלקאָן, נאָך אָנשטאָט איהר גע־װעהנליכען ענטפער, האָט זי טרױעריג געזאגט:

— איך האָב באקומען א דעפעש. מײן מוטער איז גע־פעהרליך קראנק און װיל מיך זעהן. מיט דעם ערשטען דאמפּער מוז איך אָפּפאָהרען אהײם.

אין צװײ טעג ארום האָט זי דניאל באגלײט. עס איז גע־װען א רעגענדיגער טאָג. בײם האפען זײנען זײ געשטאנען אין א טומעלדיגער מענגע און געװארט אויף א שיפעל, װאס דארף זײ אָפּפיהרען צום דאמפער. ענדליך האָט דער הױכער שיפער, אן אראבער אין א רױטען לײבעל, גערופען די אפּפאָהרענדע. דניאל האָט אױפגעציטערט װי אין א פיבער.

— זײ געזונט, מײן ליבער, פארגעס מיך ניט, — האָט דינה געזאָגט, און איהרע אױגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען. ער האָט זי ארומגענומען און א קוש געטאָן צום לעצטען מאָל. ער האָט פּלוצלונג דערפיהלט א שארפע בענקשאפט נאָך די גליק־ליכע טעג פון זײן שטילער ליבע, װאָס זײנען אפשר אױף אײביג פארשװאונדען. לער איז געװארען זײן לעבען, און קאלט איז איהם געװארען, װי אין א הערבסטיגען גאָרטען, װאו דער װינט רײסט אראפּ טױטע בלומען און בלעטער.

— זײ געזונט. אױף װידערזעהן, — האָט געמורמעלט דניאל און איז װי אין חלום איהר נאכגעגאנגען צום שיפעל. איבער דעם װיסטען שטורמיגען ים האָט זיך צום דריטען מאָל דערהערט דער טרױעריגער פײף פון דעם דאמפער, און ער איז פארשװאונדען אין נעבעל.

איצט האָט דניאל אנגעצונדען א לאָמפּ און גענומען װידער לעזען דינה׳ס לעצטען בריף. די כלה האָט איהם געשריבען, אז שױן צעהן טעג, װי זי איז אין דער הײם, און דער מוטער איז בעסער. די דאָקטױרים האָפען, אז זי װעט אינגאנצען געזונט װערען. נעכטען אָװענט האָט זי אליין דערצעהלט דער מוטער װע־גען איהר ליבע. די מוטער האָט זי ארומגענומען, און בײדע האָ־בען געװײנט פאר פרײד. אלע קרובים און פרײנד װײסען שױן אז זי איז א כלה און רײדען נאָך װעגען דעם. און דער פריהלינג געהט. מען האָט שױן ארױסגענומען די װינטערדיגע פענסטער. די לאָבענ־

דיגע זון שטראהלען און דער פרעהליכער רויש פון צוגעהענדען שניי רייסען זיך אריין. אלץ לעבט אפ און יובעלט ארום. זאל ער ניט בענקען. באלד קומט פאר זיי אן אומאויסשפרעכליך גליק, דאס לעבען צוזאמען אין דער שטילער קאלאניע, אויף דער הייליגער ערד.

אין דער פריה האט זיך גע׳חלומ׳ט דניאל׳ן, אז ער איז ווידער אין די שווייצער בערג און שליטעלט זיך. דער פראסט קנאקט, און דער שניי און זונען־שטראהלען בלענדט די אויגען. שנעל אראפלאזענדיג זיך פון א הויכען בארג, פיהלט ער א שטורמיגע פרייד. און ביי די זייטען לויפען פארביי און לאכען גוגגע בוימלעך, געקליידט אין ווייסען.

4.

שוין צוויי וואכען, ווי דניאל ארבייט אין דעם ארטעל פון טאטשעטשניקעס אין א נייעם שטעדטעל. ארום קאכט, פון אין דער פריה ביז זונען אונטערגאנג קלאפען הונדערטער מענשען מיט די האמערען די שטיינער, גראבען רינעס, שלעפען קלעצער און זינגען לידער אויף אלערליי שפראכען. אט ארבייטען, זינגענדיג אומעטיגע מאטיוען, תימנ׳ער מויערער אין העל רויטע פעסקעס, פון אונטער וועלכע עס טרייסלען זיך לאנגע שווארצע פאות. אביסעל ווייטער, זיינען בחורים אין רוסישע בלוזעס. זיי בויען א גאס, לויפען אום מיט די טאטשקעס אנגעפילטע מיט זאמד און ציהען די „דובינושקא”, אזוי ווי די בורלאקעס אויף דער וואלגא.

אין אווענט, נאך דער ארבייט, פלעגט דניאל אמאל ארויסגעהן צום ים. אמאל פלעגט ער אריינגעהן אין ארבייטער קלוב, טרינקען דארט טיי, אביסעל שמועסען מיט חברים, און דאן געהן שלאפען. ארא׳ן האט ער ניט באגעגענט און האט ווייניג וועגען איהר געקלערט. אזוי האבען זיך געצויגען די טעג.

עס איז געקומען פסח. ערב יום־טוב זיינען אין שטאדט אנגעקומען א סך מענשען פון אלע עקען לאנד. עס האבען געדארפט פארקומען צוזאמענפאהרען פון צוויי פארטייען — „פועלי

ציון" און „הפועל הצעיר", און אין די רעסטאָראַנען און גאַסט־הייזער איז שוין געווען טומלדיק. יעדערער האָט געוואָלט באַווייזען, אַז נאָר זיין פּאַרטיי איז גערעכט און וועט האָבען ערפאָלג אין דער אַרבייט. און קוקענדיג אויף די אויפגערעגטע יונגע פּנים'ער, האָט אויסגעזעהן, אַז אימיצער רייצט דאָס זיי אָן איינעם אויף דעם אַנדערען, און אַליין באַהאַלט ער זיך, מאַכט גרימאַסען און לאַכט...

בנימין כאַינים האָט געמאַכט ביי זיך דעם ערשטען סדר און איינגעלאַדען זיינע בעסטע פריינט און א צוויי־דריי באַקאַנטע. לאה, אָרא און נחמה האָבען פון אין דער פריה אָן געקאָכט און צוגעקליבען דעם צימער. כאַינים איז דעם גאַנצען טאָג געזעסען ביים ים און האָט געלעזען דאָסטאָיעווסקי'ן, ביי וועמען ער האָט אָפּט געשעפּט שטימונג פאַר זיינע שווער־מוטיגע ערצעהלונגען. די מיידלעך האָבען איהם שטרענג פאַרבאָטען צו קומען אהיים איידער עס וועט פינסטער ווערען. די זון האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אַלץ נידעריגער, און די אָווענטיגע קיהלקייט איז שוין אָנגעקומען. כאַינים שטעהט אויף און נעהמט אומגעהן ביים ברעג.

— יע, יע, — קלערט ער. זיין לעבען פאַרגעהט אָהן פרייד. באַלד וועלען אַלע קומען צום סדר. אין זיין אומעטיגען צימער וועט זיין פרעהליך, וועט הילכען נחמה'ס געלעכטער, ווי גלעקלעך קלינגען. זי וועט שטיפען מיט איהם, ווי א קינד און איהם וועט אַזוי פאַרדריסען, פאַרוואָס ער איז ניט קיין איינפאַכער געזונטער בחור, וואָס לעבט זאָרגלאָז, ניט קלערענדיג וועגען שווערע, אָנגעוועהטאָגטע פראַגען. דער אָוונט וועט אָוועקגעהן, און ער עט ווידער בלייבען אַליין מיט זיין בענקשאַפט. דאָס באַאומטזיין, אַז ער איז ניט שעהן, שרעקענדיג, אַז ער האָט א פּנים פון א נאַרישען קרעמער, וועט איהם ווידער מאַטערען ביז טרערען. דאַן וועט זיך ציהען א לאַנגע, שלאָפלאָזע נאַכט, פאַר איהם וועלען אויפשטעהן רופענדע פרויען־געשטאַלטען, און זיין קערפּער ,געמאַטערט פון ליידענשאַפט וועט זיך אָנצינדען ווי אין פייער.

— אָ, גאָט, ווי שווער דאָס איז אַלץ, — קלערט כאַינים,

געהענדיג אהיים. זיין צימער האָט ער גאר ניט דערקענט. אין מיטען איז געשטאַנען א גרויסער טיש, באדעקט מיט א ריינעם ווייסען טישטוך. אויפ'ן טיש שטעהען געשיר, פלעשלעך און א פארפאָרענע וואזע מיט געלער שמעקענדיגער אקאציע.

— אי, אי, — האָט כאינים געשמייכעלט, זיך געזעצט ביים אָפענעם פענסטער און גענומען זינגען מיט א גמרא ניגון. די טיר האָט זיך פלוצלונג געעפענט, און אָרא איז אריינגעקומען, א פרעהליכע, אָנגעטאָן אין א רויטער בלוזע, מיט א דינער גאָל־דענער קייטעל אויפ'ן האלז.

— שלום, הער כאינים, — האָט זי געזאגט, אָפגעשטעלט זיך און טיף פארנייגט. — געפעהלט אייך איצט אייער צימער? וויפיל איך האָב דאָס געמוזט ארוממלויפען, איידער איך האָב גע־קראָגען די וואזע מיט דער אקאציע. טע... זאָגט נאָר קיינעם ניט אויס, דער טישטוך האָב איך שטילערהייט צוגענומען ביי דער מאמען. איך וועל שוין האָבען פון איהר, ווען זי וועט זיך דער־וויסען. און דער סדר וועט ביי אונז זיין א גרויסארטיגער. אָבער פארוואס זייט איהר אזוי טרויעריג, אזוי פאַרקלערט? — האָט גע'טענה'עט כאינים.

אין די שולען האָט מען שוין געהאלטען ביים סוף דאווענען. די גערופענע געסט האָבען גענומען צונויפקלייבען זיך. אָט זיי־נען געקומען לאה און נחמה אין זייערע ווייסע שבת'דיגע קליידער מיט די בלויע בענדלעך אין די געדיכטע שווארצע האָר. נחמה איז באלד צוגעגאנגען צו אָרא'ן, און ביידע ארומגענומען זיינען אומגעגאנגען איבער'ן צימער. און לאה האָט אָנגעטאָן א פארטוך און איז אוועק אין קיך העלפען דער בעל הבית'טע. דאן זיינען געקומען די טאַטשעטשניקעס, מענדעל, דוד און יעקעל, וואָס האָט לכבוד יום טוב זיך אויסגעפוצט אין זיין בלויער בלוזע און אָנגעפוצט די גרויסע סאלדאטען־שטיוועל.

— אַ אמת'ער קאצאפ, — האָט איהם פריינדליך באגריסט כאינים. זיי זיינען געווען אלטע פריינט. געקומען אויף איין שיף, זיך געוואלגערט אונטען, דאן געשלעפט די גרויסע זעק מיט זייער באגאזש, און שפעטער שוין אין ארץ ישראל צוזאמען געאר־ביים אין א וויינגאָרטען. זינגענדיג עפעס איז אריינגעקומען דער

מאָהלער הררי מיט אַ לאַנגען געזיכט און אומער שפּרינקלעך און ארויסגעסטארטשטע אויגען. א פּאָרטרעטיסט, וואָס האָט געענדיגט די ירושלים'ער קונסט שוהל „בצלאל", איז הררי גע־וועזן נאָך באריהמט מיט זיין גרויסען זכרון און האָט ליב געהאט צו ציטירען רוסישע און אידישע שרייבער.

— איהר זייט אויך דאָ, אָרא? — האָט ער זיך דער־פרעהט, — אך, וואס פאר א טיפּישע קעפּעל פון א ספרדישער מיידעל. איך מוז אייך מאָהלען, — און ער האָט גענומען פאר־ווארפען זי מיט קאָמפּלימענטען.

— נו, גענוג, — האָט אָרא געלאכט, — אין ירושלים זיינען פאראן ספרד'קים שעהנערע פון מיר.

— ניין, אין אייך איז פאראן עפּעס אוממגעוועהנליכעס, ביבלישעס, — האָט דער מאָהלער ניט נאָכגעגעבען, דרעהענדיג זיך אַרום איהר.

שטיל און שעמעוודיג איז אריינגעקומען א מיטעל־יאָהריגע פרוי אין טרויער, די אלמנה פון א זשורנאליסט, וואס האָט צו־זאמען מיט כאינים'ען ארויסגעגעבען א מאָנאטליכען זשורנאל, זי האָט געלעבט זעהר אָרים. איהר מאַן האָט זי געהאלטען פאר א גרויסען שרייבער, און האָט נאָר ווער עס איז פאר איהר דערמאָנט זיין נאָמען, פלעגט באלד די פרוי מיט טרעהרען און זיפצען אָנהויבען דערצעהלען א לאַנגע געשיכטע, ווי איהר מאַן פלעגט שאַפען זיינע אומשטערבליכע ווערק, וואס די אידישע ליטעראַטור האָט נאָך ניט אפּגעשאַצט.

כאינים האָט זי אוועקגעזעצט ביים טיש. זי האָט מיעד אראָפּגעלאָזט די הענט אויף די קניע און האָט אָנגענומען א פּאָזע פון א טרויסטלאָזער אלמנה. דער לעצטער איז געקומען דניאל. אָרא האָט איהם מיט פרייד באגעגענט, און ניט ארויסלאָזענדיג זיין האנט, האָט זי מיט אַ צערטליכער פאָרוואורף געזאגט:

— וואס פאר א שלעכטער איהר זייט! וואו זייט איהר דאָס אזוי לאַנג פארפאלען געווארען? און איך האָב אייך געזוכט.

— ער איז אלע מאָל אזוי! פארשווינדט פּלוצלונג און

געה זוך איהם, — האָט באַמעאַרקט נחמה, שמייכלענדיג מיט איהרע ליבע חן־גריבעלעך.

מען האָט גענומען זעצען זיך צום טיש. כּאַינים האָט גע־פרעגט, ווער פון די מיידלעך וויל זיין די מלכה פון סדר.

— זאָל אָרא זיין די מלכה! — האָט דער מאהלער א גע־שריי געטאָן.

אלע האָבען אונטערגעכאַפּט: אָרא, אָרא! עס איז פרעה־ליך געוואָרען. אפילו אויף דער אלמנה'ס געזיכט האָט זיך באַ־וויזען א שמייכעל.

— זעץ דיך אוועק, מלכה מיינע, לעבען מיר, — האָט כּאַי־נים געזאָגט פייערליך, ווענדענדיג זיך צו אָרא'ן.

דער סדר האָט זיך אָנגעהויבען. נאָך דער ערשטער ברכה האָבען אלע אויסגעטרונקען זייערע כּוסות. דאַן האָט מען אראָפּ־גענומען פון שיסעל אן איי, א ביין און געבראָטענע פלייש, און מען האָט אויפגעהויבען א כּוס מיט די ווערטער: „אָט איז דאָס ברויט פון די ליידענדע, דאָס ברויט, וואס אונזערע אבות האָבען געגעסען אין לאַנד מצרים".

די מיידלעך האָבען שווייגענדיג צוגעהערט, ווי די מענער זאָגען די הגדה. אָרא האָט בגנבה געקוקט אויף דניאל'ן, און ווען זייערע בליקען האָבען זיך באַגעגענט, האָבען איהרע אויגען געלויכטען מיט א מערקווירדיגען ליכט. די אלמנה האָט שטיל געזיפצט, דערמאָנענדיג, מסתמא, איהר מאַן און די סדרים אין אייגענעם הויז. נחמה, די איינגסטע פון אלעמען, איז אויפגע־שטאַנען און האָט געפרעגט די פיר קשיות.

אביסעל שפּעטער האָט מען גענומען געבען עסען. די מייד־לעך זיינען געלאָפען אין קיך העלפען דער ווירטין. נאָכ'ן פיש און עטליכע באַקאַלען גוטען וויין איז דער מאהלער, ניט קענענדיג טרינקען, שוין געוועזן שיכור. ער האָט אויך גערעדט, האָט גע־מאַכט מיט די הענט, געוואָרפען ארום זיך דאָס געשיר און פאַר־זיכערט די מיידלעך, אז אזעלכע קניידלעך האָט ער אפילו ביי זיין אייגענער מוטער ניט געגעסען. אָרא איז געווען אנטציקט. דער שעמעדיגער דוד האָט, קוקענדיג אויף איהר, ניט אויסגע־האַלטען און האָט מיט אַ פּלאָנטערענדער צונג געזאָגט איהר

עפּעס א קאָמפּלימענט. זי האָט זיך צולאַכט און האָט אין שפּאַס איהם א קלאַפּ געטאָן מיט דער סערוועטקע איבער׳ן האַנט.

ביים סוף עסען זיינען די מענער געווען שיכור. וועלענדיג אַלעמען איבערשרייען, האָט דער מאַהלער מיט א הייזעריגער שטימע גענומען באַווייזען דניאל׳ן, אַז אין מאַהלעריי און סקולפּ־טור וועלען נאָך די אידען ווייזען וואס זיי קענען.

— אַנטאָקאָלסקי און לעוויטאַן זיינען נאָך גאַר ניט, — האָט ער געשריען, אויסשטעלענדיג אויף דניאל׳ן זיינע גרויסע אויגען און אָנכאַפּענדיג איהם ביים קנעפּעל פון פּידזשאַק, — ביי אונז וועלען זיך נאָך באַווייזען אַזעלכע געניאַלע קינסטלער, וואס וועלען ערשטוינען די וועלט מיט זייערע וואונדערליכע ווערק. און דאָס אַלץ וועט זיך אָנהויבען דאָ אין פּאַלעסטינא, אין אייגענעם לאַנד. עס וועלען קומען נייע פּאָעטען, און זייערע לי־דער וועלען זיין דופּטיגער און פאַרבענרייכער פון שיר השירים. נייע נביאים וועלען אויפשטעהן מיט פייעריגע ווערטער פון אמת אויף די ליפּען. זיי וועלען ווידער דערמאָנען דער וועלט אָן דער פאַרברידערונג פון פעלקער, אָן דער שעהנקייט און גרויסקייט פון דעם איינציגען גאָט. יע, דאָס וועלען זיין נביאים ווי ישעיהו און ירמיהו. א נס וועט געשעהן מיט אונזער פאָלק. מיר וועלען ווידער אויפלעבען און ווערען יונג און שעהן ווי אמאָל. דאָס אַלטע פאָלק, וואָס האָט געגעבען דער וועלט א גאָט וועט אויפשיינען, ווי די מאָרגען־רויט אין פריהלינג, און וועט ברענגען דער גאַנצער מענשהייט ליכט און פרייד. וואַרט, דו שמייכעלסט... און איך זאָג דיר, אַז א גרויסער נס וועט געשעהן. האָסטו אין חדר געלערענט די נביאים? ווייניג, זאָגסטו? איז הער! ... גאָט האָט אוועקגעשטעלט יחזקאל׳ן אין מיטען א פעלד, וואס איז געווען באדעקט מיט ביינער. די ביינער האָבען זיך באַדעקט מיט פליישׁ, און פון פיר זייטען האָט גאָט אין זיי אַריינ־געבלאָזען א גייסט, און זיי האָבען אויפגעלעבט. און זיי זיינען געוואָרען א גרויסע מחנה. און גאָט האָט געזאָגט צו יחיזקאל׳ן: „אָט די ביינער באַדייטען דאָס הויז ישראל, זיי זאָגען: אונזערע ביינער זיינען פאַרטריקענט געוואָרען, און אונזער האָפנונג פאַר־לאָרען געוואָרען, און אָפּגעזונדערט איז אונזער טייל. איז זאָג

דיין נביא'יש וואָרט צו זיי: אזוי זאָגט יהוה, איך וועל עפענען אייערע קברים, מיין פאָלק, און וועל אייך ארויסברענגען פון די קברים און אייך אריינפיהרען אין לאנד פון ישראל". — איצט פארשטעהסטו? — האָט פאָרטגעזעצט דער קינסטלער מיט פאַטאָס. אזוי וועט זיין מיט אונז. מיר וועלען ארויסקומען פון די קברים, און גאָט וועט אריינבלאָזען אין אונז א ניי לעבען, און רייך וועט זיך צובליהען אונזער פרייד און אויסערגעוועהנליך שעהן וועט זיין אונזער נייער פריהלינג...

דער מאלער האָט מיט אמאל זיך מיד אראָפּגעלאָזען אויף א שטול און האָט שטיל צוגעגעבען:

— ניט דאָס זאָג איך. דער טייוועל וויים מיר. כ'האָב שרעקליך ליב צו לייגען. אלץ, ברודער, איז נארישקייטען, לאָמיר בעסער אויסטרינקען, דניאל. אין דיר איז פאראן עפּעס גוטס, ברייטס, ווי די רוסישע סטעפּ, באַדעקט מיט בלומען. מען זאָגט, דו ביזט געבאָרען געוואָרען ביי דער וואָלגאַ. און אפשר גאָר ניט קיין איד אויך? ניט עהנליך עפּעס צו אונזעריגע. ס'אַרא פּלייצעס, און דער פּנים איז אזוי גוט... נו, גיב מיר נאָך וויין. נאָר ניט קיין זיסען. פון איהם ווערט ניט גוט.

און ביים אנדערען עק טיש האָט כאינים געזונגען הויך און טרויעריג, צונויפדריקענדיג דעם קאָפּ מיט די הענט. דאָס איז געווען א ליד פון טרויער, פּיין און זיפצען, פון לאנגע דורות אין גלות, פון לאנגע שווארצע נעכט אין ישיבות און אָרימע שולען.

נחמה איז געשטאנען לעבען כאינים'ען און זעהענדיג טרערען אין זיינע אויגען, האָט זי געבעטען.

— מען דארף דאָס ניט זינגען, מען דארף ניט...

אימיצער פון די מאנסבילען האָט דערמאָנט, אז עס איז צייט צו עפענען די טירען פאר אליהו הנביא. אלע זיינען אויפגעשטאנען. מען האָט געעפענט די טירען. כאינים האָט אויפגעהויבען א באקאל און געזאָגט „שפוך חמתך". דערנאָך האָבען די מיידלאך געדעדט, אז זיי האָבען געהערט דעם שאָרך פון די ווייסע אטלאסנע פליגעל פון נביא און אייניגע מינוטען זיינען זיי געווען פארטראַכט און שטיל.

נאָכ'ן עסען האָט מען גענומען זיך דרעהען אין קאראהאָד. די אלמנה איז געזעסען אין ווינקעל, און ווי א שאָטען פון אומ־ענדליכען טרויער האָט זי ווי געזאָגט: „טאנצט, טאנצט, אזוי לאנג ווי איהר זייט יונג. באלד וועט קומען אלטקייט, און צו־זאמען מיט איהר קראנקהייטען און איינזאמקייט. דער טויט וועט אָהן דערבארעמונג צונעהמען ביי אייך אייערע ליבע און נאָהענטע און אייער לעבען וועט ווערען פוסטער ווי א קבר. אָ, גאָט!"

— הו! הא! — האָבען די בחורים געטופּעט מיט די פיס צום טאקט פון קאראהאָד־מאָטיוו. כאינים איז שנעל מיר גע־וואָרען און איז געפאלען אויפ'ן סאָפע שווער אָטעמענדיג. איהם איז געוואָרען ניט גוט, און ער האָט דערפיהלט דאָס אָנקומען פון דעם אָנפאל פון נערוועזיטעט. איהם האָט אויסגעוויזען, אז ווען ער וועט צורייסען אויף זיך דאָס העמד, וועט איהם לייכטער ווערען. אלץ האָט זיך גענומען דרעהען אין א נעבעל, די שטי־מען האָבען זיך ווי פון דער ווייט דערטראָגען, און ארום זיינען געשפּרונגען מאָדנע שאָטענס. פּלוצלונג האָט כאינים א געשריי געטאָן און איז געפאלען אויפ'ן דיל ווי א דער'הרג'עטער.

אביסעל שפּעטער איז ער ווידער געלעגען אויפ'ן סאָפע. און קוקענדיג אויף אלעמען מיט בלאָנזשענדע אויגען, האָט ער זיך באקלאָגט מיט א מידער שטימע. ער קען אזוי לענגער ניט לעבען. עס ווילט זיך איהם כאָטש איין טראָפּען גליק. וואָס איז איהם דער ליטעראַרישער רוהם? א בעטלער, א קאליקע, וואָס איז נעליבט פון א פרוי, איז דאָך גליקליכער פון איהם. ער איז אָבער איינזאם. דאָס הארץ ווערט איהם צוריסען פאר וועהטאָג.

— ליבער, ליבער כאינים, — האָט נחמה געמורמעלט, — מיר ליבען דאָך אייך אלע. און דער מאָהלער, שטעהענדיג אין מיטען צימער מיט'ן באקאל אין האנט, האָט זיך געבעטען מיט א שיכור'ער שטים:

— נעהמט פון איהם אוועק. דאָס קרעכצט א קראַנקע אידי־שע נשמה, וואָס איז נאָך פון קינדהייט פארוואונדעט געוואָרען פון נרוויזאמען לעבען. גיט איהם וויין, זאָל ער טרינקען. „גיט וויין צו דעם אומגליקליכען און טרויעריגען, זאָל ער טרינקען און

פאַרגעסן זיין אָרימקייט און ניט געדענקען מעהר זיין וועה", — האָט געזאָגט די קלוגע מוטער פון קעניג לימאל. מיר לעבען אין טרויער און בענקשאַפט. און וואָס איז דאָס לעבען? — האָט ער אָנגעהויבען פילאָזאָפירען — רויך, שטויב, א ווינט אין פעלד, וואָס וויגט די גראָזען, און מעהר גאָר ניט. איהר, מיינע ליבע, געהט אוועק און לאָזט מיר זיך הארציג דורכריידען מיט איהם. דאָס איז א מערקווירדיגער מענש.

דער מאהלער האָט זיך אראָפּגעלאָזען אויפ'ן דיל ביי כאַינים'ן צוקאָפּענס און האָט ווידער גענומען רעדען וועגען דער נישטיגקייט פון מענשליכען לעבען, ציטירענדיג אָהן אויפהער קהלת און אנדערע ספרים. באלד האָט מען גענומען זיך פאַנאַנדערגעהן. דניאל איז געבליבען מיט כאַינים'ען, מוראַ־האָבענדיג צו לאָזען איהם אליין. ער איז ארויסגעגאַנגען אויף דער טעראַסע. עס איז געווען א לבנה־נאַכט. פון דערווייטען האָט זיך געזעהן דער ים אין א וואונדערליכען זילבער־שיין. ער האָט געזעהן ווי זייער גאַנצע קאָמפּאַניע איז געגאַנגען צום נייעם שטעדטעל, און האָט נאָך לאַנג געהערט נחמה'ס געלעכטער און די שטים פון דעם מאַלער, וואָס האָט געבעטען אלעמען צו זיך צו הוליען ביז אין דער פריה. ענדליך איז אלץ שטיל געוואָרען. דניאל האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן א שטיינערנער קאָלאָנע און זיך פאַרטראַכט. דאָ איז ער פאַר־א־יאָהרען געזעסען מיט דינה'ן. דאָס איז געווען נאָך אַן אָוונט ביי כאַינים'ען. אויך דאַן האָט די לבנה געשיינט. דאָס מיידעל איז אינגאַנצען געווען אין ווייסען, האָט גערעדט מיט א ווייכער שטים, האָט איהם געצערטעלט, און אזוי אומשולדיג זיינען געווען איהרע שעהנע סאַמעטענע אויגען...

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט א שווערער לאַנגער קרעכץ. דניאל האָט געאיילט צוריק אין צימער. כאַינים'ס אָפענע אויגען האָבען געוואונדערט ווי ביי א גייסטיג־קראַנקען.

— איך וויל טרינקען, — האָט ער געזאָגט. באלד איז ער ווידער אנשלאָפען געוואָרען. דורכ'ן פענסטער האָט אריינגעשיינט די לבנה.

.5

אויפ׳ן דריטען טאָג פּסח האָט זיך געעפענט דער צוזאמענ־פאָהר פון „פּועלי ציון" און „הפּועל הצעיר". דניאל האָט ניט געהערט צו קיין פּארטיי. אָבער וועלענדיג טרעפען חברים פון די ווייטע קאָלאָניעס פלעגט ער באזוכען אלע פארזאמלונגען.

צום סוף פון צוזאמענפאָהר איז דניאל איינמאָל ארויס פון א האלב פינסטערען, פארשטיקטען צימער פון א שמוציגען גאסט־הויז, וואו די יוגענט איז הייזעריג געוואָרען דיסקוטירענדיג און ארויסשרייענדיג שעהנע פראזען וועגען סאָציאליזם, דעם אידישען פאָלק און דעם אלוועלטליכען פּראָלעטאריאט. אויפ׳ן גאס האָט ער ערלייכטערט אָפּגעאָטעמט און איז לאנגזאם א פארטראכטער אוועק מיט א שטילען געסעל. אין די אויערען איז נאָך געווען דער טומעל פון די רעדען. באזונדערס אומערטרעגליך איז געווען דאָס פּיסטשען פון א ניט שעהנער מיידעל אין ברילען מיט אונטער־געשאָרענע האָר, איינע פון די אָנגעזעהענסטע מיטגלידער פון דער פּארטיי „פּועלי ציון".

— גאָט מיינער, וואָס פאר אַן אומאנגענעמע פּערזאָן, — האָט דניאל געקלערט.

פּלוצלונג האָט ער באמערקט ארא׳ן. זי איז געגאנגען איהם אנטקעגען מיט א בוך און א העפט אין האנט.

— אָט זעה איך אייך ווידער, — האָט זי געזאָגט מיט א שוואכען שמייכעל.

זי האָט אויסגעזעהן מיד און אויסגעמאטערט. אונטער די אויגען זיינען געווען בלויע רינגען, ווי זי וואָלט געווען קראנק און געליטען פון שלאָפלאָזיגקייט.

— פון וואנען קומט איהר? — האָט דניאל געפרעגט.

— געווען אויף א רעפּעטיציע. אלץ געהט שלעכט. איך קען נאָך ניט מיין ראָל, און די פאָרשטעלונג דארף שוין באלד זיין. שווער איז פאר מיר די שפּראַך, און איך קען ניט פארשטעהן גוט העשע׳ן. איך קען דאָך ניט רוסלאנד. מיט איין וואָרט, עס וועט זיין א פּאָלשטענדיגער דורכפאל.

— און איך האָב געהערט פארקעהרט, אז איהר שפּילט

אויסגעצייכענט. אפילו כאינים זאָגט, אז איהר האָט א גרויסען טאלאנט. ער איז דאָך גאנץ קארג אויף לויב־געזאנגען.

אַרא'ס געזיכט האָט אביסעל אויפגעשיינט.

— גאר אזוי ! און מיר האָט ער וועגען דעם קיין ווארט ניט געזאגט, — האָט זי זיך געוואונדערט. קומט אָבער צום ספעקטאקעל דניאל. איך וועל זעהן צו שפּילען גוט. מיט מיר טרעפט אָפט, אז פּלוצלונג לאָזען זיך אראפּ די הענט, און אַיך הער אויף צו גלויבען אין מיינע קרעפטען. אָבער איך דאַרף נאָר ארויסגעהן אויף דער ביהנע, און מיין הארץ ווערט גלייך מוטיג.

זיי זיינען געשטאַנען ביים טירעל פון אן אראבער הויף. פון א פענסטער האָט אויף זיי געקוקט א יונגע מוטער מיט א זויג־קינד אויף די הענט. פון ערגעץ האָט זיך צו זיי דערטראָגען א טרויעריגער מאָטיוו פון אן אראבער, וואס פאר־קויפט קאלטע געטראנקען.

— מאָרגען גלייך אין דער פריה געה איך מיט א קאָמפּאַניע אוועק אויף א שפּאציר, — האָט דניאל געזאגט.

— וואוהין ?

— אין יריחו און צום ים המלח.

— און מיידלעך געהען אויך מיט אייך ?

— ניט איינע וועט מסתמא געהן.

— גאָט מיינער, ווי וואָלט אַיך אויך געוואלט געהן ! — איז אַרא טרויעריג געווארען. — אָבער צוליב דער רעפּעטיציע וועל איך מוזען בלייבען אין דער שמוציגער שטאָדט. נו, אויפ'ס ווי־דערזעהן. זייט אויף דער פארשטעלונג.

— איך וועל אַייך אביסַעל באגלַייטַען, — האָט דניאַל פאר־געשלאָגען.

— קומט !

אין אָווענט איז דניאל געשטאַנען ביים אָפענעם פענסטער פון זיין צימער. ער האָט זיך געפיהלט ניט זעהר גוט. אנטקעגען מאלקאוו'ס גאסט־הויז איז געווען אן ארימע אראבישע קאפע. ביים שוועל, מיט די פיס אונטער זיך, זיצט דער שטענדיג שלעפעריגער דיקער בעל הבית אין זיין האלב־זיידענעם כאלאט, עהנ־

ליך צו א כענעזישען אפגאָט. און אונטער דעם דרויסענדיגען דאך רויכערען קאליאן עטליכע בעדואינער אין ברוינע אבאיעס. איינעם פון זיי קען דניאל. דאָס איז א באוואוסטער רויבער, דער אטאמאן פון דער גאנצער באנדע פון איבער דעם ירדן. אָט איז ער אויפגעשטאנען, א שלאנקער און דינער, האָט זיך לאַנג־זאם ארומגעקוקט מיט זיינע גרויסע טרויעריגע אויגען, און צו־דריקענדיג די הענט צום הארצען, — א צייכען פון זעגענען זיך מיט'ן בעל הבית, — געהט ער רוהיג אוועק. און אָט געהט דער הויקערדיגער אראבער, א בארוועסער, אָנגעטאָן נאָר אין א לאנ־גען לייוועטענעם העמד. דאָס איז א היגער „אבומאסארי", — א גרויסער עושר, דער באזיצער פון רייכע אפעלסינען גערטנער. ער איז א מיטגליד פון א הייליגער מוסולמאנישער חברה. אויף לויות איז ער אלע מאָל דער ערשטער. דניאל זעהט איהם אָפט אין פראָצעסיעס. ער געהט פאָראויס און זינגט טרויעריגע תפלות...

פלוצלונג דערהערט דניאל באקאנטע שטימען. כאינים קומט צו מיט אַרא'ן. פון וואנען געהען זיי, קלערט ער, וואו זיינען זיי געווען? אפשר זיינען זיי געזעסען ביים ים, און ער האָט זיך פאר איהר באקלאָגט אויף זיין איינזאמקייט, און זי האָט איהם געטרייסט? איבערינגענס, ניט זיין זאך, וואו זיי זיינען גע־ווען. מען דארף בעסער געהן שלאָפען. מאָרגען אין דער פריה דארף מען דאך אוועקגעהן.

ביינאכט האָט זיך דניאל אָפט אויפגעכאפט. ער האָט אַלץ מורא געהאט צו פארשלאָפען. אָפט האָט ער אָנגעצונדען דעם לאָמפּ און געקוקט אויפ'ן זייגער. ענדליך האָט אנגעהויבען צו טאָגען. אויפ'ן הויף האָט געקרעהעט א האָן. דניאל האָט זיך אָנגעטאָן און איז ארויס אין גאס. עס איז געווען קאלט. אין הימעל האָבען זיך אויסגעלאָשען די שטערען. ער האָט אויפ־געציטערט, א קוק געטאָן צום מזרח און האָט זיך דערמאָנט א וואונדערליכען חלום, וואָס ער האָט געזעהן די נאכט. ער איז געווען אויף דער וואלגא, אין זיין איינענעם שטעדטעל. עס איז געווען פריהלינג און אלץ האָט געבליהט. ער איז געלעגען אויפ'ן גראז אין וואלד און האָט געקלערט, ווי גוט דאָס איז צו זיין

מיט אייגענע נאָך לאַנגע וואַנדער־יאָהרען. אָט געהט צו איהם צו זיין שוועסטער. זי איז אין א העלען קלייד מיט רויטע בלו־מען אין די האָר, און זי איז אזוי אויסגעוואַקסען און שעהן. קום אהיים, זאָגט זי, די מוטער וואַרט אויף דיר. דו וועסט דאָך מאָרגען אין דער פריה ווידער פון אונז אוועקגעהן. — אין דער פריה האָט די זון געשיינט, ווען ער האָט זיך געזעצט אויפ'ן דאַמ־פער. ביים האַפען שטעהען א סך מיידלעך אין בונטע קאָסטיו־מען. — ברודער, ווי גליקליך דו ביזט! פאָהרסט אין ירושלים, — זאָגט די שוועסטער. — ער פאָהרט צו דער כותל מערבי, — מור־מעלט די מוטער. — ער וועט דאָרט בעטען פאר אונז...

אויף דעם גאַסט־הויף, וואו די קאָמפּאַניע דאַרף זיך צו־נויפקלייבען, איז נאָך קיינער ניטאָ. דניאל זעצט זיך אויף א ביינקעל, פאַרמאַכט די אויגען, און איהם חלומ'ט זיך: ער איז אליין אין א טויטער שטאָדט, וואס איז איינגעהילט אין אייבינער פינסטערניש. די הייזער ארום זיינען ליידיג, אומזיכטבאַרע שאָ־טענס באוואוינען זיי. אלץ איז שטיל. נאָר דער ים רוישט, רוישט...

דניאל כאַפּט זיך אויף, שטימען הערען זיך. דאָס קומט צו דער מאַהלער הררי מיט א מיידעל.

— ביזט אליין?

— ווי דו זעהסט, — ענטפערט דניאל, — אונזערע בחורים האָבען זיך פאַרשפּעטיגט.

— אָבער אָט קומען זיי אָן. עס קומט דער עלטערער קאַפּ־לאַן. מען דערצעהלט וועגען איהם, אז ער האָט פאַרלאָזען א פאַ־מיליע, האָט געוואָרפען א רייך לעבען און איז אוועק אין פּאַלעס־טינא ארבייטען פון טאָג. ער איז קליין, מאָגער, טראָגט א באָרד, וואָס איז ערטערווייז שוין גרוי, אָבער פון זיין גאַנצער קליינער פי־גור וועהעט עפּעס א נאָכגיביגקייט און פרידליכקייט. — די אנ־דערע קומען אָן פרעהליכע מיט זעקלאַך אויף די אַקסלען און שטע־קענס אין די הענט. א הויכע ארבייטערין, וואס מען רופט „קאַ־זאַק" פאר איהר קראַפט, איילט אלעמען צו: „שוין צייט! באלד געהט אויף די זון" און א ברייט־פּלייציגער בחור כאַפּט זי ארום ביי דער טאַליע און פרעגט:

— נו, קאַזאַק, זיך גוט אויסגעשלאָפען?

זי שטויסט איהם אָפּ. נעהמט ארויס פון קעשענע אַ קליינעם רעוואָלווער און דראָהעט איהם אין שפּאס:

— אוועק, איך וועל דיך דערשיסען!

— אזוי! — לאכט דער בחור, — אַט דאָס איז אַ מיידעל!

און אַ זייט, ניט וועלענדיג מען זאל זי באמערקען, האלט זיך די מאָגערע נייטערין, וואָס הוסט אין פויסט. די חברים האָבען זי געוואלט אפּרעדען פון באטייליגען זיך אין דיזען שווערען שפּאציר, אָבער איהר ווילט זיך אזוי זיין אין אַ פרעליכער קאָמפּאניע, אויף דער פריי. שווער דאָך צו זיצען אַ גאנץ לעבען איינגעבויגען מיט דער נאָדעל אין האנט איבער פרעמדע קליידער...

די קאָמפּאניע ריהרט זיך צום מארק, געהט פארביי אַן אלטע טערקישע געפענגניס מיט אַ הויכען פינסטערען טורעם און איז באלד אויפ'ן ברייטען סולטאנער וועג, וואס פיהרט צו ירושלים. אין מזרח, איבער די בערג פון יהודה, געהט אויף די מארגענרויט. דורך די דורכזיכטיגע ראָזע וואָלקענדלאך רויטלען זיך אין הימעל וואונדערליכע טולפּאנען און ברענען, ווי זיי וואָלטען אָנגעצונדען געוואָרען פון די אומזיכטבארע פייערדיגע פיילען פון דער זון...

און דער וועג ווערט ביסלעכווייז באלעבט. פון די דערבייאיגע דערפער איילען צום מארק מיט קערב אויף די קעפּ פעלאשקעס. עס ציהען זיך קעמלען און עס קלינגט דאָס הירזשען פון יונגע אייזלען, אָנגעטריבען פון אַראבער אינגלעך. און ווייטער אויף די ברייטע פעלדער זעהען זיך די אָנגעבויגענע פיגורען פון אראבערינס, וואס רייסען אויס ווילדע גראזען, מאָן, נעל־ווייסע רומאשקעס. דאָ, אין פעלד זיינען זייערע טונקעלע געזיכטער מיט דער בלויער טאַטואירונג אינגאנצען אָפען, און מיט נייגעריגקייט באטראכטען זיי די פארביינגעהער און באגריסען זיי מיט הויפענס בלומען.

אין עטליכע שעה ארום קומט די קאמפּאניע אָן אין אַ קליין אראביש שטעדטעל און געהט אריין אין אַ אידישען גאסט־הויף.

דער בעל־הבית, וואס שטאמט פון פוילען, מיט לאנגע פאות, ווערט אויפגעלעבט, דערזעהענדיג די געסט.

— חיה, שטעל גיכער דעם סאמאָוואר!

מען בייסט צו און מען באשליסט אפצורוהען און געהן ווייטער, ווען די בייטאָגיגע היץ וועט אריבערגעהן. ביים טיש רעדט מען וועגען די לעצטע ארבייטער צוזאמענפאָהרען. דאן געהט מען איבער צו די פאלקס־פארוויילונגען, וואָס ווערען געמאכט יאָהרליך פסח־צייט אין איינער פון די קאָלאָניעס פון יהודה.

דניאל איז אריין אין א זייטיגען צימער און האָט זיך צוגעלייגט. אין ווינקעל ביים פענסטער אויף א קליינעם טישעל איז געשטאַנען אן ארימער ארון קודש. דניאל האָט צוגעמאכט די אויגען און געגומען איינשלעפערען, פיהלענדיג אן אנגענעהמע מידקייט אין גאנצען קערפער. און ווען ער האָט זיך אויפגעכאפט, איז שוין קיינער אין הויז ניט געווען. די קאָמפאניע איז נאָר וואס אוועק. אויפ'ן הויף ביים ברונעם אויף א שטיין איז געזעסען דער מאהלער און האָט זיך געשפילט מיט דעם בעל הבית'ס אינגעל.

— עס מאכט ניט אויס, מיר וועלען זיי דעריאָגען, — האָט געענטפערט דער מאהלער. — ס'ארא וואונדערליכע שטילקייט. הער זיך נאָר איין! און ווי געפעהלט דיר אָט דער בחור? קוק נאָר אויף זיין ליבען פנים, — דער מאהלער האָט אָנגענומען מיט ביידע הענט דעם אינגעל'ס קאָפ און איהם אומגעדרעהט צו דניאל'ען. אויגען ווי ביי א ווילדען אדלער. און וועט ער אויסוואקסען, וועט ער עפענען א קרעמעל און האנדלען מיט הערינג אָדער גאָר מיט אלטע הויזען. און דאָס זיינען דאָס די אור־אייניקלאך פון די באריהמטע מכבים, — האָט דער מאהלער אפגעזיפצט.

— פון וואנען ווייסטו? — האָט דניאל געפרעגט, — אפשר וועט פון דעם אינגעל אויסוואקסען א גוטער ערד־ארבייטער, וואָס האָט ליב די ערד?

— וואס פאר אן ערד־ארבייטער! קוק נאָר אָן זיין פאָטער — האָט דער מאהלער א מאך געטאָן מיט דער האנט.

דניאל האָט געגעבען דעם אינגעל א מעטאלענע מטבע, האָט

איהם א קוש געטאָן, און די פריינד האָבען גענומען געהן. זיי זיינען פארביינגעגאנגען אן אלטען גריכישען קלויסטער מיט א מעשענעם קופעל, וואָס האָט העל געשיינט אויף דער זון. דאָן זיינען זיי פארבייגעגאנגען אן אומעטיגען אראבישען בית עולם, צווישען די קברים האָט זיך געזעהן אן איינזאמע פיגור אין שווארץ, וואס איז ווי פארגליווערט געלעגען איבער א שטיין.

— די קאָמפאניע איז שוין מסתמא ווייט אוועק. — האָט געזאגט דניאל, ווען זיי זיינען ארויס אויפ'ן סולטאנער וועג.

— זאָלען זיי געהן, — האָט געזאגט דער מאהלער, באטראכ־טענדיג די וויסטע געגענד ארום, — זאלבאנאנד איז עפעס בעסער צו געהן.

אין דער ווייט האָבען זיך געוויזען צוויי רייטער אויף ווייסע פערד. דאָס זיינען געווען בעדואינער אין ברייטע אבאיעס און רויטע שטיוועל. זייערע קעפ זיינען געווען באדעקט מיט העלע טיכלאך מיט דיקע שווארצע שנורען אויבען.

באגעגענענדיג זיך, האָבען זיי זיך באגריסט, און איינער פון די רייטער האָט געפרעגט:

— ווער זייט איהר און וואוהין געהט איהר?

— מיר זיינען אידען, — האָט געענטפערט דער מאהלער, וואָס האָט פריי גערעדט אראביש, — און מיר געהען אין ירושלים.

— אָ, יענע שטאָדט ליגט ווייט הינטער די בערג, — האָט דער בעדואין א שמייכעל געטאָן, באווייזענדיג זיינע שעהנע ווייסע צייהן, — געהט אין פרידען. — און זיי זיינען זיך פאנאנ־דערגעגאנגען.

— אָט וואָס מיט מיר איז געווען מיט א יאָהר צוריק, — האָט אָנגעהויבען דניאל, ווען די רייטער זיינען אפגעפאהרען, — עפעס א קאָלאָניסט האָט מיך אנגעדונגען צו פיהרען שטיינער פאר'ן אלטען שאָסעי. אין דער פריה האָט דער בעל הבית איינ־געשפאנט זיינע צוויי פערד, און מיר זיינען אוועקגעפאהרען. לעבען גאסט־הויף איז געלעגען א גרויסער הויפען קליינע שטיינד־לאך. מען האָט די שטיינער געדארפט צו־פיהרען צו די ערטער, וואס האָבען געדארפט פארריכט ווערען. איך האָב זיך א גאנצען טאָג אפגעמאטערט מיט די קראנקע פערד. נאָך דער ארבייט

האָב איך באַשלאָסען צו זאגען דעם בעל הבית, אז איך קען מעהר ניט. ער האָט אויף דעם גאר ניט געענטפערט און נאָר געגעבען אן עצה:

— בלייב דאָ נעכטיגען. מאָרגען איז אַן אראבישער יום־טוב, און פון אַלע דערפער קומען אהער אַן מענשען. וועט מען דיך טרעפען אין וואלד, וועט מען דיך צושלאָגען.

איך האָב געוועהנליך ניט געפאלגט. דער בעל הבית האָט מיר געגעבען דריי בישליקס. איך האָב גענומען א דין, בויגיג צווייגעל און בין געגאנגען צוריק אין קאָלאָניע. עס איז שוין געווען טונקעל. באַלד בין איך געווען אין וואלד. איך געה אזוי פארטיפט אין טרויעריגע געדאנקען וועגען לאנג פארגאַנגענע צייטען. פּלוצלונג הער איך: דין־דין. און דאָ איז שוין געוואָרען פינסטער. איך האָב איבערוועלטיגט מיין שרעק און בין מיט פעסטע טריט געגאנגען אנטקעגען דעם גלעקעל. אין א פּאָר מינוט ארום האָבען זיך פון הינטער די בוימער באוויזען צוויי אראבער, איינער אויף א פערד און אן עלטערער אויף א קליינעם אייזעל. זיי האָבען זיך אפּגעשטעלט און געבעטען ביי מיר פּאַפּיראסען.

— איך רויכער ניט, איך האָב ניט קיין פּאַפּיראסען, — האָב איך געענטפערט.

דער יונגער האָט מיט א שרעקליכער גרימאַסע מיר א שמיץ געטאָן מיט'ן בייטש איבער'ן רוקען. איך האָב א געשריי גע־טאָן פאר גרויס וועהטאָג און האָב אָנגעכאַפּט דעם פערד פאר'ן צוים. דאָ האָט דער אַלטער זיך א לאָז געטאָן אויף מיר. ווען איך בין געקומען צו זיך, זיינען זיי שוין געווען ווייט. ווען איך בין אָנגעקומען אין קאָלאָניע, בין איך אראָפּ אין וויין קעלער. אין דער פינסטער און שמוץ זיינען דאָרט געלעגען תמינ'ער. איך האָב זיי דערצעהלט די געשיכטע און געוויזען די בלויע צייכענס. א דארע פרוי אין שמאַטעס האָט זיך צואוויינט און האָט גענו־מען דערצעהלען:

— אָט די גזלנים האָבען דאָך מיין מאַן דער'הרג'עט און מיך איבערגעלאָזען אליין מיט קליינע קינדער. און ער איז געווען אזוי יונג.

דניאל איז אנשווינגען געווארען.

— יע, מיט די אראבער וועלען מיר נאך האבען א סך צו טאן, איידער מיר וועלען זיי אביסעל ציוויליזירען, — האט באַמערקט דער מאהלער.

די חברים קומען צו צו א קליין דערפעל. אנטקעגען זיי לויפען עטליכע נאקעטע קינדער מיט שעהנע אויגעלאך און בעטען נדבות. ביים ברונעם זיינען פאראן עטליכע מיידלאך און פרויען. איניגע פון זיי האבען אנגעפילט די קרוגען, און לאנגזאם און גראציעז געהען זיי מיט'ן שטעג צום דערפעל. און ווייטער אין פעלד שלעפט זיך אן ארימער פעלאך. אין זיין אוראלטע סאָכע איז איינגעשפאנט אן אלטער קעמעל. די גאנצע צייט ציהט ער א טרויעריגען ניגון און ארום און ארום שווייגען די שטיינערנע בערג פון יהודה.

אין צוויי שעה ארום לייגען זיך די חברים שלאפען אין שאטען פון די בוימער ביי דער אלטער אראבער קרעטשמע. פאר־ביי האבען זיך געצויגען צו ירושלים רוסישע פילגרימען. דניאל האט זיך פריינדליך געגריסט מיט די קריסטליכע דאוונער און זיי האבען געענטפערט:

— גאט זאל דיך באשיצען, טייערער!

די זון פארגעהט. און ווידער א וויסטער וועג, שטיינערנע בערג. ווידער זעהט זיך אן ארים דערפעל מיט א קליינער וויי־סער מעטשעט איבער וועלכער עס שטעהט אן איינזאמע פאלמע. שטיל און טרויעריג איז ארום. עס דאכט זיך, ווי די בערג וואל־טען גע'חלומ'ט וועגען דער גוטער פארגאנגענער צייט, ווען איבער זייערע שפיצען האבען זיך אויף די ווילדע פערד געטראגען די מעכטיגע קריגער פון יהודה, פארפאלגענדיג די פלישתים. עס דוכט זיך, ווי די בערג וואלטען געבענקט נאך די דערפלאך פון יהודה, וואו עס איז אמאל געווען פרעהלאך, און וואו די טונקעל־הויטיגע טעכטער פון ישראל האבען מיט געזאנג גע־טאנצט אין קאראהאד ביים זון אונטערגאנג.

אין ירושלים זיינען די חברים אנגעקומען אין אָוועגט. זיי זיינען אוועק אין פאלקס הויז. ביים ארייננאנג זיינען געשטא־

נען צוויי הויכע טאָפּאָלען, ווי זיי וואָלטען וועמען געהיט. די גאנצע קאָמפּאַניע איז שוין דאָרט געווען. אין דעם גרויסען גראַמען צימער האָט מען געערדט אָהן אויפהער. מען איז געזעסען אין קליינע גרופּען און געפּלוידערט וועגען אַלץ אין דער וועלט. מען האָט געטרונקען טיי, געשפּילט אין „דאַמקעס" און שאַך, געדרעהט זיך ארום די מיידלאַך.

נאָכ'ן טיי האָט זיך דניאל אויסגעצויגען אויף אַ באַנק. דער מאהלער, נאָך ניט קיין אפּגערוהטער, האָט זיך שוין אַרומגערינגעלט מיט בחורים און מיידלעך און האָט זיי געזונגען דעקלאַמירען ליבע לידער פון טשערניכאָווסקי און אויסצוגען פון שיר השירים. ער איז געווען גוט אויפגעלייגט, און זיינע גרויסע, ארויסשטאַרצענדע אויגען האָבען געלויכטען מיט פרייד. „ביזט שעהן, מיין פריינדין, ביזט שעהן, דיינע אויגען זיינען טויבען־אויגען", — האָט זיין שטים זיך געהער.

לעבען דניאל'ען איז געזעסען דער עלטערער קאָפּלאָן מיט עפּעס אַן אפּגעריסענעם ארבייטער. ער האָט דערצעהלט וועגען דעם געוועזענעם שמש פון פּאָלקס־הויז, וואָס איז ניט לאַנג צוריק באַגאַנגען זעלבסטמאָרד. די טרויעריגע געשיכטע האָט שוין דניאל געוואוסט. א יונגער ארבייטער, אַן אַנאַרכיסט נאָך זיינע איבערצייגונגען, איז געווען אין רוסלאַנד פאַראורטיילט אויף אייביגע קאַטאָרגע. אויפ'ן וועג אין סיביר איז איהם געלונגען צו אַנטלויפען, און ער איז געקומען אין פּאַלעסטינא, וואו עס האָט געוואוינט זיין ברודער, א וועכטער. די ברידער האָבען עפּעס ניט געקענט שטימען און זיינען זיך צוגאַנגען. דער שמש איז איבערגעגאַנגען פון קאָלאָניע אין קאָלאָניע, האָט אָפּט געהונגערט און איז ענדליך קראַנק געוואָרען. אפּזייענדיג צוויי מאָנאַטען אין דעם יפו'ער האָספּיטאַל, איז ער פון דאָרטען ארויסגעקומען א שוואַכער. ער איז אין ירושלים געוואָרען דער שמש פון פּאָלקס־הויז פאַר פערציג פראַנק א מאָנאַט.

ער האָט געלעבט איינזאַם און האָט זעלטען מיט וועמען זיך באַפריינדעט, כאָטש אין קלוב זיינען אַלעמאָל געווען יונגע־לייט. ער איז ווידער קראַנק געוואָרען, אָבער אין שפּיטאָל האָט מען איהם ניט צוגענומען. דאַן האָט ער אָנגעשריבען צום

ראָקטאָר א דראָהענדען בריעף, פאָדערענדיג פון איהם עטליכע הונדערט פראנק. דער דאָקטאָר האָט זיך איבערגעשראָקען. ער האָט צונויפגערופען די פארטרעטער פון ארבייטער פארטייען און זיי געזאגט: „זעהט, וואס פאר א רויבער און עקספּראָפּריאטאָ־רען עס האָבען זיך באוויזען צווישען דער אידישער יוגענד". מען האָט באשלאָסען צו כאפּען דעם אנארכיסט און איהם איבערגעבען צום רוסישען קאָנסול. מען האָט דאָס באאויפטראגט צו טאָן דרייען. באוואפענט מיט רעוואָלווערען און שטעקענס, ווי אויף א שלאכט מיט ווילדע בעדואינער, האָבען זיי זיך אין אָוועגט באַ־האלטען הינטער בוימער, און ווען דער שמש איז ארויסגעקומען פון פאָלקס־הויז, זיינען זיי אויף איהם אָנגעפאלען, איהם שטארק צושלאָגען און א געבונדענעם אָפּגעפיהרט אין קאָנסולאט. דאָ האָט מען איהם צעהן טעג אפּגעהאלטען פארשפּארט. דאן האָט מען איהם אפּגעפיהרט אין יפו און ארויפגעזעצט אויף א רוסישען דאמפער. אין עטליכע שעה ארום איז געקומען צולויפען א שי־פער אין אידישען רעסטאָראן און האָט דערצעהלט, אז דער יונגער „יהודי" אויפ'ן דאמפער האָט זיך אויפגעהאנגען. זאָל מען צו־נעהמען זיין קערפּער.

— איך האָב איהם געקענט, — האָט טרויעריג געענדיגט דער אָפּגעריסענער ארבייטער. — איך האָב געזעהן זיין קערפּער. ער איז געווען שרעקליך. דער קאָפּ איז געווארען בלוי צובלאָזען, די אויגען זיינען געווען גרויסע, גלעזערנע. די רויהע צונג האָט זיך ארויסגערוקט, און א פּיינליכער אויסדרוק פון אומערטרעגלי־כען וועהטאָג איז געלעגען אויפ'ן געזיכט...

דניאל האָט אויפגעציטערט. אין דעם אנדערען עק צימער האָט דער מאהלער דעקלאמירט פון שיר השירים. דניאל האָט צוגעמאכט די אויגען. ער האָט געקלערט וועגען דעם טויטען שמש, און א קעלט איז איהם אריבער איבער'ן לייב. ער איז איינגעשלאָפען, און א שווערער קאשמאר האָט איהם גענומען דריקען. א מיאוס'ע אלטע מיט פינסטערע לעכער אָנשטאָט אוי־גען, מיט א נאקעטען שארבען האָט זיך מיט איהר גאנצען העס־ליכען, ביינערדיגען קערפּער ארויפגעלייגט איהם אויפ'ן ברוסט

און ארומגעכאפט זיין האלז און זיך איינגעגעסען מיט איהרע שארפע נעגעל.

דניאל האט זיך אויפגעכאפט. עס איז געווען האלבע נאכט. די ארבייטער זיינען געשלאפען אויף די בענק און אויפ'ן דיל. דניאל האט טרויעריג געקוקט אויף זיי און געקלערט, אז שווער איז דאס לעבען פון אט די בחורים און מיידלאך. א סך פון זיי האבען אוועקגעווארפען א פארזיכערט לעבען אין רוסלאנד און געקומען אהער מאטערען זיך און הונגערען.

דאס מיידעל „קאזאק" האט זיך אויפגעכאפט און א געשריי געטאן:

— קינדער, שטעהט אויף! שוין צייט צו געהן!

אביסעל שפעטער איז די קאמפאניע אוועק אויפ'ן וועג צו יריחו. הינטער אלעמען זיינען געגאנגען דניאל מיט'ן מאהלער. די אלטע שטאדט איז געשלאפען. פון די טונקעלע, געהיימניס־פולע געסלאך האבען זיך געזעהן די איינזאמע פיגורען פון די וועכטער — אראבער איינגעהילט אין אבאיעס.

אין דער פריה איז די קאמפאניע אנגעקומען אין יריחו. מען האט אפגערוהט אין א אידישען גאסט־הויז, און ווען עס איז גע־ווארען קיהלער, איז מען אוועק דורך דעם מדבר צום ים המלח.

עס איז געווען שווער צו שפאנען איבער'ן הייסען זאמד פון מדבר וואס, האט זיך געצויגען אהן א סוף. קליינע שטיינדעלעך האבען געפינקעלט אויף דער זון ווי אלמאזען. פון די בערג פון אונטער'ן ירדן האט געבלאזען א טרוקענער ווינט און דער דורשט האט געמאטערט. די קאמפאניע איז געגאנגען פאמעלאך, פאנאנ־דערגעווארפען. דניאל פלעגט זיך אומקוקען אויף צוריק. דארט איז געלעגען דאס ארימע דערפעל יריחן. נעבען די עטליכע ליי־מענע כאטקעס און א צעהנדליג שווארצע ביידלאך האבען זיך געבלאנקעט האלב נאקעטע פאסטוכער און עס האבען זיך געפי־טערט ציגען און שעפעלאך.

— איך קוק אלץ אויף ירוחן — האט געזאגט דניאל צום מאלער, — סאר'א ארימקייט.

— יא, האט זיך ווי אויפגעכאפט פון זיינע געדאנקען דער מאלער. אין דער מדבר האבען געלעבט די וואונדערבארע שטע־

לע אשיים. אזוי זעה איך זיי. אָט גערען זיי ארום אין זייערע לאנגע ווייסע קליידער, אין דעם שטילען ליכט פון שטאַרבענדען טאָג, און קלערען וועגען גאָט. דערנאָך איז אהער געקומען יוחנן. ס'ארא צייטען עס זיינען דאן געווען, און וואס פאר א מעכטיגע מענשען עס האָבען דאן געלעבט אויף דער ערד. ווייסט, איך קלער אמאָל, גאנץ ארץ ישראל דארף מען ארומצוימען מיט א גרויסער וואנט, און זאָל דאָס לאנד אייביג בלייבען, פארלאָזען און ווילד, ווי א אור־אלטער בית־עולם, פאַרוואקסען מיט גראָז און בלומען. אזוי אָבער וועלען זיך אנלויפען אהער זשעדנע געשעפטסלייט, וועלען בויען פאַבריקען, הויכע שוואַרצע קוי־מענס וועלען זיך ציהען אין הימעל אריין, מען וועט דורכפיהרען אייזענבאַהנען, און דאן וועט אויף אייביג פארשווינדען גאָט'ס בענקענדער גייסט, וואס שוועבט אויף דער הייליגער ערד. דאָס לאנד אָבער דארף בלייבען א טרייסט פאר דער גלויבענדער מענש־הייט.

דניאל האָט גאר נישט געענטפערט. דער מאַלער האָט איהם נישט איין מאָל ארויסגעזאגט אזעלכע געדאנקען, נאָר ער פלעגט מיט איהם ניט איינשטימען. ס'האָט זיך באַוויזען א ברוינע ביידעל, פון דאָרט האָט ארויסגעקוקט אן אראבער מיט בליש־טשענדע אויגען. די קאָמפּאַניע לעבט אויף. אביסעל שפּעטער געהען זיי שוין צום ירדן, וואָס זילבערט זיך פון ווייטער, ווי א העלער פּאַס אויף דער זון.

— ניט אמת, דניאל, האָט דער מאלער אנגעהויבען, — אָט דאָס טויטע וואסער דערמאָנט א פאר'כישוף'טע פּרינצעסין. זי ליגט אונטער א גרויסען גלאַנציגען סאַמעט, וואס איז באַצירט מיט בלויע בלומען און פּורפּור אוזאָרען און איהר וואונדערליכער שלאָף איז פול מיט שעהנע חלומות.

דניאל האָט פארטראַכט געקוקט אין הימעל און גארניט גע־ענטפערט. איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אז הויך, הויך אין דעם בלויען רוים זינגט א פארבאָרגענע לערך.

אָפּגערוהט, האָט די קאָמפּאַניע גענומען גערן צוריק. דער מאַלער איז אוועק מיט א מיידעל און דניאל איז נאָכגעגאנגען אליין פון הינטען. די זון האָט זיך געזעצט. דניאל האָט אויס־

געטרונקען דעם לעצטען זופּ וואסער פון זיין פלעשעל, האָט גע־נומען געהן שנעלער, וועלענדיג דעריאָגען די קאָמפּאניע, נאָר ער האָט מיט אמאָל דערפיהלט א שטארקע מידקייט און האָט אָנגע־הויבען געהן לאנגזאמער.

— אך, א טרונק, — טראכט ער, און כאפּט זיך ווידער פאר דער פלאַש, נאָר עס איז א טראָפּען וואסער ניטאָ.

— הררי, ווארט אויף מיר! — רופט ער דעם מאלער, נאָר קיינער ענטפערט נישט. די קאָמפּאניע איז שוין אוועק ווייט פאָראויס. דער טונקעלער בין השמשות ווערט געדיכטער און מאָדנע שטיל איז אין דער מדבר. אָט, וואקסט איינזאם א וויל־דער שטעכעדיגער דאָרן. דניאל לאָזט זיך אראפּ אויף דער ערד און פארמאכט פון מידקייט די אויגען. אין מויל איז איהם טרוקען און עס ווילט זיך אזוי טרינקען. ער דערמאָנט זיך, ער האָט ערגעץ געלעזען, אז די, וואָס שטרבען פון דורשט, זעהען אין די לעצטע מינוטען וואונדערבארע אָאזיסען. זיי חלום'ען פון פליסענדע וואסערען, פון א שטיל ווינטעל, אין די שאָטענס פון גרינע בוימער, און פון גרויסע, פולפארביגע צארטע בלומען באדעקטע מיט טוי.

דניאל איז אויפגעשטאנען און האָט זיך אוועקגעשלעפּט ווייטער. פון ירוחן האבען געפינקעלט צוויי־דריי פייערלאך, ער איז געגאנגען זיי אנטקעגען, נאָר אביסעל שפּעטער האָט ער זיך ווידער דערזעהן ביים דאָרן און ער האָט זיך ווידער אראפּגעלאָזט אויף דער ערד. מיט אמאָל האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז אונ־טער'ן דאָרן רוישט א וואסערעל, און זיין פּנים איז באלויכטען געווארען מיט גליק.

— וואסער, וואסער!

אין א האלבער שעה ארום האָבען די ארבייטער און צוויי מיידלאך, וואָס האָבען זיך אומגעקערט פון ירדן, ארומגערינ־געלט דניאל'ן.

אין דער פריה, ווען די קאָמפּאניע איז געגאנגען צוריק אין ירושלים, זיינען דניאל און דער מאהלער ווידער אפּגעשטאנען פון די אנדערע און האָבען זיך אראפּגעלאָזען אין א טאָל. דאָרט

האָט זיך געפונען אן אלטער רוסישער מאנאסטיר אונטער אַ גרויסען פעלז. אריבערגעהענדיג א קליין בריקעל איבער א פליסיגען טייכעל, זיינען זיי איבער א שמאָלען, געדרעהטען שטעג צו־געקומען צום מאָנאַסטיר א הויכער, דארער מאָנאך אין א שוואר־צען מאַנטעל איז זיי געקומען אנטקעגען.

— פון וואנען? — האָט ער געפרעגט מיט א פריינדליכען שמייכעל.

— געגאנגען צום ירדן. געהען איצט צוריק אין ירושלים. — האָט דער מאהלער געענטפערט.

— בעטען גאָט?

— ניין, — האָט דניאל געענטפערט. — מיר זיינען אידי־שע ארבייטער און וואוינען אין פאלעסטינא שוין לאנג.

— איהר זייט ווילקאָמען, — האָט דער מאָנאך געזאָגט. — מיר זיינען אלע קינדער פון איין גאָט.

ביים אריינגאנג איז געזעסען דער גרויער איהומען און האָט זיך געוואָרימט אויף דער זון. די פריינט זיינען אריינגעקומען אין א גרויסען, קיהלען צימער מיט א שטיינערנעם דיל און האָבען זיך געזעצט ביי א לאנגען טיש. דער מאָנאך האָט געבראכט א ברויט, אָליווען און אביסעל בראנפען אין א ראזען גראפין.

— בייסט צו, — האָט דער איהומען געזאגט פריינדליך, — איהר האָט נאָך דריי שעה גאנג ביז ירושלים.

זיי האָבען אביסעל גערעדט, דערמאָנט רוסלאנד, דאן האָט דער איהומען ארויסגענומען א דיק, אלט בוך און האָט געבעטען דניאל'ן און דעם מאלער אנצואווייזען אדרעסען פון גוטע מענשען, וואס וואָלטען פון רוסלאנד געקענט צושיקען דעם מאָנאסטיר געלט.

— מיר לעבען אין גרויסער אָרימקייט, — האָט דער אלטער אָפגעזיפצט. — אפשר וועט עמיצער העלפען די הייליגע ברידער...

ווען די פריינט האָבען שפעטער פארלאָזען דעם מאָנאסטיר, איז דער הויכער מאָנאך געלעגען אויפ'ן גראָז ביים קבר פון א הייליגען, און, בענקענדיג נאָך די ענדלאָזע סטעפעס פון ווייטען רוסלאנד, האָט ער מיט אַ טרויעריגער שטים געזונגען: ראָלינא, מאָיא ראָלינאָשקא...

* * *

אויפ'ן וועג צוריק אין ירושלים איז דניאל אריין אין א קאָ־לאָניע וואו עס האָט געדראַפּט פאַרקומען א פאָלקס יום־טוב. דער מאַלער האָט זיך אומגעקעהרט אין יפו. דניאל איז אין קאָ־לאָניע אָנגעקומען אין דער פריה. אַלץ האָט שוין געהאַט א יום־טוב'דיגען אויסזעהן. ד קליינע, שעהנע געסלעך מיט די ווייסע הייזלעך זיינען געווען פול מיט קאָלאָניסטען אין שבת'דיגע קליי־דער. באַקאַנטע באַגריסען איינער דעם אַנדערען מיט „שלום" און צוקושען זיך.

דער פעסט האָט זיך אָנגעהויבען נאָכמיטאָג. פון דער שול איבער דער הויפּט גאַס איז א גרויסע מעננע געגאַנגען מיט מו־זיק און ווייס־בלויע פאָהנען.

ביי די זייטען האָבען געריטען די אידישע שומרים אין ווייסע ברייטע אַבאַיעס. ווייטער ביי די הייזער, אין א שאָטען פון בוי־מער, זיינען געשטאַנען אראַבער און אראַבערינס און האָבען צוגע־קוקט די „פאַנטאַזיע". זיי האָבען אויסגעדריקט זייער פרייד און אַנטציקונג מיט הויכע אויסגעשרייען און באַוועגונגען מיט די הענט.

אָט האָט זיך די מאַסע אָפּגעשטעלט ביי דעם הויז פון ועד. אויפ'ן באַלקאָן, וואָס איז געווען באַצירט מיט קליינע פאָהנען און ווייסע בלומען, באַווייזט זיך א הויכער אַלטער מיט א לאַנגער גרויער באָרד דער עולם נעהמט איהם אויף מיט פרייד־געשרייען. מיט א ציטערענדער, אָבער נאָך שטאַרקער שטים רעדט דער אַל־מער וועגען וואוקס פון דער קאָלאָניע און דער פאַרוויקליכונג פון די טרוימען פון די אייביגע וואַנדערער. נאָך איהם רעדט א יונגער ארבייטער. די יונגע לייט אַפּלאָדירען, און די מיידלאַך באַוואַרפען איהם מיט בלומען. ענדליך קומט אַרויס דער הויכער, ברייט־פּלייציגער דירעקטאָר פון דער יפו'ער גימנאַזיע, מיט א שוואַרצער געקרייזעלטער באָרד און ברענענדיגע אויגען. זיין גאַנצע פיגור דערמאָנט אָן אַלטען אידישען קריגער פון די צייטען פון די מכבים. ער רעדט מיט א הילכיגער שטים, און זיין באַגרי־סונגס־רעדע פליסט ווי די וועלען פון א גרויסען, טיפען טייך...

די מאַסע געהט צום גרויסען, ברייטען פּלאַץ, וואו עס פלע־גען פאָרקומען די לויפען אויף פערד. דאָ רייט שוין אַרום דער

יונגער ראובן, וואָס האָט יעדעס יאָהר באַקומען אַ פּרייז פאַר ריי־טען. ער איז באַריהמט אַפּילו צווישען די בעדואינער, וועלכע האָבען ניט איינמאָל מיט אנטציקונג צוגעקוקט, ווי ער טראָגט זיך ווי אַ ווינט אויף זיין דינפּיסיגען פערד און וואַרפט און כאַפּט די לאַנגע, פאַרשפּיצטע פּיקע. לעבען איהם דרעהען זיך שוין אַנדערע רייטער, עטליכע שומרים, צוויי קאָלאָניסטען און איין אַראַבער.

די מאַסע האָט זיך פאַנאַנדערגערוקט אויףביידע זייטען. די אויגען ביי ראובן'ען האָבען זיך צוברענט, ווי ביי אַ ווילדען יונגען אָדלער, און זיין פערד האָט מיט אונגעדולד געקלאַפּט מיט די קאָפּיטעס אָן דער ערד.

— ווייז וואָס דו קענסט אויך איצט, — האָבען ראובן'ען צו־געשריען בחורים און מיידלאַך, אנטציקטע פון זיין בראַווקייט און שעהנקייט.

די פערד האָבען זיך אויסגעשטעלט אין אַ רייה. אַן אַלטער קאָלאָניסט האָט אויסגעשאָסען, און די פערד האָבען זיך אַ לאָז גע־טאָן ווי אַ ווינטער. אויף אַ מינוט זיינען די פערד פאַרשוואונדען אין דעם וואָלקען שטויב, און דאַן האָבען אַלע מיט אנטציקטע בליקען דערזעהן ראובנ'ען פאָראויס, און נאָך איהם דעם אַראַבער... אין עטליכע מינוט איז ראובן, ווי אַלע מאָל, צוריקגעקומען אַ זי־גער. אַלע האָבען איהם אַרומגערינגעלט און גראַטולירט, און ער, מיט זיין גוטען, אָפּגעברענטען געזיכט, האָט געשמייכעלט און אַלץ געגלעט זיין מידען פערד.

ווען די זון האָט גענומען פאַרגעהן, איז זיך דאָס פאָלק ביס־לאַכווייז צופאָהרען, און די קאָלאָניע האָט צוריק אָנגענומען איהר פרידליכען אויסזעהן, און די ווייסע הייזלעך מיט די בוימער אונ־טער די פענסטער זיינען געשטאַנען פאַרקלעהרטע אין דער טונקעל־בלויער נאַכט.

6.

עס איז געווען אין מיטען פריהלינג. די קאַקטוסען, מאַנ־דעלבוימער, אַקאַציען, גראַנאַטען, וויינטרויבען און טייטעל־בוימער

האָבען געבליהט, און די פעלדער האָבען זיך באַדעקט מיט נייע בלומען. די טעג זיינען געווען הייסע, די נעכט ווייכע, סאַמעטענע, מיט ריינע, אויסגעשטערענטע הימלען — נעכט פול מיט צאַרטקייט און ליבע. גאַנצע טעג ביים ים האָט ניט אויפגעהערט דאָס רוישען פון די קינדער, וואָס האָבען זיך געשפּילט אין די וואַרימע בלויע וועלען. און פאַרנאַכט, איינגעהילט אין בלויען בין השמשות פלעגען זיך דאָ באָדען מיידלאַך אין בונטע קאָסטיומען. זיי פלעגען שטיפען, ווי נימפען, אוועקשווימען ווייט, באַשפּריצען זיך מיט פּערל כוואַליעס, וואָס פלעגען ווייך און בגנבה לאַשטשען זייערע יונגע לייבער, לייגען זיך אויפ'ן רוקען און רופען די פריינדינען מיט הילכיגע אויסגעשרייען פון פרייד.

איצט פלעגט דניאל זיך זעהן מיט אָרא'ן יעדען טאָג. געוועהנליך פלעגען זיין אין אוועגט שפּאַצירען ביים ים.

אין איטאַליענישען קאַפע שפּילט די מוזיק. ביים ברעג זיצט אַן אָרימער אַראַבער און ציהט אַן אוועגט־ליד אָהן ווערטער, וואָס איז פונקט אַזוי טרויעריג ווי זיינע פעלזיגע בערג און וויסטע סטעפּעס.

דניאל געהט מיט'ן ברעג. אַט קומט אָן אָרא מיט איהר אַלטער מוטער. דערזעהענדיג דניאל'ן, זאָגט זי דער אַלטער:

— גיה, מוטער! איך וועל מיט איהם שפּאַצירען. דיין זון איז דאָך שוין פאַרגאַנגען.

דניאל מיט אָרא'ן זיינען אוועק ווייט פון קאַפע. דער ברעג איז דאָ באַשטאַנען פון בערגלאַך און איז געווען באַדעקט מיט פיל־פאַרביגע שטיינדלאַך. פון צייט צו צייט האָט דאָס שטילע ווינטעל דערטראָגען די ווייכע קלאַנגען פון מוזיק, און דער ים האָט טרויעריג גערוישט, ווי ער וואָלט געזעגענט אַן אבשידס־ליד דעם פאַרגעהענדען טאָג.

— עס וועט אריבער אַ צעהנדליג יאָהרען, — האָט דניאל גענומען אין דער הויך אַרויסזאָגען זיינע געדאַנקען — און פון אונזער גאַנצען וויסטען לאַנד וועט אפשר ווערען איין בליהענדער גאָרטען. אַרום וועט רוישען דאָס רייכע, בונטע לעבען, און פון אַלע עקען וועלט וועלען אַהער אָנקומען אונזערע אָרימע ברידער.

זיי וועלען דא אפרוהען, אנזאמלען קרעפטען און אנהויבען א נייע לעבען.

— לאמיר זיך זעצען — האט געזאגט ארא, ניט פארשטעהענדיג פארוואס ער האט עפעס פלוצלונג אנגעהויבען רעדען וועגען פאלעסטינא און די ארימע ברידער.

זי האט זיך אוועקגעזעצט אויף א נידעריגען בערגעל.

— איהר זייט אבער זעהר א הייסער ציוניסט — האט זי געזאגט — און איך וואלט געוואלט גאר פאהרען אין אייראפא און ווערען א באוואוסטע אקטריסע. מיר ווילט זיך רייכטום און רוהם. איך געדענק, ווי איך האב אין קאירא צום לעצטען מאל געשפילט „סאפהא”. דער עולם האט מיר ווילד אפלאדירט. נאכדעם בין איך עטליכע טעג געווען אין א וואונדערליכען חלום און אומגעגאנגען ווי אין א נעבעל.

דניאל האט געשוויגען און וועגען עפעס געקלערט. עס איז געווארען פינסטער. זיי האבען זיך אויפגעהויבען און זיינען געגאנגען צוריק. דער ברעג איז געווען לעער. נאר דער ארימער אראבער האט נאך אלץ געצויגען זיין טרויעריג ליד. אביסעל שפעטער זיינען זיי געשטאנען אין א שטילען געסעל ביי א קליינעם הויז, וואו ארא'ס עלטערען האבען געוואוינט.

— האט ניט מורא פאר מיין מוטער — האט ארא זיך צוגעלאכט. זי זעהט נאר אויס בייז, אבער זי האט א גוט הארץ. איך ווייס ניט פארוואס זי האלט אלע לאנג־האריגע פאר אפיקורסים. איך האב איהר געזאגט, אז איהר דאווענט דריי מאל א טאג, ווי א גוטער איד. קומט ארייז!

אין הויז איז געווען ליכטיג. עס האט געשמעקט מיט טרוקענעם גראז און מיט אלערליי געווירצען, פון וועלכען די אלטע האט געמאכט פארשידענע רפואות. מיט די פיס אונטער זיך איז די אלטע געזעסען אויפ'ן דיל און שאקלענדיג זיך לאנגזאם, געדרויכערט שמעקענדיגען קאליאן, פארזונקען אין רינגען פון בלויען רויך. ארא איז מיט דניאל'ן אריין אין אן אנדער צימער און האט פארמאכט הינטער זיך די טיר. דער צימער איז געווען גרעסער. דא, אויף די נידריגע ברייטע פענסטער, האבען אין לייטענע טעפ געבליהט „פארגעס מיך ניט” און מארגאריטקעס. פון די

טונקעלע ראמען אויף די ווענט האָבען געקוקט פּנים'ער פון אַלטע ספרדישע חכמים.

שטעהענדיג פאר'ן שפּיגעל און פאררעכטענדיג די האָר, האָט אָרא געדערט מיט אַ שמייכעל:

— מיין מוטער קלערט מסתמא, וואָס פאר אַ שלעכטע מיידעל זי האָט דאָס: נאָר וואָס געקומען צופאָהרען, און האָט זיך שוין אָפּגעזוכט אַ בחור. איך וועל אייך ווען עס איז דערצעהלען, ווי מיין ליבער עלטערער ברודעריל האָט געוואָלט איבערגעוואלט מיך חתונה מאכען מיט איין אַלטען פרענק, וואָס האָט שוין געהאט איין געזעצליכע ווייב. ער איז געווען רייך און האָט מיך געוואָלט קויפען. ביי אונז איז אַזוי ווי ביי די אַראבער. אין רוסלאַנד, זאָגט מען, איז ניט אַזוי. דאָרט זיינען די פרויען פריי. אין קאירא האָב איך געהאט אַ באַקאַנטען רוסישען סטודענט, איוואַן סטעפאַנאָוויטש. וואָס שמייכעלט איהר, איך רעד אפשר קאָמיש ארויס דעם נאָמען? אָט דער איוואַן האָט מיר זעהר פיל דערצעהלט וועגען רוסישע מיידלאך־רעוואָלוציאָנערינס, ווי זיי ליידען אין די געפענגניסען און זיי שטאַרבען אין דער ווייטער, קאַלטער סיביר. אַ, סיניאָר, איך וואָלט אַזוי ניט געקענט ליידען — ביי אָרא'ן האָבען אַ גלאַנץ געטאָן טרעהרען אין די אויגען. דערנאָך האָט זי געגעבען דניאל'ן אַן אַלבאָם מיט אַנזיכטס קאַרטען און פאָטאָגראַפישע בילדער.

— דאָ וועט איהר געפינען לערנער'ן אויך, — האָט זי געזאָגט, אָנשפּאַרענדיג זיך אין זיין שטול.

דניאל האָט גענומען בלעטערען דעם אַלבאָם. אָרא האָט שטיל איינגעאַטעמט דעם דופט פון זיינע האָר, איהרע אויגען האָבען זיך ווי ניט ווילענדיג האַלב צוגעמאַכט, און פּלוצלונג האָט זי דערפיהלט אַן אונווידערשטעהליכען פאַרלאַנג צוצודריקען זיין קאָפּ צו איהר ברוסט...

דורכ'ן אָפענעם פענסטער האָט אַ ווערה געטאָן אַ ווינטעל, וועהענדיג לייכט די געלע גאַרדינען און די בלומען אין די טעפּלאך. אָרא האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט לייכט אַ ציטער געטאָן און האָט לאַנגזאַם אַ פיהר געטאָן מיט דער האַנט איבער'ן שטערן.

— ניט אמת, — האָט זי שטיל אַ זאָג געטאָן, — לערנער איז אויף אָט דעם בילד זעהר שעהן?

זי איז אָפּגעגאַנגען אין אַ זייט, האָט זיך פאַרקלערט, און אַן אונפאַרשטענדליכע גרויסע פרייד האָט באַלויכטען איהר נשמה.

— ווי שעהן דאָס לעבען איז, — האָט זי געזאָגט, ווידער צוגעהענדיג צו דניאל'ן.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אין אַ פּאָר טעג איז אָנגעקומען דער אָוונט פון ספּעקטאַקל.

דער קרייז „די אידישע ביהנע" האָט אַרא'ן רעקלאַמירט נאָך לאַנג פאַר דעם. מען האָט וועגען איהר דערצעהלט וואונדער. ביי די פענסטער פון דעם הויז, וואו מען פלעגט יעדען אָוונט רעפּעטירען, זיינען אַלע מאָל געשטאַנען אַ סך יונגוואַרג. אין די האָטעלען און גרויסע געשעפטען זיינען געווען אויסגעקלעפּט גרויסע רויטע אַפישען, וואָס האָבען אָנגעזאָגט, אַז מען וועט באַלד אויפפיהרען „חאַשע די יתומה" מיט דער באַטייליגונג פון אַרא'ן.

אין אָוונט פון דער פאָרשטעלונג איז ביי דער מיידעלשער שול, וואו דער ספּעקטאַקל האָט געדאַרפט געגעבען ווערען, געשטאַנען אַ גרויסער עולם. אַ סך זיינען געקומען פון אַנדערע קאָלאָניען. עס זיינען דאָ פאָרגעקומען קאָמישע סצענען.

— אוי, איהר וועט מיך דערשטיקען, — האָט געשריען עפּעס אַ דיקע פרוי אָנגעטאָן אין זיידענס. — איך־וויל נעהמען אַ בילעט פאַר דריי „בישליקעס", און זיי שטיקען מיך.

— מען דאַרף שטעהן אין ליניע, — האָט באַמערקט אַן אַרבייטער, וואָס איז ניט געווען ראַזירט. — וואָס שטופּט איהר זיך?

— ער ווייזט שוין אויך אָן, — האָט זיך די פרוי באַליידיגט און געוואָרפען אויף איהם אַ פאַרניכטענדען בליק. — איך רעד ניט מיט אייך.

— ס'אַרא וויכטיגע פּריצ'טע, — איז דער אַרבייטער אין כעס געוואָרען.

אַרום האָט מען געלאַכט. אין אַ זייט איז געשטאַנען דניאל. ער איז בייטאָג געווען ביי אַרא'ן. זי האָט איצט געוואוינט אַליין. אַ שטראַהלענדע האָט זי איהם באַוויזען שעהנע קאָרעלען, רויטע

סטענגעס, א בלוי קליידעל און א ווייסע בלוזע, אויסגענייהט מיט בלימעלאך. און איהרע צעפּ וועלען זיין שווערע, שווארצע און לאנגע ביז די קניה. נאָר די שיכלאך זיינען ניט זעהר גוט. מען האָט בשום אופן ניט געקענט קריגען קיין בעסערע.

— זעהט נאָר, — האָט אָרא געלאכט, — איהר וועט זיך נאָך אין מיר פארליבען.

— אָרא! — האָט דניאל ארויסגעמורמעלט.

— גיט אייער האנט, — האָט די מיידעל ווייטער גערעדט, ערנסט ווערענדיג פלוצלונג, — און ווינשט מיר ערפאָלג. זעצט זיך נעהענטער צו דער ביהנע, אז איך זאָל אייך קענען זעהן. איך בין אזוי אויפגערעגט.

אָרא האָט אויף איהם געקוקט מיט אונאויסשפּרעכליכער צערטקייט און טרויער.

— איך געה אוועק, — האָט דניאל געזאגט.

— אדיע, מיין אינגעל,—האָט אָרא'ס שטים א ציטער געטאָן.

אָט האָט מען די שול העל באלויכטען. אָרא האָט זיך באַוויזען. מען האָט זי ארומגערינגעלט און גענומען אפּלאָדירען. זי האָט געזאָגט צו די באקאנטע מיט א ליבליכען שמייכעל:

— נאָך פריה, מיינע פריינט, איהר וועט מיך נאָך אויספייפען.

אָט האָט מען דערהערט א קלינגען. מען האָט אויסגעלאָשען דאָס ליכט און צועפענט דעם פאָרהאנג. אָרא האָט זיך באוויזען אין א בונטען קאָסטום פון א קליין־רוסישער מיידעל, און דער עולם איז געוועזן אנטציקט. אלע האָבען מיט אינטערעס נאָכגעקוקט, ווי זי באוואונדערט די שעהנע מעבעל פון דעם רייכען אָנקעל, ביי וועמען איהר אָרימער פאָטער וויל זי אָפּגעבען פאר א דינסט.

— ס'אָרא שעהנהייט זי איז, די אָרא, אַן אמת'ע באַכלושקע,

— האָט געמורמעלט נחמה, וואָס איז געשטאנען לעבען דניאל'ן. אָבער ער האָט ניט געהערט און האָט אויפמערקזאם נאָכגעקוקט אָרא'ן, וועלכע האָט איהם באמערקט און מיט דאנקבארקייט צוגע־שמייכעלט. ער האָט געענטפערט, צושאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ, און זיין הארץ האָט גענומען שטארקער קלאפּען פאר פרייד.

נאָכ'ן ערשטען אקט האָט מען לאנג אפּלאָדירט, באזונדערס

האָט זיך אין דעם אויסגעצייכענט די ארבייטער יונענד. זיי האָ־בען געטופעט מיט די פיס און הויך געשריען: „בראוואָ, אָרא, בים! בים!" ביז אָרא האָט זיך ניט באוויזען ווידער מיט אַ שמייכעל אויף דער ביהנע.

אלע זיינען געווען באצויבערט פון איהר שפּילען. ארום כאינים'ען זיינען געשטאנען אלע לעהרער און דער קינסטלער הררי, און אלע האָבען אין איין קול ערקלעהרט, אז מען מוז אָרא'ן פארהאלטען אין פּאלעסטינא.

— מיר טאָרען ניט דערלאָזען, אז זי זאָל זיך אומקעהרען אין מצרים און שפּילען דאָרט אויף אַ שפּראַך פון גלות, — האָט אויפגערעגט גע'טענה'ט דער לעהרער גור אריה, אַ אומגעלומפּער־טער מאַן מיט אַ ראָבען געזיכט און אַ לאנגען נאָז. — זי איז דאָך אַ גרויסער טאלאנט און קען מיט דער צייט ווערען דער שטאָלץ פון דער אידישער ביהנע.

דניאל מיט נחמה'ן זיינען אריינגעלאָפען הינטער די קוליסען. אַ דערשראָקענע, אַ פארלאָרענע האָט אָרא מיט אַ שולדיגען שמיי־כעל זיי געפרעגט, צי דער ערשטער אקט איז אריבער גוט. זי האָט, דאכט זיך, צומישט די ווערטער.

— איהר זייט באצויבערענד, — האָט נעמורמעלט נחמה, קו־שענדיג זי.

— אלעמען איז זעהר געפעלען, — האָט דניאל געזאָגט. — איהר זייט אַן אמת'ע אקטריסע.

צו אָרא'ן איז צוגעקומען דער לעהרער פון גימנאזיום, אַ שריי־בער מיט פארטראכטע אויגען.

— ערלויבט מיר אייך צו דריקען די האנד, — האָט ער אָנ־געהויבען מיט אַ העפליכער פארנייגונג. — איהר האָט אונז אלע־מען פארשאפט גרויס פארגעניגען. מיר האָבען זיך דערמאָנט אָן אוקראינא, באדעקט מיט די גרינע קארשען גערטנער.

אָרא האָט פארשעהמט אראָפּגעלאָזען די אויגען. עמיצער פון די ארטיסטען האָט זי גערופען זיך צוגרייטען צום צווייטען אקט.

— אָבער איך האָף אייך נאָך צו זעהן היינט נאָכ'ן ספּעק־טאקעל, — האָט געזאָגט דער שרייבער.

צווישען דריטען און פערטען אקט איז צו איהר הינטער די קוליסען געקומען כאינים. זייענדיג קארג אויף לויב, האט ער מיט צערטליכקייט געזאגט:

— גוט, גוט... נאר די סצענע מיט דעם שוועסטער־קינד איז דורכגעפיהרט געווארען אביסעל בלייך. און דער פעטער שפילט שלעכט. די דיקציע ביי אייך איז אויסגעצייכענט. גוט, זעהר גוט. ווילט איהר נאכ'ן ספעקטאקעל געהן צו מיר? מיר וועלען פייערען אייער ערפאלג.

— אויסגעצייכענט! — האט ארא צוגעשטימט. — רופט אויך דניאל'ן, לאה'ן און נחמה'ן.

דעם סוף פון פערטען אקט, ווען חאשע די יתומה פאר'סם'ט זיך און שטארבט אין שרעקליכע ליידען, האט ארא דורכגעפיהרט מיט קראפט און אויפריכטיגקייט. אין זאל האט מען געהערט דאס כליפען פון פרויען. אט האט ארא צום לעצטען מאל קאנוואול־סיוו זיך א ווארף געטאן, די הענד זיינען מאכטלאז אראפגעפאלען און זי איז געפאלען טויט. א ציטער איז דורך דניאל'ס לייב, און ער האט שטארק געדריקט די האנד פון נחמה'ן, וואס האט אויך געציטערט און שטיל געוויינט.

דער פארהאנג האט זיך אראפגעלאזען, און דער עולם האט שטארק אפלאדירט:

— בראווא, ארא! בראווא, ארא!

זי איז ארויסגעקומע זא בלייכע, א מידע, מיט א שוואכען שמייכעל און האט דניאל'ן אויסגעוויזען זעהר שעהן.

— בראווא, ארא! בראווא, ארא! — האט ער געשריען, קלאפענדיג מיט די הענט.

ביים ארויסגאנג האט געווארט אויף ארא'ן די יוגענט. דניאל, כאינים און ארא זיינען געשטאנען אן א זייט. דער פארזיצענדער פון קרייז האט איינגעלאדען אלע ארטיסטען צו זיך.

מען האט אפגעלעגט דעם באזוך ביים פארזיצענדען אויף מארגען, און אלע אין א פרעהליכער קאמפאניע זיינען אוועק צו כאינים'ען. דא האט מען זיך איינגעארדענט היימיש, לאה האט פארקאכט טהעע, עמיצער האט געקראגען עטליכע פלעשלאך וויין. ארא האט געבעטען ערלויבניש זיך צוצולעגען. זי איז געווען

מיר. דער מאהלער האָט זיך אראָפּגעלאָזען אויפ'ן דיל צו איהרע פיס, און האלטענדיג אין האַנט אַ גלאָז וויין, האָט ער גענומען ריידען וועגען דער צוקונפט פון דער אידישער ביהנע אין פּאַר־לעסטינא.

— אין ירושלים וועלען מיר מאכען א גרויסען שעהנעם טעאטער, — האָט ער געזאגט, קוקענדיג אַראַ'ן גלייך אין די אויגען. — אונזער רעגירונג וועט ארגאניזירען פרייע פארשטע־לונגען פאר'ן פאָלק, ווי אין אלטערטום.

דער לעהרער גור אריה האָט איהם אפט אונטערבראכען, און זיך אָנבויגענדיג צו אַראַ'ן האָט ער מיט א זיסער שטים געפרעגט, צי זי וויל ניט טיי. יעדעס מאָל האָט דאָס מיידעל מיט באמערקבארער אומצופרידענהייט געענטפערט:

— ניין, א דאנק, לאָזט מיך ליגען.

אַראַ'ן איז ער געווען אומאנגענעם. איינמאָל איז זי גע־זעסען אין א קאָמפּאניע פון לעהרער אויפ'ן ברעג. דניאל איז פארביינגעגאנגען.

— וואוהין נעהט איהר דאָס אליין? — האָט זי געפרעגט.— ווארט אויף מיר.

— איך וויל אוועקגעהן ווייט, — האָט דניאל געענטפערט.

— וועל איך אויף אייך ווארטען דאָ, — האָט געזאגט אַראַ. די לעהרער האָבען געשוויגען.

— איך פארשטעה אייך ניט, אַרא, ווי אזוי קען אייך אינ־טערעסירען אזא טיפּ, — האָט אָנגעהויבען גור אריה, ווען דניאל איז שוין געווען ווייט. — איך האָב איהם שוין עטליכע מאָל געזעהן א העסליך־שיכור'ען. ער איז געגאנגען אָהן א היטעל, א באָרפוסער ביים ברעג און האָט געזונגען אין רוסיש אומאנ־שטענדיגע לידער. אן אמת'ער באָסיאק. און בכלל האָב איך וועגען איהם געהערט ניט שעהנע זאכען. האָט אָפּגענארט עפּעס א מיידעל... און צו וואָס קומען אזעלכע אהער צופאהרען? שאדען נאָר אנדערע.

אַראס'ס געזיכט איז פלוצלונג געווארען פינסטער און בייז.

— איהר רעדט רכילות, — האָט זי געזאגט מיט כעס. — פארקיצערט, איך קען איהם פאר א זעהר גוטען מענשען.

— א גוטער! — האָט גור אריה ווידערהאָלט סאַרקאַסטיש. פון דאַן אָן האָט אָרא איהם אומעטום אויסגעמידען.

דניאל איז געשטאַנען ביים פענסטער, האָט איינגעאָטעמט די פרישע דופטיגע לופט, און א טרויער האָט איהם אַרומגענומען. ער האָט געפיהלט ווי עפּעס גרויסעס און פינסטערעס נעהמט ארום זיין נשמה און פארטונקעלט די שטילע געשטאַלט פון זיין כלה. ווען דינה וואָלט איצט געקומען, וואָלט ער באלד מיט איהר אוועק און וואָלט אָנגעהויבען דאָס לעבען, וועגען וועלכען זיי האָבען אזוי אָפט געטרוימט, זיצענדיג אין די ווינטער אָוועגטען אין איהר באַקוועמען צימערל.

— עס איז זעהר אומעטיג, — האָט אָרא זיך א טרייסעל געטאָן און זיך אויפגעהויבען פון סאָפא. גיט מיר א גלאָז וויין. און איהר, דניאל, קומט אהער, לאָמיר אויסטרינקען צוזאַמען. וואָס זייט איהר געבליבען שטעהן ביים פענסטער? מען דאַרף ניט זיין טרויעריג. זאל דאָס אומגליק אָדער גליק קומען מיט אמאָל, ווי א שטורם־ווינט, און אלץ אראָפּקעהרען. ניט אמת, ליבער כאינעס? דאָס שווערסטע איז דאָך ניט צו זינקען אַין שמוץ, ווי איהר דריקט זיך אויס. לאָמיר אלע אויסטרינקען פאר דער יוגענט! אך, פאַרוואָס קענען מיר ניט לעבען שעהן? גיסט אָן די גלעזער! גור אריה, וואָס קוקט איהר אזוי אויף מיר? אוך, וואָס פאר א מאָדנער יונג איהר זייט דאָס!

— גליקליך וועט זיין יענער מאַן, וועמען אָרא וועט ליבען! — האָט דער מאהלער א געשריי געטאָן. — זי איז באַציובערענד!

מען האָט אויסגעטרונקען און כאינים האָט געבעטען אָרא׳ן דערציהלען, ווי אזוי זי איז געקומען אויף דער ביהנע.

— מיט פארגעניגען, — האָט דאָס מיידעל איינגעשטימט, און אַלע האָבען זיך צוזעצט און האָבען זיך צוגעגרייט צו הערען.

— איך בין אלט געווען פערצעהן יאָהר, — האָט אָרא אָנגעהויבען, קוקענדיג אויף דניאל׳ן, — ווען איך האָב געוואוינט ביי מיין עלטערען ברודער אין קאירא. דאָרט האָב איך געדינט אין אַ הוט־קראָם, ווי א שיק מיידעל. אין יענער צייט האָט זיך שוין צו מיר גע׳שדכנ׳ט אַן אלטער רייכער מאַן, ביי וועמען מיין

ברודער האָט געארבייט. ער פלעגט יעדען אָווענט קומען צו אונז און ברענגען זיסע זאכען, און איך האָב פאר איהם מורא געהאט און פלעג אנטלויפען פון הויז צו שכנים. דער ברודער פלעגט מיך שלאָגען. ענדליך האָב איך שוין מעהר ניט געקענט אריבערטראָגען און האָב באשלאָסען זיך אריינצוווארפען אין טייך. איינמאָל קום איך אין דער פריה אין קראָם מיט פארוויינטע אויגען. די עלטערע מייסטערין רחל פרעגט מיך צערטליך, ווער עס האָט מיך באליידיגט. איך האָב זיך צוואויינט און האָב דערצעהלט, ווי דער ברודער מאטערט מיך און וויל מיך מיט געוואלט חתונה מאכען מיט אן אלטען מאן. די מייסטערין איז געווען אויפגעבראכט. זי האָט מיך דערנעהענטערט צו זיך און האָט מיך מיטגענומען צו די רעפעטיציעס פון דעם אידישען דראמאטישען קרייז. דאָרט האָב איך זיך אויסגעלערענט אידיש און האָב זיך באפריינדעט מיט אן אראטאָרין, אנא. דאָס איז געווען א קליין, וואויל מיידעל מיט א ליבען פנים'ל, א בארמהערציגע שוועסטער אין שפיטאָל. איהר פאָטער האָט געהאלטען א רעסטאָראן, וואו די יוגענט פון רוסלאנד פלעגט זיך צוזאמענקומען. איך פלעג אויך אָפט אהין געהן און האָב דאָרט געהאט גוטע באקענטע. איינער פון זיי האָט מיך אויסגעלערענט לעזען און שרייבען אידיש. איינמאָל האָט דער קרייז זיך געקליבען אויפפיהרען א קליינעם וואָדעוויל און עס האָט געפעהלט אימיצער פאר א קליינער פרויען-ראָלע.

— אפשר וועט אונזער טונקעל-הויטיגע ספרד'יקע שפּילען די ראָל, — האָט געזאָגט דער פאָרזיצענדער דער שווינדזוכטיגער ראַפּאָפּאָרט מיט די בלויע אויגען.

— וואָס רעדט איהר! זי קאָן דאָך קיין אידיש ניט ריידען,
— האָבען אַלע גענומען שרייען. און איך בין געזעסען אָן א זייט.

— ניין, איך רעד אויף זשארגאָן, — האָב איך געזאגט, און בין אינגאנצען רויט געוואָרען. — איהר ווילט, וועל איך אייך ווייזען, ווי אונזער רחל שפּילט.

אַלע האָבען מיך ארומגערינגעלט און רחל האָט צוגענעבען מיט געלעכטער:

— אָ, אָרא קאָן נאָכמאַכען ווי אן אמת'ע קליינע מאַלפּע. נעכטען, צום ביישפּיעל, האָט זי אין קראָם פאָרגעשטעלט ווי די

בעל הבית׳טע רעדט ענגליש, און אלע האָבען זיך געקייקעלט פאר געלעכטער.

— נו, ווייז נאָר, ווי אזוי רחל שפּילט די אלטע — האָט גע־זאָגט ראפּאָפּאָרט און האָט מיך פאר דער האנט ארויסגעפיהרט אין מיטען צימער.

— א גוטען טאָג אייך, שרה לאָה, — האב איך איבערגעביטען די שטים און צוגעגעבען דעם פּנים א צנועה׳דיגען אויסזעהן פון א פראָסטער רשעות׳ניצע און אָנגעהויבען א לאנגען דיאלאָג פון עפּעס א דראמא פון גאָרדין.

— אויסגעצייכענט! — האָט ראפּאָפּאָרט געפּאטשט מיט די הענט, — איך האָב גאָרניט געוואוסט, וואָס פאר א טאלאנט אין אייך ליעגט. מיר מוזען אומבאדינגט מאכען פון איהר אן אקט־ריסע. און איצט וועלען מיר איהר געבען א ראָל אין וואָדעוויל.

— אבער מיין ברודער טאָר וועגען דעם ניט וויסען,—האָב איך מיט שרעק געמורמעלט א גליקליכע,—ער וועט מיך דער׳הרג׳ענען.

ראפּאָפּאָרט איז געווען א באלעזענער און האָט גוט געוואוסט די ביהנע. ער האָט ערנסט גענומען לערנען מיט מיר און רחל האָט מיך פיינט באקומען אוים אייפערזוכט. יעצט, האָט זי געזאָגט, אז איך בין בלויז א מאלפּע און ענדליך האָב איך פאר־לאָרען מיין פּלאץ.

דאָן האָט מיין ברודער אָנגעהויבען צושטעהן איך זאָל חתונה האָבען מיט דעם אלטען פרענק.

— —איך קאָן דיך ניט אויסהאלטען! — האָט ער געשריען.

— געה זיך וואוהין דו ווילסט.

און איך בין אוועק צו אנא׳ן. ראפּאָפּאָרט האָט מיר געפונען א שטעל אויף דער צענטראלער טעלעפאָן סטאנציע. מיט׳ן ער־שטען פארדינסט בין איך געקומען צוריק צום ברודער. דאָס איז געווען אין אווענט. די שווענערין איז געזעסען און האָט געטרונ־קען קאווע. דער ברודער איז בייז ארומגעגאנגען איבער׳ן צימער. באמערקענדיג מיך, האָט ער גיפטיג ארויסגעשטאמעלט:

— אהא, געקומען צוריק!

— איך האָב דיר געבראכט געלד, — האָב איך אָנגעהויבען

און זיך צעוויינט און גענומען בעטען: — לאָז מיך צורוה. איך האָב געפונען א גוטע שטעל און קאָן דיר איצט העלפען יעדען מאָנאַט.

דער ברודער האָט א צומישטער געבעטען מיך עסען מיט איהם אוונט־ברויט. ביים טיש האָט ער מיט גוטען מיר גענומען איינ־ריידען און דערצעהלען, וואָס פאר א רייכטום מיך ערוואַרט מיט דעם אלטען. איך וועל טראָגען זייד און סאַמעט און בריליאַנטען. און ער וועט באַקומען א גוטע שטעל, און אלע וועלען זיין גליקליך.

— הער מיך אויס, איך בין דאָך אליין א פרוי,—האָט זיס צו־געלייגט די שוועגערין,—ער איז נאָך א גאַנץ שטאַרקער, דער אלטער.

— קיינמאָל ניט! איהר הערט? קיינמאָל ניט! — און איך האָב זיך ווידער צעוויינט.

דער ברודער האָט מיך א שטיקעל צייט געלאָזען צורוה, דער־ווייל האָט דער קרייז באשלאָסען צו שטעלען גאָרדינ'ס „שחיטה", און מען האָט מיר געגעבען די הויפּט ראָל פון אסתר'קען. רחל האָט זיך צוקריגט מיט ראַפּאָפּאָרטען און איז אַרויסגעטראָטען פון קרייז. איך האָב זיך אליין געשראָקען: און טאָמער וועל איך נאָר דורכפאלען? אָט וועט דאָס רחל טריאומפירען!

ווען איך בין אַרויס אויף דער ביהנע, האָבען מיר די קני געציטערט. איך האָב געמיינט, אַז באלד וועל איך פאלען אין חלשות. אָבער איך האָב זיך באלד באהערשט, פאַרזיכערענדיג זיך, אַז איך בין ווירקליך אסתר'קע, די טאָכטער פון דעם אָרימען רב, האָב ליב דעם שעמעוודיגען שמואל יאָסלען, און מען מאַכט מיר מיט געוואַלד חתונה מיט דעם רייכען סוחר. איך האָב געהאַט א גרויסען ערפאָלג. די סצענע צום סוף פון פערטען אַקט, ווען דער מאַן קומט אהיים א שיכור'ער און אסתר'קע ווערט משוגע און הרג'עט איהם, האָב איך דורכגעפיהרט, ווי מען האָט געזאָגט, מיט פיל טעמפּעראַמענט. ראַפּאָפּאָרט איז געווען ערשטוינט. אַזא גלענצענדע אויספיהרונג האָט ער פון מיר ניט ערוואַרט. ער האָט מיר געקושט די האַנט און האָט געוויינט פאַר פרייד און גליק. אָבער דאָ האָט פּאַסירט א סקאַנדאַל. מיין ברודער איז אריינגע־דרונגען הינטער די קוליסען.

— וואו איז זי, די אויסגעלאָסענע ? — האָט ער געשריען — ווי לאַנג איך וועל לעבען, וועל איך ניט דערלאָזען, אַז מיין שוועס־טער זאָל טאַנצען אין טעאַטער, ווי אַ גאַסען־פרוי.

איך בין בלייך געוואָרען און האָב גענומען וויינען. דעם ברודער האָט מען אַרויסגעפיהרט פון טעאַטער. ער האָט אַלץ געשריען, אַז ער וויל ניט האָבען קיין אויסגעלאָסענע שוועסטער און וועט זי בעסער דער׳הרג׳ענען. אַזוי האָט זיך געענדיגט מיין ערשטער דעביוט.

אָרא איז אַנשוויגען געוואָרען. עס האָט שוין גענומען טאָגען. מען האָט גענומען פאַנאַנדערגעהן זיך. אָרט האָט זיך מיט אַלעמען געזעגענט און האָט געבעטען דניאל׳ן באַגלייטען זי אַהיים. זי האָט איהם גענומען אונטערן אָרעם און האָט שטיל געזאָגט:

— איך בין אַזוי מיד.

זיי זיינען שווייגענדיג געגאַנגען איבער די שטילע געסלאַך. דער ים האָט גערוישט, און די שטערען זיינען ווי העלע ראַקעטען געפאַלען פון הימעל. ביים אַריינגאַנג אין איהר הויז האָט דניאל אַ קוש געטאָן איהר האַנט.

— קומט אַריין מאָרגען, — האָט דאָס מיידעל געבעטען און האָט שטיל געעפענט די טיר.

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט, מיין אינגעל, — האָט זי געענטפערט.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אויף מאָרגען איז דניאל געקומען צו אָרא׳ן. זי איז געווען אַליין אין הויז. די לאָדענס זיינען געווען כמעט פאַרמאַכט, און אין הויז איז געווען קיהל. דאָס מיידעל, אין אַ ווייסען לאַנגען קאַפּאָט, זיצט אויף דער סאָפאַ און קלייבט שטיל פאַנאַנדער די סטרונעס פון דער מאַנדאָלין. זי האָט אוועקגעזעצט דניאל׳ען לעבען זיך און האָט געזאָגט:

— איך בין היינט אַזוי מיד, כמעט גאָרניט געשלאָפען....

זי האָט זיך פאַרטראַכט. דאַן האָט זי שטיל פאָרטגעזעצט:

— איך האָב געזעהן אַ מערקווירדיג שעהנעם חלום. הערט, דניאל, און קוקט אויף מיר. אַנגעטאָן אין ראָזען, דורכזיכטיגען שטאָף בין איך געגאַנגען איבער׳ן מאַרמאָר פאַרקעט פון אַן אַלטען

שלאָס. איך האָב זיך געזעהן אין גרויסע שפּיגלען, דאָס איז געווען באַצויבערענד. דאַן בין איך ארויס פון שלאָס און בין געבליבען שטעהן אויפ'ן ברעג ים. דאָס וואַסער איז געוועזן בלוי, בלוי, און פון ווייטען האָבען זיך געזעהן א סך שיפלאך מיט פּאַ־רוסען. אָט איז צוגעשוואומען א שיפעל, און א שעהנער בחור, וואָס איז אין איהר געזעסען, האָט מיך גענומען מיט זיך, און די וועלען האבען אונז אוועקגעטראָגען ווייט—ווייט צו די ווייסע וואנדערענדע וואָלקענס. פאַרוואָס פארשווינדען חלומות?—זי איז אנשוויגען גע־וואָרען און האָט שטיל באַריהרט די סטרונעס פון דער מאַנדאָלין.

אָרא האָט אויסגעוויזען דניאל'ן אזא שוואכע און שטילע, ווי א קליין מיידעלע.

— איהר וועט דאָ איצט מסתמא בלייבען לאנג? — האָט דניאל געפרעגט. — איהר וועט ווידער שפּילען?

— דער קרייז וויל שטעלען א גרויסען ספּעקטאקל אין ירושלים, און זיי בעטען מיך בלייבען.

— יע, יע, זיי ליבען איך זעהר, און זיי וועלען אייך איצט העלפען, געבען אייך די געלעגענהייט צו לערנען זיך און איהר וועט ווערען א באַריהמטע אקטריסע ווי איהר ווילט דאָס אליין.

— איך וויל פאָהרען אין איירָאָפּא. איך האָף מיט דער צייט צו קאָנען שפּילען אויף פראנצויזיש, — האָט געזאָגט אָרא, קוקענדיג ערגעץ אין דער ווייט. — און איהר, דניאל, ווילט בלייבען דאָ?

— געוויס איך וויל ווערען א קאָלאָניסט, וועל אקערען און זעען. אָט וועט קומען דינה, וועלען מיר ביידע אָנהויבען א שטילען ארבייטזאמען לעבען.

— איהר האָט זעהר ליב אייער כלה? — האָט אָרא פלוצלונג געפרעגט.

דניאל האָט גאָרניט געענטפערט, קלערענדיג, וואָס זיצט ער דאָ אָט לעבען דער מיידעל, וואָס הויבט אָן צו באַהערשען זיין הארץ. ער איז פלוצלונג אויפגעשטאנען, האָט זיך שווייגענדיג געזעגענט און איז אוועק, אליין ניט וויסענדיג וואוהין. ער איז ענדליך אריין אין א קאַפע אין עק שטאָט. דניאל האָט באַשטעלט קאַווע.

ער האָט געקלערט, אַז ער וועט פאַרלאָזען די שטאָדט און זיך באַזעצען אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, ביז דינה וועט קו־מען. אין אווענט האָט ער טרויעריג געוואנדערט אונטער די פענ־סטער פון דעם הויז, וואו אַלע אַנטייל נעהמער פון דעם ספּעק־טאַקעל האָבען זיך פאַרזאַמעלט. ער האָט געזעהן אָרא'ן. זי האָט געשיינט מיט יענער גייסטיגער שעהנקייט, וואָס האָט צו איהר געצויגען מיט אַזאַ קראַפט.

— צו וואָס שטעה איך דאָ? — האָט דניאל געקלערט, און דאָס הארץ האָט איהם געקלעמט פאַר בענקשאַפט.

7.

אין מאַי איז אָרא אויף אַ קורצער צייט אָפּגעפאָהרען אין קאַירא. זי האָט צוגעזאָגט דעם דראַמאַטישען קרייז באַלד זיך אומקעהרען און דאַן שוין בלייבען אין פּאַלעסטינא. דעם אווענט פאַר'ן אָפּפאָהרען איז זי געווען ביי די שוועסטער אָשעראָווסקיס. עס זיינען געקומען דניאל און כאַינים, און אַלע צוזאַמען זיינען דאַן אוועק שפּאַצירען. די לבנה האָט געשיינט. אַ צויבער וועג האָט זיך געזילבערט אויפ'ן ים. פאָראויס זיינען געגאַנגען דניאל, לאה און נחמה און האָבען אין כאָר געזונגען אַ ליבעס־ליד:

„דער טרויעריגער אווענט, דער קריגערישער ווינט!"

פון הינטען זיינען געגאַנגען כאַינים מיט אָרא'ן, און דער שריי־בער האָט געפרעגט, פאַרוואָס זי איז נעכטען אווענט ניט געקומען צו איהם. ער וואָלט מיט איהר עפּעס געלייענט פון שעקספּיער... ער האָט אויף איהר געווארט און איז לאַנג געשטאַנען ביים פענ־סטער, אַרויסקוקענדיג צו זעהן, אויב זי קומט ניט.

— איך האָב שפּאַצירט מיט דניאל'ן, — האָט געענטפערט אָרא. — ווען איך וואָלט אָבער געוואוסט, אַז איהר ווארט אויף מיר, וואָלטען מיר ביידע צו אייך געקומען.

— יע, יע, — האָט כאַינים אָפּגעזיפצט און איז אַנשוויגען געוואָרען.

אין פאָראויס האָט מען געזונגען, און נחמה'ס קול האָט הויך און קלאָר געקלונגען:

„מיט'ן וואלדיגען וועג, מיט'ן פעלדיגען וועג"...

אין דער פריה איז ארא געקומען צו דניאל'ן. ער האט איצט געוואוינט לעבען נייעם דארף, אין א קליינעם צימער ביי אן אל־טען תימנ'ער. זי איז צוגעקומען צום אפענעם פענסטיר.

— גוט מארגען. וואס טוט איהר?

— קומט אריין, קומט אריין!

באטראכטענדיג דאס צימערעל, האט זי געמורמעלט:

— אזוי באקוועם, אזוי גוט.

פלוצלונג האט זי אויפ'ן טיש באמערקט א פאטאגראפיש בילד פון דניאל'ן מיט דינה'ן. איהר געזיכט איז אויף א ווייל פינסטער געווארען. זי האט געפרעגט:

— מעג איך זעהן?

דניאל האט איהר געגעבען דאס בילד.

— און אויב איך וועל אייך הייסען צורייסען דאס בילד, וועט איהר דאס טאן? — האט ארא געפרעגט, קוקענדיג אויף איהם מיט עפעס אן ארויסרופענדען בליק

— צו וואס, ארא, — האט דניאל געבעטען און גענומען קושען איהרע הענט, פיהלענדיג, ווי זיין הארץ געהט אוים פאר וועהטאג.

אין עטליכע שעה ארום האט ער זי באגלייט...

שטעהענדיג ביים האפען לעבען כאינים'ען און נחמה'ן, האט ער זיך דערמאנט זיין זעגענען זיך מיט דינה'ן, און די ריהרענד בעטענדע ווערטער פון דער מיידעל:

— אדיע, מיין ליבער, פארגעס מיך ניט.

און איהם האט וועה געטאן, און איהם איז געווען שווער.

אויף מארגען האט זיך דניאל ווידער געשטעלט צו דער אר־בייט. טעג זיינען פאר איהם פארגאנגען אונבאמערקט. אין די אווענטען האט ער געלערענט די אידישע שפראך, האט א סך גע־לעזען. אמאל פלעגט ער אריינקומען אין מאלקאוו'ס רעסטאראן. פלעגט דארט אויסטרינקען עטליכע גלעזער וויין מיט סענדער'ן און שמועסען מיט רב משה'ן.

דאס זיינען געווען גוטע טעג.

איינמאל אין אווענט, געהענדיג פון דער ארבייט, האט דניאל באגעגענט דינה'ס געוועזענע בעל־הבית'טע. די פרוי האט איהם

אפגעשטעלט און געפרעגט, וואס די כלה שרייבט איהם. דאן האט זי געגומען בייז פארוואורפען איהם זיין פאררעטה. זי האט גע־הערט, אז די אקטריסע איז געווארען זיין געליבטע. אלע אין שטאדט רעדען וועגען דעם. און ער דארף זיך שעהמען. דינה איז אזא וואילע, אידישע מיידעל. זאל ער גאר ניט מיינען, אז זי וויים פון גאר ניט. מען האט איהר שוין אלץ געשריבען.

— אבער אייך וואס געהט דאס אלץ אן? — האט דניאל געפרעגט, בלייך ווערענדיג.

— מיר? — האט די פרוי געפרעגט, און איהר פנים איז אין גאנצען רויט געווארען.

דניאל איז אוועקגעגאנגען, ציטערענדיג ווי אין א פיבער פאר כעס. ער איז אוועק עסען צו מאלקאוו׳ן, ווי געוועהנליך זיינען דארט געווען א סך ארביימער. אויפ׳ן שוועל פון א דערבייאיגען צימער איז געשטאנען די קראנקע בעל־הבית׳טע, און איהר טאכטער איז אומגעלאפען, באדינענדיג די געסט, און האט געענטפערט מיט געלעכטער אויף די שפאסען פון די בחורים, וואס האבען זי יעדע ווייל צוגערופען:

— העי, פעטינקע! גיב נאך א טעלער זופ!

דניאל האט זיך געזעצט מיט סענדער׳ן ביי א קליינעם טישעל ביי דער זייט און האט באשטעלט וויין. ער האט זיך ניט גוט געפיהלט, און איהם האט זיך געוואלט פארגעסען זיך. דער גע־שפרעך מיט דינה׳ס בעל הבית׳טע האט אנגעווארפען אויף איהם א שווערע שטימונג.

— זי איז דאך אבער טיילווייז גערעכט — האט ער געקלערט.

— איך האנדעל ניט גוט.

— דערעסען צו ארבייטען, — האט סענדער גערעדט, אויס־טרינקענדיג דאס צווייטע גלאז וויין. די לעצטע צייט איז ער גע־ווארען זעהר טרויעריג. — אט שוין דעם זעקסטען טאג מאטערען מיר זיך מיט דער גאס. הלואי ענדיגען מיר דאס צום קומענדיגען שבת.

— און מיר וועלען גאר ניט פארדינען — האט דניאל צוגע־לעגט. — ווי מיינסטו, וועט אויסקומען צו דריי פראנק אויף יע־דערען א טאג?

— גאָר! — האָט סענדער האָפּנונגסלאָז אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט.

זיי האָבען ווידער געטרונקען.

— נעכטען, — האָט פּלוצלונג סענדער אָנגעהויבען מיט אַ געהיימניספולען טאָן, — האָבען די חברה גערעדט וועגען דיר. חיים האָט געזאָגט, אַז דו האָסט כלומרשט שוין אוועקגעוואָרפען דינה'ן און ווילסט חתונה האָבען מיט אָרא'ן.

דניאל איז אינגאַנצען רויט געוואָרען.

— מאַלע וואָס מען פּלוידערט, — האָט ער געזאָגט. — מען קען דאָך אַלע מיילער ניט פאַרמאַכען.

פּלוצלונג האָט אימיצער פון הינטען ארויפגעלעגט די האַנט אויף דניאל'ס אַקסעל און דניאל האָט דערהערט די שטים פון זיין פריינד קליאַטשקאָ, מיט וועלכען ער האָט אַ לאַנגע צייט געלעבט צוזאַמען אין רוסלאַנד.

— פון וואַנען? — האָט דניאל זיך דערפרעהט.

— פון גליל. זוך דיך ארום פון אין דער פריה אָן.

קליאַטשקאָ, אַ שלאַנקער בחור, מיט זעהר לעבעדיגע שוואַרצע אויגען, איז געוועזן אָנגעטאָן ווי אַ שומר, הינטער'ן ברייטען בלויען גורט האָט ביי איהם געשטעקט אַ לאַנגער שטאָהלענער קינזשאַל מיט אַ באַגולטען הענטעל. דעם קינזשאַל האָט ער אָפּגענומען ביי אַן אראַבער אין אַ געשלעג. און ער האָט אַלעמאָל שטאָלצירט מיט זיין העלדענטאַט. ער האָט זיך געזעצט און האָט באַשטעלט אַ האַלבען ליטער קאָניאַק.

— ווי עס פרעהט מיך, דניאל, צו זעהן דיך. לאָמיר דער־מאָהנען די פאַרגאַנגענע צייט און אויסטרינקען. עך, שוין לאַנג ניט געטרונקען מיט דיר. אָפט געקלערט וועגען דיר אין גליל; אָט ווען דניאל וואָלט דאָס דאָ געוועזן מיט מיר! אומעטיג, כאָטש נעהם און הענג זיך אויף. גוטע בחורים געוועזן דאָרט, אָבער ניט פון אונזערע. האָבען אויף זיך ארויפגעצויגען אַזאַ ערנסטקייט אין פאַראַנטווארטליכקייט אַליין. דאָס איז ניט שעהן, און דאָס פּאַסט ניט. אויסטרינקען טאָר מען ניט, נאָכלויפען אַ שעהנע אַראַבערין איז אַ שאַנד. וואָס קען מען טאָן, ווען אין דער גאַנצער קאָלאָניע זיינען פאַראַן נאָר דריי מיידלאַך, און מען קען אויף זיי ניט קוקען.

איינע איז מיט פרישטשעס, א צווייטע איז דיק, ווי א מאָסקווער סוחר'טע, מיט קליינע אויגעלעך, און די דריטע איז א לעהרערין. אויפ'ן אויסזעהן איז זי צו דערליידען, אָבער זי איז משוגע גע וואָרען אויפ'ן פועלי ציוניזם. ווענען וואָס דו זאָלסט ניט אָנהויבען צו רעדען מיט איהר, וועט זי באלד ארויפקומען אויף דאָס איהריגע: סאָציאליזם, דער אידישער פראָלעטאריאט, מארקס, לאסאל און דער טייוועל ווייס וואָס נאָך. אלע קלוגע בחורים זיינען, נאטירליך, אין איהר פארליבט איבער די אויערען. און איך, ברודער, האָב פאָרגעצויגען א טונקעל־הויטיגע פעלאשקע. זייערע אויגען זיינען גרויסע, שווארצע, און געהען אום ווי פרינצעסינס.

— נו, און דו האָסט געהאט ערפאָלג? — האָט דניאל גע־פרעגט לאכענדיג.

— דעם אמת גערעדט, ניט אלעמאָל, — האָט קליאטשקאָ גע־זאָגט, בליצענדיג מיט די אויגען. — זיי זיינען שעלמען, און וואָל־טען אליין גערן א שטיף געטאָן, נאָר זיי האָבען מורא פאר די מע־נער און קרובים. טרינק, דער קאָניאק איז גוט. און געדענקסטו אונזער לעבען אין אָדעס? מיטינגען, דעבאטען, שבתים אויפ'ן שול־הויף. און קעניע, דעם רב'ס טאָכטער, געדענקסטו נאָך? אָט איז דאָס געווען א שעהנהייט! פארוואָס קומען ניט אזעלכע צו־פאָהרען אהער, צו פארזיסען אונזער שווער לעבען אין די ווייטע פארוואָרפענע קאָלאָניען.

און דעם בעל הבית פון אונזער אָדעסער קווארטיר האָסטו ניט פארגעסען? א שעהנער מענש געווען. כאָטש אַן אלטער, אָבער די נשמה איז געווען ביי איהם א יונגע און א גוטע. ווי ער פלעגט דאָס אונז שבת טראַקטירען מיט פיש! ער פלעגט זאָגען: „עסט, קינדער!" און אליין, א הויכער, ברייטפלייציגער, מיט א לאנגער באזילבערטער באָרד — אַן אמת'ער פאטריארך אברהם.

נו, לאָמיר זיין געזונט! טרינק, סענדער! דאָס איז שוין, דאכט מיר, דאָס דריטע גלאָז. א וואונדערליכער געטראַנק! יע, ווער ווייס, צי עס לעבט נאָך זיין קראַנקע הויקערדיגע טאָכטער מיט די פארבענקטע אויגען. די ארימע פלעגט איהרע טעג פארברענגען נאָר ביים פענסטער. געדענקסטו, זי פלעגט אלעמאָל בעטען ביכ־

לעך וועגן פאלעסטינא. עך, ניטא וואס צו רעדן! דאס לעבען געהט אוועק...

אין רעסטאראן איז אריינגעקומען אן ארימע, דארע פרוי מיט א פארוויינטען פנים. עס איז מיט אמאל געווארען אזוי אויגענבליק־ליך שטיל, ווי דער טרויער וואלט אהער אריינגעקומען, און אלע האבען גענומען רעדען אין דער שטיל, און די פרוי איז צונעגאנגען צו מאלקאוו'ן און האט געפרעגט:

— וואו איז מיין זוהן?

און ניט באקומענדיג קיין ענטפער, האט זי זיך צוואויינט. דאס איז געווען די מוטער פון דעם ניט לאנג אין גליל דער'הרג'־עטען שומר. איהר זוהן, א געזונטער, לעבענסלוסטיגער בחור, האט ,אוועקפאהרענדיג אין פאלעסטינא, איהר געזאגט, אז מען וועט איהם דארטען געבען ערד און ער וועט אנהויבען א נייעם לעבען פון אן ערד־ארבייטער. דאן וועט ער זי אריבערנעהמען, און אלע וועלען לעבען גליקליך צוזאמען. די ערשטע מאנאטען פלעגט זי פון איהם קריגען האפנונגספולע בריף. דאן איז ער אנשווינגען גע־ווארען, און די מוטער האט געקלערט: מסתמא איז איהר זוהנדעל שטארק פארנומען, און דעריבער שרייבט ער ניט. עס איז דאך פאראן אזוי פיל ארבייט, און ער איז אליין. ווען וועט זי צו איהם פאהרען? און פלוצלונג באקומט זי פון פרעמדע מענשען א קורצע נאכריכט, אז איהר זוהן איז געפאלען ווי א העלד, פארטיידיגענדיג אונזער לאנד.

זי האט ניט געגלויבט. ער איז דאך געפאהרען אנהויבען א ניי לעבען, — פלעגט זי זאגען. זי האט אויספארקויפט אלץ, וואס זי האט געהאט, און איז אוועק אין פאלעסטינא. איצטער געהט זי, א משוגע'נע איבער די רעסטאראנען און פרעגט ביי אלע־מען, וואו איהר זוהן איז. „ער איז דאך געפאהרען אנהויבען א ניי לעבען", — זאגט זי אלץ.

דניאל האט געבעטען דאס מיידעל, זי זאל דער פרוי געבען עפעס עסען.

— איך האב מיין מוטער געזאגט דיזעלביגע זאך, ווען איך בין געפאהרען אין פאלעסטינא — האט סענדער אפגעזיפצט. — האב צוגעזאגט צו שרייבען אפט, און שרייב איינמאל א יאהר.

דניאל איז אהיים געגאנגען אליין. אויפ'ן וועג האט ער בא־געגענט א לויה. ער האט זיך אנגעשפארט אן א פארקאן, און א שרעק פאר'ן טויט האט איהם ארומגענומען. עטליכע מינוט האט ער געקוקט, ווי די לויה האט זיך געצויגען. מען האט געפיהרט א תימנ'ער ארבייטער. פאראויס זיינען געגאנגען חברה קדישא, באלויכטענדיג מיט פאנארען דעם וועג צום בית עולם, און הינטען האבען געקלאגט עפעס בארוויסע פרויען, און קינדער האבען גע־וויינט.

אין דער היים האט זיך דניאל געלייגט, אבער איינשלאפען האט ער ניט געקענט. ווי אין א פיבער האט ער זיך געווארפען אין בעט און האט אלץ ניט געקענט גוט אוועקלייגען די פיס. ער האט אנגעצונדען א לעמפעל, האט געפרואווט לעזען, נאר ווי א סטאיע שווארצע פויגלען פלעגען אנפליהען אונרוהיגע געדאנקען. אלץ געהט עפעס ביי איהם ניט גלאט. אט איז ער שוין צוויי יאהר אין פאלעסטינא, און וואס האט ער אויפגעטאן? די חברים, וואס זיינען מיט איהם אין איין צייט געקומען, האבען שוין לאנג ערד. אדער זיי ארבייטען און לערנען זיך ביי אלטע קאלאניסטען. איצט. ווען דינה וועט זיך דירוויסען וועגען אהא'ן, וועט זי אוועקגעהן פון איהם, און ווידער בלייבט ער אליין. מען קען דאך ניט אר־בייטען א גאנץ לעבען פאר עטליכע מטבעות א טאג. ער וועט אוועקגעהן אין גליל און וועט ווערען א שומר. אויב זיין לעבען וועט זיין ניט געלונגען, וועט אפשר זיין טויט ברענגען נוצען. א העלדישער טויט קען א סך זאכען פארגיטיגען. און דניאל'ן האט זיך דערמאנט א געשפרעך מיט אן אלטען רומענישען אידען, וואס האט אויף דער עלטער עמיגרירט מיט זיין פאמיליע אין ארגענ־טינא. דאס איז געווען אין א שטאדט אין שווייץ, וואו עס האט זיך געפונען איינער פון די אידישע עמיגראציאנס קאמיטעטען. ניט האבענדיג גענוג געלט צו קומען אין יפו, האט זיך דניאל גע־ווענדעט צו יענעם קאמיטעט נאך הילף.

— פאהרט אין ארגענטינא, וועלען מיר אייך העלפען, — האט געענטפערט דער פארשטעהער פון קאמיטעט, א דייטשער איד. די טעג וועלען אהער קומען פון רומעניען עמיגראנטען, און איהר וועט מיט זיי קענען אפפאהרען אין ארגענטינא.

— אָבער איך וויל פאָהרען אין פּאַלעסטינא, — איז דניאל באַשטאַנען אויף זיינס.

— אהא, איהר זייט א ציוניסט, — האָט דער קאָמיטעט פאַרשטעהער זיך צולאַכט. — איך ראָט אייך ניט, יונגער מאַן, אומצובערענגען אייער לעבען. דאָס איז א ווילד און וויסט לאַנד, באַפעלקערט פון רויבערישע שבטים. דאָרט געהט אום דער געלער פיבער, מאַלאַריא. איבערלעגט אייך גוט.

אָבער דניאל האָט באַשלאָסען ניט אַנדערש נאָר פאָהרען אין פּאַלעסטינא, און האָט גע'פועל'ט ביים קאָמיטעט, מען זאָל איהם אראָפּרעכענען א גרויסע סומע פון דעם פּרייז פאַר'ן בילעט. דעם אווענט פאַר זיין אָפּפאָהרען זיינען אָנגעקומען די רומענישע עמיגראַנטען. דער וועכטער פון קאָמיטעט, א קליינער הויקערדיגער מענשעל אויף דינע פיסלעך, איז מיט דניאל'ן אוועק צום וואָקזאַל זיי באַגעגענען. אָט איז צו דער פּלאַטפאָרם מיט רויש צוגעקומען א לאַנגער צוג. פון די וואַגאָנען זיינען ארויסגעקומען אַלטע לייט, פרויען, בחורים, מיידלעך, קינדער. עס איז געוואָרען א טומעל, א געדרענג: געשרייען, זיפצען און געוויין פון זויגקינדער. און דער הויקער האָט מיט זיין דינעם קול'כעל געשריען:

— אַלע אהער אהער אין דריטען קלאַס!

דניאל האָט דאַן מיט וועהטאָג און בענקשאַפט געקוקט אויף אָט די אָרימע, פאַרשטויסענע מאַסע קינדער פון זיין פאָלק און האָט געקלערט:

— זיי אַלעמען טרייבט שנאה און אונגליק פון זייערע אַלטע וואוין־ערטער. וועלען זיי אָבער דאָרט געפינען א בעסערען לעבען?

ער האָט די אימיגראַנטען געהאָלפען איבערשלעפען זייער באַגאַזש, האָט באַרוהיגט די וויינענדיגע קינדער און איז צוזאַמען מיט זיי אוועק אין א גרויסען באַראַק, וואו זיי האָבען זיך פאַרנאַנדער געלייגט אויף דער נאַכט. און דאַן, ליגענדיג אויף די נאַרעס, האָט ער די בחורים דערציעהלט וועגען פּאַלעסטינא און האָט זיי צוגערעדט צו פאָהרען אהין און זיך פאַרנעהמען מיט ערדארבייט.

אין דער פריה איז צו דניאל'ן צוגעגאַנגען אַן איינגעבויגענער

גרויער אַלטער, עהנליך צו אַ בוים, וואָס האָט אַ סך געליטען פון שטורעמס, און האָט געפרעגט:

— דאָס פאָהרסטו, זוהן מיינער, אין פּאַלעסטינאַ?

— איך, זיידע, — האָט דניאל פריינדליך געענטפערט.

— אָט וואַרט אַביסעל. איך וועל אָפּדאַווענען, וועל איך זיך מיט דיר דורכשמועסען. זאָל דיר גאָט געבען געזונט. אין פּאַלעסטינאַ פאָהרט ער.

דער אַלטער איז אָפּגעגאַנגען אין אַ פינסטערען ווינקעל, האָט זיך אַרומגעוויקעלט אין אַ טלית און האָט גענומען דאַווענען. דניאל האָט זיך געזעצט אויף אַ קאַסטען ביים וואַרימען אויוועו וואַרטען, ביז דער אַלטער וועט ענדיגען.

אַרום איז נאָך געווען פינסטער. דאָ און דאָרט האָבען נאָך דערברענט די קעראָסינענע לעמפּלאַך. אַ בלייכער פריהמאָרגען האָט מיט טונקעלע אויגען אריינגעקוקט אין די קליינע פענסטער פון דעם באַראַק. עס האָט זיך געהערט אַ געוויין פון אויפגעשטאַנענע קינדער און די רייד פון די עלטערע. אָט האָט דער אַלטער צונויפגעלעגט דעם טלית און איז צוגעגאַנגען צום אויוועו.

— איך בין דיר מקנא, זוהן מיינער, — האָט ער אָנגעהויבען, — אַ גאַנץ לעבען האָב איך גע'חלומ'ט צו דערלעבען מיינע לעצטע יאָהרען אין היילינגען לאַנד, און איצט אויף דער עלטער טרייבט מען מיך ערגעץ אין אַרגענטינאַ. ווען דו וועסט זיין אַין ירושלים און וועסט קומען צום כותל מערבי, דערמאָן זיך דאָרטען אָן מיר. קוש די שטיינער און צינד אָן אַ ליכטעל פאַר מיין נשמה. איך בין שוין אַלט, און גאָט ווייס, וויפיל איך וועל נאָך לעבען. און דיר זאָל גאָט געבען גליק. איהר, יונגע, זייט אונזער גאַנצע האָפנונג. אפשר וועט דיר אויף דער עלטער ניט אויסקומען צו וואַלגערען זיך אין פרעמדע לענדער.

— איך, זיידע, וועל אָפּגעבען מיין לעבען פאַר דאָס היילינגע לאַנד, — האָט געזאָגט דניאל, גערירהט פון דעם אַלטענ'ס רייד.

אין עטליכע שעה אַרום האָבען זיי זיך צושיידט. די עמיגראַנטען פאַרטיי איז אָפּגעפאָהרען ווייטער. און איצט, וואַרפענדיג זיך אין בעט פון די אונרוהיגע געדאַנקען, האָט זיך דניאל דער-

מאַנט אַן דעם אַלטענ׳ס ווערטער: „איהר, יונגע, זייט אַונזער גאַנצע האָפנונג״. און וואָס האָט ער אויפגעטאָן?

ענדליך איז דניאל אנשלאָפען געוואָרען. ער האָט זיך דער־זעהן אין חלום, אין א פינסטערער נאַכט, אין א וויסטען וואָקזאַל. פארביי איהם ציהען זיך צוגען מיט אידישע וואנדערער. זיי שטרעקען אויס זייערע הענט און בעטען רעטונג. נאָר ער איז אַליין און האָט ניט קיין כחות צו העלפען, און זיין הארץ געהט אויס פאר וועהטאָג.

8.

שבת אין דער פריה איז אָרא געקומען צוריק פון קאירא. צו־זאמין מיט איהר איז געקומען צו פאָהרען איהרע א פריינדין אסתר, וואָס האָט זיך געקליבען צו עקזאמענירען זיך אין יפו אויף לעהרערין פון קינדערגארטען. דאָס איז געווען א יונג מיידעל מיט קעצישע אויגען, א בויגיגען, בלענדען ווייסען קערפער, א דינער האלז און פראכטפאָלע רויטע האָר. אָרא איז לאַנג געווען מיט איהר באפריינדעט, און איצט האָבען זיך די מיידלאך באזעצט צוזאמען.

אָרא איז אוועק צו דניאל׳ן. די לאָדענס פון זיין קליינעם צימעריל זיינען געווען צוגעמאכט. דניאל האָט זיך גע־פיהלט ניט גוט, און ער איז פון אין דער פריה געלעגען אין א האלב־דרעמעל. די בעל־הבית׳טע האָט איהם געבראַכט א גלאָז מוטנעם טיי און איז אוועק, איבערלאָזענדיג די טיר האלב אָפען. אָרא איז שטיל אריין אין צימער, האָט זיך צוגעזעצט אויפ׳ן ראנד פון בעט און האָט צערטליך אריבערגעפיהרט מיט דער האנד איבער זיינע האָר. דנילא האָט א ציטער געטאָן, געעפענט די אויגען און געקלערט, אז דאָס שלאָפט ער נאָך אַלץ און זעהט אָרא׳ן אין חלום.

— דאָס בין איך, מיין אינגעל, דיך פרעהט, ניט אמת?

— אָרא, — האָט דניאל געמורמעלט, גליקליך זיך צולאכט און האָט מיט׳ן גאנצען קערפער זיך א ציה געטאָן צו איהר. זי האָט איהם א קוש געטאָן אין שטערן.

— אַרא, — האָט ער ווידערהאָלט און האָט צוגעצויגען די מיידעל צו זיך.

זי האָט אַרומגענומען מיט די הענד זיין האַלז, און קושענדיג איהם, האָט זי ליידענשאַפטליך גערעדט:

— איך האָב זיך היינט אומגעקעהרט פון קאַירא און האָב גלייך געאיילט צו דיר. איך בין איצט אַזוי גליקליך. און מיר וועלען אַוועקפאָהרען אין אַנאַנדער לאַנד. איך וועל דאָרט שפּילען, און אונזער לעבען וועט ווערען שעהן, ווי אַ מעשה׳לע און דיין כלה וועסטו איבערלאָזען. אָבער, ניין, איך וועל איצט וועגען איהר ניט ריידען. די מינוטען לעבען מיר נאָר פאַר זיך. נו, זאָג מיר איצט אַ סך צערטליכע ווערטער, וואָס ווארימען לאַנג, לאַנג דאָס הארץ. ביזט אַלע מאָל אַזא שווייגענדיגער?

זי האָט איהם ווידער אַ קוש געטאָן אין שטערן.

— אין די לעצטע טעג האָט זיך מיר געלעבט שלעכט. מיך פרעהט, וואָס דו ביזט געקומען צוריק. איצט וועט ווידער זיין גוט, — האָט דניאל גערעדט. — געווען אונאַנגענעהמליכקייטען אין אַרטעל צוליב אַרבייט. און דינה׳ס בעל הבית׳טע האָט מיך איינמאָל אָפּגעשטעלט און גענומען מאַכען פאָרוואורפען: אַלע ריידען וועגען אונז אין שטאָדט. איז געווען שווער.

— מיין ליבער, מיר וועלען פון דאַנען אַוועקפאָהרען, — האָט אַרא ווידער אָנגעהויבען. — דו קענסט דאָך טאָן עפּעס אַנדערש אין אַ נייעם לאַנד, איך וועל דאָ זיין אַ קורצע צייט, די לעהרער האָבען מיר צוגעזאָגט צו קריגען מיר אַ סטיפּענדיום. דאַן פאָהר איך אין אייראָפּא.

— ניין, אַרא, פון פּאַלעסטינא וועל איך אין ערגעץ ניט אַוועקפאָהרען, ווי שווער מיר זאָל ניט זיין — האָט דניאל געזאָגט פארטראַכט.

— אָבער פאַרוואָס, אינגעל מיינער? — האָט אַרא זיך גע־וואונדערט — יונגע לייט פאַרלאָזען דאָך דאָס אָרימע לאַנד. קען מען דאָ לעבען גוט?! אַרום איז אַזוי פיל אָרימקייט, שמוץ און ווילדקייט.

אָבער דניאל האָט איהר גאָר ניט געענטפערט. ער האָט פּעסט

ארומגענומען אָראַ'ן און האָט זי אַ קוש געטאָן אין די אויגען.
און דאָס איז געווען שטאַרקער פון אַלע ווערטער.

— אמת, מיר וועלען אוועקפאָהרען, אוועקפאָהרען! — האָט זי ווידערהאָלט און צוגעדריקט די ליפּען צו זיין געזיכט.

דאַן האָט זי, גליקליך לאַכענדיג, גענומען דערצעהלען, ווי דער דראַמאַטישער קרייז אין קאַירא און באַזונדערס ראַפּאָפּאָרט, האָבען זי געבעטען, זי זאָל בלייבען כאָטש נאָך אויף עטליכע טעג. אָבער זי האָט אַלעמען דערצעהלט, אַז זי האָט זיך פאַרליבט אין פּאַלעס־טינא אין אַ שעהנעם אינגעל און מוז באַלד צוריקקומען. ענד־ליך האָט מען איהר געמאַכט אַן אבשידס אָוונט, אויף וועלכען עס איז געווען זעהר פרעהלאַך, און אין דער פריה האָט מען זי באַגלייט מיט בלומען, און ראַפּאָפּאָרט האָט זיך אַלץ באַקלאָגט:

— אַך, אָראַ, פאַרוואָס פאַרלאָזט איהר אונז?

אוועקגעהענדיג האָט אָראַ אַביסעל אַ קלער געטאָן און גע־זאָגט:

— און געקומען אַהער בין איך מיט אסתר'ן, מיינער אַ גוטער פריינדין, וואָס וועט וואָהנען צוזאַמען מיט מיר. זי איז פון רוסלאַנד און אַ זעהר אינטערעסאַנטע. וועסט זעהן.

אין אָבענד איז דניאל ארויס צום ים. אויפ'ן ברעג, ווי גע־וועהנליך שבתים, האָבען אַ סך מענשען שפּאַצירט און מיט זייער ריידען און לאַכען אָנגעפילט די לופט ארום. ער איז גע־זעסען מיט די טאַטשעטשניקעס און האָט אַלץ געקוקט צום געסעל, פון וואַנען אָראַ האָט געקענט ארויסקומען. אָט האָט זיך שוין אָנגעצונדען דער ערשטער שטערן. די מוזיק אין קאַפע איז אנשווייגען געוואָרען, און דער ברעג איז ביסלאַכווייז געוואָרען לעער. דניאל געהט לאַנגזאַם צו אָראַ'ן. ביים אָפענעם פענסטער פון איהר צימערל שטעלט ער זיך אָפּ און פרעגט ביי אסתר'ן: וואו איז אָראַ?

— קומט אריין, — ענטפערט דאָס מיידעל, — אָראַ וועט מסתמא באַלד קומען.

אַ האַלב אויסגעטאָנענע, ליגט אסתר אויפ'ן סאָפאַ און לעזט. איהרע שעהנע דינע הענד זיינען נאַקעט ביז איבער די עלענבױ־

נענס, און דער ברייטער אויסשניט פון דער נאכט־העמד עפענט א בלענדע ווייסע ברוסט. דאָס מיידעל שטעהט אויף און ווארפט ארויף אויף זיך א ווייסען דורכזיכטיגען שאל.

— זעצט זיך — זאָגט זי האלב פארמאכענדיג די קעצישע אויגען מיט די לאנגע טונקעלע וויעס, — אָרא האָט מיר דער־צעהלט וועגען אייך, און איך מוז איצט לערנען און לערנען. ס'אָרא אומעט. אנטשולדיגט, איך וועל זיך ווידער צולעגען.

זי האָט גראציעז פארוואָרפען די הענד איבער'ן קאָפּ, האָט פארריכט די האָר און האָט זיך געלעגט. אביסעל שפּעטער איז דניאל ארויף אויפ'ן דאך, האָט צושפּרייט א טעפּיך און זיך געלעגט. דער אָווענט איז געווען ווארים, בלוי און ליב. ניט ווייט אויפ'ן זאמד, האָט זיך געהערט דאָס רעדען פון גרויסע און פרייד־אויסגעשרייען פון קינדער. דניאל האָט פּלוצלונג דערהערט די שטים פון אָרא'ן און דעם געלעכטער פון נחמה'ן. אָרא איז געווען ביי כאינים'ען און האָט איצט געפיהרט צו זיך א קאָמפּאניע: גור אריה'ן, הררי'ן און אנדערע.

די קאָמפּאניע איז צוגעקומען צום שטיבעל, און אָרא האָט גע־זאָגט:

— נעהמט ארויף אויפ'ן דאך. איך מיט דער פריינדין וועלען באלד קומען.

— אָ, זאָלען שוין מיינע אויגען זי שנעלער דערזעהן! — האָט דער מאלער אויסגערופען.

— באלד, באלד, — האָט אָרא געלאכט — ניכער, אסתר!

— האָט זי א געשריי געטאָן אין פענסטער. אונזער קינסטלער נעהט אוים פון אונגעדולד דיך צו זעהן.

— אָ, געטליכע, קום ענדליך ארוים! — האָט הררי זיך געקרימט, און דרעהענדיג זיך ארום נחמה'ן, האָט ער גענומען זינגען א רוסיש ליד.

אביסעל שפּעטער האָט די קאָמפּאניע זיך צוזעצט אויפ'ן דאך. אָרא האָט געבראכט א מאנדאָלין. זי האָט זיך געזעצט לעבען דניאל'ן און האָט שטיל געפרעגט, פארוואָס ער איז ניט געקומען צו כאינים'ען. זי האָט דאָרט אויף איהם געוואַרט און איז דאריבער געזעסען אזוי לאנג.

— און איך בין געזעסן אליין ביים ים, — האָט געענטפערט דניאל.

פלוצלונג האָט כאינים פאַרגעשלאָגען:

— זאָל אונז אָרא שפּילען עפּעס הארציגעס. כאָטש דעם טרויעריגען ניגון וואָס די אראבער־בעטלער זינגען ביי די טויערען פון שטאָדט. אָט די מעלאָדיע קלינגט נאָך אַלץ אין מיינע אויערען. איך גיי אַמאָל צום טויער זי הערען. באַזונדערס גוט זינגט אַ יונגער בעטלער, אַ קאַליקע און אַ בלינדער. ער האָט אַ ווייכען, שעהנעם ריינעם טענאָר.

אָרא האָט באַריהרט די סטרונעס און געזונגען:

— אָ, הייליגער אַלאַ!

— בעסער אַ אידיש ליד, — האָט גור אריה אונטערבראָכען.

— מיר האָבען אַלץ ליב פרעמדע מאָטיווען.

— שווייגט, וואָס פאַר אַן אונערטרעגליכער מענש איהר זיינט — איז אָרא אין כעס געוואָרען און האָט ווייטער געזונגען.

— אָ, הייליגער אַלאַ!

ווען זי האָט געענדיגט ,האָט גור אריה מיט אַ קרומען שמייכעל געזאָגט:

— אומזיסט זייט איהר, פיל געאַכטעטע אָרא, בייז געוואָרען אויף מיר. מיר דאַרפען אויסוואָרצלען אין אונז דעם קנעכטישען גייסט. מיר האָבען אַזאַ שוואַכקייט צו אַלץ, וואָס איז פרעמד. אונזערע אַרבייטער דאָ זינגען רוסישע און זשאַרגאָנישע לידער, אַזוי ווי אונזער אייגענע שעהנע שפּראַך וואָלט גאָר ניט עקזיסטירט. ניין, דאָס דאַרף מען איינמאָל פאַר אַלע מאָל אָפּשטעלען. און בכלל, וועל איך אייך זאָגען, האָבען מיר דאָס זיטען ביי אונזער יונגוואַרג! איך קען דאָ איין בחור. געהט אַרום מיט עפּעס אַ מיידעל. פרעג איך ביי איהם: ווער איז זי? מיינע אַן אייגענע שוועסטער. וואָהנען זיי צוזאַמען אין איין צימער. איצט שטעלט זיך פאַר, זי שוועננערט. עס ווייזט זיך אַרויס, אַז זי איז אַ געליבטע, ניט קיין שוועסטער.

— אָבער זיי האָבען דאָ קיין שלעכטס ניט געטאָן, — האָט שטיל באַמערקט כאינים.

— ווי! — איז גור אריה געוואָרען אַן אַנגעצונדענער און

האָט גענומען סאָפּען, ווי א מידער פערד, — אָהן א חופּה! דאָס איז דאָך זנות!

— מיין באַצויבערענדער גור אריה. — האָט זיך אָפּגערופען דער מאַלער, וואָס האָט זיך די גאַנצע צייט געדרעהט ארום אסתר'ן. — מיט אייערע ליפּען רעדט די ווייזהייט אליין. איך שטים מיט אייך פאָלשטענדיג איין. און דעם בחור, וועגען וועלכען איהר דערצעהלט, דאַרף מען אינמיטען שטאָדט הינריכ־טען אויף דעם ערגסטען אופן. זאָל די יונגוואַרג זעהן, ווי מען באַ־געהט זיך מיט די אונטרייע צום גלויבען פון אונזערע אבות. און דערוויל ראַט איך אָפּצושטעלען דעם געשפּרעך.

— איהר אַלץ מיט אייערע וויצען! — האָט זיך גור אריה באַליידיגט. — ניט אַלע מאָל זיינען זיי אם פּלאַץ.

אָבער דער מאַהלער האָט שוין ווידער גערעדט מיט אסתר'ן. זי האָט געוואָלט איהם געפעלען. זי האָט זיך געבויגען מיט איהר גאַנצען קערפּער און האָט אַלע ווײלע צוגעמאַכט איהר קעצישע אויגען מיט די לאַנגע טונקעלע וויעס.

— ווער איז דער גור אריה? — האָט זי שטיל געפרעגט.

— אַן עזעל בצורת מענש, — האָט דער מאַהלער שטיל גע־ענטפערט, — און איהר שלאַנקע מיידעל, דערמאָנט מיר א פּיל־פאַרביגע נימף אין בלויען ים. קומט צו מיר, און איך וועל אייך מאָלען אויפ'ן פאָן פון מאַנדעלבוימער, ווען זיי בליהען. א יונג מיידעל, שלאַנק ווי א ביימעל, מיט רויטע האָר, אין וועלכע די ערשטע זון שטראַהלען שפּילען ווי כמאַראַגדען, באַשפּריצט מיט טוי, וואַנדערט אום אין א מאַנדעל גאָרטען. דאָס וועט ארויס־קומען גלענצענד.

— און איהרה האָט אייער אייגענע אַטעליע? — האָט אסתר געפרעגט.

— אָ, יע, אָבער צייטווייליג וואוין איך אין א קליינעם צי־מער. און אין ירושלים האָב איך אַלץ, — האָט דער מאַהלער גע־זאָגט א ליגען. — א רייכע אַטעליע אין אַן אַלטען אראַבישען הויז. ארום איז אַן אייביג גרינערגאָרטען מיט א וואונדערליכען פאָנ־טאַן אין דער געשטאַלט פון א יונגער מוטער, וואָס האַלט א קינד אויף די הענט. מיינע בעסטע ארבייטען געפינען זיך אין ירושלים.

נור אריה האָט זיך ניט באַרוהיגט און האָט באַגייט זיין פריי־הערדיגען געשפּרעך. ער האָט ניט באַמערקט, ווי ער האָט בים־לעכווייז אַלעמען דערעסען. איצט האָט ער דיסקוטירט מיט לאה'ן, וואָס האָט ניט געוואוסט, וואָס איהם צו ענטפערען און האָט געקוקט אויף איהם צומישט מיט איהרע אויגען, טונקעלע ווי פלוימען, קלערענדיג:

— מיט אזא וואָלט איך ניט חתונה געהאַט. קיינמאָל ניט!

און ער האָט גערעדט:

— דאָס אידישע פאָלק האָט אַלעמאָל שטאָלצירט מיט דער ריינקייט פון זיינע זיטען. דאָס אידישע מיידעל האָט ביז דער חתונה געליבט איהר חתן פּלאַטאָניש, און איהר נשמה איז געבלי־בען ריין, ווי די פליגעל פון א מעווע, ווי דער אומבאַריהרטער שניי. און וואָס זעהען מיר איצט? שמוץ און זנות. ניין, דאָ אין פּאַלעסטינא, אין דעם הייליגען לאַנד פון אונזער רוהמרייכער פאַרגאַנגענהייט און אונזער גרויסער צוקונפט דאַרפען מיר לע־בען, ווי עס האָבען געלעבט אונזערע אורעלטערען און אונזערע חכמים.

נור אריה'ס קול האָט אויפגערעגט דניאל'ן. אַט פּלוידערט ער דאָ וועגען דער ריינקייט פון זיטען, און אליין גנב'עט ער זיך אין די פינסטערע נעכט אין די אַראַבישע שאַנדהייזער אריין און קויפט א פרוי פאַר א בישליק. איין קאַלטען רעגענדיגען אָווענט איז דניאל געגאַנגען איבער'ן ברעג, טולענדיג זיך אין א פעלערינע. די גרויסע מוטנע וועלען האָבען געברויזט, צוטראַ־גענדיג ווייט אַרום א טרויעריגע מעלאָדיע. עס האָט זיך ניט געוואָלט געהן אהיים. פּלוצלונג האָט ער באַמערקט, ווי פון אַן אַראַבישען געסעל האָט זיך באַוויזען עפּעס א באַקאַנטע פיגור און האָט זיך געלאָזט געהן גלייך צו די שאַנדהייזער, וואָס האָבען זיך געטוליעט איינס צום אַנדערען אויף א בערגעל, ווי א גרופּע שוואַ־כע קרעציגע זקנות מיט נאַקעטע וואונדען. דניאל איז נאָכגעגאַנ־גען דער פיגור און האָט דערקענט גור אריה'ן. אַט האָט גור אריה זיך אויפגעהויבען אויפ'ן בערגעל, האָט זיך ווי א גנב אַרומגעקוקט אין אלע זייטען און איז פאַרשוואונדען אין א טיר, איבער וועלכער

עס האָט זיך גֿעשאקעלט פון ווינט און געסקריפּעט א טונקעלע לאַנטערן מיט רויט־גרינע שייבלעך.

— איהם איז שווער אָהן א פרוי, — האָט דניאל באַשלאָ־סען און איז אוועק און האָט וועגען דעם פארגעסען. איצט אָבער האָט זיך איהם געוואָלט זאָגען גור אריה'ן דעם גאנצען אמת אין געזיכט און דאן אראפּווארפען פון דאך, ווי אַן אַלטע שמאטע.

— זעהט, ווי ער האָט זיך דאָס צופלוידערט, — האָט ער זיך ניט איינגעהאלטען, אויפציטערענדיג פאר כעס.

— זאָל ער רעדען, — האָט שטיל געזאגט אָרא און האָט אנ־געריהרט די סטרונע פון דער מאַנדאָלין. א צערטליכער קלאנג האָט זיך דערהערט און איז אפּגעשטאָרבען.

ענדליך איז גור אריה אנשווייגען געווארען, אָננעהמענדיג דעם אויסזעהן פון א ניט פארשטאנענעם מארטירער פאר זיין פאָלק. ער האָט זיך געלעגט אויפ'ן רוקען און האָט גענומען קוקען אויפ'ן הימעל, און די קאָמפּאניע איז געווארען אויפגעלעבט. מען האָט געלאכט און געשפּאסט. דער מאלער, וועלענדיג א גלאנץ טאָן פאר אסתר'ן, האָט זיך געוויצעלט, דעקלאמירט און האָט אלעמען געמאכט צום לאכען מיט זיינע חכמות, באזונדערס געלונגען זיי־נען איהם סצענען פון שלום־עליכם.

— ערנסט, הררי, געהט אויף דער ביהנע, — האָט אָרא געראטען, — איהר זייט א גוטער קאָמיקער.

— צו וואָס, מיין פריינד, איך שפּיל אזוי אויך א גאנץ לעבען און זעהר אומגעלונגען, — האָט דער מאלער אָפּגעזיפצעט.

— איהר טראכט אויס בייז אויף זיך אליין.

— צום באדויערען, מיין טונקעל הויטיגע פון בליהענדיגען וויינגארטען, איז דאָס אמת.

פּלוצלונג האָט זיך פון אונטען דערטראָגען א הייזעריגער מענער קול: „באינים, ביזט דאָ?“

— ער איז דאָ, — האָט מיט פרייד געענטפערט נחמה. — קומט ארויף. מיינע הערען, דוויירין איז געקומען מיט זיין פידעל. אָט וועט דאָס זיין אינטערעסאנט.

דוויירין האָט דערוויל לאנגזאם זיך אויפגעהויבען אויף די שמאָלע טרעפּ, האלטענדיג זיין פידעל אוינטער'ן ארעם. דאָס

איז געווען א בלאָנדער יונגערמאַן פון א יאָהר דרייסיג, פון נידעריגען וואוקס, מיט א גאַנץ סימפּאַטישען געזיכט און טרויע־ריגע גרויע אויגען. ער האָט שוין לאַנג געוואוינט אין פּאַ־לעסטינאַ, און קיינער פון די חברים האָט ניט געוואוסט, פון וואַנען ער שטאַמט. אַלעמאָל א שטילער, פּלעגט ער ווערען ברוגז, ווען מען פּלעגט איהם נעהמען פאַנאַנדערפרעגען וועגען זיין פארגאַנגענהייט. פּאַלעסטינאַ איז ער עטליכע מאָל אַרומ־געגאַנגען צופוס, ווי א בעטלער, ערנעהרענדיג זיך פון די נדבות פון גאַסטפריינדליכע אראַבער און בעדואינער. און לאַנג אויף איין אָרט האָט ער ניט גערוהט. איהם האָט אַלץ ער־געצט וואו געצויגען, און ער איז געגאַנגען אָהן א ציל. דער שטילער צאַרטער ווינט פּלעגט רופען, דער ליבער צאַרטער פריינד פון אומרוהיגע, בענקענדע נשמות... ער האָט געשריבען פּאָעמען, ווייסע פערזען, בעזינגענדיג די ווילדע שעהנקייט פון די וויסטע בערג און טאָלען. ער האָט געשריבען פארבענרייך אויף דער קאָנדענסירטער ביבלישער שפּראַך, וואָרפענדיג זונ־ליכט אויף יעדער שורה. כאַינים האָט איהם ניט איינמאָל גע־ראָטען צו באַארבייטען די פּאָעמען טעכניש און זיי אַרויסגעבען. אָבער ער האָט וועגען דעם ניט געוואָלט הערען.

— אייערע זשורנאַלען זיינען שמוציגע גריבער, — האָט ער געזאָגט, — און די מעהרסטע שרייבער וואָלט בעסער געפּאַסט צו האַנדלען מיט הערינג.

ער האָט געהאַסט די שטעדט און האָט זיך אין זיי געפיהלט, ווי אין א געפענגניס. מילד און צערטליך מיט חיות, איז ער מיט מענשען אָפטמאָל געווען חוצפה'דיג און האָט זיי אָפען אויסגע־מידען, ווי זיי וואָלטען מיט זייער אָנוועזענהייט באַשמוצט זיין נשמה. ערשט מיט עטליכע שעה צוריק איז דווירין געקומען אין שטאָדט. ער איז געווען ביי כאַינים'ען, און אימיצער האָט איהם געשיקט אהער. דער שטילער בלויער אָוועגט מיט דעם ריינעם באַשטערענדען הימעל און דער גערויש פון ים האָבען אנגעוועהט אן אומעט אויף זיין נשמה.

— דעם אייבינען וואַנדערער און דעם זינגער פון די מדבריות פון יהודה מיין גרוס, — האָט איהם עמפּאַנגען דער מאָלער, —

אָרא, שטעלט זיך אויף און פארנייגט זיך טיף פאר איהם. אָט איז אַ מענש, וואס שפיים אויף רוהם, ווּעמעס גייסט האָט זיך נאָך ניט צונויפגעגאסען מיט דער נישטיגער מאסע.

— שווייג, שווייג, הררי, — האָט דווירין אייגפאך געזאגט, און מיט אַן אנשטרענגונג אלעמען צו זעהן האָט ער זיך געזעצט אויפ׳ן דיל מיט די פיס אונטער זיך.

מען האָט ארומגערינגעלט דווירין׳ען און גענומען איהם אויספרעגען, פון וואנען ער קומט, און פארוואס מען האָט איהם אזוי לאנג ניט געזעהן.

— איך בין שוין געווארען אומרוהיג וועגען דיר, — האָט כאינים געזאגט.

און נחמה איז צוגעשטאנען:

— ליבער, שפּילט אונז עפּעס. איך וויל, איך בעט אייך זעהר.

די אנדערע האָבען אויך געבעטען. דווירין האָט ניט גע־וואָלט. ענדליך אָבער האָט ער איינגעשטימט. ער האָט געבראכט אין אָרדנונג דאָס פידעל און האָט אויפגעשפּילט א וויג־ליד, אי־בערגעבענדיג דאָס פייפען און וויינען פון דעם ווינטערדיגען שטורם, די טרויעריגע מעלאָדיע פון א מוטער, וואס האָט זיך אָנ־געבויגען איבער איהר קינד׳ס וויגעל. דאָס ליד האָט דווירין ליב געהאט און האָט עס געשפּילט מיט געפיהל, כאָטש ניט ריכטיג און זעהר טרויעריג. דאָס פידעל פלעגט ביי איהם פּלוצלונג אָנ־הויבען וויינען, וואו די מוטער פארווינט דאָס קינד. אָט איז אפּ־געשטאָרבען דער לעצטער קלאנג. דווירין האָט אראפּגעלאָזט דעם שמיטשיק און איז א מינוט געשטאנען מיט אַן אראָפּגעלאָזע־נעם קאָפּ, עהנליך צו א נאסען מוזיקאנט אין זיינע צוריסענע קליידער.

— בראוואַ! — האָט נחמה אויסגערופען. — שפּילט נאָך עפּעס.

פּלוצלונג איז צום הויז צוגעלאָפען דער טאטשעטשניק דוד.

— דניאל, קומט שנעל! מיט סענדער׳ן איז שלעכט.

— וואס איז? וואָס איז געשעהן? — האָבען אלע זיך

א כאפ געטאָן, און דניאל מיט כאינים'ען האָבען זיך א ווארף געטאָן אראפ איבער די טרעפ.

דוד האָט בלויז צייט געהאט צו דערצעהלען, אז סענדער האָט זיך צושניטען דעם האלז מיט א קיך־מעסער.

— אָך, גאָט! — האָט כאינים געזיפצט, איילענדיג מיט דניאל'ן אין רעסטאָראן.

מאַלקאָוו, א פארלאָרענער און א בלייכער, מיט צושראקענע אויגען, האָט זיי באגעגענט ביים אריינגאנג.

— א דאנק גאָט — האָט ער געזאגט, — דער דאָקטאָר זאָגט, אז די וואונד איז ניט געפעהרליך. אזא אומגליק. אלע זיצען ביים אָווענד־עסען, מען לאכט, און פלוצלונג כאפט ער א מעסער און... אָך, איך קען ניט זעהן קיין בלוט, איך קען ניט, — האָט מאַלקאָוו א ציטער געטאָן.

אין א קליינעם צימער, לעבען סענדער'ס בעט, זיינען געווען די טאטשעטשניקעס מיט טרויעריגע שולדיגע פנים'ער. זיי האָבען ביים עסען געשפאסט איבער איהם און האָבען איהם ווידער געוואלט אָנ'שיכור'ען, און פלוצלונג אזא סוף! באזונדערס שלעכט האָט זיך געפיהלט חיים, וואס פלעגט שטענדיג דער ערשטער רייצען סענדער'ן. דער דאָקטאָר האָט איבערגעבונדען די וואונד, האָט ווידער אלעמען בארוהיגט און איז אוועק. און סענדער איז געלעגען מיט פארמאכטע אויגען און האָט געקרעכצעט.

— איך קען מעהר ניט. וואס איז מיין לעבען? ווער בין איך נויטיג? איך האָב אין קיין זאך קיין ערפאָלג ניט. ווי מען זינגט אין דעם ליד, איך בין געבאָרען געווארען אָהן מזל. אין רוסלאנד איז מיר געווען שלעכט. איך האָב געמיינט, אז אין פאלעסטינא לעבען בחורים צוזאמען, און אלע זיינען גלייך. ארויסגעקומען איז נאָך ערגער. איינער בין איך דאָ, און קיינעם האָב איך ניט.

סענדער האָט זיך פלוצלונג צוואויינט.

— וויין ניט, טייערער, — האָט דניאל איהם גענומען טרייסטען.

ווען סענדער האָט זיך באַרוהיגט, האָט דניאל קלענער גע־מאַכט דעם פייער, און אַלע זיינען אַרוים פון צימער.

— איך וועל בלייבען לעבען איהם די גאַנצע נאַכט, — האָט חיים געזאָגט. — איהר מעגט געהן.

דניאל האָט זיך אומגעקעהרט צו אָראַ'ן. די קאָמפּאַניע איז זיך שוין צוגאַנגען, און דאָס מיידעל איז געזעסען אויפ'ן פענ־סטער אין אַ לאַנגען ווייסען כאַלאַט מיט אַראָפּגעלאָזענע צעפּ. אסתר איז אַוועקגעגאַנגען מיט עם מאַלער.

— איך האָב געוואוסט, מיין אינגעל, אַז דו וועסט קומען צוריק, — האָט אָראַ אָנגעהויבען און האָט מיט ביידע הענט אַרומגענומען זיין קאָפּ און האָט איהם אַ קוש געטאָן אין שטע־רען. דאַן האָט זי איהם מיט צערטליכקייטען אַרויפגעפיהרט אויפ'ן דאַך, און זיי האָבען זיך דאָרט געלייגט אויפ'ן ברייטען טעפּיך.

— אַך, אָראַ, ווי פיינליך דאָס לעבען איז, — האָט דניאל נערעדט, לאַסטשענדיג זיך צו איהר, — אַנדערע מענשען ווע־רען פון דעם שיקזאַל אַזוי באַליידיגט. אָט נעם סענדער'ן. ער האָט זיך איצט אַזוי באַקלאָגט. אַ נשמה האָט ער אַ גוטע און קען אָהן פריינדשאַפט ניט לעבען, און קיין פריינד זיינען ניטאָ, האָט ער באַשלאָסען צו שטאַרבען. צום גליק איז די וואונד ניט געפעהרליך.

— מיין ליבער, אייגענער אינגעל, — האָט דאָס מיידעל געענטפערט. — נעם מיך אַרום פעסט, פעסט. איך האָב אַזוי לאַנג געוואַרט אויף דיר.

פון די לייכטע באַריהרונגען פון איהר יונגען וואַרימען קערפּער האָט דניאל האַלב פאַרלאָרען דאָס באַוואוסטזיין. ער האָט געוואָלט אויפשטעהן, אַוועקגעהן, האָט אָבער ניט געהאַט קיין כח. אַן אומאויסשפּרעכליך זיס געפיהל האָט געשמידט אַלע זיינע גלידער, און דאָס האַרץ איז אויסגעגאַנגען. און דער מיי־דעל'ס שטים האָט געקלונגען ווי אין חלום...

פון יענער נאַכט זיינען פאַר אָראַ'ן אָנגעקומען טעג פון ליבע און שעהנקייט. זי האָט אויפגעבליהט און איז שעהנער געוואָרען. איהר געזיכט איז געווען באַלויכטען מיט אַ שטילען

גליק. עס האָט אויסגעזיוועז, ווי אָן אומבאַקאַנטער וואָלט פאַר איהר אַנטפּלעקט די גרויסע געהיימנים פון ליבע, און זי האָט געזעהן וואונדערליכע חלומות אָהן א סוף...

איצט פלעגט דניאל יעדען פריהמאָרגען צוקומען צו איהר הויז, פלעגט זיך שטעלען פאַר איהר פענסטער און רופען:

— אָרא, אסתר, שטעהט אויף! די זון איז שוין לאַנג אויפגעגאַנגען. שנעלער זיך באָדען. — און האַלב שלאָפענדיגע פלעגען די מיידלאַך צאַרט ענטפערען: „באַלד, באַלד, ליבער!”

דאַן פלעגען זיי אַרויסגעהן אין נאַס אין ליכטע ווייסע כאַלאַטען, מיט טופלעס אויף די פיס, מיט האַנטיכער אויף די אַקסלען.

ביים ים פלעגען די מיידלאַך אַראָפּוואַרפען די כאַלאַטען און זיך שפּילען ווי קינדער. אסתר פלעגט זיך א נאַקעטע לעגען אויפ'ן זאַמד, שעהן פאַרוואַרפענדיג די הענט הינטער'ן קאָפּ, און פלעגט זשמורען די אויגען אַנטקעגען דער זון, וואָס האָט געשפּילט מיט סמאַראַגאַנד און גאָלד אין איהרע שעהנע רויטע האָר.

— דו אומפאַרשעהמטע, — האָט אָרא געלאַכט, — דניאל איז דאָך דאָ.

— נו איז וואָס! — האָט אסתר געענטפערט זיך ציהענדיג, — ער מעג קוקען אויף מיר, וויפיל ער וויל, א נאַקעטע בין איך א סך שעהנער, איידער אין די נאַרישע קליידלעך.

זיי האָבען זיך אַריינגעוואָרפען אין וואַסער און זיינען אַוועק געשוואומען ווייט, יאָגענדיג זיך איינע נאָך דער אַנדערער. ווען דניאל פלעגט אָנכאַפּען אָרא'ן, פלעגט ער זי הויך אויפהויבען אויף די הענט, און זיינע ליפען פלעגען באַריהרען איהר ברוסט, און זי, א גליקליכע, פלעגט פאַרוואַרפען דעם קאָפּ און לאַכען אַנטקעגען דעם הימעל, דער זון און די לייכטע מאָרגענפערלדיגע וואָלקענדלעך.

די אָווענטען פלעגען דניאל און אָרא פאַרברענגען אויפ'ן דאַך פון הויז. אסתר מיט'ן מאַלער פלעגען אַוועקגעהן צום ים. געוועהנליך פלעגט אָרא שפּילען אויפ'ן מאַנדאָלין און זינגען רוסישע פאָלקס־לידער, וואָס דניאל האָט זי אויסגעלערענט. און

ער פלעגט לייגען זיין קאָפּ אויף איהר שוים און אָפּט קלערען:
ווי גוט וואָלט דאָס געווען אזוי צו שטארבען.

פון דינה'ן האָט ער שוין לאנג קיין בריף ניט געהאט און
האָט אליין איהר אויפגעהערט צו שרייבען.

אמאָל פלעגט ער זי זעהן אין חלום. זי פלעגט שטיל וויי־
נען, קוקען אויף איהם מיט געבעט און זאָגען, אז דאָס הארץ טוט
איהר וועה. נאָך אזעלכע חלומות פלעגט דניאל ארומגעהן א
טרויעריגער און ניט געפינען זיך קיין אָרט. א שטילער, אן איינ־
געקרימטער פלעגט אמאָל כאינים קומען צו אָרא'ן. די לעצטע
צייט האָט ער נאָך מעהר זיך פארטיפט אין זיך און אין זיין
אייביגען טרויער.

— אך, מיינע קינדערלעך, זייט איהר דאָס א וואוילע פּאָר,
— און אין זיינע שרעקעדיגע באוואגונגען און אין שטילען טרויע־
ריגען קול האָט מען געזעהן, וואס פאר א טיפער און שווערער
קאמף קומט פאר אין זיין נשמה. ער האָט ליב געהאט דניאל'ן
און האָט געוואוסט, אז צוליב אָט דעם יונגען מאן וועט אָרא
שוין קיינמאָל מעהר ניט צוגעהן צו איהם נאָהענט. און די צוויי
געפיהלען האָבען אין איהם געקעמפט און געמאטערט איהם.
אָרא איז צו איהם געווען זעהר ליבליך און האָט אָפּט זעהר
אויפמערקזאם אויסגעהערט זיינע רייד וועגען די נייע אידישע
פּאָעטען און אויסלענדישע דראמאטורגען, וועגען וועלכע זי האָט
נאָך גאָר ניט געהערט.

איינמאָל איז כאינים געווען אליין מיט אָרא'ן אין איהר
צימער. זי איז געלעגען אויף דער סאפא. ער איז אונענטשלאָסען
צו איהר צוגעגאנגען און האָט גענומען שטיל גלעטען איהר קאָפּ.
דער מיידעל'ס געזיכט האָט זיך פארענדערט, או זי האָט שטיל
געזאָגט:

— מען דארף ניט אזוי, כאינים. בעסער לאָמיר בלייבען
פריינט. איהר זייט א זעהר ליבער מענש, און איך פיהל צו אייך
די טיפסטע אכטונג. אָבער מען דארף ניט אזוי...

און ציטערענדיג פון פארבארגענעם וועהטאָג און שאנד, האָט
ער זיך נאָך מעהר איינגעהויקערט, איז צוגעגאנגען צום פענסטער

און האָט לאַנג אַרויסגעקוקט צו דער גאַס, ניט זעהענדיג פאַר זיך גאַר נישט.

זיצענדיג אויפ'ן דאַך, פלעגט כאַינים אַמאָל זאָגען:

— ווען איהר, אַראַ, וועט ווערען אַ באַריהמטע אַקטריסע, רייך, אַרומגערינגעלט מיט רוהם און מיט ליבהאָבער, וועט איהר ניט איינמאָל דערמאָנען אָט די שטילע גוטע אָוועגדען אויפ'ן דאַך פון דעם אָרימען הויז.

— און מיין אינגעל מיט די געקרייזעלטע האָר, — האָט אַראַ צוגעגעבען, גלעטענדיג דניאל'ן.

איין אָוועגט איז געקומען גור אַריה. ער האָט דערצעהלט אַראַ'ן, אַז די ירושלים'ער יוגענט בעט דעם יפו'ער דראַמאַטישען קרייז צו געבען פאַר דעם אַרבייטער פאָנד אַ ספּעקטאַקל, מיט אַראַ'ס אַנטייל, פאַרשטעהט זיך. דער קרייז האָט איינגעשטימט און פאָהרט באַלד אין ירושלים. ער איז דאָס געקומען מיט־טיילען די אַנגענעהמע נייעס דער פיל געעהרטער אַראַ'ן.

— אַ דאַנק, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט קאַלט, — איך ווייס שוין. און איצט זעצט זיך און שווייגט. איך וויל זינגען אַ רוסיש ליד. — זי האָט גענומען זינגען, אַקאָמפּאַנירענדיג זיך אויף דער מאַנדאָלין. גור אַריה איז אָוועקגעגאַנגען: ווייזט אויס, זיך באַליידיגט.

אַראַ האָט גענומען דערצעהלען וועגען איהר שוועסטער, וואָס וואוינט אין ירושלים. זי איז אַ שוואַרצאויגיגע און אַזאַ פריינדליכע און לעבענסלוסטיגע. איהר מאַן איז אַ קוטשער, אַ יונגער, שלאַנקער, אָפּגעברענט פון דער זון, אַן אמתער אַראַבער, זינגט שטענדיג. זיי האָבען דריי קינדער און לעבען שרעקליך אָרים, און די שוועסטער באַקלאָגט זיך קיינמאָל ניט.

ווען דניאל האָט זיך געזעגענט, איז שוין געווען שפּעט. איינגאַנצען אין ווייסען, איז דאָס מיידעל געשטאַנען אויפ'ן דאַך און האָט ווי אַ פאַר'כשופ'טע געמורמעלט:

— אַ גוטע נאַכט, ליבער!

9.

אין עטליכע טעג ארום איז דער דראמאטישער קרייז אָפּ־געפאהרען אין ירושלים. אָרא האָט צוגעזאגט דניאל'ן, אַז זי וועט זיך אומקעהרען באלד נאָכ'ן ספּעקטאקעל. אָבער עס איז אוועק שבת און זונטאָג און זי איז נאָך אלץ ניט געווען. מאָנטאָג אָוונט האָט דניאל געוואַרט אויף דעם קליינעם וואָקזאל אויפ'ן ירושלים'ער צוג. ענדליך איז ער אָנגעקומען. פון די וואגאָנען זיינען ארויס עטליכע טערקישע אָפיצערען, צוויי פרויען, א דאַ־רער הויכער איד און א יונג סיריש מיידעל אין אן אויסגענייטען קלייד.

— זי איז מסתמא אויף עטליכע טעג געבליבען ביי איהר שוועסטער, — קלערט דניאל און געהט לאנגזאם צו מאלקאָוו'ען. די טאטשעטשניקעס האָבען געענדיגט זייער ארבייט אין נייעם דאָרף און האָבען אויפ'ן צווייטען טאָג געזאלט געהן אין קאָלאָ־ניע היטען די וויינגערטנער. מען האָט דאָ דעריבער געמאכט א וועטשערע מיט פיש, פלייש און גוטע וויינען, ווי נאָר עס איז געוואָרען טונקעל, האָט מאלקאָוו אָנגעצונדען דעם גרויסען לאָמפּ, און אין רעסטאָראָן איז געוואָרען ליכטיג און פרעהליך. סענ־דער איז דניאל'ן אנטקעגען געקומען מיט אויסגעשפּרייטע ארעמס:

— אָט וועלען מיר דאָס היינט הוליען! — האָט ער גע־זאָגט, און אויף זיין גאנצען העסליכען פּנים האָט זיך צוגאָסען א גוטער קינדערשער שמייכעל.

— נאָר קיין נארישקייטען ניט מיט מעסערס, סענדער, גע־דענק!

— שוויינ! — האָט סענדער איהם געלעגט די האנט אויפ'ן מויל. — איך שעהם זיך דאָס צו דערמאָהנען. איך וויים ניט, וואָס מיט מיר איז דאַן געווען. גאָר ווי א היסטעריש מיידעל.

— נו, גוט, גוט, איך וועל ניט רעדען, — האָט דניאל איינ־געשטימט.

עס איז געקומען קליאטשקאָ אין אן אראבער קאָסטיום מיט א קינזשאל אין בלויען גורט. ער איז געוואָרען א וועכטער אין

נייעם דאַרף און איז איצט אַרומגעגאַנגען אין אַ ברייטער אבאיע מיט אַ ווייסען טיכעל אויפ'ן קאָפּ, ארומגעבונדען מיט אַ שוואַר־צען שנור.

— זעה נאָר, ווי מען האָט זיך דאָס צוהוליעט! — האָט ער אויסגעשריען, דערזעהענדיג די פּלעשער אויפ'ן טיש. — ניט אומ־זיסט האָט מיך אהער געצווינגען.

— זעץ זיך צו אונז, — האָט חיים געזאָגט. — ווײַן וועט זיין געננוג.

חיים איז געווען גוט געשטימט, און ער האָט געוואָלט לעבען מיט אַלעמען בשלום. ער האָט געמאַכט שלום מיט דניאל'ן.

— זיי מוחל, ברודער, איך האָב דיך עפּעס באַליידיגט פאַר גאָר ניט.

דניאל האָט איהם אויסגעשטרעקט די האַנט.

— איך טשעפּע קיינמאָל קיינעם ניט, אָבער מען דאַרף מיך אויך ניט אָנריהרען.

מען האָט זיך געזעצט צום טיש. מען האָט אויך איינגעלאַדען רבי משה'ן אויסטרינקען אַ גלאָז ווײַן.

— איך קוק אויף אייך, קינדער, — האָט רבי משה אָנגע־הויבען מיט אַ רוהיגען, שטילען קול. — איך קלער ווי די צייטען בייטען זיך דאָס. איך בין אויך אמאָל געווען יונג און האָב ליב געהאַט צו זיין פרעהליך. דאָס איז ניט קיין זינד. פרייד איז גאָט'ס געשאַנק. ווער עס טראָגט אין האַרצען אַ ריינע פרייד און ליבע צו מענשען, דער באַזיצט אַ וואונדערליכען אוצר. איך געדענק, מיר האָבען געלעבט אין אַ קליינעם שטעדטעל, אַרומגע־דינגעלט מיט אוראַלטע וועלדער. געלעבט שטיל, איינפאַך, אָהן שווערע זאָרגען. ניט געווען ביי אונז קיין גרויסע מויערען, קיין פאַבריקען. מיין פאָטער, אַ ליכטיגער גן עדן זאָל ער האָבען, האָט געהאַלטען אַ קרעמעל אויפ'ן מארק פונקט אנטקעגען אַ גרויסען דעמב, צו וועלכען די פויערים פלעגען צובינדען זייערע פערד אין אַ יריד. אָט דער דעמב איז מיר געבליבען אין זכרון, און אָנך קלער אָפט: צי לעבט ער נאָך?... האָט איהם אַ שטורעם ניט דערשלאָגען? איז מיין פאָטער געווען אַ קרעמער. און איך

בין געזעסען אין בית מדרש און געלערנט. מיט מיר זיינען דאָרט געווען נאָך עטליכע יונגע לייט.

אין א ווינטערדיגען אווענט פלעגען מיר זיך זעצען אַרום אויווען, באקען קארטאָפעל, טרינקען טיי, און אזא ליכטיגע, ריינע פרייד פלעגט אונז ארומנעמען, אזוי לויטער פלעגט ווערען אויפ'ן הארצען, אז מיר פלעגען נעהמען זינגען און דאנקען גאָט פאר דאָס לעבען, וואָס ער האָט אונז געשאָנקען. יע, צייטען בײַטען זיך...

— לחיים, זיידע, — האָבען אויסגערופען די טאטשעטשני־קעס, אויפהויבענדיג די גלעזער וויין — לחיים, רב משה! — נו, קינדער, לחיים, זייט גוטע אידען.

דער אלטער האָט געמאכט א ברכה און אויסגעטרונקען א גאנצע גלאָז. ער איז נאָך אביסעל געזעסען, דאַן האָט ער זיך געזעגענט און איז אוועק צו זיך. די טאטשעטשניקעס האָבען באשלאָסען ניט אָנצו'שכור'ען זיך דאָס מאָל. אויף דניאל'ס פאָרשלאג האָבען זיי גענומען דערצעהלען פון זייער לעבען.

ווען זיי זיינען זיך צוגאנגען אהיים, איז שוין געווען נאָך האל־בע נאכט. דניאל האָט צוגעפיהרט קליאטשקאָ'ן ביז צום נייעם דאָרף. דער שטארקער אלטער וויין, ווי ווייניג זיי האָבען בּיִם געטרונקען, האָט שטארק געווירקט אויף זיי. ביידע זיינען גע־ווען אויפגערעגט, האָבען גערעדט הויך, און קליאטשקאָ האָט גע־שריען, כאפּענדיג זיך פאר'ן קינזשאל.

— ווארט, ברודער, וועסט נאָך פון מיר הערען. אין הערבסט קום איך צוריק אין גליל, און דאַן וועט זיך פארשפרייטען דער רוהם וועגען דעם שומר קליאטשקאָ. איך וועל קויפען א גוטען פערד, א נייע אבאיע, און רויטע שטיוועל. און דאַן וועל איך ווייזען די אראבער, ווי אָנצופאלען אויף אידישע שומרים.

— ביזט א בראַווער יונג! — האָט דניאל איהם געפּאטשט איבער'ן פּלייצע, — ביזט א בראַווער יונג!

אויפ'ן וועג צוריק האָט דניאל א קלער געטאָן, אפשר איז שוין אָרא געקומען צוריק, און ער איז אוועק צו איהר הויז. אין פענסטער איז געווען ליכטיג. ער האָט אָנגעקלאפּט.

— קומט אריין — האָט ער דערהערט אסתר׳ס קול. זי איז געזעסען ביים טיש און געלייענט.

— אך, דאָס זייט איהר! — האָט זי געזאָגט, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ און צומאַכענדיג אויף איהר שטייגער די אויגען.

— אָרא איז נאָך ניט געקומען? — האָט דניאל געפרעגט.

— ניין, וואָס זעהט איהר אַוים אזוי מאָדנע? איהר האָט פיבער? איהר זייט קראַנק?

דניאל האָט זיך געזעצט.

— איך בין געזונט — האָט ער שטיל געזאָגט, דערפיהלענדיג פּלוצלונג אַ מידקייט. אסתר איז צוגעגאַנגען צו איהם.

— איהר ווילט, וועל איך אייך איבערלעזען אַן אויסצוג פון מאנע׳ס „פריהלינגס זון״? — זי האָט זיך געזעצט לעבען איהם און האָט גענומען לעזען זינגענדיג, האָבענדיג פארגעניגען פון יעדען פערז, דאַן האָט זי פארמאַכט די אויגען און געזאָגט, ציהענדיג די ווערטער:

— גאָט, וויפיל טרעהרען און בענקשאַפט נאָך דער אייגענער ערד!

— הויבט אָן נאָך אמאָל — האָט דניאל געבעטען — דאָס איז מיין באַליבטע פּאָעמע.

זי האָט נאָך אמאָל איבערגעלעזען און דאַן איז זי ווי אַ פאר׳כשופ׳טע געזעסען, ווידערהאָלענדיג דעם לעצטען פערז: „אָ, ווען מיר וואָלטען ביידע ווידער אויפגעלעבט...״ פּלוצלונג האָט זי אָנגענומען דניאל׳ן פאר דער האַנט:

— איהר האָט עפּעס פאר מיר מורא. אָבער איך בין דאָך גאָר ניט אַזאַ שרעקליכע.

— ווען קומט אָרא? — האָט ער פּלוצלונג געפרעגט.

— אָ, יע, אָרא — האָט אסתר גערעדט פארטראַכט — איך האָב פון איהר באַקומען אַ בריף. זי האָט אין ירושלים געהאַט אַ גרויסען ערפאָלג. זי וועט ברייננגען אַ סך בלומען און אַ גע־שאַנק פון אַ פּראָפעסאָר פון דער קונסט שול „בצלאל״. נאָכ׳ן ספּעקטאַקעל האָט מען איהר געמאַכט אַ באַנקעט, אויף וועלכען די אַלטע לעהרער האָבען ביז טאָג געהוליעט ווי אינגלעך.

— א גוטע נאכט, — האָט געזאגט דניאל אויפשטעהענדיג.
— גאָט, ווי אומעטיג — האָט אסתר געמורמעלט, נאָכ־קוקענדיג איהם און אראפּלאָזענדיג מאכטלאָז די הענט אויף די קני.

10.

דניאל איז ארומגעגאנגען אָהן ארבייט. די גאנצע ארטעל האָט אין דער קאָלאָניע געהיט די וויינגערטנער. ער וואָלט אויך געקענט לייכט געפינען א שומר־שטעל, נאָר ער האָט ניט געוואלט אוועקגעהן פון שטאָדט. איצט האָט ער געלעבט מיט אָרא'ן אין דער נייער קאָלאָניע. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס גור אריה האָט ניט אויפגעהערט צו ווארפען שמוץ אויף דניאל'ן, און אויף די רייד פון די לעהרער און דעם פּארזיצענדען פון דעם דראמאטישען קרייז, האָט אָרא אָפען געלעבט מיט דניאל'ן. און דניאל'ן האָט אויסגעוויזען, אז ער איז ווידער רוהיג. אָרא איז געווען אזא שטילע, צערטליכע און ליבע. אָפט אין די אווענדען פלעגט ער איהר פאָרלעזען האמסונ'ען. און וואס פאר אן עקסטאז זי איז ארייננגעקומען פון דעם ראָמאן „וויקטאָריא", זי האָט געהערט מיט אן איינגעהאלטענעם אָטעם, און איהרע מצרים־אויגען האָבען געלויכטען ווי שטערן.

— ליבער, זאָג נאָך אמאָל, וואס איז ליבע, — האָט זי געבעטען — דאָס פאר'שיכור'ט, ווי אלטער, דופטיגער וויין.

און דניאל האָט איהר ווידער פארגעלעזען די שעהנע שטעלען פון „וויקטאָריא". און ווי ארא האָט דאָס געוויינט ביי וויקטאָריא'ס לעצטען בריף, איהר געבעט פאר'ן טויט!

— אזוי ליבען נאָר אויסערוועהלטע — האָט זי געזאגט, און טרעהרען זיינען גערונען איבער איהרע באקען.

צוויי־דריי אָווענטען א וואך פלעגט אָרא אוועקגעהן אויף רעפּעטיציעס. איצט האָט דער קרייז „די אידישע ביהנע" זיך גענקליבען צו שטעלען פּינסקי'ס „יענקעל שמיד". אין די אָווענטען, ווען אָרא פלעגט אוועקגעהן, פלעגט דניאל בענקען און זיך ניט קענען געפינען קיין אָרט. ער האָט ניט געהאט וואוהין צו

געהן. כאַינים האָט געאַרבייט איבער א נייעם ראמאן און איז כמעט ניט ארויסגעגאנגען פון זיין גרויסען ליידיגען צימער. גאנצע טעג איז ער געזעסען איינגעבויגען איבער׳ן טיש און האָט געשריבען, פארטראכטענדיג זיך און זינגענדיג שטיל א גמרא־ניגון. אמאָל פלעגט זיך איהם פלוצלונג פארשטעלען אַראַ׳ס גע־שטאַלט. דאן פלעגט ער נעהמען שפּרייזען איבער׳ן צימער, דער־פיהלענדיג א פלוצלונגען שארפען וועהטאָג. לאה און נחמה זיי־נען אויף זומער אוועקגעפאהרען אין גליל. פון דער היים האָבען זיי געהאט א טרויעריגע נאכריכט. א פערד איז געפאלען, די ערנטע איז שלעכט, און דער פאָטער איז אלץ ניט געזונט. די מיידלעך האָבען אביסעל געוויינט און האָבען באשלאָסען באלד אפּפאָהרען אהיים.

דער מאַלער הררי איז אוועקגעפאהרען אין ירושלים. איי־נער פון די לעהרער פון „בצלאל” איז קראנק געוואָרען, און מען האָט הררי׳ן געבעטען, ער זאָל איהם דערווייל פארבייטען. מיט אסתר׳ן זיינען ביי איהם, ווייזט אויס, געווארען פריינדליכע באַ־ציהונגען. אין די שמועסען מיט איהר האָט ער אוועקגעווארפען זיין אנגעבלאָזען־געהויבענעם טאָן און איז געווארען אויפריכטיג, איינפאך און שטיל. ער האָט ביי איהר געבעטען רוהיגע צערט־ליכקייט, אָפט פלעגט ער פאר איהר אין דער הויך טרוימען ווע־גען א ליכטיגען, רוהיגען לעבען מיט א געליבטער פרוי ערגעץ אין א פארווארפענער קאָלאָניע, ווייט פון די טומעלדיגע שטעדט. ער האָט מיט איהר גערעדט וועגען זיינע ארבייטער, וואס שטעלען איהם ניט צופרידען, וועגען נייע וועגען אין קונסט, אויף וועל־כע ער וויל געהן און קען ניט... אבער אסתר איז נאָכ׳ן עקזאמען אוועקגעפאהרען צוריק אין מצרים און האָט זיך מיט איהם געזע־געגט אין א קורצען קאלטען בריף.

מאַלקאָוו׳ס רעסטאָראן איז אויך געווארען אביסעל לעדיג. דאָ זיינען אינגאנצען געווען עטליכע מענשען. איינער פון זיי א יונגערמאן, א מעלאנכאָליקער מיט טרוימערישע אויגען און א זעהר בלייכען שעהנעם געזיכט, האָט געשפּילט אויף א פליים. אין די אָווענדען פלעגט איצט אין רעסטאָראן זיין אומעטיג און טונקעל, פלעגען זיך פון דעם מעלאנכאָליקער׳ס צימערעל דער־

טראָגנען צאַרטע, רופענדע קלאַנגען פון רעפלעקסיווע מעלאָדיען, וואָס פלעגן אַרויסרופן ניט פרעהליכע געדאַנקען ביי דעם אַלטען רב משה'ן און ביי מאַלקאָוו'ן...

און קליאַטשקאַ איז געווען אַ שומר אין דער נייער קאָלאָניע. ער האָט שוין געכאַפּט עטליכע גנבים און איז געוואָרען באַריהמט. ווען אָרא פלעגט אַוועקגעהן אויף די רעפּעטיציעס, פלעגט ער אַריינקומען צו דניאל'ן און די פריינד פלעגן אויסטרינקען אַ פלעשעל קאָניאַק. דאָס איז באַלד געוואָרען אַ נויטווענדיגקייט ביי זיי. אין אָנהויב איז אָרא געווען צופרידען צו זעהן דניאל'ן אַ פרעהליכען און אומענדליך־גוטען.

— מיין אינגעל האָט אַביסעל אויסגעטרונקען, — פלעגט זי זאָגען, אַפּגעבענדיג זיך זיינע שטורמיגע צערטליכקייטען און אָן אומענדליך־גליקליכע — אָבער ניט אַזוי אָפט, מיין טייערער! מאָרגען וועט דאָך דאָס קעפּעל וועה טאָן. — איין מאָל איז אָרא געקומען שפּעט און האָט דניאל'ן ניט געפונען. זי האָט זיך איבערגעטאָן, געזעצט זיך אויפ'ן גאַניק און גענומען וואַרטען, ווידערהאָלענדיג אין זכרון איהר דיאַלאָג פון „יענקעל שמיד". באַלד האָבען קליאַטשקאָ און נאָך אַן אַרבייטער צוגעפיהרט דניאל'ן. ער איז געווען שכור, האָט קוים זיך געהאַלטען אויף די פיס און האָט געמורמעלט עפּעס ענטשולדיגונגען פאַר אָרא'ן. זי האָט אויפגעציטערט ווי אין פיבער. אין אַ שאַרפען טאָן האָט זי געבעטען די געסט אַוועקגעהן, האָט אַליין מיט ציטערנדיגע הענט אויסגעטאָן דניאל'ן און געלעגט שלאָפען. אויף מאָרגען איז ביי זיי געווען דער ערשטער שטומער קריג. אָרא האָט זיך אויפגעכאַפּט מיט אַ בייזען, פינסטערען געזיכט, האָט זיך שנעל אָנגעטאָן און איז אַוועק, ניט זאָגענדיג קיין וואָרט.

דניאל האָט זיך אָנגעטאָן און איז אַרויס אין גאַס. עס איז געווען אַ הייסער נאָכמיטאָג. אומעטום זיינען די לאָדענס געווען צוגעמאַכט. אויפ'ן גאַס איז כמעט קיינער ניט געווען, נאָר לעבען דעם גימנאַזיום אין קליינעם גאָרטענדעל האָבען מאַרשירט די קליינוואַרג מיט שטעקלעך אויף די פּלייצעס; איינס־צוויי, איינס־צוויי... דניאל האָט זיך אויסגעבאָדען אין ים און איז אַוועק זוכען אָרא'ן. זי איז אַוועק אַ בייזע, און דאָס האָט

איהם שרעקליך געמאטערט. אָבער וואו קען ער זי געפינען? זי עסט אפשר מיטאָג ביי די איינגענע?

אין א שטילען געסעל לעבען גאסט־הויז שטעהט אָרא'ס פּאָטער. דאָס איז א ליבליכער אַלטער מיט א גרויליכער באָרד און געדיכטע ברעמען, פון אונטער וועלכע עס קוקען ארויס פאַר־טרוימטע אויגען. ער טראָגט אלע מאָל א יארמולקע און איז אָנגע־טאָן אין א האלב־זיידענעם געשטרייפטען אראַבישען כאלאט.

— שלום, זיידע, וואס מאכט איהר? — פרעגט דניאל — ארא איז דאָ ניט געוועז.

—ברוך יהוה יום יום — ענטפערט דער אלטער — מיין טאָכטער איז שוין לאנג ניט געוועזן מיטאָג עסען. אפשר איז זי אין דער היים מיט דער אַלטער.

דניאל געהט לאנג ארום איבער די גאסען און אנטשליסט זיך ניט אריינצוגעהן. די אַלטע האָט איהם ניט ליב. ביי צופעליגע באגעגענישען ווארפט זי אויף איהם אומפריינדליכע בליקען און מורמעלט עפּעס בייז, ווי זי וואָלט איהם פארשווערען. ענדליך איז ער דאָך אריינגעגאנגען, אבער אָרא איז דאָרט ניט געוועזן. — זי איז אוועק, אוועק! — האָט בייז געענטפערט די אלטע, זיצענדיג אויף דער סאפע און רויכערענדיג דעם דופטיגען קאליאן.

דניאל איז געקומען אהיים, ווען עס האָט געגומען ווערען טונקעל׳. אָרא, א בארוועסע, אין א ווייסען כיטאָן, איז אומגע־גאנגען איבער׳ן צימער און געשטודירט איהר ראָל. דניאל איז צוגעגאנגען און האָט איינפאך געזאגט:

— פארגיב מיר, אָרא. דאָס וועט מעהר ניט פארקומען. איך האָב גאָר ניט געוואלט טרינקען, איך האָב אזוי נאַריש זיך באריהמט. נו, גענוג בייז זיין.

זי האָט געמאכט א מארטירער פּנים און האָט גארניט גע־ענטפערט. זי האָט איהם שוין לאנג מוחל געוועזן און האָט אומ־געדולדיג געווארט אויף איהם, קלערענדיג וואו ער קען דאָס זיין. אָבער ווי נאָר דניאל איז געקומען מיט אן ענטשולדיגונג, האָט זיך איהר פארוואלט איהם אביסעל מאטערען.

— נו, לאָז מיר דיך אַ קוש טאָן, — האָט דניאל ווידער אָנגעהויבען צערטליך — נו, זיי ניט בייז!

— נעה אוועק — האָט זי איהם געגענטפערט מיט כעס, אָפּשטויסענדיג איהם — וואָלסט נאָר געבטען אַ קוק געטאָן אויף זיך. האָסט אויסגעזעהן העסליך, דער פּנים צוקרימט, ווי ביי אַ משוגענעם. אַ, פאַרוואָס טרינקסטו? — האָט זי פּלוצלונג אויסגעשריען אין אַ טראַגישען טאָן, זעהענדיג זיך, ווייזט אויס, אויף דער ביהנע, און איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען.

— הער אויף, אָראַ, — האָט דניאל געזאָגט און געוואָלט אוועקגעהן. אָבער זי האָט זיך אַ וואָרף געטאָן נאָך איהם און האָט איהם גענומען וואַהנזיניג קושען די ליפּען, דעם האַלז, דעם שטערען....

— איך קען ניט, איך קען ניט, — האָט זי פאַרשטיקט געמורמעלט — דו האָסט דאָך מיך פאַרמאַטערט, אינגעל מיינער, טייערער!

זיי זיינען אַ גאַנצען אָוועגט אָפּגעזעסען אין דער היים, ער האָט איהר דערצעהלט אַ סך וועגען זיך, וועגען זיין טרויעריגער קינדהייט, זיינע וואָגלענישען און שטענדיגער נויט. וויפיל נעכט ער האָט אינגעלוויז פאַרבראַכט אין שמוציגע פינסטערע לעכער מיט גנבים און וואַגאַבונדען, וואָס האָבען איהם באַטרונקען מיט בראַנפען, פאַר'סמ'ענדיג דעם אינגעל'ס נשמה און קערפּער. דאָס איז געווען אַ שווערער חלום, וואָס האָט זיך געצויגען עטליכע יאָהר, ביז ער האָט זיך ענדליך אומגעקערט אַהיים.

— אָרימער מיינער, — האָט אָראַ געוויינט, קושענדיג איהם. און ווידער האָבען זיי גענומען לעבען שטיל און גליקליך.

די טעג זיינען געווען הייסע. פון די קאָלאָניעס ארום האָט מען יעדען טאָג געבראַכט קראַנקע ארבייטער. ווי אַ בייזער שטורם ווינט האָט זיך דער פיבער געטראָגען איבער'ן לאַנד. אין קליינעם שפּיטאָל אין יפו איז שוין לאַנג ניט געווען קיין אָרט, און די קראַנקע מענער און פרויען מיט געלע, אויסגעצעהרטע פּנים'ער האָט מען לאַנג געלאָזען ליגען אין שמוציגע גאַסט־הייזער, אָהן קיין הילף.

אַט האָט מען צו מאַלקאָוו'ס רעסטאָראַן געבראַכט אין אַ פוהר צוויי קראַנקע פרויען, אַ מוטער מיט אַ טאָכטער. שוין דעם זעקסטען טאָג ליידען זיי פון אַ שווערער מאַלאַריאַ. זיי האָבען געדינט אין וואַלד ביי אַ רייכען קאָלאָניסט, די מוטער האָט געקאָכט, און די טאָכטער איז געווען אַ דינסט. דער קאָלאָניסט האָט געוואָלט פון זיי פּטור ווערען, האָט ער געדונגען אַ פוהר און געהייסען זיי פיהרען אין יפו'ער שפּיטאָל. דער קוטשער איז געקומען צו מאַלקאָוו'ן, האָפענדיג, אַז ער וועט די קראַנקע קאָנען איבערלאָזען ביי איהם, ווייל אין שפּיטאָל איז שוין ניט געווען קיין אָרט. דער קוטשער האָט געבעטען מאַלקאָוו'ן זיי אַריינגעמען, האָט זיך געשוואָרען אַז דער דאָקטאָר האָט פאַרזיכערט, אַז באַלד וועט זיין אָרט אין שפּיטאָל. רב משה האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ: מען קאָן זיי אַזוי ניט איבערלאָזען. מאַלקאָוו האָט געזיפצט: וואָס זאָל מען טאָן? און האָט זיי אַריינגענומען.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט מען פון חדרה געבראַכט דעם שוסטער שמואל'יק. ער איז פּלוצלונג משוגע געוואָרען. דניאל האָט איהם גוט געקענט. ער ליגט אויף אַ באַנק אין אַ ווינקעל פון שפּיטאָל קאָרידאָר. לעבען איהם זיצען צוויי ארבייטער מיט מידע, פאַרשלאָפענע פּנים'ער איינער פון זיי, מיט מעלאַנכאָלישע אויגען, איז אַליין ניט לאַנג אַרוים פון משוגעים־הויז.

— שלום, שמואל'יק! דערקענסט מיך?

דער משוגענער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויף איהם מיט זיין ברייט־פּלייציגען שטאַרקען קערפּער, האָט אַ בליץ געטאָן מיט די אויגען און אויסגעשריען:

— גיב אַהער אַן ערלויבנים דורכצופאָהרען!

— גוואַלדעווע ניט! — איז אין כעס געוואָרען דער ארבייטער מיט די מעלאַנכאָלישע אויגען. און דער צווייטער האָט דערצעהלט, אַז נאָך נעכטען אין דער פריה איז שמואל'יק געזעסען ביי דער ארבייט און געזונגען לידער. נאָכמיטאָג האָט ער פּלוצלונג ווילד אויסגעשריען: גיב אַהער אַן ערלויבנים דורכצופאָהרען! האָט איבערגעקערט דעם וואַרשטאַט, האָט צוואָרפען די קאָפּולען און אינסטרומענטען און האָט גענומען לויפען איבער'ן וואַלד, ברו־

מענדיג ווי א חיה. מען האָט איהם קוים געכאַפּט. איצט ווייסען זיי גיט, וואָס מיט איהם צו טאָן. געלד האָבען זיי ניט, און זיי דאַרפען געהן צוריק צו דער אַרבייט. זאָלען שוין די היגע חברים זאָרגען וועגען דעם.

מען האָט שמואל'יקען אריינגעזעצט דערווייל אין א שטאָל, לעבען טויטען צימער, און דניאל איז אוועקגעלאָפען צו א באַקאַנטען זשורנאליסט, און זיי זיינען ביידע מיט א ליסט געגאַנגען איבער די הייזער קלייבען נדבות, אוועקצופיהרען שמואל'יקען אין ביירוט אין א סאַנאַטאָריום. די אונערוואַרטעטע רייזע קיין ביירוט האָט זעהר דעפּרעהט דניאל'ן.

איצט וועט ער באַזוכען אַלע די פּלעצער, וואו ער איז אַרומגעגאַנגען מיט דינה'ן אין יענער שטאָדט, און ווידער וועלען שטילע ליכטיגע טרוימען באַלויכטען זיין נשמה.

אָרא האָט איהם אָפּגערעדט פון פאָהרען.

— איך וויל נישט, איך האָב מורא, ער וועט דיך נאָך הרג'ענען. זאָל אן אַנדערער פאָהרען.

ענדליך האָט זי איינגעשטימט.

— נאָר זיי פאָרזיכטיג. — האָט זי איהם געקושט ביים געזעגענען.

ביינאַכט איז דניאל געלעגען מיט שמואל'יקען אויפ'ן דעק פון שיף און האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט זיך דערמאָנט, ווי מיט א יאָהר צוריק איז ער געפאָהרען אין ביירוט מיט דינה'ן. ווי דאַן, איז איצט געווען א שטילע, וואַרימע נאַכט. זיי זיינען געזעסען אויפ'ן דעק, און זי האָט דערצעהלט, ווי אין דער יונגענד פלעגט זי זיך אָפּט קריגען מיט'ן ברודער. ער פלעגט באַליידיגען איהרע פריינדינען און דאָס האָט זי דערצאָרנט. אין דער פריה האָט זיי אין ביירוט באַגעגענט דינה'ס ברודער, א שווינדזוכטיגער יונגערמאַן. ער האָט א קוק געטאָן אויף דניאל'ס שלאַנקע, שטאַרקע פיגור, האָט טרויעריג א שמייכעל געטאָן און איהם געגעבען די האַנט. און די שוועסטער האָט ער לאַנג געקושט ווי ער וואָלט זי שוין לאַנג, לאַנג ניט געזעהן.

די עטליכע טעג אין ביירוט זיינען אַוועק ווי א שעהנער

חלום. דינה׳ס ברודער האָט געוואוינט אין א גרויסען הויז אויפ׳ן ברעג ים. ארום איז געווען א גאָרטען מיט פּאַלמען און בונטע רופטיגע בלומען.

ענדליך האָט זיך דניאל באפרייט פון שמואל׳יקען. עס איז געווען טונקעל. ער איז אוועק איבער די באקאנטע ערטער, ווי איבער א בית עולם, וואו עס זיינען באגראבען זיינע בעסטע האָפ־נונגען און טרוימען. אָט איז דאָס גרויסע הויז מיט׳ן גאָרטען, וואו דינה׳ס ברודער האָט געוואוינט. צו איהם פיהרט א שמאָל שטעגעל, פארוואקסען פון ביידע זייטען מיט גראָז און בלומען. די פענסטער פון הויז זיינען אָפען, און פּיאַנאָ קלאַנגען דערטראָגען זיך פון דאָרטען. אין גאָרטען שפּילען קינדער. הינטער׳ן פאָנטאַן, אין שאָטען פון די אקאציעס, געפינט זיך א באנק. דאָ האָט איהם דאָס מיידעל ווידער דערצעהלט וועגען איהר ליבע, און איהם דוכט זיך, אז איהר שטילער שאָטען שוועבט דאָ אום. ער געהט אריין אין הויז. א יונגע פרוי באגעגענט איהם, פרעגט וועמען ער זוכט. דער סטודענט, וואָס האָט דאָ געוואוינט, איז שוין ארויסגעפאָהרען. דניאל געהט צוריק, לאָזט ער זיך אראָפּ מיט דעמזעלבען שטעגעל צום ים. אָט איז דער פעלז, וואו זיי זיינען געזעסען. ער זעהט אוים ווי א לעגענדארישע חיה מיט א שארפען שפּיץ.

אין דער היים האָבען דניאל׳ן ערוואַרט אומאנגענעמליכקיי־טען. ער האָט געפונען אָרא׳ן א פארוויינטע. זי האָט אויסגעזעהן אויסגעמאטערט, און איהר געזיכט האָט געהאַט א טרוקענעם און פינסטערען אויסדרוק. זי האָט איהם באגעגענט קאלט, און ווי זיין קומען וואָלט זי גאָרניט געפרעהט.

— וואָס איז מיט דיר, אָרא? — האָט דניאל געפרעגט, באַ־מיהענדיג זיך צו שמייכלען.

זי האָט געקוקט אויף איהם מיט א לאנגען מארטירער־בליק און האָט זיך צוואויינט.

— וואָס איז, אָרא? וואָס וויינסטו?

— דו נארסט מיך — האָט זי אָנגעהויבען. — דו האָסט מיט דינה׳ן א קינד, און מיר האָסטו גאָרניט געזאָגט. דאָס איז

אומעהרליך. — זי האָט מיט די הענט פאַרשטעלט דאָס געזיכט און האָט זיך הויך צעוויינט, ווי א געשלאָגענע און באַליידיגטע מיידעלע.

— דאָס איז ניט אמת, אָרא — האָט דניאל ארויסגערעדט מיט א געפּאלענעם שטים—ווער האָט דאָס דיר געזאָגט? מסתמא גור אריה. און דו הערסט זיך צו צו זיינע רכילות, באַליידיגסט מיך און מאַטערסט זיך אליין אומזיסט. נו, הער אויף וויינען. לאָמיר זיך דורכריידען רוהיג.

— זיי רעדען וועגען דיר שלעכט — האָט געזאָגט אָרא, ציטערנדיג מיט די אקסלען. — יעדען טאָג עפּעס נייעס. באַזונ־דערס פון זינט מיר זיינען צוזאַמען. ווי א ווערים נאָגען זיי מיין הארץ. דו וועסט מיך באַדעקען מיט שאַנד און אוועקוואַרפען, זאָגען זיי. וואָס זאָל איך טאָן? ווייטער אַזוי איז דאָך אומ־מעגליך.

— איך וועל מאָרגען אוועקגעהן אין קאָלאָניע — האָט דניאל געזאָגט אנטשלאָסען — דאָס איז אוממעגליך.

אָרא האָט אויפגעהערט וויינען.

— איז דאָס ניט אמת? — האָט זי געפרעגט, קוקענדיג אויף איהם מיט פאַרוויינטע אויגען.

— און דו פרעגסט נאָך? — האָט דניאל טרויעריג געשמייכעלט.

פלוצלונג האָט זי זיך א וואָרף געטאָן צו זיינע פיס און, אָנ־כאַפּענדיג זיינע קני, האָט זי גענומען ריידען ליידענשאפטליך:

— מיין אינגעל! דו ביזט בעסער פון זיי. לאָמיר אוועק־געהן אין קאָלאָניע, צי וואוהין דו ווילסט. מיר וועלען לעבען אין א קליינעם וועכטער ביידעל ביי די וויינגערטנער. אין די אווענטען וועלען מיר ביים פייער הערען די פאַרביגע נאַאיווע מעשה'לאך פון די אראבער, דאַן וועלען מיר צוזאַמען זאמלען די וויינטרויבען. נו, גיב מיר דיינע ליפּען און אויגען און זאָג, וואָס האָסטו געטאָן אין ביירות. באַזאָרגט דעם משוגע'נעם, געזעהן באַקאַנטע? און איך האָב נעכטען א גאַנצע נאַכט ניט געשלאָפען, אַלץ געקלערט וועגען דיר. מיר האָט אַלץ אויסגעוויזען, אַז מיין

ליבער איז אוועקגעפאָהרען ווייט, ווייט און וועט שוין ניט אזוי גיך קומען צוריק. ווי וועל איך איצט לעבען אליין? נו, זיי ניט בייז, איך גלויב דיר.

אין אווענט איז געקומען כאינים. מען האָט ארויסגעטראָגען דעם טיש אויפ'ן גאס און געטרונקען טיי ביי לבנה ליכט. עס איז צוגעקומען דער לעהרער פון גימנאזיע און דער ראָמאניסט קארטשעווסקי, וואָס האָט געוואוינט בשכנות. דאָס איז געווען נאָך א יונגער מענש, פעסט געבויט, מיט א גראָבליכען, אביסעל הייזעריגען קול, און אן אומאנגענעמען שמייכעל אויף די גראָבע זינליכע ליפען. ער איז ניט לאנג געקומען אין פאלעסטינא און האָט זיך זעהר פאראינטערעסירט מיט אָרא'ן. אין די אווענטען האָט ער אָפט שפאצירט פארביי איהר הויז, מורמלענדיג א לידעל און ווען אָרא פלעגט ארויסקוקען פון פענסטער, פלעגט ער זיך אָפשטעלען און רעדען וועגען דעם און יענעם. דניאל'ן האָט ער ווי גאָרניט באמערקט.

— אן אמת'ע אידיליע — האָט געזאָגט קארטשעווסקי — וואָס פאר א וויכער זילבעריגער אווענט! מען קאָן אין דער היים ניט איינזיצען.

עס האָט זיך באוויזען קליאטשקאָ אין אן אבאיע מיט א ביקס אויפ'ן רוקען.

— שלום! איהר רוהט זיך אָפ?

— זעצ זיך צו — האָט דניאל געזאָגט.

— ניין, ברודער! ביי דער גימנאזיע געהט אום עפּעס אן אראבער. עפּעס זוכט ער. ער וועט ניט גוט אָפשניידען. — און עפּענענדיג זיין אבאיע, האָט קליאטשקאָ געוויזען זיין לאנגען שטאָלענעם קינזשאל מיט דעם גראווירטען הענטעל.

— —איהר מעגט שלאָפען רוהיג — האָט ער געזאָגט, אוועקגעהענדיג — איך וועל שוין היטען אייער גוטס.

כאינים האָט גערעדט וועגען דעם קומענדען ספעקטאקעל, וועגען אידישע דראמאטורגען. די טעג איז צו איהם געקומען עפּעס אן ארבייטער און האָט איהם פייערליך איבערגעגעבען א

גרויסען מאנוסקריפּט. דאָס איז געווען אַ שרעקליכע טראַגעדיע אין זעקס אַקטען.

— איך האָב ניט געקענט לעזען — האָט כאַינים געזאָגט שטיל. — ער דאַרף מאָרגען קומען נאָך אַן ענטפער, וואָס וועל איך איהם זאָגען? דאָס בעסטע פאר איהם וואָלט געווען ארביי־טען אויף דער ערד. ער זעהט אויס צו זיין אַ שטארקער יונג. ער וועט זיך זיכער באַליידיגען, ווען איך וועל איהם זאָגען דעם אמת.

זיי זיינען נאָך געזעסען ביי אַ שעה, שטיל רעדענדיג. דאַן האָבען דניאל מיט אָרא'ן באגלייט כאַינים'ען אַהיים. אויף מאָר־גען האָט מען געבראַכט פון קאָלאָניע ליפשיץ'ן, דניאל'ס חבר. ער האָט געהיט די וויין־גערטנער ביי אַ שייד־וועג, און ביינאַכט האָט עפּעס אַן אַראבער אין איהם געשאָסען. די וואונד איז ניט געווען קיין געפערליכע, נאָר איידער ער איז געקומען אין שטאָט, האָט ער פארלאָרען אַ סך בלוט, און זיין צושטאַנד איז געווען ערנסט.

דניאל איז אוועקגעלאָפען אין שפּיטאָל. די בלייכע שוועס־טער מיט רוהיגע באַוועגונגען האָט איהם אריינגעפיהרט. ליפשיץ, אַן אויסגעצערטער, מיט אַן אויסגעמאַטערטען שמייכעל אויפ'ן בלוי־געוואָרענעם פּנים איז געלעגען אין האלב פארגעסענהייט און האָט שטיל געקרעכצט. דניאל איז שווייגענדיג געשטאַנען ביי זיין בעט און האָט געפיהלט אַ שאַרפען ווייטאָג. ארום האָבען זיך געהערט קרעכצען. אַ גימנאזיסט, איינגאנצען באַדעקט מיט וואונדען, האָט געוויינט. אַ שווער קראַנקער תימנ'ער האָט מתפּלל געווען, באַ־לויכטענדיג מיט זיין גלויבען די לעצטע טעג פון זיין לעבען. און אין דעם ברייט אָפענעם פענסטער האָט אריינגעלאַכט די זון, שפּי־לענדיג מיט שטראַהלען אויפ'ן סופיט און אויף די ווענט. פון ים האָט זיך געטראָגען אַ לייכט, צאַרט ווינטעל, און עס האָט זיך געהערט דאָס שטיפען פון די בלויע וועלען ביי דעם זילבעריגען זאַמדיגען ברעג.

ביינאַכט האָט דניאל ניט אָפּגעטראָטען פון דעם קראַנקען'ס בעט. עטליכע מאָל איז געקומען די שוועסטער, האָט שווייגענדיג

געקוקט אויפ'ן שטארבענדען און איז ווידער אוועק, א רוהיגע און טרויעריגע, אינגאנצען אין ווייסען, ווי א שטילער מלאך.

און די נאכט האט זיך געצויגען פיינליך לאנג. דער איינגעל האט אלץ געוויינט, און דער תימנ'ער האט געקרעכצט. אין דער פריה האבען די ארבייטער אויף א טראג־בעטעל ארויסגעטראגען ליפשיץ'ס לייכע אין טויטען־צימער. דניאל איז נאכגעגאנגען און האט שטיל געוויינט. אויפ'ן הויף זיינען געוועזען ארבייטער און חברה קדישא. מען האט דעם טויטען געוואשען. די ארבייטער זיינען געשטאנען אין גרופען און האבען שטיל גערעדט. אויף אן אליוועז ביים אויסגעטריקענטען ברונעם האט הילכיג גע־צוויטשערט א קליין פויגעלע, שפרינגענדיג פון צווייגעל צו צוויי־געל. עס איז געקומען כאינים. ער איז אריין אין טויטען־צימער און אין א פאר מינוט ארום האט מען דערהערט זיין פארשטיקטען געוויין. באלד איז ארויס די פראצעסיע צום בית־עלמין. עפעס אן ארימע פרוי מיט צופאטעלטע האר און אן אויסדרוק פון שווערען אומגליק אויפ'ן אויסגעצערטען פנים איז געלאפען פאראויס, גע־בראכען די הענט און האט הויך געקלאגט:

— גאט, עפען פאר איהם די הייליגע טויערען פון הימעל.

ביי דער זייט האט זיך געשלעפט א שווארצער זקן, האט געקלאפט מיט א פושקע און אויסגערופען מיט א ציטערדיגען קול:

— צדקה תציל ממות! צדקה תציל ממות!

פון די געסלאך זיינען ארויסגעלאפען אראבער אינגלאך, האבען געווארפען אין די פראצעסיע מיט שטיינער, געפייפט און גע־שריען: יהוד! יהוד!

די ארבייטער האבען זיי פאנאנדערגעיאגט, נאר ווי א מחנה שווארצע פויגעל פלעגען זיי ווידער אנלויפען און מען פלעגט ווידער הערען די שימפ־ווערטער יהוד, יהוד!

און דער ים האט געבלענדעט אין דער זון, און מיט פרייד געשרייען האבען די מעוועז געקרייזט אין דעם ליכט פון דעם גאלדיגען מארגען. אויפ'ן בית־עולם האט מען דעם מת אריינגע־טראגען אין ןשטיבעל. עטליכע מענשען האבען געגראבען דעם קבר. מען האט געבראכט דעם טויטען, איהם אראפגעלאזען אין

גרוב און געגומען פארשיטעז. אז אלטער האט געזאגט קדיש. טרויעריג איז מען ארומגעגאנגען און געלעזען די אויפשריפטען אויף די מצבות, און באלד איז מען זיך צוגאנגען אהיים.

11.

ערב יום כפור.

עס רוקט זיך אן אן אומעטיגער בין השמשות. דער ברעג פון ים איז וויסט און מעלאנכאליש רוישען די כוואליעס. עס לויפען און עס יאגען אנגעברויגזטע וואלקענס פון צפון קיין מערב, וואו אונטער דעם רויטען זון פארגאנג דוכט זיך דער כסא הכבוד מיט די זעקס־פליגעלדיגע מלאכים ביי דער זייט. אין די אידישע גאסען זיינען שוין לאנג פארמאכט די קראמען און מענער, און פרויען מיט ערנסטע פנים'ער איילען אין שוהל אריין.

אין דעם ארימען שטיבעל, וואו עס וואוינען דניאל מיט ארא'ן איז זעהר שטיל. ארא איז פון אין־דער־פריה אוועק א בייזע און האט זיך נאך ניט אומגעקעהרט. דניאל, א דערשלאגענער, געהט אום איבער'ן צימער און ווארט אויף איהר. הינטער דעם ווענטעל דאווענט די קראנקע בעל הבית'טע. זי האט אנגעצונדען א גרויס ליכט און דער פלאם ציטערט מיט א העלען פלעק אויף דעם דונקעלען סופיט. די פרוי קרעכצט און מען הערט די ווערטער פון געבעט, וואס ווערען איבערגעריסען מיט א טרוקענעם הוסט. דניאל שטעלט זיך אפביים פענסטער און קוקט אין גאס אריין. אן אלטער איד ,וואס פיהרט אן אינגעל פאר'ן האנט, איילט אין בית־המדרש און דניאל דערמאנט זיך, ווי אין די קינדער יאהרען פלעגט זיין פאטער מיט איהם פאהרען אויף יום כפור אין א גרויסער שטאדט. דארטען זיינען געווען א סך אידען און אין דער שעה־נער, גרויסער שוהל האבען העל געברענט ליכט אין לייכטער. דער חזן פלעגט וואונדערבאר זינגען און אלע זיינען געווען אנגעטאן אין ווייסע, לאנגע קיטלען און זיי האבען אויסגעזעהן ווי מתים, וואס פילען אן די אלטע חורבות אין די פינסטערע ווינטערדיגע נעכט.

דניאל איז ארויס פון שטוב. ארום איז געווען שטיל און

טונקעל. ער איז אוועק אין נאָהענטסטען בית המדרש, איז אָבער געבליבען שטעהן ביים טיר און האָט לאַנג זיך ניט אנטשלאָסען אריינצוגעהן. דאָ זיינען געשטאַנען נאָך אנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען זיך אויך עפּעס געשעהמט איינער פאַר'ן אנדערען אריינצוגעהן. ענדליך איז אָבער דניאל אריין אין בית־המדרש. דער גרויער חזן האָט מיט א געבראָכענער, אָבער הארציגער שטימע, געזונגען „אל תשלחנו לעת זקנה".

דניאל האָט זיך געשטעלט לעבען רב משה'ן. דער אלטער האָט איהם אָנגעוויזען אין מחזור, וואָס איז געלעגען פאַר איהם. דניאל האָט גענומען זאָגען, צוערשט שטיל, נאכדעם אלץ מיט א פעסטערער שטים, אויפ'ן הארצען איז געוואָרען לייכטער, און ליכטיגע ריינע טרערען זיינען איהם געקומען אין די אויגען.

אין א שעה צוויי ארום איז ער געגאַנגען אהיים א פרעהליכער, קלערענדיג, ווי אָרא וועט דאָס זיין צופרידען, ווען ער וועט איהר דערצעהלען, ווי ער האָט געדאַווענט דעם גאַנצען אָווענט. זי איז דאָך אזוי רעליגיעז

אָבער פאַרוואָס איז נאָך פינסטער אין זייער צימער? שלאָפט זי שוין? פּלוצלונג כאַפּט איהם ארום עפּעס א זאָנדערבארער, אומפארשטענדליכער טרויער. ער געהט שטיל אריין אין הויז. אין פאָרהויז ביים פענסטער, אין א טיפען שטול, זיצט פאַר א ליכט די קראַנקע בעל־הבית'טע און זאָגט תהילים.

— אָרא איז אין דער היים? — פרעגט דניאל.

— ניין, — ענטפערט די פרוי. — עפּעס א אינגעל האָט געבראַכט א צעטעל.

— אזוי, — מורמעלט דניאל און די פיס ברעכען זיך איהם, און דאָס הארץ דריקט עפּעס א שווער פאָרגעפיהל. ער געהט אריין אין צימער, צינדט אָן דעם לאָמפּ. אָט איז א קורץ צעטעלע אויפ'ן טיש. א נערוועזע האַנדשריפט, שווער פאַנאַנדערצוקלייבען זיך. ענדליך האָט ער איבערגעלייענט: „דניאל, איך געה אוועק פון דיר אויף אייביג. מיך רופט אנאַנדער לעבען אין אנאַנדער לאַנד. מיט דיר קאָן איך מעהר ניט לעבען. אדיע, און רוף מיך ניט. אָרא".

— וואוהין פאָהרט זי, אין וואָס פאַר א לאַנד, — קלערט

ער, ניט פארשטעהענדיג, ווי מען וואָלט איהם באַטויבט מיט א קלאפּ איבער'ן קאָפּ. ער לייענט נאָך אמאָל איבער דאָס צעטעל. וואָס פאר א שווערער קאָשמאַר! פּלוצלונג ווערט איהם קלאָר, אז אָרא האָט איהם פארלאָזען. אַן אומאויסשפּרעכליכער פּיזישער וועהטאָג נעמט איהם אינגאַנצען ארום, דער מויל ווערט צוקרימט פון א קרומען שמייכעל. איהם ווילט זיך שרייען, צורייסען אויף זיך די קליידער, וואַרפען זיך אויף דער ערד אין אַן אַנפאַל פון וואהנזיניגען פּיין.

— איצט בין איך אַליין, אַליין, — מורמעלט ער, וואַרפט זיך אין די קליידער אין בעט און באַהאַלט דעם קאָפּ אין די קישענס, איינהאַלטענדיג זיך פון וויינען. און פון צווייטען צימער הערט זיך דאָס קנאַקען פון ליכט און ווי די בעל־הבית'טע לייענט מיט א שטילען געוויין: „גאָט, רעטע מיך. איך בין אריין אין די טיפען פון וואסער און דער שטראָם האָט מיך אוועקגעצויגען...”

דניאל הערט זיך צו:

— יע, — קלערט ער. — ער איז אריין טיף און עס איז ניטאָ פאר איהם קיין רעטונג. צוליב אָרא'ן האָט ער פארלאָזען זיין כלה, האָט אויפגעהערט צו ארבייטען אויף דער ערד, האָט ווידער גענומען טרינקען, און די כחות פארלאָזען איהם.

ער האָט זיך פּלוצלונג צעוויינט אויפ'ן קול, ווי א געשלאָגען קינד. די בעל הבית'טע האָט שטיל געעפענט די טיר און גענומען קוקען א צושראָקענע מיט ברענענדיגע שווינדזוכטיגע אויגען.

— וואָס איז מיט אייך? וואָס וויינט איהר? — האָט זי געפרעגט, צוקומענדיג צום בעט. — אימיצער איז ביי אייך גע־שטאָרבען?

— יע, געשטאָרבען, געשטאָרבען, — רופט אויס דניאל — א שוועסטער איז ביי מיר געשטאָרבען. און איצט בין איך אַליין.

— אך, — האָט די פרוי אָפּגעזיפצט. — ס'אַרא'ן אומגליק. לעגט זיך א קאַלטען קאָמפּרעס מיט עסיג צום קאָפּ. שווער צו לעבען. מיין מוטער איז אויך פריה געשטאָרבען. עס איז פינ־סטער ארום, ווי אין א קבר. — און זי האָט זיך צוהוסט מיט א

לאנגען טרוקענעם הוסט, כאַפּענדיג זיך פאַר די איינגעפאַלענע ברוסט.

די פרוי איז אוועק, און באַלד האָט זיך ווידער דערהערט ווי זי לייענט טרויעריג תהלים.

און דניאל האָט אַלץ ניט געקענט איינשלאָפען. די שווערע ערינערונגען פון די לעצטע צוויי מאָנאַטען זיינען איהם באַפאַלען ווי צודרינגליכע פליגען. וויפיל אומאַנגענעמליכקייטען ער האָט דאָס איבערגעטראָגען אין דער צייט צוליב גור אריה'ן און קאַר־טשעווסקי'ן, וואָס האָבען איהם אַלץ געהאַלטען אין איין פאַר־מיאוס'ען פאַר אָרא'ן. אָט די קינדער ערציהער פלעגען אין די אָווענטען געהן פון הויז צו הויז און באַרעדען, ווי ווייבער. אָפּט־מאָל פלעגט אָרא קומען אהיים א מידע, א בייזע און פרעגען דניאל'ן, צי ס'איז אמת, וואָס די לעהרער דערצעהלען וועגען איהם. דניאל פלעגט זעלטען ענטפערען, פיהלענדיג זיך אין אַזעלכע מינוטען שוצלאָז און שוואך ווי א קינד. ער האָט געגומע פיהלען, אַז אָרא איז איהם א פרעמדע, וועט איהם קיינמאָל ניט פאַרשטעהן, און ער פלעגט אוועקגעהן פון הויז, שעה'ן לאַנג פלעגט ער אומגעהן איבער די רוישיגע אראבער גאַסען, אריינגעהן אין קאַפעען, און הערענדיג די גראַמאָפאָנען, קלערען וועגען דינה'ן, דערמאָנען מיט בענקשאַפט איהר ליבען געשטאַלט, דאָס ריינע אידישע מיידעל מיט'ן שעמעוודיגען בליק און גרויסע שווארצע אויגען. עטליכע מאָל איז ער אוועק אין קאָלאָניע, אָבער אין א טאָג־צוויי האָט ער גלייך זיך אומגעקערט אין שטאָדט.

עפּעס א פיינליך, קראַנק געפיהל האָט איהם געצווינגען צו אָרא'ן, און איהם האָט אויסגעוויזען, אַז ער קען שוין אָהן איהר ניט לעבען. און דאָס באַוואוסטזיין, אַז זי פיהרט פריינדשאַפט מיט קאַרטשעווסקי'ן און באַגעגענט זיך אָפט מיט גור אריה'ן, האָט איהם געמאַכט בייז און ער האָט געטראָגען אין זיך א שווערען צאָרן, ליידענדיג אָפּטמאָל ביז טרערען. דערצו האָט ער אָפּטמאָל ניט געגוג געגעסען. ארבייט איז אין שטאָדט געווען ווייניג. די אַרטעל האָט זיך פאַרקלענערט, און די טאַטשעטשניקעס פלעגען קוים קאָנען דורכקומען, ארבייטענדיג דריי־פיער טעג א וואָך. אָרא

האָט נענעסען ביי די איינענע, און דניאל פלעגט אַריינקומען בייטאָג צו מאַלקאָוו'ען טרינקען טהעע, און אזוי איז ער ביסלעכ־ווייז אָפּגעשוואכט געוואָרען.

אזוי האָט זיך דאָס געצויגען ביז צום לעצטען קריעג. אין אווענט איז אָרא געקומען אהיים מיט א ליכטענדען פּנים און האָט מיט פריידע דערצעהלט דניאל'ן, אז זי וועט באלד באקומען א סטיפּענדיע און וועט שוין איצטער זיכער קאָנען פאָהרען אין אייראָפּא זיך לערנען. אין דעם האָט איהר זעהר פיל געהאָלפען קארטשעווסקי, וואָס האָט פארבינדונגען מיט רייכע ציוניסטען.

— אָבער דו וועסט דאָך קומען צוריק אין פּאלעסטינא — האָט געזאָגט דניאל פארטאָן אין זיינע געדאנקען.

— מיר וועלען זעהן! — האָט אָרא אויסגעצויגען. — אפשר וועז איך וועל ווערען א זעהר באריהמטע אקטריסע, וועל איך קומען אהער אויך אויף א קורצע צייט. קארטשעווסקי קלייבט זיך אויך פאָהרען קיין אייראָפּא.

— אָט וועט איהר פאָהרען צוזאמען. ער איז דאָך דיין פריינד, — האָט דניאל געזאָגט, קוקענדיג אָר'ן גלייך אין די אויגען.

— געוויס פריינד, — האָט זי זיך אָנגעצונדען, און איהר נעזיכט איז פּלוצלונג געוואָרען טרוקען און פינסטער. — ער מיהט זיך פאר מיר, און דו האָסט א פינגער אין קאלטע וואסער ניט אריינגעטאָן. און בכלל האָב איך באמערקט, אז דו ליבסט מיך ניט און וועסט מיך געוויס שפּעטער פארלאָזען.

זי האָט זיך אומנאטירליך צוואויינט. דניאל איז אויפגע־שטאנען און איז ארויסגעגאנגען שווייגענדיג. געקומען צוריק איז ער ערשט אין דער פריה, ווען אָרא איז שוין ניט געווען. ער איז אוועק זי זוכען, האָט זי אָבער אין ערגעץ ניט געפונען, און קו־מענדיג צוריק אהיים אין אווענט א מידער און טרויעריגער, האָט ער אומרוהיג געווארט אויף איהר, צו בעטען ביי איהר אנטשול־דיגונג.

— זי איז גערעכט, — האָט ער ערקלערט, — ער שטערט איהר. זי איז א גרויסער טאלאנט, און ער דארף איהר ניט שטעהן אין וועג.

און איצט האָט די שלאָפלאָזע נאַכט זיך געצויגען אומענדליך לאַנג. דניאל איז געלעגען מיט אָפענע אויגען און געוואַרט אויף מאָרגען, אויסצוזוכען אָרא׳ן און איינבעטען זי, זי זאָל זיך אומ־קערען. ער וועט איהר דערצעהלען, ווי טיף און אומענדליך ער ליבט זי, וועט אָנהויבען אַ נײַ לעבען. זיי וועלען ביז איהר אָפּפאָהרען אַוועקפאָהרען אין אַ ווייטע קאָלאָניע, וואו איינפאַכע גוטע מענשען וואוינען, וואָס פאַר׳סמ׳ען ניט אַנדערע מענשען דאָס לעבען, און זיי וועט זיין גוט ווי אַמאָל.

אויפגעכאַפּט האָט זיך דניאל מיט אַ קאָפּ־וועהטאָג און אַ שוואַכקייט אין קערפּער, ווי נאָך אַ פיבער. ער האָט געעפענט דאָס פענסטער, און העלער פריידיגער זונענשיין האָט ווי אַ רעגען איהם באַגאָסען זיין פּנים. אָבער דאָס האָט איהם ניט דערפרעהט, און אַ פינסטערער איז ער אַוועק זוכען אָרא׳ן.

ענדליך האָט ער זיך דערוואוסט, אַז זי געפינט זיך בײַם פּאָרזיצענדען פון דראַמאַטישען קרייז, אָבער מען האָט איהם מיט עפּעס אַן אויסרייד ניט אַריינגעלאָזען, און מיט אַן אַראָפּגעלאָזע־נעם קאָפּ איז ער אַוועק צוריק. אומזיסט האָט קליאַטשקאָ, בײַ וועמען חברה האָבען געטרונקען, איהם גערופען אויסטרינקען לכבוד יום כפור.

— נאַרישקייטען, — האָט קליאַטשקאָ געפינקעלט מיט זיינע לעבעדיגע אויגען. — לויף איהר ניט נאָך, וועט זי אַליין קומען. מיר ווייסען די ווייבערשע קונצען. און דו האָסט שוין אַראָפּגע־לאָזען די נאָז. קום, וועסט אויסטרינקען, וועט דיין שטימונג בעסער ווערען. מיר האָבען, ברודער, דעם קאָניאַק מיט דריי שטערענדלאַך און אַ וואונדערליכען ליקער פון הימעל קאָליר, און ווײַן וויפיל דו ווילסט נאָר אַליין.

— איך וועל ניט געהן, — האָט דניאל געזאָגט אַנטשלאָסען און איז אַוועק ווייטער.

— אַ פאַרלאָרענער! — האָט איהם נאָכגעשריען קליאַטשקאָ.

אין אָווענט איז דניאל געלעגען אַ קראַנקער און האָט עפּעס נעפלאָנטערט וועגען זיין לא יוצלח לעבען. סענדער האָט איהם געלעגט קאָמפּרעסען צום קאָפּ, קלערענדיג, אַז זיין פריינד איז

פלוצלונג משוגע געוואָרען. שפּעטער איז געקומען כּאינים. ער האָט זיך צוגעזעצט צום קראַנקען אויפ'ן בעט און האָט אין אַ צערטליכען טאָן געזאָגט:

— עס טויג דאָך ניט אַזוי, דניאל. ביזט דאָך אַ מאַן. וועסט קראַנק ווערען, וועט מען דיך נאָך דאַרפען שיקען אין אַ סאַנאַטאָריום, און געלד איז דאָך ניטאָ.

— דאָס טענה איך דאָך, — האָט זיך אָפּגערופען סענדער פון שוועל. — און ער רייסט אַלץ זיין העמד אויף זיך און וויינט.

— נישקשה, נישקשה, — האָט כּאינים גערעדט, — ער וועט זיך נעמען אין די הענט.

— אָבער פאַרוואָס, כּאינים, האָט זי אַזוי געטאָן? — האָט דער קראַנקער זיך געקלאָגט, — מיר האָבען זיך דאָך געקענט צוגעהן גוט און פריינדליך. צוליב איהר האָב איך פאַרלאָרען דינה'ן, מיין געזונט, מיין רוה און מיינע אַלע טרוימען וועגען אַ געזונטען נוטען לעבען אויף דער איינענער ערד זיינען אויף אייביג פאַרשוואונדען. זי איז אַנגעפלויגען, ווי אַ בייזער ווינט, און האָט אַלץ איבערגעקערט אין מיין נשמה. און נאַכדעם האָט זי מיך גרויזאַם באַליידיגט און איז אַוועק צו די, וואָס רעדען אויף מיר. און פריהער האָט זי מיך כּלומרשט געליבט, מיך אַרומגערינגעלט מיט ליבליכקייט און צערטליכקייט, האָט שטאָלצירט מיט מיר און איז געווען אומענדליך צערטליך, ווי אַ מוטער, ווי זי וואָלט מיך אויסגעטראָגען אונטער'ן האַרצען און געבאָרען אין ליידען. און פלוצלונג אַזוי אָפּשטויסען! און זיי וואָס האָב איך געטאָן? איך רעד שלעכט אידיש. אָבער דאָס איז דאָך ניט מיין שולד. איך בין אויסגעוואַקסען צווישען רוסען, די רוסישע ליטעראַטור האָט אויף מיר שטאַרק געווירקט. די ברייטע סטעפּעס און פליינען האָבען אריינגעוואָרפען אין מיין נשמה אומרוה און טרויער. איך האָב ליב זייערע לידער. איהר, כּאינים, האָט דאָך אויך ליב רוסלאַנד, בענקט אַהין, און אייך איז אַמאָל אַנגענעם צו רעדען רוסיש. אָבער פּאַלעסטינאַ איז מיר אומענדליך ליב, און איך וועל פון דאַנען קיינמאָל ניט אַוועקפאָהרען. דאָ וועט אונזער פאָלק ווידער אויפלעבען. דאָס קראַנקע, העסליכע און

אומנאָרמאַלע וועט פון אונז אראָפּפאַלען, און מיר וועלען ווערען יונג און שעהן. ניט אמת, כאינים?

— געוויס, מיין פריינד! — האָט כאינים געענטפערט.

אין עטליכע טעג ארום האָט דניאל ווידער גענומען ארויס־געהן. גאנצע טעג פלעגט ער ארומגעהן איבער די גאסען. ניט געפינען זיך קיין אָרט, און אין קאָפּ ביי איהם זיינען געבאָרען געוואָרען ווילדע פּלענער פון נקמה. ער האָט באַשלאָסען צו טויטען אַראַ'ן. עטליכע מאָל האָט ער זי באַגעגענט. זי איז אַלע מאָל פאַרביי געגאנגען ווי א פרעמדע, אַן אומבאַקאַנטע, און אין אַזעלכע מינוטען פלעגט זיך איהם אונטערברעכען די פיס, און אין קאָפּ האָט פעשווינדעלט פאַר שאַנד און וועהטאָג. איינמאָל האָט ער איהר געשיקט א לאַנגען בריעף, בעטענדיג, זי זאָל זיך אומקערען. אָבער זי האָט קורץ געענטפערט, ער זאָל מעהר ניט שרייבען. זי וועט ניט עפענען זיינע בריעף און וועט זיי שיקען צוריק.

עס זיינען אָנגעקומען שווערע טעג, און דאָ האָבען זיך אָנ־געהויבען די ווינטערדיגע רעגענס, שטורעמס און קעלטען. איצט פלעגט דניאל אריינקומען אין ארבייטער־האָטעל „סינאי", וואו מען האָט איהם ווייניג געקענט. ביי מאלקאָוו'ען פלעגען די טאַטשעטש־ניקעס אָפט רעדען וועגען אַראַ'ן, און דאָס פלעגט איהם ערגערן ביז צו טרערען. איינמאָל איז דניאל אוועק אין א קאָלאָניע, האָט עטליכע טעג אָפּגעארבייט אין אן אפעלסין־גאָרטען, און פּלוצים האָט איהם א ציה געטאָן צוריק אין שטאָדט. ניט לאַנג קלערענדיג, איז ער אוועק מיט א קירצערען וועג דורכ'ן פעלד. פון ים האָט געבלאָזען א ווינט, גערוישט מיט'ן שטעכיגען גראָז און בלומען און האָט געטריבען איבער'ן הימעל די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך פאַרוואַנדעלט דאָ אין פאַנטאַסטישע חיות, דאָ אין מאָנסטרעזע שיפען מיט ווייסע זעגלען, וואָס שווימען אין אומ־באַקאַנטע לענדער.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, ארומגעקוקט די וויסטע געגענד און איז לאַנגזאַם געגאַנגען ווייטער, פארזונקען אין טרויעריגע געדאַנקען. אין אוונט האָט ער געוואַנדערט איבער'ן נייעם דאָרף, וועלענדיג זיין די נאַכט צוזאַמען מיט דעם שומר קליאַטשקאָ.

סאי ווי קאָן ער ניט שלאָפען. אָבער קליאטשקאָ איז נאָך ניט ארויס און דניאל האָט אויף איהם געוואַרט. ער איז געווען ביים הויז פון דעם פאָרזיצענדען פון דעם דראַמאַטישען קרייז. פאַר־בייגעהענדיג האָט ער דערהערט די שטימען פון עטליכע מענשען פון די העל־באלויכטענע פענסטער. דניאל האָט דערקענט דעם הייזעריגען קול פון קארטשעווסקי׳ן און איז ניט־ווילענדיג גע־בליבען שטעהן. דער ראָמאַניסט האָט גערעדט:

— איהר פארשטעהט, דאָס איז אַ נעפערליכער און פאַר־דאָרבענער נפש. האָט איבערגעלעזען אַ פּאָר ביכלאך און האלט זיך פאַר אַ סטודענט. דערצעהלט אַלעמען אַ ליגען, אַז ער איז נעגאַנגען אין אוניווערסיטעט. און אונזער אָרא איז אַ נאַיווע קינד, און ווי כמעט אַלע רייך־באַגאַבטע ארטיסטישע נאַטורען איז זי באַגייסטערט געוואָרען און זעהט אין דעם דניאל׳ן איהר אידעאל. אָבער זי האָט, אַ דאַנק גאָט, זיך ארומגעזעהן אין צייט. גערעכט איז הערר גור אריה, מען דאַרף איהם ווי־עס־איז צווינגען צו פארלאָזען דאָס לאַנד.

— געוויס, געוויס, — האָט אונטערגעכאַפּט גור אריה, באַ־ווייזענדיג זיך ביים פענסטער, — איך זאָג דאָך דאָס שוין לאַנג.

דניאל איז געוואָרען אַן אויפגעקאָכטער און האָט געציטערט ווי אין פיבער. ער האָט זיך אָבער באהערשט און זיך ווייטער צוגעהערט.

— מען דאַרף עפּעס צוקלערען ווי פּטור צו ווערען פון איהם, — האָט זיך אריינגעמישט אַ קליינער, דארער, רויטער לעהרער מיט אַ דינעם הויכען קול. ער איז געווען עהנליך צו אַ נאַסען האָן.

— איך וועל זיך דורכרעדען מיט׳ן רוסישען קאָנסול, — האָט געזאָגט גור אריה, — מען האָט מיר איבערגעגעבען, אַז ער וויל הרג׳ענען אָרא׳ן. איך האָב דאָס אַליין געהערט.

פּלוצלונג האָט דניאל זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט אַ געשריי געטאָן:

— לומפּען!

דערשראָקען האָבען אַלע זיך אַ וואָרף געטאָן צום פענסטער.

— ער שפּיאָנירט דאָ אונטער די פענסטער, זעהט נאָר,

ס'אַרא חוצפּה, — איז דער לעהרער מיט'ן דינעם הויכען קול געקומען צו זיך — לאָמיר אַרויסגעהן צו איהם די מינוט. מיר דאַרפען...

ער האָט ניט דערענדיגט און האָט זיך געלאָזט לויפען צום אַרויסגאַנג, און נאָך איהם גור אריה, קאַרטשעווסקי און דער פאָר־זיצענדער.

— וואָס ווילט איהר פון מיר? — האָט דניאל נעפרעגט שטיל, איינהאַלטענדיג זיך, ווען זיי האָבען איהם אַלע אַרומגערינגעלט, — איך הער זיך ניט צו אונטער אייערע פענסטער. איך בין נאָר פאַרבייגעגאַנגען און האָב אומגערן דערהערט, ווי דער הערר שרייבער קאַרטשעווסקי רעדט אויף מיר שלעכטס.

— אַן אומשולדיגע באַשעפעניש, — האָט דער ראָמאַניסט זיך צולאַכט אומנאַטירליך הויך — אומגערן. דאָס געפעלט מיר. און געמיינהייטען טוט איהר אויך אומגערן?

— שווייגט, נידעריגער מענש וואָס איהר זייט! — האָט דניאל אַ געשריי געטאָן — אַניט וועל איך אייך שלאָגען. איהר זייט אַ קלעפּיגע קריכיגע באַשעפעניש, אַ שמוציגער רכילות'ניק, גור אריה, לויפט שנעלער צום רוסישען קאָנסול אָנרעדען, אז מען זאָל מיך אַרויסשיקען פון לאַנד. איהר זייט דאָך פעהיג אויף אַלץ. רעטער פון אידישען פאָלק און זיינע ריינע זיטען. אהא, איך האָב זיך דערמאָנט, וואָס הערט זיך נייעס אין די אַראַבער שאַנד־הייזלאַך? איצט זיינען די נעכט פינסטערע. איהר זייט שוין דאָרט לאַנג ניט געווען, הא?

— ווי? — איז גור אריה געוואָרען אַנגעצונדענער — איהר האָט געהערט וואָס ער האָט געזאָגט? דאָס איז אַ געמיינער ליגען. אַרויסשיקען איהם פון דאַנען.

— וואַרט, וואַרט — האָט זיך פּלוצלונג אָנגערופען דער פאָרזיצענדער — צו וואָס אַזוי האַנדלען? אפשר וויל ער אַליין אַוועקפאָהרען און האָט ניט קיין געלט אויפ'ן וועג, וועלען מיר איהם געבען. וויפיל דאַרפט איהר? — האָט ער זיך געווענדעט צו דניאל'ן — זאָגט אָהן צערעמאָניעס.

— ניין, זאָל מען מיר שוין בעסער אַרויסשיקען, — האָט

דניאל געזאָגט, — אליין וועל איך פון פאַלעסטינא ניט אוועק־פאָהרען. געהט פאַרקלאָגט מיך פאַר ווענען איהר ווילט.

פלוצלונג האָט דניאל דערפיהלט אַן אומערטרעגליכען נאָגען אין הארצען, איהם איז געוואָרען זעהר מיאוס צו שטעהן לעבען אָט די מענשען, און ער איז לאַנגזאַם אוועק ווייטער. און זיי האָבען שווייגענדיג און פאַרוואונדערט איהם נאָכגעקוקט, ביז ער איז פאַרשוואונדען אין דער פינסטערנים אין אַ זייטיגער גאַס...

דער „דראַמאַטישער קרייז" האָט זיך געקליבען צו שטעלען אין ניכען פשעבישעווסקי'ס „צוליב גליק". גור אריה האָט ווידער געפּויקט איבעראַל וועגען אראַ'ס גרויסען טאַלאַנט און קאַרטשעווסקי האָט אין אַן אַרטיקעל אין דער אָרטיגער צייטונג צוגעזאָגט איהר אַ גרויסע צוקונפט. פאַר'ן ספּעקטאַקל, אין אָוונט, האָט דניאל געטראָפען אָראַ'ן מיט כאינים'ען. ביי איהם האָט שטאַרק גענומען קלאַפּען דאָס הארץ. ער איז שנעל צוגעגאַנגען צו זיי. זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט. כאינים איז אָפּגעגאַנגען אָן אַ זייט.

— אָראַ, — האָט אָנגעהויבען דניאל, — אָראַ, פאַרוואָס האָסטו מיך פאַרלאָזען, איך האָב קיינמאָל נישט געדענקט, אַז דו ביזט אַזאַ שלעכטע. אָראַ קער זיך אום צו מיר און מיר וועלען ווידער זיין צוזאַמען. צו וואָס אוועקפאָהרען פון דאַנעט. זעה, ווי איך בין מיד, אויסגעמאַטערט און נאָר דו קאָנסט מיר ווידער אומקערען מיין מוט. פאַר וואָס שווייגסטו?

ער האָט זי פלוצלונג אָנגעכאַפּט פאַר די הענט און גענומען זיי קושען. די מיידעל האָט גענומען ציטערען און איהר פּנים האָט זיך באַדעקט מיט אַ טיפען ליידען. איהר איז דאָך געווען אַזוי שווער צו פאַרלאָזען איהם. וויפיל האָט זי איבערגעלעבט ביז זי האָט באַשלאָסען מאַכען דעם שריט. וויפיל שלאָפלאָזע נעכט האָט זי פאַרבראַכט קוקענדיג אויף איהם, ווי אויף אַ קראַנקען, פאַר וועמען עס איז נישטאָ קיין רעטונג. און בלייבען דאָ אין דעם וויל־דען לאַנד האָט פאַר איהר געמיינט געהן פאַרלאָרען. ער האָט דאָך אין קיין פאַל נישט געוואַלט אוועקגעהן פון דאַנען און אַלץ גע־רעדט וועגען ווערען אַן ערד־אַרבייטער. און איהר לאָקט און רופט אַן אַנדער רייך לעבען מיט זיינע וואונדערבאַרע פייערען.

— רוף מיך נישט, דניאל, — האָט זי אויסגעשריען — איך קען זיך נישט אומקערהען צו דיר. — זי האָט ארויסגעריסען איהרע הענט פון זיינע און איז צוגעגאנגען צו כאַינים'ען. דניאל האָט זיך מיד אראפגעלאָזען אויף דער ערד.

אויף מאָרגען פארנאכט, ווען עס האָבען זיך נאָר באלויכטען די פענסטער פון דער מיידעלשער שולע, וואו עס פלעגען פארקו־מען די ספעקטאקלען, האָט דניאל'ן א ציה געטאָן אהין. איהם האָט זיך דערמאָנט דער אָוועגט, ווען אָרא האָט צום ערשטען מאָל געשפילט „כאסיע די יתומה", וואו זי האָט איהם באוויזען איהרע וואונדערבארע קארעלען, רויטע סטעננעס, די בלויע קליידעל און די ווייסע העמדעל אויסגענעהט מיט בלימעלאך. די צעפ האָט זי געזאָגט וועלען ביי איהר זיין שווערע, שווארצע און לאנגע ביז די קני. דערנאָך האָט זי איהם גענומען ביי די הענט און געבעטען ער זאָל איהר ווינשען ערפאָלג, און ווען ער איז אוועק האָט זי מיט א ציטעררענדער שטימע געזאגט:

— אויף ווידערזעהן, מיין אינגעל.

און נאָכ'ן ספעקטאקל, ביי כאַינים'ען, האָט זי אזוי איינפאך און הארציג דערצעהלט וועגען זיך. ער איז דאן אזוי שטאָלץ געוועזן מיט איהר. פון אלעמען האָט זי אויסגעקליבען איהם, א פשוט'ען בחור. צו וואָס איז ער אוועק נאָך איהר? ער האָט דאָך פריהער געקענט פארשטעהן, אז זי וועט איהם פארלאָזען און די ענד וועט זיין טרויעריג. ער האָט אליין צובראכען זיין לעבען. וואס בלייבט איהם איצט צו טאָן?

און אָרא האָט אין „צוליב גליק" געשפילט שלעכט.

זי איז געוועזן נערוועז נאָכ'ן ספעקטאקל און האָט געדענקט, אז דאָס האָט איהר גאָט געשטראָפט פאר דניאל'ן. זי איז געוועזן איבערגלויביג. נאָר קארטשעווסקי האָט איהר פארזיכערט, אז זי האָט געשפילט גוט, מיט פיל טעמפעראמענט און האָט גערופען אלע ארטיסטען צו זיך צו פייערען אָרא'ס ערפאָלג. און פון דער ווייטען איז הונטער זיי, ווי א שטן, אומבאמערקט נאָכגעגאנגען דניאל און איהם האָט זיך געוואלט שרייען, צורייסען אויף זיך די קהליידער פון וועה.

ווען דניאל האָט זיך אומגעקעהרט צוריק אין האָטעל „סינאַי"

איז שוין געווען שפעט ביי נאכט. ערגעץ ווייט האָט זיך געטראָגן א שטורם, עס האָבן זיך געהערט פארשטיקטע דונער־קנאַלען. אין האָטעל איז מען נאָך ניט געשלאָפען, די ארבייטער זיינען געזע־סען אויף די בעטלעך און האָבן גערעדט. דניאל האָט זיך שטיל אויסגעטאָן און געלעגט. איינער פון די אַרבייטער האָט דער־צעהלט עפּעס א געשיכטע וועגען זיין פאָטער און אן אַראַבער, א פארברעכער.

— איהר הערט, חברה, — מיין פאָטער האָט גע׳שם׳ט פאַר א גוטהערציגען מענש אין גאַנץ ירושלים. ווער האָט איהם ניט געקענט? וועמען האָט ניט געהאָלפען בערל קצב? און וואָס פאַר א גבורה ער האָט עס פארמאָגט. ממש א וואונדער. ס׳אַרא פּליי־צעס און וואוקס. וואו זעהט מען היינט אזעלכע אידען. און אָט איין מאָל אין א לבנה נאכט איז מיין פאָטער ארויסגעגאנגען אויף א שפּאציר כדי צו פארטרייבען זיינע טרויעריגע מחשבות. אין דערהיים איז עפּעס ניעשט געגאנגען אלץ כשורה. האָט ער אזוי גע־בלאָנדזשעט און פארגאנגען אין דער אלטער שטאָדט צו דער כותל מערבי. די געסלעך זיינען דאָרט פינסטערע און שמוציגע. זיי דרעהען זיך ווי שווארצע שלאַנגען און עס איז לייכט זיך צו פאר־בלאָנדזשען אין זיי. פּלוצלונג הערט ער, עמיץ געהט איהם אנט־קעגען, און אין עטליכע מינוט ארום האָט איהם אפּגעשטעלט א יונגער אראבער. ער איז געווען זעהר אויגעדארט, מיט איינגע־פאלענע באקען, אין אן אלטער צוריסענער אבאיע, באָרוועס, מיט א הונגעריגען שיין אין די גרויסע שווארצע אויגען.

— באוואדזשא, ווער ביסטו? — האָט דער אראבער געפרעגט.

— איך בין א איד, — האָט מיין פאָטער געענטפערט. — וואָס איז מיט דיר? דיר איז אודאי געשעהן עפּעס אן אומגליק. אפשר קען איך דיר מיט וואָס באהילפיג זיין?

— אָ, כאוואדזשא, — האָט דער אראַבער אויסגערופען, — איך בין היינט ארויס פון תפיסה, וואו איך בין אפּגעזעסען דריי יאָהר פאר א רציחה אויס נקמה. דאָס ווייב האָט מיך פארלאָזען און איז אוועק מיט א רייכען אין א פרעמד לאנד. מיין פאָטער און מוטער זיינען געשטאָרבען און קיין ברידער און שוועסטער

האָב איך ניט. איך פארמאָג גאָרנישט און ווייס ניט וואוהין זיך צו ווענדען.

— קלאָג ניט, — האָט איהם מיין פאָטער געזאָגט, — דו ביסט נאָך יונג, און ווער ווייסט, וואָסער גליק דיר איז נאָך באַשערט. — און ער האָט איהם דערלאַנגט א מעדזשידיע*). דער אראבער איז צוגעפאלען מיט די ליפּען צו מיין פאָטערס האנט, און דערנאָך האָט ער שטארק איינגעקוקט זיך אין זיין פּנים פון דריי זייטען, און בענשענדיג איהם מיט אַלאַה, איז דער אראבער שנעל פארשוואונדען.

עס זיינען פארביי צעהן יאָהר. מיין פאָטער האָט שוין לאַנג געהאַט פארגעסען אָן דער באגעגעניש. איז איהם איינמאָל אויסגעקומען צו פאָהרען קיין גליל איינצוקויפען זיך אָקסען און קיה ביי די רייכע בעדואינער. מיט איהם זיינען אויך געוועזען מיינע צוויי עלטערע ברידער און עטליכע יונגע פאסטוכער, אראבער. אין גיכען זיינען זיי אָנגעקומען אין א וואונדערליכען טאָל, ניט ווייט פון ירדן, וואו עס האָבען זיך געפּאשעט גרויסע סטאַדעס. איינקויפענדיג די בהמות, האָבען זיי זיך געצויגען צוריק אהיים, נאָר מיט אן אנדער וועג, און זיינען אומגעריכט אריין אין א גאַנץ אומבאקאַנטער געגענד. אויפ׳ן צווייטען טאָג האָבען זיי זיך געכאַפּט, אז זיי האָבען פארבלאָנדזשעט. מיט אמאָל האָט א רייטער זיך באוויזען זיי אנטקעגען. דערזעהענדיג מיין פאָטער, האָט ער פרעהליך אויסגעשריען, אָפּגעשטעלט זיך א וויילע, דערנאָך א דרעה געטאָן דאָס פערד און אוועק אויף צוריק.

— מיר זיינען פארלאָרען, — האָט מיין אינגערער ברודער געזאָגט, — באלד וועלען אונז באפאלען די בעדואינער און אלץ אוועקנעמען. ווי האָבען מיר דאָס פארבלאָנדזשעט.

און טאקע אביסעל שפּעטער האָבען זיי די בעדואינער ארומגערינגעלט און זיי צוזאמען מיט די בהמות געטריבען צו די ביידלאָך. מיין פאָטער האָבען זיי געזעצט באזונדער, און געזאָגט, אז באלד וועט צו איהם קומען דער שייך.

*) מעדזשידע — אַ טערקישער טאַלער.

— אלץ איז באשערט פון גאָט, — האָט מיין פּאָטער גע־טראכט. זיי זאָלען נאָר די קינדער ניט הרג'ענען.

פּלוצים האָט זיך פארנאנדערגעעפענט דאָסביידעל און עס איז אריין אן אראבער אין א צוריסענער אבאיע, א באָרוועסער.

— דו דערקענסט מיך? — האָט ער געפרעגט און האָט זיך א וואָרף געטאָן קושען און ארומנעמען מיין פּאָטער.

— איך בין דער זעלבער אראבער, וואָס דו האָסט מיט צעהן יאָהר צוריק געגעבען אין ירושלים א מעדזשידיע ווען איך בין ארויס פון תפיסה. שטעה אויף, אלטער, רוף אהער דיינע זיהן, אלץ וואָס דו זעהסט דאָ ארום איז מיינס. איך בין רייך און באַ־ריהמט. אָ, געבענשט זאָל זיין אללאה, וואָס ער האָט געמאכט איך זאָל דיר יעצט קענען אפּדינען פאר דיין גוטסקייט.

פון פרייד האָט זיך מיין פּאָטער צעוויינט.

דריי טעג האָט דער שייך אָפּגעהאלטען אלעמען ביי זיך, גע־געבען צו עסען און צו טרינקען. דערנאָך האָט ער אָנגעזאָטעלט די בעסטע פערד פאר'ן פּאָטער און די ברידער, האָט זיי מיטגע־שיקט געניטע פּאסטוכער, און מיין פּאָטער האָט זיך אומגעקערט קיין ירושלים ווי א פּרינץ, ארומגערינגעלט מיט רייטער.

— „לאָז דיין ברויט אויפ'ן וואסער", — פלעגט דערנאָך מיין פּאָטער איבער'חזר'ן די ווערטער פון קהלת, — „ווייל אין א צייט ארום וועסטו דאָס ברויט ווידער געפינען".

דער וועכטער איז אנטשוויגען געוואָרען.

— ניט אלע מאָל איז דאָס אזוי, — האָט באמערקט איינער פון די ארבייטער.

עס האָבען זיך ווידער דערהערט קנאלען פון דונערען.

— עס קומט א שטורם, — האָט געזאָגט א צווייטער. — פאר־א־יאָהרען אין אזא נאכט איז פארפאלען געוואָרען א פרוי אין יאפפע. ביז איצט ווייס קיינער נישט וואוהין זי איז פאר־שוואונדען געוואָרען.

— דאָס מיינסטו די פרוי בערגער? האָט זיך אָנגערופען איינער פון א פינסטערען ווינקעל, — איך האָב זי גוט געקענט. זי האָט דאָ א צייט געוואוינט אין „סינאי".

— וואָס איז דאָס געווען פאַר א פרוי, — האָט געפרעגט דער וועכטער, — דערציילט.

— זעהר א וואוילע און א גרויסע אידעאַליסטקע, — האָט פאַרטגעזעצט דער ארבייטער. — איינמאָל אין א רעגענדיגען טאָג בין איך אריין אהער, איך זעה אין א פינסטערען ווינקעל, טוליענדיג זיך אין א גרויסער שאַל, זיצט א דארינקע פרוי, מיט א בלאַס־בלויליכען, נאָר שעהנעם פּנים. דאָס איז געווען זי, וואָס האָט נאָך נישט לאַנג געשפּילט אזא גרויסע ראָל צווישען דער ציוניס־טישער יוגענט. זי, וואָס האָט איהר גאַנץ לעבען אפּגעגעבען פאַר איהר פאָלק. זי האָט מיך געפרעגט, צי איך האָב איהר דערקענט. מיר האָבען זיך פאַנאַנדערגערעדט און זי האָט מיר דערצעהלט, אז זי איז געווען פאַרהייראַט פאַר א דאָקטאָר אן אסימילאַטאָר, וואָס האָט זיך געשעמט מיט זיין אידישער אָפּשטאַמונג און זי איז אוועק פון איהם. זי האָט געהאַט א קינד, א מיידעלע, איז דאָס געשטאָרבען. דערנאָך איז זי אליין קראַנק געוואָרען און האָט זיך געפּלאָגט אין פילע סאַנאַטאָריומס. ענדליך האָט זי זיך דערפיהלט בעסער און איז אוועקגעפאָהרען אין ארץ ישראל, אין דעם הייליגען לאַנד פון איהרע בעסטע טרוימען, נאָר (לאָ איז זי באַלד געקומען אין צוזאַמענשטויס מיט דער גרויזאַמער ווירקליכקייט. עס איז איהר אויסגעקומען זיך באַגעגענען מיט פילע קאַריעריסטען פון די ציוניסטישע פאַרשטעהער. זי האָט פון זיי דערוואַרטעט אזוי פיל גוטס, און די פרוי האָט אָנגעפאַנגען אראָפּפאַלען ביי זיך, און איהרע אונטערגעבראָכענע פליגלען האָבען זיך אינגאַנצען אראָפּגעלאָזט. זי האָט נישט גערעדט קיין אידיש און האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן כדי זיך צו דערנעהרען. געהן אין א קאָלניע ארבייטען האָט זי נישט געהאַט קיין כח, איז געקומען נויט און הונגער.

זי האָט זיך נעקלאָגט פאַר מיר און געפרעגט וואו זיינען איהרע פריינט, וואָס האָבען איהר געטראָגען אויף די הענט? איצט איז זי אליין אין א פאַרוואָרפענעם, שמוציגען האָטעל. וואו זיינען אונזערע אידעאַליסטען? אלע טרוימען בלויז וועגען א וואַרעמען, זאַטען לעבען און פאַרגעסען די ליידענדע חברים. אזוי שווער און קאַלט איז געוואָרען צו לעבען, זי ווערט פאַרגלי־

ווערט, איהר חלום'ען זיך שווארצע פויגלען מיט גרויסע פליגעל, וואס ווייהען אויף איהר מיט'ן אטעם פון טויט.

— אזוי, אזוי, — האט זיך אפגערופען דער וועכטער, — איך האב געהערט, אז זי האט איבערגעלאזען א צעטעלע, אז זי געהט אוועק פון דער וועלט און איהר ליבּ גיט זי אוועק די ים־חיות. איינינע האבען געזאגט, אז זי האט זיך געווארפען אין ים; אנדערע, אז זי איז אוועק אין א רוסישען מאנאסטיר. נאר מיר האבען געזוכט איהר קערפער, זיינען געשטאנען ביי ים אין א פינסטערער נאכט מיט ברענענדע פאקעלען אין די הענט און מיר האבען זיך איבערגערופען מיט די אראבער פון די שיפּ־לאך אלעס איז אבער געווען אומזיסט, דער ים האט נישט גע־וואלט אומקעהרען דעם קערפער פון דער פרוי

— הפנים, אז די ים חיות האבען זי איינגעשלונגען, — האט אימיצער באמערקט, — א־ניט וואלטען די כוואליעס איהר ארויסגעווארפען.

— ווער ווייס, — האט א קרעכץ געטאן דער וועכטער. — אפשר לעבט זי אין א מאנאסטיר.

אין די פענסטער פון האטעל האט געגומען פויקען דער רעגען, דערנאך האט א שיין געטאן א בליץ און עס האט זיך פארנאנדערגעטראגען א שטארקער דונער. דער וועכטער האט פארלאשען דאס לעמפּעלע און זיך געלעגט.

דער שטורם איז אנגעלאפען.

.12

דער ארטעל פון די טאטשעטשניקעס האט ווידער באקומען א גרויסע ארבייט. מען האט גענומען בויען הייזער אין נייעם שטעטעל און גראבען א צווייטען ברונעם. אין ארטעל זיינען אריינגעטראטען נאך א פאר יונגע לייט און דער קינסטלער הררי, וואס האט זיך אומגעקערט פון ירושלים אין א זעהר דערשלא־גענער שטימונג. ער האט באשלאסען ווארפען די הייליגע קונסט און נעמען זיך פאר „שווארצע" ארבייט. דאס האט איהם אזוי שטארק פארכאפּט, אז ער פלעגט גאנצע טעג לינען ביי מאל־

קאַוו׳ען און פלעגט אָהן אַן אויפהערריידען וועגען דער נוצליכ־קייט פון פיזישער ארבייט. ער פלעגט דערעסען די חברים מיט זיינע שטענדיגע פראגען, ווען עס וועט זיך שוין אָנהויבען די ארבייט.

— זעה, דו וועסט באלד קאלט ווערען, — פלעגען לאכען די טאטשעטשניקעס. — דאָס, ברודער איז נישט בילדעלאך מאלען.

אזוי איז טאקע געווען. הררי האָט געארבייט ניט לאַנג. ביי איהם האָבען זיך אָנגעבלאָזען מאזאָלעס אויף די הענט. אין די אָוועגטען האָט איהם געצויגען דער גאנצער קערפער, און אויפ־שטעהן האָט מען געדארפט פארטאָג, ווען עס ווילט זיך אזוי שלאָפען. און ער האָט זיך ווידער גענומען פאר זיין קונסט.

אין דער צייט איז דניאל ארויס פון שפיטאל, וואו ער איז אָפגעלעגען אין הויכען פיבער דריי וואכען. ער האָט דאָרט געזעהן עטליכע מאָל ווי מענשען זיינען געשטאָרבען, און האָט א סך געקלערט וועגען גאָט. זאָנדערבאַרע פאנטאס־טישע חלומות זיינען אויפגעשטאנען אין קאָפּ. איהם האָט זיך געוואָלט זיין א בעטלער, געהן מיט א צובראָכענעם טעלער פון הויז צו הויז, בעטען נדבות, ווי דאָס האָבען געטאָן די אמאָליגע זוכער פון אמת ביי די מזרח־פעלקער. אוועקגעהן אין מדבר און זיך נעהרען דאָרט מיט ווילדען האָניג. און דאן קומען צוריק צו די מענשען מיט די גרויסע ווערטער פון אמת. ער האָט זיך איינגאנצען ארייגעטאָן אין אָט די געדאנקען, און זיין גאנצע בענק־שאפט נאָך אָרא׳ן האָט איהם אויסגעוויזען קליין און אומוויכטיג, עפּעס אזוינס פון וואָס מען מוז זיך באפרייען. איצט האָט ער זיך נאָך מעהר באפריינדעט מיט רב משה׳ן. אין טעג, ווען דער רעגען פלעגט קלאָפען אין די פענסטער, פלעגען זיי זיצען ביים טיי און צוזאמען לייענען די ביבעל.

אין נאכט־הויז איז טונקעל און שטיל. מאלקאָוו׳ס פרוי שטעהט אויפ׳ן שוועל אין איהר טרויעריגער פּאָזע. דער אלטער וואנט־זייגער כריפעט אוים פיער מאָל. אין גרויסען צימער באַ־וויזט זי רב משה אין א יארמולקע און א לאנגער ווארעמער קאפּאָטע. ער זעצט זיך אין א ווינקעל ביים פענסטער, און מאָל־

קאָוו׳ס טאָכטער גיט איהם טיי. דער אַלטער מאַכט אַ ברכה און זופּט אָפּ אביסעל. דערנאָך טוט ער אָן די ברילען און עפענט די ביבעל. לעצטען מאָל האָט ער מיט דניאל׳ן זיך אָפּגעשטעלט אויף קהלת. דניאל קומט אריין אַ ציטערענדער און אַ נאַסער.

— קאַלט, זיידעניו, — זאָגט ער — וואָלט כאָטש געוועזן שניי און אַ טרוקענער פראָסט, ווי אין רוסלאנד, דאָ גיסט גאָר אַ רעגען. עס ווערט אמאָל אזוי אומעטיג. וואָלט כאָטש אויס־געפאלען אַ ווייכער שניי.... אין קינדהייט פלעגען מיר פאָהרען אויף שליטעלעך... יע, וואו זיינען מיר געבליבען שטעהן?

— ביי קהלת, — ענטפערט דער אַלטער, — טרינק פריהער טיי. דו ציטערסט דאָך איננאַנצען.

רב משה לייענט. דאַן פארטראַכט ער זיך. מען הערט ווי דער רעגען קלאַפּט אין די שויבען. מאַלקאָוו׳ס פרוי זיפצט, און דער זייגער טיקט לאַנגזאַם: „טיק־טאַק, טיק־טאַק...״

און דניאל זיצט שווייגענדיג, צונויפדריקענדיג דעם קאָפּ מיטביידע הענט, וועלענדיג גוט פארשטעהן דעם טיפען אָרט אין קהלת, וואָס רב משה האָט איבערגעלייענט.

דאַן געהען ביידע, דער אַלטער און דער יונגערמאַן, אין בית המדרש. אָפט געהען זיי צוזאַמען צו מעריב. דניאל דאַווענט איצט יעדען טאָג. זיי געהען ניט איילענדיג זיך, מיט שטילע געסלאַך, ביידע הויכע, ווי אַ זיידע מיט אַן אייניקעל.

דער רעגען האָט אויפגעהערט, און פון הינטער די בלויע וואָלקענס, אויפ׳ן מערב, קוקט אַרויס די רויטע פארגעהענדע זון.

אָט איז דער בית המדרש. זיי געהען אריין, און רב משה וואַשט די הענט אונטער׳ן קראַן. דאַן געהט ער צו דער מזרח־וואַנט אויף זיין אָרט. מען וואַרט אויף דעם צעהנטען פאַר אַ מנין אָנצוהויבען דאַווענען.

די אינגלאַך־יתומים, וואָס זאָגען קדיש נאָך זייערע קרובים, האָבען זיך צונויפגעקליבען ביים עמוד און רעדען זיך איבער אין דער שטיל. אין טונקעלען ווינקעל זיצט אַן אַלטער בעטלער און קרעכצט:

— אָ, מלך פון דער וועלט! פאָטער געטרייער!

דניאל'ן איז אומעטיג און גוט. ער פיהלט, ווי גאָט'ס הייליגער גייסט פילט אָן זיין נשמה. ער וואָלט געוואָלט דאָס גאַנצע לעבען דאָ זיצען און לערנען תורה. און ווי טרעפענדיג זיינע געדאנקען, זאָגט רב משה טרויעריג:

— ווי לעער און שטיל! ניטאָ קיין יונגע לייט, וואָס וואָלטען דאָ געזעסען איבער דער גמרא ביז שפעט ביינאַכט. אנשיגען געוואָרען זיינען זייערע לידער, און זיי זיינען אוועק אויף פאַלשע פרעמדע וועגען. מיר הערען אויף צו זיין דאָס אויסערוועהלטע פאָלק פון גאָט, און ישראל'ס שעהנקייט ווערט וואָס פון יאָהר אַלץ טונקעלער. וואָס וועט זיין פון אונז?

— אָ, מלך פון דער וועלט, פאָטער געטרייער! — זיפצט ווידער דער בעטלער — ערלייז מיך.

און די טונקעלקייט ווערט אַלץ געדיכטער, און דער לעצטער שטראהל פון דער זון ברענט אין פענסטער.

עס איז געווען שבת. נאָך שחרית זיינען דניאל מיט סענדער'ן אוועק אין האפען באַגעגענען אַ דאַמפּפער, וואָס איז אָנגעקומען פון רוסלאַנד. זיי זיינען דורכגעגאַנגען די הויפּט־אידישע גאַס, זיינען דורכגעגאַנגען די אַלטע שטאָדט־טויערען, ביי וועלכע קאַליקעס און בלינדע האָבען מיט טרויעריגע שטימען געבעטען נדבות, און האָבען זיך באַלד געפונען אין אַ שמאָלען פינסטערען געסעל, וואָס פיהרט צום האַפען.

אַ קליינער דאַמפּפער איז נאָר וואָס אָנגעקומען און האָט אַראָפּגעלאָזען דעם אנקער. די שיפער אין זייערע בלויע שאַראַווארען און רויטע לייבלאַך נעהמען שוין אַראָפּ די פּאַסאַזשירען. און אין האַפען לויפען אַרום די בעלי בתים פון האָטעלען, גאַסטהייזער און רעסטאָראַנען, און די טרעגער שרייען, שלעפּענדיג גרויסע לאַסטען.

— דוכט זיך, אַז אַ סך יונגווארג איז געקומען צו פאָהרען, — זאָגט סענדער, — זעה, שוין דאָס צווייטע שיפעל איז געדיכט אָנגעפּאַקט.

— אמת, — זאָגט דניאל — דאָס איז גוט. אָט איז שוין דאָס דריטע שיפעל פול מיט פּאַסאַזשירען, און אַלע פאָהרען צום האַפען.

— זעה! — רופט אויס סענדער מיט אַמאָל, אָנכאַפּענדיג

דניאל'ן פאר דער האנד — דינה איז דאָרטען! דניאל האָט א קוק געטאָן אין דער ריכטונג פון די שיפלעך און האָט בעמערקט דינה'ן און איהר ברודער.

— לאָמיר אָפּגעהן אָן א זייט, — האָט ער שטיל ארויסגע־רעדט, באמיהענדיג זיך צו זיין רוהיג. איך וויל ניט, אז זי זאָל מיך באלד דערזעהן.

זיי זיינען אָפּגעגאנגען אָן א זייט און האָבען זיך געשטעלט לעבען אן אראבער קאפע.

— וואָס וועט איצט זיין? — האָט סענדער געפרעגט.

— גאָרניט, מיין פריינד! — האָט דניאל געזאָגט טרויעריג — איך וועל אין גיכען אוועקגעהן אין גליל און וועל ווערען א שומר. זאָל מען מיך דער'הרג'ענען. איך האָב אפשר ניט ווי מען דארף געלעבט. דערפאר, האָף איך, וועל איך קענען גוט שטאר־בען.

— הער אויף! — האָט סענדער ארויסגעטאָרטשעט זיינע דיקע ליפען.

עס האָבען זיך באוויזען די פאסאזשירען. זקנים און זקנות, וואָס זיינען געקומען דערלעבען זייערע טעג אין הייליגען לאנד, און יונגע לייט און מיידלעך מיט ברענענדיגע אויגען, וואָס חלומ'ען ווידער צו באלעבען ציון מיט'ן אקער־אייזען. און אָט זיינען דינה מיט'ן ברודער. זיי פיהרען אונטער'ן ארעם אן עלטערע פרוי. וואַהרשיינליך זייער מוטער. דינה קוקט זיך ארום. זי איז אבי־סעל אָפּגעצערט, און די אויגען קוקען אוים פארוויינטע. דניאל'ן האָט דאָס הארץ פארקלעמט. ער האָט געמיינט, אז זי וועט שוין ניט קומען צוריק קיין פאלעסטינא. איצט וועט זי זיך אלץ דער־וויסען. בעסער וועט זיין, אז ער וועט וואָס שנעלער פארלאָזען די שטאָדט. זי זאָל איהם נאָר באלד ניט באמערקען. אָט האָט זי טרויעריג א שמייכעל געטאָן, עפּעס געזאָגט דעם ברודער, און זיי זיינען א מינוט געבליבען שטעהן...

דניאל האָט ווידער פארבראכט עטליכע פיינליכע טעג. ער האָט געהערט, אז דינה ליידט שטארק די גאנצע צייט און פאר־שילט דעם טאָג, אין וועלכען זי האָט זיך מיט איהם באגעגענט. דאָס האָט איהם ניט געלאָזען שלאָפען נעכט. ער האָט אלץ גע־

זוכט א געלעגענהייט זיך דורכצורעדען מיט איהר. ענדליך האָבען זיי זיך באגעגענט אין אווענט ביים ים, ווען קיינער איז ארום ניט געווען.

— דינה, — האָט ער געמורמעלט, ווען דאָס מיידעל איז געבליבען שטעהן לעבען איהם, — דינה, זיי מיר מוחל. — זי האָט אויף איהם אויפגעהויבען איהרע שעהנע אויגען, וואָס זיינען געווען פול מיט טרעהרען, און האָט גאָרניט געענטפערט.

דאַן האָט זי שטיל געפרעגט:

— וואָס איז דאָס פון דיר געוואָרען, דניאל?

און ער האָט ערווארטעט, אז זי וועט איהם פאָרוואַרפען און וועט זיך באַקלאָגען. פון איהרע אויגען זיינען נאָר ארויס צוויי טרעהרען, ריינע, פערעלדיגע, און זיינען גערונען איבער די באַקען.

— און אלץ איז איצט געענדיגט? דו ליבסט די אקטריסע אָרא?

— וואָס זאָל איך דיר זאָגען, דינה... דו האָסט שוין מסתמא געהערט, אז זי האָט מיך פארלאָזען. גאָט מיינער, איך ווייס אליין ניט, ווי דאָס איז געשעהן. ווי א שטורם וואָלט אָנגעפלויגען, און איך האָב פארלאָרען דעם וועג.

— פארוואָס האָסטו מיר וועגען דעם באלד ניט געשריבען?

— האָט געפרעגט דינה שלינגענדיג די טרעהרען.

— וואָס האָב איך דיר געקענט שרייבען? איך האָב געמיינט, אז אלץ וועט פאָראיבערגעהן, און איך וועל דיך ווידער ליבען, ווי פריהער, — האָט מיט געבעט אין טאָן גערעדט דניאל, — ווארט, לאָמיר אָנזאמלען כחות, אָפּרוהען זיך, וועט אפשר אלץ דאַן ווידער קומען צוריק. זיי מיר א פריינד. איצט וויל איך פאר א צייט אוועקגעהן אין גליל פאר א שומר.

— אָבער וואָס וועל איך זאָגען דער מוטער און דעם ברודער?

— האָט דינה זיך צעוויינט, ציטערענדיג מיט די אקסלען. זיי זיינען אויף דיר זעהר בייז און ווילען מיר חתונה מאכען מיט א קאָלאָניסט, וואָס שדכנ'ט זיך שוין לאנג צו מיר ער איז א זעהר עהרליכער מענש.

אויפ'ן ברעג האָבען זיך באוויזען מענשען.

— איך וועל אוועקגעהן, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט, — די

מוטער און דער ברודער וועלען נאָך אויסגעפינען, אַז איך בין געוועזען מיט דיר.

— ווען וועל איך דיר ווידער זעהן, דינה? גיב מיר דיין האַנד ביים זעגענען זיך.

— איך ווייס ניט. דער ברודער וויל, מיר זאָלען אוועקפאָהרען אין קאָלאָניע. די מאַמע איז אַלץ קראַנק.

זי האָט אויפגעהויבען צו איהם איהרע שעהנע אויגען און האָט אויסגעשטרעקט די האַנד. דניאל איז צו איהר צוגעפאַלען מיט די ליפּען, מורמלענדיג:

— זיי מיר מוחל, זיי מיר מוחל...

אַ קליינער קאַראַוואַן פון קעמלען מיט איין אויפזעהער, אַ יונגען אַראַבער, און דניאל'ן, ציהט זיך איבער אַ ווייסטען וועג, וואָס פיהרט דורך אַ וואַלדיגע אידישע קאָלאָניע אין גליל. אַרום און אַרום אויף אַ סך ווייאָרסט באַגעגענט מען ניט קיין לעבעדיגע באַשעפעניש. די בלויע לופט איז פאַרגליווערט, און די צערטליכע נאָלדענע ווינטער־זון גיסט שטראָמען ליכט אויף די פאַרקלערטע פעלדער, וואָס זיינען באַדעקט דאָ און דאָרט מיט בלומען און שטעכיגען גראָז.

פון צייט צו צייט נעהמט דער אַראַבער, שאָקלענדיג זיך אויפ'ן קעמעל, זינגען עפּעס אַ טרויעריגע מעלאָדיע. ער זינגט וועגען ליבע און טויט, און, ווי אין שלאָף, הערט דניאל די ריהרענדיגע ווערטער פון דער מיידעל, אַז זי וועט ניט אוועקגעהן פון איהר ליבען, ביז מען וועט זי ניט אָרומוואַשען מיט וואַרימע וואַסער און אַריינלעגען אין קבר...

און ווידער ווערט אויף אַ ווייל דער אַראַבער אַנשוויגען. די קעמלען ציהען זיך ווייטער, קלינגענדיג מיט די גלעקלאַך: דין־דין־דין!

דניאל'ן איז אומעטיג. איהם דערמאַנט זיך אַלץ די לעצטע צייט אין שטאָדט, ווי ער האָט שווער געליטען, ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אַז אָרא פאָהרט אין גיכען אָפּ מיט קאַרטשעווסקי'ן אין אייראָפּא, און דינה וועט באַלד חתונה האָבען מיט דעם יונגען קאָלאָניסט פון יהודה. זייער חתונה איז געווען אין יפו, אין אַ רוסישען רייכען האָטעל. די מוזיק האָט געשפּילט אַ גאַנצע

נאכט און די יונגוואַרג איז נאָר ניט מיעד געוואָרען טאַנצענדיג. און ער איז געשטאַנען אויפ'ן גאַס, אונטער די פענסטער, ווי א פּרעמדער, א בעטלער, און איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אז אָט־אָט ווערט זיין האַרץ צוריסען...

אין דער פריה איז ער אוועק פון שטאָדט. ער האָט נאָר געוואָלט צום לעצטען מאָל זעהן רב משה'ן.

— וואוהין? — האָט דער אַלטער געפּרעגט.

— ווייט, זיידעניו, — האָט דניאל'ס קול אַ ציטער געטאָן — אין גליל, א שומר ווערען. זייט געזונד! איך זעגען זיך מיט אייך, עס קען זיין, אז מען וועט מיך דער'הרג'ענען. איך האָב אייך זעהר ליב געהאַט, ווי א פּאָטער...

— וואָס רעדסטו, וואָס רעדסטו! — איז דער אַלטער געוואָרען אונרוהיג, — גאָט וועט דיך היטען. געה בשלום. אפשר דאַרפסטו עפּעס האָבען אויפ'ן וועג? זאָג.

— א דאַנק, זיידעניו. איך דאַרף גאָרניט.

זיי האָבען זיך ארומגענומען און זיך צוקושט.

— געה בשלום! — האָט נאָכאמאָל רב משה ארויסגע־מורמעלט.

דניאל איז אָנגעקומען אין א קליינער גליל'ער קאָלאָניע, וואָס איז געווען ארומגערינגעלט מיט אראַבישע דערפלאַך. די אראַבער פון יענע דערפלאַך האָבען שוין לאַנג געפיהרט מיט די אידען פון דער קאָלאָניע א פאַרביסענעם, גרויזאַמען קאַמף צו־ליב עפּעס א שטיקעל לאַנד, וואָס די אידען זאָלען האָבען ביי זיי אָפּגענומען. צוליב אָט דער געשיכטע זיינען שוין געפאַלען עטליכע שומרים און די ארבייטער יוגענט, זייענדיג צוקריגט מיט די קאָלאָניסטען, האָבען אויף א יאָהר צייט אראָפּגענומען די וואַך פון יענער קאָלאָניע.

ווען די ארבייטער האָבען זיך דערוואוסט, אז דניאל וויל דאָרט ווערען א שומר, האָבען זיי גענומען איהם שטאַרק אָפּרייד־דען דערפון, ער האָט זיי גאָר נישט געענטפערט און איז אוועק צום וועד און האָט זיך געבעטען מען זאָל איהם אָנשטעלען אַלס שומר.

זיי האָבען איהם געפּרעגט פון וואַנען ער קומט, און ווען

ער האָט דערצעהלט וועגען זיך, האָט אַן אלטער קאָלאָניסט געזאגט:

— גוט, דו וועסט מאָרגען ארוים מיט מיין זוהן.

נאָך דניאל איז ארוים היטען נאָך די זעלבע נאַכט. ער האָט זיך נאָך אַלץ געפיהלט זעהר דערשלאָגען און איינזאם, שטעהענדיג אויף דער וואך ביי די עקאָליפּטען בוימער און צוהערענדיג זיך צו יעדען קלענסטען גערויש, פלעגט ער האלטען אין איין קלערען וועגען די שווערע טעג, וואָס ער האָט די לעצטע צייט דורכגעלעבט. עס פלעגט זיך איהם אָפט דוכטען, אז ער שטעהט נאָך אַלץ אונטער'ן פענסטער פון האָטעל אין יאפפע, וואו עס קומט פאָר דינה'ס חתונה, און דאן פלעגט ער נעמען שנעל שפּאַנען איבער'ן פעלד, און זיין נשמה איז אויסגעגאנגען פון וועה.

און אזוי האָט זיך געצויגען ביז'ן לעצטען אָוונט.

פארנאכט איז דניאל אַוועק מיט אַ צווייטען וועכטער, א זוהן פון א קאָלאָניסט, אויף עפּעס א שמחה'לע, וואָס איז פאָרגעקומען אין ארבייטער קיך ער האָט זיך געפיהלט גוט מיט זיינע נייע חברים, געזונגען, געטאַנצט און א זייגער צעהן זיינען זיי ביידע ארוים אויף דער וואך.

ביי איין עקאָליפּטען וועלדעל האָבען זיי זיך אפּגעשטעלט. דאָרט האָבען זיי זיך געדארפט פאנאַנדערגעהן אויף זייערע פּאָסטענס. די נאכט איז געווען א פינסטערע, עס האָט געבלאָזען א שטארקער ווינט און איבער'ן הימעל האָבען זיך געטראָגען שווערע וואָלקענס.

— שלום, — האָט געזאגט דניאל און האָט דערלאַנגט זיין חבר די האנט.

— דו וועסט זיין ביי מיר מאָרגען? — האָט געפרעגט דער יונגער קאָלאָניסט?

— יאָ, שלום, — און דניאל איז אַוועק שטיל זינגענדיג א קאראהאָד מעלאָדיע. ער האָט זיך שוין לאנג נישט געפיהלט אזוי גוט און פרעהליך. איהם אליין האָט דאָס געוואונדערט. ער האָט געשיינט ווידער צו האָבען געפונען רוה און גליק.

דניאל האָט זיך געשטעלט אויף זיין אָרט און האָט זיך אַנגעשפּארט אָן א בוים.

די אראבישע וועכטער ארום זיינען שוין אויך געשטאנען אויף זייערע פאסטענס.

דער ווינט האט גערוישט צווישען די בוימער. דניאל האט פארמאכט די אויגען און געקלערט:

— איך וועל דא היטען א פאר חדשים און אין פריהלינג וועל איך זיך פארדינגען צו אן אלטען קאלאניסט אן ערד ארביי־טער, צו אקערען און זייען מיט אהם. ווי גוט עס וועט זיין צו געהן מיט דער סאכע איבער'ן ברייטען פעלד. עס וועט אויפגעהן דער הויכער גאלדענער קארן, איך וועל שניידען און זינגען לידער. און אזוי טרוימענדיג איז ער לאנג געשטאנען מיט פארמאכטע אויגען.

מיט א מאל האט זיך דערהערט א שארף צווישען די בוימער. עס איז שטיל געווארען און באלד האט זיך ווידער דערהערט א גערויש. דניאל איז צוגעפאלען צו דער ערד און גענומען זיך צו הערען. עמיצער האט וועמען גערופען. דניאל האט זיך אויפ־געהויבען און זיך א לאז געטאן נאכ'ן קול. מען האט אנגע־הויבען שיסען און דניאל איז אומגעפאלען.

דניאל'ס לויה איז געווען נאכמיטאג. דער קליינער עולם איז געגאנגען שטיל, שווייגענדיג. מען איז פארבייגעגאנגען די אי־דישע ווייגגערטנער. די הויכע אראבער וועכטער אין די לאנגע אבאיעס האבען געקוקט פרעמד און קאלט. און די פראצעסיע האט זיך געצויגען פאמעלעך איבער'ן זאמד צום גרינעם בית עולם...

עס איז געווען א פינסטערער רעגענדיגער אווענט. בנימין כאינים איז ארויס פון דער רעדאקציע פון אן ארבייטיר־זשורנאל און איז א טרויעריגער אוועק צום ים. ער האט זיך נאר וואס דערוואוסט וועגען דניאל'ס טויט, און ער האט ניט געוואוסט, וואו אהינצוטאן זיך. מיט עטליכע טעג צוריק איז ארא מיט קארטשעווסקי'ן אוועקגעפאהרען אין אייראפא. דאן איז אנגע־קומען א בריף פון לאה'ן אין וועלכען זי האט געשריבען, אז נחמה איז געשטארבען. דאס מיידעל איז א בארוועסע געלאפען איבער'ן

פעלד, האָט באקומען א לייכטע וואונד אין פוס, און אין עט־ליכע טעג אַרום איז זי געשטאָרבען פון בלוט־פארגיפטונג. איצט איז דניאל אויך ניטאָ.

כאינים איז אוועק צום ים. די גרויסע וועלען האָבען זיך אָנגעשלאָגען אָן ברעג און בייז גערוישט וועגען עפּעס. וואָס איז פאטאל און אונפארמיידליך. כאינים איז לאנג געשטאנען ביים וואסער, פיהלענדיג א שרעקליכע איינזאמקייט. דער שרעק פון דעם אונפארמיידליכען טויט האָט זיך אויף איהם אָנגערוקט פון אלע זייטען, אָנפילענדיג זיין נשמה מיט אַן אונאויסשפּרעכליכען טרויער און בענקשאפט.

כאינים האָט גענומען געהן ווייטער. אָט איז דאָס הויז, וואו עס האָבען געוואוינט די שוועסטער לאה און נחמה. די טיר און די פענסטער זיינען געווען פעסט פארמאכט. שוין לאנג, אז קיי־נער האָט ניט געוואוינט אין הויז. כאינים זעצט זיך אוועק אויף די טרעפּלעך פון גאניק און לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ. אהער פלעגט ער אָפּט קומען א מידער, א פארמאטערטער, און נחמה פלעגט מיט איהרע אונשולדיגע צערטליכקייטען אזוי לייכט צושטרייטען זיינע פינסטערע געדאנקען. ווי וואונדער־שעהן פלעגט איהר גע־לעכטער קלינגען. דאָ האָט זיך דניאל באגעגענט מיט אָרא'ן. עס איז אריבער א יאָהר, און עס איז שוין ניטאָ נחמה און ניטאָ דניאל.ביידע זיינען אזוי פריהצייטיג געשטאָרבען, געשטאָרבען.

כאינים האָט זיך שטיל צעוויינט.

און דער ים האָט אלץ גערוישט, גערוישט...

סוף.

דער פארפאַלגטער

— יפו! יפו! — האָט מיט פרייד אויסגעשריען יהודית.

— ענדליך זיינען מיר געקומען. כ׳געה אויפוועקען מיין ברודער.

און דאָס מיידעל איז אַוועקגעלאָפען אין טריום, א פרעהליכע, א גליקליכע, איבערלאָזענדיג אויפ׳ן דעק נפתלי׳ן, וועלכער איז געשטאַנען א טיף פארטראכטער, אָנגעשפּאַרט אויף די גראַטעס.

פריהמאָרגענס זיינען זיי ארויס באַגעגנען דעם זונען־אויפגאַנג און די ברעגעס פון היילינען לאַנד, נאָך וועלכען עס בענקט דורות לאַנג, אין גלות, דאָס אידישע פאָלק.

די זון האָט זיך אויפגעהויבען, און די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך א גאַנצע נאַכט געטראָגען מחנות־ווייז איבער׳ן הימעל, זיינען צורונען. בלויז וואו ניט וואו, אין מערב זייט, האָבען זיך, ווי יונגע מלאָכים׳לאך, גערויטעלט ראָזע וואָלקענדלאך. דער ים, א מעכטיגער, א רוהיגער, האָט זיך געצערטעלט אויף דער זון און געשמייכעלט צום בלויען הימעל.

— אָט, איז דאָס זונען־לאַנד! — האָט נפתלי א טראַכט געטאָן, — די וויג פון די גרויסע נביאים, דער וואונדערבארער גאָרטען פון אונזער יוגענד. ווייסע מעוועס האָבען זיך באוויזען אין דער לויטערער לופט, נידריג שוועבענדיג איבער׳ן וואסער, און באַלד האָט מען אויך דערזעהן שיפעלאַך מיט הויך געוואַקסענע אראבער, אין ברייטע, פארביגע הויזען און רויט בלויע באַיקעס. אויפ׳ן שיף האָט זיך אויפגעהויבען א געטומעל. די מאַטראָזען האָבען אָנגעהויבען אראָפּלאָזען דעם אנקער. נפתלי איז אראָפּ אין טריום. נישט געשלאָפען האָט ער א גאַנצע נאַכט און דער קאָפּ האָט זיך איהם געדרעהט און די פיס האָבען זיך איהם געבראָכען; ער האָט זיך געפיהלט מיד און שוואַך. פאר זיינע אויגען האָט

זיך א טומאַן צושפּרייט. יהודית איז צוגעקומען צו איהם און פרעהלאך קלאַפּענדיג אין די הענט אויסגערופען:

— שוין געקומען צו פאַהרען! געקומען צו פאַהרען!

פויל און מאַט זיינען געוועזען איהרע באַוועגונגען; די פאַר־שלאַפענע אויגען האָבען קוים, קוים געשמייכעלט. ער האָט גע־קוקט אויף איהר און אין זיינע אויערען האָבען ווי א זיסער ניגון געקלונגען איהרע רייד וועגען זייער געמיינזאַמען לעבען אין אייביג גרינעם בערגיגען גליל. זי איז איהם איצט שטאַרק געפעלען גע־וואָרען.

— איך בין היינט ווי א שכור'ע — עס דרעהט זיך מיר דער קאָפּ.

— יהודית! — האָט נפתלי א שעפּטשע געטאָן. — ווען וועלען מקוים ווערען אונזערע חלומות וועגען גליל? זאָג, טייערע?

— יע, מיין טייערער! גוט וועט אונז זיין! — האָט זי געענטפערט.

זי איז צוגעגאַנגען צו איהר ברודער, וואָס האָט געפּאַקט זיינע זאַכען.

נפתלי איז געבליבען זיצען אויפ'ן קאַסטען, פאַרטיפט אין רעיונות.

באַלד איז אריינגעלאָפען אין טריום א דאַר, באַוועגליך אידעל מיט א קליינעם שפּיציגען בערדעל.

— חיים! — האָט א געשריי געטאָן שמאי, יהודית'עס ברו־דער, א געזונטער, ברייט־ביינערדיגער בחור, מיט א וואוילען ליב־ליכען פּנים.

— שלום!

— שלום, שלום! — ענטפערט חיים, פּעסט דריקענדיג ווי די הענט. — שוין צוריקגעקומען? מען זעהט עפּעס קיינעם נישט. זיינען פאַרהאַן עפּעס א סך נייע?

—צוויי זיינען אראָפּ אין חיפה, און אָט דער בחור — האָט יהודית אָנגעוויזען שמייכלענדיג אויף נפתלי'ן — וועט געהן צו דיר. ס'איז דאָ נאָך פאַראַן אַן אַלטער מאַן מיט א קראַנקען זוהן.

— ווייניג — זיפצט אָפּ חיים, א קראַץ געבענדיג זיך אין בערדעל.

א רגע איז ער געשטאנען פארטראכט, נאר פלוצים האט ער זיך א ווארף געטאן צוריק אויפ'ן דעק.

חיים איז געוועזען איינער פון די ערשטע אידישע ארבייטער אין ארץ ישראל. א פאר יאהר האט ער געוואנדערט איבער די קאלאניעס, ליידענדיג, נישט איינמאל, הונגער און נויט, נאר איי־ביג מיט דער הייסער אמונה אין הארצען, אז דאס אייגענע לאנד וועט ווידער אויפלעבען. לסוף איז ער זיך צוזאמענגעקומען עפעס מיט אן ארבייטערקע, וועלכע ער האט איינמאל מציל געווען פון אראבישע הענט. זיי האבען חתונה געהאט און געעפענט אין שטאדט א ביליגען רעסטאראן פאר ארבייטער, וואוהין עס פלעגט זיך פון אלע עקען יהודה צוזאמענקומען די יוגענד.

אין א האלבע שעה ארום זיינען שוין אלע געזעסען אין א שיפעל און שלאנקע אראבער האבען מיט געפילדער געוועסלעוועט. ס'איז פרעהלאך. די זון לאכט, די כוואליעס רוישען בנעימות'דיג.

דער עלטסטער שיפעל־פיהרער, א שעהנער יונג האט פרעהלאך אויסגעשריען: — אללא'ס טאכטער איז ווידער געקומען צו אונז!

— אללא! וואס פאר א אויגען זי האט עס! — האט דער צווייטער אויסגערופען, נישט אראפלאזענדיג זיין בליק פון דער מיידעל.

דאס שיפעל קומענדיג אלץ נעהענטער צו די פעלזען וואס קוקען ארויס פון וואסער, נישט ווייט פון ברעג, גיט זיך א בויג, נאר תיכף צוריק א הויב און לאזט זיך ווידער אראפ ווי זי וואלט אנגעהויבען געהן צו גרונט.

— אך, ווי גוט! — האט יהודית אויסגעשריען, פארמאכענ־דיג נישט ווילענדיג די אויגען — מען פליהט ווי אין א חלום!

אויפ'ן ברעג איז נפתלי געבליבען אליין. יהודית און שמאי זענען געווען פארנומען מיט זייער באגאזש. פון שוואכקייט איז ער קוים געשטאנען אויף די פיס און האט זיך געמוזט צוזעצען אויף א קאסטען. די לאנגע נסיעה איבער'ן ים האט איהם אויסגע־מוטשעט און איצט האט זיך איהם פונ'ם שארפען, געזאלצענעם ריח פונ'ם ים־וואסער שטארק געדרעהט דער קאפ. ווי אין נעבעל האט ארום איהם גע'רעש'ט אן אראבישער המון. מענשען אנגע־לאדענע מיט שווערער משא זיינען שורות־ווייז פארביי איהם גע־

נאנגען, איינגעבויגענע, פארסאפּעטע האָבען זיי געפּילדערט, גע־קריגט זיך.

פלוצים האָט ער לעבען זיך דערהערט עפּעס א בעטענדיגען אלטען קול. ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ און דערזעהן א גרויען אָרימען אידען אין א לאַנגער קאַפּאָטע מיט א גרוי־אָפּגעריבענעם היטעל.

— איהר דאַרפט אַן אכסניה? פרעגט דער אלטער. — קומט צו מיר. וואו זיינען אייערע זאכען? איך האָב ליכטיגע, ריינע צימערען אָהן וואנצען. ביי חיים'ען זיינען פאַראַן וואנצען: זיי וועלען אייך דאָרט אויפעסען. וואו זיינען אייערע זאכען?

— ביי חיים'ען — האָט קורץ געענטפערט נפתלי.

דער אלטער איז אוועק, און לעבען איהם זיינען, ווי אויסגע־וואקסען, צוויי בחורים, ביידע געלע, אָפּגעריסענע און פאַראָרימטע.

—מיט דעם דאָזיגען שיף געקומען? — האָט איינער גע־פרעגט.

— יע, — ענטפערט נפתלי, באַטראַכטענדיג די בחורים, — און איהר ארבייט דאָ?

— מיר פיבערען — האָט דער צווייטער א זאָג געטאָן, — א וואוילע ארבייט!

— ישרעקט איהם נישט; ער קען נאָך מיט'ן זעלבען שיף צוריק אנטלויפען — באַמערקט שמייכלענדיג דער ערשטער.

— פאַרוואָס קלערט איהר אזוי? האָט זיך נפתלי פאַר־וואונדערט.

די בחורים האָבען אויף איהם געמאכט א שווערען איינדרוק און איהם איז אומעטיג געוואָרען. אין דער זעלבער מינוט זיינען אָנגעקומען יהודית מיט שמאי'ן.

— און מיר זוכען דיך ארום, נפתלי. קום, דיינע זאכען וועט מען שוין ברענגען צו חיים'ען.

זיי זיינען אוועק איבער א שמוציגען, ענגען אראבישען גע־סעל. פאַרביינגעגאַנגען דעם אלטען שטאָדטישען טויער. דאָרט, אויף דער ערד אין ווייסע קיטלען זיינען געזעסען בלינדע אראבישע בעטלער, טרויעריג געזונגען עפּעס א תפלה. זיי זיינען ארויסגע־

קומען צום גרויסען קיילעכדיגען מאַרק־פּלאַץ, פון וואַנען עס ציהט זיך אַ ברייטע אידישע גאַס מיט הויכע, שטיינערנע מויערען אויף ביידע זייטען.

באַגעגענט אויפ׳ן וועג באַקאַנטע, האָט יהודית צו אַלעמען געשמייכעלט. זי איז געוועזען צופרידען צו זיין ווידער אין ארץ ישראל, צווישען אייגענע און נאָהענטע מענשען. די פּאָר פּאַר־בראַכטע חדשים אין רוסלאַנד, האָט זי שטאַרק געבענקט נאָך די אייבינע גרינענדע פעלדער און נאָך דער שטילער קאָלאָניע, וואו איהר מוטער און ברודער האָבען זיך באַזעצט נאָך ווען זי איז אַ קינד געוועזען. זי איז אויסגעוואַקסען און שטאַרק געוואָרען אין דער פריי, אין די אראַנזשען־גערטנער, אונטער דער גליהענדער מזרח־זון. און נמאס איז איהר געוועזען דאָס לעבען אין דער גרויסער שטיינערנער שטאָדט, און זי האָט זיך געפיהלט ווי פאַרשלאָסען אין אַ גרויסער תפיסה.

פון אַ געוועלב איז איהר אַנטקעגען אַרויסגעלאָפען אַן אויפ־געֶרעגטע, יונגע, הויכע מיידעל. דערזעהענדיג זי, האָט יהודית אַ געשריי געטאָן פון פרייד און די חבר׳טעס האָבען זיך אָנגעהוי־בען לאַנג און הייס קושען, פאַרוואַרפענדיג איינע די צווייטע מיט פראַגען.

— אַך, יהודית! איך האָב אַזוי אַרויסגעקוקט אויף דיר! פאַרוואָס האָסטו מיר נישט געשריבען?

— טייערע, איך האָב אַליין ניט געוואוסט, ווען מיר פאָהרען אַרויס. ווי דו ביזט עס אויסגעוואַקסען, חנה, — האָט יהודית געזאָגט, ווידער קושענדיג די חבר׳טע.

— און דו, יהודית, ווי שעהן דו ביזט! בליהסט! קום שנעלער צו אונז. אַך, ווי די מאַמע וועט זיך דערפרעהען. קום, שמאי!

יהודית האָט זיך געזעגענט מיט נפתלי׳ן, צוזאָגענדיג איהם שפּעטער קומען צו חיים׳ען. ביים אוועקגאַנג מיט דער חבר׳טע, האָט זי צו איהם שמייכלענדיג ליבליך אַ זאָג געטאָן:

— וואַרט אויף מיר, נפתלי. אָט נעהט טאַקע חיים. ער וועט דיך אָפּפיהרען צו זיך.

אין איינינע מינוט שפּעטער האָט חיים אַריינגעפיהרט נפתלי׳ן איען אַ שמוציגען מיסטיגען הויף, וואו עס האָבען זיך געוואַלגערט

שטיקער אייזען, האָלץ, צובראָכענע שטולען און בעטען און ביי א פענסטער האָט געדארט א בוים.

ארייַנקומענדיג האָט זיי באַגעגענט חיים'ס ווייב, זלאַטע, א טראָגעדיגע, פון נויט־דערשלאָגענע אידענע מיט אן אויסגעצויגע־נעם בלאַסען פנים און קראַנקע אויגען. ביי איהר קלייד האָט זיך אָנגעהאַלטען מיט שמוציגע הענטלאַך א פיר־יעהריגער אינגעלע אין אן טונטער־העמדעל.

— איך וויל נישט מאַמאַ! — האָט ער געוויינט. — איך וויל נישט געהן, גיב מיר אַנדערע ברויט. איך וועל ניט געהן.

חיים איז געווען פאַרכמורעט. די לעצטע צייט זיינען די גע־שעפטען זיינע געגאַנגען שלעכט. א סך ארבייטער זיינען אוועקגע־פאָהרען, נישט באַצאָהלענדיג קיין דירה געלט און פאר'ן עסען. אוועק זיינען די צייטען, ווען עס פלעגען פרייטאָג צו נאַכט מיט א גערויש און געזאַנג עסען א מענשען פערציג ביי זיין טיש אין אמאָל נאָך מעהר. דאַמאָלט פלעגען קומען מיט יעדער שיף יונגע לייט פון דער גאַנצער וועלט און געקאָכט האָט דאָס לעבען אין לאַנד און איצט קומט נאָר איין אורח.

— איין מענש, — האָט ער אונטער'ן נאָז א ברום געטאָן, נישט קוקענדיג אויף דער פרוי.

— גוטע געשעפטען! — און זלאַטע האָט זיפצענדיג אוועק־געשלעפט דאָס אינגעלע אין שטוב.

צווייטער קאַפּיטעל.

אין מיטען פון א ניט־אויפגעראַמטען חדר איז געשטאַנען א לאַנגער טיש, ביי וועלכען דריי ארבייטער האָבען געטרונקען טיי. איינער פון זיי איז געווען א קרומער, א קליינטשיקער מיט שוואַר־צע וואָנסען און א מידען בלאַסען פנים. ער האָט שוין א לאַנגע צייט מעהר ניט געארבייט און געלעבט אויפ'ן חשבון פון זיינע קרובים, וועלכע פלעגען איהם פון צייט צו צייט צושיקען קליינע סומען פון יענער זייט ים. ער האָט געהאַט זיין אייגענעם ווינקעל ביי חיים'ען און קיינער האָט ניט געטאָרט זיך צולעגען אויף זיין גע־לעגער. צייטענווייז פלעגט ער זיך קריגען מיט חיים'ען, דאָס דוב איבער פאָליטיק, נאָר זיי האָבען איינער דעם צווייטען גע־

ליבט און אַפּטמאַל, אווענט־צייט, ווען זלאַטע, אַ מידע, איז גע־שלאָפען ביים הענגענדען לאַמפּ, וואָס פלעגט דונקעל באַלייכטען דעם חדר, פלעגען זיי פריינדליך שמועסען וועגען דעם שיקזאַל פון טערקיי אונאנדערע לענדער, פאַרטרינקענדיג מיט אַ פּאָר גלעזלאך קאַניאַק.

דער קרומער איז אויפגעשטאַנען און, דער לאַנגענדיג זיין האַנד נפתלי׳ן, געזאָגט:

— זעצט זיך, חבר, שעהמט איך ניט; איהר זייט, דאכט זיך, אַ בעסאַראַביער, ניין?

— ניין — האָט נפתלי געענטפערט.

דער קרומער איז געווען אַ בעסאַראַביער און ביי אַלע נייע אַנגעקומענע האָט ער נאָכגעפרעגט, צי זיי זיינען ניט פון דאָרטען.

— איהר זייט געקומען אַלס טוריסט דאָס לאַנד באַקוקען — האָט דער קרומער געפרעגט נפתלי׳ן, אָנגיסענדיג זיך אַ גלאָז טיי. — זעהר אינטערעסאַנט. אין ארץ ישראל איז פאַראַן וואָס צו זעהן!

— איך בין געקומען אַרבייטען — האָט געענטפערט נפתלי און איז אַנשווייגען געוואָרען.

דאָס אָרימע שמוציגע מעבעל פון אכסניה האָט אויף איהם גע־מאַכט אַ שלעכטען איינדרוק.

נפתלי׳ן איז אומעטיג געוואָרען און אַ טרויער האָט זיין פּנים באַדעקט.

— טרינקט, חבר, — האָט דער קרומער געזאָגט, — אַרבייט וועט איהר קריגען. אין די קאָלאָניעס נעהמט מען אַרונטער די אָראַנזשען און מען זוכט מענשען. פאַלט ניט אַראָפּ ביי זיך!

די פראַגען פון קרומען זיינען איהם מיאוס געוואָרען, און ער האָט געבעטען דעם באַלעבאָס צו געבען איהם פּלאַץ וואו ער זאָל זיך קענען צולעגען אָפּרוהען.

חיים האָט איהם אַריינגעפיהרט אין אַ זייטיגען חדר, וואו אויף איינעם פון פיר בעטלעך איז געלעגען אַ קראַנקער אַרבייטער.

— ער פיבערט! — האָט חיים ערקלערט. — אין שפּיטאָל איז ניטאָ קיין פּלאַץ, איהר וועט אייך לעגען אויף דעם געלעגער, עס איז ריין.

חיים איז אַרויס, פאַרמאַכענדיג הינטער זיך די טיר. נפתלי

איז צוגעגאנגגען צום חולה, וועלכער האָט מיד אויפגעהויבען צו איהם זיינע ברענענדיגע, פיבער־אויגען, עפּעס שטיל אַ ברום געטאָן און ווידער זיי פארמאכט. געפלאמט האָבען דעם חולה׳ס אויסגעצעהרטע, אפּגעברענטע באקען און זיינע ליפּען זיינען טרוקען געוועזען פון היץ. אויסגעדארט איז ער און זיינע קליידער אַלט און אויסגעשמירט.

— גאָט מיינער! — האָט נפתלי אַ טראכט געטאָן — וואָס איז עס פאר אַ מורא׳דיגער פיבער. ווי ער וואלגערט זיך עס דאָ איינגעראליין, הילפלאָז אויפ׳ן שמוציגען געלעגער. דאָס ארבייטער־לעבען מוז דאָ זיין שווער.

— אַ טרונק! — האָט אַ קרעכץ געטאָן דער חולה — איך ווער פארברענט פון דורשט!

נפתלי האָט איהם דערלאַנגט אַ גלאָז וואסער. ציטערענדיג האָט ער עס זשעדנע אויסגעטרונקען.

— אויסגעמוטשעט האָט מיך דער פארשאָלטענער פיבער — האָט ער אַ זיפץ געטאָן. — איך האָב שוין מעהר קיין כח ניט צו ליידען.

נפתלי האָט זיך צוגעלעגט, ער האָט אָבער ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט געטראכט וועגען חולה און געוואָלט האָט זיך איהם וויינען.

נאָכדעם איז אריין אין צימער דער קרומער, געשטאַנען אַ פּאָר מינוט ביים חולה׳ס בעטעל און איז שטיל אוועק.

אין גרויסען צימער האָט מען געקלונגען מיט געפּעס. עס בייזערט זיך אַ פרויען־שטימע, עס וויינט אַ קינד און חיים רעדט שטילערהייט. דרעמלענדיג האָט נפתלי געהערט דעם קראַנקען׳ס היץ־רייד וועגען אַ הויכען ניט דערגרייכבארען בארג, פון אַ בלוט־רויטען טייך און אַ פינסטערען געדיכטען וואלד...

נאָכדעם האָט זיך אַלץ אין נפתלי׳ס פאָרשטעלונג פארפלאָנטערט, און ער איז איינגעשלאָפען. עס האָט זיך איהם גע׳חלומ׳ט אַ בייזער פאָרמלאָזער חלום: אַ פאַנטאַסטישע, ברודיגע קלעפּיגע חיה האָט מיט איהרע האָריגע לאַפּעס ארומגענומען זיין האלז, ארויפגעלעגט זיך אויף זיין ברוסט און העסליך וואָיענדיג אָנגעהויבען איהם צו ווערגען. נפתלי, פיהלענדיג, אז ער ווערט דערשטיקט אונטער דער חיה׳ס לאַפּעס, קרעכצט און ווארפט זיך. ער־

וואַכט האָט ער אַ פאַרשוויצטער. לעבן איהם, שמייכלענדיג, איז געשטאַנען יהודית.

— האָסט זיך דערשראָקען? — לאַכט זי, צובויגענדיג זיך צו איהם. — שטעה גיך אויף. אין אַ שעה אַרום געהט אָפּ דער דיליזשאַנס.

נפתלי איז אויפגעשפּרונגען. מיט אַ פאַרשלאָפענעם בליק גע־קוקט אויף דער מיידעל, גלייך ווי ער וואָלט זי ניט געקענט.

— וואַך אויף! ווי איז מען עס אַזוי פאַרשלאָפען?

אין אַ האַלבער שעה אַרום זיינען זיי געווען ביים "חאַן", פון וואַנען עס פלעגען אָפּפאָהרען די פוהרען. זיי זיינען געזעסען אויף אַ שטיין אונטער אַ בוים. אַרום זיי האָט געטומעלט, עס האָבען געשריען בעלי־עגלות; פערד האָבען געהירזשעט און גע־קלאַפּט מיט די קאַפּיטעס אין דער ערד.

— בלייב אויף שבת — האָט נפתלי זי געבעטען — לאָמיר זיין ביינאַנד כאָטש נאָך אַ טאָג.

— כ'לעבען, איך קען ניט, ליבער מיינער, — האָט שטיל גע־ענטפערט יהודית — די מאַמע וואַרט אויף אונז. זי איז נעבאַך דאָרט אַליין. דו וועסט קומען צו אונז אויף שבת. אַ שאָד, וואָס אין אונזער קאָלאָניע איז איצט ניטאָ קיין אַרבייט. פאַר־בלייב ניט לאַנג אין שטאָדט. דאָ איז ניט גוט. אָ וועסטו זעהן, ווי שעהן עס איז אין דער קאָלאָניע. נאָך פּסח וועלען אָנהויבען בליהען די טרויבען, ס'וועט ווערען שעהן איבעראַל און דו וועסט דאַן קומען צו אונז וועכטעווען די וויינגערטנער. גוט און שטיל איז אין דער קאָלאָניע. אָפטמאָל, אין לבנה־נעכט, געהען מיר גאַנצע חברות אַוועק אויפ'ן בית עולם, אונזער קליינער בית עולם מיט זיינע הויכע טאָפּאָלען געפינט זיך צווישען מאַנדעל און וויינ־גערטנער. איינמאָל זיינען מיר דאָרט אָפּגעזעסען אַ גאַנצע נאַכט. גאָט, ווי שעהן די נאַכט איז דאַן געווען, אַ וואַרימע, אַ צאַרטע, און אין הויכען הימעל האָבען די שטערען אַזוי ליכטיג געשיינט איך בין נאָך דאַן געווען אַ קליין מיידעלע.

יהודית האָט זיך פּלוצים פאַרטראַכט, און געוואָרען ערנסט.

נפתלי האָט קוים זיך צוגעבויגען צו איהר, איינגעאַטעמט דעם ריח פון איהרע האָר, און איהם האָט זיך שטאַרק געוואָלט אַרומ־

נעהמען זי, צופּרעסען זי צו דער ברוסט און מיט הייסע קושען באַ־
דעקען איהר ליבליך פּנים.

— יהודית! — האָט ער אַ שעפּטשע געטאָן און פעסט גע־
דריקט איהר האַנד.

— מען קוקט אויף אונז — האָט באַמערקט די מיידעל און
איז אויפגעשטאַנען.

נפתלי, שאָקלענדיג זיך ווי אַ שיכור, איז איהר נאָכגעגאַנ־
גען צו דער פוהר.

אין אַ ווײַלע ארום איז זי, אַ טייערע, אַ ליבהאַרציגע, גע־
זעסען מיט'ן ברודער אין וואָגען, שמייכלענדיג צו נפתלי'ן מיט אַ
צאַרטען זיי־געזונד־שמייכעל. נאָך איהר אַוועקפאָהרען האָט נפתלי,
אַן אומעטיגער, לאַנג געבלאָנדזשעט איבער דער שטאָדט. געהאָפּט
האָט ער, אַז זי וועט איהם מיטרופען צו זיי, און געפינען פאַר איהם
אַרבייט אין זייער קאָלאָניע. זי האָט זיך דאָך אַזוי האַרציליך
באַנומען צו איהם אויף'ן שיף און אין אויסגעשטערנטע נעכט,
זיצענדיג ערגעץ אין אַ ווינקעל אויף'ן דעק, האָבען זיי צוזאַמען
גע'חלום'ט וועגען אַ וואונדערבאַר לעבען אין גרינעם גליל...

צום סוף איז נפתלי, אַ מידער, אַרויס צום ברעג ים אין
עפּעס אַ פּוסטען אָרט. ער האָט זיך אַנידערגעלעגט אָפּרוהען אויף'ן
זאַמד. אַרום איז שטיל געווען. מחשבות וועגען דער געליבטער
מיידעל האָבען ווי די בלייע כוואַליעס זיך געטראָגען צו איהם
און ווייטער פאַרשוואונדען אין דער ברייטער, בלויער לופט. עס
דערמאָנט זיך איהם זייער ערשטע באַגעגעניש. ס'איז גאָר ניט
לאַנג. אַ וואַרימער טאָג. דער הימעל האָט געגלאַנצט מיט אַ פריה־
לינגס־בלויקייט. אויף די גאַסען איז געשטאַנען אַ פרעהליכער
געטומעל, ווי נאָך אַ לאַנגען, כמורנעם, קאַלטען ווינטער וואָלט
פּלוצים אָנגעקומען דער זוניגער פרעהליכער יום־טוב. ער איז
געשטאַנען ביים האַפען און געוואַרט עס זאָל אָפּגעהן די שיף,
וועלכע האָט איהם געדאַרפט אַוועקפיהרען אין זיין אייגען לאַנד,
קיין ארץ־ישראל. אויף'ן האַרצען איז איהם געווען גוט און ליב־
טיג. פּלוצים האָט ער באַמערקט צווישען דעם רוישענדען, לויפענ־
דען המון אַ יונגע שלאַנקע מיידעל מיט אַ שוואַרץ־חנ'עווידיגען פּנים,
לעבעדיגע, שוואַרצע אויגען און מיט צוויי דיקע צעפּ. זי האָט

גערעדט העברעאיש מיט עפּעס אַ בחור, וועלכער האָט געהאַלטען אַ קאָרב אויפ׳ן רוקען. נפתּלי איז צו זיי צוגעגאַנגען נעהענטער.

— שמאי! — זאָגט די מיידעל — דעם קאָרב טראָג אַוועק אין טריום און דעם קאַסטען וועלען מיר נאָך דעם איבערשלעפּען. איך וועל דאָ צוהיטען.

דער בחור געהאַט אַוועק, און זי, אַ מידע, אַ פאַרטראַכטע, זעצט זיך אויפ׳ן קאַסטען. נפתּלי קוקט אויף דער מיידעל, ווי זיך עפּעס דערמאָנענדיג. זי האָט באַמערקט זיין אויפמערקזאַמען בליק און פאַרשעהמט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ. נפתּלי׳ן דוכט זיך, אַז ערגעץ וואו האָט ער שוין געהערט איהר קול. אָבער וואו און ווען קען ער זיך בשום אופן ניט דערמאָנען. מסתּמא האָט זי זיך איהם גע׳חלום׳ט אין יענע משוגענע נעכט, ווען זיי נשמה האָט מורא׳דיג געבענקט נאָך ליבע, און זיין גוף האָט געציטערט און גע־ברענט פון ליידענשאַפט. ער קוקט אויף דער מיידעל און דער־מאָנט זיך אין פריהלינג אין שטילען שטעדטעל, אין די בלויע ווייט־קייט פון די גרינע, ברעגלאָזע פעלדער, אין די מאַיאָווע נעכט, ווייט ביים ראַנד פון וואַלד, און עפּעס אַ האַרציג־ליד, וואָס טראָגט זיך פון ערגעץ... און ווי ער, אַן איינזאַמער בלאָנזשעט אַרום אי־בער׳ן לבנה־וועג, בענקענדיג נאָך דער שעהנער מיידעל...

אין אַווענט איז נפתּלי ביים דונקעלען שיין פון לאַמטערנעס געזעסען מיט זיי אין טריום. יהודית מיט׳ן ברודער האָבען שטיל געזונגען נייע אידישע לידער. און מאָרגע האָבען געקלונגען די לידער פון גרינע פעלדער, פון הייסער זון און זאָרגלאָזען פרייען לעבען, אין פינסטערען בלאָטיגען טריום — די לידער פון די קינדער פון אַלטען פאָלק, וואָס בענקט נאָך זיין היים...

דאָן איז יהודית געזעסען אַ פאַרטראַכטע, אַראָפּלאָזענדיג אויף דער ברוסט איהרע דיקע שוואַרצע צעפּ. מילד און שעהן איז זי אין דער פּאָזע געווען. עס האָט זיך געדוכט, אַז זי שעפּטשעט שטיל און צערטליך צו נפתּלי׳ן:

— ליבער מיינער, קוק אויף מיר און פאַרגעס אַלע דיינע דאגות און אומעט. אויסגעוועבט בין איך פון ליבע און לאַסקעס. מיינע האָר שמעקען ווי דופטיגע רויזען און דער ריח פון מיינע בריסט וועקט זיסע חלומות. שפּיגעל זיך אין מיר, ליבער מיינער!

יענע נאַכט האָט נפתּלי ניט געקאָנט איינשלאָפען. לעבען

איהם, צוגעטוליעט צום ברודער, איז געשלאָפען יהודית. זי האָט רוהיג געאטעמט און געשמייכעלט פון שלאָף. נפתלי האָט גע־קוקט אויף איהר, און זיין פאנטאזיע האָט איהם געמאָלען בילדער איינס צויבערענדער פאר דאָס צווייטע. אָט שפּרייט זיך אין דער ווייטקייט א ברייט פעלד. ער מיט יהודית'ן קלייבען, זינגענדיג, סנאָפּעס. א הייסער טאָג, און א בערגיג ווינטעל גלעט אזוי ליב־ליך די אויפגעדעקטע ברוסט. פון ווייטענס ציהט זיך צו די בערג א קעמלען־קאראוואן. ווי טרויעריגע, פארגעסענע מעשה'לעך קלינגען די גלעקלאך אויף זייערע העלזער.

אזוי האָט נפתלי יענע נאכט גע'חלומ'ט. אין דונקעלען טריום איז געווען שרעקליך היים. די מענשען זיינען אין אונאָרדנונג געשלאָפען אויפ'ן באָדען. זייערע פנימ'ער זיינען פארקרימט גע־ווען פון שווערע בייזע חלומות. באלויכטענע פון א מעשענעם שיין פון לאמטערנעס, האָבען זיי אויסגעזעהן ווי געהיים־גע־הרג'עטע בר מנן'ס, וועלכע מען פיהרט מקבר זיין אויף א פאר־וואָרפענעם שווארצען אינזעל, אָהן תפלות, אָהן בלומען און אָהן בית־הקברות־געזאנגען.

ווען נפתלי האָט אויפגעוואכט איז די זון שוין פארגאנגען הינטער'ן ים און דער מערב האָט מיט א רויטען פלאַם געפלאקערט. עס האָט געבלאָזען א קאלטער ווינט און אן אָפּגעריסענער אראבער האָט געפיהרט איבער'ן ברעג א קעמעל.

אן אונפארשטענדליכער פחד האָט ארומגעכאפּט נפתלי'ן און ער איז אוועק צוריק אין שטאָדט.

דריטער קאַפּיטעל.

אוועגט־צייט האָט זיך ביים טויער פון חיים'ס אכסניא צוזא־מענגעקליבען א מחנה ארבייטער פון פארשידענע קאָלאָניעס. זיי זיינען געקומען אויף שבת אין שטאָדט א לעב צו טאָן. צווישען זיי זיינען געווען פיל פארברענטע, געזונטע בחורים מיט וואוילע אָפענע פנימ'ער און אלע האָבען גרינגג און פריי גערעדט העברעאיש. נפתלי האָט זיך געפרעהט, מיט ליבע קוקענדיג אויף זיי, און דער אומעט פון די פריהמאָרגענדיגע איינדרוקען איז גיך פארשוואונדען פון זיין נשמה.

באַזונדערס איז איהם געפעלען געווען אַ שלאַנקער יונג, אַ וועכטער, וועלכער איז וועגען עפּעס געקומען פון גליל. מיט די גראַציעזע באַוועגונגען פון זיין עלאַסטישען קערפּער און דעם ברענענדיגען גלאַנץ פון זיינע אויגען איז ער געווען עהנליך צו אַ שעהנעם, דינעם בעדואין. עפּעס אַ ווילדע גבורה האָט אַרויסגע־קוקט פון איהם און געוואָלט האָט זיך זעהן איהם רייטען אויף אַ פלינקען פערד איבער אַ ברייטען, פרייען סטעפּ.

מען האָט אויפגעראַמט די אכסניה און דאָס גרויסע צימער איז געוואָרען פרעהליך. אויפ'ן טיש, וואָס איז געווען באַדעקט מיט אַ ווייסען טישטוך, האָבען געברענט די שבת־ליכט. איבעראַל האָט גערוהט די יום־טוב'דיגע ריינקייט און ציכטיגקייט. חיים האָט זיך אַרומגעוואַשען, אָנגעטאָן און פאַרקעמט זיינע צעשויבערטע האָר, וועלכע זיינען אַ גאַנצע וואָך געווען צוקאַשמעט. זלאַטע האָט זיך אויך פאַרפּוצט און אויסגעצוואָגען די קינדער.

נאָך מעריב האָבען די אַרבייטער זיך אויסגעזעצט ביים טיש. ושמורענדיג די אויגען פון שיין, איז בלאַס־שמייכלענדיג אויך דער חולה אַרויסגעקומען צו דער וועטשערע. דער פיבער איז פאַרביי און ער האָט זיך געשפּירט אביסעל בעסער.

חיים האָט איהם דערלאַנגט ריינע יויך.

— ער איז ביי מיר אַ געפּעסטשעטער — וויצעלט ער זיך — לעבט ווי אַ פּריץ, נאָר פון ריינער יויך.

נאָך די פיש און עטליכע גלעזער וויין, האָט עמיצער פון די אַרבייטער שטיל, שעהמעוודיג אָנגעהויבען צו זינגען. אַ צווייטער האָט הויך און אומעטיג אונטערגעכאַפּט, גלייך ווי ער וואָלט פלוצים אָנגעהויבען וויינען אויף זיין ביטערען מזל. אַלע האָבען אונטער־געהאָלפען, און די יונגע, האַרציגע, שטאַרקע טענער האָבען זיך אַרומגענומען, געקרעכצט און געבעטען אַ בעסער, ליכטיגער לעבען:

— „אך, לאַנג האָבען מיר געוואַנדערט אָהן אַ היים" — האָט געקלאָגט דער פאַרזינגער — „אויסגעמאַטערט זיינען מיר און ווי שטערענלאָזע נעכט זיינען שוואַרץ אונזערע טעג. מאַמע ערד, לאָז אונז אָפּרוהען אויף דיין שויס. פון קאַלטע, בייזע לענדער זיינען מיר אהער געקומען. ביטער איז אין פרעמדע לענדער דעם היימ־לאָזען וואַנדערער".

און לאַנג נאָך האָט געוויינט און געיאָמערט דאָס ליד, פאַר־

הילכענדיג ווי אַ ווייטער, אומעטיגער קלאַנג. זלאַטע, הערענדיג דאָס ליד, האָט געוויינט, שטאַרק קושענדיג איהר קלענסטען אינגע־לע, וואָס איז געזעסען ביי איהר אויפ'ן שויס. ווען עמיצער האָט גוט געזוכנגען, האָט זי ניט געקאָנט איינהאַלטען איהרע טרעהרען. חיים האָט פון פרייד געשיינט. דאָס בילד האָט איהם דערמאָהנט די גוטע צייטען, ווען ביי זיין טיש זיינען געזעסען אַ סך ארבייטער און די ווענט האָבען געציטערט פון די מעכטיגע קולות.

פלוצים האָט אויפ'ן שוועל זיך באַוויזען דער אַלטער, שעהנער מיכאַל, דער ליבלינג פון אַלע ארבייטער. ער האָט געטראָגען אַ טשערקעסישען מאַנטעל און אַ הויך באַראַשקען היטעל. פאַר איהם איז אריינגעלאָפען זיין גרויער הינקענדיגער הונט.

— הידד, דאָס פאָטער'ל קומט! — האָבען אַלע פרעהלאַך אויסגעשריען: — הידד!

— שלום, חברים! — ענטפערט דער אַלטער, צולעגענדיג די האַנט צום הארצען לויט'ן מזרח'ישען מנהג. — איך האָב מיך, דוכט מיר, אַ ביסעל פארשפעטיגט.

דער אַלטער איז געווען אַמאָל זעהר רייך, און אָפּגעבענדיג זיין גאַנץ פארמעגען אויף דער קאָלאָניזאַציע פון לאַנד, האָט ער אליין געוואַנדערט איבער די קאָלאָניעס אַלס אַן איינפאַכער ארבייטער און וועכטער. יעדען טאָג פלעגען אין זיין אומרוהיגען קאָפּ געבוי־רען ווערען נייע פאַנטאַסטישע פּלענער, ווי אַזוי אָפּצונעהמען ארץ ישראל ביי די טערקען און אַראַבער. פילע האָבען איהם געהאַלטען פאַר אַ משוגע'נעם און געלאַכט פון איהם. נאָר די ארבייטער האָ־בען איהם געעהרט און געליבט, און ער האָט זיי גערופען: „מיינע טייערע קינדער!"

— איצט וועלען מיר מיט מיכאַל'ן זינגען דאָס נייע גליל'ער קאַראָהאָד־ליד! — האָט אַ געשריי געטאָן דער קרומער.

— חיים, אויף מיין חשבון זעקס ליטער וויין! — האָט באַ־פוילען דער אַלטער. — איך בין געוואָרען אַ וועכטער ביי דער אַלטער גימנאַזיע און וועל היינט מכבד זיין.

— הידד! — האָבען אַלע געשריען. — חיים גיבער!

באַלד איז געוואָרען זעהר פרעהלאַך, און דער אַלטער האָט אָנגעהויבען זינגען איינע פון די גליל־לידער. אַלע האָבען אונטער־געכאַפּט, קלאַפּענדיג מיט די הענט צום טאַקט. דאָס ליד, אַ פריי'ס,

א לעבעדיגס, האָט זיך מונטער געטראָגען, גלייך ווי דער פּרייער ווינט אין פוסטען סטעפּ.

דער קרומער איז אויפגעשטאנען פון טיש און מיט א געלעכטער זיך אוועקגעלאָזט טאנצען, קאָמיש ווארפענדיג מיט די הענט.

נפתלי, א שכור׳ער פון וויין און לידער, האָט געטראכט, קור־קענדיג מיט ליבע אויף אלעמען:

— אָט זיינען זיי, אונזערע ערד־ארבייטער! וואָס פאר א קראפט עס איז אין זיי. מונטער זיינען זיי, פרעהלאך און האָפ־נונגס־פול! און דיזער אלטער! ווי יונג עס גלאנצען זיינע אויגען!

נאָך דער וועטשערע זיינען דער קרומער און נפתלי אוועק אין ארבייטער־קלוב. דער קרומער איז געוועזן שכור און האָט דעם גאנצען וועג געפלאפּעלט וועגען שעהנהייטען, וועלכע האָבען איהם משונע געליבט, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער איז א קאליקע.

נפתלי האָט צופרידען געלאכט, אונטערהאלטענדיג איהם, ער זאָל נישט פאלען.

— א שעהנהייט אין קאאירא איז שיער נישט משוגע געוואָרען נאָך מיר, — האָט דער קרומער גערעט, דרעהענדיג זיך זיינע לאנ־גע, שווארצע וואָנסען, — און איך האָב מיר גאָר נישט געמאכט דערפון.

— איך גלויב, איך גלויב! — האָט נפתלי געלאכט.

זיי זיינען געגאנגען איבער א ניט־געפלאסטערטער גאס, פוןביידע זייטען זיינען געווען ארבישע קאפעס, אומעטום איז געווען ליכטיג. די אראבער זיינען געזעסען אויף קליינע ביינקלאך, גע־טרונקען קאפע פון פיטשענקע טאסעלאך און גערויכערט קאליאן, צוהערענדיג זיך צו די גראמאפאָנען, וועלכע האָבען געזונגען פאר־שידענע לידלאך.

ווען נפתלי און דער קרומער זיינען געקומען אין קלוב, איז שוין דאָרטען א גאנצער עולם געוועזן. ביים בופעט איז גע־שטאנען אן אלטע, מיאוס׳ע מיידעל. זי האָט אנגעגאָסען טיי, וואָס אן ארבייטער, דער דעזשורנער, האָט דערלאנגט צו די טישלאך. אין צווייטען גרויסען צימער האָבען בחורים קאָקעטירט מיט מייד־לאך. זיי האָבען זיך צוגעזעצט, און דער קרומער האָט געהייסען דערלאנגען צוויי גלעזער טיי. צו זיי איז צוגעגאנגען דאוויד־זאָהן, אן ארבייטער, מיט א ניט גוטען, בייזען פּנים און קליינע,

גרויע אויגעלאך. ער האט דערלאנגט די האנט נפתלי'ן און פאר־
פיהרט מיט איהם א פריינדליכען שמועס, ראטענדיג איהם מארגען
אוועקצוגעהן אין דער נאהענטסטער קאלאניע, וואו ער וועט זיכער
באקומען ארבייט. דער קרומער האט זיך געבייזערט אויף דאוויד־
זאהן'ען, אפט איבער'חזר'ענדיג די זעלבע פראזע:

— נישט ער, זאג איך דיר, נישט ער.

נאכדעם איז מיט א נעפילדער אנגעקומען א קליינע חברה
ארבייטער, וואס האבען געלעגט און געפלאסטערט די גאסען אין
דער נייער קאלאניע, וואס מען האט געבויט אונטער דער שטאט.
איינינגע פון זיי האבען זיך אויסגעגעבען פאר אנארכיסטען און
פלעגען אפט מאכען סקאנדאלען אויף די פארזאמלונגען. אנרו־
פענדיג אלעמען בורזשועך און עקספלואטאטארען. באזונדערס
האט זיך געבונטעוועט מענדעל, א בחור מיט א גרויסער אונטער־
שטער ליפ און מיט א העסליכען נאז. זיי אלע, אבער, האבען היים
ליב געהאט פאלעסטינא און העברעאיש.

נפתלי האט זיך געזעצט לעבען זיי און צוגעהערט זייערע גע־
שפרעכען. זיי האבען גערעט וועגען א טיפען ברונען, וועלכען
מען וויל אנהויבען צו גראבען. דערנאך האט מענדעל דערצעהלט
וועגען דעם יונגען וועכטער, וועלכען די אראבער האבען ניט לאנג
דער'הרג'ט אויף א פערמע און אן אומעט האט באדעקט זייערע
אפגעברוינטע פנים'ער.

דער קרומער איז ערגעץ פארשוואונדען. נפתלי איז געקומען
פון קלוב אליין צוריק. ער איז געווען טרויעריג און האט געקלעהרט
וועגען דעם ערמארדעטען וועכטער. די גאס איז געשלאפען און
בעוועך פוסט. בלויז דער אומעטיגער ים־געדויש האט זיך פון
ווייטענס געהערט. אין אכסניה איז געווען שטיל און האלב פינ־
סטער. אויפ'ן נישט־אויפגעראמטען טיש האבען נאך געצאנקט
די ליכט און דער לאמפ האט קוים געברענט. חיים, אוועקגעהענדיג
ערגעץ, האט איבערגעלאזט די טיר ווייט אפען. נפתלי איז אריין
אין זיין חדר. ס'איז דארטען געווען פינסטער, און דער קראנקער
האט ווידער געברענט פון היץ און געווארפען זיך אין קדחת. ביים
פענסטער איז עמיצער געזעסען, צודריקענדיג מיטביידע הענט
דעם קאפ. נפתלי האט איהם א פאר מאל ארופגעטאן, נאר נישט

באקומענדיג קיין ענטפער, האָט ער זיך שטיל אויסגעטאָן און געלעגט שלאָפען.

און אין יענער נאכט האָט נפתלי געזעהן אין חלום דעם אַלטען מיכאל. ער שטעהט אויף א הויכען בארג מיט א שווערד אין האנט און רופט דאָס פאָלק צום קאמף. און דאָס פאָלק ארום איהם רוישט ווי דער ברויזענדער ים און קלינגט מיט זיינע בלישטשענדע כלי־זין.

פערטער קאפיטאל.

דער שבית'דיגער טאָג איז געווען א קאלטער. א צפון־ווינט האָט געבלאָזען און דער ים האָט בייז גערוישט. אין אכסניה איז געווען נישט היימליך, די ארבייטער זיינען נאָך אין דער פריה אוועק אין שטאָט, נאָר נפתלי איז געבליבען מיט'ן קראנקען. זיצענ־דיג ביי זיין בעט האָבען זיי שטיל געשמועסט. דער קראנקער האָט איהם דערצעהלט, אז עס איז שוין צוו ייאָהר, ווי ער פיבערט און ער קאָן גאָר פון דעם ניט פטור ווערען, כאָטש ער האָט שוין ניט איינמאָל געביטען דעם קלימאט. און אָפפאָהרען פון ארץ ישראל וויל ער ניט: צו טייער איז איהם דאָס אלץ.

— איך האָף געזונט צו ווערען, — האָט געענדיגט דער קראנ־קער. — דאן וועל איך אוועק קיין גליל, איך בין נאָך דאָרטען ניט געווען.

— מיינע צוויי חברים זיינען איצט אוועקגעפאָהרען אהין, — האָט אָנגעהויבען נפתלי און איז מיט אמאָל אנטשוויגען געוואָרען.

ניט ווילענדיג האָט זיך איהם דערמאָהנט די אונאנגענעהמע סצענע. פאר זיין אָפפאָהרען פון אדעס האָט ער זיך אין אכסניה באקענט מיט צוויי בחורים, וועלכע זיינען אויך געפאָהרען קיין ארץ ישראל. איינער פון זיי — אהרן — א געזונטער, לעבעדיגער בחור מיט א וואוילען, גוטמוטיגען פנים; דער צווייטער — עליק — א בלאסער, אין ברילען, אן אונרוהיגער, א נערוועזער. זיי האָבען זיך אָפגערעט ארונטערצוגעהן אין חיפה און אוועקגעהן קיין גליל, וואו אויף א פערמע האָבען אהרן'ס חברים געוואַרט אויף איהם. ווי די שיף האָט אָנגעהויבען צוקומען קיין חיפה, האָט אהרן געיאָגט נפתלי'ן איינפּאקען זיינע זאכען.

— איך פֿאָהר ווייטער, קיין יפֿו, — האָט נפתּלי געזאָגט, און א שולדיגער שמייכעל האָט ווי פֿארקרימט זיין פּנים.

— מיר האָבען דאָך עפּעס אָפּגערעדט, האָט בייז א זאָג געטאָן עליק.

— איך קאָן ניט, האָט איבערגע׳חזר׳ט נפתּלי, און אוועקגע־הענדיג פֿון זיי, האָט ער זיך באהאלטען הינטער׳ן באגאזש.

ווי האָט ער געקענט אוועקגעהן פֿון דער מיידעל, וועלכע ער האָט ליב באקומע מיט׳ן גאַנצען הארצען? קיינמאָל האָט ער נאָך נישט געפֿיהלט אזא זיס, אנגענעהם געפֿיהל.

זיי האָבען זיך קאַלט געזעגענט. עס איז געוועזען א כמורנער אָוועגט און עס האָט גערעגענט. דער ים האָט שטורמיש זיך גע־בייזערט. פֿון ווייטענס האָבען דונקעל געלויכטען די שטאָדט־פֿייע־ערלאַך. אין דער פֿינסטער האָבען געשריען די שיפֿעל־פֿיהרער און געהערט האָט זיך דער רויש פֿון רודערס.

— וואָס האָט איהר זיך פֿארטראַכט? האָט געפֿרעגט דער קראַנקער.

— גאָרנישט. עפּעס האָט זיך מיר דערמאָהנט, האָט שטיל געענטפֿערט נפתּלי.

נאָכדעם איז געקומען דאַווידזאָן. ער האָט געשטעלט נפתּלי׳ן עפּעס נארישע פֿראַגען. באזונדערס האָט ער איהם געפֿרעגט וועגען זיין לעבען אין רוסלאַנד און וועגען זיינע פּאָליטישע אנשויי־אונגען. זיך האָט דאַווידזאָן אויסגעגעבען פֿאַר אן אָנגעזעהענעם מיטגליד פֿון דער היגער גרופּע פּועלי ציוניסטען.

— צו וואָס דאַרפֿט איהר עס אַלץ וויסען? — האָט נישט אויסגעהאַלטען נפתּלי. — איהר פֿרעגט מיך אויס ווי א פּראָקוראָר. איך בין א ציוניסט און איך בין דערפֿאַר געקומען קיין פּאַלעסטינא, דאָס איז אַלץ.

נאָך מיטאָג איז זיך צונויפֿגעקומען א חברה צו געהן אין א יהודא׳ר קאָלאָניע. אויך נפתּלי איז מיט זיי אוועק. די באציהונ־גען פֿון די ארבייטער צו איהם האָבען זיך פּלוצים זעהר אומגעביי־טען. זיי האָבען איהם נישט גערן געענטפֿערט אויף די פֿראַגען, וועלכע נפתּלי האָט געשטעלט וועגען ארבייט אין קאָלאָניע. און מיט אמאָל האָט ער זיך דערשפּירט איינזאַם. אז ער האָט א פֿרעג

געטאָן אַן ארבייטער אין וועלכער קאָלאָניע זיי געהען, האָט יענער איהם בייז געענטפערט.

— וואָס געהט עס אייך אָן?

די מיידעל, וואָס איז לעבען זיי געשטאַנען, האָט פארוואונדערט באמערקט:

— וואָס איז דאָס פאר אַן ענטפער? מיר געהען אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, קומט מיט אונז.

נפתלי איז ניט אוועק מיט דער קאָמפּאַניע. ער איז זיי נאָכגעגאַנגען פון ווייטענס, אַ פארטיפטער אין נישט פרעהליכע געדאַנקען.

פון ביידע זייטען וועג האָבען אפּעלסינען גערטנער זיך געשפּרייט. נפתלי האָט אַ טיפען לייכטען אָטעם געטאָן. די ריחות־פולע ווייכע לופט איז איהם אריין ווי אַ פרישע סמאָלע, און זיין נשמה האָט מיט אַמאָל זיך באלויכטען מיט שטראָמען ליכט און ווארימקייט. איך בין דאָך שוין אין פּאַלעסטינאַ און געה זוכען ארבייט אין קאָלאָניע, האָט זיך געפרעהט נפתלי. עס ווערען מקוים זיינע חלומות. און עס שטעלט זיך איהם פאָר, אַז ער קומט איצט פון ירושלים, וואוהין ער איז געגאַנגען עולה רגל זיין אויף יום־טוב. דאָס פאָלק יובל'ט. איבער די גאַסען פון דער הייליגער שטאָט, וועלכע זיינען באדעקט מיט גרינע צווייגען און פעלדבלומען, דרעהען זיך אין קאַראַהאָדען בחורים און מיידלאך, באקרענצט מיט ווייסע ליליען און בלויע פיילכען. די כלי־זמר קלאַפּען אין פּויקען און דאָס פאָלק, אַ שטאַרק'ס, אַ פריי'ס, איז זיך משמח. ווי באצוי־בערט האָט איהם אַ שלאַנקע שווארץ־אויגיגע פּאַסטושקע פון הרמתים, פון וואַנען שמואל הנביא איז געקומען צו זיין פאָלק. לייכטער פון אַ גאַזעל, האָט זי זיך ווי אַ פארשייט ווינטעל געטראָגען אין קאַראַהאָד, גלאַנצענדיג אויף דער זון האָבען די איינגעפלאָכטענע מטבעות געקלונגען אין איהרע האָר, ווי גלעקלאך. זי האָט איהם געשענקט אַן אַראַנים פון די אייגענע פעלדער און אַ שעפּטשע געטאָן:

— קום, בחור, צו מיין פאָטערס הויז. איך פּאַשע שאָף אין גרינעם טאָל.

— גיך וועט זיך ענדיגען דער שניט און איך וועל קומען צו דיר, שוועסטער מיינע — כלה מיינע, ענטפערט ער ערשטווינט פון

איהרע שטראהלענדע שווארצע אויגען. — מיר וועלען פאשען שאף אין גרינעם טאל און באפוצען זיך מיט ליליען. אנטלויפען וועלען מיר אין די בערג, אין פאלמען־וואלד, וואו עס רוישען די שטראמען. ארויפקלעטערען וועלען מיר אויף חרמון, שוועסטער מיינע, כלה מיינע!

— רוף מיך, פארנאר מיך, בחור מיינער, — שעפטשעט זי, — איך וועל דיר נאכלויפען.

אבער מיד איז ער פון ווייטען וועג! זיין מאנטעל איז פאר־שטויבט, און די סאנדאלען צוריסען. ס'איז שוין צייט ווידער אפ־רוהען זיך. און ער לאזט זיך אראפ אויף א שטיין ביים וועג. די זון ברענט. די לופט איז פארגליווערט. ארום איז אלץ פוסט און שטיל. און אט קומט צו איהם לאנגזאם א גרויער זקן מיט א הויכען שטעקען אין האנט. בארוויס איז ער און זיינע בגדים צוריסען.

— ברוך הבא! — באגריסט ער דעם אלטען. — פון וואנען קומט דיין וועג?

— געבענשט זאלסטו מיר זיין מיין קינד! ענטפערט דער זקן, אפשטעלענדיג זיך. — כ'קום פון די הרי אפרים. מיד בין איך, און עס דורשט מיך.

א קלינגענדער געלעכטער פון דער קאמפאניע האט מיט אמאל צוזייט זיינע טרוימען, און נפתלי האט שמייכלענדיג א טראכט גע־טאן:

— ווי איך האב זיך פאר'חלומ'ט.

און די קאמפאניע האט גערוישט. א דיקליך, מיאוס געשארען מיידעל האט סאקעטירט מיט א שלאנקען, ברוינעם בחור, היציג זא־גענדיג:

„אמרו לו: הגן פורח,
נעול הוא ואין פותח,

און קוקענדיג איהם אין די אויגען, אז אונרוהיגע, א ליידענ־שאפטליכע, האט זי ווייטער געזונגען:

„רמון־פז יש בין עליו, —
אך אין מי שיברך עליו"...

און ער האט לאכענדיג געענטפערט:

— אלץ וועל איך זאגען! כ'וועל זאגען, אז דיינע צעפ זיי־נען ווי טייערער סאמעט, די אויגען — ווי גאלדענע שטערען.

— כאַ — כאַ — כאַ! — האָט געקייכט דאָס מיידעל —
וואָס פאַר אַ צעפּ האָב איך, איך בין דאָך אַ געשווירענע.

די זון האָט פון אונטער די וואָלקענס אַרויסגעקוקט. די בוי־
מער ווארפען אויף דעם וועג מאָדנע אויזאָרען. די קאָמפּאַניע איז
שוין ווייט פון שטאָט. איהר אַנטקעגען האָט זיך געצויגען אַ
קעמלען־קאַראַוואַן, מיט אָראַנזשען, קלינגענדיג מיט די גלעקלאך.
שפּאַנען די קעמלען לאַנגזאַם און פאַרטראַכט. הינטער'ן קאַראַוואַן
פּאָהרט אויף אַ גרויסען עזעל אַן אַראַבער. הינטער איהם שפּאַנט
אַ שלאַנקע, באָרוויסע פעלאַשקע מיט אַ קאָרב אויפ'ן שעהנעם
שוואַרצען קאָפּ.

— ווי שעהן און ווילד איז דאָ אַלץ, — טראַכט נפתּלי, נאָכ־
קוקענדיג דער אַראַבקע, וועלכע איז געגאַנגען קלינגענדיג מיט די
מטבעות איינגעפלאָכטענע אין איהרע האָר.

די חברה האָט זיך פאַרקירעוועט פון וועג, און איז אַוועק מיט
אַ שמאָלען שטעגעל איבער די פעלדער, באַוואַקסענע מיט רויטען
מאָן און בלויע בלומלאך. אַנטקעגען זיי, אַ שוואַרצער, האַלב־
נאַקעטער פאַסטוך, מיט אַ ביקס אויפ'ן אַקסעל, טרייבט אַ סטאַדע
ציגען. אַ פאַרטראַכטער, ווייכער בין־השמשות און אַ שטילער ליכ־
טיגער אומעט לעגט זיך אויף דער ערד. הינטער'ן ים זעצט זיך די
זון און מיט אַ ראָזעווען שיין ברענט דער מערב, און די שפּיצען פון
די בערג פון יהודה צינדען זיך אָן מיט גאָלד און פּורפּור. דאָס
ווינטעל פאַרשטאַרקט זיך, פאַרנאַנדערטראָגענדיג אַרום און אַרום
דעם זיסען ריח פון מאַראַנצען און מאַנדעל־בוימער.

דער אָווענט פאַלט צו.

נפתּלי געהט נאָך דער חברה און זיין האַרץ איז פול מיט
שטילער פרייד. עס ווילט זיך איהם צופאַלען צו דער ערד און קו־
שען יעדעס גרעזעל.

איינער פון דער חברה האָט פאַרצויגען אַ מאָנאָטאָן־אַראַביש
ליד, פול מיט טרויער. נפתּלי'ן איז אומעדיג געוואָרען. די קלאָ־
גענדיגע שטימע האָט זיך צוגאָסען אַלץ העכער, און די טענער פון
דער מעלאָדיע, שטיל אָפּשטאַרבענדיג, זיינען זיך צושוואומען אין
דעם פאַרטראַכטען בין־השמשות. מיט אַמאָל האָט זיך דאָס ליד
אָפּגעריסען. דער לעצטער טאָן האָט אַ ציטער געטאָן און איז גע־
שטאָרבען.

ס'איז טונקעל געוואָרען.

נפתלי האָט אָנגעיאָגט די חברה, און ביי איינעם פון זיי גע־פרעגט:

— איז נאָך ווייט צו דער קאָלאָניע?

— מיר געהען שוין אויף אידישער ערד. — פון וואַנען ביזטו?

— איך בין ערשט נעכטען געקומען פון רוסלאַנד, — האָט געענטפערט נפתלי. — און איצט געה איך זוכען ארבייט אין קאָ־לאָניע.

זיי האָבען זיך צורעדט, און יענער האָט איהם איינגעלאַדען צו זיך, ביז ער וועט זיך געפינען אַן אייגענעם ווינקעל.

— מיין שוועסטער ארבייט אין א באָיארע — האָט ער פאַר־ענדינגט. — דאָרטען דאַרף מען, דוכט זיך, אַן ארבייטער. איך וועל היינט מיט איהר איבעררעדען, ארבייט וועט זיין.

זיי זיינען שוין אריין אין דער הויפּט־גאַס פון דער קאָלאָניע. פון ביידע זייטען האָבען זיך געצויגען שורות שעהנע, ווייסע הייז־לעך מיט בוימער פאַר די פענסטער. ס'איז געווען רוישיג. קינ־דער האָבען געשטיפט. די יוגענד האָט ארומגעשפּאַצירט זינגענ־דיג און לאַכענדיג הויך אויפ'ן קול, און די עלטערען זיינען געזעס־סען אויף די גאַניקעס און געשמועסט צווישען זיך. א וואַרעם געפיהל האָט ארומגענומען נפתלי'ן, און איהם געצערטעלט, ווי די האַנט פון א געליבטער, וועלכע קעהרט זיך אום נאָך א לאַנגער צו־שיידונג, וואָלט צו איהם געשעפּטשעט: מיר זיינען ווידער צו־זאַמען. מיר זיינען ווידער צוזאַמען.

די חברה האָט זיך אויסגעמישט מיט א גרופּע ארבייטער, וועל־כע האָבען זיך מיט זינגעריי אומגעקעהרט פון פעלד, וואו זיי האָבען פאַרבראַכט דעם שבת,דיגען טאָג.

אין הימעל האָבען געברענט גרויסע שטערען, ליכטיגע, ריינע ווי קינדערשע טרוימען.

— ווי גוט דאָ איז! — האָט געזאָגט נפתלי. — ווי פריי און שעהן מען לעבט דאָ!

—יאָ, גוט. — האָט געענטפערט צוטראָגען דער בחור מיט וועלכען נפתלי איז געגאַנגען. — קום עסען.

אין א קליינעם, האַלב־פינסטערען חדר, ביי קליינע טישלאַך, האָבען געגעסען ארבייטער. ארום זיי האָבען זיך ארומגעדרעהט

דער בעל־הבית און אַ צעהן־יעהריג אינגעל מיט אַ בלאַסען, צאַר־טען פּנים ווי ביי אַ מיידעלע.

— אַ, אָסטראָווסקי, — האָט עמיצער אַ געשריי געטאָן. — שלום!

נפתּלי האָט זיך ארומגעקוקט און דערזעהן דאווידזאָנען. דאָס בלוט האָט איהם אַ זעץ געטאָן אין פּנים, און דאָס האַרץ האָט ביי איהם אָנגעהויבען קלאַפּען שטאַרקער. אינסטינקטיוו האָט ער שוין גענומען האַסען דעם מענשען, וועלכער האָט איהם גענומען פאַר־סמ'ען דאָס לעבען.

—שלום, שלום! — האָט געענטפערט אָסטראָווסקי.

— און איהר זייט דאָ אויך דאָ! — האָט זיך דאווידזאָן דערפרעהט, ווענדענדיג זיך צו נפתּלי'ן, ווי צו אַן אַלטען באַקאַנטען.

— שוין פאַרלאָזען די שטאָט? גוט געטאָן. אָט דאָ, ביי אונזער טישעל איז דאָ פּלאַץ, זעצט זיך.

נפתּלי און אָסטראָווסקי האָבען זיך געזעצט. צוזאַמען מיט דאווידזאָנען איז געזעסען לייזער, אַ בחור מיט גרויסע, שוואַרצע וואָנצעס. עסענדיג האָט ער פון צייט צו צייט געוואָרפען בייזע בליקען אויף נפתּלי'ן. און דאווידזאָן האָט אָהן אויפהער געפּלאַ־פּעלט מיט אָסטראָווסקי'ן, און פאַרבייגעהענדיג, גלייך ווי ער וואָלט גאָר ניט אויסען געוועזען, געשטעלט פראַגען נפתּלי'ן. מיינענ־דיג עפּעס ארויסצוקריגען פון איהם. נפתּלי האָט ניט ווילענדיג געענטפערט. אָסטראָווסקי איז בייז געוואָרען:

— וואָס ביזטו צוגעשטאַנען צו איהם? לאָז איהם צו־רוה.

— פאַרשטעהסטו, איך האָב איהם שוין ערגעץ־וואו געזעהן, — האָט ווידער אָנגעהויבען דאווידזאָן, — נאָר וואו קען איך זיך ניט דערמאָנען. מיר דוכט זיך, אַז מיר האָבען זיך שוין אַמאָל געטראָ־פען אין רוסלאַנד אויף אַ געהיימע פאַרזאַמלונג.

— איהר האָט אַ טעות. איך קען אייך ניט, — האָט קאַלט געענטפערט נפתּלי.

אינגיכען האָט זיך דער געשפּרעך איבערגעביטען און מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען די קאָלאָניסטען, וועלכע ווילען ניט האַלטען קיין אידישע אַרבייטער.

— יעדען פריהמאָרגען געהען אוועק הונדערטער אַראַבער אויף די אידישע פעלדער, און מיר הונגערען. דאָס איז דאָך אַ

חרפה — האָט זיך געבייזערט אַן ארבייטער מיט אַן אויסגעדראַרטען געלען פּנים.

— וואָס געהט זיי אָן אונזער קאַמף? — האָט געענטפערט אָסטראָווסקי.

— איז דאָס מעגליך? — האָט זיך פארטראַכט נפתלי.

נאָך דער וועטשערע האָט אָסטראָווסקי אַוועקגעפיהרט נפתלי'ן צו זיך. ער האָט געוואוינט אונטער דער קאָלאָניע, ביי אַן אראַנזשען־גאָרטען, אין אַ האַלב־צעוואָרפענער חורבה, אונטער דעם קליינעם פענסטעריל פון זיין אָרימען ארבייטער־צימערל זיינען געשטאַנען דריי עקאָליפּטוס בוימער, וואָס האָבען אָפּט געראוישט פון ווינט.

— שוין דאָס דריטע יאָהר וואוין איך דאָ, — האָט אָנגעהויבען אָסטראָווסקי, צוקומענדיג צו דער הייזקע. — אָוונט־צייט, ווען די בוימער זיינען אומרוהיג און דער ווינטער־רעגען קלאַפּט אומעטיג אויפ'ן דאַך, האָב איך ליב צו זיצען ביים פענסטער און שפּילען אויף מיין גיטארע. מיר איז דאַן אומעטיג.

ער איז אַנטשוויגען געוואָרען. איבער זיי האָט געשפּרייט זיך אַן אויסגעשטערענטער הימעל, אַ טיפער, אַ זעלטען שעהנער, פול מיט וואונדערבארע סודות.

פון די גערטנער האָבען זיך געטראָגען שטראָמען ריח פון די צייטיגע אראַנזשען. ס'איז געווען שטיל. שווייגענדיג זיינען זיי אריין אין הייזעל.

אָסטראָווסקי צינדט אָן דאָס לעמפּעל און דאָס צימער ווערט באַלויכטען מיט אַ דונקעלען שיין. נפתלי קוקט זיך אום. אין אַ ווינקעל איז געלעגען אַ פּיאַש און אַ קערבעל. דאָס געלעגער איז געווען אַן אַלטס, דער איינציגער שטול צובראָכען. נאָר אַ גיטאַר איז געהאַנגען אויף דער וואַנד.

— כ'האָב זעהר ליב דאָס צימער'ל. דאָ איז אַזוי אַנגענעהם. און דו קומסט איצט פון רוסלאַנד? ביזט געווען מסתמא אין גרויסע שטעדט, געלעבט דאָרט. צייטענווייז איז דאָ אומעטיג, שטיל. אַלץ שלאָפט.

נפתלי איז געשטאַנען ביים פענסטער, איינגעאָטעמט די פריישע נאַכט־לופט און געטראַכט:

„ווי גוט וואָלט געווען צו לעבען אין אַזא צימער. וואָלט נאָר יהודית דאָ געווען. קאָן מען דאָ דען בענקען. פריהמאָרגענס,

א פאר׳שיכור׳טער פון די ריחות פון די פעלדער, געהסטו ארוים אין פעלד ארבייטען, און אין אווענט רוהסטו זיך אפּ אין גערטנער. מ׳דארף זעהן, וואס גיכער אנהויבען צו ארבייטען.

— דערצעהלט מיר, ווי עס לעבט זיך איצט אין די גרויסע שטעדט — האט ווידער אנגעהויבען אסטראווסקי און זיך אוועקגע־זעצט אויפ׳ן געלעגער, אריינגעהמענדיג די פיס אונטער זיך, לויט דעם מזרח׳ישען מנהג.

— ביזט אמאל געוועזן אין אדעס? דארט ברויזט דאס לעבען. איך בין דארט אמאל געוועזן אן עקסטערן. א גוטע רוישיגע שטאדט! אין אווענט געהסטו ארוים אין גאס, ס׳איז ליכטיג און פרעהלאך.
— דו בענקסט טאקע נאכ׳ן שטאדטישען לעבען? האט זיך פארוואונדערט נפתלי.

— עס טרעפט, אז דו ווילסט זיך אונטערטונקען אין שטאד־טישען לעבען, — האט געענטפערט אסטראווסקי. — איך בין א זוהן פון דער שטאדט און עס ציהט מיך צו זיינע נאכט־פייערען, זיי רופען מיך, צוזאגענדיג גליק און שמחה. זיי ציהען מיך מיט אומבאגרייפליכער קראפט און אפט קלעהר איך אוועקצו־פאהרען, כאטש איך ווייס אויף זיכער, אז ווייט פון ארץ ישראל וועל איך זיך שוין נישט קענען איינלעבען. אך, צו ווענינ לי־בען מיר די ערד. וואס פאר אן ערד־ארבייטער בין איך, אז איך טרוים נאר פון גרויסע שטעדט! א געבוירענער פויער האט ליב די ערד ווי אן אייגענע מאמע. ער וועט קיינמאל ניט אוועקגעהן פון איהר. ביי מיר אבער, איז אט די ליבע ניטא. מיין פאטער האט געהאט א געוועלב און געבוירען בין איך אין אן ענגען פאר־ווארפענעם געסעל פון א גרויסער שטאדט.

פלוצים האט זיך דערהערט פון אונטערען פענסטער א הויכער מיידעלשער געלעכטער און א מענער־שטימע האט א גע־שריי געגעבען:

— אסטראווסקי, קום שפאצירען, וואס האסטו זיך אוועקגע־זעצט אין דיין הינער־שטייג.

— ווער איז? — פרעגט ער, אויפהויבענדיג זיך פון בעטעל. אין פענסטער האט א קוק געגעבען א יונגע מיידעל אין א

ווייסער בלוזקע מיט געדיכטע טונקעלע האָר. הינטער איהר האָט מען געזעהן א געקרייזעלטען בחור אין א רוסישען העמדעל.

די מיידעל האָט א שמייכעל געטאָן צ נפתלי׳ן און געזאָגט:

— קום, אָסטראָווסקי, נעהם אויך מיט זיך די גיטארע.

— אָ, בערטע! — האָט זיך דערפרעהט אָסטראָווסקי און האָט פלינק אראָפּגענומען די גיטארע פון וואנט. — כ׳געה, כ׳געה. ער האָט מיטגערופען נפתלי׳ן.

— איך בין מיד און וויל אָפּרוהען, — האָט נפתלי געענט־פערט.

געזעגענענדיג זיך האָט די מיידעל ווידער צו נפתלי׳ן געשמייכעלט, און זיי זיינען אוועק לאַכענדיג און הויך רעדענדיג.

נפתלי איז געבליבען אליין. די געשטאלט פון יהודית האָט אין זיין פאַרשטעלונג ערוואכט. אָט זיצט זי לעבען איהם, נעהמט ארום זיין האלז מיט איהרע ווארימע הענט און באריהרענדיג איהם מיט איהר הייסען אטעם, שעפּטשעט זי ווערטער פון ליבע.

נפתלי האָט פארדרעהט דאָס לעמפּעל און צוגעלעגט זיך, די געדאנקען פּלאָנטערען זיך אין זיין מח.

— ניין, ס׳איז נישט אמת. איך וועל קיינמאָל נישט בענ־קען נאָך אַן אנדער לעבען. מען דאַרף זיך נאָר שטעלען צו דער ארבייט. וואָס איז מיר אזוי היים? אפשר האָב איך זיך פאַר־קיהלט?

ער איז אויפגעשטאנען, אויסגעלאָשען דעם לאָמפּ, צוגעמאכט דאָס פענסטער און זיך ווידער געלעגט. ס׳איז געוואָרען זעהר פינסטער.

— ווי מאָרנע רעדט אָסטראָווסקי, — טראכט ווידער נפתלי — ווי קען מען עס נאָר בענקען נאָכ׳ן פּוסטען רוישיגען שטאָד־טישען לעבען דאָ, צווישען די אייביגע בליהענדע גערטנער און פעלדער, אויף דער אייגענער ערד? איך האָב זיך, דוכט זיך, פּארקיהלט און ברען אינגאנצען. נאָר נישט חלילה קראנק ווע־רען און ניך אָפּשטארבען! איך וויל לעבען אין דיין הייליגען לאנד, גאָט!

נפתלי האָט זיך איינגעוויקעלט אין דער קאָלדרע, פארמאכט די אויגען און גע׳חלומ׳ט האָט זיך איהם, ווי ער קריכט אין א ווינטערדיגער לבנה־נאכט אויף א פארשנייטען בארג, און קען

בשום אופן נישט ארויפקלעטערן אויפ'ן שפיץ. און דארטען מיט א ברענענדיגען פאקעל אין די הענט, דורכגענומען פון די לבנה־שטראהלען אינ'ם ארעאל פון אונשטערבליכער שעהנקייט ווארט אויף איהם יהודית. זי פאכעט מיט'ן פאקעל, דער ווינט שפילט זיך מיט איהרע האר און אינגאנצען איז זי באשטראהלט מיט וואונ־דערבארע פייערען.

— צו מיר, געוואונשטער! מוטיגער! — רופט זי.

נאר דער בארג איז גליטשיג, און ער פאלט און קייקעלט זיך אראפ אין שווארצען תהום...

נפתלי האט זיך אויפגעכאפט אין א קאלטען שוויים. ער האט אויפגעמאכט די טיר און איז ארויס אויפ'ן גאס. ערגעץ האבען געקוואקעט פרעש און א וועכטער האט געפייפט. די בוימער האבען זיך שטיל גע'סוד'עט. א ווײלע איז ער געשטאנען פאר־טראכט, קוקענדיג ווי פון הימעל פאלט ראקעטען־פארביג א שטערען. ער האט ארומגענומען דעם בוים און צוגעטוליעט זיך מיט'ן קאפ צום שטאם. א פאר טראפען טוי זיינען איהם אויפ'ן פנים גע־פאלען און ער האט וועגען עפעס א שמייכעל געטאן.

— גאט, ווי גוט! — האט ער געטראכט און פעסטער צוגע־רוקט זיך צום בוים, — דארטען אין דער ווייטענס שלאפט רוהיג די אידישע קאלאניע.

זיינע פיס האבען זיך פלוצים ווי אונטערגעהאקט און קניהענ־דיג האט ער אין א הייליגען עקסטאז גענומען שעפטשען:

— מאמע ערד, טוליע מיך צו, האב מיך ליב, דו טרייע, איי־גענע!

נפתלי איז צוגעפאלען מיט'ן קאפ צו דער ערד און האט זיך פאנאנדערגעוויינט.

פערטער קאפיטעל.

געקומען איז א גרויער, כמורנער פריהמארגען. בייגאכט האט געורעגענט. שווארצע וואלקענס האבען מחנות־ווייז גע־בלאנדזשעט איבער'ן הימעל. דער ווינט האט בייז געוויגט די בוימער אונטער'ן פענסטער. די קאלאניסטען זיינען שפעט ארויס צו דער ארבייט. וועקענדיג האט אסטראווסקי געזאגט נפתלי'ן:

— נאָך דיר וועט קומען מיין שוועסטער.

נפתלי האָט זיך אוועקגעזעצט ביים פענסטער. אויפ'ן וועג האָט ער געזעהן אראבער מיט פיאַשען אויף די אַקסלען. קאָלאָ־ניסטען זיינען געפאָהרען אויף עזלען, מיידלאך האָבען געשפאַנט מיט קערב אין די הענט.

נפתלי האָט זיך דערמאָנט, ווי ער האָט אין אווענט געוואנדערט איבער דער קאָלאָניע און אומסעהרענדיג זיך צוריק אהיים, האָט ער פארבלאָנדזשעט.

ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און דערזעהן א מיידעל, וואָס איז מיט א קערבעל אין האַנט געגאַנגען צום הייזעל.

דאָס איז מסתמא זיין שוועסטער, האָט נפתלי א טראַכט געטאָן און איז איהר ארויס אנטקעגען.

— שלום! — האָט איהם דאָס מיידעל מיט א פרעהליכער שטימע באַגעגענט. — איהר וואַרט שוין לאַנג אויף מיר? מיר האָבען זיך נישט וואָס צו איילען. היינט וועט דוכט זיך נאָכ־אמאָל רעגענען.

זיי זיינען אוועק צו דער ארבייט. נפתלי האָט געשוויגען. די מיידעל איז געגאַנגען מיט פעסטע טריט און פון איהר שלאַנקע פיגור און שעהנעם פארברענטען פנים האָט ארויסגעוועהט א לייד־דענשאַפט.

— מען רופט מיך מרים, — האָט זי איבערגעריסען דאָס שווייגען, — און אייך?

— נפתלי.

— נפתלי! א שעהנער נאָמען — האָט איבערגע'חזר'ט דאָס מיידעל.

ער האָט א קוק געטאָן אויף איהר און באַמערקט איהרע טיפע, דונקעלע קאַרע אויגען, שעהנע, געבויגענע ברעמען. זיי זיינען ארוים אויפ'ן וועג. אויף ביידע זייטען האָבען זיך געצויגען מאַנ־דעל־בוימער. דאָרטען האָבען אידישע ארבייטער אויפגעמאַכט גרי־בער, מיט די פיאַשען. מרים האָט פרעהלאך א געשריי געטאָן:

— לעבעדיגער! וואָס האָסטו זיך פארטראַכט, בנימין?

— פון וועמען זאָל איך טראַכטען, אויב נישט פון דיר? האָט בנימין געענטפערט.

— כאַ־כאַ־כאַ! האָבען הויך געלאַכט די ארבייטער.

אין אָראנזש־גארטען אונטער אַ פּאלאַטקע האָבען געוואַרט די ארבייטער, ביז דער טוי וועט זיך אָפּטריקענען. נישט ווייט פון זיי זיינען אויף דער ערד געזעסען אראבער און האָבען הויך גערעדט. זייער ארבייט באשטעהט אין אוועקטראָגען די פּרוכ־טען אין א קאמער, וואו מען פּאקט זיי אין קעסטלאך.

— איהר מעגט אהיים געהן, ס׳וועט נאָך היינט רעגענען, — האָבען די ארבייטער זיך געווענדעט צו נפתלי׳ן און צו דער מיי־דעל, — געהט מיר וועלען נאָכקומען.

— יאללא ! קומט — האָט מרים געזאָגט.

זי האָט אונטערגעפיהרט נפתלי׳ן אונטער׳ן דאך. די ארביי־טער האָבען זיך מיט איהם באגריסט און געפרעגט, צי ער איז שוין לאַנג אין ארץ ישראל. איינער פון די טרעגער, א דארער, בלאסער אינגעל, האָט אָנגעהויבען זיך צו קלאָגען אויף דעם שווע־רען לעבען :

— ווי קען מען דאָ לעבען אז מען ארבייט בלויז צוויי, דריי טעג א וואָך. מען קען דאָך אוועקשטארבען פון הונגער. די באַ־לעבאָסטע פארלאנגט דירה־געלט, און דער מאָגען איז אימער פּוסט. מיט׳ן אידעאל אליין קען מען ניט לעבען.

— פאָהר קיין אמעריקא, דאָרט איז בעסער, האָט איהם געראטען לייזער.

— א דאנק פאר דיין עצה, — האָט בייז געענטפערט דער אינגעל.

דאָס איז געווען דער זעלבער לייזער, וועלכען נפתלי האָט גע־טראָפען אין אכסניה.

— קומט צו מיר וואוינען, האָט ער זיך געווענדעט צו נפתלי׳ן. איך האָב א פריי געלעגער, מיין חבר איז אוועק קיין גליל.

— איך האָב אָבער איצט קייט געלט ניט — האָט נפתלי געזאָגט.

— ס׳מאכט נישט ! איהר וועט באצאָהלען דאן, ווען איהר וועט פארדינען.

אין א האלבע שעה ארום האָט מען זיך געשטעלט ארבייטען. מרים האָט געצייגט נפתלי׳ן, ווי אזוי מען דארף שניידען די אָראנזשען. אין גאָרטען איז געווען כמורנע. דער ווינט האָט גע־וויגט די בוימער און אָפּגעריסען אָראנזשען. פּלוצים האָט זיך

ערגעץ־וואו א קייקעל געטאן א דונער און ס׳האט אנגעהויבן צו רעגענען.

— שנעל אונטער׳ן דאך! — האט מרים א געשריי געטאן, — עס הויבט זיך אן א שטורם!

אלע האבן זיך געלאזט לויפן פון גארטען. דער הימעל האט זיך אלץ געדיכטער בא דעקט מיט שווארצע וואלקענס. ס׳האט א בליץ געטאן און דער גארטען האט זיך אויף א רגע באלויכטען מיט א שארפען שיין. נאכדעם האט א שטארקען דונער געטאן. דער רעגען האט זיך פארשטארקט. אויפ׳ן שוועל פון ביידעל האט זיך באוויזען דער גרויער וועכטער, א איד מיט א פארזארגטען פנים.

— אך, קינדער! דער ווינט וועט ווידער אפרייסען די אראנ־זשען. עס וועט זיין א גרויסער היזק.

ער איז אוועק צו די ארבייטער אונטער׳ן דעכעל. דער אל־טער האט געפלאפעלט מיט די יונגע און יענע האבן איהם ליב געהאט פאר זיין גוטמוטיגען כאראקטער.

— ווי וועכטעוועט עס זיך, זיידעניו? — האט מרים גע־פרעגט. — האט איהר ניט מורא?

— היינטיגע נאכט איז עמיצער ארומגעגאנגען צווישען די אלעען, — האט סודות־פול אנגעהויבן דער אלטער. — איך האב געהערט טריט און בין שטיל צוגעגאנגען צום גארטען, איך האב אבער קיינעם נישט געכאפט. עס האט זיך מיר הפנים נאר אויס־געוויזען, אז מען געהט. עס פאסירט ביי נאכט, דו שטעהסט פארטראכט, און מיט אמאל דוכט זיך דיר אוים אז עמיצער שפאנט אין גארטען, און אין דער עמת׳ן איז קיינער ניטא. דאס גיט דער ווינט א וויג די בוימער איידער עס פאלט אראפ אן אראנזש. ניין, איך האב נישט מורא, קינדער! שטיל און גוט איז ביי נאכט. אפטמאל דערמאנסטו זיך אין דער יוגענט און בילדער, איינס שעהנער פון דעם צווייטען, געהען פאר די אויגען פארביי. עס פאסירט אין שטילע לבנה־נעכט ווען דער גארטען שלאפט א באדעקטער מיט׳ן זילבערנעם שיין, גיט מען אויך א טראכט וועגען טויט, וועגען אייביגען שלאף אין פינסטערען קבר. נאר מאלע וועגען וואס עס טראכט א וועכטער אין די לאנגע שלאפלאזע נעכט.

דער אלטער איז פלוצים אנטשוויגען געווארען און אראפּ־געלאָזען דעם קאָפּ. דער רעגען האָט שטארק געפּויקט אין בלע־כענעם דעכעל.

— דאָ נישט לאנג — האָט פארטגעזעצט דער אלטער — האָט מיך אין א שטערענלאָזער נאכט ארומגענומען א שטארקע בענקשאפט. איך בין געגאנגען ארום גארטען און געזאָגט תהלים. ס'האָט זיך מיר געוואָלט שרייען און וויינען. גאָט! וואָס פאר א נאכט דאָס איז געווען. ס'האָט זיך געדוכט, אז אלע ברואים זיי־נען אויסגעשטאָרבען און איך בין איינער צווישען טויזענטער טויטע. עס האָט זיך דערהערט א ווילדער געוואלד, א טרויעריג וואָיען פון שאקאלען, א שאָס, און ווידער איז אלץ שטיל געבלי־בען. ציטערענדיג, ווי אין א קדחת, בין איך אוועק אין ביידעל, אנגעצונדען דאָס לעמפּעל, ס'איז אָבער געווען אָהן נאפט און עס האָט זיך באלד אויסגעלאָשען. איך בין געבליבען אין דער פינ־סטער. יענע נאכט וועל איך קיינמאָל נישט פארגעסען — האָט אומעטיג געענדיגט דער אלטער וועכטער.

אלע האָבען געשוויגען.

— נו, לאָם איך געהן: כ'האָב זיך פאררעדט, דער רעגען האָט שוין אויפגעהערט.

ער איז שנעל אוועק צוריק צום ביידעל.

— אהיים, קינדער, — האָט מרים געזאָגט. — מען קען גאָר נישט טאָן נאָכ'ן רעגען.

זי האָט אָפּגעטראָגען די שערלאך אין ביידעל. אלע זיינען זיך צוגאנגען אהיים. לייזער איז אוועק מיט נפתלי'ן.

— בלייבט שוין ביי מיר, האָט ער פאָרגעלעגט נפתלי'ן — איך געה גראד נאָכמיטאָג אין שטאָדט אריין, איז אויב איהר ווילט, קען איך ברענגען אייער טשעמאָדאן.

נפתלי האָט איהם געדאנקט. נאָכמיטאָג איז לייזער אוועק און נפתלי איז געבליבען אליין אין זיין נייעם צימער. פון אין דער פריה אָן האָט ער גאָר נישט געגעסען. א אלנגע צייט איז ער געלעגען אויפ'ן געלעגער און נישט געקאָנט איינשלאָפען. דער הונגער האָט איהם שטארק געפּלאגט. אין אווענט איז ער ארויס אין גאַס. דער הימעל האָט זיך ווידער געוואָלקענט. עס האָט זיך געזיפּעט א דין־הערבסט־רעגענדעל.

פינפטער קאפיטעל.

געקומען זיינען שווארצע, פריידלאָזע טעג. אלע האָבען איהם אָנגעהויבען מיט אמאָל אויסמיידען. לייזער איז געווען צו איהם פיינדליך און האָט זעלטען ווען גערעדט מיט איהם. אומזיסט פלעגט ער מיט'ן זונען־אויפגאנג אויפשטעהן אוןווארטען צוזאמען מיט די אראבער אויפ'ן פלאץ ביים ברונען, וואו די קאָלאָניסטען פלעגען דינגען ארבייטער. גרופענווייז מיט פיאשען אויף די אקסלען זיינען געגאנגען אראבער צו דער ארבייט. נאָר ער פלעגט אלע מאָל בלייבען אליין, מיט אן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ, א פארצאָרענטער, א הונגעריגער.

גאנצע טעג פלעגט ער בלאָנדזשען איבער דער קאָלאָניע, ארום און ארום אין די גערטנער האָט די יוגענד מיט זייער שוויים באנעצט דעם אייגענעם באָדען און געזונגען מונ־טערע נייע לידער. עס זיינען געווען ווארימע זוניגע טעג און די ארבייט האָט איבעראָל געברענט.

— נעהמט מיך כאָטש פאר א טרעגער אין א באיארע — האָט נפתלי געבעטען לייזערן. — איך הונגער דאָך.

— איך וועל זיך סטארען — האָט לייזער געענטפערט נישט קוקענדיג אויף איהם. — עס איז איצט פאראן צו ווייניג ארבייט.

אמאָל אין א פארנאכט האָט נפתלי באגעגענט אָסטראָווסקי'ן געהן פון דער ארבייט. נפתלי האָט איהם אָפּגעשטעלט און מיט א ציטערנדיגער אויפגערעגטער שטימע זיך באקלאָגט פאר איהם:

— מיר לעבט זיך זעהר שלעכט. איך באקום דאָ נישט קיין ארבייט. מיט וואָס בין איך ערגער פון אלע אנדערע? איך געה דאָך פשוט אויס פון הונגער.

— ביי מיר אליין ענדיגט זיך שוין די ארבייט, — האָט אָסט־ראָווסקי געענטפערט. — מיר וועלען זעהן, אפשר וועט מען עפּעס קענען טאָן. דערווייל שלום! איך אייל.

ער האָט זיך פארקירעוועט אין א געסעל. נפתלי האָט לאנג איהם נאָכגעקוקט ,א דערשלאָגענער, נישט פארשטעהענדיג גאָר נישט ,מיט אן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ.

נפתלי'ס איינגעפאלענע באקען זיינען געווען באוואקסען, אונטער די אויגען — בלויע רינגען. ער האָט אויסגעמידען יע־

דען פארבייגעהער, צוגעהערט זיך צום גערויש פון דער יוגענט, וואס האט פארבראכט איהר צייט אין שפיל און געזאנג. זיין הארץ האט בלוטיג געקלאגט און געוויינט.

— גאט מיינער, פארוואס שטויסען זיי מיך אפ? — האט ער געטראכט, באגיסענדיג זיך מיט טרעהרען. אין די טעג פון אומעט און איינזאמקייט האט ער פיל געטרוימט וועגען יהודית'ן און די חלומות וועגען דער יונגער מיידעל האבען צערטליך גע־גלעט זיין אנגעוועהטאגט הארץ. ער פלעגט אפט דערמאנען זייער רייזע אויפ'ן ים, וואו עס האבען גערוישט די בלויע כוואליעס, וואו עס האט געקלונגען די ליבליכע שטימע פון דער געווינשטער און איהר פנים האט געשמייכעלט אין דונקעלען, אומעטיגען טרוים ביים מענשענ'ס שיין פון די לאמטערנעס. דאן פלעגט ער זיך אויסציהען אויף זיין געלעגער און זיך געסטארעט איינצושלאפען כדי די נעשטאלט פון זיין געליבטער זאל זיך איהם אויך אין שלאף חלומ'ען.

אוועגט־צייט. די פולע לבנה איז אויפגעגאנגען איבער די יהודה'ער בערג. מיט איהר פאספאר שיין האט זי באגאסען די ווייטע גאלדענע סטעפעס, באזילבערט די טייכלעך און צואווארפען איבער די אלעען משונה'דיגע סודות־פולע שאטענס. די קאלאניע האט זיך געטונקען אין זילבערנעם שיין. אויף די גאסען האבען שפאצירט פארלאך. געקלונגען האבען אומעטיגע לידער פון די בחורים און אפט פלעגט זיך הערען א הילכיגער געלעכטער פון יונגע מיידלאך. אין אזא אוועגט האט נפתלי זיך קיין ארט נישט געקענט געפינען. ער האט אפאר מאל דורכשפאצירט די הויפטגאס פון דער קאלאניע אויסבאהאלטענדיג זיך, ווי א גנב, פון אלעמען.

ער האט זיך אראפגעלאזט צו דער ערד, צוגעדריקט דעם קאפ צום באטויאיגען, שטעכענדיגען גראז און טרערען האבען זיך א גאס געטאן פון זיינע אויגען. ער האט זיך דערמאנט, ווי ער פלעגט אין זיין שטעדטעל פארברייננגען די זומערדיגע נעכט; ווי ער מיט זיינע חברים פלעגען מיט מיידלאך אוועקגעהן ווייט אין פעלד אריין. זיך דערמאנט אן א מיידעל לאה, וועלכע איז געווען שעהן און רייצענד, א באגאסענע פון לבנה-שיין. זי איז געווען גוט מיט איהם און אלע האבען איהם ליב געהאט. דא איז ער צווישען בייזע, שלעכטע מענשען. וואלט כאטש יהודית דא געווען מיט

איהם. אלע וואָלטען דאַן געזעהן, ווי זי ליבט איהם. יהודית! נפתלי האָט אויפגעציטערט, גלייך ווי דאָס מיידעל וואָלט איהם באַרירט מיט איהר יונגען, בויגיגען קערפּער. און ווידער האָט ער געטראַכט פון זיין ווייטען שטעדטעל, זיך דערמאָנט אין דעם אַלטען בית־המדרש, וואו אַלץ אָטעמט מיט שלום און ליבע. וואו פאַרנאַכט, שטיל וויינענדיג איבער די קעפּ פון די מתפּללים, שוועבט די שכינה. ווי ליב ער האָט געהאַט דעם אַלטען שמש ר׳ ברוך׳ן, וועלכער פלעגט אָפט זאָגען:

— אַך, שלעכטע צייטען זיינען געקומען. דאָס פאָלק אונזערס פאַרלאָזט די אידישקייט און געהט פאַרלוירען.

עס וועט שוין ניט צוגעהן מעהר צו איהם דער אַלטער, גוטער שמש און וועט שוין מעהר ניט זאָגען מיט זיין ציטערדיגע, אָפּ־געריסענע שטימע, ווי אַמאָל אין די קינדער־יאָהרען:

— קאַלט, קינדערלאַך, קאַלט! קומט, הייליגע שעפעלאַך מיינע, קומט צום אויוועז. איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה׳לע פון גרויסען חכם שלמה. און אַ באַגאָסענער מיט׳ן רויטען פלאַם פון אויוועז, דערצעהלט דער שמש די קינדער אַ וואונדערבאַרע לע־גענדע פון קלוגען שלמה המלך. און אין גאָט׳ס הויז איז שטיל. דער בין־השמשות איז פאַרבענקט, די שאָטענס באַהאַלטען זיך אין די ווינקלען און קוקען פון דאָרט מיט זייערע טיפע לעבער־שוואַרצע אויגען, און אויף די פאַנטאַסטישע מיט פראָסט־באַמאָלענע פענ־סטער שטאַרבט אָפּ די רויטע שטאָלענע ווינטערדיגע זון.

נפתלי האָט פּלוצים אויפגעציטערט. פון ווייטען האָט זיך געהערט אַן אַראַבישער אויסגעצויגענער ניגון, באַגלייט פון אַ פאַרטראַכטען שטילען גלעקלאַך־געקלאַנג.

עס ציהט וואוהין אַ קאַראַוואַן — האָט נפתלי געטראַכט. און דער ניגון האָט וואָס אַמאָל הילכיגער און אומעטיגער געיאָמערט. דאָס האָט וויגענדיג זיך אויף אַ קעמעל, קוקענדיג אויף דער לבנה, געזונגען אַן אַלטער אַראַבער פון די פריהצייטיג פאַרשטאָרבענע בתולות, וואָס באַשעהנען די ערד ווי בלומען און ליליען די טאָלען. ער האָט געזונגען פון דער פאַרגאַנגענער יוגענד, פון זיין געליבטער, וואָס האָט איהם אָפּגענאַרט און איז אַוועק אין די בערג מיט אַ יונגען בחור. און די גלעקלאַך האָבען אַלץ געקלונגען:

— דין — דין! — אלץ וועט פארביי. עס וועט קומען אן אייבינע נאכט. א, אלא! דין — דין — דין!

נפתלי האט מיט צוגעמאכטע אויגען זיך צוגעהערט צום אראבער. עס האט זיך איהם נימ געגלוסט אוועקצוגעהן פון דאנען. נאר מורא האבענדיג פאר דעם קאראוואן, איז ער צוריק אוועק אין קאלאניע. אויפ׳ן וועג, נימ ווייט פון אסטראווסקי׳ס הייזעל, האט ער דערזעהן ביים גארטען א פארעל געארעמט און ליבליך ווי טייבעלאך גע׳סוד׳עט זיך. נפתלי האט זיי נאכגעקוקט און אין זיין נשמה האט מיט א נייער קראפט אויפגעפלאקערט די בענקשאפט. דאס פארעל האט קושענדיג זיך, פארקירעוועט צום עקאליפטוס-וועלדעל און פארשוואונדען אונטער די בוימער.

נפתלי איז צוגעגאנגען צו אסטראווסקי׳ס הייזעל. ער האט געוואלט ארייגעהן, נאר איז געבליבען שטעהן פארטראכט אונטער די בוימער. אין צימער איז געווען ליכטיג. אסטראווסקי איז געזעסען אויפ׳ן געלעגער און זינגענדיג אקאמפאנירט אויף דער גיטארע. ער האט, ווייזט אויס, געבענקט נאכ׳ן ווייטען, רוישיגען און פארבענרייכען לעבען, וואס רוישט ערגעץ ווייט, ווי א ים געהיימניספול און בייז... דארטען אין די גרויסע שטעדט.

נפתלי איז געשטאנען איינהאלטענדיג דעם אטעם. ער האט אבער מעהר ניט געקאנט אויסהאלטען. א בלאסער, מיט א שווער קלאפענדיגען הארץ, איז ער צו צום פענסטער און שטיל א זאג געטאן:

— שלום!

אסטראווסקי האט אויפגעהויבען דעם קאפ, א קוק געטאן אויף איהם און געלאסען געענטפערט:

—שלום!

און באלד ווידער אנגעהויבען זינגען, ווייך קלאפענדיג איבער די סטרונעס.

נפתלי׳ן האט זיך זעהר געוואלט ארייגעהן צו איהם, אוועקזעצען זיך לעבען איהם און פריינדליך, הארציג דורכשמועסען זיך, דערציהלען כאטש אויף א ווילע, אז ער איז נישט עלענד אין אזא לבנה-נאכט, ווען די איינזאמקייט איז אזוי אונערטרעגליך.

— רוף מיך ארייז, — האט נפתלי געטראכט. — רעד צו

מיר, ווי דו רעדסט מיט יעדען באקאנטען. א פארמאטערטער בין איך פון בענקשאפט. מיר איז שווער אימער אליין צו זיין.

נפתלי האט געוואלט אנהויבען צו רעדען, נאר זיין קול האט זיך איהם פארכאפט. עפעס האט איהם געווארגען אין האלז און ער האט געוואלט וויינען.

און איז אוועק פון פענסטער א בייזער, א באליידיגטער, מיט א וועהטאג אין הארצען זיך געשלעפט אהיים.

אין דער היים אבער האט איהם נאך א שווערערע סצענע ערווארטעט.

די טיר פון זיין צימער איז געווען פארשלאסען און פון פענסטער האט זיך געלויכטען א דונקעלער שיין פון לעמפעלע. ער האט געווארפען א בליק אין צימער און פון וועהטאג שיער נישט אוועקגעפאלען. איבער זיין פאנאנדערגעעפענטען טשעמאדאן זיינען געשטאנען לייזער און נאך עפעס אן ארבייטער מיט א שווארצער בארד און האבען געלייענט זיינע בריף און די גרויע שאטענס זייערע אויפ'ן וואנט האבען זיך געשאקעלט, גלייך ווי זיי וואלטען זיך איבערגעקרימט איינעם דעם צווייטען. די פיס האבען איהם אנגעהויבען צו ציטערען און ער האט זיך אראפגעלאזט אויף דער ערד.

— נאט מיינער! — האט ער א טראכט געטאן מיט א וועהטאג אין הארצען. — וואס טוט זיך עפעס ארום מיר? פארוואס לייענען זיי מיינע בריף?

מיט אמאל האט א שרעקליכער געדאנק, אז מען האלט איהם ווייזט אויס פאר א שפיאן, ווי א בליץ דורכגעשניטען דורך זיין מארך, און פון דעם געדאנק האט זיך איהם געוואלט שרייען און רייסען די האר פון קאפ.

— ס'איז דאך אבער אונמעגליך, — האט ער זיך בארוהיגט, — איך האב זיך דאך קיינמאל ניט באשעפטיגט מיט פאליטיק. און וואס קאן זיי בכלל דא טאן א שפיאן?

נפתלי איז אויפגעשטאנען און ווידער א קוק געטאן אין פענסטער. דער טשעמאדאן איז שוין געווען פארמאכט, און דער ארבייטער מיט דער שווארצער בארד האט עפעס גערעדט ווארי־

פענדיג מיט די הענט. נפתּלי איז צוגעגאַנגען צו דער טיר און אָנגעקלאַפּט איינינע מאָל.

— קום אריין! — האָט זיך דערהערט לֵייזער'ס שטימע, און די טיר האָט זיך אויפגעמאַכט.

דערזעהענדיג נפתּלי'ן, האָבען זיי זיך פֿאַרלאָרען, אָבער באַלד זיך באַהערשט. לייזער האָט געזאָגט דעם צווייטען:

— קום אריין מאָרגען, וועלען מיר מאַכען א סוף צו דער מעשה.

— גוט, — האָט יענער געענטפֿערט. — שלום!

דער אַרבייטער איז אַוועק און לייזער האָט זיך רוהיג אַוועקגע־זעצט, באַלד אויפגעשטאַנען, געעפֿענט דאָס פענסטער און צוריק זיך אַוועקגעזעצט. א שטיל ווינטעלע האָט זיך אריינגעריסען אין צימער און קוים געלאָשען דאָס פייער פון לעמפעל.

נפתּלי איז געשטאַנען אָנגעשפּאַרט ביי דער וואַנט. ער האָט שווער געאָטעמט און זיין האַרץ האָט שטאַרק געקלאַפּט. ער האָט געוואָלט א וואָרף טאָן זיך אויף לייזער'ן; זיינען איהם אָבער די הענט אַראָפּגעהאַנגען ווי שמעקענס. מיט שטאַרע אויגען האָט ער געקוקט עקשנות'דיג אויף איין פּונקט. ס'איז גע־ווען שטיל. אין די ווינקלען האָבען זיך שאָטענס געטוליעט. אויף דער וואַנט האָט הייזעריג געטיקט א זייגער.

— צייט שלאָפען, — האָט לייזער איבערגעריסען דאָס שווייגען. — יע, איהר ווייסט, די באַלעבאָסטע פאַרלאַנגט דירה־געלט. זי האָט זיך היינט זעהר געבייזערט.

— כ'האָב קיין גראָשען נישט, — האָט ווילד א געשריי גע־טאָן נפתּלי. — איך האָב שוין פאַרקויפט מיין קישען. אזוי העלפט איהר עס מיר קריגען אַרבייט! אך, איהר אידעאַליסטען! פֿאַר וועמען האַלט איהר מיך, האַ?

נפתּלי האָט זיך מיט אַמאָל א וואָרף געטאָן צו זיין געלעגער, אַרויסגעשלעפּט זיין טשעמאָדאַן, איהם אויפגעעפענט און גע־שריען ווי א משוגע'נער:

— פּאַרלעצעס! ווער האָט עס אייך ערלויבט צו גריבלען זיך אין מיינע זאַכען און לייענען מיינע בריף?

לייזער איז בלאַס געוואָרען, נערוועז צופּענדיג זיינע וואָנסען.

— קיינער האָט זיך נישט געפּאָרעט מיט אייער טשעמאָדאַן,

— האָט ער אָנגעהויבען. — די באַלעבאָסטע, ראַמענדיג דעם צימער, האָט איהם מסתמא אומגערן איבערגעקעהרט. שרייט נישט, מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען.

— ווי שעהמט איהר זיך נישט צו זאָגען אַזאַ ליגען ? האָט נפתלי געזאָגט. — איך האָב דאָך אַלץ געזעהן דורכ'ן פענסטער. זאָגט מיר, פאַרוואָס האָט איהר עס געטאָן ? פאַר וועמען האַלט איהר מיך ?

— געהט צו דאַווידזאָן, — האָט אָפּגעענטפערט לייזער. — ער וועט אייך זאָגען. איך ווייס גאָרנישט.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום איז נפתלי אַרויס אויפ'ן גאַס. ער האָט מעהר ניט געקענט קוקען אויף לייזער'ען.

— — — — — — — — — — — —

די קאָלאָניע איז געשלאָפען. די גאַסען פּוסטע. די בוימער אונטער די פענסטער פון די שעהנע פאַר'חלומ'טע הייזעלאַך זיינען געשטאַנען פאַר'כשופ'טע פון דעם לבנה־גלאַנץ און געטרוימט פון אונדערגרייכבאַרע שטערענס, וואָס לויכטען מיט אַ וואונדער־ליכען שיין אין די פינסטערע נעכט. רוהיג און גוט איז געוואָרען נפתלי'ן אויפ'ן הארצען. פאַרבייגעהענדיג עפּעס אַן איינזאַם שטיבעל ביים ראַג פון דער קאָלאָניע, אין וועלכען עס האָט זיך נאָך געלויכט אַ פייערעל, האָט ער נישט ווילענדיג אַ קוק געטאָן אין פענסטער. אין אַ קליינעם חדר'ל אויפ'ן געלעגער איז געזע־סען פאַרטראַכט אַ יונגע מיידעל מיט אַראָפּגעלאָזטע צעפּ אויף דער ברוסט. די ווייסע נאַקעטע שעהנע הענט זיינען מאַכטלאָז גע־לעגען אויף די קני און די ברייט־אויפגעעפענטע אויגען האָבען ער־געץ ווייט, ווייט געקוקט.

אפשר זיצט אויך אַזוי יהודית און בענקט. און די לבנה שיינט אַריין אין איהר פענסטער, האָט נפתלי געטראַכט. שפּעטער האָט ער געטראָפען אין פעלד אַן אַראַבער, אַ וועכטער, אין אַ שוואַרצער אַבאַיע מיט אַ ביקס אויפ'ן רוקען. דער אַראַבער האָט זיך אָפּגע־שטעלט און זיך צולאַכט, טשירענדיג זיינע ווייסע ציינער, פאַר־זשמורעט די שוואַרצע, גלאַנצענדיגע אויגען, ווי פון אַ בלענדענדען שיין. נפתלי איז געגאַנגען ווייטער, אָבער דער אַראַבער האָט איהם אָפּגעשטעלט און קלאַפּענדיג איהם איבער'ן פּלייצע, אַ זאָג געטאָן :

— יאַללאַ ! חאַוואַדזשאַ !

ער האט אנגענומען נפתלי׳ן פאר׳ן האנט און אוועקגעפיהרט צוםביידעל שווער שפאנענדיג איבער די צוגראבענע שטיקער ערד, באוואקסען מיט שטעכערס. לעבען דער ראגאזשענער ביידעל האט געברענט א פאנאנדערגעלעגטער פייער — זיי האבען זיך אוועק־געזעצט לעבען פייער און דער אראבער האט אנגעהויבען זינגען. נפתלי האט זיך איוסגעצויגען און פארמאכט די אויגען. דער וועכטער האט איהם צוגעדעקט מיט דער ראגאזשע און ווייטער געזונגען קוקענדיג אויפ׳ן הימעל. נפתלי האט ווי דורכ׳ן שלאף געהערט, ווי דער אראבער איז אויפגעשטאנען, ערגעץ אוועקגעגאנ־גען און באלד צוריקגעקומען.

און מעהר האט ער שוין גארנישט געהערט, איהם האט זיך געדוכט, אז ער איז געפאנגען ביי א ווילדען שבט. מען וועט איהם באלד דער׳הרג׳ענען און זיין קערפער וועט מען אוועקווארפען צו די הונגעריגע שאקאלען. דערנאך האט זיך איהם גע׳חלומ׳ט, אז אן איינזאמער בלאנדזשעט ער איבער א מדבר. איבער איהם מיט א בלוטיגען פלאם פלאקערט דער הימעל, און אויף דער ערד פאלען פייערדיגע צונגען און רינגלען איהם ארום ווי פייערדיגע שלאנגען, און דער פלאקער פון הימעל האט שוין ארומגעכאפט די גאנצע וועלט, און דער מדבר ברענט:

— גאט, ראטעווע מיך! — וויל ער אויסשרייען און קען נישט. — איך בין אליין, אליין!...

זעקסטער קאפיטעל.

נפתלי איז געלעגען קראנק אין ארבייטער אכסניה אויף זיין הארטען שמוציגען געלעגער. ער האט ביטער געוויינט פון די שווע־רע באליידיגונגען, וועלכע די מענשען האבען איהם פארשאפט, די מענשען פון וועלכע ער האט ערווארטעט ליבע און פריינדשאפט.

שפעט ביינאכט איז ער צוריקגעקומען פון שטאדט א פאר־מאטערטער און א דערשלאגענער פון דער שווערער סצענע מיט דאווידזאנ׳ען אין חיים׳ס רעסטאראן. ערוואכענדיג ביים פייער־הויפען איז נפתלי אוועק אין שטאדט צו דאווידזאנ׳ען, וועלכער האט איהם גענדארפט ערקלערען די סיבה פון דער שלעכטער בא־ציהונג צו איהם. אין רעסטאראן האט ער איהם ניט געטראפען.

חיים האָט איהם אָבער פאַרזיכערט, אַז ער וועט באַלד קומען. נפתלי האָט זיך אוועקגעזעצט ביים טויער אויף אַ שטיין און געקוקט אויף די אַראַבער.

— וואָס וועט מיר אַ שטייגער דאַווידזאָן זאָגען? — האָט ער געטראַכט, — אָט אַן אומגליק!

מיטאָג צייט זיינען זיך די אַרבייטער שנעל צוזאַמענגעקומען. באַמערקענדיג פון ווייטענס דאַווידזאָנ'ען איז נפתלי געגאַנגען איהם אַנטקעגען. זיין האַרץ האָט גענומען שטאַרק קלאַפּען און די שליי־פען האָבען ווי מיט האַמערס געקלאַפּט.

— אָ! — האָט אויסגערופען דאַווידזאָן. — איהר זייט דאָ? וואָס מאַכט איהר?

— איך וויל זיך דורכריידען מיט אייך — האָט געענטפערט אויפגערעגט נפתלי.

דאַווידזאָן איז פּלוצים בלאַס געוואָרען, זיין פּנים האָט זיך פאַרקרימט מיט אַ שולדיגער מינע. ער האָט באַלד פאַרשטאַנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— קומט אַריין צו חיים'ען — האָט ער פאָרגעלעגט.

נפתלי איז אַוועק נאָך איהם. זיינע פיס האָבען געציטערט ווי פון פיבער. אין רעסטאָראַן האָבען ביי אַ לאַנגען טיש צעהן מענשען געגעסען. דאַווידזאָן האָט זיך געזעצט אויף זיין פּלאַץ און גענומען עסען.

וואָס פאַר אַ מסירה האָט איהר פאַרשפּרייט וועגען מיר — האָט אָנגעהויבען נפתלי, שטאַרק אויפגערעגט. — שוין באַלד אַ מאָנאַט, אַז איך גיי אַרום אָהן אַרבייט און הונגער. איהר מוזט מיר זאָגען דעם אמת.

דאַווידזאָן האָט געשוויגען עפּעס נאָכקלערענדיג און פון קיך איז אַ דערשראָקענע, מיט אַ טעלער אין האַנט, אַריינגעלאָפען זלאַטע.

— וואָס איז? — האָט זי געפרעגט.

— גיי! גיי! ניט דיין עסק! — האָט בייז אויסגעשריען חיים.

— הערט! — האָט אַ זאָג געטאָן דאַווידזאָן, אויפשטעהענ־דיג פון אָרט. — אונזער גרופּע אַרבייטער האָט, איידער איהר זייט אָנגעקומען, באַקומען אַ בריף אין וועלכען מען שרייבט, אַז

אין רוסלאנד האָט איהר גערינט אין אַכראַנקע און באַשעפטיגט זיך מיט שפּיאָנסטוואָ.

אַלע האָבען אַ קוק געטאָן אויף נפתלי׳ן און אויפגעהערט עסען. איהם איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען, גלייך ווי מען וואָלט איהם דערלאַנגט מיט אַ האַמער איבער׳ן קאָפּ.

— איך אַ שפּיאָן?! — האָט ער ווי באַוואוסטלאָז גע־שעפּטשעט, אַנשפּאַרענדיג זיך ביים טיש. — איך אַ שפּיאָן?

פּלוצים האָט ער ווילד אַ געשריי געטאָן גלייך ווי אַ שאַרפער וועהטאָג וואָלט איהם אָנגעכאַפּט און צוגעשפּרונגען צו דאַוויד־זאָנ׳ען.

— איך אַ שפּיאָן?! טאָ באַווייזט עס און דער׳הרג׳עט מיך. איהר מוזט עס באַווייזען! וואו איז דער בריף? ווער שרייבט? ס׳איז אַ געמיינער ליגען! אַ מסירה! איהר האָט מיין לעבען פאַר׳סם׳ט! איהר וועט עס מוזען באַווייזען!

נפתלי האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אויפ׳ן שטול, אַרומגעכאַפּט מיטביידע הענט זיין קאָפּ און זיך צעוויינט ווי אַ געשלאָגען, באַ־שטראָפטע קינד.

— שאַ, כאַפּט נישט! — האָט דער קרומער זיך צושריען.

— מען דאַרף פריהער דערגעהן דעם אמת!

— איך וויים פון גאָרניט — האָט איהם בייז איבערגעשלאָ־גען דאַווידזאָן. — נישט איך האָב עס געשריבען און עס איז נישט מיין שולד. איך בין נישט פאַראַנטוואָרטליך פאַר אַנדערע.

— נישט דיין שולד! — האָט אָנגעהויבען עפּעס אַן אַרביי־טער, נערוועז שפּאַנענדיג איבער׳ן צימער. — ווי קען מען וואַר־פען אויף אַ מענשען אַזאַ שולד, ווען איהר קענט איהם גאָר ניט? און מיר זיינען דאָס די פאָרשטעהער פון אידישען פּראָלעטאַריאַט אין פּאַלעסטינאַ! איהר האָט נישט וואָס צו טאָן, זוכט איהר שפּיאָנען. אַט כלומרשט זיינען מיר אויך רעוואָלוציאָנערען, און אפילו שפּיאָנען זיינען ביי אונז פאַראַן. טפּשים!

אַלע האָבען געשוויגען.

נפתלי האָט אַלץ געוויינט. דער קאָפּ האָט זיך איהם געדרעהט, פאַר די אויגען האָבען געטאַנצט אָראַנזשען, גרינע און רויטע פייערלאַך. דער שטול איז ערגעץ וואו פאַרשוואונדען, דאָס צי־מער האָט זיך אָנגעהויבען דרעהען און די פּנים׳ער פון די אַר־

בייטער זייַנען צושוואומען און פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין שוואַר־
צע פאַרמלאָזע וואָלקענס. און ער אַליין פליהט אין אַ שווארצען
ענדלאָזען תהום...

— — — — — — — — — — — —

נפתלי האָט ערוואַכט אין בעט. לעבען איהם איז געשטאַנען
אַ דאָקטאָר און חיים איז געזעסען אָן אַ זייט בלאַס און דערשראָקען.

— ליגט רוהיג! — זאָגט דער דאָקטאָר.

אין אַ פּאָר שעה ארום איז נפתלי אוועק פון שטאָדט. און
איצט, ליגענדיג אויפ׳ן בעט, האָט ער געוויינט פון דער גרויזא־
מער באַליידיגונג.

— צייט אויפצושטעהן! — האָט דער באַלעבאָס אַ געשריי
געטאָן, — באַלד וועט מען קומען טיי טרינקען.

נפתלי האָט זיך אָנגעטאָן און ארויס אין גאַס. ער האָט זיך
אנטשלאָסען אוועקצוגעהן פריהמאָרגענס אין עקאַליפּטוס וועלדעל
און דאָרט זיין אַ גאַנצען טאָג ווייט פון מענשען.

די זון איז שוין לאַנג אויפגעגאַנגען. די שעהנע ווייסע היי־
זעלאַך פון דער קאָלאָניע, ארומגערינגעלט מיט אייביג גרינע בוי־
מער, זיינען געווען ארומגעוועבט מיט גאָלדענע שטראַהלען. אר־
מעטום זיינען געווען צועפענט די פענסטער. עס האָט זיך גע־
הערט אַ געלעכטער און פרעהליכע געשרייען פון אויפגעשטאַנענע
קינדער. עס איז געווען שבת. די קאָלאָניע האָט אויסגעזעהן
יום טוב׳דיג און דער ריח פון גערטנער און פעלדער האָט אָנגע־
פילט די הייזער פון די קאָלאָניסטען מיט אַ זיסער לופט פון זייער
איינענער ערד.

אויפ׳ן וועג צום וועלדער האָט ער געטראָפען אָסטראָווסקי׳ן
מיט דער שוועסטער. ער האָט אראָפגעלאָזען דעם קאָפּ און נישט
גריסענדיג פאַרבייגעגאַנגען.

— זיי האַלטען מיר אויך מסתמא פאַר אַ שפּיאָן — איז
איהם דורכגעלאָפען אַ געדאַנק.

נאָך מיטאָג איז נפתלי געקומען צוריק אין רעסטאָראַן. ער
האָט זיך צוגעלעגט אויפ׳ן געלעגער. אלע זיינען זיך צוגאַנגען
און אין הויז איז געוואָרען שטיל. דער מידער נפתלי איז באַלד איינ־
געשלאָפען. און גע׳חלומ׳ט האָט זיך איהם, אז יהודית שטעכט איהם
אריין אַ מעסער אין הארצען און אַ נאַקעטע מיט צולאָזענע פּייער

רויטע האָר, האָט זי זיך געדרעהט אַרום איהם אין אַ משוגע'נעם טאַנץ.

נפתלי האָט שנעל ערוואַכט. דערמערונג. אין רעסטאָראַן איז געזעסען אַן אַלטער בעטלער, אַ תימנ'ער. ער האָט זיך צוגעזעצט צום אָפענעם פענסטער.

פונ'ם ארבייטער דערפעל האָבען זיך געהערט טענער פון קאָ־ראהאָד לידער. ס'איז איהם געוואָרען נאָך אומעדיגער.

— דאָרט, אין פעלד, הוליען אַלע — האָט ער אַ קלער געטאָן. — זיי האָבען די גאַנצע וואָך געאַרבייט און קלייבען נחת פון דער שבת'דיגער מנוחה.

איהם האָט זיך געוואָלט אַוועק צו זיי אין וואַלד, זיך דרעהען אין אַ קאַראַהאָד און הויך אויפ'ן קול אַרויסזינגען אַ קלינגענד רייצענד ליד. נור עמיץ, אַ באַהאַלטענער, אַ שלעכטער, האָט זיך גערייצט מיט איהם:

— ביזט אַ שפּיאָן! ביזט אַ שפּיאָן! פאַר דיר איז קיין פּלאַץ ניטאָ צווישען זיי.

פאַרביי דעם פענסטער האָבען שפּאַצירט די קאָלאָניסטען־טעכטער. פרישע, געזונטע מיידלאַך אין בונטע בלוזקעס מיט הויַ־לע העלזער. אָט איז איינע פון זיי פאַרביי מיט אַ ווייסען, הויַ־בען, דינעם שוואַנען-האַלז און מיט אַ שלאַנקען גאַנג פון אַן אַראַ־בערין פון די גליל בערג.

פון דערפעל האָבען זיך געטראָגען טענער פון אומעטיגע מזרח־מעלאָדיען. נפתלי האָט געפיהלט, אַז באַלד פּלאַצט זיין האַרץ, ער מוז אַוועק אין דערפעל.

ניין, ניין, זיי דאַרפען איהם ניט פאַרפאָלגען. זאָלען זיי דער־ווייזען, אַז ער איז אַ שפּיאָן און דאַן זאָלען זיי איהם דער'הרג'ענען. זיין נשמה איז ריין. ער קען שוין מעהר אַזוי ניט ליידען. ער וועט זיי דערצעהלען פון זיין ליבע צו דער אַלטער היים, וואוהין ער איז געקומען אָנהויבען אַ נייעם לעבען. זיי וועלען איהם פאַרשטעהן, זיי אַלע האָבען דאָך אויך אַזוי ווי ער געבענקט נאָך ארץ ישראל. און פון ווייטען איינגעהילט אין ווייבע נאַכט־שאָטענס, באַפּוצט מיט קרענצלאַך פון ווילדע פעלד־בלומען, אין קאָלירטע קליידלאַך האָבען זיך מיידלאַך געדרעהט אין קאָראַהאָד ווי פיל-פאַרביגע גרויַ־

סע שמעטערלינגען, און די בחורים זיינען געשטאַנען ביי די זייטען און הילכיג געפּליעסקעט צוזינגענדיג א פרעהליכס.

נפתלי האָט זיך אָפּגעשטעלט.

ניין, ניין, איצט איז ניט די צייט, און דאָ איז ניט דער פּלאַץ צו רעדען מיט זיי, האָט ער א קלער געטאָן, און אָפּגעהענדיג אָן א זייט האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד.

ס'איז טונקעל געוואָרען. דאָ און דאָרט אין הימעל האָבען זיך אָנגעצונדען שטערען, די מיידלאך האָבען אַלץ געזונגען, און די ריינע קלינגענדע שטימע פון איינער האָט זיך געטראָגען העכער פון אַלע. נפתלי האָט זיך צוגעדריקט מיט'ן קאָפּ צו דער ערד. אין די שטילע פארטראַכטע שעה'ן האָט זיך איהם געוואָלט באַקלאָגען פאר אימיצען א נאָהענטען אויף זיין ביטערען מזל. ווען יהודית וואָלט איצט מיט איהם געווען, ער וואָלט באַהאַלטען זיין קאָפּ אין די פאַלדען פון איהר קלייד, און זי וואָלט איהם געלאַסטשעט. אַך, פארוואָס זיצט ער דאָ? אפשר ווארט זי דאָרט און בענקט נאָך איהם.

נפתלי איז אַלץ געלעגען און געקלערט. און די קאָראָהאָדען-לידער זיינען שוין פארשטאָרבען. מיט אַמאָל האָט ער דערהערט א רויש. ער איז אויפגעשפּרונגען א דערשראָקענער, ארומקוקענדיג זיך. מיט גערויש און געלעכטער, אַלע צוזאַמען, איז געגאַנגען די יוגענד אין קאָאָלניע. נפתלי איז ווי פארשטיינערט געוואָרען אויפ'ן פּלאַץ, א בלאַסער מיט ברייטע אָפענע אויגען קוקענדיג אויף אַלע-מען. און זי, די יוגענד, איז פארביי איהם א פרעהליכע און א פרעמדע.

זיבעטער קאַפּיטעל.

אין דער פריה איז נפתלי מיט א פעקעל אויף די פּלייצעס און מיט א גראָבען שטעקען אין דער האַנט אוועק אין שטאָדט. אויף דער פּאָסט האָט ער געפונען א בריף מיט געלד פון דער היים. נפתלי האָט געשריבען אז ער גיעהט ארום אָהן ארבייט. ער האָט זיך זעהר דערפרעהט און באַשלאָסען צו פארבלייבען אביסעל אין שטאָדט. ער האָט גענומען א צימער אין דער נייער ארבייטער-אכסניא ביים סאַמע ברעג ים. איהם האָט זיך געוואָלט אָפּרוהען,

צוזאַמענגנעהמען די כחות און דערנאָך אַוועקגעהן אין קאָלאָניע, וואו יהודית האָט געוואוינט. נפתלי האָט זיך שוין צוגעוועהנט צו זיין פאַרצווייפעלטער לאַגע און ער האָט אַלץ אויסגעמיטען זיך צו באַגעגענען מיט די אַרבייטער. גאַנצע טעג פלעגט ער אָפּליגען אויפ'ן זאַמד ביים ברעג ים. צוהערענדיג זיך צום גע־היימניספולען רוישען פון די אומרוהיגע כוואַליעס.

איינמאָל, אין אַ קאַלטען טאָג, ווען דער ים האָט בייז גע־רוישט, פאַרגיסענדיג די ברעגען, איז נפתלי געזעסען ביים טויער פון אכסניה. פון אן ענגען געסעל האָט זיך באַוויזען אַ מאָדנער בחור, אַ שלאַנקער און אַ שעהנער מיט לאַנגע שוואַרצע געקרייזעלטע האָר ,אָהן אַ היטעל, אַ באָרוויסער. ער איז צוגעגאַנגען צו נפתלי'ן און געפרעגט:

— קענט איהר מיר ניט אָנווייזען דעם באַלעבאָס? זיי זיינען אריין אין הויז.

דער באַלעבאָס, אַ גוטמוטינער ברייטפּלייציגער איד, דערזע־ענדיג איהם האָט פרעהליך אַ געשריי געטאָן:

— זעה נאָר, אלימלך איז ווידער דאָ!

דער בחור איז געבליבען אין האָטעל און געשלאָפען אין איי־נעם מיט נפתלי'ן. ביינאַכט, ליגענדיג אויפ'ן געלעגער, פלעגט ער זעהר בילדער־רייך דערצעהלען אַראַבישע מעשה'לאך. נפתלי האָט זיך צוגעבונדען צו איהם און איהם ליב באַקומען. יעדען מאָרגען פלעגען זיי צוזאַמען ליגען ביים ברעג פון ים און זיך איינהערען אין דעם גערויש פון די כוואַליעס.

איינמאָל, אין אַ רעגענדיגען אָוועט, האָט נפתלי מיט טרע־רען אין די אויגען דערצעהלט איהם זיין אומעטיגע געשיכטע. אלימלך האָט מיט גרויסער אויפמערקזאַמקייט איהם אויסגעהערט און ווען נפתלי האָט געענדיגט, האָט ער איהם ארומגענומען און פריינדליך געזאָגט:

— אזוי זיינען, מיין פריינד, מענשען! פיהלסטו אָבער אַז דיין נשמה איז ריין, דאַרפסטו זיך ניט זאָרגען. הער מיך אויס, מיין פריינד, ניט ווייט פון ירדן, אין אַ וואונדער־שעהנעם טאָל, ליגט אַ קאָלאָניע. איך קלייב מיך איצט אהינצו און אויב דו ווילסט, קום מיט. דאָרטען וועלען מיר אפשר באַקומען אַרבייט.

נפתלי האָט מיט פרייד צוגעשטימט. ער האָט שוין

פון לאנג באשלאָסען צו געהן צו יהודית'ן און אויפ'ן צווייטען טאָג זיינען זיי אוועק צו דער קאָלאָניע, וואו יהודית האָט געוואוינט.

נפתלי איז געווען בארוהיגט און האָט זיך זעהר גוט געפיהלט מיט דעם מענשען, וואָס האָט דערמאָנט אין א פעלד־גרעזעל, וואָס וואקסט א פארגעסענע ביים וועג. די זון האָט זיך געזעצט. אויף זייער וועג האָבען זיי אָנגעטראָפען אן אראבער אויף אן עזעל און נאָך איהם איז נאָכגעגאנגען א פרוי איינגעהילט אין טרויער מיט א פארדעקטען פנים.

אלימלך איז געגאנגען לאנגזאם, מיט א ליבליכען שמייכעל אויפ'ן דונקעלען פנים. נפתלי האָט געקוקט אויף די הויכע בערג און געטראכט פון יהודית'ן.

אָבער ווער ווייס, צי זי וועט איהם ליבליך באגעגענען? און ס'איז איהם קאלט געוואָרען און זיין הארץ האָט איהם שטארק געקלעמט.

ס'איז טונקעל געוואָרען. זיי האָבען זיך צוגעעלגט אָפּרוהען. פון דער ווייטענס האָט געהיימניספול און פארשטיקט גערוישט דער ים. אלימלך, ליגענדיג אויפ'ן רוקען, האָט געקוקט אויף די שטערען, אונטערברומענדיג אן אראבישען ניגון. ער האָט געטראכט וועגען גאָט, וועמענס בענקענדער גייסט האָט איצט געשוועבט איבער דער ערד. וועגען טויט, וועלכער לייזט אויף אלע פארפלאָנטערטע סודות פון לעבען. נפתלי איז געווען פארטיפט אין זיינע טרוימען וועגען יהודית. ער האָט געהערט איהר שטימע, געפיהלט דעם אראָמאט פון איהרע האָר, געזעהן דעם שמייכעל אויף איהר אָפּגעברענטען פנים, און איהרע ווארימע הענט האָבען ארומגענומען זיין האלז און זי האָט זיך געלאָסטשעט צו איהם מיט איהר גאנצען קערפער.

וואו האָט ער געטראָפען דאָס מיידעל? ווען איז דאָס געוועזען? ער האָט זיך דערמאָנט אָן א זוניגען טאָג, א בלויען ים, א האפען, א שיף, א גערויש פון מענשען. ער שטופט זיך אויפ'ן האפען. אָט האָט איהם א שמייכעל געטאָן א שווארץ חנ'עוודיגע מיידעל. דאָס איז זי, נאָך וועלכער ער בענקט, פון טרוימען און פאנטאזיעס איז זי אויסגעוועבט, דערפאר זיינען איהרע אויגען אזעלכע טיפע, און פון איהר קערפער וועהט מיט פריהלינג און בלומען, פריהלינג און בלומען.

— נפתלי, לאָמיר געהן! איז אויפגעשטאַנען אלימלך.

נפתלי האָט אויפגעציטערט. זיי זיינען אוועק ווייטער.

אין קאָלאָניע זיינען זיי אָנגעקומען שפּעט. אין פילע הייזער זיינען שוין געווען אויסגעלאָשען די פייערן. אומעטום איז געווען שטיל. נאָר אין אַ קלייטעל האָבען יונגע לייט געפיהרט הויך וועגען עפּעס אַ ויכוח. צווישען זיי האָט נפתלי דערקענט שמאי, יהודית'עס ברודער. זיין האַרץ האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו קלאַפּען. אפשר ווייסען זיי אויך וועגען אלעס און האַלטען מיך פאַר אַ שפּיאָן? גאָט, וואָס פאַר אַן אומגליק!

— איך וועל איהם אַ רוף טאָן, — האָט נפתלי געזאָגט. — איך האָב אָבער מורא.

— איך וועל איהם אַ רוף טאָן — האָט פאָרגעלעגט אלימלך.

דער באַלעבאָס האָט אָבער אָנגעהויבען צומאַכען די קלייט און אַלע זיינען אַרויס אין גאַס. נפתלי האָט ניט אויסגעהאַלטען און אַ פרעהליכען געשריי געטאָן:

— שמאי! שמאי! וואָס מאַכסטו?

— אָ, זעה נאָר, — האָט שמאי פאַרוואונדערט איהם דערלאַנגט די האַנט.

— שלום! און אלימלך קומט מיט דיר! פון וואַנען אַזוי שפּעט?

— אין אַ ווייטען וועג געהען מיר, — האָט אלימלך גע־ענטפערט.

— נו, קומט צו אונז, — האָט שמאַ זיי איינגעלאַדען, — נו, וועט זיך יהודית דערפרעהען. זי דערמאָנט דיך זעהר אָפט. מיר וואוינען אָט דאָ הינטער דעם גאָרטען.

— ווייזט אויס אַז זיי ווייסען גאָרניט, — האָט גליקליך נפתלי אַ טראַכט געטאָן.

יהודית האָט נאָך וועטשערע זיך אוועקגעזעצט אופּי'ן גאַניק זיך אָפּרוהען. זי איז געווען מיד און אומעטיג. פּלוצים האָט זי דערהערט אַ פּאָר פרעמדע שטימען און זי האָט זיך זעהר געוואונדערט.

— איך ברענג דיר געסט, יהודית, — האָט איהר ברודער מיט פרייד אַ זאָג געטאָן. — טרעף וועמען!

— געסט? — האָט זיך דאָס מיידעל פאַרוואונדערט און געבליבען שטעהן אויפ׳ן שוועל.

ווי האַרציגע מוזיק האָט זיך צו נפתלי׳ן דערטראָגען יהודית׳ס שטימע און אָנגעפילט זיין האַרץ מיט פרייד.

— שלום, יהודית, — האָט אַ שעפּטשע געטאָן נפתלי, און זיין האַרץ האָט זיך ווי אַ ריס געטאָן פון זיין ברוסט, — איהר האָט מיך ניט ערוואַרט?

דאָס מיידעל האָט איהם ניט דערקענט באַלד. זי איז גע־שטאַנען אַ ווייל און מיט אַמאָל אויסגעשריען און אָנגעכאַפּט איהם ביי ביידע הענט.

— נפתלי פון וואַנען? זעה נאָר, מאַמע! קומט אין שטוב. איך האָב זיך טאַקע ניט געריכט אויף דיר. אלימלך איז אויך מיט דיר! שלום! וואו האָט איהר זיך געטראָפען?

זיי זיינען אריין אין שטוב. די מוטער האָט זיי באַגעגענט מיט אַ גוטען שמייכעל.

— שמאי, צינד אָן די ספּיריט מאַשינקע, איך וועל מכבד זיין די געסט מיט טיי — האָט יהודית, אַ צוטומעלטע פון פרייד, געזאָגט און איהר פנים האָט געפלאַמט. — איהר זייט מסתמא זעהר מיד? ווי לעבט איהר, נפתלי, דערצעהלט. וואָס זעהט איהר אויס אַזוי שלעכט, בלאַס און מאָגער, איהר פיבערט הא? זי האָט איינגעגראָבען איהרע אויגען אין איהם און איהר פנים האָט זיך פאַרצויגען מיט טרויער, און ער האָט זיך געפיהלט אַזוי גליקליך פון דער וואַרימער באַגעגעניש. ווי שעהן זי איז געוואָרען פאַר דער קורצער צייט!

די מוטער האָט דערלאַנגט טיי. אַלע האָבען זיך געזעצט צום טיש, אלימלך האָט דערצעהלט וועגען זיינע לעצטע וואַנדערונגען. יהודית איז געזעסען לעבען נפתלי׳ן און אַזאַ פרייד האָט געשיינט אין איהרע אויגען, און די מוטער, קוקענדיג אויף זיי האָט גע־שמייכעלט ליבליך.

שפּעטער האָט יהודית אריינגעפיהרט נפתלי׳ן אין איהר קליי־נעם ריינעם צימער. אויפ׳ן טישעל אין אַ גלאָז זיינען געשטאַנען פעלד־בלומען. זיי זיינען געשטאַנען ביים אָפענעם פענסטער, פאַר וועלכען ס׳האָבען שטיל געשעפּטשעט די הויכע שוואַרצע צעדער־בוימער.

— יהודית, — האָט געזאָגט נפתלי, — זיינען מיר טאקע צו־זאַמען? איז עס ניט קיין חלום?

— ווי אָפט פלעג איך קלערען וועגען דיר, שטעהענדיג דאָ ביים פענסטער. פאַרוואָס האָסטו מיר ניט געשריבען די גאַנצע צייט? ווען אַלע וועלען זיך לעגען שלאָפען, וועלען מיר אַרויס־געהן אויפ'ן בערגעל, דאָרטען וועסטו מיר דערצעהלען אַלעס וועגען דיר. מיר האָבען זיך דאָך אַזוי לאַנג ניט געזעהן.

— יהודית, יהודית, ווי גוט איז מיר מיט דיר! — האָט ווי פאַר'שכור'ט פון איהר נאָהענטקייט גערעדט נפתלי. — ווי גוט עס שמעקען דיינע צעפּ און דיין פּנים ברענט.

ער האָט זי שטיל צוגעטוליעט צו זיך און גענומען קושען איה־רע אויגען, אַ גליקליכער ווי אַ קינד. ווען זיי זיינען אַרויס פון צימער, האָט די מוטער אויף זיי אַ קוק געטאָן ווי זי וואָלט גע־זאָגט:

— איך ווייס אַלץ, קינדער, עס מאַכט ניט, איהר זייט יונג, זאָל אייך גאָט בענשען.

ווען אַלע האָבען זיך געלעגט שלאָפען זיינען זיי אַוועק אויפ'ן בערגעל, אָנשפּאַרענדיג זיך אין זיין אָרעם, האָט זי זיך געטוליעט צו איהם און איהם באַהויכט מיט איהר וואַרימען אָטעם. ער איז געוועזן צוטומעלט און דאָס הייסע בלוט איז איהם שטראָמען־ווייז געקומען אין קאָפּ.

— קום צום גרינעם בערגעל. איך האָב דאָרטען אָפט נאָך דיר געבענקט, דערמאָנענדיג זיך אין אונזער נסיעה, דעם טונקע־לען טרוים און די נעכט אויפ'ן דעק.

אויפ'ן בערגעל איז געוועזן קאַלט. נפתלי האָט געציטערט. זיי האָבען זיך באַלד צוריקגעקעהרט אַהיים.

— ליבער, וואָס שווייגסטו? — האָט יהודית איהם געפרעגט, זיצענדיג ביים פענסטער אין איהר צימער און שטיל געגלעט זיין קאָפּ. — איז דיר שווער געוועזן די אַרבייט? האָסט מאַזאָליעס אויף די הענט? דערצעהל!

— איך בין זעהר מיד — האָט זיך געקלאָגט נפתלי, שטעהענ־דיג אויף די קני און באַהאַלטענדיג דעם קאָפּ אין די פאַלדען פון איהר קלייד. — מאָרגען, מאָרגען... איצט וויל איך אָפּרוהען.

א ווײַלע זײַנען זײ געזעסען שטיל. דערנאָך האָט יהודית איהם אויפגעהויבען און פעסט צוגעטוליעט איהם צו איהר מיידעל־שער ברוסט און איהם הײס געקושט, א פאר'שכור'טע פון לײַדענשאַפט.

נפתלי האָט געקלערט, צי זאָל ער איהר דערצעהלען אַלץ וואָס ס'האָט פאסירט. ער האָט זיך געשראָקען, אז זי וועט ווישט גלויבען זײן אָפענהערציגקײט און ער האָט באשלאָסען צו שווייגען. יענע נאכט האָט ער זיך שפּעט געלעגט. פאר'ן שלאָף האָט איהם די מיידעל א קוש געטאָן און א מידע, א שעהמעוודינגע, זיך געלעגט שלאָפען.

נפתלי האָט אין שלאָף געזעהן דאַווידזאָנ'ען. ער האָט זיך געיאָגט נאָך איהם און געשריען:

— שפּיאָן! שפּיאָן!ווארט, זי וועט אלץ געוואָר ווערען און דיך אוועקוואַרפען.

אין דער פריה האָט אלימלך פאָרגעלעגט נפתלי'ן אוועקצוגעהן ווייטער אין יענער שעהנער קאָלאָניע, וואָס איז געלעגען אין טאָל.

— ווארט צו נאָך א טאָג, — האָט געבעטען נפתלי. — אפשר וועל איך דאָ קריגען ארבײט.

אלימלך האָט צוגעשטימט.

נאָכמיטאָג זײַנען זײ אוועק צום מאנדעל־גאָרטען, וואו יהודית האָט געארבייט. ביים טויער פון גאָרטען איז אויף א שטיין געזעסען א בלינדהער אראבער.

— אהער, אהער! — האָט יהודית געשריען, דער טויער איז געשלאָסען.

זי איז ארויס אנטקעגען, זײ אריינגעפיהרט אין גאָרטען און געצײגט ווי זײ ארבײטען.

אן ארבייטער האָט דערקענט נפתלי'ן און איהם געפרעגט, ווי ער פיהלט זיך. ער איז געוועזען ביי חיים'ען בשעת דער שווערער סצענע מיט דאַווידזאָנ'ען.

— אלץ איז שוין פאַרביי, — האָט נפתלי א זאָג געטאָן און זײן הארץ איז איהם ווי פארקיהלט געוואָרען.

— איהר זייט שוין באַקאַנט ? נפתלי, זייט איהר קראַנק גע־ווען ? — האָט יהודית געפרעגט.

— נאַרישקייטען ! — האָט ער געענטפערט — אַביסעל געפיבערט.

יהודית איז געקומען פון דער אַרבייט אַ צוטראַגענע. זי איז אַריין אין איהר צימער און פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. מען האָט באַמערקט, אַז עפּעס איז מיט איהר געשעהן. נפתלי האָט אויף איהר לאַנג געוואַרט, פיהלענדיג אַז זי ווייס שוין, ווייזט אויס, פון אַלץ. יענער אַרבייטער האָט איהר אַלץ דערצעהלט. ער איז אַרויס פון איהר שטוב אַ צובראָכענער אַ דערשלאָגענער. דער אוועגט איז געווען אַ קאַלטער, אַ נאַסער. ער האָט געבלאָנדזשעט איבער דער קאָלאָניע. און טרערען האָבען זיך געגאָסען פון זיינע אויגען.

— וואוהין זאָל איך איצט געהן ? האָט ער געקלערט. ווי אומ'ברחמנות'דיג זיינען צושטערט געוואָרען מיינע חלומות ווע־גען אַ נייעם לעבען אין דער אַלטער היים. זי האָט געגלויבט. ווי שרעקליך מוז זי איצט ליידען. זי האָט געלאַסטשעט און געליבט אַ שפּיאָן. — אַך, יהודית, יהודית ! און ער איז ווידער אוועק צו איהר אַ קראַנקער, ציטערנדיג פון קעלט און נאַסקייט. ער איז לאַנג געשטאַנען ביי איהר טיר. און ווען יהודית איז אַרויסגעקומען, איז ער געפאַלען צו איהרע פיס, געוויינט און דערצעהלט איהר די טרויעריגע געשיכטע. ער האָט געקושט איהרע פיס, און וויינענ־דיג זי געבעטען, זי זאָל איהם נישט פאַרלאָזען.

— אָבער איך קאָן זיך דאָך מיט דיר מעהר ניט טרעפען, דערוועיז זיי, אַז דו ביזט אומשולדיג. געה אוועק.

נפתלי האָט געפיהלט, אַז ער געהט אויס פון וועהטאָג. ווי אַ משוגענער האָט ער אַרומגעכאַפּט איהרע פיס, בעטענדיג :

— יהודית, געה ניט אוועק ! אויך דו טרייבסט מיך ? מיין נשמה איז ריין, דאָס איז אַ בלבול, אַ געמיינער ליגען. פאַרשטעה, דאָס איז אַ מאָדנער פּלאָנטער. זיי האָבען מיך אָנגענומען פאַר אַן אַנדערען און אומשולדיג פאַרפאָלגט... יהודית, געה ניט אוועק ! איך ליב דיך !

ער האָט ביז וועהטאָג געדריקט איהרע פיס, צופאַלענדיג מיט'ן קאָפּ צו איהרע קני, געקושט איהר קלייד.

יהודית האָט זיך אַרויסגעריסען פון זיינע הענט, זיך צואוויינט און אַריין אין שטוב. נפתלי איז געבליבען ליגען אויף דער שוועל אין האַלב חלשות מיט אַן אויסגעקרימטען פּנים.

אויף מאָרגען איז נפתלי געלעגען אַ קראַנקער אין אַרבייטער־אַכסניה. אלימלך איז געזעסען ביי זיין בעט.

אין צימער איז געוועזן פּוסט און אומעטיג. נפתלי האָט גע־דרימעלט, ער האָט געזעהן אַ נייע יום־טוב׳דיגע ירושלים. איבער די גאַסען אונטער די טענער פון פּלייטען און לירעס טאַנצט מען און מען זינגט.

משיח איז געקומען,
פרעהט זיך בערג, רוישט איהר וועלדער,
איבער ציון שיינט ווידער אויף די זון,
משיח, משיח איז געקומען.

און מיט איהם איז יהודית. זי טראָגט אַ לאַנג אויסגענעהט קלייד און איהר פּנים שיינט ווי דער מאָרגען־שטערען; זי האַלט איהם פעסט ביי דער האַנט, לאַכט און עס לאַכען די חן־גריבלאַך אויף איהרע אָפּגעברענטע באַקען, און עס פרעהט זיך די יונגע ברוסט אונטער דעם אויסגענעהטען קלייד, און עס שמייכלען בליש־צענדיג איהרע ווייסע ציינער, און אלימלך טאַנצט מיט אַ מיידעל, זיינע לאָקען זיינען באַשפּריצט מיט ברענענדע רובינען, און זיי רינגלען איהם אַרום מיט אַ רינג פון פיל־פאַרביגע שטראַהלען.

— — — — — — — — — — —

נפתלי כאַפּט זיך אויף. שטיל. אַ שטראַהל פון דער זון שפּילט זיך אויף דער וואַנט. אלימלך, אַ באָרוויסער, געהט אַרום איבער׳ן צימער און זינגט פון די רוסישע ברייטע סטעפּעס, וואָס ציהען זיך העט ווייט, און פאַרלירען זיך אין בלויען רוים.

די אויגען ביי נפתלי׳ן שליסען זיך פאַמעלאַך צו, ער הערט עם געראויש פון די הויכע ווילדע גראָזען, אין דער ווייטער סטעפּע. בער איהר וועהט אַ שווייגענדער אומעט. ווייט, ווייט, זעהט אויף אַן אַלטען וואָגען אַ פויער מיט אַ מידען פערד, וואָס הויבט

קוים די פּיס. דער טאָג איז א הייסער, דאָס פֿערדיל שלעפּט זיך, און דער פּויער ציהט מאָנאָטאָן:

— ע־עך־דא־ע־עך.

עס ווילט זיך איהם אוועקלעגען זיך אויף די גראָז און איינשלאָפֿען, זאָלען איבער איהם אַרומשוועבען די בונט־פֿארביגע שמעטערלינגען, זאָלען די ביהנע זשומען דרעהענדיג זיך ארום די בלומען. און דאָרטען, הינטער'ן וואלד, טראָגט זיך א זילבערנער טייך פֿארלירענדיג זיך אין דער ווייטקייט.

— ע־עך־דא־ע־עך.

— אך, ווי שווער. ער איז אָפּגעריסען פֿון יענע סטעפּעס, פֿעלדער, און פֿון דעם פֿרעמדען ליד, וואָס קלינגט אזוי הארציג, און דאָס אייגענע לאַנד האָט אָפּגעשטויסען פֿון זיך איהר פֿארמאַטערטען זוהן. וואהין זאָל ער געהן? צוריק אין פֿארוואָרפֿענעם שטעטעל? דאָרטען האָט מען איהם געליבט, אלע זיינען געוועזען איהם אזוי נאָהענט.

אָט שטעהט דאָס אלטע הייזעל פֿון זיין מוטער, מיט'ן שטרויענעם דאך און צובראָכענעם קוימען. זי זיצט אויפ'ן שוועל און שטריקט א זאָק. צו איהר צוגעטוליעט זיצט רחל'ע, דעם שכן'ס טעכטערל, אזא שעהמעוודיגע, מיט גרויסע פֿאר'חלום'טע אויגען. זי ווארפֿט אלע ווײַלע א בליק אויף איהם און א לייכטער ראָזעווער קאָליר באפֿארבט איהרע באקען...

— — — — — — — — — — —

אָן איז דער אלטער בית־המדרש ביים ברעג פֿון טייך. פֿארנאכט. שטיל טוט תפילה א יונגע בעראזקע ביים פֿענסטער. ער זיצט אין א ווינקעל ביים ארון קודש אן אומעטיגער, דער אלטער שמש שפּאַנט אום הין און צוריק און ברומט א שטילען ניגון, און גוט איז איהם אויף דער נשמה.

ווי גוט זיינען דיינע געצעלטען, יעקב, דיין רוה־פּלאַץ, ישראל.

— — — — — — — — — — —

— דו שלאָפֿסט?

נפתלי האָט אויפֿגעעפֿענט די אויגען. לעבען איהם איז געשטאנען אלימלך. ער האָט ווידער אָנגעהויבען צו רעדען וועגען יהודית'ן. ביי דער נאכט האָט זיך די היץ ביי איהם פֿארגרעסערט

און ווי פון שלאף האט ער געהערט, ווי אימיצער האט איהם געלעגט קאלטע קאמפרעסען צום קאפ. און אין דער פריה האט איהם אלימלך אוועקגעפיהרט צוריק אין שטאט, און אריינגעגעבען אין האספיטאל.

ביים געזעגענען זיך האט ער נפתלי'ן ארומגענומען און איהם א קוש געטאן, און א שלאנקער, א שעהנער האט ער לאנגזאם פאר־לאזען דעם האספיטאל און איז אוועק אין יענער וואונדערבארער קאלאניע, וועלכע האט זיך געפונען אין גרינעם טאל ניט ווייט פון ירדן.

8טער קאפיטעל

אין די גערטנער האט זיך צובליהט די געלע, שמעקעדיגע אקא־ציע. די מאנדלען זיינען צייטיג געווארען און אויף די וויין־גערט־נער האבען זיך באוויזען די הויכע ראגאזשע־ביידלאך. ביים זונען־אונטערגאנג פלעגען זיך צונויפקומען מיידלאך צו די וועכטער און א באהאלטענער שעפטשען האט זיך געהערט צווישען די פינסטערע אלעען.

עס איז געווען א שטילע בלויע נאכט. נפתלי איז געשטאנען ביי זיין ביידעל און אן אומטעיגער געקוקט אין יענער זייט פון דער קאלאניע, וואו יהודית איז געוועז. מיט א פאר טעג פריהער איז ער ארוים פון שפיטאל און איז באלד אוועקגעפאהרען אין קאלאניע, מיט דער האפנונג, אז יהודית וועט איהם איצט באגע־גענען פריינדליך און אז זי גלויבט, אז ער איז אומשולדיג. אבער ער האט א טעות געהאט.

אויפ'ן אנדערען טאג האט ער זי געטראפען אין גאס. זי איז געגאנגען צו דער ארבייט.

נפתלי, מיט א שטארקען קלאפענדיגען הארץ, איז איהר געגאנ־גען אנטקעגען. באמערקענדיג איהם פון דערווייטענס, האט זיך יהודית אפגעשטעלט: נאר באלד זיך אפגעקערט אן א זייט און איז פארביי א פרעמדע, א שטאלצע.

— יהודית! — האט זיך נפתלי א יאג געטאן נאך איהר. —

אבער יהודית איז געגאנגען ווייטער מיט הארטע, פעסטע טריט, א שלאנקע, א רייצענדע.

שווארץ זיינען געווארען פאר איהם די טעג.

איינמאל אין א שטערענלאזען נאכט האט ער פארבלאנדזשעט אין צווייטען וויין־גארטען, וואו עס האט געוועכטעט דער אלטער מיכאל.

ביים ביידעל האט געפלאקערט א פייער און אימיצער פון די ארבייטער איז מיט'ן אלטען געזעסען ביים פייער.

— מען קאן דאך אזוי גארניט וויסען, — האט ער דערהערט דעם אלטענס שטים. — נארישקייטען! מען טאר ניט גלאט אזוי באשולדיגען א מענשען. ווערמען קאן ער דא שפיאנירען?

נפתלי איז פארגליווערט געווארען.

— ווארט! — האט זיך געהערט א יונגע שטימע. — מיר האבען זיך איבערצייגט. מיר האבען באקומען א בריף פון אונזערען א חבר.

— כ'גלויב ניט, — האט איהם איבערגעשלאגען דער אלטער,

— איהר האט ליב צופיל צו פלאפלען.

פלוצלונג האט זיך דערהערט א פייף און נפתלי איז אוועק צוריק אין זיין וויין־גארטען.

ניין, ער וועט ניט אוועקגעהן פון דאנען. מאג זיין הארץ אפילו פלאצען צווישען זיי. מען דארף זיך נאר מיט כח אננעהמען איבערצוטראגען די צרות. זיי וועלען נאך ערפאהרען דעם אמת. קומען וועט א טאג, ווען זיי וועלען איהם ברידערלאך אויסשטרעקען די הענט. יהודית וועט קומען זיך אנטשולדיגען. זיין געוויסען איז ריין.

זאל ער זיך ווידער אומקעהרען אהין אין בייזען לאנד, וואו ער האט געפיהרט אן ארעם לעבען און זיך געיאגט נאך אן אטעם־טאט? ניין. ער וועט אין ערגעץ ניט אוועק פון דאנען. און גאט איז מיט איהר, אז זי האט אזוי גרינג געגלויבט אין דעם בלבול. א, יהודית, יהודית...

נפתלי האט זיך אראפגעלאזען אויף דער ערד. אין צווייטען וויינגארטען האט ווער געזונגען אהן ווערטער, מיט א שטארקער שטימע, און ס'האט זיך געהערט א הילכיגער, זילבערנער געלעכ־

טער פון אַ מיידעל. דער רייצענדער, קלינגענדער געלעכטער האָט זיך געדרעהט איבער איהם, און ס'האָט זיך איהם פאַרוואָלט ווייי־נען. ער האָט ניט געקאָנט הערען די טענער, וואָס האָבען דערמאָהנט יהודית'ס געלעכטער. ענדליך איז אַלץ שטיל געוואָרען און ער האָט געקאָנט ליגען אַ פאַרטיפטער אין זיינע אומעדיגע געדאַנקען.

אין קאַלאָניע איז געווען אַ חתונה פון אַ יונגער, שעהנער מיידעל, אַ רייכען קאָלאָניסט'ס אַ טאָכטער. אין הויף, ביי דער כלה, האָט מען אויפגעשטעלט אַ דאַך פון ראָגאָזשעס, מען האָט אָנגעגרייט אַ סך וויין פאַר די געסט, די מוזיק האָט געשפּילט און פאָרלאַך האָבען זיך געדרעהט אין טאַנץ. אַלע וועכטער זיינען געווען שטיל אין די וויינגערטנער. ס'האָבען ניט געפּלאַקערט קיין פייערען, ס'האָבען זיך ניט געהערט קיין שיסערייען, און אין שטי־לען רוה זיינען געלעגען ארום די ווייטע פעלדער.

נפתלי איז אַ גאַנצען טאָג געלעגען איןביידעל. פאַרנאַכט האָט ער גענומען די ביקס און איז ארוים וועכטעווען. ער איז אַ פּאָר מאָל ארומגעגאַנגען דעם כרם און אומגעקעהרט זיך צום ביי־דעל. ס'איז שוין געווען פינסטער און דאָס ביידעל איז געשטאַ־נען פאַרטראַכט, אזוי ווי שעפּצענדיג: טרויעריג איז דעם איינזאַמען אויף דער וועלט, טרויעריג. און אַ טיפער וועה האָט אָנגעפילט זיין נשמה. און דער אָוועגט איז געווען אַ וואַרעמער, אַ שטילער און אַ צאַרטער, ווי די לאַסקע פון אַ מיידעל. ניט ווייט אויף דעם קאַוואַנע־פעלד, אויף דער „מוקטע", האָט אַן אַראַבישער וועכטער געשפּילט אויף אַ פייפעלע און די זיסע טענער האָבען זיך אין דער בלויער לופט געטראָגען ווי ווייסע מלאכים'לאַך, וואָס זינגען צו גאָט, און טראָגען זיך איבער דער ערד, ווי אָנזאָגער פון שלום און ליבע.

דער אַראַבער האָט אַלץ געשפּילט. און נפתלי האָט געקוקט אין דער קאָלאָניע, וואו יהודית איז געוועזען.

פון דער קאָלאָניע האָט זיך דערהערט דימוזיק. נפתלי האָט אַ ציטער געטאָן. ער האָט זיך דערמאָהנט, אַז הַיינט איז אַ חתונה. דאָרטען וועט געוויס זיין יהודית און עס האָט איהם אַ ציה געטאָן אהין צו זעהן יהודית אין איהר יום־טוב'דיגען קלייד.

און די מוזיק האט געשפּילט, און די טענער פון דער פּלייט האבען געמאַניעט.

— קום, אייל צו אונז, אריין אין קאראהאָד מיט דיין געליב־טער, איהרע אויגען ברענען, ווי שטערען, און זי איז שעהן. זי ווארט אויף דיר, אייל! דאס לעבען איז קורץ, און די יוגענט פארשווינדט.

אזוי, אזוי, — האט אויסגעקלאפּט די פּויק, און די פּלייט האט ווידער געוויינט, געבעטען און גערופען.

— זיי קאָנען מיך פאריאגען, — האט ער געקלעהרט, — „דאס איז ניט קיין פּלאַץ פאר א שפּיאָן", וועלען זיי זאָגען, און א באליידיגטער, א פארפאלגטער, וועל איך מוזען אוועק פון דאר־טען.

צום ביידעל איז צוגעקומען אן אלטער אראבער.

— שלום צו דיר, כאוואדזשע, — האט ער געזאגט, צוגעהענ־דיג צו נפתלי'ן, — פארוואס געהסטו ניט אויף דער חתונה? געה, אלע וועכטער זיינען דארט, האב קיין מורא ניט. איך וועל דא היטען.

דעם אלטענ'ס ווערטער האבען ווי נאדלען געשטאכען זיין הארץ.

— ווי שעהן מען שפּילט — האט געזאגט דער אראבער און זיך אראפּגעלאזען אויף דער ערד.

א ווײלע שפּעטער, ווען דער אראבער איז אוועק, איז נפתלי, געיאגט פון גרויסער בענקשאפט און איינזאמקייט, אוועקגעלאפען אין קאלאניען אויף דער חתונה. איין געדאנק האט זיך געדרעהט אין זיין קראנקען קאפּ, ער וועט דארטען זעהן יהודית'ן. ער וועט הערען איהר שטימע, איהר געלעכטער, אפשר וועט זי איהם א שמייכעל טאָן, און פאר אלעמען אין די אויגען איהם נעהמען ביי דער האנט און אריינפיהרען אין קאראהאד.

„שפּיאָן, שפּיאָן!" — האט זיך איהם אויסגעדוכט, אז עמי־צער שרייט איהם נאך, און א פארוואונדערטער איז ער געבליבען שטעהן אין מיטען וועג. ס'איז געווען שטיל. ס'האט זיך בלויז געהערט דער ווייטער רויש פון דער חתונה.

— גאָט מיינער! — האָט א קלעהר געטאָן נפתלי אין שרעק, — איך געה אראָפּ פון זינען.

אויף דער חתונה איז געווען א גרויסער טומעל, און קיינער האָט איהם ניט באמערקט. ביי לאַנגע טישען האָבען די קאָלאָ־ניסטען געגעסען און געטרונקען, ארום זיינען געשטאַנען אראבער און אראבקעס, צוקוקענדיג דעם אידישען יום־טוב, די אידישע „פאנטאזיע". די יוגענט האָט געטאַנצט. נפתלי האָט געזוכט צווי־שען דעם עולם יהודית׳ן, נאָר ער האָט זי ניט געקאָנט געפינען. אפשר איז זי קראנק? איז איהם דורכגעלאָפען א געדאנק אין דעם מאָמענט, אָבער אָט האָט ער זי דערזעהן מיט א בחור אין א שווארצען העמדעל.

דאָס מיידעל איז געווען אין א ווייסער קלייד, מיט בלומען אין די האָר און אויפ׳ן ברוסט. זי האָט איהם געהאַלטען פאר׳ן האנט און געשמייכעלט מיט א כשופ׳דיגען שמייכעל. איהרע אויגען האָבען געגלאַנצט און זי האָט אין גאנצען געאָטעמט מיט פריהלינג מאָרגען, א רייצענדע און שטארקע.

נפתלי האָט איהר נאָכגעקוקט, קוים האַלטענדיג זיך אויף זיינע פיס.

מינוטען־ווייז האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער ליגט א קראנקער אין היץ, און דאָס דרעהען זיך עפּעס שאָטענס ארום איהם, און ער קאָן בשום אופן ניט קומען צום באוואוסטזיין...

— מוזיקאנטען! שפּילט א פרעהלאכס! — האָט א געשריי געטאָן דער אלטער מיכאל און די מוזיק האָט א קלאַפּ געטאָן.

אלע האָבען זיך גענומען פאר די הענט און געלאָזט זיך אין א קאראהאָד צוקלאַפּענדיג מיט די פיס אין טאקט פון די מוזיק. און יהודית מיט א בחור האָבען זיך ארויסגעריסען פון קאראהאָד און ארומנעהמענדיג זיך האָבען זיי זיך גענומען דרעהען באזונדער, ווילד ווי דער פרייער ווינט. איהרע האָר האָבען זיך צוואָרפען, די בלומען זיינען געפאַלען צו די פיס. אום ניט צו פאַלען האָט זיך נפתלי אָנגעשפּאַרט אָן איינעם פון די שטאַנגען וואָס האָבען אונטערגעשפּאַרט דעם דאַך. און מיט אמאָל, וואקלענדיג זיך ווי א שיכור, איז ער א טויט־בלאַסער, מיט משוגע׳נע אויגען, צוגע־לאָפען צו יהודית׳ן. ער האָט איהר געוואָלט עטוואָס זאָגען, אָבער

די מיידעל, דערזעהענדיג איהם, האָט א געשריי געטאָן, אוועקשלע־פענדיג דעם בחור אָן א זייט.

צווישען דעם רויש און טומעל האָט קיינער גאָרניט באמערקט. נפתלי איז געבליבען שטעהן א פארשטיינערטער און באלד מיט פעסטע טריט פארלאָזען די חתונה.

געוואָלט האָט ער זיך אומקעהרען אויפ'ן כרם, נאָר ארויס־געהענדיג איז ער אוועק אין דער אנדער זייט. אויפ'ן הארצען איז איהם פלוצים געוואָרען אזוי רוהיג און גוט. דער בייזער געדאנק אונטערצוצינדען די קאָלאָניע האָט איהם איצט אויסגעזעהן משונה'־דיג ווילד.

— הייליגע ערד, זיי מיר מוחל, — האָט א שעפּצע געטאָן נפתלי, און טרעהרען האָבען זיך באוויזען אין זיינע אויגען.

ער איז געגאנגען שנעל. אין א פּאָר מינוט איז ער געווען אונטער דער קאָלאָניע, ביים זיתים־גאָרטען, דאָרט האָט ער זיך צוגעזעצט אויף א שטיין.

— אך, פארוואָס איז ער ניט אוועק מיט אהרנ'ען אין גליל. — דאָרט וואָלט מען דאָך איהם ניט אזוי נידעריג באשול־דיגט. אהרן קאָן דאָך איהם גוט. שוין מאָרגען וועט ער פארלאָזען דעם כרם און אוועקגעהן קיין גליל. דאָ וועט ער אראָפּ פון זינען. פון יהודית'ן מוז ער אוועק.

עס האָט געטאָגט. אין הימעל האָבען שטיל געצאנקט די שטערען. נפתלי איז אויפגעשטאנען און אריין אין גאָרטען, שווער שפּאנענדיג איבער דער צוגראָבענער ערד. ער האָט געפיהלט, אז א גרויסע ליבע צום אייגענעם לאנד פלאקערט אויף אין איהם. זאָלען זיי איהם אָפּשטויסען; די ערד, אָבער, די מאמע־ערד, וועט איהם צוטוליען ווי אָן אייגענעם זוהן.

זי וואַרט שוין לאנג אויף איהרע איבערגעגעבענע קינדער, וועלכע זאָלען אויפאקערען איהר אויסגעדארטען ברוסט און זי באפרישען מיט זייער שוויים און בלוט.

נפתלי האָט זיך אוועקגעלעגט אויף דער ערד און זיך צואוויינט מיט שטילע גליקליכע טרעהרען. און די בוימער שאָקלענדיג מיט די קעפּ איבער איהם האָבען ווי געשעפּצעט:

— מיך האָבען דיך ליב. מיר ווע‌לען דיך באהאלטען אין די שאָטענס פון אונזערע צווייגען. ליב אונז, ווי מיר ליבען דיך.

און דער פריהמאָרגען האָט זיך צופלאַקערט און באלד איז אויפגעגאַנגען די זון, באַגילדענדיג די שפּיצען פון יהודה'ער בערג. די ערד האָט מיט א שמחה ערוואכט און די גאַנצע וועלט האָט זיך אָנגעפּיהלט מיט א געזאַנג.

ווען נפתלי האָט זיך אומגעקעהרט אויפ'ן כרם, האָבען די וועכטער אויף דער חתונה געטאַנצט דעם לעצטען טאַנץ מיט ארויס־געצווייגענע קינזשאַלען אין די אויפגעהויבענע הענט. ארום האָבען אַלע געקלאַפּט מיט די הענט צום טאַקט און די מוזיק האָט גע־שפּילט א קאַראָהאָד. געברומט האָט דער באַס, פּרעהלאַך געפּויקט האָט די פּויק, נאָר די פלייט האָט געוויינט און געקלאָגט, געקלאָגט און געוויינט...

אין צוויי טעג ארום, מיט א פּעקעל אויף דער פּלייצע און מיט דער האָפנונג אויף א בעסערע צוקונפט, האָט נפתלי פאַרלאָזען די קאָלאָניע און צופוס אוועק צום אייביג גרינעם גליל.

(שלום)

1916.

צווייטע אָפּטיילונג

שאַטענס קומען, שאַטענס געהען

דער סקולפּטאָר, שלמה פּערלמוטער, איז געקומען קיין ארץ ישראל ווי אַ טוריסט. און צום ערשטען מאָל האָט ער דערזעהן אַזיזאַן אין אַ הייסען זומער־טאָג, ווען אַ פאַרמאַטערטער פון דורשט, איז ער נעגאַנגען פון גליל קיין ירושלים און איז אַריין אין אַן אָרעם דערפעל בעטען אַ טרונק.

ביי אַ ליימענער כאַטקע, אין אַ פאַרמינדערטען שאָטען פון אַ פאַרטריקענטען פייגענבוים האָט געדרעמעלט אַן אַלטע אַראַבקע. ער האָט זי אויפגעוועקט, געגעבען אַ קליינע מטבעה און די פרוי האָט אימיצען אַ רוף געטאָן. און אין אַ פּאָר מינוט אַרום, מיט אַ קליינעם קרוג אין האַנט, האָט זיך פון כאַטקע באַוויזען אַ יונגע, שלאַנקע פעלאַשקע מיט אַזאַ שטרייננגער שענקייט, אַז דער קינסט־לער איז געבליבען שטעהן פאַרוואונדערט. און זי, איינבויגענדיג גראַציעז איהר שוואַרץ קעפּעל, האָט איהם דערלאַנגט דעם קרוג און אַ שמייכעל געטאָן, ווייזענדיג איהרע קליינע, ווייסע שטאַרקע ציינער.

דער קינסטלער האָט אַ טרונק געטאָן, נאָר ער האָט נאָך אַלץ געהאַלטען דעם קרוג און געקוקט אויף דער פעלאַשקע, וועלכע איז אָפּגעגאַנגען אָן אַ זייט און זיך אַוועקגעשטעלט לעבען דער אַלטער אונטער׳ן פייגענבוים, דערמאָנענדיג אַ שטילע, געהאָרכזאַמע גע־שטאַלט פון ריינער אומשולד. אוועקגעהענדיג האָט ער זי גע־פרעגט, ווי אַלט זי איז, און זי האָט איהם דערצעהלט, אַז זי איז שוין דריי יאָהר פאַרהייראַט פאַר אַ באַיאָהרענטען אַראַבער, וועל־כער געפינט זיך איצט אויפ׳ן וועג נאָך מעקאַ צו עולה רגל זיין אויפ׳ן קבר פון׳ם גרויסען נביא.

און דעם גאַנצען טאָג, שפּאַנענדיג איבער די וועגען פון די וויסטע בערג פון יהודה, האָט דער סקולפּטאָר געטראַכט וועגען

דער שעהנער פּעלאַשקע, וועלכע האָט איהם דערלאַנגט א קרינעל מיט קאַלטען וואַסער, און די נעראַנקען ווענען איהר האָבען אַנגע־פילט זיין הארץ מיט א שטילען טרויער און געבאָרען אין איהם בילדער פון בין השמשות׳דיגע זונפאַרגאַנגען ערגעצוואו אין אַן אומבאַוואוסטען גליקליכען לאַנד.

איינגיכען איז דעם סקולפּטאָר אויסגעקומען צו פאַרלאָזען ארץ ישראל און אומקערען זיך צוריק אין יענער גרויסער שטאָדט, וועל־כע איז נעוועזען אויסגעשמידט פון גראַניט, שטאָל און אייזען, — פון וואַנען ער איז געקומען.

אָבער אין דער שטאָדט האָט זיך אין איהם אויפ׳ס ניי ער־וועקט די נאָגענדיגע בענקשאַפט נאָך דער פאַרבינער, פּול־בלוטינער שענקייט פון דעם לאַנד פון זיינע קינדער־חלומות, און שטענדיג פּלעגט ער זיך דערמאָנען אָן דער פעלאַשקע, וועלכע האָט איהם דערלאַנגט א קריגעל מיט קאַלטען וואַסער אין א הייסען זומער־טאָג.

אָפט פּלעגט ער אָנהויבען אויסצופורעמען איהר געשטאַלט, אָבער ער פּלעגט לאָזען אומפאַרענדיגט, פיהלענדיג, אז ער איז ניט בכח צו פאַרקערפּערען דעם טיפען טרויער, וואָס האָט זיך געהילט ארום די ראַנדען פון איהר פּנים. און דער קינסטלער פּלעגט אומעטיג טראַכטען:

אויפצולעבען איהר געשטאַלט קאָנען נאָר מעלאַנכאָלישע טע־נער פון די קינדער פון איהר פאָלק, וועלכע לאַגערען אין מדבריות; און די מעלאָדיען פון די יונגע פיהרער פון די קעמלען־קאַראַוואַנען, וואָס ציהען זיך איינזאַם איבער פאַרלאָזענע וועגען אין שטילע, בלויע נעכט.

* * *

אין איינעם פון די כמורנע הערבסט־טעג האָט שלמה פּערל־מוטער, דער קינסטלער, דערפיהלט, אז די שווערע בענקשאַפט פון דער גרויסער שטאָדט, אין וועלכער ער האָט געוואוינט, האָט דורכגעדרונגען זיין נשמה מיט אַן אויסערגעוועהנליכער קראַפט. ער איז שוין געוועזען עלטער פון פערציג יאָהר, און די שרעק פון טויט האָט זיך א ציה געטאָן נאָך איהם, ווי א שאָטען, האָט געוואַכט איבער זיין געלעגער, און מיט שוואַרצע פליגעל באַוועהט זיינע נאַכט־חלומות.

אין אזוינע שלאפלאזע נעכט פלעגט ער ליב האבען צו לייענען די ביבעל. עם פלעגען אויפשטעהן וואונדערבארע בילדער, אנ־פילענדיג זיין נשמה מיט א רוהיגען, נאאיווען גלויבען. אט האט זיך גאט באוויזען צו אברהם'ען ביי די דעמבען פון ממרא, ווען ער איז געזעסען ביי דער טיר פון זיין געצעלט אין דער היץ פון מיטען טאג. דריי מענער, מלאכים, געהען איבער'ן וועג מיט גרויסע שטעקענס אין די הענט, געהען אין רייה און די פאלדען פון זייערע לאנגע, ווייסע קיטלען פאלען ביז צו דר'ערד.

און דער קינסטלער האט ווידער באשלאסען צו פאהרען קיין ארץ ישראל. ער האט פארקויפט זיין סטודיא. ער האט זיך גע־זעגענט מיט די נאהענטע און מיט א בארוהיגטען נעמיט, ווי א בעטלער, א פילגער, האט ער זיך געזעצט אויפ'ן שיף אריבערצו־שווימען דעם גרויסען אקעאן און די ימים.

און ווען נאך לאנגע טעג פון וואנדערען האט ער ווידער דער־זעהן די ברעגען פון דער הייליגער ערד, האט זיך זיין הארץ אנ־געפילט מיט גרויסער פרייד און רעליגיעזען עקסטאז.

און אין יענער צייט, ווען ער איז אנגעקומען אין ארץ ישראל, זיינען אין די באיארעס צייטיג געווארען די אפעלסינען. און ער איז אוועק אין איינער פון די קאלאניעס פון יהודה זוכען פראסטע טאג־ארבייט. ער האט גרינג געפונען אזא פלאץ, און אין א זונינען פריהמארגען איז ער אוועק אין דער באיארע, וועלכע האט זיך געפונען ביים וועג, וואס האט געפיהרט צו אן אראבישען דערפעל. צוגעהענדיג צום גארטען האט ער דערזעהן א באיאהרענטען אראַ־בער רייטענדיג אויף אן אייזעל און א הינטער איהם איז נעגאנגען א שלאנקע פרוי, וועלכע האט איהם אויסגעזעהען צו זיין זעהר באקאנט. די פרוי האט וואס נעזאגט דעם אראבער און פארקי־רעווענדיג זיך אן א זייט האט זי זיך געלאזען נעהן צום גארטען, טרעטענדיג גראציעז און פאמעלאך מיט איהרע קליינע טריט פון איהרע בארוועסע פיס. דער סקולפטאר איז נאכגעגאנגען נאך איהר, דערמאנענדיג זיך אן יענער פעלאשקע, וועלכע האט איהם געגעבען וואסער צום אנטרינקען זיך אין א הייסען זומער־טאג.

זיי זיינען ביידע אריין אין גארטען. די אידישע ארבייטער און די מיידלאך זיינען שוין געווען אויפ'ן פלאץ און מען האט

געוואַרט, דער טוי זאָל זיך אויסטריקענען אויף די אַפּעלסינען. אויף דער ערד, לעבען אַ קופּע קערב, זיינען געזעסען אַראַבערינס און צוגעהערט זיך, וואָס עס האָט דערצעהלט זיי זייערע אַ יונגע חבר'טע, אַ בעדואינערין, מיט גרויסע צושראָקענע אויגען, ווי ביי אַ נאָכגעיאָגטער גאַזעל.

אַזיזאַ האָט זיך צוגעזעצט לעבען זיי, און דער קינסטלער האָט זיך געשטעלט פון דערווייטענס, אָנשפּאַרענדיג זיך אָן אַ בוים, ניט קאָנענדיג אָפּרייסען זיינע בליקען פון אַזיזאַ'ס פּנים. דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צו איהר און געפרעגט צי דערקענט זי איהם, און איהר געזאָגט אַז ער איז יענער וואַנדערער, וועמען זי האָט אַמאָל געזעהן אין איהר דאָרף און געגעבען אַ טרונק וואַסער אין אַ הייסען טאָג.

— איך האָב אויך געטראַכט, אַז דאָס ביזטו, הערר מיינער!

— האָט געענטפערט אַזיזאַ און אָנגעשטעלט אויף איהם איהרע גרויסע שווארצע אויגען.

אַביסעל שפּעטער האָט מען אַלעמען אַ רוף געטאָן צו דער אַרבייט. די מיידלאך האָבען געשניטען די אַפּעלסינען פון די נידעריגע ביימער און ביי די שפּיצען פון די הויכע פלעגען שטעהן מענער אויף לייטערס. לעבען יעדערען איז געשטאַנען אַן אַראַבערין מיט אַ קאָרב אויפ'ן קאָפּ, וועלכע פלעגט אַוועקטראָגען די אַפּעלסינען אין געוועלב, וואו מען האָט זיי סאָרטירט און געפּאַקט אין קאַסטענס.

דער קינסטלער האָט געאַרבייט צוזאַמען מיט די אידישע מיידלאך. ניט ווייט פון איהם, אין דערזעלבער אַלעע, איז געשטאַנען אַזיזאַ און ער האָט געטראַכט:

ווי מאָדנע אַלץ קומט פּאָר אין זיין לעבען. קאָן זיין, אַז ס'האָט איהם אַ ציה געטאָן צוריק אַהער כדי זיך צו טרעפען מיט דער אָרימער פּעלאַשקע, וועמען גאָט האָט באַשאָנקען מיט אמת'ער שענקייט.

אין עטליכע טעג אַרום האָט דער קינסטלער געשניטען די אַפּעלסינען פון די הויכע ביימער און אַזיזאַ איז געשטאַנען לעבען איהם, און מיט ברענענדיגע אויגען האָט זי זיך צוגעהערט צו די צערטליכע רייד פון שלמה פּערלמוטער און געהאָרכזאַם זיך גע-

לאָזט נלעטען איהר יונגען, פארברוינטען קערפער, וואָס האָט גע־אטעמט מיט זון, ווינטען און אראָמאט פון טרוקענע שטעכעדיגע גראָזען.

און דער קינסטלער האָט דערפיהלט, אז גאָט האָט איהם באַ־שטראָפט מיט ליבע צו דער אָרימער פעלאשקע און ער האָט זיך פארלאָרען, ווי א אינגעל ביי דער ערשטער ליעבע. און אזיזא איז פון טאָג צו טאָג געוואָרען אלץ רייצענדער און שענער. אין איהר האָט זיך דערוועקט די ווילדע תאוה פון איהר פאָלק, און איהרע אויגען האָבען געברענט אלץ ליכטיגער און געקוקט מיט אונטערטעניגקייט אויף׳ן מאן פונ׳ם פרעמדען לאנד, וועלכער האָט זי באצויבערט מיט גוטע ווערטער. זי פלעגט איהם אוועקפיהרען אין די ווייטע, שטילע ווינקלען פון גאָרטען, און אויף דער ערד, באמאָלען פון די פאנטאסטישע אוזאָרען פון די בוימער און באַ־שטראַלט מיט העלע פלעקען פון דער זון, פלעגט זי אין זיינע ארעמס מורמלען:

— ליבער, גוטער הער מיינער.

אָפטמאָל פלעגט זי קומען אין גאָרטען צו דער ארבייט אין איהר בעסטען, טונקעל־רויטען לייוועטענעם קלייד, וואָס איז גע־ווען אויסגענעהט אויף דער ברוסט מיט בלומען; פלעגט איינ־פלעכטען אין די האָר א סך זילבערנע מטבעות; פלעגט אָנטאָן בראסלעטען אויף די הענט; האָט געפארבט די נענעל און זיך געצירט מיט בלויע שטערענדלעך אויפ׳ן פנים.

אזוי איז פארגאנגען מעהר ווי א חודש, וואָס האָט זיך פאר־בייגעטראָגען פאר שלמה פערלמוטער׳ן ווי א ווינטעלע איבער רויזען.

ארבייט איז געוואָרען ווענינגער אין דער באיארע. מען האָט אָפגעזאָגט איינינע פרויען, און מיט זיי אזיזא׳ן. און דער קינסטלער האָט זי מעהר ניט געקאָנט טרעפען. ער האָט פארלאָזען די אר־בייט און איז אוועק וואנדערען קיין ירושלים, באזוכט אלע אלטע קברים, איז לאנג געשטאנען ביים כותל מערבי, צוהערענדיג זיך ווי אלטע אידען טוען תפילה און פאלען צו מיט די קעפ צו די ברייטע, קאלטע שטיינער, באוואקסענע מיט מאָך. ער האָט אומ־געבלאָנקעט איבער די שמאָלע, טונקעלע געסלאך פון דער אלטער־

אַלטער שטאָדט, צוקוקענדיג זיך צו די פּנים'ער פון די תימנ'ער און ספרד'ישע אידען. פרייטאג־צו־נאכט איז ער געגאנגען אין די בתי־מדרשים פון די בוכארער אידען, וואו אויף נידעריגע ווייכע קאנאפּעס, באַלויכטען פון אויל־לעמפּלאך, זיצען זיי אין זייערע פיל־פארביגע בגדים און זינגען מעלאָדיש „שיר השירים", אַז די ליבע איז בעסער פון וויין און א מיידעל מיט טויבען־אויגען, וואָס קוקט דורכ'ן פענסטער, איז וואונדערשעהן. ער איז דורכגעגאנגען דעם מדבר פון יריחו, וואו די זאמדען ציהען זיך ווי כוואליעס אויף א טייך, און אין לבנה־נעכט גלאנצען זיי מיט מיליאָנען אָפּ־שפּיגלענדיגע שטיינדעלאך. ער האָט זיך געלאָבט מיט'ן ים המלח, וואָס איז געשלאָפען ווי א פארצויבערטער בן מלך איינגעהילט אין שווארצען סאמעט, און האָט געשטילט זיין דורשט מיט דעם ריינעם וואסער פון פליסענדיגען ירדן.

נאָר ער האָט אַלץ ניט געקאָנט שטילען זיין בענקשאפט נאָך אזיזא'ן. און איינמאָל, שוין אין אָנהויב פריהלינג, איז שלמה פערלמוטער ארויס פון ירושלים און זיך געלאָזט געהן צום דאָרף, וואו ס'האָט געוואוינט אזיזא. אויפ'ן דריטען טאָג, ווען ער האָט זיך דערנעהנטערט צום פארטריקענטען פייגענבוים, האָט ער דער־זעהן א רעדעל וויינענדיגע פרויען ביי דער טיר פון איהר ליימענער כאטקע. די שטערענס ביי די פרויען זיינען געווען ארומגעבונדען מיט רויטע טיכלאך, אַלס צייכען פון טרויער ביי די קלאָגערינס פון מזרח, און מיט אנדערע טיכלאך האָבען זיי געדרעהט פאר די אויגען, און רייבענדיג דים נאקען פארנאנגען זיך אין א געוויין:

— יא־וואַ־רא־די! — ווינד און וועה אי זמיר!

דער קינסטלער איז אָפּגעגאנגען אָן א זייט און זיך צוגעזעצט לעבען אַן אַלטען, בלינדען אראבער, וועלכער איז געזעסען אויף א שטיין הינטער די קאָקטוסען ביים שטעג צום דאָרף.

— זאָג מיר, ליבער אַלטער, ביי וועמען אין שטוב האָט גע־טראָפען אַן אומגליק?

— אָ, כא־וואַרזשע, שאָטענס קומען, שאָטענס געהען, — האָט געענטפערט דער בלינדער און גענומען דערצעהלען וועגען אזיזא'ן, — פון דעם האָט געוואוסט דאָס גאנצע דאָרף. זי איז געווען שוואנגער און איינע פון די אַלטע פרויען האָט פאר'סמ'ט איהר

מוטער־טראַכט. מיט אַ פּאָר שעה צוריק איז זי געשטאָרבען. אָט די אַזיזאַ, וועלכע איז געוועזן ביי איהר מאַן דאָס ליכט פון זיינע אויגען און די שענסטע טאָכטער פון דעם גאַנצען געגענד איז מעהר נימאָ צווישען אונז.

שלמה פערלמוטער האָט פאַרגליווערטערהייט אויסגעהערט דעם בלינדען אַראַבער און די וויינענדיגע שטימען פון דאָרף האָבען זיך געהערט אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, אָנוואַרפענדיג אַ שווע־רע מרה שחורה אויף איהם.

ער איז געבליבען זיצען אויפ׳ן שטיין. דער בלינדער איז אַוועק אין דאָרף און אַביסעל שפּעטער האָט ער געזעהן ווי די איינוואוינער פון דעם אָרימען דערפעל האָבען זיך אַ לאָז געטאָן נאָך דער מטה, אויף וועלכער ס׳איז געלעגען אַזיזאַ׳ס טויטער קערפּער. פאַראויס זיינען געגאַנגען די מענער און אַ פּאָר בלינדע און טרויעריג געזונגען תפילות. די פרויען זיינען געגאַנגען נאָך דער מטה, האָבען געדרעהט מיט די רויטע טיכלאך פאַר די אויגען, און געוויינט און געיאָמערט:

— יאַ־וואַ־דאַ־די! — ווינד און וועה איז מיר!

שלמה פערלמוטער האָט מיט טרערען אין די אויגען לאַנג נאָכגעקוקט די לויה, ווי זי האָט זיך געצויגען איבער׳ן פעלד צום וויטען אַראַבישען בית עולם.

— שאַטענס קומען, שאַטענס געהען — האָט ער זיך דער־מאָנט אָן די ווערטער פון דעם בלינדען אַראַבער און איז אַוועק צוריק מיט׳ן וועג, מיט וועלכען ער איז געקומען.

שטאַרקער פון טויט.

און אבשלום, דער אינגסטער זוהן פון אן אָרימען טעפּער, איז געווען א חולה נופל. די איינוואוינער פון די וויסטע בערג פון יהודה און ׳פילע פון זיין אייגענעם דערפעל האָבען איהם געהאלטען פאר א הייליגען און אין די טעג, ווען דער רוח הקודש האָט געלויכ־טען אין זיינע טיפע פארבענקטע אויגען, פלעגען זיי אָפט ברענגען צו איהם קראנקע ער זאָל זיי טרייסטען, היילען און בעטען פאר זיי רחמים.

נאָר די אַלטע מוטער פון אבשלום׳ען וואָס איז געווען א טאָכ־טער פון אן ערד־ארבייטער און געקומען קיין יהודה פון א ווייטען בליהענדען לאנד, פלעגט האלטען אין איין וויינען און באַדויערען זיין יוגענד. ווייל ער האָט ניט ווי אַלע אנדערע בחורים געשפּילט אויף די הילצערנע פייפלאך ביי די ליימענע כאטקעס פון די ברוין־לייביגע טעכטער פון זיין פאָלק און פלעגט ניט געהן מיט זיי אין די קאָראָהאָדען טאנצען, אין די שטילע פארנאכטען, ווען די גרוי־סע רויטע זון זעצט זיך הינטער די בערג. און די אַלטע מוטער פלעגט אָפט צוקומען צו גאָט׳ס הויז, וואו אבשלום איז שטענדיג געזעסען אויף א גרויסען שטיין, פארטיפט אין זיינע געדאנקען און געקוקט אויפ׳ן ווייטען וועג, וואָס האָט זיך ערגעץ ווייט גע־צויגען אונטען אין טאָל. און זי פלעגט רעדען צו איהם:

— זוהן מיינער, שטעה אויף און קום אהיים, וואו דו וועסט העלפען דיין פאָטער אין זיין ארבייט. דיינע ברידער געהען אום מיט די קאראוואנען, וואָס ציהען זיך פון ירושלים צום גרוי־סען בלויען ים און צוריק. זיי האָבען שעהנע פרויען און געזונטע קינדער און פון איינעם פון זיי דערצעהלט מען, אז ער איז שטארק ווי א לייב, פלינק ווי א ווינט און דער מלך פון די גרינע טאָלען האָט איהם צוגענומען צו זיינע גבורים. און די טאָכטער פון ריי־

בען סוחר אריה האַלט אין איין בענקען נאָך דיר און גאַנצע וואָכנ־טעג זיצט זי ביים שוועל פון אונזער כאַטקע און וואַרט אפשר וועסטו צוקומען אהיים. און אַלע זאָגען, אז זי איז שעהן, ווי דער פריהלינג אין מיין ווייטען בליהענדען פאַטערלאַנד, און איהרע אויגען זיינען ווי צוויי בלויען פאַרטראַכטע טייכעלעך ביי די טויערען פון א צויבערגאַרטען. שטעה אויף, מיין זוהן און קום אהיים.

נאָר אבשלום פלעגט אַלץ בלייבען זיצען לעבען גאָט'ס הויז, טרייסטען און היילען קראַנקע, וואָס האָבען פאַרלאָרען זייער גלויבען און רוה, און געבעטען פאַר זיי רחמים.

און אזוי האָבען זיך געצויגען טעג נאָך טעג אין דעם אָרימען שטילען דערפעל אין די בערג פון יהודה.

און איינמאָל, אין דער צייט פון די ווינטערדיגע רעגענס, איז אבשלום געזעסען אויף זיין שטיין און איהם איז געווען זעהר אומעדיג.

— גאָט, — האָט ער שטיל גערעדט צו זיך, — מיין נשמה איז פול מיט טרויער און וואוהין זאָל איך געהן צו געפינען רוה.

און ער איז צוגעפאַלען מיט'ן פנים צו דער ערד, און דער רוח הקודש האָט גענומען ארויסלייכטען פון זיינע טיפע, פאַרבענקטע אויגען און ער איז אזוי לאַנג געלעגען לעבען גאָט'ס הויז, וואָס איז געשטאַנען א שטילע און א ווייסע אויף א בערגעל אין שאָטען פון מאַנדעל־בוימער.

דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבען פון דער ערד און איז פאַמעליך אוועק מיט דער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום ברייטען וועג אין טאָל. ער האָט ניט געוואוסט, וואוהין און צו וואָס ער געהט און אזוי איז ער געגאַנגען א גאַנצען טאָג און מיט אמאָל האָט ער זיך דערזעהן לעבען א גרויסער שטאָדט און אז די זון זעצט זיך שוין הינטער איהרע הויכע ווייסע טורעמס.

און ווידער איז איהם געוואָרען זעהר אומעטיג, און ער האָט שטיל גערעדט צו זיך:

— גאָט, דיין וועלט איז פול מיט טרויער און די מענשען ארום זיינען קראַנק און איינזאַם. מיין נשמה געהט אויס פון וועה. וואוהין זאָל איך געהן זוכען רוה?

און עס האָט איהם א ציה געטאָן ווייטער. אין א פּאָר טעג ארום איז ער אָנגעקומען קיין גליל אין א פרוכטבארען טאָל, וואָס איז

געווען באַדעקט מיט אַ פּילפּאַרביגען טעפּיך פון העל־רויטע מאָן־בלומען, אַדאָניסען און פיילכען.

און אין יענעם טאָל האָט געוואוינט אַן אַלטער רייכער אידי־שער פּרינץ. ער האָט געהאַט אַ סך צוויי הויקערדיגע קעמלען, שוואַר־צע אָקסען און דינפּיסיגע ציגען. זיינע דריי זיהן זיינען געפאַלען אין מלחמה, די פרוי איז געשטאָרבען, און ער האָט דערלעבט זיינע טעג מיט זיין בת יחידה רבקה, וואָס איז איהם געווען טיי־ערער ווי דער שיין פון זיינע אויגען.

די פּאַסטוכער פון יענעם טאָג פלעגען שטאַרק בענקען נאָך איהר, און זייער טרויער און ליבע אויסגיסען אויף פּייפלאַך אין די שטילע נעכט. נאָר צו אַלע בחורים איז געווען קאַלט איהר האַרץ. און די שעהנע יונגע פּרינצעסין מיט די שוואַרצע צעפּ און שלאַנקע פיס מיט קליינע טריטלעך איז שטענדיג אַרומגעגאַנגען אַליין אָדער מיט איהר אַלטען פאָטער און אַלע אַלע אַרום און אַרום אין טאָל האָבען געוואוסט, אַז די מיידעל ליידעט פון אַ שווערער מרה שחורה און זוכט דעם טויט. און ווען אבשלום איז געקומען אין טאָל און האָט דערזעהן רבקה'ן מיט איהר פאָטער אין אַריינ־גאַנג פון זייער גרויסען הויז מיט מאַרמאָרנע קאָלאָנען, איז ער געבליבען שטעהן אַ פאַרטראַכטער. און זי האָט אויף איהם אָנ־געשטעלט איהר אָנגעצויגענעם בליק און געפרעגט ביים פאָטער:

— ווער איז דער יונגערמאַן? ער האָט אַ פּנים פון אַ נביא און איז וואונדער שעהן.

— דאָס מוז זיין איינער פון די פּאַסטוכער פון די וויסטע־נישען פון יהודה, — האָט געזאָגט, אַ קוק טוענדיג אויף אבשלום'ען דער אַלטער פּרינץ. — זיי וואַנדערען אָפט אַרום איבער דעם טאָל. אַלע זיינען זיי שלאַנק און שעהן און זאָגען נביאות.

— פאָטער, וואָס פאַר אַ אויגען ער האָט! — איז געוואָרען באַצויבערט די פּרינצעסין און זיי זיינען אַריין אין הויז.

און אבשלום איז געבליבען אין טאָל ביי די פּאַסטוכער. איי־נער פון זיי האָט איהם דערקענט און אַלעמען דערצעהלט אַז ער איז אַ נביא און היילט און טרייסט קראַנקע און בעט פאַר זיי רחמים.

און די שעהנע פּרינצעסין רבקה האָט ווידער געזוכט דעם טויט און געוויינט און געיאָמערט דורך די נעכט און אָנגעוואָרפען אַ שווערען אומעט אויפ'ן אַלטען פּרינץ.

און איינער פון זיינע פּאַסטוכער האָט איהם דערצעהלט וועגען אבשלום׳ען און דער פּרינץ האָט געהייסען מען זאָל ברענגען דעם נביא צו איהם. און ווען אבשלום איז געקומען צום פּרינץ, איז ער געווען מיד און שוואַך און אין די אויגען זיינע האָט געלויכטען דער רוח הקודש. און דער פּרינץ האָט געזאָגט:

— איך האָב איין־איינציגע טאָכטער. איהר איז שווער דאָס לעבען און זי זוכט דעם טויט. זי איז שעהן, יונג און רייך. מען זאָגט, אז דו היילסט קראַנקע. וואָס דו ווילסט וועל איך דיר געבען, נאָר טרייב אַרויס פון איהר נשמה דעם בייזען אומעט און פאַריאָג די שלעכטע גייסטער, וואָס געהען נאָך איהר ווי אַ שאָטען און גיבען איהר ניט קיין רוה.

און אבשלום האָט געפרעגט:

— וואו איז זי, די טאָכטער דיינע?

און דער אַלטער פּרינץ האָט איהם אריינגעפיהרט אין איהר צימער, וואָס איז געווען באַצירט מיט גאָלד און זילבער און מיט פיגורען אויסגעשניצט פון טייערע העלפאַנט־ביינער. און דער יונגער נביא איז טרויעריג שטעהן געבליבען אין טיר, ווען ער האָט דערזעהן די קראַנקע פּרינצעסין. זי איז געזעסען אין אַ ווינקעל און מיטביידע הענט געהאַלטען צוזאַמענגעדריקט איהר קאָפּ, די אויגען, ווי סאַפּירען, זיינען געווען ברייט און צושראָקען פאַנאַנדערגעעפענט און אַ בייזער אומעט האָט געלויכטען אין זיי.

— טאָכטער מיינע! האָט אַרויסגערעדט דער אַלטער פּרינץ.

די מיידעל האָט דערזעהן אבשלום׳ען און איז אויפגעשטאַנען. איהרע צוויי דיקע שוואַרצע צעפּ האָט זי אַראָפּגעלאָזט אויף דער ברוסט. זי האָט אַ קוק געטאָן אויף זיין שלאַנקען דאַרען קערפּער, וואָס איז געווען אָנגעטאָן אין אַ לאַנגער ווייסער לייווענטענער העמד. אויף זיינע לאַנגע געדיכטע האָר און צאַרטען לאַנגליכען פּנים מיט די גרויסע פאַרבענקטע אויגען — און געפרעגט:

— ווער ביזטו?

— שוועסטער מיינע, — האָט געענטפערט אבשלום, — איך בין געקומען פון די ווייסטע בערג פון יהודה. מיין פאָטער איז אַן אָרימער טעפּער און מיך האָט גאָט באַשטראָפט מיט וועה און אומעט און געהייסען טרייסטען און היילען קראַנקע. און איינמאָל בין איך אַזוי געזעסען אויף מיין שטיין לעבען גאָט׳ס הויז

און מיט אמאָל בין איך צונעפּאַלען צו דער ערד, און ווען איך בין אויפגעשטאַנען, האָב איך אין מיין נשמה דערהערט אַ קול, אַז איך זאָל פאַרלאָזען מיין אָרים דערפעל און געהן אין דער וועלט ליידען מיט ליידענדע, און טרייסטען זיי און בעטען רחמים. און איך בין געקומען אהער צו דיר, יונגע פּרינצעסין, צו פאַריאָגען דיין שווערען אומעט.

און אזוי האָט אבשלום נאָך לאַנג גערעדט צו דער קראַנקער. זי האָט געקוקט אויף איהם און אַלץ ליכטיגער איז געוואָרען איהר פּנים און אלץ ווייטער זיינען אָפּגעטראָטען פון איהר די שלעכטע גייסטער און דער בייזער אומעט איז אוועקגעפלויגען אויף זיינע שווארצע פליגעל.

און אזוי פלעגט דער אַלטער פּרינץ אָפט ברענגען דעם יונגען נביא צו זיך אין הויז. און אמאָל, אין די ברענענדיגע הייסע נאָכ־מיטאָגען, ווען די שפּעלעך אין טאָל פלעגען מיט אראָפּגעלאָזענע קעפּ פויל צופען די זאפטיגע גראָזען, פלעגט זיך אבשלום מיט רבקה'ן טרעפען ביים טייכעל און דאן ווידער צו איהר רעדען און רופען זי דינען גאָט און העלפען ליידענדע.

און איינמאָל האָט פּלוצים אבשלום דערהערט אַ גרויס גע־וויין און יאָמער, וואָס האָט זיך געטראָגען פון פּרינץ'ס הויז. די קלאָגערקעס זיינען שוין אָנגעלאָפען ווי שווארצע פויגעל און האָבען געדרעהט פאר די אויגען מיט די רויטע טיכלעך און געשריען:

— ווינד און וועה איז אונז, די פּרינצעסין איז געשטאָרבען.

דער אַלטער פּרינץ איז ארומגעגאַנגען איבער די פּוסטע צי־מערען און געוויינט אויפ'ן קול.

מען האָט געפונען זיין טאָכטער אַ טויטע אין בעט.

צוויי טעג פריהער איז זי ניט ארויס פון איהר צימער און מען האָט נאָר געהערט, ווי זי רעדט מיט די שלעכטע גייס־טער, וואָס געהען נאָך איהר נאָך און מאַטערט זיך פון אומעט.

און אבשלום איז צוגעגאַנגען צום פּרינץ'ס הויז און זיך אָפּ־געשטעלט ביים טיר.

— הערט אויף צו וויינען, — האָט ער געזאָגט צו די קלאָ־גערקעס, — אַ נס, אַ גרויסער נס וועט געשעהן.

און מען האָט איהם אריינגעפיהרט אין צימער, וואו די פּרינ־צעסין איז געלעגען אויף דער ערד אַ טויטע, און ער האָט זיך אראָפּ־

געלאָזט אויף די קני ביי איהר קאָפּ און, שטיל גענומען גלעטען איהרע האָר, די בלאַסע צארטע באַקען און שטערען, און האָט אלץ געריעדט גוטע, ווארימע ווערטער און געבעטען זי אויפשטעהן. און די יונגע פרינצעסין האָט פאמעליך גענומען אויפמאכען איהרע אויגען און אַ מידער ליבער שמייכעל האָט זיך באוויזען אויף איהרע בלאַסע ליפּען.

און אַלע ארום זיינען צוגעפאלען צו דער ערד און גענומען זינגען שבחים צו גאָט און צו זיין גרויסען נביא, וואָס איז געקומען פון די וויסטע בערג פון יהודה.

און פון דאַמאָלט אָן פלעגען די פאסטוכער פון טאָל באזינגען די ליבע פון דער יונגער פרינצעסין צום אָרימען טעפּער'ס זוהן, די ליבע, וואָס איז געווען שטארקער פון טויט.

די בלויע פויגלען.

דאָס איז געווען אין א צייט ווען איבער די וויסטענישען פון יהודה האָט זיך געטראָגען א שווערער הונגער און די בייזע נויט איז געשטאַנען ביי די טירען פון יעדען ליימענעם הייזעל און גע־קראַקעט און געשריען ווי די שווארצע ראָבען אין די פינסטערע קאַלטע הערבסט־נעכט ערגעץ וואו אין ווייטען צפון. און אין יע־נער צייט, אין א טרוקענער געגענד לעבען אן אור־אלטען קבר פון א אידישען נביא, איז געשטאַנען א קליין דערפעל פון עטליכע שטיב־לאך און מיט א ברונעם, ביי וועלכען עס איז געלעגען א גרויסער שטיין. די אידען פון יענעם דערפעל זיינען געווען זעהר פאר־אָרימט נאָך פון פריהער. די ערד ארום און ארום איז געווען א מאגערע, א שטיינערנע, און ווי זיי האָבען זיך ניט געמאַטערט איבער איהר מיט זייערע פארצייטיגע סאָבעס, האָט זי זיי נישט געקאָנט צו זאַט ערנערען.

און עס האָט געטראָפען אז ביים אָרימסטען פון די ערד־ארביי־טער איז אויסגעוואקסען א זוהן עזרא, און ער איז געוואָרען שעהן און שטארק ווי א יונגער דעמב אין דער גרינקייט פון פריהלינג.

און איינמאָל, אין א זומער־אָווענט, ווען איבער די בערג פון יהודה איז אויפגעגאַנגען א רויטע לבנה, האָט ביי דעם דערפעל לעבען ברונעם זיך אָפּגעשטעלט א קאַראַוואַן. די טרייבער פון קאַ־ראַוואַן, מענער פון אן אנדער פאָלק, האָבען אָנגעטרונקען די קעמ־לען און שוין געוואָלט ציהען ווייטער, נאָר דאָ איז צו זיי צוגע־קומען עזרא, געבענשט זייער אָנקומען, און זיי פארבעטען צו זיך. די טרייבער האָבען די גאַסטפריינדליכקייט מיט דאנקבארקייט אָנ־גענומען. און אביסעל שפּעטער זיינען עזרא, זיין פאָטער און די געסט געזעסען ביי פייער און שטיל גערעדט וועגען די ווייטע לענ־

דער איבער די בלויע ימים, וואו מענשען באָדען זיך אין גאָלד און וואו די פרויען זיינען ווייסער פון שניי און זיסער ווי האָניג.

— אָ, גאָט, — האָט עזרא אָפּגעזיפּצט, און זיינע גרויסע שווארצע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט אַ פייער פון בענק־שאַפט, און דאָס האַרץ האָט איהם אַזוי שטאַרק גענומען ציהען אין יענע ווייטע וואונדערליכע לענדער.

און נאָך האָט דערצעהלט איינער פון די טרייבער פון קאַ־ראַוואַן, זעהר אַן אַלטער מאַן, אַז אויף די ימים איז דאָ אַ אינזעל און דאָרטען פליהען ארום בלויע פויגלען וואָס רעדען אַ מענשליכע שפּראַך און ווייסען אַלע סודות פון דער וועלט, און ווער עס קען איינע פון זיי כאַפּען, ווערט גליקליך, רייך און באַריהמט און דער טויט קען יאָהרען לאַנג ניט אַריין אין זיין הויז.

נאָר די פויגלען איז שווער צו כאַפּען, ווייל זיי ווייסען, אַז מענשען זיינען שלעכט און פליהען אימער הויך, הינטער די וואָל־קענס אין הימעל אריין, ארום דעם כסא הכבוד.

— אָ, גאָט, — האָט ווידער אָפּגעזיפּצט עזרא און איז לאַנג געלעגען פאַרטראַכט ביים פייער.

שפּעט אין אָוונט האָבען זיך די געסט לאַנגזאַם אויפגעהויבען, אָפּגעזעגענט זיך מיט'ן באַלעבאָס און געזעצט זיך אויף די קעמלען.

און דער קאַראַוואַן האָט זיך אָוועקגעצויגען ווייטער, מעלאַנ־כאָליש קלינגענדיג מיט די גלעקלאַך אין דער טיפער שטילקייט פון דער רוהיגער זומערנאַכט.

עזרא איז געשטאַנען אויפ'ן שטיין ביים ברונעם, האָט לאַנג נאָכגעקוקט דעם קאַראַוואַן, און די לבנה איז שוין ארויס פון די בערג און געשוואומען אין דערמיט פון הימעל, באַגיסענדיג די שווארצע וויסטע געגענד מיט אַ פּאַספּאַריש נעהיימניספולען ליכט.

און דערנאָך איז עזרא אַוועק אין צווייטען דערפעל, וואו זיין געליבטע האָט געוואוינט, די יונגע שעהנע רחל. פון ווייטען האָט ער געהערט, ווי די נויט שרייט ביי איהר טיר, ווי אַ שווארצע ראָב אין דער נאַכט.

— קרא, קרא, קרא.

ער האָט אָנגעקלאַפּט אין פענסטער און זי איז ארויס צו איהם אַ שטילע, אַ מידע, איהרע פולע ליפּען זיינען געוועז בלאַס

און פארשמאכט פון הונגער און די אויגען האבען געברענט מיט א פיבערדיגע שיין.

ער האט איהר דערצעהלט וועגען די טרייבער פון קאראוואן, וועגען די ווייטע רייכע לענדער אריבער די ימים און וועגען יענעם אינזעל וואו עס געפינען זיך די בלויע פויגלען, וואס רעדען א מנשליכע שפראך, ווייסען אלע סודות פון דער וועלט, און ווען מען כאפט איינע פון זיי, ווערט מען רייך, שטארק און באריהמט. און אז ער האט באשלאסען געהן זוכען די פויגלען און שפעטער באגליקען זיין ארים לאנד.

און א גאנצע נאכט האבען זיך עזרא'ן גע'חלום'ט, וויים־לויי־ביגע מיידלאך מיט בלויע אויגען, אנגעטאן אין לייכטע, זיידענע קליידער, ווי בת מלכות. אין גלייכע שורות זיינען זיי געגאנגען נאך וואסער צום זילבערדיגען פאנטאן און זייערע גאלדענע קרוינען האבען געפינקעלט מיט בריליאנטען. און דער אינזעל האט זיך איהם גע'חלום'ט און א גרויסער בלויער פויגעל האט גערעדט צו איהם מיט א מענשליכער שפראך און דערצעהלט פון אוצרות וואס זיינען באהאלטען אין די בערג פון זיין לאנד, און אויף מארגען איז עזרא שוין ניט געגאנגען אין פעלד אריין.

— לאזט מיר געהן אין ווייטען לאנד אריין, — האט ער גע־זאגט צו זיין פאטער און מוטער. — איך וועל ווערען רייך און באריהמט.

— וואוהין וועסטו געהן? — האט די מוטער זיך צעוויינט.

— דריי קינדער האב איך געהאט. האט איינעם א שלאנג געטויט, די שוועסטער דיינע איז בלינד געווארען, און דו ווילסט אונז אויך פארלאזען. דער הונגער איז גרויס און דו וועסט פאלען אין וועג.

נאר דער פאטער האט געזאגט:

—געה! און זאל גאט בענשען דיין וועג.

און אויפ'ן צווייטען פריהמארגען, עס האט נאר גענומען לייכטען אויפ'ן הימעל, האט עזרא זיך געלאזט אין ווייטען וועג, באגלייט מיט די ברכות פון טאטען און דעם געוויין פון דער מאמען און דער געליבטער. ער איז געגאנגען דריי טעג און דריי נעכט, ביז ער איז ענדליך אנגעקומען צו די ברעגען פון גרויסען בלויען ים. אויפ'ן וועג האבען זיך איהם פארגעשטעלט גערטנער, פאנטאנען,

גרויסע מויערען און הויכע שעהנע טורעמס. ער איז ווייניג־וואָס געשלאָפען און כמעט פארגעסען אָן שפייז.

זעהט עזרא אויפ'ן ברעג שטעהט אַ שעהנער, שטארקער יונג, מיט אַ ברוינעם פנים, מיט אַ דרייסטען אדלער־בליק, און קוקט אין דער ווייטקייט אריין.

— שלום עליכם! — האָט עזרא געזאָגט.

— עליכם שלום — האָט דער יונג געענטפערט — פון וואַנען געהסטו?

— איך געה פון אַן אָרים דערפעל אין אַ ווייטען לאַנד אריין צו זוכען רייכקייט און באַריהמטקייט. זאָג מיר, וואו געפינט זיך יענע שטאָט, וואָס מען קאָן פון דאָרט אריבערשווימען דעם גרויסען ים.

— יענע שטאָט איז ניט ווייט — האָט דער יונג געזאָגט. — קוק, אָט ווייזען זיך די שפיצען פון איהרע טורעמס. פארנאַכט געהט אָפּ אַ שיף צו יענעם אינזעל, צו וועלכען דו שטרעבסט. אייל זיך, זיי געשיקט און געדענק, אַז גאָט איז מיט דעם, וואָס וואַגט.

און עזרא איז ווייטער געגאַנגען און אָט זעהט ער: עס זיצט אויפ'ן ברעג אַן אַלטער אין שמאַטעס, אַן איינגעדאַרטער ווי אַ סקעלעט, און קוקט אויף די כוואַליעס, ווי זיי קומען מיט אַ האַסטיגען רוישען צו לויפען און לויפען אָפּ צוריק, און אַזוי אייביג.

— שלום עליכם! — האָט עזרא געזאָגט.

— עליכם שלום — האָט דער אַלטער געענטפערט און אויפגעהויבען אויפ'ן יונג זיינע טרויעריגע אויגען.

— פון וואַנען געהסטו?

— איך געה פון אַן אָרים דערפעל אין אַ ווייטען לאַנד זוכען רייכקייט און רוהם.

— זוהן מיינער, — האָט דער אַלטער געזאָגט, — קעהר זיך אום צוריק צו דיין פאָטער, מוטער און געליבטער און געה ווי פריער נאָך דער סאָכע. דער הונגער וועט פארביי און גאָט וועט ווידער שיקען זיין ברכה אויף די פעלדער. רייכקייט און באַריהמטקייט זיינען גלייך ווי די כוואַליעס: אָט קומען זיי אָן און אָט געהען זיי אַוועק. זיי האַלטען זיך נישט אויף תמיד. דאָס רוישען זייערס

פילט נאָר אָן די נשמה מיט זאָרג און בענקשאַפט. נאָר עזרא איז ווייטער געגאַנגען און איז ענטדליך אָנגעקומען אין דעם פאַרשפּראָכענעם לאַנד, אין דעם לאַנד פון רייכקייט און גליק.

* * *

און ווען נאָך פילע יאָהרען וואַנדערונגען איבער ווייטע פרעמדע לענדער און אינזלען, אן אויסגעמאַטערטער פון נויט און איינגען זוכען די בלויע פויגלען, וואָס טראָגען זיך הינטער די וואָלקענס אין הימעל אַריין אַרום דעם כסא הכבוד, איז עזרא צוריק געקומען צו די ברעגען פון יהודה, האָט ער נאָך אַלץ געטראָפען דעם אַלטען ביים ים אין זיינע שמאַטעס. מיט טרויעריגע אויגען האָט נאָך אַלץ דער אַלטער געקוקט אויף די כוואַליעס, ווי זיי קומען מיט אַ האַסטיגען רוישען צולויפען און לויפען אָפּ צוריק. און אַזוי אייביג.

א מלאך איז פארבייגעפלויגען

(א פאלעסטינער אידיליע)

.1

נעקומען איז דער פריהלינג. אין א פרעהליכען שוידער און אין א זיסער מידקייט האט געגרינט די הייליגע ערד. אין שניי־ווייסע געוועגדער ווי כלות, האבען זיך באפוצט די מאנדעל־בוימער, פאנאנדערגיסענדיג ווייט ארום כוואליעס ריח. זעל־טען שעהן איז געווען דער פריהלינג אין דער קליינער קאלאניע, וועלכע האט זיך מיט איהרע ווייסע הייזלאך און אראנזשען־גערט־נער צוגעטוליעט צום ברעג ים אין גרויסען עקאליפטוס־וואלד. און אין לבנה־נעכט, ווען דער וואלד פארטראכט זיך צוהערענדיג צום אייביגען ים־גערויש, פלעגען די קאלאניסטען־טעכטער שפא־צירען מיט די ארבייטער איבער די אלעען, זינגענדיג די מעלא־דישע מזרח־לידער, פול מיט צערטליכקייט און ליבע.

איינמאל אין א בלאסער, לינדער נאכט איז דער יונגער ארבייטער שמעון, וועלכער איז ניט לאנג נעקומען פון יהודה, אוועק צו א קאלאניסט בעטען ארבייט. איינזאם האט ער זיך געפיהלט אין זיין נייעם פלאץ. און אין דעם פריהלינגס־אווענט האט ער זיך קיין ארט נישט געקאנט געפינען און זיין נשמה האט געגאנגט פון בענקשאפט.

ביים קאלאניסט אין שטוב איז געווען פינסטער. אויפ'ן שוועל, איינגאנצען אין ווייסען, איז געזעסען א יונגע מיידעל און שטיל געזונגען. זי האט געהאט א שווארץ־חן'עווריג פנים און גרויסע בלויע אויגען.

— דער טאטע איז אין דער היים? — האט שמעון געפרעגט, קוקענדיג אויפ'ן מיידעל.

— ער קומט באלד, — האָט זי געענטפערט.

שמעון האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין, וואָס איז געלעגען ביי דער וואַנד און האָט זיך פארטראַכט. און דאָס מיידעל האָט העכער אָנגעהויבען זינגען, אָנפילענדיג די זילבער בלויע לופט מיט די טענער פון איהר צארטען קול.

פלוצים האָט זי זיך אָפּגעשטעלט און געפרעגט שמעון'ען:

— פון וואַנען ביזטו געקומען? פריהער האָב איך דיך דאָ קיינמאָל ניט געזעהן.

—איך האָב געארבייט אין יהודה, — האָט ער געענטפערט.

ערגעץ אין וואַלד האָט אָהן ווערטער געזונגען אַן אראבישער וועכטער. זיין ליד האָט אבל'דיג געקלאָגט און שמעון'ען איז גע־וואָרען אומעדיג פון דעם מאָנאָטאָנעם ניגון.

— דער וועכטער זינגט, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט. — זיין שעהנע כלה איז געשטאָרבען און איצט בענקט ער און קלאָגט אַלץ נאָך איהר.

זי איז אנטשוויגען געוואָרען.

די פולע לבנה איז ארויסגעשוואומען פון אונטער די וואָל־קענס, און דער וואַלד האָט ווידער אָנגעהויבען שטראַהלען און פינקלען.

אויפ'ן וועג האָט זיך באוויזען מרים'ס פאָטער. הינטער איהם, מאָרנע שאָקלענדיג זיך, איז נאָכגעשוואומען זיין שווארצער, הויקערדיגער שאָטען.

— מען ווארט אויף דיר, — האָט מרים געזאָגט, געהענדיג איהם אנטקעגען.

גוט, מען האָט מיר שוין געזאָגט, — האָט ער זיך געווענדעט צו שמעון'ען, — קאָנסט זיך מאָרגען שטעלען ארבייטען.

שלום, — האָט שמעון געזאָגט און א נייג געטאָן זיך צום מיידעל.

שלום! — האָט דער אלטער געענטפערט און איז אריין מיט מרים'ען אין שטוב.

שמעון האָט נאָך לאַנג געבלאָנדזשעט איבער דער קאָלאָניע. אַלץ שעהנער איז געוואָרען די נאַכט. דער פארשלאָפענער טייכעל אונטער'ן „גאָלדענעם בארג" פון דער קאָלאָניע, האָט זיך איבער־געגאָסען מיט זילבערנע שטראָמען און א טיפער סוד האָט זיך

ווי אין וואלד פארבארגען. פריהמארגענס האבען די בוימער, די גרעזלאך און די פעלד־בלומען, גיסענדיג פון שמחה אלמאז־טרערען, אנגעהויבען זינגען צוזאמען מיט די פויגעל א מארגען־תפלה דער אויפגעהענדער זון. די ערד האט זיך אקאמפאנירט. די גאנצע וועלט איז פול געווארען מיט א געזאנג, און פון די בלויליכע הימלען האט גאט צו דער ערד א שמייכעל געטאן.

.2

שמעון איז פריה ארויס צו דער ארבייט.

די זון האט געשפילט מיט איזומרוסען אין דעם טוי־נאסען גראז. פון ים האט געבלאזען א ווייכער ווינטעל, וועקענדיג אין הארצען שטילע טרוימען. אין דער זעלבער רגע איז פון וואלד ארויס אויפ׳ן וועג מרים.

— מרים, שלום! — האט זיך שמעון דערפרעהט.

— שלום! — האט דאס מיידעל געענטפערט, אראפלא־זענדיג איהרע אויגען. — איך האב ליב שפאצירען פריהמארגענס און קלייבען בלומען. איך באפוץ מיט זיי מיין צימער.

— זיי שאטען צו די אויגען, — האט שמעון געזאגט. — טראג זיי ניט צו צום פנים. דאס זיינען אנעמאנען.

— איך ווייס. און אט האב איך געפונען א בלויע פיילכען. זעה נאר ווי צארט זי איז.

געשטאנען איז מרים איהם אנטקעגען א צויבערענדע, א שעהנע און שטראהלענד איז געוועזען דער גלאנץ פון איהרע אויגען, און די יוגענד איהרע איז געוועזען ווי א ראזיגער פריהמארגען אין וואלד. שמעון האט אנגענומען דאס מיידעל פאר׳ן האנט. זי האט אויפגעציטערט און א שוואכע רויטקייט האט זיך אנגעצונדען אויף איהרע דונקעלע באקען.

— איך בין איצט געגאנגען און וועגען דיר געטראכט, — האט ער געזאגט, אריינקוקענדיג דער מיידעל אין די אויגען.

זי האט איהר קאפ אראפגעלאזען און די בלום איז ארויסגע־פאלען פון איהר האנט. איבער זיי איז דורכגעפלויגען א מחנה פויגלען, הויך צוויטשערענדיג.

— שפעטער וועל איך קומען אין גאָרטען און מיר וועלן צוזאמען שניידען די אפּעלסינען, — האָט מרים געזאָגט.

זי האָט אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ און איז פארשוואונדען הינטער די ביימער. ער האָט איהר לאַנג געקוקט און געטראַכט:

— אפשר וועט זי מיך ליב באַקומען.

א געדיכטע, שאָטענדיגע אלעע האָט ארומגערינגעלט די באַיארע, וואוהין שמעון איז געגאַנגען ארבייטען. ביים טויער פון גאָרטען, אויף א שטיין, איז געזעסען דער וועכטער, א יונגער, ברייט־ביינער, אָפּגעברענטער בחור.

— אשר, איז נאָך קיינער ניט פאַראַן? — האָט שמעון א פרעג געטאָן.

— דאָרטען זיינען חנה און בנימין, — האָט דער וועכטער אָפּגעענטפערט. — שמעון, האָסט געמערקט ווי חנה ווערט מיט יעדען טאָג שעהנער. אז זי גיט א קוק אויף דיר, איז גלייך ווי די זון וואָלט אין פּנים א שיין געטאָן. אָך, איז דאָס א מיידעל.

חנה איז געווען די בעסטע ארבייטערקע אין קאָלאָניע. אן אָפּגעברענטע פון דער זון, א בויגזאמע ווי א יונגע צווייגעל, מיט א ליבען, רופענדען שמייכעל אויף די פולע ראָזע ליפען. די יונגע ארבייטער האָבען געבענקט נאָך איהר און קיינער פון זיי האָט ניט געוואוסט וועמען זי וועט אוועקגעבען איהר הארץ.

— שושנה קומט! — האָט שמעון געזאָגט — באלד וועלן מיר זיך שטעלען ארבייטען.

אויפ'ן וועג האָט זיך באוויזען מיט א קערבעלע אין האנד שושנה, די טאָכטער פון אָרימען שניידער. זעלטען ווען זי פלעגט זיך מיט עמיצען חבר'ן, און אן איינזאמע, אן אומעדיגע האָט זי שוין צייט איינינגע יאָהר געוואנדערט איבער די קאָלאָניעס.

— עס איז אזוי לאַנגווייליג, — האָט ווידער אָנגעהויבען דער וועכטער. — און צו חנה'ן איז נישט צוצוטרעטען. זי איז אן אומרוהיגע. אָך, מען דאַרף גאָר אוועק ערגעץ־וואו ווייט און אָן אלץ פארגעסען.

ער האָט מיט ביידע הענט צוזאמענגעדריקט זיין קאָפּ. אין די לאַנגע, שלאָפלאָזע נעכט, זיצענדיג אָנגעשפּארט ביי א בוים און צוהערענדיג זיך צום קלענסטען גערויש, פלעגט ער חלום'ען וועגען חנה'ן. אָט געהט זי איהם אַנטקעגען אין פעלד א געזונטע,

אַ גליקליכע מוטער מיט אַ קינד אויפ׳ן אָרעם ווען ער געהט צוריק פון דער ארבייט אַ מידער, מיט אַ קאַסע אויפ׳ן אקסעל. זי איז שוין ניט ווייט פון איהם און דאָס ראָזע קינד ציהט זיינע דיקע הענטלאך און לאַכט. און ארום און ארום שאָקעלט זיך שטיל דאָס פארטיגע, הויכע ברויט און די זון פארגעהט הינטער די איינענע בלויע בערג.

ווען דער טוי האָט אָפּגעטרוקענט אויף די אָראנזשען, האָבען זיי אָנגעהויבען ארבייטען. שמעון און בנימין זיינען געגאנגען מיט לייטערס און האָבען געשניטען די פירות פון די שפּיץ־בוימער. די מיידלאך האָבען געשניטען מעהר אונטען. לעבען יעדען איינעם איז געשטאַנען אַן אראבקע מיט אַ קאָרב אויפ׳ן קאָפּ, אין וועלכען זי פלעגט אָפּטראָגען די אָראנזשען אין אַ גרויסען הילצערנעם קאמער, וואו מען האָט זיי סאָרטירט, גע־וויקעלט אין פאפיר און געפּאקט אין קעסטלאך.

שושנה האָט געארבייט שווייגענדיג. חנה האָט געזונגען ווי אַ פויגעל ביים זונען־אויפגאנג, אויך געפּלאַפּעלט אָהן אן אויפהער מיט איהר שווארץ אויגיגער פאטמא, וועלכע האָט געהאַט קוילען־ברענענדיגע אויגען און געזונטע ווייסע צייהן.

— חנה, לאָמיר זיך בייטען מיט די אראבקעס, — האָט זיך אַ וויצעל געטאָן בנימין. — מיינע האָט אַן אויסזעהן פון אַ מכשפה.

— זי וועט צו דיר ניט געהן, — האָט חנה מיט אַ געלעכטער געענטפערט.

— פאטמא, וועסט געהן צו מיר?

— לאַ (ניין), — האָט די אראבקע געענטפערט, אַ שאָקעל געבענדיג מיט׳ן קאָפּ אזוי, אז די אָנגעהאנגענע מטבעות האָבען אַ קלונג געטאָן.

די זון האָט באַלויכטען מיט איהרע לעבעדיגע שטראַהלען די באַיארע, וואָרפענדיג פארשידענע צייכנונגען און גאָלדענע פלעקען איבער די שמאָלע אַלעען פון גאָרטען.

פּלוצים האָט חנה אָנגעהויבען זינגען, און בנימין האָט באַלד אונטערגעכאַפּט דאָס ליד. איינהערענדיג זיך האָט שמעון גע־חלום׳ט וועגען מרים׳ען.

— קום צו מיר, געליבטער מיינער, — רופט זי איהם. — לאָמיר געניסען פון דער ליבע ווי לאנג מיר זיינען נאָך יונג

און נישט אויסגעלאָשען איז נאָך דער פייער פון אונזער בלוט. די שטערען וועלען מיט זייער שיין אונז באַלייכטען, די בוימער וועלען אונז מיט א חופּה באַדעקען, די גראָזען און בלומען וועלען זייערע שמעקענדע ריחות צוגיסען.

פאַרנאַכט איז מרים א פאַרטראַכטע, א שטילע אוועק אין גאָר־טען, וועלכער האָט מיט זיינע שלאַנקע קיפּאַריסען געדונקעלט זיך אויפ׳ן זוים פון דער אונטערגעהענדער זון. דעם גאַנצען טאָג האָט זי געמאַטערט אַן אונפאַרשטענדליכע בענקשאַפט און זי האָט אליין דערמאָנט די פריהמאָרגענדיגע באַגעגעניש מיט שמעון׳ען.

— ער איז א ליבער, — האָט זי געקלערט.

ס׳ איז שוין געווען שפּעט, ווען זי איז געקומען אין באַיאַרע. די אַראַבּקעס האָבען שוין אָפּגעטראָגען די לעצטע קערב אַראַנזשען. שמעון האָט איהר געגעבען א שער און זי האָט גענומען פלינק שניידען די אָראַנזשען, ווערטלענדיג זיך מיט חנה׳ן. שמעון איז געשטאַנען נעבען איהר און זי פלעגט איהם אָפּט אָנריהרען מיט איהר יונגען, שעהנעם קערפּער. און געשמעקט האָט פון איהר קערפּער א ריח פון וואַלד און גרינע פעלדער און יעדעס מאָל ווען דאָס מיידעל פלעגט זיך צוריהרען צו שמעון׳ען, האָט א זיסע מידקייט זיין האַרץ אַרומגענומען.

חנה איז פלוצים שטיל געוואָרען און א געדיכטער שאָטען האָט באַדעקט איהר פּנים.

אָוונט־צייט, אין דער אַרבּייטער־קיך, האָט חנה, מאָרנע שמייכלענדיג, א פרעג געטאָן שמעון׳ען:

— פון ווען אָן האָסטו זיך עס באַפריינדעט מיט מרים׳ען? זי איז זעהר א שעהנע, נישט אמת?

— יאָ, א שעהנע, — האָט שמעון געענטפערט און איז אנט־שווינגען געוואָרען.

.3

עס איז געווען א קאַלטע נאַכט. א בייזער ווינד האָט גע־בלאָזען און דער וואַלד, ווי א ים אין א שטורעם, האָט טעמפּ גע־רוישט. שמעון איז געזעסען אין א ווינקעל פון זיין אָרימען חדר. בנימין, ליגענדיג אויפ׳ן געלעגער, האָט געקוקט אויפ׳ן פאַררוּיכערטען באַלקען און אונטערגעזונגען עפּעס א ניגון אָהן

ווערטער. אזוי האָט ער ליב געהאט צו זינגען אין שעה'ן פון איינזאמקייט, ווען זיין נשמה האָט זיך ערגעץ וואו געצויגען און פון בענקשאפט געוויינט. און הערענדיג איהם האָט שמעון וואכענדיגערהייד גע'חלום'ט, און געדוכט האָט זיך איהם, אז פארשוואונדען איז דער חדר, דער וואלד און בנימין.

— אומעדיג איז מיר — האָט פלוצים א זאָג געטאָן בנימין, און אויפשטעהענדיג פון בעט האָט ער אָנגעהויבען שפאנען אי־בער'ן חדר — וואָס פאר אן אומרוהיגע נאכט! אין אזעלכע נעכט איז גוט צו חלומ'ען מיט א געלעכטער וועגען פריהלינג... און מיר... מיר וועלען פארפאלען ווערען דאָ אָהן לעבען. מיר איז קאלט, און אונז אלעמען איז דאָ קאלט אָהן ליבע. נישטאָ קיין מיידלאך ביי אונז. און ארום — דער וואלד, דער ים, די גרינע בערג, לאָנקעס באדעקט מיט בלומען. עס איז געווען א צייט, ווען אונזערע מיידלאך האָבען געפּאַשעט שאָף און געהיט די וויינ־גערטנער. זיי האָבען געזוכט זייערע געליבטע אין די בערג, זינ־גענדיג „שיר השירים" און איצט, מידע און בלאסע, פיהרען זיי טרוקענע, קלוגע שמועסען. אויך מיר, שמעון, טויגען ניט פאר א ניי, געזונט לעבען. מיר זיינען זעהר צובראָכען, ביי אונז איז ניט פאראן קיין שטארקער רצון. דאָ דארף מען האָבען געזונטע, גלויבענדע מענשען.

ער האָט זיך ווידער א וואָרף געטאָן אויפ'ן געלעגער, און באהאלטען זיין פנים אין קישען. און נוצלאָז האָט זיך איהם געדוכט איז זיין ארבייט אין אייגענעם לאנד, און נעגלוסט האָט זיך איהם אלץ ווארפען און אוועקגעהן.

— אוועקפאָהרען ערגעץ ווייט — האָט ער ארויסגערעט, אראָפּדרעהענדיג דעם קנויט פון לעמפּעל.

שמעון האָט געשוויגען. ער האָט געטראכט גאָר וועגען עפּעס אנדערש. מרים האָט איהם גראד אָנגעטראָפען אין דער פריה אין וואלד פאר'ן אוועקגעהן. געבענדיג איהם א בלום, האָט זי שטיל געזאָגט:

— קום אריין צו מיר אין אָוונט, דער טאטע איז אין דער פריה אוועקגעפאָהרען אין שטאָט אריין און וועט מסתמא דאָרט לאנג פארבלייבען. ווייסט, אונזער ווייסער פערד איז גע'פגר'ט

און דער פאטער וויל קויפען א נייעם. ער וועט ניט אזוי גיך קומען צוריק.

היינט אין אווענט וועט ער זיין אין איין צימער און וועט איהר קאנען זאגען וועגען זיין ליבע. ווי פרעהליך און אומרוהיג זיין הארץ קלאפט. נאכדעם האט זיך געצויגען א לאנגער אומ־ענדליכער טאג! אט האט דער זונען־אונטערגאנג באדעקט מיט א העל־רויטען גלאנץ דעם גאנצען הימעל און איינגעהילט אין דעמערונג די בערג־שפיצען. אין זעלבען טאג, געהענדיג פון דער ארבייט, האט חנה געזאגט:

— שמעון, היינט וועט זיין א פינסטערע נאכט. איך וועל צו דיר קומען, און מיר וועלען געהן ווייט אין וואלד אריין, צום ים צו. איך האב ליב פינסטערע נעכט. מיר וועלען הויך זינגען און שיסען. גוט? — איהרע אויגען האבען זיך אנגעצונדען און א רויטקייט האט איהר פנים באדעקט.

— היינט וועל איך ניט געהן — האט שמעון א זאג געטאן — קום מארגען, חנה.

—איך וועל אליין געהן. עס איז דאך אזוי גוט איבער'ן וואלד צו בלאנדזשען אין א שטארק פינסטערער נאכט.

און מרים האט פארפוצט איהר צימער מיט בלומען און אנ־געטאן איהר שעהנסטע שבת'דיגע קלייד. פארנאכט האט זי זיך פארקלערט צוגעזעצט צום פענסטער. דער לעצטער שטראהל פון דער אונטערגעהענדער זון האט באגילט איהר בלאנדען קאפ, גליטשענדיג זיך איבער איהר פנים. דערנאך איז אנגעקומען דער אווענט. מרים זיצט נאך אלץ ביים פענסטער אוןווארט. אט האט מען שוין די לעצטע ליד אין ארבייטער־קיך אבגעזונגען, דער פייער פון זייער קעראסין־לעמפעל איז אויסגעלאשען. אפשר איז ער קראנק געווארען — טראכט אומרוהיג דאס מיידעל. נאר ניין, אימיצער איז פון אונטער די בוימער ארויסגעגאנגען אויפ'ן וועג.

—דאס איז ער. ער קומט, ליבער מיינער!

זי האט פלינק פארמאכט דאס פענסטער און אנגעצונדען דעם לאמפ. א שטילער עניות'דיגער קלאפ אין טיר. זי האט אויפ־געציטערט.

— קום אריין!

— שלום! וואו האסטו אנגענומען אזוי פיל בלומען? זי האט איהם דערלאנגטביידע הענט.

— ביי דיר איז ווי אין א גארטען — האט שמעון ווייטער גערעדט, האלטענדיג איהרע הענט און קוקענדיג איהר אין איהרע בלויע אויגען.

זי האט איהם געבעטען זעצען זיך און געעפענט דאס פענס־טער. אויפ׳ן הויף האבען גערוישט די קיפאריסען, ווייט אין וואלד האט געשריען אן איינזאמער נאכט־פויגעל, און ערגעץ וואו האבען געוואיעט שאקאלען.

— דער ים רוישט! — האט שטיל אנגעהויבען מרים. — ס׳איז אומעטיג אין אזא מין אווענט. אט איהר, ארבייטער, זינגט אלע צוזאמען אין קיך ביי דער וועטשערע און אייך איז פרעהליך... און מיר איז אזוי אומעטיג.

מיט אמאל איז זי אנשוויגען געווארען.

— מיר איז ניט אומעטיג — האט שמעון געזאגט, — איך טראכט תמיד וועגען דיר. זינט איך האב דיך דערזעהן, קלער איך נאר וועגען דיר.

דאס מיידעל האט ברייט פאנאנדערגעמאכט איהרע אויגען און אראפגעלאזען דעם קאפ.

א ווייל׳ע האבען זיי געשוויגען. אין וואלד האט נאך אל׳ץ געשריען דער איינזאמער נאכט־פויגעל און געוואיעט האבען די שאקאלען.

— דו ביסט שעהן, מרים, און דיינע אויגען זיינען ווי די פיילכען אין אונזער וואלד.

— רעד נישט אזוי — האט זי א שעפטשע געטאן און צוגע־גאנגען צום פענסטער. נאר ער איז איהר נאכגעגאנגען, אנגע־נומען איהרע הענט און אנגעהויבען זי קושען. זי האט זיי ניט אוועקגענומען און איז געשטאנען פאר איהם א שטיל׳ע, ווי א אומעטיגע תפלה. א פרייד האט איהם ארומגענומען און ער האט גענומען רעדען וועגען זיין ליבע. זי האט זיך צוגעטוליעט צו איהם און פארמאכט די אויגען, א גליקליכע, מיט א שמייכעל אויף די ליפען.

— ליבער מיינער — האט זי קוים, קוים געשטעפטשעט — טייערער מיינער!

.4

שבת. אין א טיפע, שווארצע מחשבה איז פארזונקען דער עקאליפּטוס־וואלד. נידריג איבער׳ן גרויען ברויזענדען ים זיינען געשוואומען פּארמלאַזע, דונקעלע וואָלקענס און א געדיכטער נעבעל האָט באדעקט די ווייטע גליל בערג.

נאָך מיטאג האָבען איינינגע ארבייטער, און אויך שמעון, גע־קלערט אוועקגעהן צום זומפּ אויף געיעג נאָך ווילדע קאַטשקעס, אָבער ס׳האָט אָנגעהויבען שפּריצען אַ רעגענדיל און יעדערער איז אוועק צוריק אהיים. חנה איז געגאנגען מיט שמעון׳ען. שוין לאנג, אז זי האָט זיך געקליבען איהם עפּעס זאָגען, אָבער זי פּלעגט זיך אלץ ניט אנטשליסען. און אין דעם פּארוואָלקענטען טאָג האָט איהר הארץ שטארק געקלעמט פון וועהטאָג. מיטאָג צייט איז זי געזעסען א פּארטראכטע, און אומזיסט האָט דער שומר פון באיארא געזונגען די שעהנסטע לידער, זי איז די גאנצע צייט געזעסען און געשוויגען.

שוין פון פריהמאָרגען אָן האָט זיך שמעון געפּיהלט שוואך. דער קאָפּ האָט איהם וועה געטאָן און דער גאנצער גוף האָט גענאָגט.

— איך פיבער, — האָט ער געזאָגט, א ציטער טוענדיג.

חנה האָט אָנגענומען איהם ביי די הענט און געזאָגט:

— געה, לעג זיך צו, שמעון. איך וועל שפּעטער קומען צו דיר.

דער רעגען האָט גענומען שטארקער גיסען. זיי האָבען זיך אוועקגעשטעלט אונטער׳ן בוים.

— דו, חנה, האָסט שטארקע, אָנגעמאזאָליעטע הענט. אן אמת׳ע ארבייטערקע ביסטו. און בנימין קלאָגט זיך נאָך אויף אונזערע מיידלאך.

— ער איז גערעכט — האָט זי געענטפערט. — זיינען דען די קאָלאָניסטען־טעכטער ארבייטערקעס? מרים האָט צארטע, ווייסע הענט. נו, געה און לעג זיך, שמעון.

— יאָ, זי איז איננאנצען אזא צארטע, אַ ווייסע ווי א מלאך— האָט שמעון געזאָגט און א ליכטיגער שמייכעל איז דורכגעלאָפען איבער זיין פּנים.

חנה האָט זיך פּלוצים אומגעקערט צוריק און פֿאַרשווינדענדיג הינטער די בוימער איז זי אוועק צום ים. נאָך דעם איז זי אַריין צו שושנה׳ן און געקלאָגט זיך אויף איהר בײנקשאַפט און בײדע מיידלאך האָבען שטיל געוויינט.

שמעון איז אוועק אהיים.

— וואָס פאר א מאָדנע זי איז — האָט ער געטראכט, ציטער־ענדיג פון קעלט.

אין צימער האָט ער זיך אנידערגעלעגט אויף זיין הארטען געלעגער און צוגעדעקט זיך מיט׳ן אלטען פּאַלטאָ. דער פינסטערער טאָג האָט מיט א האָפנונגסלאָזען בליק פון גוסס געקוקט אין קליי־נעם, דונקעלען פענסטער, און האָט אָנגעפילט דאָס צימער מיט א שוויינענדען טרויער.

— מרים, דו וועסט ניט קומען צו מיר? — האָט שמעון גע־רעט פון היץ. — מיר איז הייס און שטיקענד.

פארנאכט איז געקומען חנה. שטיל איז זי אריינגעגאנגען און האָט זיך אוועקגעשטעלט נעבען זיין געלעגער. אין צימער איז געווען פינסטער.

— שמעון, דו שלאָפסט? — האָט זי געפרעגט און אָנגעבויגען זיך איבער איהם.

— דאָס ביסטו, חנה? ווען ביסטו געקומען? ווי פינסטער עס איז.

— אָט באלד וועל איך אָנצינדען דעם לאָמפּ — האָט חנה געזאָגט.

אין די שויבען פון די פענסטער האָט נאָך אלץ געקלאַפּט דער רעגען. חנה האָט אָנגעצונדען דאָס נאפט־לעמפּעל און דער אָרימער ארבייטער חדר האָט זיך באלויכטען מיט א דונקעלען שיין. די שאָטענס האָבען פלוצים אויפגעציטערט און זיך פאררוקט אין די ווינקלען. חנה האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן ברעג פון זיין גע־לעגער און אָנגעהויבען שטיל צו רעדען:

— שמעון ווייסט, איך קלייב זיך קיין גליל; קום מיט מיר, ליבער! מיר וועלען זיך באזעצען ערגעץ אויף א בארג, פון וואַ־נען מיר וועלען קאָנען זעהן אונזער לאנד. אויסבויען וועלען מיר זיך א קליין הייזעל אונטער די שאָטענס פון די אלטע בוימער

און וועלען לעבען אַ שעהן אַרבייטער לעבען. וואָס פאַר אַ תּכלית איז וואַנדערען איבער די קאָלאָניעס?

שמעון האָט געהערט און געקוקט אויף חנה'ן. ער האָט באַמערקט, אַז איהרע אויגען זיינען רויט פון טרעהרען, און האָט זיך זעהר פארוואונדערט.

— חנה, האָסט געוויינט? — האָט ער געפרעגט.

— יאָ, מיין פריינד! דאָס קומט זעלטען מיט מיר פאָר. מיט אַמאָל איז מיר געוואָרען שווער און די טרעהרען האָבען זיך אַליין אָנגעהויבען גיסען. איך וועל דיר אַמאָל דערצעהלען, פאַרוואָס איך האָב געוויינט. אָט, ווען מיר וועלען געהן אין גליל.

— אויף פּסח קלייב איך זיך קיין ירושלים. און נאָכדעם אפשר אויך אין גליל. טרוימען איז אַזוי שעהן, אָבער דאָס לעבען איז דאָרט שווער, און ווער ווייס, צי איך וועל דאָרטען קאָנען אַרבייטען.

— צו וואָס זשע ביזטו אַהער געקומען צו פאָהרען, ווען עס שרעקט דיר דאָס שווערע לעבען?

— ניט דאָס איז עס — האָט שמעון מיעד געענטפערט, — נאָרניט דאָס.

אין אָווענט האָט שמעון געקראַנקען היץ. חנה איז ניט אָפּגעטראָטען פון איהם און געוואַרט אויף בנימינ'ען. זי האָט אַראָפּגעדרעהט דעם לאָמפּ. שמעון האָט צייטענווייז געקרעכצט. דאַן פלעגט זיך די מיידעל אָנבויגען איבער איהם, שעפּטשען איהם ליבליכע ווערטער און פעסט, פעסט צודריקען איהרע ליפּען צו זיין הייסען, ברענענדיגען שטערען.

— וואו זיינען מיר? — האָט שמעון געפרעגט.

איהם האָט זיך געדוכט, אַז ער איז אין אַ טאָל, וואו עס שטעהט אַ ווייסע שוהל באַדעקט מיט שטראָמען פון לבנה שטראַהלען. וואו ניט וואו, ווי איינזאַמע וועכטער, שאָקלען זיך שטיל די הויכע פאַלמען. פון וויייטענס זעהט זיך איבער אַ פאַרגעסענעם קבר און איינזאמער קיפּאַרים. דער בענקענדער רוח אלהים שוועבט אין דער לאַזור לופט איבער דער ערד. ער געהט אַריין אין שוהל. עס איז פינסטערלאַך. אויף דער בימה ברענט אַ ליכט, וואַרפענ־

דיג א טונקעלען שיין אויף א זיך שאקלענדען זקן, וועלכער שעפּט־שעט א תפלה.

— דאס איז מיין טאטע! — וויל ער א געשריי טאן און קאן ניט.

.5

אין איינינע וואכען ארום איז געווען א יום טוב אין קאלא־ניע. דער וואלד האט זיך באלייכט מיט א פאנטאסטישען פלאם פון פלאקערענדע צוליינטע פייערען. די בחורים און די מייד־לאך, האלטענדיג זיך פאר די הענט, האבען געפיהרט ארום זיי קאראהאדען. זיי האבען געפאטשט אין די הענט, געשאסען אין דער לופטען, צורייסענדיג די נאכט שטילקייט און דאס שווייגען פון די פעלדער.

מרים האט אין דעם יום טוב אוועגט געלויכטען מיט אן אוי־סערגעוועהנליך שעהנקייט. טאנצענדיג אין קאראהאד, האט זי געהאלטען שמעונ'ען פאר'ן האנד, און ער איז געווען ווי אין א נעבעל פון דער נאהענטקייט פון זיין געליבטער מיידעל.

ווען די יוגענד האט זיך צוזייט איבער'ן וואלד, האט שמעון שטיל א שעפטשע געטאן מרים'ען:

— קום צום ים.

און זיי זיינען פארשוואונדען אונטער די בוימער, וואו עס האט זיך צווישען די באיארעס און וויינגערטנער געשלענגעלט דער וועג צום ים. אין דער נאכט האבען ניט געוואיעט די שאקא־לען, אנגעשראקענע פון דעם יום טוב'דיגען שיסען, און ניט אי־בערגערופען האבען זיך די וועכטער אראבער, וועלכע האבען רוהיג געדרעמעלט אין זייערע ביידלאך.

מיט מידע טריט זיינען זיי געגאנגען און געשוויגען. לידער טענער האבען זיך געטראגען פון דער קאלאניע, שטיל און לאנזאם אפשטארבענדיג איבער זיי. שמעון האט דערקענט צווישען זיי חנה'ס קול. זי האט ליידענשאפטליכער און העכער פון אלעמען געזונגען:

„חבקיני נא,
נשקיני נא
על עין ועל פה".

זיי זיינען צוגעגאנגען צום ברעג ים וואָס איז געווען באַ־גאָסען מיט א פאַנטאַסטישען לבנה־שיין. און זיך אָפּגעשטעלט פאַרוואונדערטע און באַצויבערטע. עס האָט געשיינט ווי אויף זיינע כוואַליעס וואַלטען שווימען וואַסער־מיידלאַך. מיט זילבערנע פאָדים פלעכטען זיי זייערע גרינע, רויטע, בלויע האָר, באַפּוצט די ברוסטען מיט גאָלדענע בלומען און וועבען א פאַר'כשופ'טען וועג צו לעגענדאַרען שלאָס פון ים־קעניג. מיט שטראַהלען נעה־מען זיי אדורך זייערע קערפּערס און פינקלענדיג מיט ברענענדיגע אַלאַמאַזען, לאַכען זיי הויך און ווייזען די שטערען זייערע ווייסע ציינער. שטיל, מיט א פאַרשלאָפענעם געמורמעל, האָבען זיך גע־קייקעלט די כוואַליעס צום ברעג, געקושט איהם, און ווידער גע־טראָגען זיך צו דער ברייטער ווייטקייט, פון וואַנען זיי פלעגען לויפען צוריק צו איהר.

— ווי גוט דאָ איז נאָר איך האָב מורא — האָט מרים גע־זאָגט און צוגעדריקט זיך צו שמעונ'ען.

— האָב ניט מורא, טייערע! די קאָלאָניע איז דאָך ניט ווייט פון דאַנען. קיינער וועט אונז ניט אָנריהרען.

— דער טאַטע קאָן מיך זוכען. ער קוקט מיר נאָך און לאָזט מיך ניט ארבייטען אין פעלד און איך וויל ארבייטען, ווי חנה ארבייט, אין וויינגערטנער און אין באַיאַרעס.

מיר וועלען אוועק פון דאַנען אין אַן אנדער קאָלאָניע און וועלען דאָרטען ארבייטען צוזאַמען — האָט שמעון געזאָגט, ארומנעהמענדיג דאָס ציטערענדע מיידעל.

— ניין, איך קאָן ניט פאַרלאָזען מיינע עלטערען.

שמעון האָט זיך שווייגענדיג אראָפּגעלאָזט צו דער ערד, צו־פוסענס פון מיידעל און באַהאַלטען זיין קאָפּ אין די פאַלדען פון איהר קלייד. עס איז איהם געוואָרען זעהר אומעדיג און מיט א וועהטאָג האָט איהם געדריקט דאָס האַרץ.

— שמעון, ליבער, שטעה אויף — האָט דאָס מיידעל געבעטען זיך.

און ער האָט אָנגעהויבען צו קושען זי, ציטערענדיג ווי אין א פיבער. און מרים, א דערשראָקענע, האָט געבעטען:

— ליבער, קום אוועק פון דאַנען. איך האָב מורא!

.6

דער יום טוב אין קאָלאָניע האָט זיך ביז'ן פריהמאָרגען פאַר־צויגען. די יוגענד האָט אָהן אָן אויפהער געטאַנצט און געזונגען. און מרים, א באַשפּריצטע פון נאַכט־טהוי, האָט ווידער געדרעהט זיך מיט שמעון'ען אין קאַראָהאָד...

אויף מאָרגען, נאָכ'ן יום טוב, איז מרים קראַנק געוואָרען אויף געלען פיבער און מען האָט זי אַוועקגעפיהרט אין דער צווייטער קאָלאָניע, וואו עס איז געווען א שפּיטאָל.

איהר צימער איז געוואָרען פּוסט און פאַרוועלקט זיינען געוואָרען די בלומען אויפ'ן פענסטער.

א שטילער, שוויינענדער אומעט האָט באַהערשט שמעון'ען און אין א פּאָר טעג האָט ער זיך פאַרענדערט. זיין פּנים האָט זיך אויסגעצויגען און זיינע אויגען איינגעפאַלען. ער האָט פאַרלאָזען די אַרבייט און איז ביי דער נאַכט אַוועק פון וואַלד, מיט'ן וועג וואָס געהט קיין יהודה. ער איז געגאַנגען, ניט וויסענדיג וואוהין און נאָך וואָס ער געהט.

א פינסטערע נאַכט אָהן שטערען. א ווינט טרייבט ערגעץ אין די בערג אריין די וואָלקענס און וויגט מיט צאָרן די צעדערען אונטער די פענסטער פון שפּיטאָל. די קאָלאָניע שלאָפט און ווייט ארום האָבען זיך איינגעהילט די פעלדער און בערג. אין דער קליינער שפּיטאָל־פּאַלאַטע איז שטיל און האַלב פינסטער. דאָס נאַפט־לעמפּעל באַלייכט מיט א גסיסה־שיין די קראַנקע, די ווייסע ווענט און דעם גרויען סופיט. מרים'ס בעטעל שטעהט אין ווינקעל. די קראַנקע ליגט מיט אָפענע אויגען. געל און פינסטער זיינען די פּיילכען בלויע אויגען. דאָס פּנים און דער גאַנצער גוף איז געל און אויסגעדאַרט. ביים געלער דרעמעלט די מידע שוועסטער. עס שטעהען ביי דער זייט נאָך צוויי בעטען. אין זיי ליגען פרויען, פון וועלכע איינע איז שוין כמעט געזונד, און שלאָפט רוהיג.

שטיל.

נאָר ווען ניט ווען הערט זיך א שוואַכער קרעכץ פון דער

קראנקער, און דער ווינט וויגט שטארקער די בוימער פון אונטער׳ן פענסטער.

— קוקט, קוקט ווי גוט מיר טאנצען — רעדט מרים פון היץ. — דאס איז מיין געווינשטער! דאס איז מיין געליבטער! קוקט ווי שעהן ער איז, מיט וואס פאר א פייער עס ברענען זיינע שווארצע אויגען... אך, ווי ס׳איז היים!

דאס דרעהט זי זיך מיט שמעונ׳ען אין קאראהאד ארום צו־לייגטען פייער, וואס בריהט זיי מיט זיינע פונקען. די קאלאניס־טען שטעהען ארום און זינגענדיג מיט קלינגענדיגע טענער, פאט־שען זיי אין די הענט און שרייען:

— הידד! הידד!

און זי טאנצט אהן א אויפהער מיט שמעונ׳ען ארום דעם פייער און די קאלאניסטען שרייען און זינגען.

עטליכע שעה פאר׳ן טויט האט זי געזעהן א שווארץ, צואקערט פעלד, איבער וועלכען עס הענגט א שווארצע נאכט. זי האט זיך פארבלאנדזשעט און שפענענדיג אליין געזונקען אין טיפען זומפ. אין מזרח האט זיך דער פריהמארגען אנגעצונדען.

1911.

חאַדראַ.

ווי אַ טרויעריג מזרח־מעשה׳לע, באַצירט מיט בלייכע ליליען און קאַלטע הערבסט־בלומען איז זי צו מיר געקומען אין אַ לבנה־נאַכט, שטילשווייגענד מיר אַריינגעקוקט אין די אויגען, אַרומגע־הילט מיט צאַרטע לאַסקעס מיין צעוועהטאָגטע נשמה, מיך געקושט שמייכלענדיג און מיט אַ שטיל צאַרט ווינטעלע זיך אַוועקגעטראָ־גען אויפ׳ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פּראַכטפּאַלען שלאָס.

געקומען אין אַ שווייגענדע נאַכט, איינגעהילט אין טרויער. אויף מיר איז אַרויפגעפאַלען אַן אומעט. ווייט הינטער דער קאָ־לאָניע בין איך געזעסען אויף דער ערד נעבען מיין וועכטער־ביידעל און צוזאַמען מיט אַ יונגען אַראַבער געהיט די ווייַנגערטנער, חלום׳ענדיג וועגען מיין קראַנקע, שעהנע געליבטע, וואָס בלאָנ־דזשעט אַרום אין לעבען, אַזוי ווי איך אָהן אַ ציל און אָהן אַ וועג...

אין ביידעל, קוקענדיג פאַרטראַכט אויף די שטערען, איז געזעסען שאַכאַט. ער האָט מרה־שחורה׳דיג געזונגען וועגען זיין פאַרשטאָרבענע פרוי איישע. זי איז געוועזען שלאַנק ווי אַ צעדער־בוים אויפ׳ן הויכען בארג און שעהן, ווי די נאַכט פון ליבע און טרויער אינ׳ם טאָל פון שרון.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. די שוואַרצע נאַכט איז וואָס אַמאָל געוואָרען אַלץ מעהר געהיימניספולער און פאַנטאַסטישער. זי האָט אַוועקגעטראָגען אין איהר אייגענער וועלט פון ליבע און שעהנהייט. עפּעס נישט ווילענדיג האָט זיך געטראַכט וועגען טויט, וועגען איינזאַמע פאַרוויאַניטע בלומען אויף אַלטע קברים. און מיך האָט עס עפּעס ווי געצויגען צו דעם אַלטען וועכטער איבראַהים. דאָרט איז געוועזען אַ מיידעל חאַדראַ, זי האָט מיך באַצויבערט מיט איהר אויסערגעוועהנליכער שעהנהייט און גראַ־ציע. איהר פאָטער, דער פּאַסטוך, איז דער׳הרג׳עט געוואָרען פון

א ווילדען בעדואין. זי האָט זיך אויפגעהאַלטען ביי איהר זיי־דען אין וויינגאָרטען, פארהילכענדיג מיט איהרע לידער די גאַנצע גרינע אומגעגענד און הויכקייט. א סך טערקישע לידעם האָט פאר איהר געפאָדערט דער אַלטער און אומזיסט איז געווען די מיה פון די וועכטער, וועלכע האָבען זיך צוגאָסען אין די נאכט־ליכע לידער אויף זייערע פאַסטוך־פייפעלעך...

— שאראט, קום צו איבראהימ'ען, — האָב איך געזאָגט מיין אראבער.

— טאַיב (גוט) — האָט ער געענטפערט שמייכלענדיג: יאַללאַ! קום צו איהם.

מיר זיינען שווייגענדיג געגאַנגען איבער א שמאָלער סטעזשקע צווישען די קוסטען איבער א ווייטען וועג, וועלכער איז פאר־פאַלען געוואָרען אין די בערג, האָט זיך געצויגען א קאראוואַן.

— דין, דין, דין — האָבען געקלונגען די גלעקלאך, און עפּעס וועמעס א שטארקע יונגע שטימע האָט מאָנאָטאָנע געצויגען פונ'ם טויט פון זיין געליבטע און איהר צושטערטעם הויז, פון זיין ביטערען שיקזאַל און איינזאַמקייט, צוזינגענדיג:

„יאַל־לע־יעלי, יעל־לע־יעלי". אך, נאכט דו מיינע!... און ס'האָט זיך אין דעם ליד געפיהלט א מידער טרויער פון א איינגע־שלאָפענעם לאַנג פארגעסענעם לעבען. ווי די הערבסט־זוהן וואָלט באַלויכטען דעם וואַלד און אויף זיינע הויכע שפּיצען וואָלטען פאר־געהן איהרע לעצטע שטראַהלען.

— דין, דין, דין — זיינען ערגעץ פארשטאָרבען די גלעקלעך און פונקט ווי א ווייטע לעגענדע איז אָפּגעשטאָרבען דאָס ליד.

איבראהים האָט אויף אונזער גרוס געענטפערט מיט א גוטען שמייכעל. צודרוקענדיג זיין האַנט צום ברוסט, האָט ער גע־ענטפערט:

—פרידען צו אייער קומען.

מיר האָבען זיך אַנידערגעזעצט ארונטערנעהמענדיג די פיס אונטער זיך. אראָפּגעלאָזען האַלב אויף די קניען, האָט ער זיך

געזעצט אַנטקעגען אונז ביי דעם האַלב־פאַרלאָשענעם פייער און ווי תפלה־טוענדיג האָט ער געקוקט אויף די פלאַמען, וועלכע האָבען פון צייט צו צייט אויפגעשפרונגען, באַלויכטענדיג מיט אַ רויטען אָפּשיין זיין קלוג, רוהיג, פאַרברענט געזיכט און ברוינע נאַקעטע ברוסט.

איך האָב חאדרא׳ן ארומגעזיכט מיט די אויגען.

צום פייער איז צוגעקומען איינגעהילט אין שמאַטעס אַ האַלב נאַקעטע שמוציגע אַלטע פרוי. אַ פאַרגאַסענע מיט ליכט פון דער לבנה און פון פייער, איז זי געווען עהנליך אויף אַ מכשפה פון אַ וואַלד־לעגענדע. פּלוצלונג האָבען ווייכע טענער אָנגעהויבען גלעטען מיין נשמה.

— איך ליב דיך, מיין טייערער, מיין געוואונשטער!

דאָס האָט געזונגען חאדרא. זי איז געווען אין וועכטער־ביידעל.

— אַללאַה, אַללאַה! האָט שאַכאַט אָפּגעזיפצט און, איינהי־לענדיג זיך אין זיין פּלעד, איז ער אַנטשוויגען געוואָרען.

— גיב מיר צו טרינקען, איבראַהים.

— חאדרא, דערלאַנג דעם קרוג, — האָט דער אַלטער אַ גע־שריי געטאָן.

איך האָב אויפגעציטערט. מיט אַ קליינעם קרוג אין די הענט איז זי ארויסגעקומען, אַ ברוין־הויטיג, געהיימניספול ווע־זען פון גרענצלאָזע מדבריות, איינגאַנצען באַגאָסען מיט דעם מעלאַנכאָלישען גלאַנץ פון דער לבנה. דערלאַנגענדיג מיר דעם קרוג, האָט זי גראַציעז איינגעבויגען דעם קאָפּ קלינגענדיג מיט די מטבעה׳ס פון איהר צירונג און געשמייכעלט:

— דו ביזט שעהן, חאדרא, — האָב איך איהר שטיל אריינ־געררוימט.

— אַלץ איז פון אַללאַה, מיין הערר — האָט געענטפערט דאָס מיידעל. צוגענומען דעם קרוג איז זי אַוועק אָן אַ זייט און זיך אַנידערגעזעצט אונטער אַ מאַנדעל־בוים, מיך אָנקוקענדיג מיט איהרע גרויסע רונדע אויגען, אין וועלכע עס איז געווען פאַרבאָר־גען ווילדע תאוה, ליבעס־דורשט און ווילדע טאַפּפערקייט.

מיר איז קאַלט געוואָרען און צוטוליענדיג זיך צו שאַכאַט׳ן, האָב איך פאַרמאַכט די אויגען.

און איך האָב דערזעהן חאדרא׳ן אדורכגעדרונגען מיט לבנה שטראהלען, מיט א קרוין פון אונשטערבליכער שעהנהייט אויף איהר שווארצען קאָפּ אָפּגעשאָטען מיט ברענענדיגע רובינען. אויף א הימלישע סטעזשקע געהט זי אנטקעגען דעם העל־רויטען מאָרגען־שיין פון דער אויפגעהענדער זוהן. איך שטרענג מיך אָן אום אויפצושטעהן, נאָר עפּעס איינער א שרעקליכער מיט א גרויסער מעכטיגער האנד האָט מיך צוגעשמידט צו דר׳ערד און מיר איז אזוי שווער, אזוי שווער צו אָטעמען... ארום מיר איז א זאמ־דיגער מדבר, א מידער וואנדערער, אויסגעמאטערט פון דורשט, געה איך פונ׳ם טויטען ים נאָר ירחון. דער זאמד איז אָנגעליט, די זון ברענט אָהן רחמנות, פארלירענדיג די לעצטע קרעפטען, פאל איך אנידער אויף דעם הייסען ברענענדיגען זאמד.

— אך, וואסער, וואסער!

און די מדבר פארוואנדעלט זיך אין א בליהענדען טאָל. ארום הויבען זיך אויף גרינע בערג, אומעטום פליסען קלאָרע טייכ־לעך, בליצענדיג און שפּילענדיג קעגען דער זון. שטאָלצע שלאנ־קע פאלמען ציהען זיך הויך אין הימעל אריין. עס בלאָזט א קיהל ווינטעלע.

— שטעה אויף, מיין אינגעל, — רופט מיך חאדרא, דער־לאנגענדיג דעם קרוג, — טרינק, דאָס וואסער איז קאלט און פריש. מיר זיינען דאָ אליין, מיין ליבער. דאָרט, אין די בערג, ליגט א קליינער טאָל, איינגאנצען באדעקט מיט אַדאָניסען. אהין וועלען מיר אנטלויפען, כ׳וועל דיך ערלויבען צו קושען מיין ברוינעם קער־פער, כ׳וועל דיר שענקען מיין ליבע, וועלכע איז ברענענדיגער ווי די פלאמען... איהרע גרונדלאָזע אויגען בליצען און אטעמען מיט פייערדיגע ליידענשאפט. און פלוצלונג כאפּט זי מיך פאר די האנד און מיר טראָגען זיך אוועק מיט אונבאגרייפליכער שנעלקייט.

— — — — — — — — — —

איך האָב אויפגעוואכט. הויך איז געשטאנען די לבנה און שטיל אראָפּגעקוקט אויף דער ערד. דאָס פייער איז שוין איינ־גאנצען פארלאָשען געווען. איבראהים, די אלטע און שאכאט זיינען געשלאָפען. קעגען דעם אָפּגלאנץ פון דער לבנה האָבען זיי אויסגעזעהן וואונדערבאר און לעגענדאריש. איך בין שטיל צוגעגאנגען צום וועכטער־ביידעל. אויף א ראָגאָזשע, אויסגעצויי־

נען ווי א סטרונע, איז חאדרא געשלאפען. זי האט געאטעמט גלייך און רוהיג. א לבנה־שטראהל, וואס האט דורכגעדרונגען דורך די צוריסענע ראגאזשע, האט פאר׳גנב׳ענדיג זיך אן א זייט, באַ־לויכטען איהר געזיכט מיט׳ן צויבער־שמייכעל אויף איהרע האלב־אפענע ליפען. איך בין צוגעפאלען צו איהר און אנגעהויבען צו קושען איהרע ליפען, די אויגען, דעם האלז און די ברוסט. זי האט ערוואכט און א געשריי געטאן, נאר באלד איז זי אנשוויגען געווארען, צודריקענדיג מיך מיט א ווילדער קראפט צו איהר ברוסט...

פאר זונען־אויפגאנג האט זיך מיר גע׳חלומ׳ט א גרינער אינזעל אין דערמיט פון שטורמישען ים. אין א קריסטאלענעם שלאס אויף א געלעגער פון ראזע אויפגעטויכט וואלקענדלעך ליג איך אויסגעמאטערט פון חאדרא׳ן.

ווי א טרויעריגע מזרח־מעשה׳לע, באצירט מיט בלייכע ליליען און קברים־בלומען פון הערבסט, איז אין א לבנה־נאכט געקומען צו מיר די געטין פון שעהנהייט. שטילשווייגענדיג מיר אריינגע־קוקט אין די אויגען, ארומגעהילט מיט צארטע לאסקעס מיין צע־וועהטאגטע נשמה, געקושט מיך שמייכלענדיג און זיך אוועקגעטראַ־גען אויפ׳ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פראכטפולען שלאס.

.1909

צום נביא׳ס קבר

דאָס איז געווען נאָך דעם ווי די ענגלישע סאָלדאַטען זיינען אריין אין ירושלים און פארנומען יהודה. איבער׳ן גאַנצען לאַנד האָט געשוועבט טויט און טרויער, און די טרעהרען פון די אונ־טערדריקטע האָבען זיך געגאָסען אָהן אויפהער, איינזאַפּענדיג זיך אין דער ערד ווי דער מאָרגען־ און אָווענט־טוי.

און אין יענע אומרוהיגע טעג האָט אין קליינעם דערפעל, וואָס ליגט צוגעטוליעט ביים פוס פון די בערג פון אפרים, געוואוינט אן אָרימע פעלאַכין מיט איהר יונגער שעהנער טאָכטער, כאַדידזשע. דאָס מיידעל איז אלט געווען פערצעהן יאָהר, און האָט זיך פאר־רעכענט פאר דער שעהנסטער אין דער אומגעגענד.

פריהער, ווען עס האָט נאָך געלעבט איהר פאָטער, דער שלאַנ־קער און שטאַרקער מוסטאַפא, האָבען מוטער און טאָכטער ניט געוואוסט פון קיין נויט. זיי האָבען באַארבייט ניט קיין גרויס פעלד, וואָס האָט זיי גענערט, און דאָס רוהיגע לעבען פלעגט זיי פון צייט צו צייט שענקען זיינע פריידען, און זיי פלעגען דאנקען אלַלאַ׳ן און דעם גרויסען נביא מאכמער.

זיינען אָנגעקומען שווארצע טעג, און מען האָט מוסטאַפא׳ן פארטריבען אין מלחמה, און מוטער און טאָכטער זיינען איבער־געבליבען אליין ווי פילע און פילע אנדערע פרויען. די מוטער האָט אומאויפהערליך געוויינט, ביז איהרע אויגען זיינען האַלב בלינד געוואָרען פון טרעהרען, און אויפ׳ן פנים האָבען זיך אוועק־געלייגט די שאָטענס פון שמערץ און טרויער. דאָס אייגענע פעלד איז פארוואקסען געוואָרען מיט שטעכיגע גראָזען און אין די מאָרגען־ און אָווענט־שטונדען האָט שוין דאָרט מעהר ניט געהערט זיך די פרעהליכע שטימע פון דער יונגער כאַדידזשע, און נאָר די הונגעריגע שאקאלען האָבען געבלאָנדזשעט איבער די ניט־

צואקערטע פּאסען, און אונהיימליך געוואָיעט דורך די נעכט, ווי זיי וואָלטען באקלאָגט דעם טויט פון דעם פעלאך, וואָס איז געפאלען אין א פרעמדען לאנד.

איינמאָל האָט זיך דער אלמנה געחלום׳ט א שווערער חלום— אן אויסגעטריקענטער ווי א סקעלעט, מיט פינסטערע לעכער אָנ־שטאָט אויגען, דורך און דורך א פארוואונדעטער, א פארבלוטיגטער, איז צו איהר געקומען איהר מאן, מוסטאפא. ער האָט געקלאָגט, געשלאָגען זיך מיט׳ן קאָפּ אָן וואנט, און אלץ געטענה׳ט, אז די ערד וויל ניט צונעהמען זיין קערפער, און זיין נשמה קאָן קיין רוה ניט געפינען.

די אלמנה האָט זיך אויפגעכאפּט מיט א געוויין און געזאָגט צו כאדידזשע:

— קינד מיינס, איך האָב געזעהן א שרעקליכען חלום — דיין פאָטער קאָן ניט געפינען קיין רוה נאָכ׳ן טויט. לאָמיר געהן גאָט בעטען אויפ׳ן קבר פון נביא, און פון דאָרטען וועלען מיר אוועקגעהן אין די ערטער, וואו די אידען באארבייטען זייערע פעלדער און גערטנער. ביי זיי וועלען מיר געפינען ארבייט, און אזוי וועט גאָט אונז אויפהאלטען ביים לעבען.

און אין עטליכע טעג ארום, ווי נאָר די בערג פון יהודה האָבען זיך אָנגעצונדען מיט פורפור און גאָלד, זיינען מוטער און טאָכטער ארויס פון אייגענעם דערפעל און געלאָזט זיך אויפ׳ן וועג, וואָס האָט געפיהרט צום נביא׳ס קבר. די אלמנה איז געגאנגען און געוויינט, אלץ אומקוקענדיג זיך צוריק אויפ׳ן דאָרף, וואו די טעג פון איהר יוגענד זיינען פארגאנגען, און וואו איצט איז פאר־לאָשען געוואָרען דאָס פייער פון איהר הויז, — און אָט נעהט זי צום נביא׳ס קבר מיט ליידיגע הענט ווי א בעטלערין. און עס פלעגט זיין פריהער, ווען מוסטאפא האָט געלעבט, פלעגען זיי עולה רגל זיין יעדעס יאָהר צום נביא׳ס קבר, פיהרענדיג מיט זיך פון אלעס גוטען: פאלמען־בלעטער, שמעקעדיגע גראָזען, פיל־פארביגע בלומען און טייערע בשמים, און דאָרטען, אויפ׳ן קבר, האָט מען געגעסען, געטרונקען און אויסגעזונגען אלערליי לויב־געזאנגען, און ביינאכט איז מען געזעסען ארום די פייערען ביי דער ווייסער געהיימניספולער מאָשעע, געדרויכערט קאליאן, און די אלטע אראבער, וואָס זיינען געווען אין מעקא, האָבען דערצעהלט

די נסים פון דעם נביא'ס לעבען, און נאָהענט איבער א פעלז האָט געמורמעלט א וואסערל, און אין הימעל איז געשוואומען די שטילע גרויסע לבנה, באַלייכטענדיג גאָט'ס וועלט מיט אַ זילבערנעם כישוף־שיין.

— ווי ביטער איז אונז איצט,—האָט די פּעלאַכין אָפּגעזיפצט און האָט זיך ווידער צוואויינט.

זיי זיינען געגאַנגען איבער א וויסטען פעלד, וואָס איז געוועזן פארוואקסען מיט שטעכיגען גראָז, דערנער און ווילדע בלומען. עס האָט געבלאָזען א מאָרגען־ווינטעל, די זון איז שוין אויפגעגאַנגען, דאָס דערפעל איז געבליבען ווייט פון הינטען, און די אפרים־בערג האָבען זיך פארצויגען מיט א בלייכען, דינעם וואָלקען־שלייער.

מיטאָג צייט זיינען זיי צוגעקומען צו אן איילבירט־וועלדעל און האָבען זיך אוועקגעזעצט אָפּרוהען און דערפרישען זיך מיט ברויט און וואסער. עס איז פארביי געגאַנגען אן אלטער אראבער און האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— וואוהין געהט איהר, פרויען? — האָט ער געפרעגט.

— איך בין אן אלמנה, — האָט די פּעלאַכין געענטפערט. — מיין מאן איז געפאַלען אין שלאַכט, און דאָס איז מיין טאָכטער, און מיר נעהן בעטען גאָט אויפ'ן נביא'ס קבר.

— זאָל אייך אללא בענשען אין אייער וועג, — האָט דער אלטער געזאָגט, און האָט זיך אנידערגעזעצט.

— גאָט האָט פארלאָזט אונזער פאָלק, — האָט ווייטער גערעט דער אלטער און ער האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען, ווי איבער'ן גאַנצען לאנד געהט ארום טרויער, ביטערער מזל, און שווערער, בייזער הונגער, און די קערפּער פון די טויטע הייליגע מוסולמאַנער פוילען אויף די פעלדער און וועגען, און שווארצע פויגעל דרעהען זיך סטייעס־ווייז איבער זיי, און קראקען מורא'דיג ווי איבער אומריינע נבלות, און די פרעמדע סאָלדאַטען פארגוואַלטיגען זייע־רע ווייבער און טעכטער און שטעקען זיי אָן מיט מיאוס'ע קראנק־הייטען.

— אללא, אללא, — האָט געזיפצט די אלמנה. און דאָס פנים ביים אלטען האָט אויסגעזעהן אַזוי אומעטיג, אויסגעמאַטערט און

גוט, אז זי האָט איהם אָנגענומען פאַר א הייליגען און איהם דערצעהלט איהר חלום.

— אַלץ איז פון גאָט, — האָט געענטפערט דער אַלטער. — געה און טו תפילה, און דער גרויסער נביא וועט דערהערען דיין געבעט.

די מוטער און טאָכטער האָבען זיך טיף פארנייגט פאַר איהם.

— געהט בשלום, — האָט דער אַלטער געזאָגט, און איז זיך אוועק זיין וועג, אָנשפארענדיג זיך אויף א הויכען שטעקען.

און די פרויען זיינען ווייטער געגאנגען דורך דעם אוילבירט־וועלדעל, טרעטענדיג פאַמעלאַך אויף דעם הייסען זאמד. די זון שטעהט שוין זעהר הויך, די בלויע לופט איז ווי פארגליווערט, ווייט ארום הערט זיך קיין שאָרך. די אַלטע, פיל־פארצווייגטע אויסגעבויגענע בוימער זיינען פארזונקען אין א טיפען שלאָף, און עס איז אַזוי הייס און שווער צו געהן.

און אָט זיינען זיי ארויס פון וואַלד. פון ווייטענס האָט זיך געזעהן א פעלד, באַדעקט מיט ווייסע סאָלדאַטסקע ביידלאַך. עס האָבען זיך באוויזען וועגענער, פערד, און אויטאָמאָבילען. עס האָבען זיך דערהערט שטימען. כאַדידזשע האָט זיך א ווײַלע אָפּגעשטעלט. די מוטער האָט זי גענומען פאַר די הענט און געזאָגט:

— קום ווייטער, טאָכטער מיינע, עס קאָן נאָך צופאַלען דער אָווענט אויפ׳ן וועג, און די צייט איצט איז אַזאַ אומרוהיגע.

און זיי זיינען אוועק ווייטער, און ארויס אויפ׳ן ברייטען סולטאַנער וועג.

פלוצלונג האָט זיי אָנגעיאָגט א גרויסער, מיליטערישער אויטאָמאָביל. זיי זיינען דערשראָקען אראָפּ פון וועג. דער אויטאָמאָביל האָט זיך אָפּגעשטעלט, און א הויכער, ברייט־פלייציגער סאָלדאַט איז צוגעגאנגען צו כאַדידזשע.

— וואוהין געהסטו, בינטי? — האָט ער געפרעגט, איינ־עסענדיג זיך אין איהר מיט א פארשוואומענעם, תאוה־געזיכט.

— כאוואדזשא, מיר געהען תפילה טאָן צום נביא׳ס קבר — האָט די אַלטע געענטפערט.

דערווייל איז צוגעקומען נאָך א סאָלדאַט, וועלכער האָט גערעדט אביסעל אראביש.

זעצט זיך מיט אונז, און מיר וועלן אייך אונטערפיהרען, דער וועג איז דאָך אזא לאַנגער און שווערער, — האָט ער פאַר־געלעגט.

— זעה נאָר וואָס פאר א אויגען די קליינע האָט, — האָט דער ערשטער סאָלדאַט צוגעוואונקען.

און כאדידזשע איז געשטאַנען פאר זיי מיט אן אראָפּגע־לאָזענעם קאָפּ, א דערשראָקענע ווי א יונגע הירשין. איהר גאנצער, שלאַנקער, בויגזאמער קערפּער, מיט די קליינינקע, שטייפע בריסט, אָנגעטאָן אין א לאַנגן וואָלענעם קלייד, וואָס איז געווען אויסגע־נעהט מיט בלויע בלימלאך, מיט דעם יונגען מיידעלשען טאַטואיר־טען פנים, מיט די מטבעות איינגעפלאָכטען אין די האָר, האָט די סאָלדאַטען צורייצט.

— וואָס מאכסטו מיט איהר לאַנגע רייד? — האָט דער ערשטער, אומגעדולדיג, געזאָגט. — שלעפּ זי מיט געוואַלט, אויב זי וויל ניט מיט גוטען.

— ניין, וואַרט אביסעל, — האָט דער צווייטער געזאָגט, און האָט ווידער אָנגעהויבען איינרעדען די אראַבקעס צו פאָהרען מיט זיי.

אויסגעמאטערטע פון לאַנגען וועג און דורשט, און בארוהיג־טע פון די גוטע ווערטער, האָבען זיי ענדליך נאָכגעגעבען און געלאָזט זיך נעהמען פון די סאָלדאַטען אין אויטאָמאָביל, וועלכער איז גלייך אָפּגעפאָהרען ווייטער.

צעהן יונגע, שטאַרקע סאָלדאַטען האָבען גלייך ארומגערינ־געלט דאָס מיידעל, און זי איז געזעסען אויפ׳ן ברעט וואָרפענדיג פון אלע זייטען דערשראָקענע בליקען. די סאָלדאַטען האָבען אָנגעפאַנגען גראָב צו וויצלען זיך, און יעדער האָט געקוקט אויפ׳ן מיידעל מיט א זשעדנעקייט פון א חיה און גערוקט זיך צו איהר אלץ נעהנטער.

— לאָזט זי אָפּ, איך בעט אייך, זי איז דאָך נאָך א קינד, — האָט די מוטער, וויינענדיג גענומען בעטען און קושען די הענט ביי די סאָלדאַטען. נאָר עמיצער האָט זי אוועקגעשליידערט אָן א זייט און עס האָט זיך אָנגעהויבען א ווילד־ציניש געלעכטער, וואָס האָט פארשטיקט די געשרייען פון כאדידזשע׳ן.

* * *

א ביסעל שפּעטער האָט זיך דער אויטאָמאָביל אָפּגעשטעלט און צוויי סאָלדאַטען האָבען ארויסגעטראָגען כאַדידזשע׳ן א האלב טויטע, האָבען זי אוועקגעלעגט לעבען וועג, אויפ׳ן זאמד, און דער אויטאָמאָביל איז זיך אוועק ווייטער.

די מוטער האָט זיך א וואָרף געטאָן צו איהר טאָכטער, און רייסענדיג זיך די האָר פון קאָפּ, איז זי פארגאַנגען אין א ביטערען געוויין, שרייענדיג:

— אָ, יאמא, יאמא, יאמא! מאמע! מאַמע!

ווען די וויינטרויבן בליהען

איך געה היטען די וויינגערטנער. די שמוציגע שטאָדט מיט איהרע שמאָלע גאַסען און געסלאַך איז שוין ווייט פון מיר. ביי די זייטען פונ'ם קולטאנער וועג האָבען זיך ברייט צואווארפען און זיינען אוועק העט ווייט פעלדער און פעלדער מיט ראָזעווע פלאַקס און מיט בלומען־קעפלאַך, וואָס זיינען לייכט און לופטיג ווי די פעדערלאַך. פאר די אויגען האָט זיך א שפרייט געטאָן די בלויע קייט פון די בערג פון יהודה מיט זייערע וואונדערבארע פאָרמען — און עס איז מיט אמאָל געוואָרען אזוי גרינג און פריי צו אטעמען.

אָט איז די קאָלאָניע. פון דער ווייטענס זעהט מען שוין די ווייסע שול מיט די גרויסע פענסטער, אין וועלכע עס שפּיגעלט זיך אָפּ די אונטערגעהענדע זון; און ביי דער זייט, לעבען די קאַליפּטען בוימער, שטעהט א קליין שטיבעלע. דאָס איז די באָד. באַלד לעבען דעם שטיבעלע שטעהט א ברונען, וואוהין פרויען קומען מיט עמער און קריגלעך און וואו קינדער שפּילען זיך מיט'ן עזעלע וואָס שטעהט דאָרטען. ארבייטער מיט „פּיאָשען" אויף די פּלייצעס קומען אהין פון אלע זייטען זיך דערפרישען מיט דעם קאַלטען וואסער. דער וועכטער פון דער באָד, רבי ברוך, אן אַלטער אויסגעדינטער ניקאָלאַיעווסקער סאָלדאט, קען אלע בחורים ביי די נעמען.

— נאָר ניט אלע מיט אמאָל, חברה, — קאָמאנדעוועט ער. — שטעהט „סמירנאָ". פאר אלעמען איז קיין פּלאץ ניטאָ. העי, בנציון, דו ביזט מיר שוין שולדיג דריי מעטאליק. דו מיינסט, אז ווייל איך בין שוין א זקן, האָב איך שוין קיין זכרון ניט? ניין, גוטער ברודער, האָסט א טעות!

איך געה ווייטער, צום ארבייטער־רעסטאָראַן. דער שטילער,

פארטראַכטער, אין בלויען אייַנגעהילטער בין־השמשות, ווערט אַלץ געדיכטער און געדיכטער און מען באמערקט גאָר ניט, ווי עס קומט אָן אַ שטילער, ווארימער אויף־דער־נאַכט. די בוימער אונטער די פענסטער ווערען לעבעדיגער, שטיל שאָקלען זיי די צווייגען און וואַרטען אויף דעם זילבער־טוי. אַ גאַנצען טאָג האָבען זיי זיך אונטער די שטראַהלען פון דער הייסער זון געבראָטען און שטאַרק געבענקט נאָך אַ קיהלען ווינטעלע, קוקענדיג פארשמאַכט אויפ׳ן הימעל, צי עס רוקען זיך ניט אָן קיין וואָלקענס.

אין דעם אַרבייטער־רעסטאָראַן איז נאָך קיינער נישטאָ. די בעל־הבית׳טע גרייט דעם לאַנגען טיש.

— איהר זענט אהער געקומען אויף אַ לאַנגער צייט? — פרעגט זי מיך.

— ביז מען וועט די ווייַנטרויבען אראָפּנעהמען פון די ווייַנגערטנער, — ענטפער איך. די שומרים עסען אַלע ביי אייך?

— כמעט אַלע, — ענטפערט זי. — באַלד וועלען זיי קומען אהער.

פונ׳ם שכנ׳ישען צימער הערט מען ווי פון יענער זייט וואַנט פארוויגט אַ פרוי אַ קינד זינגענדיג מיט אַן אַנגענעהמער שטימע. שטעל איך זיך אַוועק ביים אָפענעם פענסטער, און אויפ׳ן הארצען ווערט מיר עפּעס אַזוי גוט, אַזוי רוהיג.

עס קומט אָן פון דער אַרבייט דעם בעל־הבית׳טעס טאָכטער, רבקה. זי איז אַ געזונטע, פעסט־געבויטע מיידעל, מיט צוויי בלויע אויגען און מיט אַ שוואַרץ חנ׳עוודיגען פנים.

ווי זי איז נאָר אַרייַנגעקומען, האָט זי אין אַ ווינקעל אַוועקגעשטעלט דאָס קוישעלע, און אין מיטען דערינען האָט זי זיך פאַנאַנדערגעלאַכט, און דאָס גאַנצע צימער איז דערפון גלייך פול געוואָרען מיט פרייד און מיט דעם ריח פון פרישען גראָז.

— מאַמע, איך בין שרעקליך הונגעריג, — זאָגט זי.

דערנאָך גיט זי אַ קוק אויף מיר, צולאַכט זיך ווידער און פרעגט:

— איהר זייט ווידער געקומען צו אונז?

און מאָרגען היט איך שוין די ווייַנגערטנער. איך זיץ אויף די טרעפּ פון וועכטער־ביידעל און קוק פון דערווייטענס אויף דער

קאַלאָניע, וועלכע שפּרייט זיך פאַר מיר, איינגעהילט אין דעם גרינס פון די מאַנדלען און אָראַנזשען־גערטנער.

עס רוקט זיך אָן דער בין השמשות. אין דער בלויער לופט שוועבט אַ שטילער אומעט. אַ שטיל ווינטעלע בלאָזט און שאָקעלט די צווייגען, און עס דאַכט זיך, אַז שטילערהייט זיינען זיי מתפלל: „דערבאַרעמדיגער גאָט! דערבאַרעמדיגער גאָט!" און העט־ווייט איבער'ן ים, מיט בלוטיגער רויטקייט אין זיך איינגעזאַפּט, רוקען זיך פאַרשיידענערליי משונה'דיגע וואָלקענס, איינער אַ גרויסער, מיט פורפורנע קאַנטען, קוקט אויס ווי אַ ריזיג גרויסער פויגעל מיט איין פוס און מיט אַ לאַנגען שאַרפען שנאָבעל. אַ צווייטען קוקט אויס ווי אַן אור־אַלטער גאָט פון מצרים, אויף וועלכען עס פאָהרט רייטענדיג אַ אינגעלע מיט רויטע בעקעלאך און מיט צושפּרייטע הענט. און די איבעריגע קוקען אויס ווי די גייסטער, וועלכע היטען די אוצרות פון די בערג.

„עס וועט היינט זיין אַ פינסטערע נאַכט", — קלער איך מיר. און עס פאַלט אויף מיר אַ שרעק.

פון דער קאָלאָניע דערטראָגען זיך צו מיר אויף די פליגלען פונ'ם ווינט אָפּגעריסענע קלאַנגען פון מענשליכע קולות. איך ווייס, אַז מיט וועכטער האָט זיך שוין ניט איינמאָל אַן אומגליק געטראָפען, און איצט קומט מיר אַלץ אויפ'ן זינען די אַלע וועכטער, וועלכע זיינען דער'הרג'עט געוואָרען. איך זעה זיי מיט די אויגען און האַלט אין איין קלערען וועגען זיי.

עס איז געוואָרען פינסטער.

איך באַהאַלט דעם לייטער צווישען די בוימלאך און הויב זיך אָן אַרומדרעהען אַרום דעם ווייגאָרטען. די מורא, וואָס לויערט פון אַלע ווינקעלאך אַרום, צווינגט מיר אַרומצוקוקען זיך אין אַלע זייטען. דער ווינט הויבט אָן בלאָזען שטאַרקער. איך געה צו צום וועכטער, וואָס געפינט זיך ניט ווייט, צו דעם אַלטען קאַפּלאַן. ער שטעהט איינגעבויגען איבער אַ קליין פייערל און גרייט פאַר זיך צו עסען, און אויף דער ערד, איינגעהילט אין אַן „אַבאַיע" ליגט דער יונגער אַראַבער לאַסעם, און עפּעס אַזוי אומעטיג און האַרצרייסענד זינגט ער אויס אַ מעשה'לע וועגען אַ הייליגען דערוויש, וועלכער האָט לאַנג געוואַנדערט איבער דעם מדבר, אויסגעהענדיג נאָך אַ טרונק וואַסער;

א מעשה'לע וועגען דעם, ווי נאָט האָט זיך אויף דעם הייליגען דערוויש דערבאַרעמט און איהם צוגעשיקט א קאַלטען וואַסער־קוואַל אונטער'ן שאָטען פון א הויכען פּאַלמען־בוים, וואו דער נביא האָט זיך פאַר איהם באַוויזען.

האַלבע נאַכט.

איך געה איבער די אַלעען פון דעם מאַנדעל־גאָרטען, וואָס ליגט צוּוואָרפען ביי דעם בערגעל פון'ם וויינגאָרטען. די בוימער רוישען, און מיר דאַכט זיך אַלץ, אַז אַראַבער באַפאַלען די קאָלאָניע און הרג'ענען דאָרטען אויס מענער, פרויען און קינדער. אַלעמאָל דוכט זיך מיר, אַז איך הער, ווי פון דאָרטען שרייט מען פאַר־צווייפעלט: „ראַטעוועט"!

אָבער איך באַרוהיג זיך אַליין:

„עס, נאַרישקייטען! דאָס רוישט בלויז דער ווינט און די שאַקאַלען וואָיען".

— איך דערפיהל, ווי איך בין זעהר מיעד. עס ווילט זיך שלאָפען. זעץ איך זיך אַוועק אויף דער ערד, און באַלד הויבען מיר זיך אָן צו פּלאָנטערען אין קאָפּ עפּעס אַזעלכע משונה'דיגע, פאַנטאַסטישע זאַכען. עס פאַלט מיר איין, אַז איך בין א וואַנדע־רער אין די וויסטע בערג. ניין — איינער פון דעם חיל פון יהושע בן נון; מיך האָט מען געשיקט אלס מרגל צו זעהן וואו דעם שונא'ס מחנות געפינען זיך; ווען די זון וועט אויפגעהן אין מזרח, וועט יהושע בן נון דעם שונא'ס מחנות באַפאַלען; איך וועל זיך אין דער שלאַכט שטאַרק אויסצייכענען און ווען איך וועל זיך מיט נצחון אומקערען צוריק אהיים, וועלען מיר אקעגען געהן מיט טענץ און געזאַנג די שוואַרץ־הויטיגע טעכטער פון יהודה, פונקט ווי יפתח'ס טאָכטער איז ארוים מיט פויקען און טענץ.

— שלאָפסט?

איך גיב זיך א כאַפּ אָן איבערגעשראָקענער, איך דערזעה, ווי לעבען מיר שטעהט דער עלטסטער שומר פון דער קאָלאָניע.

ענדליך הויבט אָן טאָגען. א גערי'כטער טוי פאַלט אויף דער ערד, און דער ליכטיגער מאָרגען־שטערן צוברענט זיך העל אין מזרח, באַפּוצענדיג אין פּורפּור און אין גאָלד די אַלע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך ביינאַכט אָהן א ציעל און אָהן א תכלית ארומגע־בלאָנקעט איבער'ן הימעל אין דער פינסטער.

פאמעלאך לאז איך זיך געהן צום וועכטער־ביידעל. איבער'ן גאנצען קערפער פיהל איך א מין זיסע מידקייט און עס ווילט זיך מיר אזוי שלאפען. פון די קוסטעס, וועלכע זיינען מיט טוי באַשפריצט, טראגט זיך א דופטיגער ריח. אן איבערגעשראקענער שאקאל אנטלויפט און באהאלט זיך הינטער די ווייגגערטנער.

מיט עטליכע שטונדען שפעטער דערפיהל איך, ווי די שטראהלען פון דער זון וועקען מיך. איך טו זיך אן שנעל און געה באלד אוועק באדען זיך אין א נאהענטער באיארע. דארטען געפינט זיך א ברייטע „בירקא”, פון וואנען די וואסער שטראמט דורך רינוועס אין גארטען אריין, באפרישענדיג די בוימער. ביי די טויערען פון דער באיארא שטעהט א בארפוסע בעדואינער מיידעל, וועלכע קוקט אזוי שטאלץ ווי א שטרענגע פרינצעסין.

— פון וואנען ביזטו?

— איך בין פון די בערג, חאוואדזשע,—ענטפערט זי, עפענענדיג דעם טויער.

אין גארטען ארבייט רבקה און צוויי יונגע לייט. מיט „פיאַשען” צוגראבען זיי די ערד ארום די בוימער. ווען זי דערזעהט מיך, גיט זי א ווארף דעם "פיאזש" אין א זייט און גיט זיך א גלייך אויס מיט איהר גאנצען, שלאנקען, פעסטגעבויטען קערפער, פון וועלכען עס אטעמט פשוט מיט כח און גבורה.

— אויף דער נאכט וועל איך קומען צו דיר אין ווייגגארטען, — זאגט זי מיר.

די ארבייטער לאכען:

— אזוי, אזוי.

זיך אויסגעבאדען, געה איך צוריק צום ווייננארטען, און אויף'ן וועג רייס איך געלע, שמעקענדיגע בלימעלאך. און בייטאג ליג איך א פארמאטערטער פון היץ, אין שאטען, בייםביידעל און קוק אין דער ווייטקייט. ווייט־ווייט פונ'ם ווייננארטען, דארטען וואו עס זעהען זיך די בערג פון יהודה, געהען ערגיץ איינזאמע וואנדערער און פון צייט צו צייט ציהען זיך וועררבליודען־קאראוואנען. די בלויע לופט איז ווי פארגליווערט. די קוסטעס דרעמלען, אטעמענדיג מיט דעם געשמאקען ריח פון די בליהענדע וויינטרויבען.

— אט דארטען, — קלער איך מיר פויל, — פאהרט זיך אן אראבער אויף אן עזעלע און נאך איהם שלעפט זיך א פרוי, אנגע־

טאָן אין שווארצען. ווי קליין זיי קוקען אויס פון דער ווייטענס! עס קאָן זיין, אז די אראבערין איז גראָד זעהר א שעהנע און האסט דעם אלטען מאן, ווֹעלכער צווינגט זי נאָכצוגעהן נאָך איהם א באָרפוסע אויף די הייסע שטיינער פון דעם ווייטען וועג... און אפשר איז דאָס גאָר אן אלטע מאמע מיט א קראנקען זוהן, און זיי איילען זיך ביידע קיין מעקא בעטען גאָט אויפ'ן נביא'ס קבר.

אויף דער סטעזשקע, צווישען די קוסטעס, באווייזט זיך משה'־לע דער שומר. ער איז א קאָלאָניסט'ס א זוהן. א שטארקער, א געזונטער בכור'ל מיט צוויי שווארצע אויגעלאך און מיט א קאָפּ, וואָס איז שטענדיג פול מיט טרוימען און חלומות. זיין פריינד, דער אלטער קאפלאן, שלאָפט איצטער. לאסעם איז אוועק צו זיין ווייב אין דאָרף, און משה'לע האָט דאריבער ניט פאר וועמען אי־בערצוגעבען זיינע טרוימען וועגען די פארשיידענע וואונדערבארע מדינות, וועגען די זעלטענע אוצרות אין די ווייטע בערג — די טרוימען, וועלכע ווערען געשאפען אין זיין מוח אַין די פינסטערע נעכט, ווען ער היט די ווייגגערטנער.

ער זעצט זיך אַוועק און פרעגט:

— ווי אזוי לעבען מענשען דאָרטען, פון יענער זייט ים? דערצעהל מיר! דאָרטען היטען אויך אידען די ווייגגערטנער און אראבער באפאלען זיי ביינאכט?...

— אלע, אלע באפאלען די אידען. אָבער היטען היטען זיי פרעמדע ווייגגערטנער און די בעלי־בתים האָבען זיי דאָרטען ניט ליב...

— פאר וואָס? — פארטראכט זיך משה'לע.

דערנאָך פרעגט ער:

— איז דאָס אמת, וואָס לאסעם זאָגט, אז אין די בערג זיינען באהאלטען גאָלדענע אוצרות און ווען מען געפינט זיי, קאָן מען ווערען רייכער אפילו פונ'ם סולטאן?

— אמת, אמת.

די זון לאָזט זיך ארונטער אלץ נידעריגער און נידעריגער. די בוימלאך האָבען זיך ווי פונ'ם שלאָף אויפגעכאפט און עס האָט זיך דערהערט ווי זיי שעפטשען שוין זייער פארנאכטיגע תפלה. דער טאָג ווערט פאמעלאך פארשוואונדען און אין די פעלדער צולעגען

זיך די פארנאכטיגע שאָטענס און די שפּיצען פון די בערג פון יהודה ווערען באַגילדעט פון די לעצטע שטראהלען פון דער זון.

— מען דארף ווידער געהן היטען די וויינגערטנער!

* * *

רוהיג און געמיטליך געהען זיך די טעג. איך האָב דאָס געפיהל, גלייך ווי איך וואָלט אין א פריהלינגס פריה־מאָרגען אויף א ברייטען פעלד געגאנגען דער זון אנטקעגען. מיט די וועכטער טרעף איך זיך זעלטען. די צייט פארברענג איך מיט משה'לען און מיט'ן אלטען קאפּלאן, מיט וועלכען איך האָב ליב צו שמועסען וועגען גאָט, וועגען דער שעהנער וועלט און וועגען אנדערע פראגען. דער אלטער האָט א סך געזעהן אין זיין לעבען, א סך געטראכט און איצט איז ער צופרידען דערפון, וואָס ער היט די וויינגערטנער אין אייגענעם לאנד.

אָפטמאָל, אין די אויפדערנאכטען, קומט צו מיר רבקה. פון דער ווייטענס, נאָך איידער זי קומט צו צום וויינגאָרטען, זינגט זי א ליד און איך דערקאָן איהר שטימע. ווען זי קומט צו, צולעגען מיר א פייער, זעצען זיך אוועק דערביי — און וואָס מיר צורעדען! זי האלט אין איין שטעלען פראגען: פאר וואָס עס חלום'ען זיך מענשען אזעלכע משונה'דיגע חלומות? וואָס איז ליבע? וועגען דעם קלערט זי שטענדיג... זי איז נאאיוו ווי א קליינע מיידעלע, די רבקה. דערנאָך, זאָגט זי, אז זי איז מיד און לעגט זיך אוועק לעבען פייער.

— רבקה, דו שלאָפסט? — פרעג איך, אָנבויגענדיג זיך איבער איהר.

זי אטעמט שטיל און א קוים מערקבארער שמייכעל שוועבט אויף איהר ליבליכען פּנים.

— דו שלאָפסט?

זי ענטפערט ניט.

און דאָס הייסט, אז איצט מעג מען איהר געבען א קוש...

אָפטמאָל, נאָך איהר אוועקגעהן, זיץ איך לאנג ביים פייער, וואָס טליעט נאָך קוים־קוים און טרוים. מיר דוכט זיך, אז איך געה מיט איהר צו א ווייטען היימישען דאָרף. אין דרויסען איז

שרעקליך היים. מיר זיינען מיד, דערזעהען מיר, ווי ביים ווַעג וואקסט א צעדערבוים, זעצען מיר זיך אוועק אין זיין שאָטען. ארום און ארום זאמלען די שניטער און שניטערקעס די סנאָפּעס אויף די פעלדער הינטער די פעלדער זעהט מען די ווייסע, דאָרפישע שטיבלאך און די גרינע גערטנער ארום זיי.

— עס איז נאָך ווייט? — פרעגט רבקה, ארויפלעגענדיג איהר מידען קאָפּ אויף מיין אקסעל.

— הינטער יענעם בארג, אין א טיפען טאָל, שטעהט דאָס שטיבעלע, וואו מיין מאמע וואוינט. דאָרטעןווארט זי אויף אונז.

עס געהט פארביי א בעטלער אין א צוריסענעם מאנטעל. ער איז באָרפוס. די טרוקענע, שווארצע הויט פון זיינע פיאטעס איז צושפּאָלטען. ער קוקט אויף די שניטערס און, אויפהויבענדיג די הענט צום הימעל, זאָגט ער ארויס הויך אויפ'ן קול:

— גאָט, בענש זייער ארבייט!

— דאָס איז א נביא, — שעפּטשעט שטיל רבקה. — לאָמיר זיך צוריהרען צו זיינע צוריסענע קליידער.

דערנאָך געהען מיר צו צו די שניטערס, און מיר זיינען אזוי מיד.

— איך בין דורשטיג, — זאָגט רבקה.

די שניטערס רינגלען אונז ארום און דערלאנגען אונז קריגעלאך מיט קאלטען וואסער.

— טרינקט, טייערע! — הערען זיך שטימען פון אלע זייטען.

— טרינקט, דאָס וואסער איז פריש.

א יונגע שניטערין מיט גרויסע זילבערנע אויערינגלאך, שרייט אויס אין דער הויך:

— אך, איך האָב געטראָפען! דאָס זיינען פארליבטע!... איך דערקאָן דאָס אין זייערע אויגען... לאָמיר זיי מיט בלומען באווארפען!

— מיט בלומען! מיט בלומען! — כאפּען אלע אונטער. — זיי זיינען ביידע יונג און שעהן.

און פונקט ווי א רעגען פון לעבעדיגע העל־קאָלירענדע זומער־פויגעלאך הויבען פעלד־בלומען אָן צו פאלען אויף אונז. מיר ווערען פשוט דערטרונקען אין בלומען. און רבקה בעט זיך: „לאָמיר אוועק פון דאנען. זיי וועלען אונז מיט די בלומען דערשטיקען”.

אַט אזוי טרוים איך, זיצענדיג ביי דעם פייער, וואָס טליעט נאָך קוים־קוים.

אויף די אנדערע ווייִנגערטנער שפּאצירען ארום די וועכטער. פון דער קאָלאָניע קומען צו זיי מיידלאך. מען זינגט ארום די פאנאנדערגעלעגטע פייערן, וואָס ברענען אזוי פרעהלאך, און אָפּט טאנצט מען ביז׳ן ווייסען טאָג אַריין.

* * *

ענדע יולי.

פון די גערטנער הויבט מען אָן ארונטערצונעהמען די ווייג־טרויבען. בחורים, מיידלאך און קינדער, אלע אָנגעטאָן אין ווייסען, מיט ברייטע שטרויענע קאַפּעלושען, ארבייטען פלייסיג, לאכענדיג און זינגענדיג. שלאנקע "פּאלאשקעס" מיט זילבערנע מטבעות אין די לאנגע צעפּ, האלטען אין איין טראָגען קוישען מיט וויינטרויבען אין די וועכטער־ביידלאך, פון וואנען עס ציהען זיך אָהן אן אויפהער קעמעל־קאראוואנען צום קעלטער, וואו מען ארבייט שוין בייטאָג און ביינאכט.

איך ארבייט מיט רבקה׳ן צוזאמען. כדי צו זיין באשיצט פון דער זון, האָט זי זיך דעם קאָפּ מיט א ווייסען טיכעל ארומגעבונדען, און דאָס פּאסט איהר זעהר שעהן. מיר האלטען זיך די גאנצע צייט צוזאמען און איך באלעווע זיך אלץ מיט איהר. מיט א קוש צוקוועטש איך וויינטרויבען ביי איהר אויף די ליפּען, אָפּפארבענדיג זיי מיט א געדיכטען טונקעל־רויטען זאפט. זי וועהרט זיך, בייזערט זיך כלומרשט און לאכט, און דאָס פּאסט איהר זעהר שעהן.

— גענוג שוין, גענוג שוין! דו ביזט צופיל פארשייט!

— נאָך איינמאָל! — בעט איך זיך ביי איהר און נעהם זי ארום.

די ארבייט איז געענדיגט.

אלע וועכטער מאכען א גרויסע שמחה. מען טרינקט וויין, מען טאנצט, מען זינגט, מען דערצעהלט זיך מעשה׳לאך און מען שיסט אין דער לופטען, ארויפוואַרפענדיג א שרעק אויף די שאַ־קאלען, וועלכע רוקען זיך ברוגזה, שטילינקערהייט, מיט ברענענ־

דינע אויגעלאך און מיט צובלאזענע עקען נעהנטער צו די וויינגערט־נער.

פארטאג צינדען די וועכטער אונטער די ביידלאך. דאס ברענ־גען זיי א קרבן צו דעם גאט פון ליכט און פרייד. באלויכטען פון דער רויטער שיין שטעהען זיי אלע אין א ראד און זינגע חַוַי "שבועה", און אויף די בערג פון יהודה צינדען זיך אן די ערשטע שטראהלען פון דער זון.

* * *

איך קער זיך אום צוריק אין שטאט. אויף די וויינגערטנער איז אלץ שטיל, אפגעשטארבען. ביי דער טיר פון דער ארבייטער־קיך שטעהט רבקה און קוקט, ווי איך לאז זיך געהן צופוס אויף דעם וועג, וואס פיהרט אוועק פון דער קאלאניע.

איך שטעל זיך אפ און שריי אויס, מאכענדיג צו איהר מיט דער האנט:

— שלום!

און זי ענטפערט:

— שלום! פארגעס ניט און קום איבעראיאהר.

און איך געה ווייטער.

דער יאַסמין־אַראָמאַט

ווען אין ירושלים האָבען זיך די ווינטערוויבען צובליהט, האָט מיך אַ ציה געטאָן צו די קאָלאָניעס פון יהודה.

ווי נאָר די היץ איז אָפּגעפאַלען און דער טאָג האָט קיהל אָן אטעם געטאָן, בין איך ארוים פון מיין הויז און זיך געלאָזט געהן צו די אַלטע שטאָדט־טויערען. דאָרטען צווישען אַ גרופּע בעטלער און בלינדע אַראַבער, וואָס זיינען געזעסען אויף דער ערד מיט מעשענע שיסעלאַך אין די אויסגעשטרעקטע הענט און זינגענדיג געבעטעלט, האָב איך זיך אביסעל אָפּגעשטעלט, געלאַקט פון דער אור־אַלטער הייליגער שטאָדט, וואָס איז געווען איינגעטונקט אין דעם העל־גאָלדענעם ליכט פון דער פאַרגעהענדער זון.

נאָכדעם בין איך אוועק ווייטער. און ווען איך בין שוין געווען אין די בערג, האָט די זון זיך שוין אָנגעפאַנגען צו זעצען און מיין נשמה איז אָנגעפילט געוואָרען מיט יענעם שטילען הייליגען טרויער, וואָס שוועבט ארום שטענדיג איבער אָט דעם וויסטען פאַרלאָזענעם לאַנד.

איך בין געגאַנגען לאַנגזאַם, ווי אַ בעטלער, מיט אַ טאָרבע אויף די פּלייצעס, מיט אַ שטעקען אין האַנט, ווי אַ פּילגער, וואָס איז געקומען אהער פון אַ ווייטען לאַנד מתפּלל צו זיין אויף די קברים פון די גרויסע נביאים און טרעטען אויף די שטעגען, וואו עס האָבען אמאָל געבלאָנדזשעט די פּאַסטוכער פון ישראל, זינגענדיג שיר השירים...

איך בין געגאַנגען לאַנגזאַם, און די זון האָט זיך שוין אינגאַנצען געזעצט הינטער דעם איינזאַמען פּאַלמען־בוים אויפ׳ן באַרג און דער אווענט איז צוגעפאַלען.

עס איז מיר ארויף אויפ׳ן זינען אַ גריכישער מאָנאַסטיר, וואָס שטעהט דאָרטען אויפ׳ן וועג, וואו מיר פּלעגט אָפּט אויס־

קומען צו נעכטיגען און די געשטאַלט פון א שטילען מאָנאַך, מיט וועמען איך האָב זיך געהאַט באַפריינדעט, איז פאַר מיר ארויס־געשוואומען. און איך האָב באַשלאָסען ביי איהם אָנקלאַפּען אויפ'ן וועג.

איך בין געגאַנגען און וועגען איהם געקלערט, און די נאַכט איז געוואָרען אַלץ פינסטערער. קליינינקע שאַקאַלען מיט פייער־דיגע, הונגעריגע אויגען האָבען מיר געהאַלטען אין איין איבער־לויפען דעם וועג, באַהאַלטענדיג זיך אין די שפּאַלטען פון די בערג.

שפּעט אין אָוונט בין איך צוגעקומען צו אַן אַראַבישער קרעטשמע, וואו אין שאָטען פון הונדערט־יאָהריגע דעמבעס האָט געפּלאָסען אַ קוואַל פון קאַלטען וואַסער. דאָרט איז געשטאַנען אַ קאַראַוואַן, וואָס האָט געפיהרט טייערע טערקישע טעפּיכען, זיידענס, סאַמעט צו די ירושלים'ער סוחרים. די פיהרער פון קאַראַוואַן האָבען אָנגעטרונקען די קעמלען און זיך געקליבען ווייטער אין וועג. ביים אריינגאַנג פון דער קרעטשמע איז געזע־סען אַן אַלטער אַראַבער, דער בעל־הבית, און גערויכערט קאַליאַן. ער האָט מיך געפרעגט, צי האָב איך קיין מורא ניט צו געהן אַליין, און ווען איך האָב זיך אָפּגעזעגענט מיט איהם, האָט ער שטיל אַ זאָג געטאָן:

— געהע אין פרידען.

ארום האַלבע נאַכט בין איך צוגעקומען צום גריכישען מאָ־נאַסטיר, וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון אַן אַראַבישען שטעד־טעל. איך האָב אָנגעקלאַפּט. ווי שטענדיג האָט מיין באַקאַנטער מאָנאַך מיר געעפענט דעם טויער און מיר פריינדליך אויפגענומען:

— איהר וואַנדערט אַלץ אַליין ארום דורך די נעכט, — האָט ער אַ זאָג געטאָן. — ווייזט אויס, איהר בענקט נאָך עמי־צען.

מיט'ן לאַמטערענדעל אין האַנט, האָט ער מיך אריינגעפיהרט אין זיין צעל און דאָרטען אָנגעצונדען אַ קעראָסין־לעמפּעל. אין ווינקעל אויף דער וואַנד האָב איך דערזעהן אַ גרויסען זילבערנעם קרוצעפיקס.

— זיצט, — האָט ער געזאָגט און מיך גענומען פאַנאַנדער־פרעגען, ווי עס לעבט זיך מיר.

זיין טונקעל פארטראכט פּנים איז געווען בלאס, און מיר האָט זיך געדוכט, אז עס איז אויסגעדראַרט געוואָרען פאר דער קורצער צייט, וואָס איך האָב איהם ניט געזעהן.

ער האָט זיך געזעצט לעבען מיר. א מערקווירדיגע רוהיג־קייט האָט געשטראַמט פון אָט־דעם מענשען. און זיין ווייכע ברוסט־שטימע האָט איינגעוויגט, ווי א היימיש לידעל... לאַנג זיינען מיר געזעסען און גערעדט. ער איז עפּעס געווען באַזונ־דערס טרויעריג אין יענער נאַכט. אָפּט זיך פארטראַכט און אַלץ געוואָרפען בענקענדע בליקען אויף דעם גרויסען, זילבערנעם קרוי־ציפיקס, וואָס איז געהאנגען אין ווינקעל. נאָכדעם האָט ער מיר געגומען דערצעהלען וועגען א טערקישער מיידעל, וואָס איז איבער איהם געשטאָרבען. דאָס איז געווען מיט א יאָהר צוויי צוריק. ער האָט געוואוינט אין סמירנא. ער איז דאָרט געווען א לערער אין א שולע. אין יענעם הויז, וואו ער האָט געהאַט א צימער, האָט אויך געוואוינט א נייטאָרין, מיט וועלכער ער פלעגט זיך אָפּט טרעפען. איינמאָל רופט זי זיך צו איהם אָן:

— קומט, איך וועל אייך באקענען מיט א זעהר רייכער און שעהנער טערקישער מיידעל, איכ'ל זאָגען, איהר זייט מיינער א ברודער.

ער האָט זיך דערפרעהט. אָט־די געהיימניספולע וועזענס, מיט די פארהילטע פּנימ'ער, האָבען איהם שטענדיג צו זיך געצויגען. אין עטליכע טעג ארום איז די נייטאָרין מיט איהם אַוועק. דעם גאַנצען וועג האָט זי זיך מיט איהם געררייצט, אז די טערקישע מיידעל וועט איהם אַזוי באַצויבערען, אז ער וועט מיט איהר גאָר אויפהערען צו ריידען. זיי זיינען צוגעקומען צו א קליינינקער ווילע, ארומגערינגעלט מיט א גרויסען גאָרטען, לעבען ים. שוין פון דערווייטען האָט ער דערשפּירט א שטאַרקען גערוך פון יאַסמין, וואָס האָט איהם אָנגעהויבען צו טומלען דעם קאָפּ. די נייטאָרין האָט איהם איבערגעלאָזט לעבען טויער, און אַליין איז זי אריין אין הויז. אין עטליכע מינוט ארום האָט אַן אַלטע דינסט איהם ארייגגערופען. דורכגעהענדיג דעם גאָרטען, האָט ער אומעטום געזעהן א סך יאַסמין־קווייטען און זייער אראָמאַט האָט איהם אַלץ מעהר צוטומעלט זיין קאָפּ. זיי האָבען געבליהט קופּעסווייז, און די אַנדערע בלומען האָבען זיך פארלוירען אין זייער ווייס־

געלען קאַליר. ער איז אַריין אין הויז. אין אַ נידעריגען צימער, באהאנגען מיט טייערע טעפּיכער, האָט איהם איישאַ באַגעגענט. איהר פּנים איז געווען אָפּגעדעקט, און געווען איז ער טונקעל־ברוין און ווייך, ווי סאַמעט. זי האָט געטראָגען אַן אויסגענעהט קלייד און קליינינקע שיכלאַך מיט גאָלדענע אוזאָרען.

— דאָס איז מיין ברודער, — האָט די נייטאָרין געזאָגט — ער האָט אייך געוואָלט זעהן.

איישאַ האָט אַ שמייכעל געטאָן, דערלאַנגט איהם די הענט און אָנגעפאַנגען צו רעדען פראַנצויזיש. און איהרע אויגען, שוואַרצע ווי קויל, האָבען אויסגעדריקט נייגעריגקייט און פרייד. נאָכדעם האָט מען איהם איבערגעלאָזט אַליין און מען איז אַריין אין אַ צווייטען צימער צו מעסטען אַ קלייד. און ער האָט זיך אָוועקגע־שטעלט ביים פענסטער און פאַרטראַכט געקוקט אין גאַרטען, וואו דער שטראָם פון אַ גרויסען פאָנטאַן האָט געפינקעלט, ווי אַ רעגען־בויגען אין די שטראַהלען פון דער פאַרגעהענדער זון. און ווען די מיידלאַך זיינען צוריק אַריין אין צימער, האָט אַ דינסט אַריינ־געבראַכט קאַפע אין קליינינקע פאַרצעלייענע טעפּעלאַך. זיי האָ־בען זיך אַרומגעזעצט אַרום טיש. איישאַ האָט איהם געפרעגט, וואָס ער טוט, און זי האָט זיך שטאַרק פאַראינטערעסירט מיט די שולען, וועגען וועלכע ער האָט איהר אָנגעפאַנגען צו דערצעהלען. זי האָט זיך געהאַלטען איינפאַך, פריי, און אין געשפּרעך האָט זי אַרויסגעצייגט אַ סך באַלעזענקייט. ער איז געווען באַצויבערט.

פאַר'ן אַוועקגאַנג האָט זי איהם געגעבען אַ בינטעל יאַסמין־קווייטען און געזאָגט אַז דאָס איז איהר באַליבטע בלום, און זאָל ער צו איהר קומען. אויפ'ן צווייטען טאָג אין דער זעלביגער צייט איז ער שוין געווען ביים טויער פון איהר גאַרטען. זי איז געזעסען לעבען פאָנטאַן און איהם באַמערקט, איז זי אויפגעשטאַ־נען און אַריין אין הויז. דאָס האַרץ איז איהם איינגעפאַלען, נאָר עס האָט זיך באַוויזען אַ דינסט און איהם אַ רוף געטאָן. איישאַ האָט איהם ווידער באַגעגענט אין דעם זעלביגען צימער.

— מיר טוט הנאה, וואָס איהר זייט געקומען, — האָט זי געזאָגט, — נאָר זייט פאָרזיכטיג, אַז מיין פאָטער זאָל אייך ניט באַמערקען. נאָכדעם האָט זי איהם אַוועקגעזעצט לעבען זיך אויף אַ ווייכער סאָפאַ און אָנגעפאַנגען דערצעהלען וועגען זיך, ווי זי

וואוינט אליין, און אז צייטענווייז באפאלט זי א בענקעניש ביז טרעהרען פון אזא איינזאמקייט. ער האט אויף איהר געקוקט און דער פאר'שכור'ענדער יאסמין־אראמאט, מיט וועלכען, ווי איהם האט זיך געדוכט, איהר גאנצער יונגער קערפער איז געוועזן דורכגעזאפט, האט איהם ווי איינגעוויגט.

און אזוי האבען זיי זיך אנגעפאנגען צו באגעגענען אלע אווענט. די דינסט האט געהיט ביים טויער, דער פאטער זאל פלוצלונג ניט אנקומען. אפטמאל פלעגט זי אין א הויכען זיל־בערנעם בשמים־לעמפעל רויכערען טייערע געווירצען, וואס האט נאך שטארקער געוועקט אין זיי די תאוה.

איינמאל, אין איהר געבורטס־טאג, האט ער איהר געבראכט א גאלדענעם מעדאליאן. זי האט איהם ניט געוואלט נעהמען.

— איך פארלאנג נאר דיין ליבע, — האט זי געזאגט. און ווען זיי זיינען ארוים אין גאס, האט זי צו זיך צוגערופען אן ארימען אינגעלע, איהם א קוש געטאן אין קאפ און איהם אוועק־געגעבען דעם מעדאליאן...

עס זיינען אוועק טעג נאך טעג. איינמאל איז ער געקומען צו איהר און דערצעהלט, אז זיין מוטער, א פרומע אלטע פרוי, בעט איהם קומען אהיים און חתונה האבען. דאס האט ער גע־שפאסט, נאר איישא האט אויפ'ן צווייטען טאג דורך דער דינסט איבערגעגעבען, אז זי קען איהם איצט ניט זעהן. ער איז בייז געווארען און איז אוועק. אזוי האט זיך אנגעפאנגען זייער ער־שטער ברוגז. א סך טעג האט ער זי ניט געזעהן. נאכדעם האט ער איהר אנגעשריבען א בריף, אז ער פאהרט אוועק און וויל זי זעהן. זי האט איהם געענטפערט,, אז ער קען קומען. זי האט איהם באגעגענט שווייגענד. זי איז געוועזן בלאס, טרערען האבען געפינקעלט אין איהרע אויגען. זי האט איהם נאר געפרעגט, וואס ער וויל. ער איז צוגעפאלען צו איהרע פיס, געקושט דעם זוים פון איהר קלייד און געבעטען איהם פארגעבען. מיט די אויגען נאר האט זי אנגעצייגט אויף דער טיר, אז ער זאל אוועק־געהן. ער איז ארויסגעגאנגען און הינטער זיך דערהערט איהר געוויין. ער איז אפגעפאהרען. אין עטליכע טעג ארום האט ער דערהאלטען א בריף פון דער נייטארין, אז איישא איז גע־שטארבען. זי האט זיך פאר'סמ'ט. מען האט זי געפונען אין דעם

נידעריגען צימער אויף דער ערד, באַשאָטען מיט יאַסמין. פאַר איהם האָט זי איבערגעלאָזט אַ קורץ צעטעלע: „איך האָב דיך ליב געהאַט".

ווען איך האָב פארלאָזען דעם מאָנאַסטיר, איז שוין די זון פון לאַנג געהאַט אויפגעגאַנגען. מיין באַקאַנטער מאָנאַך האָט פאַר מיר געעפענט דעם טויער.

— געהט אין פרידען, — האָט ער מיר געזאָגט, ער איז געשטאַנען פאַר מיר אַ בלאַסער, פול מיט הכנעה, אין דער לאַנגער שוואַרצער ראַסע מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ. איך האָב איהם די האַנט, און בין אַוועק צו דער אידישער קאָלאָניע, וואו די ווייַנ־טרויבען האָבען זיך שוין געהאַט צובליט.

דריטע אָפּטיילונג

די קליינע פּאַולינאַ

דער דאָקטאָר פילאָזאָף סטאַראָבינסקי איז געווען א מענש ניט קיין באוועגליכער, מיט זעהר א בלאַסען פּנים, אויף וועלכען עס האָט שטענדיג געשוועבט א שטילער און גוטמוטיגער שמייכעל.

אין דער אימיגראנטען קאָלאָניע האָבען אלע געקוקט אויף איהם ווי אויף א מאָדנער בריאה. מיט קיין פרוי האָט מען איהם קיינמאָל אין ערגעץ ניט באגעגענט, און אויף דעם חשבון פלעגען טאַקי די סטודענטען גאנץ אָפט אפלאכען פון איהם; מען פלעגט דערצעהלען אזא חכמה:

איינמאָל האָט איהם א גאַסען־מיידעל אפגעשטעלט אין גאַס און איהם פארגעשלאגען, ער זאָל מיט איהר געהן פארברענגען; האָט ער, דער דאקטאָר פילאָזאָף, פאר איהר זיך גאנץ העפליך א נייג געטאָן, און אנטשולדיגענדיג זיך געענטפערט, אז ער איז א וועגעטאריאנער און עסט ניט קיין פליישיגס...

יעדען פריה־מארגען, פונקט ניין א זייגער, פלעגט ער, מיט א פארטפעל אונטער'ן אָרם, אװעקגעהן אין דער גרויסער ביבליאָ־טעק, און דארטען האָט ער זיך לאנג אין אלטע ביכער געגריבעלט, ארבייטענדיג איבער זיינע פילאזאפישע ווערק, און אין די אויף־דער־נאכטען פלעגט ער לאנג זיצען אין א קאפע־הויז, וואו מוזיק שפּילט און פון דערווייטענס געקוקט אויף שעהנע, רייך־פארפוצטע פרויען, וועלכע ער האָט שטענדיג באטראכט, ווי וועזענס, צו וועל־כע ער קען ניט צוקומען.

נאָך אזעלכע פרויען פלעגט ער געוועהנליך שטארק בענקען אין די שלאָפלאָזע נעכט, ווען זיין קערפּער האָט, ווי א העהליש פייער געברענט פון תאוה; ווי א קינד האָט ער געטרוימט, אז ער קומט אריין אין פאר'כשופ'טע שלעסער, וואו עס געפינען זיך שעהנע און שלאנקע פרויען, וועלכע ווארטען אויף איהם און צערט־לען איהם אזוי שטארק.

איינמאָל אין אָבענד, ווען סטאַראָבינסקי האָט נעשפּאַצירט ביים ברעג טייך, האָט ער מיט א מאָל דערהערט א געשריי פון א פרוי. ניט ווייט פון איהם האָט עפּעס א שכור זיך צוגעטשעפּעט צו א יונגער מיידעל. דער דאָקטאָר פילאָזאָף האָט זיך מיט כעס א לאָז געטאָן צום שכור. יענער האָט זיך דערשראָקען און איז אוועק.

די מיידעל האָט מיט דאַנקבאַרע בליקען א קוק געטאָן אויף סטאַראָבינסקי׳ן און געזאָגט:

— איהר זייט אזא גוטער. א דאַנק אייך!

ביי׳ם עלעקטרישען לאַמטערן האָט ער זיך מיט איהר אָפּגע־שטעלט, און דאַן האָט ער דערזעהן, אז זי איז זעהר א שעהנע.

— ווי צויבערליך זי איז! — האָט סטאַראָבינסקי א קלער געטאָן, איינקוקענדיג זיך אין איהר קיילעכדיגען, טונקעלען פּנים מיט דעם קליינינקען פּוכקען מיילכעל, וואָס האָט זיך ווי א פּורפּור־בלום געררויטעלט.

— אפשר ווילט איהר מיט מיר אריינגעהן אין א קאַפע? — האָט ער שעהמעוודיג א פרעג געטאָן.

— און איהר זיינט ניט אזא שלעכטער, ווי אנדערע? — האָט די מיידעל, לאַכענדיג, געפרעגט, אנשטעלענדיג אויף איהם שאַרף די צוויי דיכטיגע שוואַרצע אויגען איהרע מיט די לאַנגע געדיכטע ווינעס.

איהר שטימע איז געווען אביסעל הייזעריגלאַך, אבער זעהר אנגענעם און לאַשטשענד.

זיי זיינען ביידע אוועק אין א קאַפע, און אויפ׳ן וועג האָט די מיידעל געפּלוידערט, פּונקט ווי א פויגעלע פּאַרטאַג; און דערביי האָט זי איהם געהאַלטען אין איין אריינקוקען אין די אויגען. אין צעהן מינוט צייט האָט זי איהם אַלץ דערצעהלט וועגען זיך. אַלט איז זי זעכצעהן יאָהר. איהר פאָטער, אַן ארימער איטאַליענער, איז דער׳הרג׳עט געוואָרען אין שלאַכט. איהר מוטער געפינט זיך אין א סאַנאַטאָריום פון שווינדזיכטיגע. איהר באָבע איז א בייזע, זי האָט זי ארויסגעטריבען. איצט איז איהר ניט גוט; שוין צוויי יאָהר, זינט זי איז א דיענסט אין פרעמדע הייזער. אין איין רייכען הויז, וואו זי האָט געדינט, האָט דער בעל־הבית זי פאַרגוואַל־

טיגט; דערביי האָט ער איהר מיט אַ שמאַטע דאָס מויל פאַר־שטאָפּט, אַז זי זאָל ניט שרייען, און אויף מאָרגען האָט ער איהר געקויפט אַ העלע, ראָזעווע קלייד און שעהנע האַלבע שיכלאַך מיט הויכע אָפּזאַצען, און מיט אַ שטיקעל צייט שפּעטער האָט ער זי אַרויסגעטריבען... זי האָט זיך דאַן איבער די גאַסען אַרומגע־בלאָנקעט אַ נידערגעשלאָגענע, אַ פאַרווײנטע, איז צוגעגאַנגען עפּעס אַ יונגערמאַן, אַ מאָהלער, און האָט זי גענומען צו זיך... אַ נאָ־קעטע האָט זי פאַר איהם פּאָזירט. דער מאָהלער איז געווען אַ גוטער מענש, אָבער ער איז אַוועקגעפאָהרען ערגעץ ווייט אין אַן אַנדער לאַנד — און זי איז ווידער געבליבען איינע אַליין, עלענד; איצט איז זי שוין דאָ דריי טעג אין דער שטאָדט און קיין געלט האָט זי ניט. נו, בלאָנקעט זי זיך גלאַט אַזוי אַרום איבער די גאַסען.

דערצעהלענדיג דאָס האָט די מיידעל געהאַלטען אין איין לאַכען, גלייך זי וואָלט דאָ איבערגעגעבען זעהר אַ קאָמישע און אַנגענעמע פּאַסירונג פון איהר לעבען. און סטאַראָבינסקי איז גע־ווען צוטומעלט און געדוכט האָט זיך איהם, אַז פון דער מיידעל'ס צוויי שוואַרצע אויגען רייסען זיך ממש צו איהם אין האַרצען אַריין עפּיס אַזעלכע וואַרימע שטראַהלען פון גליק, און די גאַנצע וועלט ווערט אַ צויבערליכער וואונדערבאַרער גאָרטען.

אין יענער נאַכט האָבען די ווענט פון דעם אָרימען צימער, אין וועלכען דער דאָקטאָר פילאָזאָף האָט געוואוינט, צום ערשטען מאָל געהערט עפּעס אַזעלכע מאָדנע, נייע ווערטער...

אויף דער ווייכער זאָפע איז געלעגען די האַלב־נאַקעטע שעה־נע מיידעל פּאָולינאַ. איהר הענט, די אַקסלען און די ברוסט זיינען געווען ענטבלויזט, און די שפּורען פון הייסע קושען האָבען זיך נאָך אויף זיי געררויטעלט. דער מיידעל'ס אויגען האָבען זיך מיט אַ באַזונדער מין גלאַנץ איבערגעצויגען, פּונקט ווי אַ שטערען אין אַ וואַרימער זומער־נאַכט, און לאַכענדיג האָט זי געקוקט אויף סטאַראָבינסקי'ן, וועלכער איז ביי איהרע פּיס געלעגען און גע־פּיהלט, ווי די ליידענשאַפט נעהמט ביי איהם צו דעם פאַרשטאַנד.

און אין צווייטען צימער האָט די אַלטע בעל־הבית'טע גע־

וואָרטשעט, געווען בייז און עטליכע מאָל אַלץ דאָס זעלבע פאַר זיך איבערגע'חזר'ט:

— עך, הערר סטאַראָבינסקי... הערר סטאַראָבינסקי...

אין דער פריה זיינען זיי ביידע ארויס אין גאס. פּאולינא האָט דעם דאָקטאָר פילאָזאָף פעסט געטוליעט צו זיך האלטענדיג זיין ארם. און ווען די באקאנטע האָבען איהם דערזעהן אין גאס מיט אזא שעהנער מיידעל, זיינען זיי געבליבען שטעהן איבער־ראשט.

— נו, אונזער פילאָזאָף איז שוין קאפּוט! — האָט זיך אָפּגערופען איינער.

— אָבער וואו האָט ער דאָס געפּאקט אזא שעהנינקע? — האָט זיך געוואונדערט א צווייטער. — היינט געה וויים!...

די נייעס האָט זיך גלייך פארשפּרייט איבער דער גאנצער קאָלאָניע, און אַלע האָבען שוין געהאט פון וואָס צו ריידען.

אָבער סטאַראָבינסקי'ס גליק האָט לאנג ניט געדויערט.

דעם זעלבען טאָג איז פּאולינא אוועק, זאָגענדיג, אז זי געהט זוכען ארבייט — און מעהר איז זי ניט געקומען.

אומזיסט האָט סטאַראָבינסקי דעם גאנצען אויף־דער־נאכט געווארט. זי איז ניט געקומען.

איבער אַלע גאסען איז ער זי געגאנגען זוכען. עטליכע מאָל האָט ער זיך ארומגעדרעהט ארום דעם וואָקזאַל, וואו די גאסען־מיידלאך שפּאצירען; יעדעס מאָל, ווי ער האָט נאָר פון דער־ווייטענס דערזעהן א פרויען־פיגור, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי פּאו־לינא'ס, האָט ער זיך געלאָזט געהן שנעל — אָבער זי האָט ער אַלץ ניט געפונען.

האָבען זיך אָנגעהויבען אונערטרעגליך שווערע, שלאָפלאָזע נעכט. פאר די אויגען האָט איהם אַלץ געשוועבט די געשטאַלט פון דער קליינער פּאולינא, וועלכע איז געווען די ערשטע, וואָס האָט איהם פארשאפט אזוי פיל פארגעניגען... ער האָט אַלץ ניט געקענט פארגעסען יענע נאכט, ווען זי איז א האלב־נאקעטע געלעגען אויף דער ווייכער זאָפע און פון איהר יונגען קערפּער

האט זיך געטראגנגען אזא פאר'שיכור'ענדער אראמאט, אז די נשמה איז אויסגעגאנגען פון זיסע ליידען און וועה...

אזוי זיינען אוועק טעג און טעג. און סטאראבינסקי איז שרעקליך א תל געווארען, און ער האט אנגעהויבען צו געהן נאך מעהר איינגעבויגען. און ווען באקאנטע האבען איהם געפרעגט, וואו ס'איז אהינגעקומען די מיידעל, מיט וועלכער ער האט דאן געשפאצירט, האט ער פארביסען די ליפען און איז אוועק, ניט ענטפערענדיג א ווארט.

ביז עס איז ענדליך געקומען א פריהמארגען, און די אלטע בעל־הבית'טע האט איהם דערלאנגט א בריף:

שנעל און אומגעדולדיג האט ער דעם בריף געעפענט. דאס איז געוועזען א בריף פון פאולינא'ן.

זי האט געשריבען:

„ליבער הערר:—

„מעג איך זיך ערלויבען אייך אנצושרייבען א פאר ווערטער? איהר דענקט אודאי, אז איך האב אייך אינגאנצען פארגעסען. אבער דאס איז ניט אזוי. ווען איך בין פון אייך אוועק, האב איך, דעם זעלבען טאג, געפונען א שטעלע, אבער מעהר ווי עטליכע טעג האב איך ניט געארבייט. איך האב זיך פארקיהלט, געווארען ערנסט קראנק און מען האט מיך געמוזט צונעהמען אין האספיטאל. דאריבער האב איך צו אייך ניט געקענט קומען. איך האף, אז איהר האט ניט פארגעסען די קליינע פאולינא. קומט צו מיר. אויב אימיצער וועט אייך פרעגען, פון וואנען איהר קענט מיך, זאלט איהר זאגען, אז מיר פלעגען עסען אין איין פאנסיאן. איך האף, אז איצט וועלען זיך אייערע געדאנקען אריבערטראגען אין דעם האספיטאל, וואו די קליינע פאולינא וועט זיך אזוי דערפרע־הען איבער אייך".

אן אומרוהיגער האט זיך סטאראבינסקי גענומען ארומדרע־הען איבער'ן צימער הין און צוריק. שפעטער האט ער געקויפט מאראנצען, טייטלען און אויך א בוקעט בלומען, און איז אוועק אין שפיטאל.

די טיר פון דער פּאַלאַטאַ, וואו פּאָולינאַ איז געלעגען, איז געווען אָפען, און אזוי שנעל ווי סטאַראָבינסקי איז נאָר אריין, האָט ער זי גלייך דערזעהן.

א פריידענס־געשריי האָט זיך פון איהר הארצען ארויסגעריסען, און ער איז, מיט א קלאַפּענדען הארץ צוגעגאַנגען צו איהר.

ליגענדיג א קראנקע אין בעט, האָט זי אויסגעקוקט נאָך שעה־נער; איהרע שווארצע האָר האָבען זיך ווי שלאַנגען געשפּרייט איבער'ן ווייסען קישען, און דער אויסדרוק פון איהר בלאַסען פּנים איז געווען אזא שטילער, אזא אונטערטעניגער.

— גוט מאָרגען, פּאָולינא! — האָט סטאַראָבינסקי גע־זאָגט, דערלאַנגענדיג דער מיידעל דעם בוקעט בלומען, — וואָס מאכט איהר?

ער האָט געוואָלט א שמייכעל טאָן, אָבער דאָס פּנים האָט זיך ביי איהם פארקרימט ווי פון א שטארקען וועהטאָג.

ארום און ארום האָט זיך געהערט א שטיל שעפּטשען. אין דער לופט האָט זיך געטראָגען דער שארפער און שווערער גערוך פון רעצעפּטען, און א נאָגענדע בענקעניש וואָס דערמאָנט אָן טויט האָט זיך מיט א מורא'דיגער שווערינקייט אויפ'ן הארצען געלעגט.

— וואָס פאר א גוטער מענש איהר זיינט! — האָט די מיי־דעל געזאָגט, און זי האָט גענומען ריידען וועגען זיך: — דאָ איז אזוי אומעטיג! ביינאכט קען מען ניט שלאָפען, און ווי אויף צולהכעיס זיינען די נעכט אזעלכע לאַנגע, אז ס'איז א שרעק. ארום און ארום האַלט מען אין איין קרעכצען; מענשען וויינען, און עס נעהמט ניט אוועק דער טאָג, א מענש זאָל דאָ נישט שטאַר־בען... נעכטען איז דאָ געשטאָרבען א יונגע מיידעל, מיט אזעלכע צווייי שעהנע בלאָנדע צעפּ... איהר טוט וועה דער האַלז, און אלע מאָל דוכט זיך איהר אוים, אז אָט־אָט געהט איהר אוים דער אטעם. און פארוואָס חלומ'ען זיך איהר אלץ אזעלכע שרעקליכע חלומות? אלע נאכט קומט איהר די געשטאָרבענע באָבע צו חלום, שטעלט איהר ארוים א לאַנגע צונג און מאכט עפּעס אזעלכע משונה'דיגע העויות, פּונקט ווי א בייזע מכשפה אין וואַלד... און אונטער'ן

פענסטער וויינט אימיצער אַלע נאַכט, בעט זיך אַזוי רחמנות'דיג און דראַפּעט די שויבען...

— און ווען דער פריהמאָרגען קומט אָן, ווערט מיר גרינגער אויפ'ן הארצען, — האָט זי מיט אַ זיפץ אַ זאָג געטאָן, — און איהר זייט אַזאַ גוטער וואָס איהר זייט געקומען!... איצטער בין איך קראַנק, אָבער ווען איך וועל געזונט ווערען, וועל איך קומען צוריק צו אייך און מיר וועלען וואוינען צוזאַמען... איהר ווייסט, איך קען זעהר גוט קאָכען...

דריי מאָל אין וואָך איז סטאַראָבינסקי געקומען אין האָספּי־טאָל זעהן די קליינע פּאָולינאַ, און יעדעס מאָל האָט ער איהר אַן אַנדער מתנה געבראַכט. די לעצטע גראָשענס פון זיינע קליינע פאַרדינסטען האָט ער אויסגעגעבען און אַלץ געקלערט: — הלואי זאָל זי שוין וואָס גיכער געזונט ווערען!

אָבער פּאָולינאַ'ן איז וואָס אַ טאָג געוואָרען אַלץ ערגער און ערגער. און דאָ איז נאָך געקומען דער הייסער זומער; אַ קראַנקהייט, פון וועלכער מענשען זיינען געפאַלען ווי פעלד־בלומען אונטער אַ שניט־מעסער, האָט זיך איבער דער שטאָדט פאַרשפּרייט; איבער די גאַסען האָט מען אַלע מאָל געזעהן לויות, און אַרום האָבען זיך די צווייגען פון די בוימער געבויגען אונטער דער שווערער משא פון פּרוכטען, אויף די פעלדער האָבען זיך די קאָרן־זאַנגען געלאָזט וויגען פון ווינט און דאָס גראָז האָט מיט גרינקייט דאָס אויג פאַרכאַפּט.

ביי סטאַראָבינסקי'ן האָט די אונטערשטע ליפּ אַ ציטער גע־טאָן און ער האָט דערפיהלט ווי אין מוח האָט זיך איהם עפּעס אָפּגעריסען. ער האָט זיך צוגערוקט צו דער וואַנט, כדי ער זאָל ניט אומפאַלען. דערנאָך האָט ער זיך שטיל ווי אַ שאָטען אַרויס־גערוקט פון האָספּיטאַל...

* * *

נאָך פּאָולינאַ'ס אַרון איז נאָכגעגאַנגען בלויז איין מענש. דאָס איז געווען דער דאָקטאָר פילאָזאָף סטאַראָבינסקי, אָנגעטאָן

איז ער געוועזן אין זיינע בעסטע קליידער און אויפ'ן ארבעל פון זיין גרויען רעקעל איז געוועזן אָנגענייט א שווארצער באנד.

די פארביייגעהענדע שווייצארער האָבען אראָפּגענומען די היט־לען, און באגלייטענדיג דעם ארון מיט די בליקען, האָבען זיי שטיל איינער דעם אנדערען געזאָגט:

— דאָס איז א רוסישער!...

עדעלוויים. *

יעדעס יאָהר, ווי נאָר עס זיינען אָנגעקומען די זומערדיגע וואַקאַציעס, פלעגט דער יונגער סטודענט שמואל, וואָס האָט שטודירט אין איינעם פון די שווייצאַרישע אוניווערסיטעטען, אַוועק אין די בערג. דאָס איז געווען אַ יונגערמאַן, אַ שטאַרק געבויטער, אַ שלאַנקער, מיט בלויע אויגען און העל־בלאָנדע האָר, ענליך אויף אַ רוסישען בחור פון די ברייטע סטעפּעס

איינמאָל אין אָנהויב הערבסט, ווען די היצען זיינען שוין מעהר ניט געווען און אויף לאַנג האָבען זיך אָפּגעשטעלט נאָלדענע טעג אין דעם קליינעם לאַנד, איז שמואל געקומען אין אַ דערפעל „צוויי־טייכלעך" און זיך באַזעצט אין אַ פּויערשע הייזעל ביי יענעם וועג, וואָס האָט געפיהרט צו די בערג, וואו עס בליהען די צאַרט־סאַמעטענע, קיינמאָל ניט וועלקענדע, עדעלווייסעס.

גאַנצע טעג האָט ער אַרומגעוואַנדערט איבער דער געגענד און געזונגען אַ גליקליכער, וואָס דאַרף זיך מעהר איצט ניט פּאַרנעמען מיט לערנען זיך. געגאַנגען איבער'ן וואַלד רעדענדיג אַליין מיט זיך און מיט דער פולער ברוסט איינגעאַטעמט דעם דופטיגען ריח פון דער סמאָלע וואָס האָט פון די בוימער געטריפט, האָט געוועקט דעם ווידער־קול אין די בערג, און, אַריינקלייבענדיג זיך אין די פּאַסטוכשע ביידלעך, דערצעהלען די אַלט־בערגינע איינוואוינער וועגען די וואונדער פון די ווייטע לענדער.

אָפטמאָל איז ער אַוועק אין פעלד מיט בחורים און מיידלעך און מיט זיי צוזאַמען שנעל געאַרבייט פון באַגינען ביז פאַרנאַכט.

---

* עדעלוויים — ווייסע סאַמעטענע בלימלאַך, וואָס וואַקסען אין די אַלפּענבערג.

אזוי האָט שמואל פארבראכט זיין וואקאציע. א פרעהליכער און א געזונטער, הנאה־האָבענדיג פון יעדער שעה אין זיינע פרייע טעג, באצירענדיג מיט זונען־בלומען זיין יוגענד.

ביי יענער פויערטע, וואו שמואל האָט געוואוינט, זיינען גע־ווען דריי זיהן. איינמאָל איז דער אינגסטער פון זיי אוועק אין די בערג קלייבען ערדעלוויים און זיך מעהר ניט אומגעקערט. די ברידער זיינען אוועק איהם זוכען. ערשט אויפ׳ן צווייטען טאָג, פארנאכט־צו, האָבען זיי געפונען זיין צוריסענעם קערפער אין שנייי באשפריצט מיט בלוט.

מיט דריי טעג שפּעטער האָבען די איינוואוינער פון קליי־נעם דערפעל „צוויי טייכלעך", שטיל און אומעטיג מקבר געווען דעם אינגעל. נאָכ׳ן ארון זיינען געגאנגען אלטע אין שווארצען, און די פויערים, — אין זייערע בעסטע קליידער. און ארום און ארום זיינען געשטאנען די הויכע אלפּען. זייערע שניי־שפּיצען האָבען פארבלענדענד געבלאנקט אויף דער זון. און זייער שעהנ־קייט איז געווען ניט פארבלענדענד.

און דערפאר איצט, ווען איהרע צוויי זיהן מיט שמואל׳ן האָבען זיך אוועקגעלאָזען אין די בערג רייסען ערדעלוויים, איז די פויערטע געשטאנען אויפ׳ן שוועל און, באגלייטענדיג זיי, האָט זי געוויינט און תפילה געטאָן, אז גאָט זאָל זיי זייער לעבען היי־טען. און די בחורים מיט די ראנצעס און שטריק אויף די פּליי־צעס, אָנגעטאָן אין די גרויסע בערג־שיך, זיינען מיט הילכיגע טריט געגאנגען אַלץ העכער, וואַרפענדיג הויכע אויסגעשרייען אין דער נאַכט און זינגענדיג זייערע לאנדס־לידער, ווי א פּאַס־טוך רופט צוזאמען א טשערעדע בהמות, ווי זיי איילען זיך אויף זיין רוף, קלינגענדיג מיט די גלעקלעך דין־דין־דין; ווי א מיי־דעל באגעגענט זיך מיט איהר געליבטען ביים בארג־קוואל און, ווי א ווינטערדינער שטורם טראָגט זיך פון די אלפּען און שטורמט און ברויזט און פארוואָרפט מיט שניי די קליינע דערפלעך.

שפּעט ביינאַכט האָבען זיי געטראָפען א שווייצארישע קאָמ־פּאניע און צווישען זיי האָט שמואל דערקענט א רוסישע מיידעל,

וועלכע איז איצט פון רוסלאנד געקומען צו גאסט צו איהרען א ברודער, א פאָליטישען עמיגראנט. די קאָמפּאניע איז געגאנגען צום „שווארצע"ן טייך, נאָר זיי זיינען אראָפּ פון וועג און איצט, טרעפענדיג די בחורים, האָבען זיי באשלאָסען געהן מיט זיי קליי־בען עדעלוויים.

שמואל'ן האָט זעהר דערפרעהט די צופעליגע באגעגניש מיט דער רוסישער מיידעל, וועלכע האָט אויסגעזעהן צו זיין זעהר שעהן. זיי זיינען געגאנגען צוזאמען. און אין יענע פּלעצער, וואו זיי פלעגט אויסקומען צו פארקירצען דעם וועג, האָט ער איהר געהאָל־פען אריבערשפּרינגען די וואסערלעך, וואָס לויפען פון אלע זייטען פון דער הויך און מורמלען אונאויפהערליך אין דער שטיל־קייט פון דער נאכט.

זי האָט מיט צוטרוי יעדעס מאָל געלאָזט זיך אָננעהמען ביי דער האנט. איהר איז נעפעלען געווען זיין שטארקע, שלאנקע פּי־גור, זיין ברוסט־שטימע און זי האָט געפיהלט זיין אָפענעם קוק פון זיין יונגען פּנים. ער האָט דערצעהלט וועגען זיך, וועגען זיין שטודיר־ארבייט און ווי ער פארברענגט די צייט אין די בערג און זי, הערענדיג איהם, האָט קלינגענדיג געלאכט און איהר קול פלעגט אויפגעכאפּט ווערען פון ווידער־קול פון אלע זייטען בערג.

און שמואל האָט אלץ גערעדט: ווי וואָלט זיך איהם וועלען נוט זעהן איהר פּנים און פארוואָס איז די נאכט אזוי פינסטער. וואָלט כאָטש די לבנה אויפגעגאנגען. און דאָס מיידעל האָט לאכענדיג געענטפערט: אזוי איז בעסער, זאָל ער זיך טראכטען, אז זי איז זעהר שעהן, ווייל דער מאָרגען וועט איהם ברענגען א שרעקליכע ענטוישונג. ער וועט דערזעהן א וואלד־מכשפה, מיט געלע קעצישע אויגען, מיט א צוקנייטשטען פּנים און א דאר־פוינעלשען נאָז. און דאמאלס וועט ער פון איהר אנטלויפען. נאָר ביז באגינען מוז ער זי היטען פון אלע בייזע בערג־גייסטער.

און זי האָט איהם ווידער צוטרויליך דערלאנגט איהרע ווייכע ווארימע הענט, און ווי א קינד געלאכט, ווען ער פלעגט זי אריבערטראָגען איבער א ברייטען וואסערל. די נאכט האָט גע־

נומען בלייבען. שטיל האָבען זיך גענומען אויסלעשען די שטע־
רען אין הימעל. עס האָט זיך אָנגעצונדען דער מזרח. און די
שפּיץ פון די בערג האָבען זיך באַגאָסען מיט גאָלד. און אָט אין
די מאָרגען דעמערונגען האָט דער סטודענט באַמערקט, אז זיין
באַגלייטערין איז א בונטע שעהנהייט. און זי, קוקענדיג אויף
איהם, האָט שמייכלענדיג געשעפּטשעט מיט איהר קליינעם פּוכ־
לעם זאַפּטיגען מיילכעל:

— אמת, א מכשפה? א וואלד־מכשפה פון א פינסטערער
אַלטער חורבה.

מיט'ן אויפגאַנג פון דער זון איז די מיידעל געזעסען אויף א
שטיין און געקוקט אויף די פעלזען, וואו שמואל, צוגעבונדען צו
א שטריק, האָט געקליבען פאַר איהר עדעלווייס. באַלד האָט ער
זיך אומגעקעהרט צו איהר און דערלאַנגט א בלימעל און אויף
זיין צאַרט גרויען סאַמעט האָט זיך געטונקעלט א טראָפּען בלוט.

— ביי מיר דרעהט זיך היינט זעהר דער קאָפּ, — האָט ער
געזאָגט דערלאַנגענדיג איהר די עדעלווייס — איך האָב שוין מעהר
ניט געקענט קלייבען, אפילו די האַנט פאַרבלוטיגט. באַהאַלט
דאָס בלימעל צום אנדענקונג פון אונזער צופעליגער באַגעגעניש.

אביסעל שפּעטער האָט זיך די שווייצארישע קאָמפּאַניע גע־
נומען קלייבען צום „שוואַרצען" טייכעל און די מיידעל האָט גע־
זאָגט דעם סטודענט ביים געזעגענען:

— אין א פּאָר טעג אַרום קעהר איך זיך אום אין רוסלאַנד,
נאָר אין קומענדיגען יאָהר וועל איך ווידער זיין דאָ און דאַן
וועל איך אייך א קוש טאָן פאַר די עדעלווייס.

עס זיינען געקומען די הערבסט רעגענס מיט די ווינטען, נאָך
זיי האָבען גענומען ברויזען די ווינטערדיגע שטורעמס, פאַר־
וואַרפענדיג מיט שניי די וועגענס אין קליינע דערפלעך. שמואל
איז שוין לאַנג געוועזען אין שטאָדט, געגאַנגען הערען לעקציעס,
האָט געשניטען טויטע אין אַן אַנאַטאָמישען טעאַטער. אין די
אָווענטען פיל געלעזען און אינגאַנצען פאַרגעסען יענע שעהנע
רוסישע מיידעל, וועלכע ער האָט געטראָפען ביינאַכט אין די בערג.

נאָר איינמאָל איז געקומען פון איהר א בריף. זי האָט איהם

דערמאָנט אָן דער עדעלווייס, וואָס ער האָט איהר געשענקט. גע־בעטען, ער זאָל איהר שרייבען, ווי עס לעבט זיך איהם. דאָס הארץ פון סטודענט איז פול געוואָרען מיט פרייד. ער האָט זיך דערמאָנט אין איהר און דערהערט איהר געלעכטער אין די בערג. זיי האָבען זיך אָנגעהויבען דורכשרייבען. מיט יעדען טאָג האָט ער אלץ מעהר און מעהר גענומען בענקען נאָך איהר.

ער האָט איהר געשריבען וועגען זיינע חלומות און זעהונגען און וועגען זיינע טראַכטונגען און פאַנטאַזיעס. דערצעהלט איהר פון זיינע קינדער־יאָהרען, געמאָלען איהר אָן אָרים, פארשטיקט שטעדטעל. די אַלטע אידישע בית־מדרש'ן, וואו ער האָט פאַר־בראַכט פיל טעג פון זיין פריהער יוגענד. און זי האָט איהם געשריבען וועגען איהרע אונקלאָרע מיידעלשע פארלאַנגען, ווע־גען מוזיק און שעהנקייט און וועגען דעם, אז זי זוכט מענשען, נאָר זי קען זיי ניט געפינען און דערפאַר ווײנט זי אַזוי אָפט.

ווידער איז געקומען דער פריהלינג מיט זיינע רופענדע ווייט־קייטען. דערנאָך דער צייטיגער זומער און שמואל האָט געקראָ־גען א בריף פון אסיען, אז זי איז אין א נאָהענטער שטאָדט, זאָל ער קומען צו איהר.

ביינאַכט איז דער סטודענט געזעסען אין וואגאָן און געטראַכט וועגען דער רוסישער מיידעל, און דער צוג האָט זיך געטראָגען אלץ ווייטער און ווייטער.

אין דער פריה איז ער אוועק צו איהר.

זי האָט איהם דערזעהן פון ווייטען פון באַלקאָן, האָט זי איהם אראָפּגעוואָרפען א בריף. ביי שמואל'ן איז דאָס הארץ איינגעפאַלען.

— זי וויל מיך ניט זעהן, — האָט ער א טראַכט געטאָן.

נאָר דאָס מיידעל האָט געשריבען, ער זאָל אויף איהר פאַר־נאַכט וואַרטען אויף דער גרויסער בריק, זי וועט איהם ברענגען רויטע פעלד־בלומען. זי איז דאָ מיט איהר מוטער און ברודער און וויל זיך מיט איהם דאָ, פאַר זיי, ניט טרעפען.

שמואל איז א גאַנצען טאָג געגאַנגען איבער די גאַסען און האָט געשמייכעלט, און פאַרביינגעהער, קוקענדיג אויפ'ן גליקליכען

בחור, האָבען אויך ניט ווילענדיג געשמייכעלט. צופעליג האָט ער באַגעגענט אַ באַקאַנטע מיאוסע סטודענטקע פון זיין אוניווער־זיטעט. ער האָט זיך דערפרעהט מיט איהר און, ווען זיי האָבען זיך פאַנאַנדערגעשיידט, האָט זי געזאָגט:

— איך האָב נאָך אייך קיינמאָל אַזאַ וואָוילען און ליבליכען ניט געזעהן.

אַט זעצט זיך שוין די זון. שמואל שטעהט שוין אויף דער בריק און, אָנגעשפּאַרט אָן די פּאַרענצע, קוקט ער אַראָפּ אונטען, וואו עס לויפען די בלויע כוואַליעס און ווי אויף זיי וויגען זיך שטיל ווייסע שוואַנען. זיי שווימען צו צו איהם, ציהען אויס זייערע שלאַנקע העלזער, וואַרטען, מען זאָל זיי עפּעס געבען און שווימען ווידער אָפּ.

אַ בונט רויטער פּאַס אין מערב איז שוין אויך פאַרלאָשען געוואָרען. דער אָווענט קומט. פון ביידע זייטען בריק האָבען זיך אָנגעצונדען די פיל־פאַרביגע עלעקטרישע לעמפּלאַך. די גאַסען האָבען זיך באַלויכטען. דער טראַמוואַי רוישט. אימיצער שרייט, לאַכט און דאָרטען אויפ׳ן טייך זינגט מען אויס די שיפלעך.

דער סטודענט, פאַרטראַכט, קוקט אַלץ אויף די כוואַליעס. שטיל איז צוגעגאַנגען צו איהם אַסיאַ און לייכט אַ ריהר געטאָן איהם מיט די בלומען איבער׳ן פּנים. ער האָט זיך אַ קעהר געטאָן צו איהר און דערפרעהט אַ געשריי געטאָן. זי איז גע־שטאַנען פאַר איהם אַ שלאַנקע, אַ שעהנע, אָנגעטאָן אין אַ ווייסען זומער־קלייד. ער האָט זי אַ כאַפּ געטאָן פאַר ביידע הענט. זי האָט די בלומען געלאָזט פאַלען. ער האָט זיי אויפגעהויבען.

זי איז געווען גאַר רוהיג. אַזוי ווי זי וואָלט איהם געזעהן נעכטען און אייערנעכטען. און ער, פון אויפרעגונג, האָט גע־רעדט ווי פון וועג, ביז ווען טאָג האָט זיך איהם געוואָלט צוזאַמענ־דריקען זי אין זיינע אָרעמס. דעמאָלט האָט זי איהם גענומען פאַר אַ האַנט און אַוועקגעפיהרט אויפ׳ן קליינעם האַלב־אינזעל ביים טייכוויזער. זיי האָבען זיך אַוועקגעזעצט דאָרט אין אַ שטילען ווינקעל ביי די סאַמע כוואַליעס און ער האָט איהר גע־נומען דערמאָנען וועגען דעם קוש, וואָס זי האָט איהם צוגעזאָגט צו

געבען, און די מיידעל, צארט דערווייטערנדיג איהם פון זיך, האט איהם צוגעזאגט צו געבען דעם קוש ביים געזעגענען זיך.

דער ווייסער שוואן פלעגט אלע ווייל׳ע בגנבה צושווימען, זיך צוהערען, ווי דער סטודענט בעט לאסקעס ביי דער מיידעל און קושט איהרע הענט, שטעהענדיג אויף די קני, און דערנאך אפשווימען א שטאלצער.

און אסיא פלעגט לאכען:

— זעה, ווי דער שוואן שפיאנירט.

אונבאמערקט איז אוועק די זומער־נאכט. זיי האבען זיך געד־דארפט איינגיבען צושיידען. שמואל האט דערפיהלט, אז אן אומ־ענדליכער טיפער טרויער צו איהר שענקייט וועט איהם שוין קיין מאל ניט אפלאזען.

זיי זיינען אויפגעשטאנען, פארלאזען דעם האלב־אינזעל.

— מיר, הפנים, וועלען זיך שוין מעהר קיינמאל ניט זעהן, — האט זי שטיל געזאגט, — אין עטליכע טעג ארום פאהרען מיר אלע אוועק צוריק אין רוסלאנד.

שמואל האט גארניט גענטפערט. איהם איז געווען אומעדיג ביז טרערען.

זיי האבען זיך גענומען פאר די הענט, ווי קינדער, און מיט פויל זיס־מידיגע טריט אוועק צום וואקזאל.

— איהר וועט מיר שרייבען? — האט ער נעפרעגט, און זיין שטים האט געציטערט פון טרויער.

— איך ווייס ניט, — האט זי געענטפערט.

אויפ׳ן וואקזאל זיינען זיי געזעסען אין א ווינקעל׳ע און ווארטענדיג אויפ׳ן צוג האבען זיי געשוויגען. אלע ליכטיגער איז געווארען דער פריהמארגען און אויף אונזיכטבארע פליגעל זיינען אוועקגעפלויגען די נאכט־מחשבות.

דער צוג איז געקומען. זיי זיינען ארויס אויף דער פלאט־פארם.

ער האט איהר דערלאנגט די האנט.

מיט אמאל האט די מיידעל ארומגענומען זיין קאפ און איהם געגעבען א לאנגען קוש.

דער סטודענט איז ווי פאַר'שכור'ט אריין אין וואַגאָן. ער האָט ארום זיך גאָר ניט געזעהן, נאָר נעפּיהלט דעם זיסען קוש פון מיידעל, דעם אראָמאַט פון וועלכען ער האָט דערנאָך געדענקט דעם גאַנצען לעבען.

און אסיא האָט זיך אומגעקעהרט אין רוסלאַנד, און שמואל האָט שוין מעהר קיינמאָל פון איהר גאָר ניט געהערט.

איין טאָג.

זיינע קינדער־יאָהרען האָבען זיך געצויגען אין א פינסטערען קעלער פון א לאַנגער שמוציגער גאַס, וואוהין די זון פלעגט נאָר אמאָל, פארנאכט, ביים פארגעהן, שטיל און אומעטיג א שיין טאָן מיט גאָלד אויף די גרויע שווייגענדע ווענט פון די הויכע מויערען, וואָס זיינען פארכמורעט געשטאַנען נאָהענט איינע געגען אנדערע.

זיינע עלטערען האָבען געלעבט שלעכט און אָרים און דער פאָטער, א ברייט־פלייציגער יונג מיט א פנים פון א פארברעכער, פלעגט טרינקען, שפילען אין קאָרטען מיט גנבים און אָפט קומען אהיים א שיכור'ער און שלאָגען דער מאַמען. דאַן פלעגט ער זיך באהאלטען אין א ווינקעל, ציטערען ווי אין א פיבער און ווי א הונגעריגע ווילדע חיה ארויסקוקען פון דאָרט מיט צושראָקענע גרויסע אויגען.

פון אלע זיינע ברידער און שוועסטער איז ער געווען דער שוואכסטער און דער איננגסטער, און פלעגט פון זיי אימער כאַפּען קלעפּ און מוזען געהן גנב'ענען נאַשערייען פון די טישלאך, וואָס שטעהען ביי די טירען פון די קלייטען אויפ'ן ראָג פון דער גאַס.

ווען ער איז אונטערגעוואַקסען, האָט איהם זיין פאָטער אָפּ־געגעבען צו א שוסטער אויף דריי יאָהר אין אן אנדער גאַס, וואָס איז געווען אויך אזוי שמוציג, לאַנג און האלב פינסטער, ווי די גאַס, וואו ער איז געבאָרען געוואָרען.

דאָרט האָט מען איהם ווידער אָפט געשלאָגען און פאר די אר־בייטער, וואָס פלעגען פאר'שכור'ען זייער געלד, פלעגט ער ווידער מוזען געהן גנב'ענען בולקעס און זויערע אוגערקעס אין די קלייטען אויפ'ן ראָג פון דער גאַס.

און אזוי איז ער געוואַקסען, א בייזער און א פארביטערטער, מיט האַס צו אלעמען און צו אלץ ארום און ארום. זיין דאר פנים

איז אַלעמאָל געווען בלאָס און טרוקען, די וואַסערדיגע אויגען האָבען געקוקט טרויעריג און צושראָקען און אַ ביטערער זשעדנער שמייכעל האָט זיך אָפט באַוויזען אויף זיינע ליפּען, ווען ער פלעגט זיצען ביי דער אַרבייט אַ שווייגענדער און טראַכטען גאָט ווייסט ווענען וואָס.

דערנאָך איז געקומען זיין יוגענד. ער איז געוואָרען אַ בחור מיט ברייטע פּלייצעס און שטאַרקע מוסקולען און איהם האָט זיך פאַרוואָלט פאַנאַנדערלאָזען זיינע פליגעל און אוועקטראָגען זיך אין דער וועלט אַריין העט ווייט, וואו עס ציהען זיך ברייטע פעלדער מיט הויכע רוישענדע גראָזען. און ער איז אוועק פון זיין שטי־קענדער שטאָדט און פון זיין לאַנגער, שמוציגער, האַלב טונקעלער גאַס.

און דאָרט, אין די נייע פלעצער, וואוהין ער איז געקומען, האָט ער געטראָפען נייע מענשען, וואָס האָבען שטענדיג פיל און שעהן געערדט וועגען קאַמף מיט די שוואַרצע כחות, וואָס דריקען און מאַטערען די אָרימע און שוואַכע. ער איז צוגעשטאַנען צו זיי.

אין זיין נשמה האָט ווידער אויפגעפלאַקערט אַ האַס. ער פלעגט אַלץ טאָן וואָס די נייע מענשען האָבען איהם געהייסען און לעזען זייערע ביכלאַך און צוהערען זיך צו זייערע רייד, ווי דאָס וואָלטען געווען שעהנע און גוטע געזאַנגען צו גאָט, וואָס לויטערען און מאַכען גרינג אויפ׳ן הארצען און שטילען דעם האַס.

און אַמאָל איז ער אַרוים אויף די גאַסען פון אַ גרויסער שטאָדט מיט די נייע מענשען זינגען נייע לידער וועגען אַ פרייען לעבען. נאָר מיט אַמאָל זיינען אָנגעלאָפען קאָזאַקען אויף ווילדע פעדד און מ׳האָט אַלעמען גענומען שלאָגען און איהם האָט מען אַ צובלוטיגטען דערנאָך געבראַכט אין אַ טורמע און דאָרטען פאַרשפּאַרט אין אַ פינסטערען נאַסען חדר, הינטער אייזערנע גראַ־טעס. און עס האָבען זיך אַ ציה געטאָן שווערע איינזאַמע טעג נאָך טעג און אין דער נשמה זיינער האָט אַלץ געפלאַקערט אַ בייזער האַס צו אַלץ און צו אַלעמען אַרום און אַרום.

איינמאָל אין פריהלינג האָט מען איהם געפיהרט מיט׳ן עטאַפּ פון איין טורמע אין דער צווייטער. די גרופּע אַרעסטאַנטען איז געווען אַ קליינע, פון עטליכע מענשען, און מיט זיי זיינען מיטגע־גאַנגען נאָר צוויי סאָלדאַטען. עס איז געווען נאָך גאַנץ פריה.

פוןביידע זייטען וועג האָבען זיך געצויגען פעלדער מיט פרישען גרינעם גראָז און בונטע בלומען און אין הימעל האָבען נאָך דאָ און דאָרט געוואַנדערט ווייסע און פרעהליכע וואָלקענדלאַך, ווי זיי וואָלטען געאיילט אהיים נאָך אַ לוסטיגער שמחה׳לע.

די אַרעסטאַנטען און סאָלדאַטען זיינען געווען גוט געשטימט און איהם האָט זיך געוואָלט שרייען אויס ווילדער פרייד, וואָס האָט די גאַנצע צייט פון פאַרטאָג זיך געריסען פון זיין נשמה. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען, וואָס ער איז געגאַנ־גען איבער אַ ברייטען וועג און די בלויע ווייטקייט האָט זיך צו־שפּרייט פאַר איהם ביז אין הימעל אַריין און געלאַקט און גערופען און מיט איהר שטיל ווינטעל דערצעהלט וועגען ענדלאָזע סטעפּען, איבער וועלכע עס רייטען אַרום גבורים און זינגען מעכטיגע לידער, וואָס פאַרגעהען וויט, ווייט — אין אַלע עקען פון דער וועלט.

און ווען בייטאָג האָט גענומען שפּריצען אַ רעגענדעל און דער עטאַפּ האָט זיך אוועקגעלייגט אָפּרוהען אונטער אַ קופּע בוימער, האָט ער זיך מיט אַמאָל אַ לאָז געטאָן לויפען און מען האָט איהם ניט געקענט כאַפּען. און אַזוי האָט ער זיך אין אַ פּאָר שעה אַרום דערזעהן לעבען אַן אַלטען רוסישען פּרויען מאָנאַסטיר ניט ווייט פון אַ וואַלד.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און זיך אַרומגעקוקט. ווייט אַרום האָט מען קיינעם ניט געזעהן. ער האָט זיך אויסגעצויגען אויפ׳ן גראָז און גענומען איינאַטעמען דעם געשמאַקען אַראָמאַט פון דער וויכער וואַרימער ערד און האָט מיט אַמאָל דערפיהלט, אַז ער איז מיד און הונגעריג. נאָר איהם איז געווען גוט אויפ׳ן האַרצען און וואונדערבאַר לייכט ווי אין איהר וואָלט קיין האַס ניט געווען.

ער איז אויפגעשטאַנען און איז אוועק צום מאָנאַסטיר. ער האָט אָנגעקלאַפּט אין טויער און אַן אַלטע מאָנאַשקע אין שוואַר־צען איז אַרויס פרעגען, וואָס ער וויל, דער וואַנדערער. דער נאָך האָט זי איהם אַרויסגעטראָגען אַ גרויס שטיק פעטען חזיר מיט ברויט און אַ טרונק בראַנפען.

— אַ דאַנק, מאַטושקאַ, — האָבען געציטערט ביי איהם די הענט פון פרייד.

און ווען ער האָט זיך אָנגעגעסען, איז ער אוועק צום וואַלד און זיך געלייגט שלאָפען. און דער שלאָף איז באַלד ווי אויף פליג־

לען אַנגעפלויגען און גענומען פאַנאַנדערשפּרייטען פאר איהם מאָדנע וואונדער־שעהנע געשטאַלטען און בילדער און ווען ער פלעגט מינוטענווייז האַלב אויפמאַכען די אויגען, האָט ער געזעהן איבער זיך א ברייטען, טיפען, בלויען הימעל און פון דערווייטען דעם מאַנאַסטיר מיט זיין הויכען ווייסען גלאָקען טורעם און מיט דעם קופּערנעם קופּאָל און זילבערנעם צלם, און ביים טויער איז געשטאַנען אַן אַלטע פרוי אין שוואַרצען און געהאַלטען א שטיק ברויט אין האַנט פאר גאָט'ס א וואַנדערער.

דערנאָך איז ער אויפגעשטאַנען און איז אריין אין וואַלד. די שפּיצען פון די בוימער אַרום האָבען שטיל גערוישט. עס האָט געשמעקט מיט נאַסען גרינעם מאָך, מיט סמאָלע און מיט שוועמ־לאָך. און אין הארצען האָט געזונגען די פרייד וואָס ער איז פריי, און אַרום איז אַזאַ שעהנע וועלט און די גרויסע שטיקענדע שטעדט זיינען ווייט, ווייט פון איהם.

מיט אַמאָל האָט ער דערזעהן ווי פון הינטער די בוימער האָט זיך אויפ'ן וועג באַוויזען א יונגע מאַנאַשקע מיט א קלומאַקעל אין האַנט. ער האָט אויפגעציטערט און איז געבליבען שטעהן. א זיס פיינליכער געפיהל, וואָס האָט שוין לאַנג געמאַטערט איהם אין די נעכט, האָט ווי א גרויסע כוואַליע זיך צוגאָסען איבער זיין יונ־גען קערפּער. און די מאָנאַשקע איז צו איהם צוגעקומען אַלץ נעהנטער. ער האָט זי אָפּגעשטעלט און געפרעגט פון וואַנען זי געהט. זי האָט אויסגעזעהן צו זיין נאָך זעהר יונג מיט א רונד, אָפּגעברענט געזיכט און פאַרריסען נעזעל. זי האָט זיך דערשראָ־קען, ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען, און געוואָלט געהן ווייטער. ער האָט איהר פאַרשטעלט דעם וועג און איז געוואָרען ווילד. זי האָט געוואָלט נעהמען שרייען, האָט ער זי א שטופּ געטאָן און זי איז געפאַלען צווישען צוויי בוימער אין פייכטען מאָך.

און ווען ער האָט זיך אביסעל שפּעטער אויפגעהויבען פון דער ערד, איז די מאָנאַשקע געלעגען א דערשטיקטע און א פאַרבלו־טיגטע, און ער, שרייענדיג ווי א ווילדע חיה, האָט זיך געלאָזט לויפען פון וואַלד מיט צושויבערטע האָר און דער אוועגט ווינט איז איהם געפלויגען אַקעגען אין גערויש מיט די הויכע פרישע גראָזען און מיט די בוימער פון וואַלד.

און ווען, אין א יאָהר אַרום, אין פריהלינג, איז מען פאַר־

טאָג געגאַנגען איהם אין טורמע אויפוועקען צו פיהרען צו דער תליה פאר'ן מאָרד, האָט ער גע'חלומ'ט וועגען דעם איינציגען טאָג אין זיין לעבען, ווען ער איז געווען פריי און געטראָפען אין וואלד דייוונגע מאָנאשקע. און אַויף זיין פנים האָט געשוועבט אַ שמייכעל...

רחמנות

אָפט פלעגט ער פארבייגעהן איהרע פענסטער אין די פריה־מאָרגענס אויפ'ן וועג צום פּאָליציי־צירקעל, אָט דער יונגער דאָרינקער פריסטאַוו, מיט'ן בלאַסען פּנים און פיבערדיגען גלאַנץ אין די גרויסע פארבענקטע בלויע אויגען. און יעדעס מאָל, ווען ראָזע, א מיידעל פון א פרומער אידישער פאמאַליע, האָט ניט־ווילענדיג באמערקט זיין טרויעריגען בליק, האָט איהר ארומגע־כאַפּט א מאָדנער געפיהל פון רחמנות און שרעק, און שטונדענווייז פלעגט זי דערנאָך וועגען איהם קלערען.

געוועהנליך פלעגט ער פארבייגעהן זעהר פריה. מיט א סידור אין האנד פלעגט זי זיך זעצען ביים פענסטער און ווארטען און בעטען גאָט, אז ער זאָל איהר פארגעבען איהרע זינדיגע גע־דאנקען. די פרישע רויטע ליפּען פון דער שעהנער מיידעל האָבען געשעפּטשעט א תפילה, און די אויגען האָבען אַלץ געקוקט אין גאַס און געזוכט צווישען דער מענגע פארבייגעהער די באקאנטע פיגור פון דעם יונגען פריסטאַוו מיט דעם פיבערהאַפטען גלאַנץ און די פארבענקטע גרויסע אויגען.

אמאָל פלעגט זי איהם גאָר פארגעסען אויף א לאַנגער צייט, נאָר טיף אין דער נשמה האָט שטיל געבליהט א רחמנות צו אימיצען, וואָס איז קראַנק, פאר'סמ'ט פונ'ם ברוטאַלען לעבען, און וואָס טראָגט אין הארצען דעם גיפט פון האַס.

און איינמאָל האָט געטראָפען, אז אין שטאָדט האָבען רע־וואָלוציאָנערען דער'הרג'עט א הויכען באאמטען. דאָס איז געוועזן אין א פריהלינגס־מאָרגען. דאָס מיידעל איז אויפגעשטאַנען פריה, זיך אוועקגעזעצט נעבען אָפענעם פענסטער, לאַנג ארויסגעקוקט אין גאַס אויף די בוימער, וואָס האָבען איבער נאַכט צעעפענט זייערע קנאָספּען און אויף די מענשען, וועמעס פּנים'ער האָבען

נעשטראַהלט מיט האָפנונג — און איהר איז געוואָרען גוט און פרעהלאך.

פלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ פּאַרטויבענדע אויפרייסונג. די גאַנצע גאַס איז איינגעוויקעלט געוואָרען אין רויך און מענשען מיט ווילדע קולות האָבען גענומען לויפען אין אַלע זייטען, ארומ־געכאַפּט מיט אַ זינלאָזען שרעק. שנעל האָט זי פאַרקלאַפּט דאָס פענסטער, זיך אַ וואָרף געטאָן אין דעם צווייטען צימער רופען איהר עלטערען ברודער. דערנאָך זיינען זיי ביידע ארויסגעלאָפען אין גאַס און אין דעם רויש און טומעל פון דעם לויפענדען המון, האָט זי מיט אַמאָל דערזעהן די באַקאַנטע פיגור פון'ם פּריסטאַוו. ער איז געלאָפען ווי אַ משוגע'נער און האָט געשריען, פאָכענדיג מיט דער בלאַנקער שווערד. און נאָך איהם זיינען געלאָפען פּאָלי־ציסטען מיט גרויסע רעוואָלווערען אין די הענט און געשאָסען אין דעם אומקריכענדען רויך וואָס האָט נאָך אַלץ איינגעוויקעלט די גאַס.

און אַ ביסעל שפּעטער האָבען שוין אַלע ארום געוואוסט, אַז אימיצער האָט געוואָרפען אַ באָמבע און גע'הרג'עט אַ הויכען באַאמטען זיין קוטשער און אַ קליין מיידעלע אַ גימנאַזיסטקע.

עס האָבען זיך אָנגעפאַנגען ארעסטען. מען האָט געזוכט די שולדיגע און מען האָט זיי ניט געקענט געפינען. און דעמאָלט האָט די פּאָליציי באַשלאָסען אומצוברענגען עטליכע בחורים פון די בעסטע אידישע פאַמיליעס. צווישען זיי האָבען זיי אין זינען געהאַט אויך ראָזע'ס ברודער, אַ קינסטלער, פון אַ יאָהר דריי־און־צוואַנציג.

* * *

דאָס איז געווען אויף מאָרגען נאָך דער לויה פון די דער־הרג'טע. עס איז געווען פרייטאָג. פון אין דער פריה אָן האָט זיך אין הימעל באַוויזען אַ טונקעל בלויער וואָלקען מיט מאָדנע אויסטערלישע עקען, אַקוראַט, ווי אַן אומגעהויערע לעגענדאַרישע חיה וואָלט אויסגעצויגען איהרע שוואַרצע לאַפּעס און געוואָלט פאַרדעקען דעם גאַנצען הימעל. נאָכדעם איז אראָפּ דאָס ערשטע פריהלינגס־רעגענדעל. דאָס מיידעל מיט'ן ברודער זיינען גע־שטאַנען ביים פענסטער און זיך געפרעהט, ווי קינדער... און

יענעם גאַנצען טאָג האָט די זון געהאַלטען אין איין באַהאַלטען זיך הינטער די וואָלקענס, און אַזוי איז אָנגעקומען דער פאַר־טראַכטער בלויער בין־השמשות. די מוטער האָט אָנגעצונדען די שבת ליכט אין די גרויסע זילבערנע לייכטער. אין גראַמען צימער האָט זיך דערפיהלט די מנוחה פון שבת. נאָך ליכט־בענ־שען האָט זיך ראָזע צוגעזעצט צום פענסטער וואַרטען אויפ'ן פאָ־טער, וועלכער איז מיטביידע ברידער אוועק אין בית המדרש מקבל שבת זיין.

פונ'ם בית המדרש איז ער געקומען אַ פאַר'דאגה'טער און דערצעהלט, אַז מען האָט ארעסטירט צוויי אידישע בחורים פון בכבוד'ע פאַמיליעס. מען באַשולדיגט זיי אַין דעם מאָרד פונ'ם הויכען באַאַמטען.

די שבת סעודה איז פאַרביי אומעטיג אין יענעם אָבענד. עס האָט זיך געדוכט, אַז שאָטענס האָבען זיך באַהאַלטען אין די ווינקלען און שושקען זיך: „אַ צרה, אַן אומגליק וועט קומען אויף דעם הויז"...

שפּעט אין אָבענד האָט מען פּלוצלינג אָנגעקלונגען און ווען מען האָט, אויף דעם באַקאַנטען קול פון הויז־וועכטער, אויפגע־עפענט די טיהר, האָבען זיך אין וואָהנונג אריינגעריסען עטליכע פּאָליציי באַאַמטע מיט צוויי זשאַנדאַרען.

ראָזע האָט זיך שוין געקליבען צו געהן שלאָפען. זי האָט דערהערט די פרעמדע שטימען, און גלייך פאַרשטאַנען, אַז מען איז געקומען ארעסטירען איהר ברודער און איז פאַרצאַפּעלט גע־וואָרען ווי אַ פאַרוואונדעטע. טולענדיג איהר האַלב־נאַקעטען און פיבערדיגען קערפּער אין אַ גרויסער שאַל, איז זי ארויסגעגאַנגען פון איהר צימער, און דער ערשטער, וואָס האָט זיך איהר געוואָר־פען אין די אויגען איז געווען דער באַקאַנטער יונגער פּריסטאַוו מיט זיין פאַרבענקטען בליק. ביי איהר זיינען אָפּגענומען געוואָ־רען די פיס, און זי האָט זיך פון אָרט ניט געקענט ריהרען. איהר האָט זיך אויסגעדוכט, אַז די בלאַסע דינע ליפּען פונ'ם פּריסטאַוו האָבען וואָס אַ שעפּטשע געטאָן און ער האָט אומבאַמערקט זיך פאַר איהר פאַרנייגט.

זי האָט עפּעס וואָס געוואָלט ענטפערען, נעהמען בעטען, אַז איהר ברודער איז אומשולדיג, נאָר עפּעס אַ הייסער שטראָם

איז איהר אונטערגעקומען צום האַלז, פאַרקוועטשט דאָס האַרץ, און זי האָט זיך היסטעריש צואווײנט. נאָכדעם האָט זיך אַלץ אָנגעהויבען דרעהען און שווינדלען פאַר איהר, און נאָר זייגע אויגען האָבען געבליסטשעט גרוים, ווי שטערען, פאַרבייַנקטע, פאַרברענטע אין אַ זשעדנעם פיבערהאַפטען פייער.

און ווען זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט אין הויז געהערשט אַ טיפע שטילקייט. דער פאָטער וואָס האָט זיך איהר אויסגעוויזען מיט אַמאָל פאַרעלטערט אויף אַ סך יאָהרען, איז שטיל גע־גאַנגען איבער איהר צימער און שווער געזיפצט.

אין צעהן טעג אַרום האָט מען איהר ברודער מיט נאָך פיר בחורים אויפגעהאַנגען אין אַ הינטער־ווינקעל פון טורמע הויף. און ביים זונען־אויפגאַנג, בעת די קערפּער זיינען שוין געווען פאַרשאָטען איז אָנגעקומען אַ באַגנאַדיגונג, און דעמאָלט איז איינע פון די מוטערס פון די אומשולדיג פאַר׳משפט׳ע אַראָפּ פון זינען און זיך אַרויסגעוואָרפען פון פענסטער פון אַ הויכען מויער.

די אַלע טעג, וואָס האָבען זיך געצויגען ביז דעם טויט־שטראָף, האָט אַ שווידערליכער קאָשמאַר געדריקט דאָס מיידעל און זי איז געלעגען קראַנק. און ווען זי האָט זיך דערוואַוסט, אַז אַלץ האָט זיך שוין געענדיגט, איז זי שטיל אויפגעשטאַנען און, צוזאַמען מיט פאָטער און מוטער און מיט׳ן איינגערען ברודער, קריעה געריסען און זיך געזעצט שבעה. און אין די טעג פון טרויער פלעגט זי ריידען צו זיך אַליין:

מיין ברודער איז קראַנק געווען... לאַנג געלעגען און גע־קעמפּפט מיט׳ן טויט און נאָט האָט ביי איהם צוגענומען די נשמה... מען האָט איהם אויפגעהויבען און אוועקגעלייגט אויף שטרוי... צוגעדעקט מיט אַ שוואַרצען טוך און אָנגעצונדען ליכט ביי זיין צוקאָפּענס... אַלע נאָהענטע זיינען געשטאַנען אַרום איהם און געוויינט... דערנאָך האָט מען איהם אוועקגעטראָגען אויף׳ן בית־עולם און דער וועג האָט זיך געצויגען אַ לאַנגער... פאַראויס זיי־נען געגאַנגען תלמוד־תורה יתומים און געזונגען: "צדק לפניו יהלך"... אַ סך יונגע בחורים שטאַרבען... איהר ברודער איז אויך אַזוי געשטאָרבען, און אָט זיצט זי נאָך איהם שבעה...

איינגיכען האָט איהר פאָטער באַשלאָסען, אַז די קינדער מיט

דער מוטער זאָלען אָפּפאָהרען קיין אויסלאַנד. די מוטער איז קראַנק געוואָרען, און דאָקטוירים האָבען איהר געראַטען אָפּפאָהרען וואָס גיכער אין די בערג.

עס איז געקומען דער טאָג פון אָפּפאָהרען. עס איז געווען ענדע מאַי. א גרויסע קאָמפּאַניע מיט בלומען איז געפאָהרען זיי באַגלייטען צום וואָקזאַל. איינער פון זיי, א גימנאַזיסט, וואָס איז געווען פארליבט אין ראָזא'ן, האָט די גאַנצע צייט טרויעריג געקוקט אויפ'ן מיידעל האַלטענדיג אין האַנט א גרויסען בוקעט פון שמעקענדיגען בעז.

אויפ'ן וואָקזאַל איז געווען רוישיג און טומעלדיג. דער צוג איז שוין געשטאַנען גרייט. עס האָבען זיך געהערט די אויסגע־שרייען פון די טרעגער. עס האָט זיך ווער מיט וועמען געזע־גענט. עס האָבען זיך געהערט קלאַנגען פון קושען. און אויף דעם אַלעמען האָט זיך געטראָגען דער ווארימער אראָמאַט פון די פריהלינגס־פעלדער, נעבען וועלכע עס איז געשטאַנען דער וואָקזאַל.

ראָזע האָט זיך מיט אַלעמען שוין אָפּגעזעגענט און, שוין אויפהייבענדיג זיך אויף די טרעפּלאַך פון וואַגאָן האָט זיך איהר מיט אמאָל אָפּגעדוכט, אז זי זעהט צווישען עולם דעם באַקאַנטען יונגען פריסטאוו, נעבען וועלכען עס שטעהט אַן אַלטינקע פרוי און צלמ'ט איהם ווי זי וואָלט איהם מיטגעגעבען אהר ברכה אויפ'ן ווייטען וועג.

און די גאַנצע נאַכט האָט זיך איהר אינ'ם שטיקענדען וואַגאָן גע'חלומ'ט זיינע גרויסע פאַרוועהטאָגטע אויגען און עפּעס א יונ־גער קול האָט געקלונגען, גערעדט וועגען רחמים.

* * *

זיי זיינען געקומען אין דעם קליינינקען בליהענדען לאַנד פון די שנעע־ווייסע אַלפּען־בערג. דאָרטען האָבען זיי געהאַט פריינד. זיי האָבען דאָרט אביסעל פאַרווײלט, און נאָכדעם האָבען זיי געדונגען א הייזקע ביי א פראַנצויזישען פויער אין די סאַוואָיער בערג.

עס איז געווען א זומערדיגער מיטען־טאָג, ווען זיי זיינען אהין אָנגעקומען. אַלע פרויען און מענער זיינען געווען אויף

די היי־פעלדער. פון דער קליינינקער סטאנציע האָט מען זיך נאָך געדאַרפט צו פוס אויפהויבען העכער. דאָס דערפעל איז גע־לעגען כמעט ביים סאמע שפּיץ פון בארג, זעבען אַ סאָסנאָוועןוואלד.

אויפגעהויבען האָבען זיי זיך לאַנגזאם. ראָזע האָט איצטער אויסגעזעהן זעהר שעהן. איהרע באַקען זיינען לייכט אָפּגע־ברענט געוואָרען, און איהרע לאַנגע שווארצע האָאר זיינען געוועזען פארפלאָכטען אין צוויי צעפּ, וואָס האָבען איהר געמאַכט פיל יונגער. די איבערגעלעבטע צרות האָבען ארויפגעלעגט אויף איהר פּנים אַ שטילען טרויער. און זעהענדיג איצט די ווילדע און פרייע גרויסקייט פון די בערג אַרום, איז זי אין הארצען געוואָרען נאָך פרומער.

עס האָט זיך פאר זיי אָנגעפאַנגען אַ שטילע צייט. די טעג זיינען געוועזען לויטערע, זוניגע, און דאָס מיידעל מיט'ן ברודער פלעגען אָפט מאַכען קליינע שפּאַצירען אין די נאָהענטע טאָלען און בערג. נאָר אמאָל פלעגט זיך אויפהייבען אַ ווינט, שווארצע וואָלקענס האָבען זיך פארזאמעלט, אומגעקראָכען אויף די בערג־רוקענס. עס איז אָנגעלאָפען אַ שטורם. און דעמאָלט פלעגט בייז רוישען דער וואלד, דונער־קראַכען פלעגען אויפטרייסלען די הייזקעס, און עס האָט זיך געדוכט, אז אלע בייזע בערג־גייסטער האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אויף מלחמה און געברומט און גע־וואָיעט. די אלטע פויערטעס פלעגען אָנצינדען לעמפּלאַך פאר די איקאָנעס און שעפּטשען תפילות.

און איינמאָל האָט זיך אין דערפעל באוויזען אַ יונגערמאַן אין אַ רוסיש העמדעל. ער איז צוגעגאַנגען צום טיהר פון אַ פויער, האָט דאָרטען לאַנג גערעדט. די פויערטע האָט איהם צוגעפיהרט צו אַ קליינער הייזקע, און אין עטליכע טעג ארום האָט ער זיך דאָרטען באזעצט. און ווען ראָזע האָט איהם דער־זעהן אמאָל ביי זיין טיר איז זי געבליבען פארגאַפט. דאָס איז געוועזען דער בלאָסער שווינדזיכטיגער פריסטאַוו, וואָס האָט איהר אזוי אָפט פארפאַלגט מיט זיינע גרויסע פארבענקטע אויגען.

און ווידער האָט זי אָנגעהויבען וועגען איהם צו טראַכטען, נאָר האָט איהם אַלץ אויסגעמיטען. ער אָבער פלעגט יעדען טאָג

פארבייגעהן זייער שטיבעל, אריינקוקען אין די פענסטער, זיך אפּשטעלען און הוסטען און לאנגזאם ווייטער געהן צום וואלד.
אזוי האָבען זיך געצויגען די טעג.

* * *

דאָס איז געווען, בעת די זאנגען האָבען זיך שוין געהאט גע־ברוינט אויף די פעלדער. עטליכע יונגע פויערים פונ'ם קליין בארגיג דערפעל זיינען פארטאָג אוועק אין וואלד און אויפ'ן וועג האָבען זיי זיך אָנגעשטויסען אויף א טויטען קערפּער פון א היימ־לאָזען אלטען מאַן. זיי האָבען איהם באטראכט, ניט געפונען אויף איהם קיין סמנים פון רציחה, זיך אומגעקעהרט אהיים און דער־צעהלט, וואָס זיי האָבען געזעהן, און דאָס גאנצע דאָרף איז ארויס קוקען אויפ'ן טויטען קערפּער פונ'ם וואנדערער, וואָס איז געווען עהנליך אויף אן איטאליענער. זיי האָבען זיך אלע ארומגעשטעלט און עטליכע מינוטען שווייגענדיג געהאלטען די היטלען אין די הענט. דער מת איז געלעגען מיט'ן פּנים ארויף. דער פריהמאָר־גען ווינט האָט באוועגט זיינע גרויע האָאר, און א בלויער פאר־שוואָלענער פינגער פון א פוס האָט ארויסגעשטארצט פונ'ם צורי־סענעם שוך.

די פויערים האָבען דעם טויטען קערפּער איבערגעטראָגען אין דערפעל און אוועקלעלעגט איהם אין א שטאהל. אין דריי טעג ארום האָבען זיי אָנגעטאָן זייער יום טוב'דיגע בגדים, איינגע־שפּאנט א פערד אין א וואָגען, ארויפגעשטעלט א טרונע, וועלכע זיי האָבען אליין צוזאמענגעקלאפּט און אָפּגעפארבט אין שווארצען, און די לויה פון דעם היימלאָזען וואנדערער האָט זיך געריהרט ארויף צום בארג, וואו עס האָט זיך געטוליעט זייער קליינער בית עולם.

אין דעם גאנצען טאָג נאָך דער לויה האָט זיך ראָזע גע־פיהלט זעהר טרויעריג. פארנאכט איז זי לאנג געזעסען אויף דער שוועל פון טיר. עס איז צוגעפאלען א ליכטיגער לבנה־אָבענד. פון וואלד האָט זיך דערטראָגען אן איינזאמער קוקו־רוף. זי האָט זיך אויפגעהויבען און איז ארויס אויפ'ן וועג, זיך אָפּגע־שטעלט ביים קוואל נעבען שטיינערנעם צלם. איבער'ן וואלד האָט זיך באוויזען די לבנה, און אָפּגעוואָרפען אויסטערלישע

שאָטענס פון די בוימער אויף די ערד. אין פענסטער פון פריי־סטאַוו׳ס הייזקע האָט אַ שיין געטאָן אַ קליין פייער׳ל פון אַ סעראַסין־לעמפעל, און ראָזע האָט זיך דערמאָנט, אַז זי האָט איהם שוין עטליכע טעג ניט געזעהן. זי איז אַוועק ווייטער און פאַר איהר האָט זיך אַנפּלעקט דער סאַוואַיער טהאָל פאַרטרונקען אין זילבער־שיין. פון דערווייטען האָט זיך אַלץ געהערט דער קוקו־רוף, און איהר האָט אַ ציה געטאָן צוריק אין דערפעל.

פאַרבייגעהענדיג דעם פריסטאַוו׳ס הייזקע האָט ראָזאַ זיך אָפּגעשטעלט. דאָס הארץ האָט איהר שטאַרק אָנגעהויבען צו קלאַפּען, און דאָס געפיהל פון טרויער און איינזאַמקייט, וואָס האָט איהר באַהערשט דעם אָוועגט האָט איהר צוגעפיהרט צו זיין טיר. זי האָט שטיל אָנגעקלאַפּט. קיינער האָט ניט געענטפערט. זי האָט שוין געוואָלט אַוועקגעהן, און ווידער אָנגעקלאַפּט. און ווען זי האָט דערהערט זיין הייזעריג קול, האָט זי אויפגעעפענט די טיר און געבליבען שטעהן ביים שוועל.

דער קראַנקער איז געלעגען אויף אַ ברייטער אַלטער היל־צערנער בעט, און ביים קאַרגען ליכט פון לעמפּעל געלייענט דאָס עוואַנגעליום. ער האָט אויסגעזעהן זעהר מאָגער... די איינגע־פאַלענע באַקען זיינען געווען פאַרוואַקסען מיט האַרטע האָאַר, און געפלאַמט מיט רויטע שווינדזיכטיגע פלעקען.

דערזעהן דאָס מיידעל האָט ער אַרויסגעלאָזט דאָס בוך פון האַנט, זיך אויפגעהויבען אויפ׳ן בעט און, ווי ער וואָלט אויף איהר געוואַרט, הייזעריג אַרויסגערעדט:

ענדליך זיינט איהר דאָך געקומען, האַ! — איך האָב גע־וואוסט, אַז איהר וועט היינט קומען. קומט אַריין, וואָס זיינט איהר געבליבען שטעהן ביי דער טיהר, אָט שטעהט אַ בענקעל, זעצט זיך נעבען מיין בעט איך פיהל זיך עפּעס די טעג שוואַך און מוז ליגען.

ראָזע איז צוגעגאַנגען צום בעט און זיך צוגעזעצט אויף אַ שטול.

דער קראַנקער האָט ווידער אָנגעהויבען:

— איך האָב געוואוסט, אַז היינט וועט אַ וואונדער געשעהן. און צו מיר וועט אַ מלאָך קומען. איך האָב דעם גאַנצען אָוועגט

געלייענט דאָס עוואַנגעליום און, ווי אין די קינדער־יאָהרען, גע־גלויבט, אז גאָט האָט לעבעדיג געמאַכט טויטע, זעהענדיג־געמאַכט בלינדע.

און איהר זייט אזא גוטע וואָס איהר זייט איצטער געקו־מען... און פאַרוואָס האָט איהר מיך פריהער אזוי אויסגעמיטען? און איך פלעג פאַרביינגעהן אלע טאָג אייער שטיבעל און געוואָלט זיך מיט אייך באַפריינדען.

ער האָט זיך פאַרהוסט. ראָזא האָט איהם אונטערגעטראָ־גען א גלאָז מילך.

— א דאנק, — האָט ער געזאָגט, אוועקלעגענדיג דעם קאָפּ אויפ'ן קישען.

— אייך רופט מען, דאַכט זיך, ראָזא אבראַמאָוונא, ניט אמת? אָט אזוי ליגענדיג גאַנצע טעג קלעהרט מען אלץ און מען קלעהרט.... אמאָל לעבט פּלוצלונג אויף דאָס קליין הײמיש שטעדטעל מיט די ברייטע סטעפּעס ארום, דער אלטער קלויסטער מיט'ן הויכען הילצערנעם גלאָקען־טהורם... איהר ווייסט, מיין פאָטער איז געווען א גלאָקען־ציהער, און איך פלעג אזוי ליב האָבען אין די זונטאָגדיגע פריהמאָרגענס הערען דעם גלאָקען־קלאַנג, וואָס רופט דעם עולם אין גאָט'ס הויז... א גוטער מענש איז געווען מיין פאָטער, אָבער א שיכור א גרויסער און געשטאָרבען איז ער יונג. דאַן האָט זיך אָנגעהויבען מיין וואָגלעניש, קעלט, הונגער... ביז איך בין ענדליך געוואָרען א שרייבערל אין פּאָליציי־צירקעל... ער איז אנשווייגען געוואָרען און האָט זיך איינגעגעסען מיט זיינע פיבערהאַפטע אויגען אין איהר שעהנער, שלאַנקער פיגור...

אביסעל שפּעטער האָט ער ווידער גערעדט:

— עס איז אזוי שווער איינזאַם צו ליגען, אין די שלאָפלאָזע נעכט, ווען עס קומען ארויף אויפ'ן זינען די געשטאַלטען פון אומ־שולדיגע, וואָס דו אליין האָסט אומגעבראַכט.

ליבע ראָזא אבראַמאָוונא, זעצט זיך צו נעהענטער צו מיר, גיט מיר אייער האַנט, ס'אַרא צאַרטע ווייסע הענט ביי אייך און א פּנים, אזא שטילער, א פרומער... אויף אייך, אידישע מיידלאַך, ליגט עפּעס אזא מאָדנער חן אויסגעגאָסען...

ער האָט נאָך לאַנג אזוי גערעדט און דערצעהלט וועגען זיך מיט טרעהרען אין אויגען און ראָזא'ס האַרץ איז פול געוואָרען מיט

רחמנות. זי האָט זיך צו איהם צוגעבויגען און שטיל גענומען גלעטען זיין קאָפּ.

— איהר זייט אזא וואוילער איהר וועט נאָך געזונט ווערען, געזונט ווערען...

און ווען זי איז אוועק פון איהם איז איהר געווען אזוי נוט און גרינג אויף דער נשמה ווי זי וואָלט אימיצען געראַטעוועט פון א שווערען טויט. און א פרייד האָט אָנגעפּיהלט איהר הארץ. אין וואלד האָט זיך נאָך אַלץ געהערט דער איינזאַמער קוקו רוף.

די מיידעל פון די בערג.

אין א שטיל געסעלע, ביים עק פון א לאנגער, ברייטער גאס, איז געשטאנען א צוויי־גארענדיגע הילצערנע שטיבעלע, און ביים פענסטער האט דארטען א גרויסער בוים נעוואקסען. יעדען פריה־לינג האט זיך דער בוים פאנאנדערגעבליהט און דערמיט דערמאנט אלע מענשען ארום און ארום, אז איצט איז געקומען די צייט פון ליבע און געזאנג, און עס האט זיך ברייטער ווי אלע מאל די בלויע ווייטקייט גענומען שפרייטען.

הינטען איז געווען א קאפע־הויז און אין די איבעריגע ארימע צימערלאך האבען זיך איין ענגשאפט געשטיקט אידישע סטודענ־טען, און אויך א באיאהרענטער אימיגראנט, א שכור, פון וועמען די ווייב איז אוועק. און אויבען האט געוואוינט די בעל־הבית'טע אליין, א גרייז־גרויע אלטיטשקע, מיט א ווייסען הינ־טעלע, און אויך עטליכע גאסען מיידלאך.

דער אימיגראנט איוואנאוו פלעגט גאנץ אפט ביי זיך אין צימער גאנצע שמחות פראווען, און אויף די שמחות זיינען אלע מאל געווען די סטודענטען, די גאסען מיידלאך פונ'ם אויבער־שטען שטאק און אויך די רוסישע פראסמיטוטקע טאטיאנא.

אליין איז טאטיאנא געווען א מענש מיט א גוטער, ברייטער נשמה, א געוועזענע פויערטע — און ווי זי קומט קיין אויסלאנד — דאס האט קיינער ניט געוואוסט. אין דער רוסישער קאלאניע האבען זי אלע געקענט; מיט אלעמען איז זי געווען נאהענט באפריינדעט, און אין איהר פרייען לעבען האט זי זיך געהאט איהר אייגענעם שטייגער: די ארימע סטודענטען פלעגט זי זיך איבערגעבען אומזיסט, און גאנץ אפט פלעגט זי זיי נאך מכבד זיין מיט א מיטאג און אליין זיך אנ'שכור'ען און טאנצען א „קאזאטשאק" און וויינענדיג זינגען ארעסטאנטען־לידער וועגען

ענגע תפיסות און ביטערען מזל. ביי אנדערע אבער פלעגט זי נעהמען א סך געלט און דערנאך אוועקגעהן צו איוואנאוו'ען פרא־ ווען א הוליאנקע.

איינמאל, אין א שטילען פריהלינגס־אווענט, ווען דער בוים איז א צובליהטער געשטאנען און דערמאנט די מענשען וועגען ליבע און געזאנג, איז טאטיאנא געקומען צו איוואנאוו'ן מיט א יונגער שווייצארישער מיידעל.

געהאלטען האט זיך די יונגע מיידעל זעהר שטיל און שעה־ מעווודיג, און טאטיאנא האט אויף רוסיש וועגען איהר דערצעהלט, אז זי האט אמאל געהאט א געליבטען, א מוזיקער, וועלכער האט צוגעזאגט, אז ער וועט זי נעהמען און זייןווארט ניט געהאלטען; אז ער איז פון איהר אוועק ערגיץ ווייט אין אן אנדער שטאדט — און אז פון דעמאלט אן איז זי אזא שווייגענדיגע און מאכט דעם איינדרוק ווי זי וואלט מורא געהאט פאר מענשען.

די מיידעל האט פאר זיך א צימער געדונגען אויפ'ן אויבער־ שטען שטאק; און כאטש די סטודענטען האבען זיך מיט אלע מעגליכקייטען געסטארעט צו פארפיהרען א נעהענטערע באקאנט־ שאפט מיט איהר, האט זיך זיי דאס בשום אופן ניט איינגעגעבען, און, ווילענדיג ניט ווילענדיג, איז זיי אויסגעקומען בלויז צו טרוימען וועגען איהר, דער בערג־מיידעל מיט די צוויי דיקע גאל־ דענע צעפ און מיט דעם שעהנעם, חן'עווודיגען גאנג, וואס דריקט אוים א וועלט מיט ליידענשאפט און רייץ.

די גאסען־מיידלאך, וועלכע האבען אין די שכנ'ישע צימערלאך געוואוינט, האבען זי זעהר ניט ליב געהאט דערפאר, וואס זי איז געווען אזא שטאלצע און זיך שטענדיג געהאלטען פון דערוויי־ טענס. „וואס איז דאס פאר א מין פויגעל!" — האבען זיי זיך גע'חידוש'ט, — „יעדען פריהמארגען געהט זי אוועק און אויף דערנאכט, ווען זי קומט צוריק אהיים, פארשפארט זי זיך אין צי־ מער און האט מורא די נאז צו ווייזען!"

איינמאל איז צו איוואנאוו'ען אויף א הוליאנקע צופעליג אריינגעפאלען א יונגער אידישער מאהלער. דאס איז געווען זעהר א לעבעדיגער, שווארץ חן'עווודיגער בחור; מיט אן אפענעם פנים, וואס קוקט שטענדיג אוים שטארק באגייסטערט, גלייך ווי אלץ, וואס

ער זעהט מיט זיינע אויגען אויף גאָט'ס וועלט איז אזוי וואונדער־באר און שעהן, פונקט ווי אין א קינדער־מעשה'לע.

דאָס געלט אויף דער הוליאַנקע האָט געגעבען טאַטיאַנאַ; אליין איז זי געווען זעהר פרעהליך, און אויסערגעוועהנליך גוט געשטימט.

— הוליעט, חברה! — האָט זי לוסטיג געשריען, — דאָס געלט האָב איך היינט ביי א רייכען „העכט" געפּאַקט...

דער מאהלער האָט אויך געגעבען געלט אויף עטליכע פלעשער וויין, און די שמחה איז געוואָרען נאָך גרעסער.

— אָך, ווען די שעהנע מיידעל פונ'ם אויבערשטען שטאָק וואָלט דאָ איצט געווען! — האָט פּלוצים אויסגעשריען איינער פון די סטודענטען. און א צווייטער האָט דערצעהלט, אז נעכטען אויף דער נאַכט האָט ער זי ביים ברעג טייך געטראָפען; זי איז, א פארטראַכטע, געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אָן די אייזערנע שטאַכע־טען און געקוקט אויף די כוואַליעס; איז ער צוגעגאַנגען און האָט איהר עפּעס געזאָגט, אָבער זי האָט זיך אפילו ניט אומגעקוקט אויף איהם.

האָט דער מאַלער נייגעריג א פרעג געטאָן:

— ווער איז זי? און וואו וואוינט זי, די שעהנע מיידעל?

האָט מען איהם געענטפערט, אז ער זאָל גאָר ניט וואגען אפילו צו טרוימען וועגען איהר.

די חברה איז וואָס אמאָל געוואָרען לעבעדיגער און פרעהליכער און טאַטיאַנאַ האָט שוין, ווי שטענדיג אין אַזא פאַל, געזונגען איהרע ארעסטאַנטען־לידער און זיך געריסען צו טאַנצען.

ביים יונגען מאַלער האָט זיך, פונ'ם וויין, דער קאָפּ אביסעל פארדרעהט. ער האָט דערפיהלט, ווי די פּיס ווערען ביי איהם שוואכער, האָט ער זיך אויפגעהויבען און שטילערהייד ארויס אין קאָרידאָר.

אין קאָרידאָר האָט א קליינינק גאַז־פייערעל געברענט, און אין דער האַלב טונקעלקייט האָט זיך אָנגעזעהן די טיר, וואָס פיהרט אין דעם קאַפע־הויז, און אויך די אויסגעבויגענע טרעפּ, וואָס פיה־רען ארויף אויפ'ן צווייטען שטאָק.

אָנגעשפּאַרט אָן דער וואַנט איז דער מאַלער געשטאַנען א ווײַלע, און דערנאָך האָט ער שוין געוואָלט אריינגעהן צוריק אין

צימער, אָבער אין דער מינוט האָט ער דערהערט פרויען־טריט אויף די טרעפּ, און באַלד האָט זיך געוויזען די שלאַנקע שווייצאַרישע מיידעל.

ווי ער האָט זי נאָר דערזעהן, איז איהם גלייך איינגעפאַלען, אַז דאָס איז ז י, די שעהנע מיידעל, וועגען וועלכער די סטודענטען האָבען גערעדט.

— וואוהין געהט איהר? — האָט ער זי געפרעגט קָוקענדיג אויף איהר צערטליך מיט די צוויי גוטע אויגען.

זי האָט זיך פאַרשעהמט, געבליבען שטעהן אין גרויסער פאַרלעגענהייט און געענטפערט שטיל:

— איך האָב געוואָלט געהן אין קאַפע־הויז, טרינקען אַ גלאָז לימאָנאַד...

דער מאַלער האָט זי צערטליך ביי דער האַנט אָנגענומען.

— וואָס פאַר שעהנע בלאָנדע צעפּ איהר האָט!

זי האָט מיט׳ן גאַנצען קערפּער אַ ציטער געטאָן און איז רויט געוואָרען ביז איבער די אויערען.

— זייט ניט אַזאַ שעמעוודיגע, — האָט ער איהר צערטליך געזאָגט, — קומט אַריין צו אונז, וועלען מיר צוזאַמען פאַרברענגען. נאָר אויב איהר ווילט ניט, — האָט ער דרייסט צוגעגעבען, — וועל איך אַרויפקומען צו אייך. פאַר מיר דאַרפט איהר קיין מורא ניט האָבען, איך וועל אייך קיין שלעכטס ניט טאָן.

און ער האָט איהר גלייך גענומען דערצעהלען:

ער איז אַ קינסטלער. ניט לאַנג צוריק איז ער אהער פון פּאַריז געקומען. דאָ האָט ער כמעט קיינעם ניט, און ס׳איז איהם זעהר אומעטיג; אהער אין דער געזעלשאַפט איז ער אַריינגעפאַלען צופעליגערווייזע...

און זי איז לעבען איהם מיט אַן אַרונטערגעלאָזענעם קאָפּ געשטאַנען, געהערט, וואָס ער רעדט און גאָרניט געענטפערט...

— אָבער אין מיין צימער איז ניט אויפגעראַמט... — האָט זי נאָך אַ קורצען שווייגען אַ שוואַכען תירוץ געגעבען.

— דאָס מאַכט ניט! האָט ער געזאָגט, און אָננעמענדיג זי ביי דער האַנט, איז ער מיט איהר אַרויף אויפ׳ן צווייטען שטאָק.

ביי דער טיר האָט זי זיך אָפּגעשטעלט און איהם געבעטען,

אז ער זאָל אַ ווײלע וואַרטען, ביז זי וועט דאָס צימער אויפראַ־
מען, אָבער דער האַלב שכור׳ער מאַלער האָט האַסטיג די טיר אויפ־
געפּראַלט און איז אַריין אין צימער.

די מיידעל האָט זיך נאָך מעהר פאַרלאָרען, און, ווי זי
וואָלט אַליין ניט געוואוסט, וואָס זי טוט, האָט זי די לאָמפּ פאַר־
לאָשען...

און נאָכדעם איז שוין אַוועק אַ נאַכט פון ליבע...

די פּשוט׳ע בערג־מיידעל האָט איינגעהילט דעם מאַלער אין
אַזעלכע הייסע און צאַרטע לאַסקעס, אַז דער גאַנצער קערפּער
האָט ווי אין אַ העלישען פייער געברענט...

און פון׳ם אונטערשטען שטאָק האָט מען אַ גאַנצע נאַכט
ביז׳ן ווייסען טאָג אַריין געהערט קולות. איוואַנאָוו און די סטו־
דענטען האָבען שכור׳ערהייט געשריען:

„וואו איז אונזער מאַלער אהינגעקומען?"

און אין דערפריה, ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט, אַז דער
מאַלער האָט גענעכטיגט ביי דער שעהנער מיידעל, אויפ׳ן צוויי־
טען שטאָק, זיינען זיי אַלע געוועזען שטאַרק איבערראַשט.

— איך האָב דאָס באַלד פאַרשטאַנען! — האָט זיך אָנ־
גערופען איינער פון די סטודענטען. — בלויז פאַר אונז האָט זי
געשפּילט די ראָלע פון אַ צנועה...

— דאָס בעסטע עפּעלע עסט דער חזיר אויף!... — האָט מיט
פאַרדרוס געזאָגט אַ צווייטער סטודענט

— אָבער ווער האָט זיך דאָס געקענט ריכטען אויף איהר,
אויף דער שעמעוודיגער בערטאַ׳ן! — האָט איוואַנאָוו געשאָקעלט
מיט׳ן קאָפּ און געבויגען מיט די אַקסלען.

נאָך דעם האָבען שוין די סטודענטען דרייסטער אָנגעהוי־
בען צוצושטעהן צו איהר, און אַלע מאָל, ווען זיי האָבען זיך נאָר
מיט איהר געטראָפען, האָבען זיי אויף איהר געקוקט מיט אַזעל־
כע בליקען, וואָס האָבען אָהן ווערטער געזאָגט אַזוי:

„איצט ווייסען מיר שוין, ווער דו ביזט"...

אָבער זי האָט זיך אַלץ אויף זיי ניט אומגעקוקט; שטיל
און באַשיידען פלעגט זי אַלץ פאַרבייגעהן אַ שלאַנקע, אַ ריי־
צענדע און שטעלען אויף דער ערד אַזעלכע טאַקטפּולע טריט,
וואָס האָבען אין זיך געהאַט אַ ים מיט חן.

פאר׳ן מאלער מיט דער בערג־מיידעל האט זיך אנגעהויבען א וואונדערבארע צייט. יעדען טאג האבען זיי זיך געטראפען. זי האט ליב געהאט צו שפאצירען מיט איהם אויף יענע שטילע וועגען, וואו נערטנער ציהען זיך פון ביידע זייטען, און פון די רייכע הייזער, וואס שטעהען אין גרינס איינגעהילט, טראגען זיך די קלאנגען פון מוזיק.

אבער לאנג האט די וואונדערבארע צייט ניט געדויערט. דער מאלער האט גאר ניט פארדינט און ער אהט געזאגט דער מיידעל, אז ער מוז אוועקפאהרען ערגעץ אין אן אנדער שטאדט.

זי איז בלאס געווארען און גאר ניט געענטפערט. און מיט עטליכע טעג שפעטער, ווען ער איז אויף דער נאכט צו איהר געקומען, האט זי איהם דערלאנגט הונדערט פראנק, זאגענדיג, אז דאס האט זי באקומען פון איהר מוטער...

ביינאכט האט זי איהם פלוצלונג אויפגעוועקט און איהם דערצעהלט, אז איהר האט זיך גע׳חלומ׳ט, אז זי איז אין דערהיים, אין דעם דארף, וואס שטעהט צווישען די בערג; זי קומט אריין אין דעם ווערקשטאט, וואו עס ארבייט איהר פאטער, דער סטאליאר, און זעהט ווי א גרויסער, שווארצער הונט באלעוועט זיך מיט די סטרוזשקעס; דער הונט לויפט איהר אקעגען מיט א גדולה און לעקט איהר די הענט; און דער טאטע, א בייזער, אן אנגעכמורעטער, קוקט אויף איהר ווי אויף א פרעמדער.

„עפעס האב איך אזוי מורא! — האט זי נעזאגט טוליענדיג זיך צו איהם. — דאס איז א שלעכטער חלום!“

אין דער פריה האט דער מאלער פלוצלונג דערהערט א רויש אין קארידאר, און באלד נאך דעם — א שטארקען קלאפ אין טיר

צוויי געהיים־פאליציאנטען זיינען אריינגעקומען, און נאך זיי האבען זיך אין צימער אריינגעשפארט די סטודענטען, גאסען־מיידלאך און די בעל־הבית׳טע.

בערטא׳ן האט מען ארעסטירט.

ווען מען האט זי דורכ׳ן קארידאר דורכגעפיהרט, האבען די מיידלאך איהר נאכגעקוקט מיט אזעלכע בליקען, גלייך ווי זיי וואלטען צו איהר א נקמה דערלעבט, און איינער האט גאר אנגעקוואלען:

— איצט ווייסען מיר שוין, וואס פאר א פויגעל דאס איז!

* * *

די בארג־מיידעל איז אפגעזעסן אין געפענגניש דריי חדשים, ווייל עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז זי האט אין א פאנסיאן צוגע'גנב'עט הונדערט פראנק. אפפאהרענדיג מיט'ן עטאפ אהיים, האט זי דעם מאלער צוגעשיקט א בריוועלע.

„איך האב דיך ליב", איז אין בריוועלע געשטאנען... און מעהר גארנים.

גאָט, דערבאַרם זיך!

דאָס לעבען פון דער פּאָליטישער אימיגראַנטקע חנה, האָט זיך אין דער שווייץ געצויגען ווי אַן אונענדליך אומעדיגער וועג אין אַ הערבסט־טאָג. אַ קליינע, ניט קיין שעהנע, אַ באַשיידענע, איז זעלטען ווער עס האָט זיך מיט איהר אָפּגעגעבען. זי האָט שטענדיג געפיהלט אַ שווערע איינזאַמקייט. די מענשען אַרום איהר פלעגען זיך איהר אויסדוכטען שווערע און בייזע. און דאָס מיידעל האָט שטערבליך געבענקט, ניט געפינענדיג פאַר זיך קיין פּלאַץ אויף דער ערד.

און היינטיגען אווענט איז חנה גאָר באַזונדערס ניט געווען מיט זיך. זי איז געזעסען ביים פענסטער פון איהר אָרימען צימער און געקוקט אויף דער גאַס אַרוים. די נאַכט איז געווען אַ הערבסטיגע, אַ פייכטע, אַ דין רעגענדעל האָט זיך געצויגען און דער ווינט האָט געיאָגט איבער די טראָטואַרען געלע טויטע בלעטער, אָראָפּגעפאַלענע פון די קאַשטאַנען־בוימער, וואָס וואַקסען ביי די זייטען.

הינטער דער וואַנט, אין צווייטען צימער, האָט אַ סטודענט געשפּילט אויף אַ פידעל און געהוסט. חנה האָט זיך דערמאָנט דעם באַל וואו זי איז געווען נעכטען ביינאַכט. זי איז געווען אָנגעטאָן אין די בעסטע קליידער, באַפּוצט מיט אַ בלומעל און איז געגאַנגען צום באַל מיט אַן אָראָפּגעלאָזענעם קאָפּ, קוקענדיג אויף דער ערד, זיך האַלטענדיג נאָהענט ביי די ווענט, ווי זי וואָלט אַ בלינדע געווען. און ווען עס האָט זיך געוויזען דאָס שעהן באַלויכטענע גרויסע הויז, וואו די אימיגראַנטען פלעגען תמיד מאַכען זייערע אווענטען און ספּעקטאַקלען, האָט זי אַ קלער געטאָן:

— צו וואָס בין איך געקומען אהער?

נאָר פון דער אָפענער טיר האָבען זיך מיט אמאָל דערהערט

די טענער פון א רופענדער מוזיק, וועלכע האָבען ארומגעטוליעט די נשמה מיט א ווייכער צארטקייט, פאר׳כישופ׳ט דעם געדאנק און אוועקגעלאָקט אין א וועלט פון איבערערדישע חלומות. איהר האָט זיך מיט אמאָל פארוואָלט ביז וועהטאָג, צו געפינען זיך אין רוישיגען פיל־פארביגען המון, זיך פארדרעהען אין א ווילדען טאנץ און גלאַט אזוי קלינגענדיג לאַכען אָהן אָן אויפהער.

זי האָט גענומען א בילעט און איז אריין אין זאַל. אימיצער האָט א זאָג געטאָן א צווייטען הינטער איהר:

— זעהט וואָס פאר א מיאוס׳קייט! פון וואנען נעהמען זיי זיך?

די מיידעל איז שטעהן געבליבען, און אויף א מאָמענט האָבען זיך ביי איהר א בויג געטאָן די פיס. זי האָט געוואָלט גיך ארויס, נאָר די קלאַנגען פון דער מוזיק האָבען זי געלאָקט און זי איבערגערעדט, און זי איז געגאנגען ווייטער ווי איז א נעבעל.

אין זאַל איז דאָן געווען ליכטיג, רוישענדיג. דאָרט האָבען העל געברענט פארשידענפארביגע פייערען. די ווענט זיינען געווען באצירט מיט גירלאנדען פון בלומען, עס האָט געשמעקט מיט פיילכען, מיט פעלד־ליליען, און דער ארָאמאַט זייערער האָט זיך געטראָגען ווי כוואַליעס און די קעפּ פארדרעהט, דערמאָנענדיג עפּעס ווייטעס און טייערעס, וואָס איז געווען און וועט שוין ניט זיין. אונטער די מעלאָדישע טענער פון אָרקעסטער האָבען זיך פּאָרלעך געדרעהט. מיידלאך און פרויען, אָנגעטאָן אין גרינען דורכזיכטיגען וויים־ראָזיגען געוועב, דורך וועלכען עס האָבען זיך געזעהן די ליניען פון זייערע קערפּער, האָבען אויסגעזעהן באַגעהרליך און שעהן.

חנה איז עטליכע מאָל זיך דורכגעגאנגען אין זאַל, נאָר קיינער האָט זי ניט אָפּגעשטעלט, איינציגע באַקאנטע סטודענטען האָבען געטאנצט מיט אנדערע מיידלאך. איהר איז געוואָרען אומעדיג און זי האָט זיך פארשלאָגען אין א ווינקעל לעבען א צווייגיגער בודע, וואו א שווארץ חן׳עווידיגע יונגע מיידעל אין א ציגיינער־קלייד האָט „געטראָפען" אלעמען אויף די הענט.

די מוזיק פלעגט אלע ווייל אויפהערען און ווידער אָנהויבען. חנה האָט ווידער געקלערט מיט א בענקשאַפט: פארוואָס, פארוואָס בין איך געקומען אהער?

דערנאָך איז זי אריבערגעגאַנגען אין א צווייטען ווינקעל.
דאָ איז געשטאַנען דער בופעט און ארום די קליינע טישלעך זיינען געזעסען קליינע גרופּען און געטרונקען. פילע פון זיי זיינען שוין געווען שיכור׳לאַך, און זייערע שטימען האָבען געקלונגען הויך און פרעך. עפּעס איינער א יונגער בחור אין א בלויען העמדעל האָט זיך מיט דער פויסט געקלאַפּט אין ברוסט און גע־שריען :

— דאָס זיינען מיר די ליידענדע פאַר׳ן פאָלק !

און א צווייטער, אין ברילען, האָט איהם איבערגעשריען :

— דו ליגסט.. אַלע זייט איהר פארקויפטע נשמות.

ביי אַן אנדער טישעל האָט אַן אַלטער אימיגראַנט מיט א הייזעריגען ציטעריגען קול זיך געזונגען וועגען דעם פויער, דעם ברויט־געבער, „אַט שטעהט ער, אויף דעם גרויסען רוסישען טייך, דער פויער, דער ברויטגעבער, און קרעכצט א פארשמידטער אין קייטען און די נאכט ארום איז א הערבסטיגע, אָהן־שטערענדיגע, מען זעהט קיין פייערעל ניט אין דער ווייט״.

— עך, הארציגער, — האָט אונטערגעכאַפּט א צווייטע שטימע, א יונגע, א פּיהלענדע.

ביי חנה׳ן האָט זיך דאָס הארץ א שלאָג געטאָן, ווי א פאַר־וואונדעטער פויגעל. די טרערען האָבען זיך א דרעה געטאָן אין איהרע אויגען. זי וואָלט זיך צוגעזעצט, נאָר גראד האָט זיך א סקאַנדאַל אָנגעפאַנגען ביים צווייטען טישעל. אַלע האָבען זיך א וואָרף געטאָן אהין און עס איז ענטשטאַנען אַן אַלגעמיינער גע־שלעג. חנה׳ן איז געוואָרען אונערטרעגליך צו זיין דאָ און זי איז אוועק אהיים.

און ביז איצט איז זי ניט ארוים אין גאַס.

הינטער דער וואַנט האָט אַלץ געשפּילט דער סטודענט. חנה האָט פאַרמאַכט דאָס פענסטער און גענומען שפּרייזען איבער׳ן צימער. די געדאַנקען האָבען זיך געפּלאָנטערט ביי איהר אין קאָפּ און איהר אַלץ קיין רוה ניט געגעבען. אין די אויערען האָט אָהן אַן אויפהער געקלונגען : זאיך גלויב ניט אין אייערע אידעאַ־לען, ניט איהר דארפט זיין די אָנזאָגער פון א בעסערער צוקונפט פאַר דער וועלט.

פון צייט צו צייט פלעגט זי פּלוצלונג בלייבען שטעהן אין

מיטען צימער און זיך אַרומקוקען, ווי זי וואָלט ערשט איצט צום ערשטען מאָל אהער אריינגעקומען. די נאַקעטע טריבע ווענט, דאָס אייזערנע בעטעל, דער טיש מיט אַ ציימונג באַדעקט, און צוויי שטולען — דאָס איז אַלץ. ווי אין אַ טורמע — האָט זי גע־טראַכט, — נאָר דאָרטען זייענדיג איז אָבער אין דער נשמה ניט געווען אזוי פיל טרויער און ס'האָט זיך אַלץ אזוי געגלויבט אין דאָס גוטע און דאָס ליכטיגע.

עס האָט זיך געדוכט, אז זאָלען נאָר די ווענט איינפאַלען און דאָס לעבען וועט מיט אַמאָל אָנהויבען בעסער ווערען און מעהר וועט זי ניט זיין קיין איינזאמע, קיין באַליידיגטע. און יעצט איז אין דער נשמה אַ קבר און לאַנג זיינען שוין פאַרלאָשען אַלע חלומות, און ס'איז אויסגעגאַנגען דער גלויבען אין מענשען.

זי האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויפ'ן בעט, זיך פאַנאַנדערגעוויינט, ציטערענדיג מיט איהרע קינדישע פּלייצעס.

אין טיר האָט זיך דאַן דערהערט אַ פאַרזיכטיגער קלאַפּ. זי איז אויפגעשפרונגען, די אויגען אויסגעווישט זיך און געבעטען אריינקומען.

אויפ'ן שוועל האָט זיך באַוויזען דער סטודענט מיט דער פידעל אין האַנט. דאָס איז געווען אַ יונגער בחור, מיט אַ שמאָ־לען דארען פנים און גרויסע פיבערהאַפטע אויגען.

— איך שטער אייך ניט? — האָט אָנגעהויבען דער סטודענט.

— ניין! איהר קענט אַריינקומען, — האָט בלאַס שמייכ־לענדיג געענטפערט דאָס מיידעל און אינסטינקטיוו גענומען פאַר־בעסערען איהרע האָר.

אוועקלעגענדיג די פידעל אויפ'ן טיש, האָט זיך דער סטודענט אוועקגעזעצט. חנה האָט אויסגעגלאָצט אויף איהם איהרע אויגען און ניט געוואוסט וואָס צו ריידען ווייטער. דאָס איז געווען אזוי מאָדנע, וואָס ער איז געקומען צו איהר. זי האָט איהם ווייניג געקענט. פאַר דער גאַנצער צייט וואָס זיי זיינען זיך געווען שכנים, האָט זי מיט איהם אינגאַנצען עטליכע מאָל געגרעדט באַגעגענדיג זיך אין קאָרידאָר.

דער בחור האָט זיך ארומגעקוקט:

— שלעכטע צימערען אין דעם הויז, פייכטקייט און איך הוסט אַלץ.

ער האָט א ריהר געטאָן א סטרונע און ווייך א קוק געטאָן אויף חנה'ן.

א מאָדנער, אנגענעהמער און אונרוהיגער ציטער האָט א כאַפּ געטאָן איהר גאַנץ וועזען. ס'האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז אָט וועלען אריבער די מאטערענדע בענקשאַפט און די אונ־צופרידענהייט, און עס וועט ווערען אזוי גוט און גרינג.

ביידע האָבען געשוויגען.

ערגעץ־וואו האָט געדראפּעט א מויז.

דער סטודענט האָט ניט אויפגעהערט ריהרען די סטרונעס און ס'האָט זיך געהערט, ווי דער ווינט ווארפט טראָפּענס רעגען אין די שויבען.

ווידער האָט זיך די מיידעל דערמאָנט אויף דעם נעכטיגען באַל, דעם דופט פון די פיילכען, פון די ווייסע פעלד־ליליען און די פּאַרטראַכטע טענער פון דער מוזיק. ווי האָט זיך איהר איצט געוואָלט כאָטש א טראָפּען גליק. אָט וועט זי באלד צוגעהן צום סטודענט, איהם ארומנעהמען, אזוי שטיל, אזוי צארט ווי א מאמע און דורכפיהרען די האַנט דורך זיינע האָר און איהם א סך גוטע ווארימע ווערטער זאָגען.

נאָר געזעסען איז זי מיט אַן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ, מיט מידע, אוועקגעוואָרפענע הענט אויף די קני און ניט געוואוסט וועגען וואָס צו ריידען.

ניט געפינענדיג וועגען וואָס מיט איהר צו ריידען, איז דער סטודענט נאָך אביסעל געזעסען און איז אוועק. הינטער דער וואַנט האָט זיך ווידער דערהערט די פּידעל.

חנה'ן איז געוואָרען פאַרדרוסיג, פאַרוואָס זי האָט איהם אזוי גיך אָפּגעלאָזען. אפשר בענקט ער אויך, און זוכט אויך אימיצען א נאָהענטען. עטליכע מאָל איז זי פאָרזיכטיג צוגעגאַנגען צו זיין טיר געוואָלט איהם רופען, נאָר יעדעס מאָל אָפּגעשטאַנען א ווייל און זיך שטיל צוריק אומגעקערט אין צימער.

ענדליך איז אין סטודענט'ס צימער געוואָרען פינסטער און שטיל.

חנה האָט אויפגעפּראַלט די פענסטער. מיט דער גאַנצער ברוסט האָט זי איינגעאָטעמט די נאַסע נאַכט־לופט. איהר איז גע־ווען שטיקענד. זי האָט געברענט אין היץ. דער ווינט האָט איהר אין

פנים אריינגעשמיסען טראָפּענס רעגען, מיט איהרע האָר זיך א שפּיל געטאָן.

דערנאָך האָט זי פאַרלאָשען דעם לאָמפּ און לאָזענדיג דאָס פענ־סטער אָפען, האָט זי זיך א ניט־אויסגעטאָנענע א וואָרף געטען אויפ'ן בעט. דער ווינט האָט זיך געריסען אין צימער'ל און ס'האָט זיך געהערט ווי אויפ'ן גאס האָבען גערוישט טרויעריג די נאַקעטע בוימער אָהן האָפנונג אויף א פריהלינג.

לאַנג איז חנה געלעגען מיט אָפענע אויגען. דאָ האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז זי איז אין טורמע און אויף מאָרגען וואַרט אויף איהר די תליה. זי הערט די שווערע טריט אין קאָרידאָר: דאָס געהט מען נאָך איהר. דאָ האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז זי איז אין דערהיים ביי די איהריגע, זי ליגט קראַנק און די אלטע מוטער בויגט זיך איבער איהר א באַזאָרגטע. און זי קלאָגט זיך אויף איהר ביטערען מזל, אויף די צובראָכענע חלומות און אז איהר ווילט זיך שוין מעהר ניט לעבען, און די מאַמע שעפּטשעט אַלץ:

— גאָט וועט רחמנות האָבען אויף אונז.

און אזא טיפער, אונענדליכער גלויבען שטראַלט אַראָפּ פון איהר אַלטען צוקנייטשטען פּנים, און אליין הויבט זי אויך אָן צו גלויבען און חזר'ט איבער מיט דער מאַמען:

— גאָט, גאָט וועט דערבאַרעמען זיך אויף אונז.

* * *

אין דער פריה, ווען דער סטודענט איז אַרויס אויפ'ן גאס, האָט ער מיט אמאָל דערהערט א שווערען, טעמפּען פאַל. ס'האָט זיך אויסגעדוכט ווי ערגעץ נאָהענט האָט געפּלאַצט א גומע־רייף פון אַן אָטאָמאָביל־ראָד, א פרוי, געהענדיג מיט א קאָרב אויפ'ן מארק, האָט היסטעריש א געשריי געטאָן און געלאָזט זיך לויפען צו דעם בוים, וואָס איז געשטאַנען הינטער חנה'ס פענסטער. דער סטודענט איז איהר נאָכגעלאָפען. אויפ'ן טראָטואַר איז געלע־גען די טויטע חנה, איהר פּנים איז פאַרגליווערט געוואָן אין א טי־פען גלויביגען עקסטאַז און איבערוועהט מיט הייליגע וואונדער־באַרע חלומות.

דער סטודענט האָט זיך פאַר'ן קאָפּ געכאַפּט און זיך צע־וויינט ווי א קינד.

דריי טעג דערנאָך איז געווען חנה'ס לויה. ביים טויער פון מאַרג, האָט זיך צונויפגענומען אַ גרופּע אימיגראַנטען, געשטאַנען און צווישען זיך שטיל גערעדט. ענדליך איז אַרויסגעטראָגען געווארען איהר אָרון און אַוועקגעשטעלט געוואָרען אויפ'ן וואָגען. דער גע'הרג'עטערס מאַמע, אַן אָרימע פּראָסטע אידענע, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פון רוסלאַנד, האָט זיך געשטיקט מיט געוויין, דערנאָך ברעכענדיג מיט די הענט האָט זי אָנגעהויבען הויך קלאָגען, אַזוי ווי אין דער היים, ווען דער בר מנין ליגט אויף דער ערד, ליכט ברענען צוקאָפּענס, און אַרום קלאָגען די קרובים.

צוויי מיידלאך האָבען די אַלטע גענומען פאַר די הענט, און די לויה האָט זיך אַוועקגעצויגען צו דער פאָרשטאָדט, וואו ס'האָט זיך געפונען דער אַלטער אידישער בית עולם. דער טאָג איז געווען אַ טריבער. בייז האָט געברומט דער טייך און זיך געטראָגען העט ווייט. אַביסעל ביי דער זייט פון דער פּראָצעסיע איז געגאַנגען אַן אַלטער איד פון חברה קדישא און אָהן אַן אויפהער קרעכצענדיג, האָט ער גערעדט פאַר זיך:

— זיך אַליין דער'הרג'ענען איז אַ גרויסע עבירה, אַ גרויסע עבירה, — דאָס האָבען זיך אונזערע קינדער איבערגענומען פון אַנדערע פעלקער.

אָט איז דער בית עולם. ביים אַריינגאַנג איז אַ קליין פעלדעל און צוויי הויכע טאָפּאָלען ציהען זיך אין הימעל.

דער טויטען־וואָגען האָט זיך אָפּגעשטעלט.

עטליכע מענשען האָבען גיך אַראָפּגענומען דעם אָרון און צוגעטראָגען צום אָפענעם קבר. די מאַמע האָט געוויינט. אומעדיג האָבען גערוישט די בוימער. אַלע זיינען געשטאַנען שטיל מיט אַראָפּגעלאָזענע קעפּ. דער אַלטער איד האָט קדיש געזאָגט און אַלעמען האָט זיך געוואָלט וואָס גיכער, גיכער צוריק אין שטאָדט צו ווארימע, נאָהענטע פייערען.

אויף דער וואָלגאַ.

עס איז געווען א ווארימע נאַכט.

איך בין געשטאַנען אויפ'ן דעק פון שיף, וואָס איז געשוואו־מען אויפ'ן גרויסען רוסישען טייך, און האָב געטראַכט וועגען יע־נעם בייזען קאַלטען לאַנד, פון וואַנען מיר האָט זיך איינגעגעבען ניט לאַנג צוריק צו אַנטלויפען.

אַרום אויפ'ן שיף איז געווען אַן עולם מענשען, צווישען וועל־כע עס האָט זיך געהערט א גערדיכט געשפּרעך, געלעכטער, שעהנע ציהענדע פאָלקס־לידער וועגען ברייטע סטעפּעס, וועגען אַן איינ־זאַמער בעריאָזקעלע, און וועגען א ניט־אָפּגעקאָשעטען ערד־פּאַס, א פאַרלאָזענעם. פון א זאַל אָין צווייטען קלאַס האָבען זיך גע־טראָגען בענקענדע און ליידענשאַפטליכע פּיאַנאָ־טענער, און ס'האָט זיך אויסגעדוכט, אַז זיי געהען אויס פון מענשליכע טרערען און טרויער.

מיט אמאָל האָב איך באַמערקט, ווי עפּעס א פרוי איז צוגע־גאַנגען, זיך אָפּגעשטעלט לעבען מיר, זיך אָנשפּאַרענדיג אָן די פּאַרענטשעס... כאָטש אין דער פינסטער האָב איך ניט געקענט גוט איהר פּנים זעהן, האָט זיך מיר דאָך אויסגעוויזען, אַז זי איז מיר זעהר באַקאַנט. עפּעס מיט אַן אונענדליכע נאָהענטקייט האָט א וועה געטאָן אויף מיר פון איהר גאַנצער הויכער שלאַנקער פיגור.

— איז אפשר דאָס שורעטשקאַ ? — האָב איך א קלער געטאָן, זיך איינקוקענדיג אין איהר און אין מיין געדאַנק האָבען אויפגע־וועקט זיך די טעג פון מיין פריהער יוגענד. ס'איז אויפגעשטאַנען דאָס אַלטע פּריצישע הויז מיט דער ווערענדע, ארומגעהילט מיט די קריכענדע פלאַנצען און ווילדע בלומען. פאַרנאַכט, די פענסטער פון הויז ברענען מיט פאַרבשיינדענדיגען גאָלד ליכט פון דער פאַר־געהענדיגער זון. א מיידעל אין ווייסע קליידער, מיט אראָפּגעלאָ־

זענע אויף דער ברוסט שווערע צעפּ פון דער פאַרב פון צייטיגען קאָרן, שטעהט ביים פּאָרטקעלע פון פלויט און קוקט ווייט אין פעלד, פון וואנען די פעלד־ארבייטער מיט זייערע מוידען קעהרען זיך אום זינגענדיג פון דער ארבייט. און איך, א אינגעל, האָב זיך באהאַלטען אָן א זייט הינטער א בוים און קאָן די אויגען ניט אָפּרייסען פון איהר ליבען אבּיסעל אָפּגעברענטען יונגען פּנים. און אזוי שטארק שלאָגט מיין הארץ.

— איז אפשר דאָס שורעטשקא?

און די פרוי קוקט אַלץ פארטראַכט אין דער ווייט אויף יענער זייט וואָלגאַ, וואו עס בלאָנדזשען איינזאַמע פייערלעך פון די דאָ און דאָרט פאַנאַנדערגעוואָרפענע דערפלעך.

מיר האָט זיך זעהר פארוואָלט אָנהויבען רעדען מיט איהר, נאָר כ'האָב א טראַכט געטאָן, אפשר איז עס גאָר ניט זי. נאָר מיט אמאָל האָט זיך א קאָלער געטאָן, ווי א פיל פארביגער ראַקעט, א גרויסער שטערן איבער'ן הימעל, און די פרוי האָט ניט ווילענדיג אויסגעשריען:

— זעהט, זעהט!

און איך האָב דערקענט שורעטשקע'ס קול. א גרויסע פרייד האָט מיך א בלענד געטאָן און איך האָב געפרעגט:

— דאָס זייט איהר, שורעטשקא סטעפּאַנאָוואַ?

זי האָט איינינע מינוטען געקוקט אויף מיר פארוואונדערט, דערנאָך דערקענט און אויסגעצויגען ביידע הענט און בלאַס־שמייכלענדיג האָט זי עטליכע מאָל איבערגע'חזר'ט:

— זעהט ווי גרויס איהר זייט געוואָרען. איך געדענק דאָך אייך אַלס א אינגעל.

מיר האָבען זיך פאַנאַנדערגערעדט, דערמאָנט דאָס שטילע שטעדטעל ביי דער וואָלגאַ, וואו עס וואוינען איהרע עלטערען און וואו איך האָב ביי א פאָטאָגראַפער געדינט אַלס א שיק־אינגעל.

— צעהן יאָהר איז שוין אוועק זינט דאַן — האָט א זאָג געטאָן שורעטשקא, — ניט קיין באַזונדערע האָפנונגען איז דאָ אין דער צוקונפט.

שוין עטליכע יאָהר ווי זי איז א דאָרף־לעהרערין, לעבט אָרים און איינטאָניג. דער פאָטער איהרער איז געשטאָרבען און זיין גאַנץ פאַרמעגען איז אוועק אין שטויב, און מיך האָט אויסגעמאַטערט

די טורמע און ווער ווייס, וואָס מיך ערוואַרט נאָך דעם אַנטלויפען פון יענעם קאַלטען בייזען לאַנד.

מיר זיינען אַוועק אָן אַ זייט און זיך צוגעזעצט.

— דערצעהלט, דערצעהלט פון יענער צייט, ווען מיר פלעגען זיך אַזוי אָפט טרעפען — האָט געבעטען שורעטשקאַ מיט אַ מאַטער שטימע, דריקענדיג מיין האַנט.

און איך דערצעהל איהר, ווי איך האָב זי אַמאָל אין דער יו־גענד ליב געהאַט.

אָט בין איך ווייטער אַ אינגעל. עס איז אַ מאַי־מאָרגען; אין שטוב שלאָפען נאָך אַלע, אויפ׳ן טייך ציהען די „בורלאַקעס" שווע־רע משאות: „אוכנעם, גיב נאָך אַמאָל..." און אַזוי טרויעריג הערען זיך זייערע שטימען, און די ערשטע זונען־שטראַלען האָבען מיט אַ גלעכטער אריינגעקוקט אין צימער און אַ שפיל געטאָן אויף די ווענט. איך ליג מיט אָפענע אויגען און טראַכט וועגען שורעטשקע׳ן, צו וועלכער, דעם בעל־הבית זוהן, אַ הויכער דאַרער בחור, אַ גימנאַזיסט, האָט מיך נעכטען געשיקט מיט אַ בריף. איך האָב אַ לויף געטאָן צום פריצישען הויף; דאָרט איז אַלץ אַזוי וואונדערבאַר, אין מיטען גאָרטען שפריצט אַ פאָנטאַן און די בלו־מען אויף די בייטען זיינען אַזעלכע פיל־פאַרביגע און דופטיגע, און איך געה צו צו דער פאָרטקע פון צוים און קלינג אָן. שורעטשקע לויפט מיר אַרויס אַנטקעגען און פיהרט מיך אריין אין הויז. איך גיב איהר דעם בריף. זי לעזט איהם גיך דורך און לאַכט, און צום סוף צורייסט זי איהם אויף קליינינקע שטיקלעך און זאָגט:

— אָט אַ מאָדנער.

איך וויל אַוועקגעהן, נאָר זי פאַרהאַלט מיך, נעהמט גלעטען מיין קאָפ און זאָגט:

— וואָס פאַר אַ וואויל אינגעל.

און די האַנד ביי איהר איז אַזאַ ווייסע, אַ וואַרימע, און אַזוי שעהן ווי ביי אַ מלאך. און מיר ווערט אַזוי גוט פון איהר צערט־לען. איך שטעה מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, אין מיינע אויגען זיינען טרערען, און זי פרעגט מיך, פון וואַנען איך בין געקומען, און איך דערצעהל איהר, אַז איך בין אַ יתום און מיין מאַמע איז זעהר אָרים און האָט ניט געהאַט וואָס צו געבען מיר עסען. לאַנג האָב איך געוואַנדערט איבער דער וואָלגאַ, וואַלגערענדיג זיך אי־

בער די פינסטערע שענקען און פינסטערע נאַכטלעגער מיט שלע־פּער און גנבים.

אין דעם זעלבען טאָג, פאַרנאַכט, נאָך דער אַרבייט, געה איך אין דער אַלעע, ביי דער וואָלגאַ וואו שורעטשקאַ שפּאַצירט אַרום מיט גימנאַזיסטען. מיט זיי איז אויך מיין בעל־הבית זוהן. איך זיץ אויף אַ זייט און בין מקנא די גרויסע בחורים, וואָס קענען רעדען מיט איהר אַזוי פריי. און איהר געלעכטער קלינגט אַלע ווײַלע אַזוי ווי אַ גלעקעלע אין דעם דעמערינג פון דעם אָנקומענ־דיגען אָוונט. און מיר ווערט אַזוי אומעטיג. מאָרגען אין דער פריה מוז איך ווייטער געהן מיט דער בעל הבית׳טע אויפ׳ן מאַרק, שלעפּען שווערע משאות און דערנאָך אַ גאַנצען טאָג אַרבייטען אין דער פינסטערער לאַבאָראַטאָריע און אַזוי אַלע טאָג, אַלע טאָג.

— זעהט, איך האָב גאָרניט געוואוסט אַז איהר האָט מיך אַזוי ליב געהאַט — האָט שטיל געזאָגט שורעטשקע. — אייער בעל־הבית׳ס זוהן איז מיר געווען אַזוי אונאַנגענעהם. ער איז געווען אַ נודנער בחור און פלעגט מיר דערעסען מיט זיינע בריף.

— הערט ווייטער, ווי ס׳איז געווען. גאַנצע טעג פלעג איך פאַרברענגען און חלומ׳ען וועגען אייך, איהר זייט מיר פאָרגעקומען ווי אַ לעגענדאַרע פּרינצעסין און אָפט, פאַרנאַכט, פלעג איך שטעהן הינטער׳ן פאַרקאַן פון אייער הויז און צוהערען זיך צו אייער שטימע, ווי איהר, לאַכענדיג לויפט אַרום מיט די קינדער איבער׳ן גאָר־טען. איך פלעג איבערפיהרען די אַרבייטען אין פאָטאָגראַפיע און ענדליך האָט מיך דער בעל הבית אַרויסגעטריבען און ווידער האָב איך אָנגעהויבען צו וואַנדערען איבער דער וואָלגאַ היימלאָז און אָהן אַ ציל.

— מיין אָרימער, און אַלץ איבער מיר — האָט געזאָגט שו־רעטשקאַ. — ווען איך וואָלט דאָס געוואוסט!

זי האָט שטאַרק אַ דריק געטאָן מיין האַנט און ביידע האָבען מיר געשוויגען. אַרום האָט מען אַלץ גערוישט און געזונגען. די שיף האָט שטיל געשניטען די בלויע כוואַליעס פון דער וואָלגאַ. מיר זיינען פאַרבייגעפאָהרען דעם פעלז פון סטיענקאַ ראַזין.

עמיץ האָט גענומען אויפ׳ן קול זינגען:

„אויפ׳ן וואָלגאַ שטעהט אַ פעלז
באַוואַקסען מיט דיקען מאָך איז ער".

אַלע זיינען געשטאַנען און געקוקט אין דער פינסטערניש, פון וואַנען ס'האָט זיך טונקעל אויסגעטיילט אַ גרויסער פעלז און ס'האָט זיך אויסגעוויזען, אַז סטיענקאַ ראַזין זיצט אויף איהם פאַר־זונקען אין טיפע מחשבות.

פלוצלונג האָט שורעטשקע אַ זאָג געטאָן:

— איהר ווייסט, אויף דער נעקסטער סטאַנציע מוז איך אַרויסגעהן, און מיר וועלען זיך וואהרשיינליך שוין קיינמאָל מעהר ניט זעהן.

זי איז געשטאַנען נעגען מיר אַ שטילע און אַ טרויעריגע און האָט בלאַס געשמייכעלט. די שורעטשקע, וועלכע איך האָב אַזוי ליב געהאָט אין מיין קינדהייט. איך בין צוגעפאַלען מיט די ליפען צו איהר האַנט.

אביסעל שפּעטער איז זי אַראָפּ פון שיף און איך בין ווידער געבליבען אַליין און האָב אפילו פאַרגעסען צו פאַרלאַנגען פון איהר דעם אַדרעס. זי האָט מיר גאַרניט געזאָגט וועגען דעם און דער פּאַ־ראָכאָד האָט מיך נעפיהרט אַלץ ווייטער פון יענעם קאַלטען לאַנד, פון וואַנען איך בין ערשט ניט לאַנג אַנטלאָפען.

די קינסטלערין און דער געלערנטער

דער געלערנטער, דוד קויפמאַן, האָט געלעבט איינזאַם אין אַ פאָרשטאָדט פון פאַריז. דאָרט האָט ער אין אַ קליינער כעמישער לאַבאָראַטאָריום שוין עטליכע יאָהר געאַרבייט אויף עפּעס אַ גרויסער ערפינדונג.

אין׳ם קרייז פון כעמיקער, אין וועלכע ער איז געוועזן באַקאַנט, האָט מען אָפט גערעדט, אַז ער זאָגט צו אַ סך אין דער צוקונפט, און וועט מסתמא צום סוף אויך פאַרנעמען אַ פּלאַץ אַלס פּראָפעסאָר אין איינעם פון די אייראָפּעאישע אוניווערזיטעטען.

נאָר דערווייל האָט קיפמאַן געלעבט זעהר אָרעם, אויף די קנאַפּע מיטלען, וואָס זיינע נאָהענטע פּלעגען איהם שיקען פון אַ קליינער פּוילישער שטעדטעל, זיין געבורטס־אָרט און וואו ער האָט אין דער יוגענד פאַרבראַכט אין דער ישיבה.

באַקאַנטע האָט ער אין דער גרויסער פיל־פאַרביגע פאַריז געהאַט ווייניג. די געוועזענע אוניווערזיטעט־חברים, ענדיגענדיג זייער שטודיום, זיינען זיך שוין לאַנג פאַנאַנדערגעפאָהרען און מיט נייע מענשען צוזאַמענגעהן זיך האָט איהם געשטערט זיין געוואוינהייט צו שווייגען, זיין צוטראָגענקייט און אומגעשיקטקייט אין זיינע באַוועגונגען.

ער איז שוין געוועזן אַריבער דרייסיג און אויסגעזעהן האָט ער אַ סך עלטער. זיין גאַנג איז געוועזן אַן איינגעבויגענער, נאַכלעסיג געקליידעט, און דער שניפּס איז קיינמאָל ניט געוועזן אויפ׳ן פּלאַץ. זיין געזיכט אָבער איז געוועזן אַ לעגגליכעס, אַ בלייכס מיט אַ באַגייסטערטער שעהנקייט, וואָס מען זעהט אָפט אויף די בילדער פון אידישע קינסטלער, ווען זיי מאָלען אַ קלויזניק, אַ זיצענדיגען ביי אַ ציטריגען פייערל פון אַ חלב־ליכטעל אין גאָט׳ס הויז, אַ פאַרטיפטען אין העכערע וועלטען.

דאָס בחור׳שע לעבען האָט איהם געמאַטערט, און אָפט האָט איהם אַרומגעכאַפּט אַ פּייניגענדע בענקשאַפט נאָך פרויען־לאַס־קעס און נאָך אַ רוהיגען געמיטליכען פאַמיליען־לעבען, וואָס ער וועט, ווי ער האָט געדענקט, קיינמאָל ניט דערגרייכען דורך זיין אָרימקייט און דורך זיין ניט קאָנען צונויפקומען זיך מיט מענשען.

און אָט אַזעלכע טעג זיינען געווען די שווערסטע אין זיין לעבען. ער האָט זיך געפיהלט אין זיי צובראָכען, מיד, און די נעכט האָט דער קערפּער געברענט אין היץ און געפיבערט, און אין אַ כאַאָס פון חלומות זיינען געשפּרונגען אַרום איהם נאַקעטע, שאַנדלאָזע פרויען און צוזאָגענדיג געלאַקט און גערופען און גע־לאַכט. און זייערע האָר, פאַלענדיג און זיך קרייזלענדיג ווי שלאַנ־גען, האָבען געברענט ווי פייער.

אָפט איז ער געגאַנגען אויף די בולווארען, וואו עס האָבען אַרומגעבלאַנקעט גאַסען־מיידלאַך. לאַנג האָט ער זיך דאָרט גע־דרעהט הין און צוריק מיט׳ן היטעל אין דער האַנט, זיך ענטשול־דיגענדיג און רויטווערענדיג, האָט אָפּגעשטעלט עפּעס אַ מיידעל און פאַרגעשלאָגען פאַרברענגען מיט איהם אַזוי זיך, ווי פריינד, וועןביידען איז אומעדיג און מען איז אַליין.

אין מעהרסטע פאַלען פלעגען זיך די פאַריזערינס אויסלאַכען פון איהם.

— פון וועלכער געגענד ביזטו געקומען? — האָבען אויך אַנ־דערע געפרעגט און פאַרלאָזענדיג איהם, אַ וואָרף געטאָן:

— זיי געזונד, מיין אַלטיטשקער.

איינמאָל ווען דער געלערנטער קיפּמאַן האָט געקראָגען פון אַ גאַסען מיידעל אַזאַ ענטפער, איז איהם געוואָרען זעהר טרויעריג. ער איז לאַנג פאַרטראַכט געשטאַנען אויף׳ן מיטען בולוואַר מיט׳ן היטעל אין האַנט, און ווי ער וואָלט דעם וועג פאַרלאָרען, ניט געוואוסט וואוהין צו געהן ווייטער.

דערנאָכדעם איז ער זיך פאַמעלעך צוגעגאַנגען צו אַ טראַמוויי־סטאַנציע. עס איז געווען אַ זונטאָג. פון טראַמוויי איז אַרויס איינע נאָך די אַנדערע יונגע פּאָרלעך און זיך געלאָזען געהן מיט׳ן ברעג פון דער סענא, וואו אין דער נאָהענט האָט זיך געהערט מוזיק און אַ פרעהליכער גערויש פון דער מאַסע.

קיפּמאַן איז געשטאַנען אָנגעלעהנט אָן אַ בוים און געקוקט

אויף די פארבייגעהער. די פנים'ער ביי די מיידלאך און פרויען זיינען געווען איבערוועהט מיט פריהלינג־טרוימען. ביי די מעהר־סטע אויף דער ברוסט און אויף די גארטלען האבען זיך געזעהן קליינע בוקעטען פון בלויע פיילכען, און אלע פרויען האבען זיך אין יענעם טאג אויסגעוויזען אין זיינע אויגען באזונדערס שעהן און רייצענד.

ער איז אוועק אין לוקסענבורגער גארטען. דארט, אין לאטיי־נישען קווארטאל צווישען קינסטלער און סטודענטען, פלעגען זיך געפינען מאדעל־מיידלאך, וועלכע האבען איהם געקענט און האבען גערן אמאל מיט איהם פארבראכט אייניגע שעה. ער האט געהאפט אויך איצט צו טרעפען אימיצען פון זיי. אומעטום אין גארטען, צווישען די אלעעס און ביי די פאנטאנען זיינען געווען א סך גאַ־סען־מיידלאך, וועלכע האבען געלאכט און איבערגעווארפען זיך מיט וויצען מיט די קינסטלער, וואס זיינען געזעסען דארט ארום און געררויבערט זייערע לולקעלעך. נאר קיין באקאנטע האט ער ניט געטראפען. ער האט אביסעל ארומגעוואנדערט ארום דעם ברייטען פאנטאן, וואו די קינדער האבען אפגעלאזט שיפעלעך שווימען. דער־נאך איז ער אוועק צו לוקסענבורגער מוזעאום. ביים אריינגאנג האט ער דערזעהן ניט קיין גרויסע סטאטוע פון שווארצען בראנז: דוד מיט'ן קאפ פון גלות הפלשתי. און ביי דער סטאטוע איז גע־שטאנען א שלאנקע פרוי מיט א שטרויענעם הוט אין האנט. זי האט אויסגעזעהן ווי א רוסישע קורסיסטקע. איהר פנים איז געווען רונד און ליב, מיט זומער־שפרינקעלעך, איהר נעזעל רייצענד, און מיט א ווייסען שלאנקען האלז. דאס איז געווען א באוווסטע מאלערין פון דער נייער דעקאדענטישער שולע. א פרוי, אן עקסצענטרישע מיט אן אריגינעלען אונרוהיגען כאראקטער און מיט א צארטען טיפען טרויער אין דער נשמה איבער אלץ וואס איז פארשווינדער־דיג שעהן.

קיפמאן האט אנגעשטעלט אויף איהר זיינע גרויסע פאר־טרויערטע שווארצע אויגען. זי האט דערפיהלט זיין בליק און א קוק טוענדיג אויף איהם, איז זי איבערראשט געווארען פון דער גייסטיגער שעהנהייט אויף זיין לאנגען בלייכליכען פנים.

זי האט א טראכט געטאן: דאס מוז זיכער זיין א מאָדנער

מענש, א צודרעהטער, ביי וועלכען דער שניפּס וועט זיך שוין אזוי ביז'ן טויט אריין אויפ'ן ריכטיגען פּלאַץ ניט געפינען.

און ער איז געשטאַנען און געפּרובט טרעפען: ווער קען זי זיין?

ער האָט מורא געהאַט מיט איהר אָנהויבען צו ריידען: אַפשר איז זי ניט פון יענע. זי קען זיך באַליידיגען. און ער האָט ניט געוואוסט, וואָס ער זאָל דאָ טאָן און זי איז איהם אזוי געפעלען געוואָרען. איהרע געדיכטע גאָלדענע האָר האָבען געפינקעלט אויף דער זון, דאָס נעזעל האָט געריי‌צט און איהר גאַנצער שלאַנקער פיגור איז געווען אזוי אָנציהענד.

די קינסטלערין האָט א שמייכעל געטאָן און צוגעגאַנגען צו א נאָהענטער באַנק און זיך אוועקגעזעצט. זי האָט באַמערקט, אַז ער וויל מיט איהר אָנהויבען ריידען און מיט נייגעריגקייט גע־ווארט, וואָס וועט זיין ווייטער.

קיפּמאַן איז צוגעגאַנגען און זיך אויך געזעצט אויף דער אַנ־דערער זייט באַנק. אנטקעגען זיי, ביי א גרויסען שטיינערנעם באַרעליף, עפּעס פון אן אַלטען גריכישען בילד פון פּאַסטוכער לעבען, האָט שטיל געמורמעלט א פאָנטאַן, ארומגעזעצט ביי די ברעגען מיט געלע פעלד־בלומען־צעבערלעך.

עס איז צוגעגאַנגען א אָרים מיידעלע מיט קערבעל בלומען. קיפּמאַן האָט געקויפט אַ בוקעטעל. ס'זיינען פאַרביי עטליכע לאַנ־גע מינוטען, איז ער פּלוצים אויפגעשטאַנען, אראָפּגענומען דאָס היטעל און מיט די פיילכען אין די הענט, רויט ווערענדיג און זיך פּלאָנטערענדיג אין די רייד, האָט ער איהר פארגעשלאָגען צו פאַר־ברענגען מיט איהר דעם טאָג.

שמייכלענדיג האָט זי איהם אויסגעהערט, געבעטען זיך זע־צען לעבען איהר און געפרעגט, ווער ער איז.

ער האָט איהר אין קורצען דערצעהלט וועגען זיך. די קינסט־לערין איז געוואָרען ערנסט און איינגעשטימט געהן מיט איהם.

— נאָר פאַרבעסערט אייער שניפּס, — האָט זי געזאָגט שטיל לאַכענדיג, — און וואוהין וועלען מיר געהן?

עטליכע מינוטען שפּעטער זיינען זיי שוין געזעסען אין טראַמ־וואַי, וואָס האָט זיי געפיהרט צו זיין הויז. זי האָט קאָקעטירט,

זיך געשפּילט מיט איהם, און זיך אַלץ געסטאַרעט צו שפּילען די ראָלע פון א גאַסען־מיידעל.

און ער האָט זיך געשעמט און זיך געררויטעלט, און אין דער נשמה איז ער געווען אומגעהייער גליקליך, אז דער מזל האָט איהם היינט צונעשיקט אזא ליבעס ווזען.

אויפ'ן וועג זיינען זיי אריין אין א רעסטאָראַנט טרינקען קאַפע. דערנאָך האָבען זיי געקויפט וויין און נאַשערייען, און ווען ס'האָט גענומען טונקעל ווערען, זיינען זיי אריין אין הויז.

זי האָט ארומגעקוקט זיין צימער און אויסציהענדיג איהרע ליפּען ווי צו א קוש, האָט זי געזאָגט:

— וואס פאר אן אומאָרדנונג!

נאָכדעם האָט זי אריינגעקוקט אין זיין קליין לאַבאָראַטאָריום, וואו עס האָבען זיך געפונען פאַרשידענע גלעזער און מעסט־גלעזלאך. זי האָט אויפגעמאכט א שענקעלע, וואו עס האָבען זיך געפונען פאַרשידענערליי פארביגע זאלצען און ווען זי האָט באמערקט אין ווינקעל א קליין דרייפוסעל מיט א פייערעל, און אויף איהם עפּעס א פּליסיגס אין א גלעזעל, האָט זי א זאָג געטאָן:

— אינגאַנצען, ווי א יאָהר־צייט נאָך א טויטען אין א פּני־סטערען ווינקעל.

זי האָט גענומען ריין מאכען דאָס הויז און צוגרייטען נאַשע־רייען, אַלץ רעדענדיג און פונאַנדערפרעגענדיג זיך וועגען זיין לעבען. און ווען זיי האָבען זיך געזעצט עסען, האָט זי זיך גע־טוליעט צו איהם ווי א קאַץ, און ער, א פאר'שיכור'טער האָט גע־קושט איהר שטערען, איהר האלז און נאָך געוואָלט ביי איהר גע־וואהר ווערען, ווי אזוי זי, אזא אינטעליגענטע, איז געקומען צו אזא לעבען.

עס איז איהר איינגעפאַלען דערצעהלען איהם א מעשה וועגען א מאַטראָז, וואָס האָט זי פאַרפיהרט און אליין אוועק אין א ווייט לאַנד. און ער איז געווען געריהרט, ווי א קינד געגלעט איהר קאָפּ און אַלץ שעפּטשענדיג גוטע ווערטער, וועלכע זיינען איהם נאָר געקומען אויפ'ן געדאַנק.

דערנאָך האָבען זיי פאַרהאַנגען די פענסטער, פאַרלאָשען דעם

לאַמפּ און אָנגעצונדען פייער אין קאמין. און זיי ביידען האָבען זיך אוועקגעזעצט אויף א קאַסטען, אנטקעגען שיין. מינוטענווייז האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז לעבען איהם זיצט א פרוי, וועלכע ער האָט שוין לאנג ליב, נאָך וועלכער ער האָט שטארק געבענקט און זי איז איצט געקומען צו איהם. האלטענדיג איהרע הענט, האָט ער איהר שטיל דערצעהלט וועגען זיין קליינעם אידישען שטעדטעל, וואו ער איז געבוירען געוואָרען; וועגען דער ישביה, דערנאָך ווי ער איז אוועק זיך לערנען אין אויסלאנד, ווי ער האָט געהונגערט זייענדיג א סטודענט, און וועלכע גרויסע האָפנונגען ער האָט איצט אין דער צוקונפט. און זי האָט פארטראַכט געקוקט אין זיין פּנים און געטראַכט וועגען דעם איינזאַמען לעבען פון׳ם אינטערעסאנטען מענשען.

ווען זי איז פון איהם אוועק, איז שוין געווען שפּעט אין אָוועגט. ער האָט איהר ארויסבאגלייט פון הויז, דערנאָך זיך אומ־געקערט אין לאַבאָראַטאָריום און איז לאנג געשטאַנען פארטראַכט ביים דריי־פּיסעל וואו עס האָט שוין עטליכע טעג געברענט א פייערל.

און ביי נאַכט, אין כאַאָס פון חלומות זיינען ווידער געשפּרונגען ארום איהם שאַנדלאָזע נאַקעטע פרויען און געלאָקט און געלאַכט, און זייערע רויטע האָר, אראפּפאלענדיג ווי שלאַנגען, האָבען גע־ברענט ווי פייער.

* * *

אויף מאָרגען איז צו איהם געקומען א אינגעל און איהם איבערגעגעבען א גרויסען בוקעט ראָזען מיט א בריוועלע. אין בריוועלע איז געשטאַנען:

„איך בין די יעניגע, וואָס האָט נעכטען אָוועגט פארבראַכט אין אייער הויז. קומט צו מיר און ווען ווידער פאר־ברענגען אן אָוועגט און דאָס מאָל — אין מיין סטודיאָ, אויפ׳ן בולוואר „סען זשערמען".

אינ׳ם בריוועלע איז געלעגען א וויזיט־קארטעל מיט׳ן נאָמען פון א באוואוסטער מאַלערין.

א שטורם

דער זומער איז געווען אַ הייסער, און אַ טרוקענער. די תבואות אויף די פעלדער זיינען געווען קליין און באדעקט מיט גרויען שטויב. אויף די לאַנקעס האָבען זיך די בהמות אַרומגע־בלאָנקעט טרויעריגע און אומעטיגע, און די בוימער אין די גערט־נער זיינען געשטאַנען פארשמאַכט און אַלץ געקוקט צום הימעל, צי דער ווינט יאָגט ניט אָן געדיכטע וואָלקענס.

איבער'ן שטעדטעל האָבען זיך געטראָגען אַלערליי קראַנק־הייטען, און פון טורמע, וועלכע איז געשטאַנען ווייט און אין אַ זייט, וואו דער וועג פארקירעוועט זיך צום קריסטליכען בית־עולם, האָט מען אָפט געזעהן ווי אין די שווארצע דושנע נעכט עפענען זיך אויף איהרע שווערע אייזערנע טויערען און פון דאָרטען אין שווארצע סאָסנע־טרונעס טראָגט מען ארויס מתים און אָהן קברות־לידער און אָהן תפילות ציהען זיך לויות אויפ'ן וועג וואָס פיהרט צום ארעסטאַנטען־בית עולם.

אין איינער פון די כמורנע טורמע־קאמערען, שוין לאנג וואר־טענדיג פאר'ן עטאַפּ, האָבען זיך געשטיקט אַ גרופּע אַרעס־טאַנטען.

דער מעהרסטער טייל פון זיי זיינען געוועזען פויערים, וועל־כע מען האָט אפּגעריסען פון דער ערד און פאר'משפט פאר פאר־שיידענע פארברעכענס. אייניגע פון זיי זיינען געווען אין קייטען און געגאַנגען אויף קאַטאָרגע קיין סיביר. דער טרוקענער זומער האָט אויף זיי שווער געווירקט, און זיי פלעגען שטענדיג ריידען וועגען זייערע דערפער, און וועגען די זאנגען, וואָס ווערען פאר־טריקענט פון דער הייסער זון. די איבעריגע זיינען געווען עטליכע יונגע גנבים, אַן אנטלאָפענער סאָלדאט און אייניגע מאָלדאוואַנעס

אין זייערע לאנגע לייוועגטענע העמדער, מיט רויטע אויסגע־
נעהטע גארטלען.

יעדען טאָג פלעגט אן אנדער ארעסטאַנט קראנק ווערען, און
די שטימונג ביי די פארשפארטע איז געווען אַ שווערע און א
געדריקטע. עס האָט זיך געדוכט, אז אין דעם שיין פון די זוניגע
שטראהלען נעהט איבער'ן טורמע הויף עמיצער א ניט־געזעהענער,
קלייבט זיך אריין אין די האלב־פינסטערע קאמערען און זייהט
א שווערע קראנקהייט מיט קאָשמארען, האלוצינאציעס און אונ־
זיניגע רייד פון היץ.

אויפכאַפּענדיג זיך גאנץ פריה, פלעגען די ארעסטאַנטען נאָכ־
פרעגען ביי די וועכטער, ווער ס'איז געשטאָרבען ביי נאכט, ווער
עס איז קראנק געווארען, און דערנאָך רעדען וועגען דעם לאנג־
ערוואַרטעטען עטאַפּ. אין זייערע אויגען איז געווען א בענקשאַפט
נאָך דעם ווייטען וועג און די פרייע ווינטען.

דערנאָך פלעגט זיך ציהען א לאנגווייליגער טאָג. זיי פלע־
גען זיך ארומקריגען, זוכען אָפּצוטאָן איינער דעם צווייטען בייזע
שפּיצלאך. און אָפּט מאַטערען איינעם פון די אלטע מאָלדאוואנען
און צווינגען איהם צו טאַנצען א פרעהליכס מיט זיינע קראַנקע,
שוואכע פיס.

דער אנטלאָפענער סאָלדאט פלעגט גאנצע טעג ארומשפּאצירען
איבער'ן קאמער און מיט טרערען אין די אויגען ריידען צו זיך
אליין, אז ער איז דער איין־און־איינציגער ביי זיין מוטער, און
מען האָט ניט געהאט קיין רעכט איהם צוצונעמען פאר א סאָל־
דאט, און דערביי רחמנות'דיג פארציהען א ליד וועגען א יונגען
פויער, וואָס געהט ארויס פארטאָג אויף א פרעמד פעלד פארגיסען
זיין שוויים, נאָכגעהענדיג נאָכ'ן אקער.

אָפּט פלעגען די ארעסטאנטען שטעהן ביים פענסטער, קוקען
אויפ'ן הימעל, וואו עס האָט זיך באוויזען א וואָלקען, און פּרובען
טרעפען צי עס וועט זיין א רעגען. און ווען דער וואָלקען איז
פאמעלאך פארשוואונדען, פלעגען זיי ווידער אריינפאלען אין א
שווערער שטימונג, און אומרוהיג ארומשפּאנען איבער'ן קאמער.

איינמאָל, נאָכ'ן אויסרופען, ווען די ארעסטאנטען האָבען זיך
שוין געקליבען שלאָפען געהן, איז מיט אמאָל אריינגעקומען דער
טורמע־אויפזעהער און זיי אָנגעזאגט די גוטע בשורה, אז מאָרגען

פארטאָג געהט אָפּ דער עטאַפּ. אין יענער נאכט זיינען די ארעס־טאנטען ניט געשלאָפען, און ביז פארטאָג האָט דער וועכטער געהערט זייער שעפּטשען און רעדען וועגען די נייע טורמעס, וואו־הין מען שיקט זיי, און וועגען זייערע אויף לאנג פארלאָזטע היימען.

מיט'ן זונאויפגאנג זיינען זיי שוין געווען אויפ'ן הויף, וואו עס האָבען אויף זיי געווארט דער קאָנוואָי. דער פריה־מאָרגען איז געווען א דושנער, א שטיקענדער, און ווייט אין מערב זייט האָבען זיך באוויזען מאָדנע צוריסענע בלויע וואָלקענס, וועלכע האָבען זיך געצויגען אלץ ווייטער און ווייטער ווי וועלענדיג פארכאפּען דעם גאנצען הימעל.

דער עלטסטער קאָנוואָינער, א געלער גרויסער פויער מיט א געשטופּעלטען בייזען פּנים, האָט געיאָגט די ארעסטאנטען, און ווי נאָר די זון האָט זיך אביסעל אויפגעהויבען אין הימעל איז שוין דער עטאַפּ ארוים פון טורמע. פאראויס זיינען געגאנגען די קאַ־טאָרזשניקעס, קלינגענדיג מיט די קייטען. די איינוואוינער פון שטעדטעל, וועלכע האָבען שוין לאנג קיין עטאַפּ ניט אָנגעזעהן, האָבען זיך א לאָז געטאָן פון זייערע הייזלאך און מיט טרויעריגע בליקען באגלייט די אומגליקליכע. נאָך איינעם א יונגען ארעס־טאנט איז נאָכגעלאָפען אן אלטע פרוי, וויינענדיג און קלאָגענדיג ווי נאָך א טויטען. דאָס איז געוועזען א יונגער, בלאָנדער פויער פון א נאָהענטען דאָרף, וועלכער האָט דער'הרג'עט זיין ווייב.

— געה, געה אוועק, אלטע — האָט דער קאָנוואָי געטריבען. און די פרוי האָט אלץ געקלאָגט און געבראכען די הענט אויף דעם ביטערען מזל פון איהר זוהן.

דער עטאַפּ איז דורך די הויפּט גאס פון שטעדטעל און איז ארוים אויף דער נאָהענטער באהן־סטאנציע. ביי די זייטען האָבען זיך געשפּרייט פעלדער און פעלדער — און מיט אמאָל האָט דער ווינט, וואָס איז פון ערגעץ וואו אנגעלאָפען, גענומען וויגען די טרוקענע גראָזען און בויגען צו דער ערד די נידעריגע מאָגערע זאנגען.

די ארעסטאנטען האָבען פרייער אפגעאטעמט, מיט פרייד געקוקט אויף די וואָלקענס, וועלכע האָבען זיך אלץ ווייטער גע־

צווינגען איבער'ן הימעל, און איינער דעם צווייטען אָנגעזאָגט: „גאָט וועט היינט א רעגען, א רעגען שיקען". און דער קאַנוואַי ביי די זייטען האָט בייז געשריען אויף די אָפּשטעהענדע און אונטער־געיאָגט זיי מיט די ביקסען, און די פּנים'ער ביי זיי זיינען געווען טרוקען, בייז און פול מיט רציחה.

שפּעטער ווען עס האָט זיך מיט אמאָל דערהערט דאָס קנאַ־לען פון דונערען און עס האָט זיך אָנגעהויבען א שטאַרקער רעגען, איז דער עטאַפּ צוגעגאַנגען צו א דאָרף, און האָט זיך פאַנאַנדער־געלייגט אונטער א דאַך איבער צו ווארטען דעם שטורם.

די גוט־האַרציגע פויערטעס האָבען זיי צוגעטראָגען עסען און אונטערשפּאַרענדיג מיט דער לינקער האַנט די באַק, און מיט דער רעכטער האַלטענדיג די לינקע ביים עלענבויגען, האָבען זיי רחמנות'דיג געקוקט אויף די אַרעסטאַנטען און שווער געזיפצט.

די אַרעסטאַנטען, זעהענדיג ווי אָרום לעבען די פעלדער אָפּ אונטער'ן רעגען, האָבען גענומען רעדען וועגען גאָט'ס ברכה, וואָס שפּרייט זיך איצט אָרום.

— פאַר א יאָהרען האָבען מיר געהונגערט, — האָט זיך אָפּגערופען איינער פון די אַרעסטאַנטען, — ס'איז געווען א שלעכט יאָהר, דאָס ברויט איז פאַרטריקענט געוואָרען אויף די פעלדער. נאָר איצט האָט גאָט אין צייט דעם רעגען געשיקט.

— און ווער וויים, וואָס אין אונזערע דערפער טוט זיך, דאָר־טען אויף דער וואָלגא — האָט זיך פאַרטראַכט דער עלטסטער קאָנ־וואָינער, און זיין בייזער פּנים האָט זיך באַדעקט מיט א שטילען טרויער. — ווען איך בין אוועק פאַר א סאָלדאַט, איז נאָך ביי אונז געווען פון אַלדאָס גוטס, נאָר די לעצטע צייט קריג איך אַלץ שלעכטע בריף, אז אונזער באַלעבאַטישקייט געהט אונטער. — און ער האָט גענומען דערצעהלען וועגען זיין פאָטער, דעם אַלטען פויער, וואָס האָט שוין איצט קיין כח ניט צו באַארבייטען די אייגענע ערד.

די אַרעסטאַנטען האָבען זיך שטיל צוגעהערט און אומעטיג געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— א ביסעל שפּעטער, — האָט מיט אמאָל זיך פאַרנאַנדערגע־וויינט דער יונגער קאַטאָרזשניק, וואָס האָט גע'הרג'עט זיין פרוי.

און ער האָט גענומען דערצעהלען:

מיט א פּאָר יאָהר צוריק איז ער אוועק פון שטוב און זיך אַנגעדונגען צו ארבייטען ביי א רייכען פּויער. ביי זיי אין דאָרף איז ניט געווען וואס צו טאָן, ערד האָבען זיי געהאט ווייניג, און מיט דער קליינער באלעבאטישקייט האָבען זיך ספּראוועט די עלטערע ברידער. ביים רייכען פּויער האָט זיך איהם געלעבט גוט, נאָך דער ארבייט פלעגט ער אוועקגעהן הוליען און אָפּט אין קאַראהאָד טאנצען מיט די דאָרפס־מיידלאך, וועלכע האָבען איהם זעהר גערן געהאט, פאר זיין שעהנעם וואוקס און געדיכט בלאָנדע האָר.

נאָר אָט איז איינמאָל צו זיין רייכען בעל־הבית געקומען א ווייטע קרובה, א יתומה, וועלכע מען האָט גערופען מארפא. דאָס איז געווען א מיידעל מיט שווארצע אויגען, מיט לאנגע צעפּ און אין הארצען ביי איהר האָט געוואוינט דער טייפעל, אזוי רייצענד און שעהן איז זי געווען. ווען ער האָט זי צום ערשטען מאָל דערזעהן האָט איהם דאָס הארץ גענומען שטארק קלאפּען, און אין פּנים האָט איהם ווי די זון א שיין געטאָן, און זי האָט זיך פאנאנדערגעלאכט און געזאָגט:

— זעה נאָר, וואָס האָסטו דיין מויל פאנאנדערגעעפענט? האָסט נאָך קיין מיידלאך ניט געזעהן? — און האָט איהם שעלמיש א קלאפּ געטאָן אין פּלייצע, און א ציה געטאָן אִיהם פאר זיינע בלאָנדע האָר.

און אויף מאָרגען נאָך א רעגען זענען זיי ביידע ארויס אין פעלד איבערוואַרפען דאָס היי צום אויסטריקענען. זי האָט געארבייט און געזונגען, און איהרע לידער זיינען געווען זיס און אומעטיג, אז דאָס הארץ פלעגט זיך רייסען פון ברוסט. עטליכע מאָל האָט ער זי געוואָלט ארומנעהמען און א קוש טאָן. נאָר זי פלעגט זיך ארויסדרעהען פון זיינע הענט, און אוועקלויפענדיג אויסשטעלען א צונג און ווייזען איהרע ווייסע שטארקע ציינער, אָנפּיהלענדיג די לופט מיט א הילכיגען געלעכטער. ביי איהם פלעגען ציטערען די פיס, און אין די אויגען פלעגט פינסטער ווערען פון תאוה.

און ער האָט זיך פארלוירען און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. ער, אַן אָרימער פּויער, זי א קרובה פון זיין רייכען בעל־הבית, צו וועלכער דאָס גאנצע דאָרף שקצים האָבען זיך גע'שרכ'נט. זיי

פלעגען שלאָפען אין איין הויז, און אין די נעכט פלעגט ער הערען איהר אטעם, און די ווארימקייט פון איהר יונגען שטארקען קערפער פלעגט איהם רייצען און ניט לאָזען איינשלאָפען.

און אזוי האָט זיך געצויגען דער גאנצער זומער ביז דער הערבסט איז געקומען. דאן האָט ער זי גענומען בעטען, זי זאָל מיט איהם חתונה האָבען. זי פלעגט ניט וועלען הערען, און אין די זונטאגדיגע פארנאכטען אוועק אין די קאראהאָדען טאנצען מיט אנדערע בחורים, און ער פלעגט זיצען אין שענק און שכור'ען מיט די אלטע פויערים.

איינמאָל אין א יום־טוב אין דער פריה, ווען זיי זיינען נעגאנגען אין קלויסטער, האָט זי איהם געפרעגט, צו וויל ער טאקע אין דער אמת'ען מיט איהר חתונה האָבען. ער האָט געמיינט, אז זי רייצט איהם ווידער און איז בייז געוואָרען, נאָר זי האָט איהם פארזיכערט, אז זי האָט איהם ליב און זי וועט ווערען זיין פרוי. אין א מאָנאט ארום האָט דאָס גאנצע דאָרף געהוליעט אויף זייער חתונה, און דער בעל־הבית האָט איהם געגעבען א שטיק ערד מיט א נייעם הויז.

און דאָ האָבען זיך אָנגעהויבען זיינע צרות. דער קלאנג, וואָס האָט זיך געטראָגען וועגען איהר איבער'ן דאָרף, אז זי איז א צולאָזענע, האָט זיך ארויסגעוויזען פאר אמת. און דאָס האָט איהם געמאטערט, און ער האָט געטראָגען אין הארצען א שווערען פארבאָרגענעם האַס. נאָר איהר קערפער פלעגט איהם אלץ משוגע מאכען פון תאוה.

און איינמאָל, דאָס איז געווען אין א זומער, אין א יום־טוב־דיגען אָוועגט איז ער געזעסען אין שענק מיט די פויערים און געטרונקען, און ווען ער האָט אומגעקעהרט צוריק אהיים האָט זיך מיט אמאָל פאנאדערגעשפּילט א שטורעם און ס'האָט גענומען שטארק רעגנען. ער האָט גענומען שנעל שפּאנען, און ווען ער איז צוגעקומען צום הויז, האָט איהם זעהר פארוואונדערט, וואָס מען זעהט ניט קיין ליכט אין די פענסטער, ווייל ס'איז נאָך געווען פריה און מארפא האָט באדארפט אויף איהם ווארטען מיט דער וועטשערע. עפּעס האָט זיך אָפּגעריסען אין זיין הארצען, און ווען ער איז צוגעקומען צום פּלויט, האָבען איהם ווי אָפּגענומען די פיס און ער האָט ניט געקאָנט ווייטער געהן.

ער האָט דערפיהלט, אז עמיצער געפינט זיך ביי איהם אין הויז מיט מארפא'ן, און עס האָט אלץ געדונערט און געדעגענט, און מיט אמאָל איז א בליץ דורך — דורך די שויבען פון זיין פענסטער און אויף א מאָמענט האָט ער דערזעהן מארפא'ן מיט זיין געוועזענעם אלטען בעל־הבית.

ווי א ווילדער האָט ער זיך א לאָז געטאָן צו דער טיר. אין דערזעלבער צייט האָט מארפא אָנגעצונדען דאָס לעמפעל. און ווען ער איז אריין אין שטוב, איז זי געשטאַנען ביי דער טיר און דער אלטער רייכער בעל־הבית איז געזעסען אויף דער באנק מיט אן אראָפּגעלאָזטען קאָפּ. ביי איהם איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען און ער האָט פארלוירען דעם פארשטאנד. — — —
— — — — — — — — — — — —

אין א פּאָר מינוט ארום איז דער אלטער בעל־הבית ארויס־געלאָפען אין דאָרף, און ווען אויף זיינע געשרייען זיינען די פויערים אָנגעלאָפען, האָבען זיי געפונען מארפא'ן מיט א צוהאק־טען קאָפּ אין א טייך בלוט און לעבען איהר איז ער געשטאַנען און געיאָמערט ווי א משוגע'נער מיט א פארבלוטיגטער קאָסע אין דער האנט.

* * *

דער ארעסטאנט איז אנטשוויגען געוואָרען, א טרייסעל טו־ענדיג מיט די קייטען.

דער שטורם איז אלץ שטילער און שטילער געוואָרען. איצט האָבען זיך די פארשטיקטע קנאַלען פון דונערס געהערט פון ווייטען, און עס האָט געשפּריצט א דין רעגענדעל, פון צווישען די וואָלקענס האָט זיך באוויזען די זון, און איבער'ן גאנצען הימעל האָט זיך אויסגעצויגען א פיל־פארביגער רעגענבויגען. דאָס פּנים פון עלטסטען קאָנוואָיער איז מיט אמאָל ווידער געוואָרען בייז און ער האָט א געשריי געטאָן:

— שטעהט אויף! מיר געהן!

און דער עטאַפּ האָט זיך אוועקגעצויגען ווייטער מיט'ן ברייטען וועג פארביי די אָפּגעפרישטע, און אויפגעלעבטע פעלדער.

שנאה.

זיי זיינען געזעסען אין לאנגען ליכטיגען קארידאר פון שטאדט־שפיטאל און געווארט אויפ׳ן פראפעסאר. פיר זיינען זיי געוועןֿ: א יונגער רוסישער אימיגראנט, סארמאטאוו, א בחור מיט א בלאסען צארטען פנים און דינע, בלוטלאזע ליפען; זיין כלה, אניוטא, א שווארץ-אויגיגע, קליין־רוסאנקע מיט אן אפשיין פון א פריהלינגסמארגען אויף איהרע פרישע באקען, און א דיקער איטאליענער, א ליידענדער אויף וואסערקראנקהייט, מיט זיין אלטער מוטער.

איבער׳ן קארידאר זיינען שטיל אומגעגאנגען בארמהערציגע שוועסטער, דינער און קראנקע, מיט בענקשאפט קוקענדיג אין די גרויסע פענסטער, הינטער וועלכע עס האבען זיך געזעהן בוימער, אנגעטאן אין מאי־בעז און א פרייע ברייטקייט האט זיך געשפרייט א באנאסענע מיט דער בלישטשענדער זון.

סארמאטאוו און זיין כלה האבען זיך אפט געווענדט צו דער פארבייגעהענדיגער „שוועסטער" מיט דער פראגע: ווען וועט שוין קומען דער פראפעסאר. זיי האבען זיך זעהר געאיילט. נאך מיטאג האבען זיי באשלאסען אוועקגעהן הינטער׳ן שטאדט. עס איז געווען דער ערשטער פריהלינג, וואס זיי האבען זיך איינער דעם אנדערען געליבט, און ווי נאר עס האבען זיך באוויזען די בלויע פיילכען אין די פעלדער, און ס׳איז אוועק דער אקערמאן זינגענדיג נאך זיין אקער־אייזען, זיינען זיי טאג-טעגליך הינטער דער שטאדט געגאנגען און געוואנדערט איבער דער שעהנער בארגיגער געגענד פון דער קליינער שווייצארישער שטאדט.

אלע זייערע געשפרעכען, טרוימען און האפנונגען זיינען פול געווען מיט זייער פארלאזענער היים, נאך וועלכערביידע האבען שטארק געבענקט. און ביידע האבען געגלויבט אין זייערע יונגע קרעפטען און זייער לעבען האט זיך זיי פאראויס געמאלט אונענדליך אינטערעסאנט און פארכאפענד, אזוי ווי עס וואלטען

זיך פאר זיי אויפגעעפענט די טירען פון א געהיימניספולען פאר־מאכטען גארטען.

נעכטען ביי דער נאכט האט זייער פרייד מיט אמאל זיך פאר־טרויערט. אין שטאדט איז געווען א פאלקס יום־טוב — א יום־טוב פון פריהלינג און זון פאר קינדער. אויף א גרויסען רונ־דיגען פלאץ, באוואקסען מיט פרישען גראז, האט זיך אויפגעקלי־בען א גרויסע פילפארביגע מאסע. פון אלע זייטען האבען זיך געהערט טענער פון מוזיק, בערג-לידער און פרייד־געשרייען פון די זארגלאזע קינדער, וועלכע עס האבען אמוזירט פארשידענע פאיא־צען, בלאזענס און קונצענמאכערס. און ביי דער נאכט איז דער פלאץ געווען באגאסען מיט פילפארביגע עלעקטרישע פייערלאך און די גרויסע קינדערשע קארוסעלען, מיט זייערע הילצערנע מאדנע פערד און הירשען, האבען זיך אהן און אויפהער געדרעהט אונטער דער הייזעריג־שרייענדער מוזיק פון די ביליגע קאטערינקעס.

סארמאטאוו מיט זיין כלה זיינען געשטאנען אויף יענעם ארט פון פלאץ, וואו אויף א אנגעצויגענעם שטריק אין דער הויך האט א פרוי געוויזען קונצען מיט פארבונדענע אויגען. די מאסע האט מיט אן איינגעהאלטענעם אטעם געקוקט ווי די פרוי זעצט זיך אויפ׳ן שטריק, שפרינגט און דרעהט זיך אויף איין פוס.

סארמאטאוו האט ניט ווילענדיג א געשריי געטאן. איהם האט זיך אויסגעוויזען אז די פרוי פאלט אראפ. אין דער רגע האט עפעס א ווארימע כוואליע א שפאר געטאן איהם אין האלז און אנ־געפילט זיין מויל. און ווען ער האט צוגעלעגט זיין טיכעל צו די ליפען, האט עס זיך בפארבט מיט בלוט. מען האט איהם אוועק־געפיהרט אהיים און גערופען א דאקטאר, וועלכער האט געראטען אוועקגעהן צו א באריהמטען פראפעסאר.

און איצט, אפווארטענדיג דעם פראפעסאר, וואס האט אלץ זיך ניט געוויזען, האט סארמאטאוו זיך שוין געפיהלט גוט און ניט געגלויבט אין דער ערנסטקייט פון זיין קראנקהייט. ער האט גע־האלטען די הענד פון זיין כלה און מיט אונענליכע צארטקייט געקוקט איהר אין פנים.

אנטקעגען זיי איז געזעסען דער איטאליענער מיט זיין אלטער מוטער, זיין פנים איז געווען אנגעשוואלען און די אויגען אנגעגאסען מיט געלקייט און שווער געאטעמט. מיט א ניט באהאלטענער שנאה

האָט ער געקוקט אויף סאַרמאַטאָוו׳ן מיט זיין כלה. ער איז געווען אַן אַלמן, אַ שענקער און ניט לאַנג צוריק האָט איהם איינע פון די גאַסען־פרויען, מיט וועלכער ער האָט געלעבט, באַ׳גנב׳עט און אַנט־לאָפען. וויסענדיג, אַז ער איז אַ האָפנונגסלאָזער קראַנקער, איז ער געקומען אין שפּיטאָל שטאַרבען.

אין קאָרידאָר האָט זיך באַוויזען אַן אַלטיטשקער, מיט אַ גאַנץ פּליכעוואַטען קאָפּ אין אַ ווייסען כאַלאַט. הינטער איהם האָבען נאָכגעפאָלגט אַסיסטענטען, צוויי בארמהערציגע שוועסטער און אַ גרופּע סטודענטען.

די קראַנקע האָבען זיך אויפגעהויבען.

אַ ביסעל שפּעטער איז דער איטאַליענער גערופען געוואָרען צום פּראָפעסאָר און אין גיכען האָט איהם די „שוועסטער" אַרויסגע־פיהרט פון דאָרט און איבערגעגעבען דעם דינער, וועלכער האָט איהם אַריינגעזעצט אין אַן אייזערן וועגעלע און אָפּגעפיהרט אין איינע פון די פּאַלאַטען פאַר די האָפנונגסלאָזע.

דערנאָך האָט מען גערופען סאַרמאַטאָוו׳ן צום פּראָפעסאָר.

אַניוטאַ איז געבליבען זיצען אין קאָרידאָר ביים פענסטער. זי האָט געקוקט אויף די בעז־בוימער, אויף דעם מיט זון באַגאָסענעם פּרייען פּלאַץ און עס האָט זיך איהר געוואָלט וויינען. דערנאָך האָט זי באַמערקט, ווי צו די טויערען פון שפּיטאָל איז צוגעפאָהרען דער וואָגען פון „גיכער הילף", צוויי דינער האָבען אויף טרעגערס אַרויסגעטראָגען אַ פאַרוואונדעטען מענשען. דער וואָגען איז אַוועק און איבער׳ן הויף איז דורכגעגאַנגען אַ בחור מיט אַ יונגער דינסט־מיידעל.ביידע האָבען געלאַכט און די זון האָט געשפּילט אין דער מיידעל׳ס רויטע האָר.

פון פּראָפעסאָר איז סאַרמאַטאָוו אַרויס בלאַסער ווי געוועהנ־ליך. די הענט ביי איהם האָבען אומבאַמערקט געציטערט פון עפּעס אַ דונקעלען אונרוהיגען געפיהל:

— אויף היינט איז שוין פאַרפאַלען אונזער שפּאַציר, — האָט ער אומעדיג אַ שמייכעל געטאָן. — איך מוז דאָ איבערבלייבען אויף אַ קורצער צייט. קיין ערנסטקייט איז דאָ ניטאָ, האָט געזאָגט דער פּראָפעסאָר.

ער האָט זי געטרייסט, דערנאָך געקוקט אין פענסטער פון קאָרידאָר, ווי זי איז געגאַנגען דורכ׳ן שפּיטאָל־הויף און איז אַרויס

אויפ׳ן פרייען פּלאַץ און ווי איהר ווייסער פריהלינגס־קלייד האָט זיך אויסגעטיילט אויפ׳ן ליליען־פּאָן פונ׳ם ווייטען הימעל.

ביי דער נאַכט האָט זיך איהם גע׳חלומ׳ט דער קינדערשער פריהלינגס־יום־טוב אויפ׳ן פּלאַץ, די קלאַנגען פון דער מוזיק, ליי־דער, די פיל־פאַרביגע פייערלאַך און די מאָדנע הילצערנע פערד און הירשען פון די קארוסעלען. און הויך איבער א שטריק איז געגאַנגען א פרוי מיט פארבונדענע אויגען און געמאַכט קונצען. איהם האָט זיך גערוכט, אז זי פאַלט און ווען ער האָט זיך מיט א געשריי אויפגעכאפּט, האָט איהם ווידער פון האַלז א שלאַג געטאָן בלוט.

אין דער פריה האָט מען איהם איבערגעפיהרט אין א קליי־נער פּאַלאַטע, וואו עס איז געלעגען דער שווערער איטאַליענער, וועלכען ער האָט געזעהן אין קאָרידאָר. סארמאַטאָוו האָט זיך מיט איהם פריינדליך באַגריסט, נאָר יענער האָט איהם גאָר ניט גע-ענטפערט. ער איז געלעגען אויפ׳ן רוקען, שווער געאַטעמט און מיט מוטינע אויגען געקוקט צום באַלקען.

בייטאָג איז צו סארמאַטאָוו׳ן געקומען זיין כּלה. זי איז אריין אָן אויפגערעגטע, א פאררויטעלטע, מיט בלומען, און מיט פעקלעך פון פארשידענע נאַשערייען. זי האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן ברעג פון בעט, זיך אראָפּגעבויגען צו איהם, געקושט זיין קאָפּ און פארוואַרפענדיג איהם מיט פראַגען ארומגעפיהרט שטיל איהרע וואַרימע הענט ארום זיין בלאַסען פּנים און גערעדט, גערעדט אָהן אָן אויפהער וועגען זייער ליבע, און איהרע ווערטער זיינען געוועזן אזוי ווי פייער, און האָבען פאר׳שכור׳ט ווי אלטער, שמעקענדיגער וויין. און דער איטאַליענער האָט אויף זיי געוואָרפען בייזע בלי־קען פול מיט שנאה, און שווער געאַטעמט, זיך פארשטיקענדיג פון דער עראינערונג, אז א גאסען־פרוי האָט איהם באַ׳גנב׳עט און זיך באַהאַלטען.

נאָך אַניוטאַ׳ס אוועקגעהן, איז סארמאַטאָוו געלעגען שמייכ־לענדיג און אויפ׳ן קול דערצעהלט וועגען זיין ליבע און וועגען זיין גליק און אז דער פּראָפעסאָר האָט געזאָגט, אז ער איז ניט געפעהר־ליך קראַנק און אז ער וועט אינגיכען ארויס פון שפּיטאָל.

און דאָס האָט זיך אזוי איבערגע׳חזר׳ט יעדען טאָג. און א האָס האָט זיך צוברענט אינ׳ם הארץ פונ׳ם שטאַרבענדען איטאַליע־

נער צו סאַרמאַטאָװ׳ן, און װען די כלה פלעגט קומען, פלעגט ער זיך אָפּקערן צום װאַנט און זײַן שװערער אָטעם פלעגט װערן גיכער און אָפּגעהאַקט.

און אײנמאָל, דאָס איז געװען אין אַ מאַי־נאַכט, װען דער פאַר׳שיכור׳ענדער אַראָמאַט פון בלומען און בױמער, און די בענק־שאַפט צו ליבע־צערטליכקײטען, האָט זיך אױסגעװיזען, האָבען דורכגעדרונגען די װענט פון שפּיטאָל, האָט סאַרמאַטאָװ ניט געקענט אײַנשלאָפען. איהם האָט זיך געװאָלט רעדען װעגען זײַן כלה.

— איהר שלאָפט? — האָט ער געפרעגט בײַם איטאַליענער, און װען ער האָט געזעהן, װי יענער האָט זיך איבערגעקערט מיט׳ן פּנים צו איהם, האָט ער אָנגעהױבען צו רעדען, אַז אין אַזעלכע נעכט קען ער ניט אײַנשלאָפען. איהם דוכט זיך אַלץ, אַז ער זיצט מיט זײַן כלה אויפ׳ן באַלקאָן אין איהר הויז. און ער האָט ניט באַװיזען צו ענדיגען, װי דער איטאַליענער איז פּלוצלונג אױפגעשפּרונגען, און אַראָפּהענגענדיג זײַנע גרױסע געשװאָלענע פיס, האָט ער גע־נומען שרײַען מיט אַ הײזעריגען קול:

— דו װעסט שױן אַמאָל אױפהערען? אױך דו װעסט אײַנ־ניכען שטאַרבען װי איך. דאָס נאַרען דיך אַלע, אַז דו װעסט גיך געזונד װערען. איך האָב אַלײן געהערט, װי די „שװעסטער" האָט געזאָגט דײַן כלה, אַז דײַנע טעג זײַנען געצעהלטע. זי צערטעלט דיך און אין דער נשמה טראַכט זי שױן װעגען אַ צװײטען. װאַרט, אױב בײַ דיר איז נאָך דאָ אַביסעל געלד, װעט זי דאָס בײַ דיר צונעהמען און אַװעקגעהן מיט אַ צװײטען! און ער, דער נאַר, האַלט אין אײן איבער׳חזר׳ן: ליבע, ליבע און אַ שפּאַציר אין די בערג. אונזער װעג איז צום קיהל־שטיבעל און פון דאָרט צום בית-עולם!

דעם איטאַליענער׳ס פּנים האָט זיך אָנגעגאָסען מיט בלוט און די נעל־מוטנע אױגען, האָט זיך אױסגעװיזען, קריכען איהם פון קאָפּ אַרױס.

אין די ערשטע מינוטען האָט סאַרמאַטאָװ ניט געװאוסט װאָס צו ענטפערען, דערנאָך האָט װעהטאָגליך זיך צונױפגעדריקט זײַן האַרץ, און ער האָט זיך צעװײנט װי אַ קינד.

אין דער פּאַלאַטע איז אַרײַן די באַרמהאַרציגע שװעסטער.

ליידענשאפט

מיר זיינען געזעסען אין דער סטודיאָ פון אַ באַריהמטען קינסטלער און שטיל גערעדט. ס'האָט זיך אָנגערוקט אַ טרויעריי־נער ווינטערדיגער בין השמשות. אינ'ם גרויסען קאַמין האָט העל געפלאַקערט דאָס פייער, און מיט אַ רויטליכען פאַנטאַסטישען שיין האָט עס באַלויכטען אַ גרויס בילד פון אַ גרופּע האַלב־נאַקעטע נעגערינס, וועלכע האָבען זיך געדרעהט אין אַ ווילדען קאַראָהאָר.

דער קינסטלער, אַ דיקער מרה־שחורה'דיגער מאַן, אימער אַ פאַרבאַהאַלטען אין זיך, האָט זיך פאַררוקט אין אַ ווינקעל, און דאָרט שטיל געזעסען און האָט געשוויגען. ביים פייער אויף אַ קליין בענקעלע האָט זיך געוואַרעמט דאָס מאָדעלען־מיידעל, טולענ־דיג איהר האַלב־נאַקעטען קערפּער אין אַ גרינעם־ראָזעווען שאַל, און פאַרטראַכט איינהערענדיג זיך צו דעם, וואָס עס האָט דער־צעהלט אַ יונגער סקולפּטאָר פון אַ נאָהענטער סטודיאָ. וועגען אַלעמענס אַ באַקאַנטער יונגער מיידעל, וועלכע איז די טעג גע־שטאָרבען און האָט אויסגעזעהן רייצענד־שעהן ליגענדיג אַ טויטע אין איהר טרונע.

— מאָדנע, האָט שטיל פאָרטגעזעצט דער סקולפּטאָר, ביים לעבען איז זי קיינמאָל נישט געווען אַזוי שעהן. איך פלעג זי זעהן כמעט יעדען טאָג, און קיינמאָל האָט דאָס מיידעל נישט דערוועקט ביי מיר אַזעלכע אומרוהיגע געפיהלען, ווי נעכטען, ווען איך בין געשטאַנען ביי איהר טרונע. איך האָב נישט געקאָנט אָוועקנעמען מיין בליק פון איהר וואַקסען פּנים מיט די בלויע איינגעצויגענע ליפּען און מיט די טונקעלע לאַנגע ווייעס. אין איהר פּנים איז געווען עטוואָס אַזוינס, וואָס האָט מיך ווי פאַר'כישופ'ט, און מינו־טענווייז האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אָט אָט וועט זי זיך אויפ־

כאפען און די גאנצע ניט ארויסגעוויזענע ליידענשאפט פון איהר יונגען קערפער וועט זיך מיט אמאל דערוועקען.

דער סקולפטאר איז אנטשוויגען געווארען.

אין דער סטודיא איז געווארען אלץ טונקעלער. דאס מאדע־לען־מיידעל האט אונטערגעווארפען נאך עטליכע שטיקלאך האלץ אינ'ם קאמין. דאס פייער האט העלער אויפגעפלאקערט און די טאנצענדיגע האלב־נאקעטע נעגערינס האבען זיך ווי געריסען פון דעם בילד אין זייער ווילדען קאראהאד.

— איך וויים פון דעם געפיהל, — האט זיך פלוצלינג אפ־גערופען דער קינסטלער פון זיין ווינקעל. — דאס איז געווען מיט עטליכע יאהר צוריק. איך האב דאן געוואוינט אין איינער פון די גרויסע אייראפעאישע שטעדט און געלעבט אין ארעמקייט. אויף איינער פון די ארעמסטע גאסען האב איך געהאט א קליינע פאטאגראפישע סטודיא. ארבייט האב איך געהאט זעהר ווייניג, און פלעג זיך אפגעבען מעהר מיט מיין קונסט־ארבייט.

„איינמאל, — דאס איז געווען אין א זעהר הייסען, שטיקענ־דען זומער־טאג — זיץ איך אזוי ביי דער אפענער טיר פון מיין סטודיא און קוק, ווי די ארעמע שמוציגע קינדער פון דער גאס שפּילען זיך מיט אן אלטען פארשלאפענעם הונד, וועמען זייער שפּיל האט שוין, ווייזט אויס, לאנג דערעסען. מיט אמאל האב איך באמערקט, אז צו מיר געהט צו א פרוי. זי איז געווען אנגע־טאן אין שווארצען, און האט אויסגעוויזען צו זיין זעהר פאר־טרויערט און דערשלאגען. זי האט זיך אפגעשטעלט ביים שוועל און געפרעגט צו איך בין דער פאטאגראף. ביי איהר איז נעכטען געשטארבען א מיידעלע און עס איז ביי איהר קיין איינציג בילד נישטא פון דעם קינד, און זי וויל עס יעצט כאטש צום לעצטען מאל לאזען פאטאגראפירען. איך פלעג קיינמאל נישט געהן אויף אזעל־כע באשטעלונגען, נאר אין איהר פולען, רייפען קערפער און אינ'ם בלאס־מאטעווען געזיכט מיט די גרויסע שווארצע פארוויינטע אוי־גען איז געווען עטוואס אזוינס וואס האט מיך אפגעהאלטען פון אפזאגען איהר, און איך בין גלייך אוועק מיט איהר צו פאטאגרא־פירען דאס טויטע קינד.

„מיר זיינען לאנג געגאנגען איבער די שמוציגע גאסען פון דער פארשטאט. די פרוי האט די גאנצע צייט געשוויגען,

און מיך האָט אַלץ געצויגען נאָך איהר, פֿאַרשטעלענדיג זיך דעם אויסזעהן פֿון איהר טויט קינד.

"אַם אַנדרע זײנען מיר צוגעקומען צו אַנ'אַלטע הויז, און גענומען אַרױפֿגעהן איבער טונקעלע געדרעהטע טרעפּ. דערנאָך האָט זי געעפֿענט אַ טיר און מיר זײנען אַרײן אין אַ זעהר אָרעמען אָבער רײנעם וואָהנונג, וואו עס האָט זיך נאָך געפֿילט דער שאַרפֿער ריח פֿון רפֿואות אויסגעמישט מיט אַ פֿרישען אַראָמאַט פֿון גרינע יעלאָווע צווײנלאַך.

"אין אַ טיפֿען שטוהל איז געזעסען אַנ'אַלטעטשקע, אַ גרויע און פֿאַרזונקענע און שטיל געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. פֿון הינטער אַ דין הילצערנעם ווענטעל האָט זיך געהערט אימיצענס אַ מאָנאָטאָנע ציהענדיגע שטימע, אַזוי ווי עס וואָלט דאָרט אימיצער אויסגעזונגען טרויעריגע פּסוקים פֿון תהלים. די פֿרוי האָט מיר אַרײנגעלאָזט אין אַ צווייטען צימער און פֿאַרמאַכט נאָך מיר די טיר. דאָס ערשטע, וואָס האָט זיך מיר געוואָרפֿען אין די אויגען, איז געווען אַ קלײנע שוואַרצע טרונע, וועלכע איז געלעגען אויפ'ן טיש און אין איהר אײנגעטונקען אין גאַנצען אין ווײסע ליליען און ראָזען אַ שעהן טויט פּנים'ל פֿון אַ קלײנער זיבען־יעהריגער מײדעלע.

„צוויי ליכט האָבען געברענט ביי איהר צוקאָפּענס, און זייערע שוואַכע פֿלאַמעלאַך האָבען קוים געלויכטען אינ'ם שטאַרקען זונען־שיין, וועלכער האָט אָנגעפֿילט דעם גאַנצען צימער.

„אַ מאָדנער מיסטישער מורא־געפֿיהל האָט מיך אַרומגענומען. איך האָב זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ שטוהל אַקעגען דער טרונע, און ווי נישט פֿיהלענדיג וואָס איך טו, אָנגעהויבען צייכנען דאָס טויטע קינדער־געזיכט.

„שטיל און נישט באַמערקט איז דערנאָך אַרײן די פֿרוי און האָט זיך אוועקגעזעצט, אָנשטעלענדיג איהר פֿאַרווײנטען בליק צוזאַמען מיט מיר אויפ'ן וואַקסענעם בלויען פּנים'ל פֿונ'ם טויטען קינד.

"לאַנג זײנען מיר אַזוי געזעסען, ניט ריהרענדיג זיך פֿון אונזערע ערטער, און איך האָב ביסלעכווייז אָנגעהויבען פֿיהלען, אַז אָט די פֿרוי מיט איהר שטילען טרויער איבער דעם נאָהענטען טויטען מײדעלע נעהמט מיך ווי אײנהילען אין אַ שלייער פֿון אַן אויפֿגערעגטען תאוה־געפֿיהל. און פֿונ'ם צווייטען צימער דורכ'ן

הילצערנעם וועגטעל, האָט זיך ווייטער געהערט דאָס יאָמערדיגע שטילע געזאַנג, ווי אימעצער וואָלט נאָך אַלץ דאָרט די טרויעריגע תהלים־פּסוקים געצויגען. איך האָב איהר געוויזען די צייכנונג. זי האָט מיט שטילען דאַנק געדריקט מיין האַנט.

״דערנאָך האָב איך פּאַמעליך געגומען אַרויסגעהן און די פרוי איז געגאַנגען נאָך מיר. אינ׳ם פינסטערען קאָרידאָר האָבען מיר זיך ווי נישט ווילענדיג אָפּגעשטעלט. זי האָט זיך ווי נישט באַמערקטערהייד אַ טוליע געטאָן צו מיר, און איך האָב מיט אַמאָל גאָהענט דערפיהלט די אויפרעגענדע וואַרעמקייט פון איהר קערפּער. איהר קערפּער.

„ביי מיר האָבען גענומען ציטערען די קני. איך האָב אַ נעם געטאָן איהר פּנים און עס צוזאַמענגעדריקט מיט מיינע פיבערדיגע פינגער:

— דו ביזט אַזוי שעהן.

זי האָט פאַרמאַכט די אויגען און איז צוגעפאַלען צו דער וואַנד ווי אין אַ ליידענשאַפטליכער אונמאַכט.

„פאַר מיר האָט ווי אַ שוועבּ געטאָן דאָס געזיכט פונ׳ם טויטען מיידעלע, און איך האָב זיך שטיל ווי אַ שאָטען אַראָפּגעלאָזט פון די טרעפּ.״

* * *

אין סטודיאָ איז שוין איינגאַנצען טונקעל געוואָרען. דאָס פייער אינ׳ם קאַמין האָט נאָך שטיל געפלאַקערט, און מיר זיינען נאָך דאָרט לאַנג געזעסען און געשוויגען.

די מורא.

אויפ'ן ברעג ים, אויף דער וועראַנדע פון א זומער-וואוינונג, איז געזעסען א קליינע פאַמיליע און מיט זיי אַן אלמן, א דענטיסט, א מאַן, אומגעפעהר א יאָהר פערציג, א דאַרער און א הויכער, מיט א נייגונג צו מעלאַנכאָליע.

ס'איז געווען א פינסטערער אָוענט.

ניט ווייט הינטער די בוימער, אין א ביידעל, פון וואַנען ס'האָט זיך געזעהן א מוטנער פייערעל, איז געלעגען א גוף פון א דערטרונקענעם נעגער, און אלע ווײַלע, האָט זיך דערטראָגען שווערע, ציהענדיגע קרעכצען פון אַן אלטער פרוי, וואָס האָט באַקלאָגט דעם מת.

די בעל'הבית'טע, א הויכע, שעהנע בלאָנדינקע, האָט מיט אויפרעגונג דערצעהלט, ווי דער נעגער איז אומגעקומען. א גרויסער עולם איז געווען ביים ברעג, דער נעגער איז ווייט אַוועקגעשוואומען, פּלוצים האָט זיך דערהערט א געשריי נאָך הילף. ער האָט זיך גענומען טרינקען. קיינער האָט איהם נישט געקאָנט ראַטעווען. די כוואַליעס זיינען געווען גרויסע, און פאַרנאַכט איז זיין אויפגעשוואָלענער, שוואַרצער גוף שוין געלעגען אויפ'ן ווייסען זאַמד. א נייגעריגער עולם איז געשטאַנען אַרום.

דער דענטיסט וואָס איז די גאַנצע צייט געזעסען אין א פינסטערען ווינקעל אין א טיפען שטול, האָט שווייגענדיג זיך צוגעהערט, בייסענדיג די נעגעל פון אומרוהיגקייט. ער איז געווען אַנגעכמורעט און ס'האָט זיך אויסגעדוכט, אַז יעדער קרעכץ פון דער וויינענדיגער נעגערין פילט אָן זיין גאַנץ וועזען מיט א מאַטערדיגען, שאַרפען וועהטאָג.

אביסעל שפּעטער האָט ער שטיל אָנגעהויבען:

— היינט פריה, פאָהרענדיג צו אייך, האָב איך נאָך אין וואַ־גאָן דערפיהלט, אַליין ניט וויסענדיג פאַרוואָס, אַז אימיצער וועט דאָ היינט שטאַרבען. אייך וועט אפשר אויסקומען מאָדנע, נאָר איך האָב דאָס געוואוסט. און דערפאַר האָב איך זיך דעם גאַנצען טאָג געפיהלט אַזוי שלעכט. איך בין זיך מודה, איך ציטער פאַר'ן טויט ביז אַ פּיזישען וועהטאָג. ווען איך זעה אַ לויה, פאַרנעהמט מיר דאָס האַרץ, די פיס ווערען מיר אָפּגענומען און דערנאָך בלאָנד־זשע איך אַרום אַזוי ווי אַ קראַנקער. אָנגעהויבען האָט זיך דאָס מיט מיר, ווען איך בין נאָך געווען אַ קינד פון אַ יאָהר צעהן; מיין באָבע איז געשטאָרבען, זי איז געווען אַן אַלטע, אַ שטאָלצע פרוי, וואָס האָט געוואוינט איינזאַם. די פריינד האָבען זי אַריינ־געלעגט אין אָרון, אָנגעצונדען ליכט, און אַן אַלטער איד פון חברה קדישה האָט געזאָגט תהילים. ס'איז געווען אַ הערבסטיגער, רע־גענדיגער אָוונט און מיר האָט זיך שרעקליך געוואָלט זעהען די באָבען. אונז קינדער האָט מען גאָרניט געזאָגט וועגען איהר טויט, פון דעסטוועגען האָב איך געוואוסט. איך בין דורכגעלאָפען די גאַס און אויפגעהויבען זיך אויף די פינסטערע טרעפּ, וואו זי האָט געוואוינט. עפּעס אַ געהיימע קראַפט האָט מיך אהין געצויגען. די טיר האָב איך געטראָפען האַלב אָפען און גלייך דערזעהן אַ לאַנגען, שווארצען אָרון אויף דער ערד, צוויי גראָבע אָנגעצונדענע ליכט אין מעשענע לייכטער ביי איהר צוקאָפּענס, און אין ווינקעל, אויף אַ נידעריגען טאַבורעטעל איז געזעסען שלאָפענדיג דער אַלטער איד מיט'ן תהילים אויף די קני. מיר האָט זיך געוואָלט אויסשרייען און אַנטלויפען, נאָר איך בין אריין אין צימער און לאַנג געקוקט אויפ'ן אָרון און אויף די ציטערדיגע פייערען פון די ליכט, וואָס האָבען אויפגעצאַנקט פונ'ם אטעם־לופט דורך דער אָפענער טיר. דערנאָך האָב איך זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דר'ערד און אַ רוף געטאָן די באָבען. דער רעגען האָט געקלאַפּט אין די שויבען פון די פענסטער. איך ווייס ניט, ווי לאַנג איך בין אַזוי געזעסען ביים אָרון, מיך האָט אַרומגעכאַפּט אַ שלאָף. מיר איז אַראָפּגע־פאַלען דער קאָפּ, און איך בין אַזוי איינגעשלאָפען אין דער לייגנ פונ'ם אָרון פון מיין טויטער באָבען. אויפגעוועקט האָט מיך אַ היסטערישער געשריי פון מיין מוטער, וואָס האָט מיך לאַנג אַרומ־געזוכט אין יענעם פינסטערען, רעגענדיגען אָוונט. נאָך דעם

בין איך לאנג געלעגען קראנק. און פון יעמאָלט אָן פארפאָלגט מיך דער שרעק פון טויט, און פאר׳סם׳ט מיר דאָס לעבען.

מיט א יאָהר צעהן צוריק האָב איך צום ערשטען מאָל ליב באקומען א מיידעל. זי איז געווען א וואונדערליך ליב וועזען מיט סאמעט־שווארצע אויגען, א נאאיווע און א ריינע, פון א פיינער אידישער פאמיליע. מיר האָבען זיך באגעגענט זומער אויף א פיקניק אין וואלד. צוויי קאָמפאניעס זיינען זיך צופעליג צו־זאמענגעקומען און ס׳איז געוואָרען פרעהליך. מ׳האָט זיך פאנאנ־דערגעלעגט אויפ׳ן גראָז אין די בונטע קאָסטיומען, און ארום און ארום זיינען געשטאנען די הונדערט יאָהריגע דעמבען. די מיידעל האָט זיך באוויזען פון הינטער די בוימער אין איהר דורכזיכטיגען ראָזעווען קלייד, אָן אָפּגעברענטע, א יונגע און א שעהנע, מיט א שטילען, ווייכען שיין אין איהרע שווארצע סאמעט־אויגען. איך האָב זיך אויפגעשטעלט איהר אנטקעגען, און איהר דערלאנגט די האנט, ווי מיר וואָלטען זיך שוין פון לאנג אָן געקענט. דערנאָך זיינען מיר צוזאמען געפּאָהרען אויף א שיפעל. און שפּעט אין אָווענט, געזעגענענדיג זיך מיט איהר, שטעהענדיג לעבען איהר טיר, האָב איך שוין געוואוסט, אז זי וועט זיין מיין כלה און מיין הארץ איז אָנגעפילט געוואָרען מיט אן אומענדליכער פרייד. מיר האָבען זיך אָנגעהויבען באגעגענען טאָג איין, טאָג אויס. זי איז געווען זעהר סענטימענטאל, און אזוי ווי אויף להכעיס, האָט זי ליב געהאט ווייטע, שטילע ווינקעלען אויף די בית עולם׳ס. אהין פעלגט זי מיך אָפּט אוועקפיהרען אין די שטילע הערבסטיגע טעג. מיר פלעגען זיך זעצען אויף א פארלאָזענעם קבר און זי האָט מיך שווייגענדיג געצערטעלט. און איך האָב זיך געשעהמט איהר צו דערצעהלען וועגען מיין שרעק פאר׳ן טויט, און נאָכדעם זיינען מיינע נעכט געווען פול מיט קאשמארען. פון די פינסטערע ווינק־לען פון מיין צימער, קוקענדיג אויף מיר מיט שווארצע אויגען, האָט געקריצט מיט די געלע צייהנער דער אלטער מיאוס׳ער טויט. ענדליך האָט זיך דערנעהנטערט דער טאָג פון אונזער חתונה. מיין גליק איז געווען אזוי גרויס. אָט די ליבע מיידעל האָט באדארפט ווערען מיין פרוי! איך האָב אָנגעגרייט א קליינע וואוינונג אויף איינער פון די שטילע גאסען הינטער׳ן שטאָט. איך האָב זי באַ־פוצט מיט בלומען און אָנגעקויפט אלערליי סטאטועטקעס, און

אונזער שלאָפצימער איז אינגאַנצן איינגעטונקט געווען אין רויטע און ווייסע רויזן. מיר זיינען געשטאַנען אונטער דער חופּה. אונז האָט מקדש געווען אַן אַלטער רב, און אַרום זיינען געשטאַנען אונזערע פריינט מיט אַלערליי פיל־פאַרביגע, ברענענדיגע ליכטלאַך אין די הענט. דערנאָך האָט געשפּילט מוזיק, מ'האָט געטאַנצט און ס'האָט זיך אָנגעהויבן די חתונה וואָס האָט זיך פאַרצויגן ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין.

פאַרטאָג זיינען מיר געפאָהרען אין אונזער נייער וואוינונג. איך בין געווען פאַר'שיכור'ט פון גליק און דעם גאַנצען וועג האָב איך באַשאָטען מיט קושען מיין געליבטע. אין שטוב זיינען מיר אַריין פאַמעליך, אַרומגענומענערהייט, מיד פון ליבע. איך האָב אָנגעצונדען ליכט און מיר זיינען אַריין אין שלאָפצימער.

— אַזוי ווי אין אַ גאָרטען! — האָט זי אַ שעפּטשע געטאָן און אַרומגענומען מיין האַלז מיט איהרע וואַרימע מיידעלשע הענט.

זי איז נאָך געווען אין איהר ווייסער חופּה־קלייד און אַ קרענצעל פון מירטען איז געווען אויף איהר קאָפּ — „אַזוי ווי אין אַ גאָרטען!" — האָט זי נאָך אַמאָל אויסגערופען, און אונזערע ליפּען האָבען זיך צונויפגעגאָסען אין אַ לאַנגען, ליידענשאַפטליכען קוש. אַ זיסע כוואַליע האָט מיך אַרומגעכאַפּט און אַוועקגעטראָגען אין וואונדערליכע וועלטען. און פּלוצים האָט זיך דערהערט פון אונטערשטען שטאָק, וואו דער בעל־הבית האָט געוואוינט, אַ האַרצרייסענדיגער אויסגעשריי: מאַ־מאַ!... איך האָב אויפגעעפענט די אויגען און מיט שרעק אַרויסגעלאָזט מיין געליבטע פון מיינע הענט. דער געשריי האָט זיך איבערגע'חזר'ט עטליכע מאָל: מ אַ מ אַ!

— מ'שלאָגט אימיצען, — האָט געזאָגט מיין געליבטע. — דאָס שרייט אַ פרוי!

איך האָב זיך אַ וואָרף געטאָן צום פענסטער. אין דער אונטער וואוינונג איז געווען ליכטיג.

— מיר מוזען אַרונטערגעהען זעהן, וואָס דאָרט טוט זיך, — איז זי צוגעשטאַנען צו מיר.

ציטערענדיג אַזוי ווי פון פיבער, האָב איך זי אָנגענומען פאַר דער האַנט, און מיר האָבען זיך ביידע אַראָפּגעלאָזט די טרעפּ. איך האָב געהאַט דעם פאַרגעפיהל, אַז אימיצער איז דאָ געשטאָרבען.

און דאָס נעפּיהל האָט צוזאַמענגעשרויפּט מיין ליֵיב אין אַ מאַטער־דיגען שרעק. און ווירקליך, די בעל־הבית'טע האָט אונז באַגעגענט אין טיר מיט אַ געוויין: איהר מאַן איז פּלוצלינג געשטאָרבען. ער איז געוועזן אין גאַנצען געזונט, געקומען ביינאַכט אַ פרעהליכער, געגעסט און געשפּאַסט מיט איהר און פּלוצים זיך אַ כאַפּ געטאָן פאַר'ן האַרץ און געפאַלען טויט.

— מאַמאַ, — האָט זי זיך ווידער צושריען און אַזוי ווי משוגע זיך גענומען קלאַפּען מיט די פויסטען אין דער ברוסט. דערנאָך האָט זי אונז ביידען אריינגעשלעפּט אין צימער, וואו ס'איז געלעגען דער טויטער. ער איז געוועזן נאָך אַ יונגער, נאָר זעהר אַ דיקער, מיט ארויסגעשטאַרצטע אויגען, וואָס זיינען נאָך געוועזן אָפען. ער איז געלעגען אויפ'ן בעט האַלב אָן אויסגעטאָנענער און אַ גרויסער בריליאַנט אין זיין רינג אויף דער לינקער האַנט האָט געפינקעלט און איבערגעגאָסען זיך אין שטראַהלענדיגע פייערלאַך. מיר זיינען ביידע געשטאַנען און געשוויגען. זי אין איהר ווייסער חופּה קלייד מיט'ן קראַנץ מירטען אויפ'ן קאָפּ, און איך אין מיין שוואַרצען פראַק מיט אַ רויטער רויז אין לאַץ. איך האָב דער־פיהלט, אַז איך ווער משוגע. מיין גאַנצער גליק איז געוואָרען פאַר'סם'ט מיט דעם טויט פון אַן אונז פרעמדען מענשען. אַ צובראָכענער בין איך ארויף אין אונזער וואוינונג. זי האָט מיך איינגעלייגט און געפּרואווט מיך באַרוהיגען, נאָר איך האָב אַלץ געהערט דעם געשריי פון דער פרוי, און פון די ווינקלען פון מיין צימער, האָט געקוקט אויף מיר מיט שוואַרצע לעכער אנשטאַט אויגען, דער אַלטער מיאָוסטער טויט קריצענדיג מיט די געלע גרויסע ציינער.

דער דענטיסט איז אנטשוויגען געוואָרען. און פון ביידעל הינטער די ביימער האָט זיך נאָך אַלץ געהערט דער יאָמער פון דער אַלטער נעגערין און פון ווייטען האָט געהיימניספול געברומט דער ים.

ווערא מאָיסעיעוונאַ.

ווי נאָר די סטודענטקע ווערא מאָיסעיעוונא איז ארויס פון וואָקזאל און זיך דערזעהן אין דער שטאָדט, איז זי באפאַלען א שווערער אומעט און א פאָרגעפיהל פון עפּעס שרעקליכעס, אומ־פארמיידליכס, ווענען וואָס עס האָט זיך אזוי ניט געוואָלט טראכ־טען די לעצטע צייט, האָט וועהטאָענדיג איהר צוגעדריקט דאָס הארץ.

אויפ'ן ראָג פון א גרויסער רוישענדער גאַס האָט זי זיך אָפּגעשטעלט ווארטען אויפ'ן טראַמוואַי וואָס האָט זי געדארפט פיהרען אויף יענער זייט טייך, וואו איהר פאָטער האָט געוואוינט, אן אלטער פּאָליטישער אימיגראַנט פון די פּאָלקס־באפרייער.

ווערא מאָיסעיעוונא האָט זיך צוגעשפּארט צום אייזערנעם עלעקטרישען סלופּ, אָפּווארטענדיג דעם טראַמוואַי. זי האָט א טראַכט געטאָן, אז אין א חודש ארום הויבען זיך אָן די האלב־דאָקטאָרסקע עקזאַמענעס, און זי איז אזוי ווייניג פאָרבארייט דער־צו. און דערנאָכדעם האָט זי זיך דערמאָנט אָן שטילען בערגיגען דערפעל, וואו זי איז געוועזען צוגאַסט ביי איהרער א חבר'טע און פון וואַנען זי איז עס איצט געקומען. פאַר איהר זיינען אויפ־געשטאַנען הונדערט־יעהריגע דעמבעס ביי די זייטען פון א שטילען וועג, וואו זי האָט אזוי ליב געהאט דורכצוגעהן זיך אין די פריה־מאָרגענס און אין די אוונט־שעה'ען, א קליינע הילצערנע שאלע, א שוויייצערער דאָרף־הייזעל, דאָס קלינגען פון די גלעקלאַך אויף די קיה, וואָס פּאַשען זיך אין די בערג, און די רויטע אלפּען־רויזען בונט רויטענדיג זיך אין קלאָרען ווייסען שניי.

די אלע טעג, וואָס זי האָט דאָרט פארבראכט, האָבען גע־וועקט אין איהר אזוי פיל איינוויגענדיגעס, אזוי פיל רוהיגעס, אז דאָס האָט זי געמאכט פארגעסען די ניט־גליקליכע הייראַט איהרע.

וואסיל, דער מאַן איהרער, האָט זיך איהר אויסגעדוכט צו

זיין א קרבן פון פינסטערע שנאה און ווילדען כעס, וואָס ער האָט געטראָגען צו איהר פאָלק, און זי האָט איהם באַדויערט, ווי זי האָט באַדויערט זיך אַליין און אויך געוויינט אויפ'ן מזל פון איהר קינד, דאָס אינגעלע, וואָס זי האָט איצט געלאָזט ביים פאָטער.

עטליכע מאָל האָט זי געשריבען צום מאַן, אז ער זאָל כאָטש אויף איין טאָג קומען צו איהר אין די בערג. דאָרט איז געווען אזוי פיל זון, אזוי פיל שיינענד־גאָלדען ליכט, אזוי פיל פארבינקייט, און די בוימער, און די צווייגען אויף זיי האָבען זיך געבויגען אונטער דער שווערער משא פון פרוכטען, און די מענשען, אר־בייטענדיג אין די פעלדער, זיינען געווען זאָרגלאָז און פרעהליך.

עס האָט זיך געדוכט, ווען ער וואָלט נאָר קומען, וואָלטען זיי זיך עפּעס אנדערש פארשטאַנען איינער דעם אַנדערען און דאָס לעבען זייערס וואָלט געוואָרען ווידער שטיל און גוט, ווי אין דער מאָרגענרויט פון זייער ליבע.

נאָר וואסילי האָט אפילו ניט געענטפערט: זי האָט דערפאר צוריק געאיילט אין שטאָדט און איצט האָט מיט א נייער קראפט אויפגעפלאקערט אן אומעט און אן אומרוהיגקייט אין איהר נשמה. די פרוי האָט זיך פארלאָרען און זיך דערפיהלט געפאלען.

דער טראַמוואַי איז אָנגעקומען. ווערא האָט זיך אוועקגע־שטעלט אויף דער פּלאַטפאָרמע, געפיהלט ווי עס שטיקט זי, און געזוכט, אז דער הערבסט־ווינט זאָל מיט זיין קאַלטקייט איהר אָטע־מען אין פנים. דער טאָג איז געווען א טריבער, און עס האָט אָנ־געהויבען צורוקען זיך דער פארנאכט. ווען דער טראַמוואַי איז צופעליג לענגער שטעהן געבליבען ערגעץ אויף די סטאַנציעס איז זי געוואָרען אויסער־זיך, איהר האָט זיך וואָס גיכער שוין געוואָלט זיין אין דער היים, אום צו זעהן יענעם אומעט, וואָס האָט אויף איהר געוואַרט, זיך באַהאַלטענדיג אין די פינסטערע ווינקלעך פון איהרע צימערען.

ווען זי איז צוגעגאַנגען צו איהר הויז, האָט זי אָנגעטראָפען עפּעס א מענשען, א פארזעהעניש, מיט א הויקער. זי האָט א ציטער געטאָן:

— א שלעכטער סימן.

און זיך געלאָזט גיך אין הויז אריין.

די טיר האָט איהר אויפגעעפענט דער פאָטער איהרער. ארומ־

נעהמענדיג איהם, האָט זיך איהר אויסגעדוכט, אז ער האָט א העשע געטאָן און זיינע הענט ציטערען. דערנאָך האט זי לאַנג געצערטעלט איהר אינגעלע, וואָס האָט זיך איהר אויפ'ן האלז אָנגעהאנגען.

— וואסילי איז דאָ געוועזן? — האט זי געפרעגט ביים פאָטער, און גענומען ארומקוקען זיך אין דער שטוב, ווי זי וואָלט איצט דאָס ערשטע מאָל דאָ געוועזן.

— איך האָב איהם ניט געזעהן זינט דיין אָפּפאָהרן, — האט דערשלאָגען געענטפערט דער פאָטער.

ווערא איז בלאס געוואָרען און שטיל געזאָגט:

— איך האָב דאָס געוואוסט, איך האָב דאָס געוואוסט.

זי איז נאָכדעם מיט איהר אינגעלע אריין אין איהר צימער און דערפיהלט מיט אמאָל א פיזישע דערשלאָגענקייט. זיך צו-נעזעצט ביים פענסטער, הינטער וועלכען עס האָט זיך געשווארצט א הערבסטיגע טויטע נאכט.

— מאמע, וואָס ביזטו אזוי אומעטיג? — האָט דער אינגעל נעפרעגט און זיך אראָפּגעלאָזט צו איהרע פיס, קוקענדיג אויף איהר מיט שרעק אין זיינע גרויסע, שווארצע אויגען.

און זי, ווערא מאַיסעיעוונא, איז געזעסן, ווי א צום טויט פאר'משפט'ע מיט א בלאסקייט אויף איהר שעהנעם פּנים, און כסדר געביסען זיך די ליפּען אויפציטערענדיג צייטענווייז מיט איהר שלאַנקען קערפּער ווי אין א פיבער.

דער פאָטער איז צו איהר אריין.

וועלענדיג איהם ווייזען, אז זי איז רוהיג, האָט זי גענומען איהם דערצעהלען ווי גוט זי האָט פארבראכט די צייט אין די בערג.

דער אלטער האָט גאָרנישט געענטפערט און איז ווידער ארויס.

ווערא האָט ווידער זיך פארטראכט וועגען וואסילי'ן. דערמאָנט די ערשטע יאָהרען פון איהר צוזאמענלעבען מיט איהם. וויפיל גוטסקייט איז געוועזן אין איהם. ער איז שטענדיג געוועזן פול מיט ליבע צו די אונטערדריקטע, אלעמען געראָפען צום קאמף גע-גען דאָס שלעכטס. מיט זיינע רעדעס אויף די אימיגראנטישע פארזאמלונגען פלעגט ער אָנצינדען די צוהערער. געוועזן איז ער דאָן א וויכטיגער מיטגליד פון דער רעוואָלוציאָנערער גרופּע. ווי ליב האָט זי איהם דאָן געהאט, נאָר דאָס גליק האָט זיך לאַנג ניט

געהאַלטען. אונטער דעם איינפלוס פון שלעכטע חברים האָט ער זיך שארף געענדערט, און דאָס לעבען מיט איהם איז געוואָרען אונ-ערטרעגליך. ער איז געוואָרען הארט און קאַלט צו איהר, און גאַנץ אָפט אין א קריג האָט ער זי געזידעלט, אָנרופענדיג זי „זשידאָווקאַ".

זי האָט אונאויסשפּרעכליך געליטען און איהם אלץ דאָך יע־דעם מאָל מוחל געווען. אזוי האָט דאָס געדויערט ביז'ן לעצטען קריג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען דורך א נארישקייט: וואסילי מיט איהר פאָטער האָבען געשפּילט אין קאָרטען. זי האָט זיך גראד געפונען אין צווייטען צימער ביים בעט פונ'ם שלאָפענדיגען אינ־געלע. מיט אמאָל האָט זי דערהערט א שארפען אויסגעשריי פון איהר מאַן. זי איז אריין צו זיי, די קאָרטען זיינען געווען צע-וואָרפען איבער דעם דיל און וואסילי, מיט אַן אויסגעקרימטען פנים, האָט געשריען אויפ'ן אלטען, וועלכער האָט פאר אויפרעגונג נישט געקאָנט קיין וואָרט ארויסרעדען.

— מיר קענען אייערע קונצען. אין אלץ מוזט איהר דרע-הען — שאַכער־מאַכער. פארוואָס האָט איהר אריינגעקוקט אין מיינע קאָרטען?

— נו, נו, וואסילי. דו ביזט ווי פון זינען אראָפּ, — האָט איהם ווערא געפּרובט בארוהיגען. — וואָס איז מיט דיר, עס איז דאָך אזוי ווי צווישען קינדער.

נאָר ער האָט זיך געקאָכט, באוואָרפען מיט אומזיסטע באַ־שולדיגונגען דעם אלטען און צום סוף, א זאָג טוענדיג אז ער וועט שוין מעהר אין דעם הויז זיך נישט אומקעהרען, האָט ער א האַק געטאָן מיט דער טיר און איז אוועק.

אויף מאָרגען איז ווערא, א פארמאַטערטע, אוועקגעפאָהרען צו איהר פריינדין אין די בערג, און איצט, שוין לאַנג איהם מוחל זייענדיג, האָט זי באשלאָסען געהן איהם רופען צוריק אהיים.

זי האָט געלעגט דאָס אינגעל שלאָפען און פארפאַלגט פון א זינלאָזער אונרוה איז זי אוועק איהם זוכען. די נאַסע שווארצע נאַכט האָט זיך איינגעזויגען אין איהר און געמאַכט איהר פיהלען נאָך וועהטאָגדיגער די עלענדקייט.

אריבערגעהענדיג די אייזערנע בריק, האָט זי זיך אָפּגעשטעלט ביי די פארענטשעס און זיך פארקוקט, ווי עס לויפען אין דער

ווייטקייט אריין מוטנע רוישיגע כוואליעס. מיט אונאויסשפרעכ־ליכע כחות האָט איהר א ציה געטאָן אונטען אראָפּ. נאָר זי האָט זיך פון וואָס א ריס געטאָן און אוועק ווייטער.

זי איז געוועזן ביי אייניגע פון זיינע חברים און צום סוף געפונען איהם אין קאפע, וואו געוועהנליך די פּאָליטישע אימיגראַנ־טען און סטודענטען שפּילען אין קאָרטען.

דערזעהענדיג זי, זיינען זיינע אויגען בייז געוואָרען. און איינהאַלטענדיג האָט ער געפרעגט:

— פארוואָס ביזטו געקומען אהער?

— וואסילי, — האָט ווערא אָנגעהויבען, שלינגענדיג די טרע־רען, — קום אהיים, כ'בין נאָר וואָס געקומען פון דאָרף און עס האָט זיך אזוי געוואָלט דיר זעהן. פארוואָס ביזטו נישט געקומען ווען איך האָב דיר גערופען אין די בערג? ווי גוט דאָרט איז געוועזן. נו, קום, ליבער אהיים, קום, איך בין אזוי אויסגעמאַטערט, ביי מיר זיינען באַלד די עקזאמענס, און דו ווייסט דאָך, אז איך דאַרף זיך רוהיג לערנען, אנדערש וועלען מיר זיך קיינמאָל ניט ארויסרייסען פון אונזער גויט.

— געהערט, געהערט שוין, — האָט איהר איבערגעשלאָגען וואסילי — ווייס איינמאָל פאר אלע מאָל, אז איך האָב קיינע עסקים נישט מיט דיינע באַשעפטיגונגען און לאָז מיך צורוה.

ער איז צוריק געגאנגען צום קאָרטען־טישעל.

א פּאָר מינוט איז ווערא געבליבען א פארשטיינערטע אויף איהר אָרט, קוקענדיג מיט גרויסע אָפענע אויגען ארום. דערנאָך איז זי ווי א שאָטען שטיל ארויס פון קאפע.

אויפ'ן גאַס, אונטער'ן גלעזערנעם דאך פון קאפע, האָט זי זיך צוגעזעצט צו א טישעל און שטארק צוגעדריקט מיט די הענט די שלייפען, וואָס האָבען איהר ביז וועהטאָג געקלאפּט אין קאָפּ. דער קעלנער איז צוגעקומען פרעגען וואָס זי וויל.

זי האָט זיך מעכאַניש אויפגעשטעלט און אוועק מיט דער גאַס. דער ווינט האָט זיך א יאָג געטאָן נאָך איהר, ווארפענדיג אויף איהר די געלע טויטע בלעטער און דורכדרינגענדיג מיט קעלט איהר דאַ־רינקען קערפּער.

ווען זי איז אהיים געקומען, איז דער פאָטער שוין געשלאָפען. זי איז שטיל געזעסען ביים בעט פון איהר אינגעלע און לייכט

צוגעריהרט זיך מיט די ליפּען צו זיין קעפּעל, ער זאָל ניט אויפ־וואכען און דערנאָך האָט זי זיך געזעצט שרייבען א בריף צו וואַסילי׳ן. אין דעם בריף האָט זי איהם דערצעהלט נאָך אלץ וועגען איהר ליבע צו איהם, וועגען רחמנות, וואָס מענשען דאַרפען פיהלען איינער צום אנדערען און וועגען דעם, אז זי איז א גרויסע זינ־דיגערין מיט דעם שרעקליכען שריט, וואָס זי האָט איצט אונ־טערגענומען טאָן.

שפּעט ביינאכט האָט זי אָנגעהויבען פּלוצלונג וועקען איהר קליינעם אינגעלע. זי האָט איהם אָנגעטאָן. ארויסגעפיהרט איהם אין קאָרידאָר און גענומען מיט איהם ארויפגעהן מיט די שטיגען צום העכסטען שטאָק. דאָס אינגעלע איז פּלוצלונג שטעהן געבלי־בען ,ארומגעכאפּט די מוטער און זיך צואוויינט.

א טויבער קלאַפּ פון א פאַלענדער שווערער משא האָט ערגעץ אין דער נאכט א פאל געטאָן און גלייכצייטיג האָט זיך דערהערט א שאַרפער אויסגעשריי פון א קינד. און אז די שכנים זיינען ארויס אין גאַס, האָבען זיי געפונען ווערא׳ן א טויטע אויף דער ערד און דאָס אינגעלע א פאַרטשעפּעטען אויפ׳ן בוים וויינענדיג.

די זעלבסמערדערין איז אריינגעטראָגען געוואָרען אין הויז.

ווען וואסיל איז געקומען און דערזעהן די ליכט, וואָס האָבען געברענט ביי ווערא׳ס קאָפּ, האָט ער גענומען אויף זיך רייסען די קליידער, יאָמערענדיג:

— אָ! וואָס האָב איך אָפּגעטאָן! וואָס האָב איך אָפּגעטאָן! אָפּגעטאָן!

די שכינה

(א שטימונג)

און דאָס אינגעלע שמואל איז געווען א יתום און האָט געלעבט ביים זיידען. דער זיידע איז געווען א גרויער, שוין איינגעבויגענער איד, שטענדיג אין א יארמעלקע, און אין א לאנגער שווארצער זשופיצע. אין זיין פיגור און אין זיינע באנעהמונגען איז געווען עפּעס שטרענגעס. ער איז געווען זעהר פרום און איז געווען גליקליך מיט דעם, וואָס ער באלאנגט צו דעם פון גאָט־אויסדערוועהלטען פאָלק. אויף די אידישע צרות און באליידיגונגען האָט ער געקוקט ווי אויף א זאך וואָס עס מוז פּאָרקומען, ווי אויף עפּעס, וואָס איז אין הימעל אָנגעצייכענט געוואָרען, און אויף די באליידיגונגען פון די הויכע און שטארקע פלעגט ער קוקען ווי אן אלטער אריסטאָ־קראט קוקט אויף די מעשים פון א קנעכט,וועלכער איז עולה לגדולה געוואָרען. און דאָס אינגעלע שמואל האָט ליב געהאט דעם זיידען, און פעלגט גערן געהן מיט איהם אין בית המדרש, וועלכער איז געווען פאר איהם פול מיט וואונדערליכע סודות. אין דער היים און צווישען קינדער פלעגט איהם זיין אומעטיג... אלע שפּילערייען און פארוויילונגען פלעגען איהם שנעל דערעסען. דער אלטער פלעגט אָפטמאָל קוקען אויף זיינע פארטראכטע טרויעריגע אויגען, וואָס האָבען געהאט אין זיך דעם סומנעם פחד פון די קומענדיגע ליידען, און מיט א באהאלטענער פרייד פלעגט ער טראכטען: —

דער טרויער פון דער שכינה איז אין זיי׳נע אויגען! ער וועט זיין א גדול בישראל.

עס איז געווען א ווינטער־טאָג. אין דער פריה איז אויס־געפאלען א שניי, וואָס האָט איינגעהילט דאָס שטעטעל. די קינ־

דער פון צוויי חדרים האָבן פארפיהרט צווישען זיך א מלחמה, פארוואָרפענדיג איינע די צווייטע מיט שניי־קוילען; זיי האָבן היצינג געקעמפט צווישען זיך און הילכיג געשריען פון פארגעניגען. שמואל'ן האָט דאָס מיט אמאָל דערעסען און ער איז א מידער, אַן אומעטיגער אוועק צום זיידען. דער אלטער האָט איהם אוועק־געזעצט נעבען זיך, געעפענט דעם תנך און האָט מיט איהם אָנגע־הויבען צו לערנען יענע וואונדערליכע געשיכטע, וועגען חנה'ן דעם נביא'ס מוטער און דעם אלטען כהן אלי. דאָס איינגעל האָט געלערענט מיט גרויס חשק און געשמאַק, זינגענדיג פסוק נאָך פסוק.

אזוי ליב און צערטליך האָט איהם אויסגעזעהן דער יונגער נביא אין דעם לאַנגען אויבער־מאַנטעל, וואָס די מוטער פלעגט איהם ברענגען פון יאָהר צו יאָהר...

און אין אָוועגט זיינען דער זיידע מיט'ן אייניקעל אוועק אין בית המדרש. און אין גאַס'ס הויז האָט זיך שוין דער עולם צו־נויפגעקליבען, שטעהענדיג אין רעדלאַך ארום דעם ווארימען אוי־ווען, שמועסענדיג וועגען די אומרוהיגע טעג, ווען די יונגע האָבן אויפגעהערט צו אכטען די אלטע, און זיינען אויפגעשטאַנען געגען גאָט.

אין די גרויסע קייל־עבדיגע פענסטער האָט זיך געצונדען דער רויטער, שטאָל־קאַלטער זון־אונטערגאַנג. דער אלט־פרענקישער קופּערנער ענג־לייכטער איבער'ן בימה האָט געברענט אין דעם גאָלד פון אונטערגאַנג; און אין ווינקעל, אין דער הויך איבער'ן אויוון, זיינען די דינע שפּין־וועבס באַפאַרבט געוואָרען אין פּור־פּור, ווי זיידענע געפּאָלירטע פעדים.

דאָס איינגעל פאַרקלייבט זיך אין ווינקעל ביים ארון קודש. דאָרטען הערשט שטענדיג א געהיימניספולע טונקעלקייט און ווען מען פארמאַכט די אויגען, פיהלט זיך א פאָכען פון אטלאַסענעם ווייסען פליגעל פון א צויבערליכען, אומזיכטבאַרען פויגעל און א הייליגקייט דרינגט אריין אין נשמה און דאָן איז ניט אזוי אימה'דיג דער חושך פון די נעכט, ווען די זאַווערוכע יאָמערט.

נאָך מעריב געהט דאָס איינגעל אריין אין חדר שני, וואו

עס שלאָפען די ישיבה־בחורים. דאָרטען איז היים. דאָס קליין טונקעלע פענסטערעלע איז פארשטעקט מיט א ברודיגען קישען. ביי די זייטען שטעהען לאנגע דעמבענע בענק, א ברייטער צוקריצ־טער טיש, וועלכער איז פארקאפעט מיט וואקס פון די אָנגעברענטע ליכט, און אויף איהם ליגט אן אלטע צושויבערטע גמרא. דאָס אלץ איז אזוי ליב און טייער דעם אינגעלע. דאָ, אין יענעם ווינקעלע, וואו עס זיצט איצט א יונגער בחור און ווארעמט זיך ביים אוי־ווען, האָט ער אָפטמאָל געהערט וואונדערליכע מעשיות. דאָ האָט זיך אין זיין קינדיש הארץ אָנגעצונדען דער פייער פון גלויבען, וועלכער האָט איינגעהילט זיין נשמה אין מיסטישע און קרענק־ליכע איבערלעבונגען. דאָס אינגעלע האָט זיך שטילערהייט אוועק־געשטעלט אהינטער דעם בחור, קוקענדיג אויפ׳ן פייער. אין די פלאַמען האָט זיך איהם געדוכט, שפרינגען אום קארליקעס, קליי־נינקע, מיט איינגעשרומפענע פנים׳לאך און רויטע בערד. האל־טענדיג זיך פאר די הענט, דרעהען זיי זיך אין א קאראהאד און לאכען מיט א רויטען געלעכטער, געשיקט הויבענדיג די פיסלאך.

נאָר אָט זיינע זיך אלע צוגאנגען, בלויז דער זיידע איז נאָך געבליבען. ער נעהמט ארויס א ספר, צינדט אָן א ליכט און זעצט זיך אוועק ביים טיש. ער קוקט אריין אין ספר שווייגענדיגער־הייט, נאָר פון צייט צו צייט הערען זיך זיינע שווערע זיפצען, און זיין גרויער קאָפ לאָזט זיך אלץ נידעריגער אראָפ איבער׳ן אלטען ספר.

שמואל׳ן ווערט אומעטיג און ער פארקלייבט זיך אין ווינקעל צום ארון קודש. איהם ווילט זיך פיהלען דאָס פאָכען פון די אטלעסנע ווייסע פליגעל פון דעם אומבאוואוסטען פויגעל, און פיה־לען אין זיך דעם רוח הקודש. באלד דערפיהלט ער דאָס, און אזא טיפע פרייד נעהמט איהם דורך. דאָס איז גאָט, — טראכט דאָס אינגעל. ער שוועבט איבער מיר, און איך וועל ווערען זיין אויס־דערוועלטער. מען דארף לאנג, לאנג תפלה טאָן... פלוצלונג ווייזט זיך איהם אויס, אז עמיצער רופט איהם: שמואל, שמואל! ער עפענט אויף די אויגען און קוקט זיך ארום. עס איז שטיל, בלויז דער אלטער ניט א זיפץ, און די ליכט קנאקט.

— זיידע, האָסט מיך גערופען? — פרעגט דאָס אינגעל.

דער אלטער הויבט לאנגזאם אויף דעם קאפ.

— ניין, מיין קינד.

און דאס אינגעל בלייבט ווייטער האלב פאר'חלום'ט.

נעהענדיג צוריק אהיים, קוקט אויף זיי די לבנה פון ריינעם הימעל, און אזוי שטיל און ווייס איז אלץ ארום. פון די הייזלאך ציהען זיך אויפ'ן וועג ברייטע רוהיגע שאטענס...

אויפ׳ן וועג נאָך ווענעציע

אין איינער פון די אלטע איטאליענישע שטעט, ניט ווייט פון וועגעציע, בין איך פלוצלונג קראַנק געוואָרען אויף זומפען־פיבער, וואָס בושעוועט שטאַרק אין יענע מקומות. במעט צוויי שטונדען גאָכאַנאַנד בין איך אָפּגעלעגען אויפ׳ן דיל אין עפּעס אַן אלטען פאַרלאָזענעם טראַמוויי־וואַגאָן, און איך האָב זיך געדרעהט פון ווייטאָג איבער׳ן גאַנצען לייב, גערעט פון היץ, אַרומגעכאַפּט פון אַ בלוט־רויטען קאָשמאַר.

נאָכדעם בין איך אויפגעשטאַנען און זיך אַוועקגעשלעפּט אי־בער דער אונענדליך־לאַנגער און שטיקענדער אַרבייטער־גאַס, אָנגע־פּיקעוועט מיט בעטלער, קראַנקע גאַבען־מיידלאַך, וואָס האָבען געהאַלטען אין איין אָפּשטעלען די פאַרבייגעהער.

מיר איז געוועזען טרויעריג: די פיס האָבען מיר וועה־געטאָן, דער קאָפּ האָט זיך מיר געדרעהט, איך האָב גע׳חלש׳ט אַ טרונק און אַלץ געקלעהרט מיט פאַרדרוס, וואוהין און נאָך וואָס געה איך אין אַ פרעמד לאַנד אָהן אַ גראָשען אין קעשענע.

און אַזוי טראַכטענדיג בין איך ענדליך דורכגעגאַנגען די לאַנגע שטיקענדע גאַס און אַרויס אויפ׳ן גרויסען מאַרק־פּלאַץ. אין סאַמע מיטען איז געשטאַנען אַ גרויסע, גרויע, שטיינערנע געביידע, מיט גראָבע גראַטעס אויף די פענסטער, מיט פינסטערע טורעמס, פּונקט ווי אַ מיטעל־אַלטערליכער שלאָס פון אַ ריטער.

איך בין דורכגעגאַנגען דורך דער רוישענדער, פיל־קאָלירענדער מאַסע פון די שוואַרץ־אויגיגע פאַרקויפערינס פון אַלערליי גרינסען, פרוכטען און בלומען און זיך אָפּגעשטעלט ניט ווייט פון דעם טויער פון דער געביידע.

דאָס איז געווען אַן אַלטע טורמע. זי איז געשטאַנען, ווי אויף אַ קלייניגקען אינזעל, אַרומגערינגעלט מיט אַ טיפען קאַנאַל פון

שטעהענדינגען מוטנעם וואסער, ארום וועלכען עס האָט זיך אויפגע־הויבען א גלאַטע, הויכע, שטיינערנע וואנט.

איך האָב לאַנג געטראכט, וואָס צו טאָן. ווייטער געהן האָב איך קיין כח ניט געהאט, און איך האָב באשלאָסען אריינצוגעהן אין טורמע און בעטען, מען זאָל מיך ארעסטירען און אָפּשיקען מיט'ן עטאַפּ צוריק צום גרעניץ.

איך האָב אָנגעקלאַפּט אין טויער. דער וועכטער האָט אויפ־געעפענט דאָס אויג־פענסטערעל, מיך ארומגעקוקט פון קאָפּ ביז די פיס, א שמייכעל געטאָן און געפרעגט, וואָס איך וויל.

איך האָב איהם ערקלעהרט. ער האָט זיך צולאכט און גע־בעטען אביסעל צוואווארטען. אין עטליכע מינוט ארום האָט זיך דער טויער געעפענט און מען האָט מיך אריינגעפיהרט אין א פינ־סטערען קאָרידאָר. ער האָט ווידער באַטראכט מיין אָרימען הילוך מיט'ן שווייצארישען זעקעל אויף די פלייצעס און איז ארויס.

איך האָב זיך אויסגעצויגען אויף א באנק און פארמאכט די אויגען, און גלייך איז פון א ווינקעל פונ'ם פינסטערען קאָרידאָר צו מיר צוגעקראָכען א בלוטיג־רויטע אומגעלומפּערטע בריה, זיך ארויפגעדראַפּעט אויף דער ברוסט מיט איהרע קלעפּעדיגע שווערע לאַפּעס מיט די שפּיציג־שארפע נעגעל.

פּלוצלונג האָט מיך דער וועכטער אויפגעוועקט און אריינ־געפיהרט אין קאַנטאָר. דאָרט האָט א באאמטער לאַנג באַטראכט מיין פאספּאָרט, געפרעגט, צוליב וואָס וואנדער איך ארום איבער איטאַליע, און נאָכדעם געהייסען דעם וועכטער מיך פּשוט ארויס־ווארפען צו אלדי שווארץ יאָהר...

עס איז שוין געווען שפּעט נאָכמיטאג. דאָס וועטער איז גע־ווען כמארנע. עס האָט געבלאָזט א ווינט, און אין הימעל האָבען זיך געזאמעלט מחנות וואָלקענס.

א יונגע, שעהנע הענדלערין האָט מיר געגעבען עטליכע אָראנדזשען און א שטיק „פּאלענטא". א צווייטע פרוי, א בלומען־הענדלערין, מיט גרויסע זילבערנע אוירינגלאַך אין די קליינינקע אויערלאַך, האָט מיר געשענקט א בינטעלע „פאָרגעס מיך ניט", און איך, א דערפרעהטער, בין אוועק ווייטער און ארויס אויפ'ן וועג, וואָס האָט געפיהרט קיין ווענעציע.

ביז פארנאכט האָט דער ווינט געהאַלטען אין איין פאנאנדער־

יאָגעון די כמארעס, געוויגט די זאנגען אין די פעלדער, און אויפ־
געהויבען וואָלקענס שטויב איבער דעם וועג. און ווען עס איז
טונקעל געוואָרען, האָט מיט אמאָל א גאָס געטאָן א שלאגס־רעגען.

שפּעט אין אָוונט בין איך, איינגאנצען א דורכגענעצטער,
אָנגעקומען אין א קליין שטעטעל, און גענומען אָנקלאפּען אין די
פענסטער פון די הייזער, אז מען זאָל ארייַנלאָזען א וואנדערער,
וועמען דער רעגען האָט פארכאפּט אין וועג.

אָבער קיינער האָט ניט געענטפערט. נאָר ביי איין הויז
האָט פון א פענסטער זיך ארויסגערוקט דער קאָפּ פון אן אלטער,
בייזער פרוי, און אָנגעשריען:

— אוועק, אוועק, דו שלעפּער! קיין רוה האָט מען ניט פון
זיי, פארשאָלטענע!

איך בין אוועק ווייטער. ענדליך בין איך צוגעקומען צו א
שענקעל, פון וואנען עס האָבען זיך געטראָגען פרעהליכע קולות
און טענער פון גיטארען און מאנדאלינען.

איך בין אריין.

אין א גרויסען צימער מיט פאררויכערטע ווענט און א היל־
צערנער סטעלי זיינען ארום א לאנגען טיש געזעסען סטודענטען
מיט א יונגען דאָקטאָר און געטרונקען וויין. הינטער'ן צאָהלטישעל
איז געשטאנען א הויך־געוויקסיגע, פעטע שענקערין, מיט א זשאד־
נעם רויטען מויל, און שמייכלענדיג געזשמורעט די אויגען, פאר־
צויגענע מיט תאוה.

דער זעהן דעם פרעמדען וואנדערע, האָט די קאָמפּאניע פרעה־
ליך אויסגעשריען און א קלאַפּ געטאָן איבער די סטרונעס פון די
גיטארען און מאנדאלינען, ווי זיי וואָלטען באגעגענט אן אלטען
גוטען ברודער. און ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט, אז איך בין
פון רוסלאנד, האָבען זיי גענומען מיך אָנטרינקען מיט וויין איי־
נער פאר דעם אנדערען און זינגען פאר מיר זיסע היימישע איטא־
ליענישע לידער.

ווען מיר זיינען ארויס פון שענקעל, איז שוין געווען נאָך
האלבער נאכט. דער הימעל האָט זיך געהאט אויסגעלייטערט
און עס האָט געשיינט די לבנה. די קאָמפּאניע איז זיך פאנאנדער־
געגאנגען אין אלע זייטען. מיך האָט דער דאָקטאָר געפיהרט צו
זיך אויף נאכט־לעגער. דאָס איז געווען א שלאנקער, ברייט־ביור־

נערדיגער מאן מיט אן ענערגישען, שעהנעם פּנים פון אן אמאָליגען העלענער.

מיר זיינען צוגעקומען צו זיין שטיבעל, וואָס איז געשטאנען אין עק שטעטעל, אינגאנצען ארומגעפלאָכטען מיט קריכעדיגע פלאנצונגען און רויזען. אין איינעם פון די באלקאָן־פענסטער איז געווען ליכטיג. דער דאָקטאָר האָט א שפּיל געטאָן אויף דער מאנ־דאלינע און אָנגעפאנגען זינגען עפּעס א סערענאדע, איינגעהילט אין דעם פאָספאָר־שיין פון דער לבנה.

איך בין געשטאנען לעבען איהם מיט'ן זעקעל אויף די פּליי־צעס און מיט'ן שטעקען אין האנט און, ניט ווילענדיג, צוגעשמיי־כעלט פון אָט־דער ריטערליכער אידיליע.

אויפ'ן באלקאָן האָט זיך באוויזען א מיידעל אין א ווייסען קלייד און, אריבערבויגענדיג זיך איבער'ן פּארענטש, געזאָגט:

— קום אריין, ליבער! וואָס אזוי שפּעט און ווער איז דאָס מיט דיר?

— דאָס פיהר איך דיר א וואנדערער, — האָט דער דאָקטאָר געענטפערט, און ווייטער באזינגענדיג דעם צויבער פון זיין גע־ליבטער, האָט ער מיך אריינגעפיהרט אין הויז.

איך בין איבערראשט געוואָרען, ווען א אידיש פּאלעסטינער מיידעל, מיינע א גוטע באקאנטע, האָט אונז געעפענט די טיר. דאָס איז געווען די טאָכטער פון א יאפער בעל־אכסניה, צו וועמען איך פלעג אָפט אריינקומען, בעת איך בין געווען אין יהודה.

זי האָט מיך אויך גלייך דערקענט. זי איז אינגאנצען רויט געוואָרען פון דער אומערווארטעטער באגעגעניש, און אפשר פון גאוה און גליק, וואָס איך זעה זי אין איטאליע, אין דעם הויז פון איהר געליבטען. דער דאָקטאָר האָט זיך דערפרעהט, ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אז מיר זיינען באקאנט. מיר האָבען פארבראכט ארום א שעה צוזאמען און ער איז אריין צו זיך אין צימער און אונז איבערגעלאָזט אויפ'ן באלקאָן.

און אָט וואָס זי האָט מיר דערצעהלט:

מיט א יאָהר צוריק האָט זי געוואוינט אין ירושלים און גע־ארבייט אין אן ענגלישען מיסיאָנערישען שפּיטאָל, גרייטענדיג זיך צו ווערען א בארמהערציגע שוועסטער. אמאָל, אין א פריהמאָרגען, האָט זיך דאָרט באוויזען א נייער דאָקטאָר, א יונגער איטאליענער,

און ער איז געווען זעהר גוט צו איהר און האָט אַלץ געשמייכעלט, צוקוקענדיג ווי זי, אין אַ ווייסען לאַנגען פאַרטוך, שלייכט שטיל איבער דעם שפּיטאָל און באַדינט די קראַנקע.

איינמאָל, ווען זיי זיינען געבליבען אַליין אין קאָרידאָר, האָט ער איהר שטאַרק אַ דריק געטאָן די האַנט און געזאָגט:

— איהר געפעלט מיר אַ סך בעסער, ווי די מיידלאַך פון מיין אייגענעם לאַנד, און ווי די שלאַנקע פּעלאַשקעס, וועלכע מען רופט טעכטער פון גאָט...

זי האָט אויפגעציטערט. קיין איין בחור האָט נאָך מיט איהר אַזוי ניט גערעט. זי האָט גאָרניט געענטפערט, נאָר איז געשטאַנען פאַר איהם, שיינענדיג פון גליק.

אָט־אַזוי האָט זיך עס אָנגעפאַנגען.

און אויף מאָרגען זיינען זיי אין אָוונט צוזאַמען אַרויס פון שפּיטאָל און לאַנג אַרומגעגאַנגען איבער די שמאָלע, פינסטערע געסלאַך פון אַלט־שטאָט, וואו די אַראַבער פאַרקויפען אַלערליי בשמים, געווירצען און שמעקעדיגע בלעטער. ער האָט געזאָגט, אַז איהם געפעלען זעהר די מזרח־לענדער, און אַז שוין לאַנג האָט איהם אַהער געצויגען, אין אָט דעם לאַנד פון די גרויסע נביאים.

ווען עס איז טונקעל געוואָרען, זיינען זיי אַרויס צו מגדל־דוד און ער האָט שטיל פאָרגעלעגט אַריינצוגעהען מיט איהם אין זיין הויז. זי האָט זיך אויף אַ רגע אָפּגעשטעלט און פאַרקלעהרט, און ער האָט זי אָנגענומען פאַר אַ האַנט און אַוועקגעפיהרט ווייטער. זי האָט זיך פּלוצלונג דערפיהלט מיד און איז איהם נאָכגע־גאַנגען, ווי אין אַ נעבעל. נאָכדעם איז אַלץ געווען ווי אין חלום. אין קליינינקען צימער, שעהן צוגעקליבען אינ'ם מזרח־סטיל, האָבען געברענט רויטינקע אויל־לעמפּלאַך, פאַרגיסענדיג אַלץ מיט אַ שטי־לען צויבערליכט. זי איז האַלב ליגענדיג געזעסען אויף אַ ווייכער סאָפע, און ער איז פאַר איהר געשטאַנען אויף די קני, געקושט איהרע הענט און אַלץ גערעט, גערעט... אַרומגעוועבט זי מיט אַ נעץ פון האַרציגע ווערטער. און אַזוי האָט זיך דאָס יעדען אָוונט ווידערהאָלט. נאָכדעם האָבען זיך דערפון דערוואוסט אַלע קרובים און באַקאַנטע און האָבען זי אָנגעפאַנגען צו פאַרפאָלגען, ווייל זי איז זיך צוזאַמענגעקומען מיט אַ מאַן פון אַ פרעמדען פאָלק. זי איז קראַנק געוואָרען און איז אַוועקגעפאָהרען אין אַ קאָלאָניע.

און אין יענער צייט האָבען זיך די וויינטרויבען צובליהט אויף די זאמדיגע בערגלאך און די וועכטער האָבען אויפגעשלאָגען זייערע ראָגאָזשע־ביידלאך. זי האָט געוואוינט אליין. ער פלעגט צו איהר קומען עטליכע מאָל אין וואָך, רייטענדיג אויף א יונגען אראבישען פערד אין קליידער פון א בעדואין. זי פלעגט אלע מאָל איהם ארויסגעהן אנטקעגען און איהם אָפּוואַרטען הינטער דער קאָלאָניע. די נאכט פלעגען זיי פארברענגען צוזאמען אויפ'ן בית־עולם, הינטער די וויינגערטנער. און דאָס פערד, צוגעבונדען צו א בוים, איז געשטאנען און געווארט. און פארטאָג פלעגט ער צוריק אוועקפאָהרען. נאָר פון טאָג צו טאָג איז איהר לעבען שווערער געוואָרען צוליב די רכילות פון די ארומיגע און זי האָט זיך אָנגעפאנגען בעטען ביי איהם, אז ער זאָל זי פון דאנען אוועקפיהרען. און אָט איז זי דאָ.

ווען זי איז פון מיר אוועק, האָט שוין די שטילע זומער־נאכט גענומען אויסגעהן. איך האָב א קוש געטאָן איהר האנט. דערנאָך האָב איך זיך געלעגט אויפ'ן באלקאָן, פאר'שכור'ט פון דעם רויזענאראָמאט, און לאנג געטראכט וועגען דער אָרימער אי־דישער מיידעל.

טאַמאַראַ

איינמאָל אין אָנהויב זומער, האָט מיך א ציה געטאָן צו וואנדערען, און איך בין אוועק צופוס איבער איטאליע.

איך בין פארבייגעגאנגען דעם וואונדערבארען ברעג פונ'ם בלויען זשענעווער „אזורא". איך בין דורך דעם בליהענדען רהיין־טאל, וועלכער איז צוזאמענגעדריקט ארום און ארום פון הויכע בערג. איך בין אריבער דעם סימפלאן־בארג. און ענדליך האָב איך זיך דערזעהן אין לאנד פון ליבע, חלומות און שווערע מענשליכע ליידען.

טעג און נעכט בין איך געגאנגען איבער ברייטע וועגען. פוןביידע זייטען האָבען זיך געצויגען גאָלדענע רייז־פעלדער, און דאָ און דאָרט האָבען זיך געזעהן אָרימע דערפלאַך.

דאָרטען זיינען די מענשען געווען גוט. זיי האָבען מיר געגעבען ברויט און ווייך. און אזוי ווי א נאָהענטען דערצעהלט דעם וואנדערער פון זייערע זאָרגען און צרות. און אָפט, מיט'ן מאָרגענשטערען אוועקגעהענדיג ווייטער, פלעג איך דורכלאָזען אין פעלד־קאָמפּאניעס פויערטעס אָנגעטאָן אין לייווענטענע פארביגע קליידלאך, יונגע, געזונטע און באָרוויסע. לאַבענדיג האָבען זיי געפּאָכעט צו מיר מיט די קורצע שניט־מעסער און פארלירענדיג זיך אין פארטאָנינען מילכיגען נעבעל זיינען זיי אלץ ווייטער אוועקגעגאנגען אַקעגען דעם אָנקומענדיגען טאָג.

און אזוי בין איך געגאנגען, איינזאפּענדיג אין זיך דעם ריח פון שמעקענדיגע בלומען, זאנגען און זאנפטיגע גראָזען. אָן אָפּ־געברענטער פון די הייסע זון־שטראלען און א געלאסטשעטער פון די פרייע ווינטען.

און אָט האָב איך זיך דערזעהן אין דער ערשטער גרויסער שטאָט, וועלכע ליגט ביים ברעג פון ים.

איך האָב געוואָלט אָנקוקען די קונסט־גאלערעען, די אלטע מוזעאומס און באשלאָסען זיך אָפּצושטעלען דאָרטען אויף עטליכע

טעג. קיין נעלט האָב איך ניט געהאט, און אויפ'ן צווייטען טאָג איז געקומען דער שווערער אומרוהיגער הונגער. די ערשטע נאכט בין איך איבערגעשלאָפען אין א קליינעם גאָרטען, אויף א באנק, לעבען דער סטאטוע פון גאריבאלדי. אין דער פריה בין איך אוועק זוכען ברויט און צוגעקומען צו אן אלטען איטאליענישען מאָנאסטיר, וואו די מאָנאכען פלעגען אויסטיילען זופ צו די אָרימע.

דאָס איז געווען א גרויסע, כמורנע געביידע, מיט קליינע פענסטערלאך מיט גראטעס, וואָס האָבען דערמאָנט אָן אן אלטען שלאָס. ביי דעם אָפענעם אייזערנעם טויער, האָבען זיך געשטופט אָרימעלייט, קאליקעס, מיאוס'ע, קרעציגע, אלטען פרויען. צווישען זיי איז געשטאנען א יונגער מאָנאך מיט פאנאטישע אויגען, אָנגע־טאָן אין א לאנגען, טונקעל־ברוינעם מאנטעל, ארומגעגארטעלט מיט א שטריק און מיט סאנדאלען אויף די באָרוויסע פיס. ער האָט עפעס דערצעהלט צו די אָרימעלייט וועגען די לעצטע מינו־טען פון געקרייציגטען גאָט, און זיי האָבען אלע ווײלע געוואָרפען זשעדנע, הונגעריגע בליקען אויף דער אָפענער טיר פון מאָנאסטיר, פון וואנען עס האָבען זיך געזעהן די מיט זופ־געגרייטע טישען.

איך האָב זיך אריינגעקוקט צווישען די אָרימעלייט, און ווי אין א תפילה אראָפּגעבויגען דעם קאָפּ, הערענדיג דעם מאָנאכ'ס רעדע. אין א פּאָר מינוט שפּעטער, אז איך האָב אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָב איך דערזעהן לעבען מיר א יונגען בחור. ער איז געווען זעהר דאר, בלאָס, און אויף זיין אומעטיגען פנים האָט געשוועבט א שטילער שמייכעל. ער האָט באמערקט מיין בליק, און אָנגעהויבען מיך צו באטראכטען.

א ביסעל שפּעטער, ווען דער מאָנאך האָט געענדיגט זיין דרשה, האָבען מיר זיך א לאָז געטאָן אין מאָנאסטיר.

ביים טיש האָב איך זיך מיט איהם צורעדט און ער האָט זיך דערוואוסט, אז איך קום פון רוסלאנד, האָט ער זיך זעהר דערפרעהט און גענומען פעסט דריקען מיין האנד איבער'חזר'נדיג:

מאדאנא, מאדאנא.

דאָס איז געוועזען א נאָרוועגישער דיכטער, וועלכער האָט שוין עטליכע יאָהר געלעבט אין איטאליע.

מיר זיינען ארויס פון מאָנאסטיר. ער האָט געפרעגט:

— וואוהין געהט איהר?

— נאָך װענעציע.

און אזוי װי א קינד האָט ער מיך גענומען בעטען, איך זאָל איהם נעמען מיט זיך. איהם איז אַלץ איינס וואוהין צו געהן. ער איז גרייט צו וואנדערען דאָס גאַנצע לעבען.

איך האָב פארשטאַנען, אַז דער יונגער דיכטער טראָגט אין הארצען א גרויסען טרויער, און איך האָב גערן איינגעוויליגט איהם מיטצונעמען.

מיר זיינען אזוי געפעלען געוואָרען זיינע בלויע אויגען, שטילע און פארטראכטע, װי צוויי קליינע שלאָפענדע טייכעלאך אין די בערג.

ביי איהם האָט זיך געפונען א פעקעל מיט גוטע קליידער. ער האָט זיי פארזעצט, און מיר האָבען פארבראכט א גאַנצען טאָג און ביינאַכט אין די שיינקען, וואו די טעכטער פון איטאַליע האָבען געזונגען זיסע לידער, און עס האָבען געקלונגען די ציטער־דיגע טענער פון מאנדאָלינען. און אויף מאָרגען האָבען מיר פאר־לאָזען די שטאָט, און ארויס אויף דעם וועג, וואָס האָט געפיהרט קיין װענעציע.

מיין באַגלייטער האָט געשוויגען און איז געווען אומעטיג. איך האָב ניט גערעט צו איהם, און מיר זיינען פּאמעלאך געגאַנגען אָנהאַלטענדיג די שפּיצען פון א שטעקען, מיר זאָלען ניט אָפּ־שטעהען איינער פון צווייטען.

װי נאָר די זון האָט זיך ארונטערגעלאָזט אין מערב זייט, און אויף די פעלדער האָבען זיך אוועקגעלעגט די פארנאכטיגע שאָטענס, האָב איך באמערקט, אַז מיין באַגלייטער ווערט זעהר אומרוהיג. מיר האָבען זיך אוועקגעלעגט אָפּרוהען אונטער א ברייטען בוים, וואו עס קרייציגען זיך צוויי וועגען. אקעגען אונז אין א שטיינערנעם װענטעל איז געווען אריינגעשטעלט אַן אַלטע איקאָנע, פאר וועלכע די פארבייגעהער פלעגען זיך אָפּשטעלען און שעפּטשען א תפילה.

מיר זיינען לאַנג געלעגען שווייגענדיג. מיט אמאָל האָט ער מיך געפרעגט:

— זאָגט, מיר, זיינען אַלע פרויען אין אייער לאַנד אזעלכע געהיימניספולע, װי מיין געליבטע איז געווען?

און ער האָט מיר אָנגעהויבען דערצעהלען זיין אומעטיגע געשיכטע.

איינמאָל האָט איהם זיינער א חבר, אַן איטאַליענישער זשורנאַליסט, איינגעלאַדען אויף א באַל, צוזאָגענדיג איהם צו באַקענען מיט א רוסישער מיידעל טאמארא, וועגען וועלכער מען האָט גערעדט, אַז איבער איר האָט זיך שוין ניט איינער געשאָסען.

— נאָר זעה זיי פאָרזיכטיג, — האָט איהם לאַכענדיג געזאָגט דער חבר.

זיי זיינען אריין אין א גרויסען, העל־באַלויכטענעם זאַל, עס האָט געשפּילט א וואונדערבארער אָרקעסטער. די ריחות פון פאַר׳שיכר׳טע, צארטע פּאַרפיומען, האָבען זיך כוואַליעסווייז גע־טראָגען אין דער לופט, אָנפילענדיג דאָס הארץ מיט סמוטנע, זיסע האָפנונגען. שעהנע, שוואַרץ־חנ׳עוודיגע איטאַליענישע פרויען מיט אנטבלויזטע אקסלען, האָבען זיך גערדעהט אין טאַנץ.

— וואו איז זי? — האָט ער געפרעגט זיין פריינד.

דער זשורנאַליסט האָט איהם גענומען ביי דער האַנט און אוועקגעפיהרט אין א ווייטען ווינקעל פון זאַל. דאָרט, איינגע־טונקט אין רויזען, ליליען, נארציסען, און געאָרגינען, איז זי געזעסען. זיין פריינד האָט איהם פאָרגעשטעלט. ער האָט גענו־מען א בלומעל און האָט איהר דערלאַנגט א גאָלדענע מטבע. זי האָט פארקויפט די בלומען פאר אָרימע. זי האָט א שמייכעל געטאָן, און איהם א גלעט געטאָן מיט א ליבען בליק. דערנאָך געזאָגט:

— ביי אונז אין רוסלאַנד האָט מען זעהר ליב די נאָרוועגישע דיכטער. איהר וועט מיר געבען אייערע לידער.

ער האָט זיך פאַרנייגט און איז אוועק.

זי איז איהם ניט געפעלען געוואָרען.

— קיין אויסערגעוועהנליכעס איז אין איהר ניטאָ — האָט ער געזאָגט זיין פריינד, און האָט איינגעלאַדען צום טאַנצען א מיידעל מיט א קערפּער פון ווענערען און מיט א פנים באַוועהט מיט טרויער און שעהנהייט.

נאָר א ביסעל שפּעטער איז ער ווידער געשטאַנען ביים טישעל מיט די בלומען און טאמארא האָט געפרעגט דעם דיכטער וועגען זיין פאָטערלאַנד. דערנאָך האָט זי איהם גענומען פאַר׳ן האַנט

אין זיינע בלויע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען פייערלאַך און ער האָט שוין ניט געקאָנט אוועקגעהן פון איהר. ער האָט געבעטען ביי איהר, זי זאָל איהם ערלויבען אָפּצופיהרען זי אהיים. אין אויטאָמאָביל איז זי געזעסען א שווייגענדע, און פון איהר שלאַנקער פיגור האָט געוועהט א פאר׳כשופ׳טע תאוה. אויף מאָרגען האָט ער איהר געבראַכט זיינע לידער. זי איז געווען גוט צו איהם, און איהם ערלויבט צו קושען די שפּיצען פון איהרע ווייסע פינגער. ער האָט אָנגעהויבען קומען צו איהר אלע טאָג. אין זיינע בלויע אויגען האָבען זאַך אָנגעצונדען פייערלאַך פון ליידענשאַפט. און די ליפען פון דיכטער האָבען געשעפּטשעט ליבעס־ווערטער, און זיי האָבען געבעטען צערטליכקייט. און איינ־מאָל האָט זיך איהר הארץ געעפענט פאר איהם, און זי האָט איהם אוועקגעפיהרט אין א צווייטער שטאָט, וואו זיי האָבען זיך באַ־זעצט, ווייט פון מענשען ביים ברעג ים, און די אלע טעג זיינען געוועזען ווי ליכטיגע חלומות פון קינדער־יאָהרען.

דערנאָך איז געקומען דער הערבסט. טאמארא האָט זיך מיט אמאָל פארבענקט, און אלע טאָג האָט זי גענומען אוועקגעהן פון הויז. ער האָט ניט געוואוסט וואוהין. די ערשטע צייט האָט ער ניט געפרעגט, נאָר שפּעטער האָט ער איהר אָנגעהויבען נאָכ־געהן ווי א שאָטען. און ער פלעגט זעהן, אז זי געהט אוועק אין די ענגע, שמאָלע געסלאַך פון דעם אָרימען אידישען קווארטאל. דאָרטען פלעגט זי שטיל ארומגעהן, אריינקוקען אין די פענסטער פון די אָרימע הייזער. און אין די אָווענטען פלעגט זי זיצען ביים פענסטער זינגען לאַנגע, מאָנאָטאָנע לידער און קוקען אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט. און ער האָט ניט געוואוסט, מיט וואָס צו פארטרייבען איהר בענקשאַפט. ער פלעגט זיך זעצען ביי איהרע פיס, דערצעהלען איהר מעשה׳לאך פון זיין פאָטערלאנד, געזונגען ווענען מאטראָסען, וואָס בלאָנדזשען ארום איבער די רוישענדע כוואליעס. ווענען קאלטע, בייזע ווינטען, וואָס בלאָזען אויף די ימים. זי פלעגט איהם לאַסטשען. נאָר גאָר ניט ווענען זיך און איהר טרויער. ער האָט נעקראָגען א סך געלד, און זיי האָבען זיך אוועקגעלאָזט רייזען איבער דער וועלט. זיי זיינען דורכגעפאָהרען א סך שעהנע לענדער. זיי האָבען זיך אויפגע־הויבען אויף די הויכע פארשנייטע בערג, וואו די זון בלישטשעט

מיט רובינען אויף גרויסע שטיקער אייז. זיי האָבען זיך ארונ־טערגעלאָזט אין שטילע, בליהענדע טאָלען, וואו עס וואוינען פיל פארביגע שמעטערלינגען, און די ביהנען זשומען אויף די בלומען. זיי האָבען באזוכט די גרעסטע מוזעאומס, געזעהן קונסט־ווערק פון באריהמטע קינסטלער, געהערט וואונדערבארע זינגער, געזעהן טענצערינס, וועלכע זיינען געווען גרינגער פון ווינט, און אלץ נאָר, וואָס איהר הארץ האָט געגלוסט, האָט ער איהר געגעבען.

דערנאָך האָבען זיי זיך אומגעקערט אהיים. טאמארא האָט זיך ווידער פארבענקט און געגומען געהן אין יענע קווארטאלען, וואו עס האָבען געוואוינט די אָרימע אידען. און איינמאָל איז זי אוועק און מעהר האָט זי זיך שוין ניט אומגעקעהרט.

פילע טעג האָט ער זי געזוכט אין די גאסען, און אָט איז שוין דריי מאָנאטען, און זי איז נאָך אלץ ניטאָ. און ער ווייס ניט, וואוהין עס איז אוועק די מאָדנע, געהיימניספולע פרוי.

* * *

ביינאכט אויפכאַענדיג זיך, האָב איך מיט אמאָל דערהערט, ווי מיין באגלייטער ווייגט פון שלאָף.

מיר זיינען ניט לאַנג געגאַנגען צוזאמען. די פיס האָבען איהם געגומען וועהט טאָן. און אויף די פיאַטעס האָבען זיך אָנגע־בלאָזען מאזאָלעס. ער האָט געמוזט נעמען די באהן און אומקעהר־רען זיך אין שטאָט.

מיר האָבען זיך פריינדליך געזעגענט און איך בין אוועק ווייטער מיט'ן וועג, וואָס האָט געפיהרט נאָך ווענעציע, איינזאַ־פענדיג אין זיך דעם ריח פון שמעקענדיגע בלומען, זאנגען, און זאַנפטיגע גראָזען. אַן אָפּגעברענטער פון די הייסע זון־שטראַה־לען און אַ געלאַסטשעטער פון די פרייע ווינטען.

דער אַלטער פישער

איך האָב גענעכטיגט אין אַ שייער אויף אָנגעוואָרפענעם היי ביין אַן אָרימען איטאַליענישען פויער. פאַרטאָג האָט מיט אַמאָל מיך אימיצער גענומען וועקען. איך האָב אויפגעמאַכט די אויגען און אין קוים אָנקומענדען ווייכען ליכט פון פריה־מאָרגען, האָב איך דערזען זעהר אַן אַלטע פרוי, וועלכע האָט זיך איבער מיר אַריבערגעבויגען, זיך אָנשפּאַרענדיג אָן אַ שטעקען. אַ מאָמענט האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז דאָס איז אַ געשטאַלט פון די נאַכט־חלומות און האָב ווידער צוגעמאַכט די אויגען. נאָר די אַלטע האָט וואָס אַזוינס אַ זאָג געטאָן, אַרויסגענומען פון איהרע שמאַטעס עטליכע גרויסע שוואַרצע פלוימען און זיי מיר דערלאַנגט מיט איהר ציטערדיגע האַנט:

— נאַ, דאָ האָסטו, גאָט'ס וואַנדערער.

און איידער איך בין געקומען צו זיך און געוואָלט איהר אָפּ־דאַנקען, איז זי אַרויס פון שייער און זיך באַהאַלטען אין אַ נידער־ריגען אָרימען הייזעל פון פויער, וואָס האָט מיך צוגענומען צו זיך אויף אָט דער נאַכט.

אַ ליכטיגע פרייד האָט אַרומגעכאַפּט מיין נשמה און איך האָב אַ קלער געטאָן, אַז דער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען פאַר מיר זעהר גוט.

אַ ביסעל שפּעטער מיט'ן זונען־אויפגאַנג האָב איך פאַרלאָזט דאָס דערפעל און באַגלייט מיט גוטע וואונשען פון דער אַלטער און פון פויער בין איך אַרויס אויפ'ן ברייטען וועג, וואָס האָט גע־פיהרט נאָך ווענעציע.

און אָט דורך דעם גאַנצען טאָג זיינען אַלע געווען אַזוי גוט צו מיר. ביי אַ פענסטער פון אַ הייזעל, האָט אַ שעהנע יונגע מוטער, מיט אַ קינד אויפ'ן האַנט, מיר דערלאַנגט אַ גרויס שטיק ברויט און גליקליך אַ שמייכעל געטאָן, עפענענדיג צוויי חן־גריבע־

לעך אויף איהרע פולע, אָפּגעברענטע באַקען. אויך דאָס קינד האָט געלאַכט, געפּאַכט מיט'ן הענטעל און געריסען זיך צו מיר. דערנאָך האָט אַ שיכור'ער אַרבייטער, וואָס איז געגאַנגען איבער'ן וועג און דערצעהלט זיך אַליין, אַז זיין פאָטער איז געווען אַ העלדישער גאַרילבאַדיעץ, מיך אַוועקגעשלעפּט אין אַ שענק און מכבד געווען מיט וויין. און ווען איך בין פון דאָרט אַרויס, איז אַ גרויסער האָריגער הונט לאַנג געגאַנגען נאָך מיר, געלעקט מיינע הענט און געהאַווקעט און געשפּרונגען פאַר פרייד.

אין יענעם טאָג בין איך געגאַנגען באַזונדערס גרינג און גע־מאַכט פיל מייל. מיט'ן אָנקום פון בין־השמשות האָב איך באַ־מערקט, אַז כ'בין שוין לאַנג אַראָפּ פון וועג און פאַרקראָכען אין אַ גאַנץ מיר אומבאַקאַנטע בערגיגע געגענד. איך האָב זיך אַרומ־געקוקט און דערזעהן פון ווייטען אַ גרויס שטיינערנע הויז, וואָס איז איינזאַם געשטאַנען אויף אַ הויכען בערגעל, אַרומגענומען אַזוי ווי אַ תפיסה, מיט אַ גרויסער, שטיינערנער וואַנט און זיך אויס־געטיילט נעגען דעם ליכטיג־פּורפּורנעם הינטערגרונד פון זון־אונ־טערגאַנג.

— דאָרטען מוז אודאי וואוינען אַ רייכער גוטבאַזיצער — האָב איך געקלערט, זיך לאָזענדיג מיט'ן פעלד צו דער געביידע. ווער ניט איז פון די וועכטער אָדער פון די אַרבייטער וועט מיך אויפנעמען אויף נאַכט־לעגער און באַגינען וועל איך אָפּזוכען דעם וועג און זיך לאָזען געהן ווייטער.

און די גרויסע בלוט־רויטע זון האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אַלץ נידעריגער הינטער די ווייטע בערגלעך, וואָס האָבען זיך געצויגען ווי אַ גאָלדענע קייט... און די פאַרנאַכט־שטילקייט האָט סאַמעט־ווייך אַרומגעוויקעלט די ערד.

איך בין צום גרויסען הויז צוגעגאַנגען, און מיר איז געוואָרען אומעדיג. די טויערען זיינען געווען פאַרמאַכט. די לאָדענס פון די פענסטער פאַרקלאַפּט. אַרום קיין לעבעדיג נפש ניט און ס'האָט זיך אויסגעדוכט, אַז הינטער די ווענט, אין די גרויסע פינסטערע צימערען, ליגען מתים אויפ'ן פּאָל, ליכט ברענען ביי זייער צו־קאָפּענס און שאָטענס שטיל באַוויינען זיי.

איך האָב מיט אַ שטעקען אָנגעקלאַפּט אין טויער נאָר קיינער האָט ניט געענטפערט. אָפּשטעהענדיג אַ ביסעל פאַרטראַכט, בין

איך דערנאָך אוועק ווייטער און אַלץ האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז אין פּוסטען הויז באַוויינען די שאָטענס מתים און ליכט ברענען ביי זייער צוקאָפּענס.

ענדליך האָב איך דערזעהן אַ נידעריג הייזעלע און הינטער איהר האָט זיך געשפּרייט אַ טייך און אַ מענש איז געשטאַנען ביים ברעג. איך האָב זיך אַ לאָז געטאָן צו איהם. דאָס איז געווען אַן אַלטער פישער, אַ שפּאַניער מיט אַ באָרד, און אינגאַנצען ברוֹנז פון דער זון.

— פון וואַנען קומסטו? — האָט ער מיך געפרעגט.

און ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אַז איך קום פון ווייטען רוסלאַנד, איז ער געוואָרען צוגעטאָן צו מיר, געבעטען מיך נעכ־טיגען און אָננעמענדיג מיך פאַר'ן האַנט, צוגעפיהרט צו זיין הייזעל.

דאָרט זיינען געלעגען שיצען, און ביי אַ פאַרלעגטען פייער, וואו אויף אַ דריי־פוס פון שטיינער האָט זיך געקאָכט אַ קעסעל מיט פיש־זופּ, זיינען געזעסען אויף אַ צובראָכענעם שיפעל אַן אַלטע פרוי און אַ מיידעל און געשיילט קאַרטאָפעל.

דערזעהענדיג דעם וואַנדערער, האָט די אַלטע אַ מורמעל געטאָן. נאָר די יונגע שפּאַניערין האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ וואָרף געטאָן אויף מיר אַ נייגעריג און עטוואָס דערשראָקענעם קוק מיט איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען, וועלכע האָט מיך אַ ציה געטאָן צו איהר.

איך בין געשטאַנען אַ פאַרוואונדערטער. אנטקעגען מיר איז געווען אַ שלאַנקע, שוואַרץ־חנ'עוודיגע פישערין, מיט אַן אמתן שענעם פּנים. זי האָט געטראָגען אַ רויט קליידעל און אַ גראָב, לייַ־ווענטען העמד מיט קורצע אַרבעל, און אַן אָפענע ברוסט. איהרע שוואַרצע בליסטשענדע האָר זיינען געווען פאַרפלאָכטען אין אַ לאַנגען דיקען צאָפּ און אין די אויערען האָט זי געטראָגען גרויסע, זילבערנע אויערינגלעך.

— גוטען אָוועגט, סינאָרינא — האָב איך זי באַגריסט.

זי האָט שוויינענדיג לייכט אַ שמייכעל געטאָן.

— ווי רופט מען דיך? — האָב איך אַ פרעג געטאָן צו הערען איהר קול.

— סילוואַ — האָט געזאָגט דער אַלטער. — דאָס איז מיין אייניקעל. דער פאָטער איהרער איז דערטרונקען געוואָרען צו־

זאַמען מיט אַנדערע פּישער אין אַ שטורם אויפ'ן ים. די מוטער איז געשטאָרבען אין אַ גרויסע שטאָדט און איצט וואוינט דאָס מיידעל ביי אונז.

איך האָב זיך צוגעזעצט ביי דער טיר פון הייזעלע און ניט גע־קענט אָפּרייסען די אויגען פון סילוואַ.

די זון האָט זיך שוין געזעצט. דער טייך האָט זיך אָנגעפינס־טערט און די אָוונט־קאַלטקייט האָט גענומען באַאונרוהיגען די שטילקייט פון וואַסער.

אַ ביסעל שפּעטער, נאָכ'ן עסען, זיינען מיר געזעסען ביים פּייער, איך, דער אַלטער, זיין פרוי און סילוואַ. דאָס מיידעל האָט אַלע ווייַלע אונטערגעוואָרפען אין פּייער טרוקענע צווייגען, די פלאַם האָט אויפגעפלאַקערט און אַ באַגאַסענע מיט רויטען שיין האָט זי אויסגעזעהן פאַנטאַסטיש און באַזונדערס רייצענד און מיך האָט שטאַרק געצויגען צו איהר. איצט האָט זי ווייך געקוקט אויף מיר און אין איהרע אויגען האָט געשיינט אַ בענקשאַפט. איך האָב דערפיהלט אַז עס איז איהר אומעדיג אויף דעם וויסטען ברעג, זי האָט גערען דעם וואַנדערער.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. דער אָוונט איז געווען סאַמעטען־שוואַרץ און אין דער פּינסטערניש און דער שטילקייט האָט זיך געהערט, ווי דער טייך אָטעמט מיט קעלט און קלייבט צוזאַמען די כוואַלעכלאַך צום זאַמדיגען ברעג.

דער אַלטער פּישער האָט פאַררויכערט זיין לולקע און גענומען פּאַמעלעך רעדען.

— יאָ, יאָ, איצט זיינען שלעכטע צייטען. פּיש כאַפּען זיך קליינינקע, ארום און ארום איז וויסט. און אַמ פריהער, ווען דער פריץ האָט געלעבט דאָרט אויפ'ן בערגעל, איז געווען גאָר אַנדערש. הונדערטער מענשען האָבען געאַרבייט אויף די פּעלדער און אין די וויינגערטנער און פרייד איז געווען אַרום. און איצט שטעהט דאָס הויז אַ פּוסטע און די געגענד איז פאַרוויסט. וואָס העלפט דאָס רעדען? אַ גרויסע שטראָף האָט גאָט געשיקט אויף דער הויז. אַ רייכער פריץ האָט דאָרט געלעבט, ביי איהם איז אַ פרוי געווען אַ יונגע און אַ שעהנע, פון אַ ווייטען לאַנד, וואו, מען זאָגט דער שניי ליגט אייביג אויף די בערג. אויך קינדער האָט ער געהאַט און אַ סך ערד און בהמות גאָלד און דימענטען, שטיינער אַרויסגע־

נומען פון די טיפקייטען פון ים. יאָ, אזוי האָט ער געלעבט און עס פלעגט ניט אַנטשווייגען ווערע די פרייד אין זיין הויז. יעדען אָוועגט פלעגען קומען צו איהם אַנגעזעהענע געסט און פרויען אָנ־געטאָן אין זייד און אין סאַמעט. די טענער פון מוזיק פלעגען דערגעהן צו מיין שטיבעלע דאָ אויפ'ן טייך. און איינמאָל אין א נאכט איז צו זיין הויז צוגעפאָהרען א שווארצער רייטער אויף א שווארצען פערד און דריי מאָל אַנגעקלאפט אין טויער, דערנאָך אויסגעדרעהט דאָס פערד און איז אוועק, און ווען דער וועכטער איז ארויס עפענען, האָט ער קיינעם ניט געזעהן, ער האָט זיך פאַר־וואונדערט.

— דאָס איז געווען דער טויט — האָט געזאָגט סילווא.

— יאָ, דער טויט, — האָט פאָרטגעזעצט פאמעלעך דער פי־שער. — אזוי האָט דער שווארצער רייטער דריי נעכט נאָכאנאנד געקלאפט אין טויער און אויפ'ן פערטען טאָג איז געקומען א שווערע קראנקהייט, און אלע מענשען אין הויז זיינען אויסגע־שטאָרבען, קיין איינער איז פון זיי ניט געבליבען, און פון יעמאָלט אָן שטעהט דאָס הויז פארוויסט און קיינער וואוינט ניט אין איהם.

איך האָב זיך צוגעהערט צום פישער מיט האלב פארמאכטע אויגען, און ווען איך האָב מאָמענטענווייז זיי אויפגעמאכט, פלעג איך זיך טרעפען מיט'ן העלען באלויכטענדען בליק פון סילווא, וועלכע האָט ניט אויפגעהערט צו קוקען אויף מיר מיט איהרע פאר־בענקטע שווארצע אויגען.

מיר זיינען ווידער געזעסען שווייגענדיג.

סילווא איז אויפגעשטאנען און אוועק צום הייזעל און פון דער פינסטערניש האָט זיך דערהערט איהר שטימע. זי האָט גענומען זינגען הויך און קלינגענדיג און אין דער שווארצער סאמע־טענער שטילקייט ארום און ארום האָבען פונקט אזוי ווי צוגאָ־סען זיך דינע זילבערנע גלעקלאך, און מיט אמאָל איז זי אנטשוויי־גען געוואָרען און ווידער איז געוואָרען אומעדיג און וויסט ארום. ס'האָט זיך דערמאָנט דאָס פארלאָזענע הויז אויפ'ן בערגעל מיט די טויטע צווישען די שווייגענדע ווענט, וואָס ווערען דאָרטען שטיל פון די שאָטענס באוויינט.

סילווא האָט זיך אומגעקערט צום פייער. זי האָט זיך צוגע־לעגט פארוואָרפענדיג די הענט הינטער'ן קאָפּ, די אויגען פאר־

מאכט און שטיל געאטעמט. מיך האָט ארומגעכאפּט א מאָדנער זיס־פּיינליך געפיהל. די מידקייט האָט מיך גענייגט צום שלאָפען, נאָר דער שלאָף איז ניט געקומען. איך האָב ניט געקענט אָפּרייסען מיין בליק פון דער מיידעל. די געדאנקען האָבען זיך געפּלאָנטערט אין מיין קאָפּ און ס'האָבען זיך אויפגעכאפּט פאנטאסטישע חלומות.

סילוואַ וועט מיך ליב האָבען, איך וועל בלייבען א פישער אויף מיין גאנץ לעבען. פארטאָג וועלען מירביידע פארוואַרפען די נעצען אויפ'ן טייך. די זון וועט אונז שיינען אין פנים, און אין א שטילען אָווענט וועלען מיר פרידליך זיצען ביים פייער און דעמאָלט וועט מיט'ן שטילען ברעג קומען צו אונז א נביא, יענער באשיידענער נביא, נאָך וועלכען עס זיינען אוועק די אָרימע פישער פון ים כנרת, פרעדיגען ליבע צום געדריקטען און אומגליקליכען.

און דער אַלטער פישער האָט ווידער אָנגעפילט די לולקע און דערצעהלט פאמעלעך:

— לאנג צוריק איז דאָס געווען. גאָט האָט גענומע רחמנות האָבען אויף די מענשען, ווי זיי הרג'ענען און מאטערען איינער דעם צווייטען. און ער האָט געזאָגט צו זיינע מלאָכים: אומעטיג איז מיר צו קוקען אויף דער ערד. אָט וועל איך ווידער צום לעצ־טען מאָל שיקען צו זיי א נביא, און ער וועט זיי עפענען די אויגען און זיי וועלען זעהן א וואונדערבארען שיין, און זייערע הערצער וועלען איבערפולט ווערען מיט אונענדליכער ליבע. האָבען די מלאָכים זיך א נייג געטאָן, זיי האָבען פאנאנדערגעשפּרייט די פליגלען און גענומען שעפּטשען וועגען דער גרויסער בארמהער־ציגקייט פון גאָט.

און אין יענער צייט אויפ'ן ברעג פון ים אין א קליינעם פי־שער־דערפעל איז געווען א מיידעל, וואָס האָט דערלעבט דעם זי־בענצענטען פריהלינג איהרען. און א יונגער פישער פון נאָהענ־טען דערפעל האָט זי ליב געהאַט און טאָג איין טאָג אויס פלעגען זיי זיך טרעפען ביים ים, ווייט פון מענשען און נאָר די כוואַליעס וואָלטען געקאָנט דערצעהלען וועגען וואָס עס האָבען געשעפּטשעט זייערע ליפּען, און וואָס פאר א לידער עס האָבען געזונגען זייערע נשמות. און יעדעס מאָל ווען דער פישער פלעגט אוועקגעהן אין ים, איז דאָס מיידעל אויפ'ן ברעג געשטאַנען און לאנג באגלייט

דעם ליבען און געבעטען צו גאָט, אַז די כוואַליעס זאָלען איהם צו־ריק בשלום ברענגען צו איהר. און די אַלטע פרויען פון יענעם דערפעל פלעגען קוקען אויף דער מיידעל, שאָקלען מיט זייערע גרויע קעפּ און שעפּטשען איינע דער צווייטער, אַז זי טראָגט אַ קינד פון פישער אונטער איהר הארצען. און געשעהן איז איינ־מאָל, ווען דער פישער איז געווען אויפ'ן ים, האָט זיך פאַנאַנדער־געשפּילט אַ שטורם און דער יונגער בחור איז פאַרלוירען געגאַנגען. דריי טאָג האָט דאָס מיידעל איהם אָפּגעוואַרט ביים ברעג און אויפ'ן פערטען טאָג האָט איהם דער ים אַרויסגעוואָרפען אַ טויטען אויפ'ן ברעג, און מיט עטליכע טעג שפּעטער, פאַרלירענדיג פון צרות דאָס באַוואוסטזיין, האָט זי דערפילט מיט אַ מאָל אַ גע־בורטס־וועהטאָג, און דאַמאָלט האָט זי די אַלטע מוטער פאַרשפּאַרט אין הויז, און ווען דאָס קינד איז ביינאַכט געבאָרען געוואָרען, האָט זי עס צוגענומען פון דער מיידעל און דערשטיקט, איינגעוויקעלט עס אין שמאַטעס און איז דערמיט אַרויס אין דרויסען. לאַנג איז זי געלאָפען מיט'ן ברעג פון ים צום גרויסען וואַלד, וואָס איז גע־שטאַנען פון ווייטענס, און אונטער'ן ערשטען בוים פאַרגראָבען דאָס קינד. דערנאָך איז זי געלאָפען צוריק און זיך ווידער באַ־האַלטען אין הייזעל. און דאַמאָלט האָט זיך אויפגעהויבען אַ ווינט אויפ'ן ים און זיך צוגעטראָגען צו די בוימער און דער ווינט האָט געפרעגט: וואו איז דער בוים, אונטער וועלכען עס איז באַגראָבען דאָס קינד — דער נביא, וועלכען גאָט האָט געשיקט צו דעם מענשען דורך דער אָרימער פישערין? די בוימער האָבען ניט געוואוסט און גענומען וויגען מיט די שפּיצען און פרעגען איינער ביים צווייטען, אונטער וועלכען פון זיי עס איז באַגראָבען דער נביא און עס איז געוואָרען אַ גרויסע מהומה אין וואַלד, און אַז דער ווינד איז געוואָר געוואָרען אונטער וועלכען בוים, האָט ער זיך ווילד גענומען דרעהען אַרום זיין שטאַם, וואָיענדיג און סרעבצענדיג און זיך אַ וואָרף געטאָן מיט אַ ווילדער קראַפט, און דער בוים איז געפאַלען און מיט די וואָרצלען אַרויסגעוואָרפען דאָס קליינע סערפּעריל פונ'ם דערשטיקטען נביא. און איצט וועט שוין אויף אייביג איין מענש דעם צווייטען הרג'ענען און מאַטערען, ווייל אין הארץ פון גאָט איז אויסגעטריקענט געוואָרען די רחמנות צו מענשען.

און נאך פיל שעהנע לעגענדעס האט מיר דערצעהלט דער אל־טער פישער אין יענעם שווארצען סאמעטענעם אווענט, און סילוואַ האט געפייניגט מיין קערפער מיט זיס־פיינליכע פארלאנגען.

און פארטאג, ביים זון־אויפגאנג, ווען איך בין אוועק ווייטער, איז סילוואַ געשטאנען אויפ'ן ברעג און געהאלפען דעם אלטען ארויסשלעפען א נעץ. איהר פנים האט געשמייכעלט. דאס קורצע קליידעל איז געווען פארשטעקט אין דעם גארטעל און העכער פון די קני האבען זיך געזעהן איהרע שלאנקע, שטארקע פיס מיט קליינע טריטלעך.

אין א משוגעים־הויז

די גרויסע כמורנע געביידע איז געשטאַנען אויף א באַרג, ווייט פון דער שטאָדט, און האָט אויסגעזעהן, ווי אַן אַלטער שלאָס מיט צוויי הויכע טורעמס. די קליינע פענסטערלאַך זיינען געווען מיט אייזערנע גראַטעס איבערגעצויגען.

אינווייניג, אין קליינע ארומגעצאַמטע גערטענדלאַך, האָבען זיך ווי דערשראָקענע שאָטענס ארומגעבלאָנקעט איינזאַמע קראַנקע מענ־שען, וועלכע זיינען געווען פארטיפט אין זייערע אייגענע פאַנ־טאַסטישע וועלטען.

און אין די קאַלטע אָסענינע נעכט, ווען דער ווינד צוויושעט זיך שטאַרק, פלעגט זיך דוכטען, אז אין משוגעים־הויז הערט זיך א מיש־מאַש פון קולות און עפּעס אַזעלכע פארשטיקטע טענער פון אור־אַלטע מוזיקאַלישע אינסטרומענטען, גלייך ווי די ריטער וואָלטען מיט זייערע דאַמען ווילד געהוליעט ערגעץ אין א שלאָס, פראַוועגדיג די שמחה פון העלדישע מלחמות און לוסטיגע יו־גענד.

* * *

דער עלטסטער וועכטער האָט מיר אָנגעטאָן א ווייסען פאַרטוך, מיר גענעבען א בינטעל מיט שליסלען, און דורך א לאַנגען קאָררי־דאָר מיך אריינגעפיהרט אין א גאָרטען.

— גיט דאָ אכטונג אויף זיי! — האָט ער מיר געזאָגט. — זיי זיינען גאַנץ שטילע מענשען. איינער איז דאָ אייערער א מענש, א רוסישער, — האָט ער א זאָג געטאָן, אָנווייזענדיג מיט דער האַנט אין ווייטען ווינקעל פון גאָרטען.

דער עלטסטער איז אוועק, און איך בין געבליבען אליין מיט די קראַנקע. און נאָך איידער איך האָב זיך ארומגעקוקט, איז צו מיר צוגעקומען א דיקער, עטוואָס איינגעבויגענער יונגערמאַן מיט

אַ גלאַט געשאָרענעם קאָפּ, און מיט ברייט פאַנאַנדערגעעפּענטע צושראָקענע אויגען. פון זיין איינגעבויגענעם קערפּער און אָנגע־כמורעטען פּנים האָט אויף מיר אַ בלאָז געטאָן די שרעק פון אונ־געהויערער בענקעניש.

— איך האָבע די עהרע, — האָט ער אַ זאָג געטאָן מיט עפּעס אַזאַ מאָדנעם קוויטשיגען, כמעט ווייבערשען קול־כעל, וואָס האָט זיך גאָר נישט געפּאַסט צו זיין פיגור. — איך בין אַן אינדישער פּרינץ... און איהר ווייסט, אַז אין קרישטאָלענעם פּאַלאַץ וואַרט אויף מיר אַ וואונדערבאַר שעהנע פּרינצעסין... איצט בין איך אין פּלען. ווייס־הויטיגע גזלנים האָבען מיך געפאַנגען...

מיט אַמאָל האָט ער זיך פאַנאַנדערגעלאַכט און זיך אָפּגע־רוקט אָן אַ זייט.

נאָך איידער דער "פּרינץ" איז אוועק, איז צו מיר צוגעלאָ־פען אַ הויכער, איינגעדאַרטער בלאָנדער יונגערמאַן, מיט אַ שטאַרק פאַרזאָרגטען פּנים מיט צוויי בלויע, קינדיש־נאַאיווע אויגען.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, ווי שפּעט איז איצט? — האָט ער מיך גאַנץ העפליך געפרעגט. — איך אייל זיך זעהר. צוויי אַזיי־גער מוז איך זיין ביים וואָקזאַל. מיין געליבטע פאָהרט אוועק אין די בערג, ווייל זי איז קראַנק.

איך האָב אַ שמייכעל געטאָן.

— איז נאָך, הייסט עס, פריה און דער זייגער האַלט נאָך נישט ביי צוויי? פאַרשטעהט איהר מיך, — האָט ער ווידער גערעדט, קוקענדיג אויף מיר, אַ פאַרזאָרגטער מיט די צוויי קינדערשע אויגען, — צוויי יאָהר נאָכאַנאַנד האָב איך קיין שטעלע נישט געקאָנט קריגען און קיין גראָשען געלט ניט פאַרדינט, און מיין געליבטע האָט געהוסט מיט בלוט. זיץ איך מיר אַזוי איינ־מאָל אין אַ קאַפע און שרייב מיר אַ בריף צו עפּעס אַ געזעלשאַפט, אַז מען זאָל מיר געבען אַ שטעלע... הייסט עס, אַז דער זייגער האַלט נאָך ניט ביי צוויי? צוויי אַזייגער, פאַרשטעהט איהר מיך, מוז איך זיין ביים וואָקזאַל... קיין פאַריז בין איך אויך געפאָה־רען, אָבער דאָרטען האָב איך אויך קיין שטעלע נישט געקראָגען; און מיין געליבטע איז אַלץ געוועזען קראַנק... האָב איך געבעטען איהר שוועסטער, אַז זי זאָל מיר לייהען אַביסעל געלט, האָט זי ניט געוואָלט, בין איך געוואָרען אין כעס און האָב זי אויסגע־

פּאַטשט. דערנאָך בין איך אַרויסגעלאָפן אין גאַס, געכאַפּט אַ גרויסען שטיין און איהם אוועקגעלעגט אויף די רעלסען פון'ם טראַמוואַי... ענטשולדיגט מיר, איך אייל זיך זעהר.

מיט אַמאָל האָט ער זיך געגעבען אַ כאַפּ ביים קאָפּ און גע־נומען לויפען אין איילעניש איבער'ן גאָרטען. און ביי יעדען איי־נעם האָט ער געפרעגט, ווי דער זייגער האַלט.

נאָכדעם איז צו מיר צוגעשטאַנען אַ דריטער. ער איז געווען אַ קליינינקער, אַ שוואַרצער, מיט צוויי אויגען, וואָס רוהען ניט אַ מינוט, און מיט אַ שאַרפער נאָז ווי ביי פויגעל. יעדען איינעם האָט ער געצוואונגען אָנצוטאַפּען די „פּיקע" אין זיין גאָרגעל. און דער־ביי האָט ער זיך געשוואָרען אַז דאָרטען, אין דער „פּיקע", ליגען ביי איהם צוויי גילדענע מטבעות.

— נו, אָנגעטאַפּט, האַ? — האָט ער מיט שמחה געזאָגט אויסציהענדיג דעם גאָרגעל. — חאַ־חאַ, צוויי גילדענע מטבעות!

— אָבער עס איז דאָך דאָרטען גאָר נישטאָ! — האָט אַ זאָג געטאָן אַ בלאַסער, זעכצעהן יאָהריגער איינגעל מיט אַ קלייענדיג פּנים. — דיר דוכט זיך בלויז, אַז אין דער „פּיקע" ליגען גילדענע מטבעות.

— דו ביזט שוין דאָ לאַנג? — האָב איך אַ פרעג געטאָן דאָס איינגעל.

— שוין באַלד דריי חדשים, — האָט ער געענטפערט. — איך בין נישט קיין משוגע'נער... דאָס האָט מען מיך פאַר אַ גנבה דאָ פאַרשפּאַרט... איך בין געווען אַ משרת'ל אין אַ קלייט, האָב איך ביים בעל הבית גע'גנב'עט געלט פון'ם שיפלאַד..

— פאַרוואָס האָסטו גע'גנב'עט?

— דערפאַר וואָס איך האָב ליב מיידלאַך... פאַר זיי האָב איך דאָס ביים בעל הבית געלט גע'גנב'עט, — האָט ער שטיל גע־ענטפערט.

איך בין אוועק אין אַ ווינקעל פון גאָרטען. דאָרטען איז גע־שטאַנען אַ לאַנגער טיש, און ביים טיש האָבען צוויי חולי־נופל'דיגע איטאַליענער געשפּילט אין שאַשקעס. ניט ווייט פון זיי איז צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט געשטאַנען אַ דיקער מאַן, אַן אידיאָט, מיט אַ גרויסער גוליע אויפ'ן האַלז. אין דער רעכטער האַנט האָט ער געהאַלטען אַ דינינקען שטעקעל, מיט וועלכען ער האָט אין דער־

לופט אַנגעוואָרפען אזעלכע צייכענס, וואָס קיינער האָט ניט פאר־שטאַנען און ער אליין אויך ניט. און טויזענדיג דאָס האָט ער גע־קוקט, ווי זיין אייגענער שאָטען מאכט איהם נאָך. און ביי דער זייט איז געזעסען אַ בחור פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג, מיט אַן אויסגעבלייכטען, כאראַקטעריסטיש־אידישען פנים. איך האָב גלייך פארשטאַנען, אַז דאָס מוז זיין דער "רוס", וועגען וועל־מען דער דינער האָט מיר דערצעהלט. האָב איך איהם גלייך די האַנט דערלאַנגט און אָנגעהויבען ריידען רוסיש.

ער האָט זיך שטאַרק דערפרעהט און מיר גלייך געשטעלט די פראַגע, ווי איך קום אהער. און דערנאָך האָט ער גענומען ריי־דען וועגען זיך און אַלץ געבעטען, אַז איך זאָל האָבען געדולד און איהם אויסהערען ביז'ן סוף, כאָטש איך האָב איהם מיט קיין סימן ניט געוויזען, אַז איך האָב קיין געדולד ניט איהם צו הערען.

— איך בין ניט קיין משוגע'נער, איך בין בלויז מיד, אויס־געמאַטערט, — האָט ער געזאָגט, אָנכאַפענדיג מיך אַלע מאָל ביי דער האַנט, — און זיי האָבען מיך דאָ פארשפּארט... איהר ווייסט דאָך, אַז אונזער לעבען, דאָס לעבען פון די פּאָליטישע אימיגראַנ־טען, איז זעהר צרה'דיג, אָהן אַ ברעקעל פרייד. מען וואוינט אין אַן אָרים חדר'ל, ביינאכט קאָן מען נישט שלאָפען, און פון די פינ־סטערע ווינקלען קוקען אויף דיר די געשטאַלטען פון דיינע חברים, וועלכע מען האָט אין די טורמעס פארמוטשעט און וועלכע מען האָט אויף די תליות אויפגעהאַנגען. פּאַמעליך רוקען זיי זיך אַזוי אַרויס פון דער פינסטערנים און קוקען אויף דיר מיט די ברייט פאנאַנדערגעעפענטע, אויסגעשטאַרטע אויגען, וואָס זיינען פון שרעק פארגליווערט געוואָרען. מען הערט זייערע שטימען, אַזעל־כע אנגענעהמע, יונגע שטימען. זיי קלאָגען זיך דאַרויף, וואָס די תליונים האָבען זיי יונגערהייט פון דער וועלט אומגעבראַכט. פאַר־קלעמט דאָס מיך שטאַרק ביים האַרצען און איך הויב אָן וויינען צוזאַמען מיט זיי. עס ווערט מיר שרעקליך שווער, גלייך ווי אי־מיצער וואָלט מיר דאָס האַרץ מיט אייזערנע צוואַנגען צונויפגע־דריקט.

צו אונז איז צוגעגאַנגען דער געהילפס־דירעקטאָר, דר. ווי־טערמאַן, אַ הויכער, פעסטגעבויטער בלאָנדער מאַן, מיט אַ טיפען

שניט אויף דער לינקער באַק. דער קראַנקער האָט זיך פאַר איהם אויפגעשטעלט.

— נו, וואָס הערט זיך עפּעס, דוד? — האָט דער דאָקטאָר איהם געפרעגט. — זייט איהר צופרידען פון אונזער נייעם דינער? איצט וועט איהר האָבען מיט וועמען צו ריידען אויף אייער אייגענער שפּראַך.

— לאָזט מיך ארויס פון דאַנען! — האָט דער קראַנקער זיך אָנגעהויבען בעטען. — איהר, דאָקטאָר, ווייסט דאָך, אַז איך בין געזונד, און אַז מען האָט מיך אהער פּשוט פאַרשפּאַרט.

— באַרוהיגט זיך, — האָט דר. וויטערמאַן געזאָגט, סוקענדיג פאַרטראַכט דוד'ן אין די גרויסע אויגען.

דער דאָקטאָר איז אַוועק און מיר זיינען ביידע ווידער געבליבען אַליין.

— וואָס פאַר שלעכטע מענשען זיי זיינען! — האָט דוד ווידער אָנגעהויבען רעדען. — אַלע מענשען זיינען שלעכטע... אפילו ז י, רחל, איז אויך אַ שלעכטע... און איהר האָב איך אַזוי געגלויבט! אָבער איהר איז דאָס נישט אָנגעשטאַנען, וואָס איך בין אַן ארבייטער... נאָך איצט קען איך ניט פאַרגעסען יענעם אויפדער־נאַכט, ווען איך האָב זיך מיט איהר באַקאַנט! אַ ווינטער־נאַכט איז דאָס געווען. אין דרויסען אין געגאַנגען אַ שניי, פּונקט ווי אין יענע ווינטער־נאַכט אין דער היים... עס איז געווען אַ וועטשערינקע פון פּאָליטישע אימיגראַנטען. אַלע זיינען געווען פרעהליך, אַלע האָבען געזונגען, נאָר איך איינער בין אין אַ ווינקעל געשטאַנען און אַליין ניט געוואוסט פאַר וואָס דאָס הארץ וויינט אין מיר... און דערנאָך, ווען אַלע האָבען אָנגעהויבען טאַנצען, האָט רחל מיך אויך אריינגעשלעפּט אין קאָן... אָנגעטאָן איז זי דאַן געווען אין אַ שווארצען קלייד און אויף דער ברוסט האָט זי אַ רויטע בלום געטראָגען... מיר האָבען לאַנג געטאַנצט, און מיט אַמאָל האָט זיך מיר פאַרדרעהט דער קאָפּ און איך בין אומגעפאַלען... פאַר די אויגען האָבען זיך מיר עפּעס אַזעלכע משונה'דיגע פייערלאַך גענומען דרעהען... רחל איז גאָר פּלוצלונג געוואָרען שרעקליך הויך און די רויטע בלום אויף איהר ברוסט האָט זיך אָנגעצונדען... פון יענעם אויף־דער־נאַכט אָן זיינען מיר געוואָרען נאָהענטע פריינד. אָבער ניט אויף לאַנג. זי האָט זיך אָנגעהויי־

בען קלאַנגען דערויף, וואָס זי גיט מיר אוועק צופיל צייט; מיר אַלע אויפגעוואַרפען, אַז איבער מיר האָט זי דאָס לערנען פאַר־נאַכלעסיגט... און איינמאָל, ווען איך האָב מיט איהר אין גאַס געשפּאַצירט, איז מיר מיט אַמאָל ווידער געוואָרען שלעכט אויפ'ן הארצען, דער קאָפּ האָט זיך מיר פאַרדרעהט און איך בין אומ־געפאַלען... מענשען זיינען זיך צונויפגעלאָפען, און אַלע האָבען געזעהן, ווי איך ליג אויף דער ערד, ווי איך וואַרף זיך און ווי איך רייס די שטיינער מיט די נעגעל... און איהר איז דאָס ניט אַנגעשטאַנען... און איצט איז שוין באַלד דריי חדשים, זינט איך מוטשע זיך אָט דאָ, אין דעם הויז...

אין מיטען דערינען הער איך ווי אימיצער שטיקט זיך פון געלעכטער הינטער מיינע פּלייצעס. איך האָב זיך אומגעקוקט און האָב דערזעהן אַ קליינינקען, אומגעלומפּערטען מענשעל מיט דינע פיסלאַך, מיט אַ גרויסען, קיילעכדיגען, גלאַט אָפּגעראַזירטען קאָפּ.

דאָס איז געווען אַ משוגע'נער, וועלכער ליידעט פון אַזאַ אַנ־פאַל, אַז עס שטיקט איהם פון געלעכטער.

ווי שרעקליך זיין געלעכטער איז געווען! איינבויגענדיג די קני האָט ער געבי־ביקעט מיט זיין גאַנצען צוקנייטשטען פּנים. און עס האָט זיך געדוכט, אַז יעדער קנייטש אויף זיין פּנים לאַכט אַנדערש. דערנאָך האָט ער זיך צולעגט אויף דער ערד, זיין גע־לעכטער איז געוואָרען הילכיג, נאָכדעם — נאָך הילכיגער, דרעהענ־דיג זיך פּיינליך מיט דעם גאַנצען אונגעלומפּערטען קערפּער זיי־נעם. דער געלעכטער זיינער האָט זיך ווי אַ כוואַליע צוגאָסען און האָט אַנגעשטעקט אַלעמען. די אַלע משוגעים, וואָס זיינען לעבען איהם געשטאַנען, האָבען זיך אויך פאַנאַנדערגעלאַכט. עס האָט זיך אויסגעוויזען, אַז די שויבען פון די פענסטער טרייסלען זיך און דער גאָרטען, וואָס איז מיט זונען־שטראַהלען באַגאָסען, צאַפּעלט זיך אין די צוואַנגען פון דעם משוגע'נעם'ס געלעכטער.

2.

עס זיינען אוועק עטליכע וואָכען, ביז איך האָב זיך צוגע־וואוינט צו זיין רוהיג, אכטונג געבענדיג אויף די משוגעים. די ערשטע צייט האָב איך דאָס ניט געקענט, און אַלע מאָל, ווען עס

איז מיר אויסגעקומען צו הערען זייערע געשפּרעכען, זייערע גע־שרייען און קרעכצען, פלעגט זיך מיר אויסדרוכטען, אז איך ווער אליין אויך משוגע. באזונדערס שווער איז מיר געווען ביינאכט. בלוטיג־רויטע קאשמארען האבען מיך אלץ געשטיקט און געדרוכט האט זיך מיר, אז די גאנצע וועלט איז א גרויסע מדבר, איבער וועל־כער עס שלעפּען זיך ארום משוגעים מיט פּנים׳ער, וואס זיינען אויסגעקרימט געווארען פון צרות און מיט אויגען, וואס ברענען פון בענקשאפט.

איך האב ניט געקענט זעהן, ווי די דינער שלאגען די קראנקע פאר יעדער קליינינקייט, ווי זיי לאכען פון זיי; און ווען איך האב געזאגט דר. וויטערמאן, אז עס איז אויף די קראנקע א גרויסער רחמנות, האט ער א ציה געטאן מיט די אקסלען און געענטפערט:

— שלאגען די קראנקע טאר מען טאקע ניט, אבער די דינער טוען דאס. ווארט, עס וועט אוועק א שטיקעל צייט וועט איהר אויך דאס זעלבע טאן...

כמעט אלע קראנקע, מיט וועלכע מען האט געקענט ריידען מיט א טאלק, האבען געגלויבט, אז זיי זיינען פאלקאמען געזונדע מענ־שען און אז אהער אין משוגעים־הויז, האט מען זיי פארנארט. אפטמאל פלעג איך אפּשטעלען איינעם און איהם פרעגען:

— דו ביזט שוין לאנג קראנק?

— ווער, איך? — האט זיך דער משוגענער געוואונדערט, — איך בין א געזונטער מענש.

— טא וואס־זשע טוסטו דא?

— איך ווייס ניט... מען האט מיך אהער פארנארט...

פון אן אנדער פּאלאטע האט מען צו מיר אריינגעבראכט נאך צוויי אידען. איינער איז שוין געווען א זקן, א געבארענער אין דער שווייץ, און געהייסען האט ער מאיר. אליין איז ער גע־ווען א קליינינקער, א דיקער, מיט צוויי אויגען, וואס רוהין ניט א מינוט, און מיט א גרויען שיטער בערדעל, שוין יאהרען זינט ער איז דא אין משוגעים־הויז פאר עפּעס א פארברעכען; די ערשטע צייט ווען מען האט איהם אהער געבראכט, איז ער געווען ווילד און איינינגע מאל האט ער געמאכט א פארזוך צו באגעהן זעלבסט־מארד, אבער די קאלטע ליילעכער, אין וועלכע די דינער האבען איהם צונויפגעדרעהט, זיינען איהם סוף כל סוף דערעסען גע־

וואָרען, און ער איז געוואָרען רוהיגער. איצט חעלפט ער ארוים די דינער אין דער ארבייט און האָט מעהר פרייהייט פאר אנדערע. נאָך מיטאָג, ווען ער דרעהט זיך ארום איבער דער פּלאַטע הין און צוריק, דערמאָנט ער גאַנץ אָפט, אין דער הויך אויפ'ן קול, זיין פאמיליע, וועלכע האָט זיך פון איהם איננגאַצען דערווייטערט. וועגען זיין עלטסטען זוהן איז איהם גאָר קיינמאָל ניט נמאס געוואָרען צו ריידען. אין די טעג ווען קרובים און פריינד קומען די משוגעים באַזוכען, פלעגט זיך דער אַלטער מאיר ערגעץ באַ־האַלטען. עס האָט איהם געריהרט ביז טרעהרען ווען ער האָט געהערט ווי זיי, די קרובים און פריינד, ריידען אזוי צערטליך מיט די וואהנזיניגע. אין די פארנאַכטען, ווען די זון האַלט זיך אין זעצען, האָט ער ליב געהאט צו שטעהן ביים פענסטער, קלאַ־פען שטיל מיט די פינגער אויף די שויבען און קוקען ווי דאָרטען, ווייט־ווייט אין שטאָדט, צינדען זיך אָן פייערלאַך אין די הייזער. און טוענדיג דאָס אַלץ האָט זיך פון זיין הארצען אַלע מאָל אַ טיפער זיפץ ארויסגעריסען און ער האָט שטיל פאר זיך געשעפּטשעט:

— פארפאַלען !... פארפאַלען !...

דער צווייטער האָט געהייסען מענדיל קאָלין, אַ געוועזענער סטודענט. דאָס איז געווען אַ הויכער, דארער יונגערמאַן מיט צוויי גרויסע באַלעכאטע אויגען, וואָס קוקען שטענדיג עקשנות'דיג אָנ־געשטרענגט פון הינטער די צוויי געדיכטע טונקעלע ברעמען. ווע־גען איהם האָט מען מיר דערצעהלט, אז ער איז ארונטער פון זינען פּלוצלונג; אין דער שווייץ איז ער געקומען מיט זיין כלה מאַ־רוסיא, און איינמאָל, ווען ער האָט מיט איהר געשפּאַצירט אין גאַס, וואו עס געהען אַ סך מענשען, האָט ער זיך גאָר פּלוצלונג דערשראָקען, און טוליענדיג זיך צו איהר ווי אַ קינד גענומען צי־טערען מיט'ן גאַנצען קערפּער: "מארוסיא שפּיאָנען געהען מיר נאָך אויף שריט און טריט... מארוסיא, איך האָב מורא... לאָמיר שוין אנטלויפען פון דאַנען, מארוסיא"...

ארומדרעהענדיג זיך הין און צוריק אין גאָרטען, האָט ער זיך געהאַלטען פון דער ווייטענס, און איהם האָט זיך אַלץ אויסגע־וויזען, אז אַלע זיינען דאָ שפּיאָנען. דעם דר. וויטערמאַן האָט ער עטליכע מאָל ארויסגערופען אויף אַ דועל, אָנרופענדיג איהם „שפּיאָן" און „טרוס". ער האָט חושד געווען, אז דער דאָקטאָר

שיקט ניט אוועק די בריף וואָס ער שרייבט מאַרוסיא׳ן, בעטענדיג, זי זאָל זעהן, אַז ער זאָל וואָס גיכער קענען אנטלויפען פון דער טרמע, וואוהין די שפּיאָנען האָבען איהם אריינגעוואָרפען.

עס זיינען אָבער אויך געווען מאָמענטען, ווען דער פאַר־שטאנד האָט זיך צו איהם אומגעקעהרט, און אין אזעלכע מאָ־מאָנטען פלעגט זיין זעהר אנגענעהם מיט איהם צו ריידען; ער האָט געקענט דערצעהלען זאכען זעהר אינטערעסאנט, און אזוי ווי ער האָט געהאט וואָס צו דערצעהלען, ווייל ער איז געווען א מענש אן ערפאַהרענער, און האָט איבער א סך לענדער געוייזט, פלעגען מיר, די דינער, איהם שטענדיג אויסהערען זעהר גערן. אָבער אין מיטען דערצעהלען פלעגט ער פאַרגעסען וועגען וואָס ער רעדט, און זיך ווידער אָנהויבען דרעהען הין און צוריק איבער׳ן גאָרטען.

עס איז געווען א כמארנער פריהמאָרגען. דער רעגען איז אי־בער׳ן קאָפּ געהאנגען. די קראנקע פון דער פערטער פּאַלאַטע, וואו איך פלעג אָפּט זיין אויף דער וואך, האָט מען אין דרויסען ניט ארויסגעלאָזט. דער עלטסטער דינער האָט מיר אָנגעזאָגט, אַז איך זאָל מיט זיי בלייבען אויף דער ווערא[נ]דע.

איך האָב אָפּגעראַמט פונ׳ם טיש און געוואַרט עס זאָל זיך אין דרויסען אויסלייטערען, כדי איך זאָל די קראנקע קענען ארויס־פיהרען אין גאָרטען. די צוויי חולי־נופל׳דיגע איטאַליענער האָבען זיך אוועקגעזעצט שפּילען אין שאַשקעס, דער „אינדישער פּרינץ" האָט זיך בהרחבה׳דיג אוועקגעזעצט אויף א שטול און אויף זיין שטייגער גענומען טשמאָקען מיט די ליפּען. אמאָל צעהן האָט ער זיך פאַר מיר אין דעם פריהמאָרגען וואזשנע פאַרגעשטעלט און מיר דערצעהלט מעשיות וועגען זיין שעהנער בת מלכה און וועגען דעם וואונדערבאַרען פּאַלאַץ, אין וועלכען זי וואוינט. דער אידיאָט האָט זיך באהאַלטען אין א ווינקעל און אויף זיין צוקנייטשטען אומגעלומפּערטען פּנים האָבען שוין געשפּרונגען די פונקען פון זיין שרעקליכען געלעכטער. עפּעס א טיפער מרה־שחורה׳ניק האָט זיך צוגערוקט צו דער וואַנט און אָנגעשטעלט די אויגען אויף דער ערד. זיין מאגערער איינגעבויגענער קערפּער און זיין פּנים מיט׳ן שוואַרצען בערדעל האָבען אויסגעדריקט א וועלט מיט ליידען. א שטילער, באַשיידענער אינגעל, וועלכער האָט זיין אייגענע מוטער

פאַרגוואַלטיגט, איז געשטאַנען לעבען איהם און שטיל גערעדט וועגען אויסגעלאַסענע הייזער, וואו ער האָט כלומרשט יענע נאַכט פאַרבראַכט.

און דוד האָט נערוועז אַרומגעשפּאַנט איבער דער וועראַנדע הין און צוריק, און מען האָט גלייך געקענט זעהן, אַז עפּעס איז מיט איהם ניט גלאַט.

פריהער האָב איך אויף איהם קייאָמנל ניט באַמערקט קיין באַ־זונדערע סימנים פון משוגעת. ער איז נאָר געווען שטענדיג אומעטיג, אויף זיין פנים האָט מען קיינמאָל קיין שמייכעל ניט געזעהן, און עס איז ניט אַוועק קיין איין טאָג, ער זאָל מיט מיר ניט ריידען וועגען זיך און וועגען רחל'ען; די באַגעגעניש מיט איהר האָט ער ניט געקענט פאַרגעסען און אַ פּאַרדרוס האָט אין זיין האַרצען געברענט.

דוד איז אַריין אין דע סהאַלב טונקעלען דורכגאַנג, וואָס צו־טיילט די פּאַלאַטע פון דער וועראַנדע. איך בין איהם נאָכגעגאַנ־גען, אָבער ער האָט מיך געבעטען, אַז איך זאָל איהם לאָזען צורוה, און דאָ איז אין מיטען דערינען איינער פון די חולי־נופל'דיגע אי־טאַליענער אומגעפאַלען אויף דער ערד, האָב איך דוד'ן געלאָזט אליין און בין צוגעלאָפען צום איטאַליענער.

מיט אַ פּאָר מינוטען שפּעטער, ווען איך בין אַריין אין דעם האַלב טונקעלען דורכגאַנג, האָב איך דערזעהן ווי דוד זיצט אויף דער ערד. דאָס גאַרטעלע וואָס ער האָט אויף דעם רוסישען העמדעל געטראָגען, האָט ער אָנגעטאָן אויפ'ן האַלז, און אָנשפּארענדיג די פיס אָן דער טיר, האָט ער דעם קאָפּ פאַרוואָרפען אהינטער. ער האָט זיך געוואָלט אויפהענגען.

אַ דערשראָקענער בין איך צו איהם צוגעלאָפען. ווען ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער זיך היסטעריש פאַנאַנדערגעוויינט.

* * *

מיט עטליכע טעג שפּעטער בין איך ביינאַכט געווען אויף דער וואַך אין דער פּערטער פּאַלאַטע, וואו מען האָט דוד'ן אַוועק־געלעגט אויף אַ מאָנאַט אין בעט.

אויף דעם קליינינקען טישעלע האָט אַ קליין נאַכט־לעמפּעל

נעברענט. אלע מאָל האָב איך גערארפט צוגעהן צו אן אנדער קראנקען, וואָס האָט זיך גענומען ווארפען. פון איין בעטעל האָט מען געהערט ווי איינער שעפטשעט אין דער שטיל אָהן אויפהער: „האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!" דאָס האָט געשעפטשעט דער אלטער, איינגעדארטער עמיל, א געוועזענער דאָרפס־לעהרער, וועמען עס האָט זיך שטענדיג געדוכט, אז דער קאָפּ איז ביי איהם פול מיט קאַלטען בליי און שלעפּט איהם איג־גאנצען אראָפּ צו דער ערד.

לעבען עמיל'ן איז געלעגען אן אנדערער, אויך אן אלטער, א קראנקער סיפיליטיקער. איהם האָט זיך אלץ אויסגעוויזען, אז אויף זיין לייב קריכען ארום קליינע, מיאוס'ע באַשעפעניש'ען: ער ווארפט זיי אראָפּ פון זיך, אָבער זיי קריכען ארויס ווי פון הינטער דער הויט און מען קאָן זיך גאָר איינגאנצען ניט אויסבא־האלטען פון זיי. אלע מאָל איז ער אויפגעשטאנען, צוגעגאנגען צו מיר, געמאכט דעם אָנשטעל, אז ער שארט דאָס פון מיינע קליידער אויך ארונטער קליינע, מיאוס'ע באשעפענישען, און דערביי האָט ער זיך ניט אויפגעהערט קלאָגען: "וואו נעהמען זיי זיך אזוי פיל?!"

און נאָך א קראנקער האָט מיך ניט געלאָזט צורוה. דאָס איז געוועזען א פראנצויז, א קעלנער פון א רעסטאָראן. אלע מאָל איז ער צוגעלאָפען צו מיר און מעשה קעלנער געפרעגט:

— וואָס ווינשט דער הער? צוויי ליטער רויטען ווייַן? איין סיגאר? גלייך קריגט איהר דאָס...

פלוצלונג האָט דוד מיך צוגערופען. איך בין צוגעגאנגען צו זיין בעטעל.

— פארוואָס שלאָפט איהר ניט? — האָב איך איהם גע־פרעגט.

— עס שלאָפט זיך ניט, — האָט ער געענטפערט.

און באלד האָט ער ווידער גענומען רעדען וועגען רחל'ען: ווי ער פלעגט מיט איהר אין אזעלכע נעכט שפאצירען און ווי ער פלעגט מיט איהר רעדען וועגען דעם ווי גוט עס איז צו לעבען ווען מען איז פארליבט.

מיט אמאָל האָט ער זיך פארקוקט אין א ווינקעל.

— גאָט מיינער! — האָט ער מיט ווייטאָג ארויסגעזאָגט, —

זיי זיינען שוין ווידער דאָ! איהר זעהט, אָט איז וואַניא! ער טראָגט א לאנגע, ווייסע העמד, ווי א קיטעל און די אויגען זיינע בלישטשען. פייער שפּריצט פון זיי... וואַניא, טייערער וואַניא!
— האָט ער מיט אמאָל אָנגעהויבען שרייען.

איך בין צוגעגאַנגען צום טישעל, זיך אַוועקגעזעצט, און זיך פאַרטראַכט וועגען דוד'ן, וועמען איך האָב פאַר דער קורצער צייט ווירקליך ליב געקראָגען.

— האַקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! — האָט מען א גאַנצע נאַכט געהערט דאָס בעטענדע שעפּטשען פון דעם אַלטען עמיל.

.3

איינמאָל, ווען די בוימער האָבען זיך שטאַרק צובייזערט אין גאָרטען, און אויף די דינע שטאַנגען האָבען שטיל גע'חלש'ט קראַנקע בלומען, האָט זיך צוריסען פון געלעכטער דאָס האַרץ פון אידיאָט. דענסטמאָל האָט זיין אָנפאַל אָנגעהאַלטען זעהר לאַנג. איך בין שלאָפענדיג געזעסען ביים וואַך טישעל און ס'האָט מיר געדוכט, אַז אין משוגעים הויז האָבען זיך אַריינגעריסען מאָדנע, ווייסע באַשעפענישען. זיי לאַכען, און זייער געלעכטער מיט זילבערנע, דינע לענטעס שלענגלען אַרום זייערע נאַקעטע, בויגיגע לייבער, פלעכטען זיך צוזאַמען און דרעהען זיך אין א ווילדען קאַראַהאָד, און אַרום, אויף באַפליגעלטע ווילדע פערד, שפּרינגען שוואַרצע פּרינצען און כאַפּען זיי.

ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט און בין צוגעגאַנגען צום בעט פון אידיאָט, איז ער שוין געווען טויט און אויף זיין וואַקסינ־צוקנייטשטען פּנים איז פאַרגליווערט געוואָרען א ליידענדער גע־לעכטער.

עס זיינען געקומען צוויי דינער און האָבען אַרויסגעטראָגען זיין קערפּער.

א פּאָר טעג נאָך דעם, האָט מען דעם אידיאָט אינגאַנצען פאַרגעסען און דאָס לעבען אין דער פערטער פּאַלאַטע האָט זיך געצויגען ווי פריהער. אמאָל נאָכ'ן עסען פלעגט קומען דאָקטאָר וויטירמאַן. אין יענע שטונדען איז ער געווען זעהר אויפגעלעגט און האָט ליב געהאַט צו פאַרברענגען אביסעל מיט די קראַנקע.

צווערשט פלעגט ער צוגעהן צו דוד'ס בעט און ס'האָט זיך תמיד אָנגעהויבן דער זעלבער געשפּרעך פון דער רוסישער רע־וואָלוציע און פון די געהיימע טעראָריסטען, וועלכע קומען אָפּ אין סיביר און זינגען אונטער די קלאַנגען פון קייטען הארציגע אייג־טאָניגע לידער.

— זינגט מיר אזא ליד, — פלעגט בעטען דער דאָקטאָר. דוד האָט געזונגען, וואָס עס איז איהם נאָר געקומען אין זכרון. און ארום די פון די טיפע בעטלאך האָבען אויף זיי שרעקענדיג גע־קוקט די פּנים'ער פון משוגעים. דערנאָך פלעגט ער צוגעהן צו עמיל'ן. דערקאָנענדיג דעם דאָקטאָר, פלעגט ער נאָך רחמנות'־דיגער שעפּטשען:

— "האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!"

— באלד, מיין פריינד, — האָט געענטפערט וויטערמאן.

דער קליינינקער, אויסגעדארטער עמיל איז ארויסגעקראָכען פון בעט, א דערשראָקענער זיך ארומגעקוקט און געשעפּטשעט אונפארשטענדליכע ווערטער מיט זיינע בלויע, טרוקענע ליפּען. איך האָב איהם אוועקגעשטעלט ביים וואנט און דער דאָקטאָר אָפּמעסטענדיג א פּאָר שפּאַן, האָט זיך געצילעוועט אין איהם מיט די הענט, אויסשרייענדיג פּוּף־פּאַף! פארטיג.

עמיל האָט אויפגעציטערט, האָט זיך א כאַפּ געטאָן ביים קאָפּ און פיהלענדיג, אז עס פרעסט נאָך איהם אלץ, האָט ער נאָך אמאָל אָנגעהויבן צו בעטען: — „האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!"

דער סיפיליטיקער, באמערקענדיג דעם דאָקטאָר, איז צוגע־לאָפען אראָפּשארען די מיאוס'ע באשעפענישען פון זיינע קליידער. ער האָט זיי פּאָרזיכטיג אראָפּגענומען און אוועקגעשליידערט.

פארלאָזענדיג די פּאלאטע האָט וויטירמאן ליב געהאט א רייץ טאָן דעם קעלנער פארלאנגענדיג שאמפּאניער.

— באלד, מיין העָרר, — פלעגט אויסשרייען דער פראנצויז, א שפּרונג טוענדיג פון בעט.

גאנץ אָפּט, פלעגט דער עלטערער דינער, וועלכער האָט גע־קראָגען א פראנק פון יעדען קאָפּ פאר ארויסנעהמען די געהירען, ארומשפּאצירען איבער דער פּאלאטא און צעהלען וויפיל ער וועט מאכען די וואָך.

זונטאג און דאנערשטאג פלעגען קרובים און נאָהענטע באַ־זוכען די קראנקע. מאיר פלעגט זיך דאן באהאלטען. פריהער פון אלע פלעגט קומען אין דער פערטער פאלאטא עמיל׳ס מאמע. זי איז געוועזן אַן אלטע מיט נוטע פארטערהרטע אויגען. פלעגט תמיד ברענגען אין א ווייסען זעקעל פרוכטען פאר איהר זוהן און אויך פאר די איבעריגע, וועלכע זי האָט באדויערט ווי א מאמע. זי פלעגט זיך אוועקזעצען לעבען איהר זוהן, זיך איינגעהערט אין זיין רחמנות׳דיגען שעפטשען און האָט שטיל געוויינט. דערנאָך געגאנגען פון בעט צו בעט און צוטיילט די פרוכטען צו די קראנקע.

דער סיפיליטיקער האָט באזוכט א ראשינע, פארפוצטע דאמע, באגלייט פון אַן אלטיטשקען מיט רויטע געקאָרטשעטע באַקען אין א געפּאסטען פראק. דער משוגע׳נער האָט באלד אָנגעהויבען אראָפּצושארען די מיאוס׳ע באשעפענישען פון זיי. דער אלטיטשקער האָט מיט עקעל אָפּגעקעהרט זיין קאָפּ און זיך פארקרימט ווי פון א שלעכטען גערוך און די דאמע האָט געבעטען:

— הער אויף. עס דאכט זיך דיר אויס. אַך, מיין גאָט!

שטיל און פארטראכט, ווי א פריהלינגס־אָווענט, פלעגט קומען א שעהנע, יונגע פרוי צו א שלאָסער, וועלכער איז משוגע געוואָרען פון א שטארקען קלאַפּ. א טיפער טרויער איז געלעגען אין איהר יעדע באוועגונג און אין יעדען פאלד פון איהר שווארצען קלייד. שווייגענדיג, זעצט זי זיך אוועק לעבען זיין בעט, נעהמט זיינע הענט אין איהרע, קושט איהם און גראָבט איין איהרע אויגען אין זיין מעלאנכאָלישען פנים.

צום קעלנער פלעגט זיך ווייזען א ווייטע קרובה, א מאָגערע אויסגעבויגענע פויערטע מיט א גוליע אויפ׳ן האלז. זי פלעגט אימער אויסגיסען איהר ביטער הארץ פאר׳ן משוגע׳נעם, אז איהר מאן שיכור׳ט, איז פויל, שלאָגט איהר און דאָס פעלד איז נישט באארבייט. דער קעלנער, אויסשטעלענדיג זיינע גרויסע, שטארע אויגען, האָט עפּעס געשעפּטשעט. שאָקלענדיג מיט׳ן קאָפּ. דער עלטערער דינער פלעגט לאכען קוקענדיג אויף זיי און די פויערטע האָט אלץ באקלאָגט איהר ביטער מזל פאר׳ן משוגע׳נעם.

כמעט יעדען פריהמאָרגען פלעגט מיך דוד צורופען און דער־צעהלען פון די רוט־פארבינע בילדער, וואָס ער זעהט ביינאכט. ער בלאָנדזשעט איבער א טאָל פארזעעט מיט צו׳הרג׳טע קערפּערס פון

זיינע חברים. איבער זיי דרעהען זיך מחנות שוואַרצע וואָראָנעס. דער הימעל איז טונקעל רויט און צופליקטע וואָלקענס הענגען נידע־ריג צו דער ערד. ער איינער בלאָנדזשעט אין טאָל, וויינט און קושט די פּנים׳ער פון די טויטע און ווישט אָפּ דאָס בלוט פון זייערע געעפענטע וואונדען. איינמאָל האָט ער מיר דערצעהלט, אז רחל איז צו איהם געקומען, האָט ליבלאָך גערעט צו איהם ווי פריהער, צוזאָגענדיג אוועקצופיהרען איהם פון דעם הויז.

אויף מאָרגען איז געקומען צו איהם א חבר און איהם דער־צעהלט, אז רחל האָט פארלאָזען די שטאָט. דוד האָט גאָרניט גע־ענטפערט, נאָר אביסעל שפּעטער האָט ער געקראָגען א ווילדען אָנפאל. ער האָט געוויינט, גערעוועט און געריסען פון זיך די העמד. מיט א ווילדער קראַפט זי דגעראנגעלט מיט די דינער, וועלכע האָבען איהם צונויפגעדרעהט אין א ווייסען קאַלטען ליי־לאָך.

נאָכדעם האָט מען דוד׳ן איבערגעפיהרט אין אן אנדער קליי־נער פּאַלאַטע, וואו עס האָט זיך געפונען בלויז דריי בעטען. דאָרט איז געלעגען מענדעל קאָלען, וואָס האָט ניט לאַנג דערלאַנגט דעם דאָקטאָר א פּאַטש.

דער צווייטער — א טויב־שטומער איטאַליענער. גאַנצע טעג האָט ער גערעוועט ווי א פארוואונדעטע חיה, זיך געדראַפּעט אויף די ווענט און א סלונע האָט זיך געגאָסען פון זיין מויל.

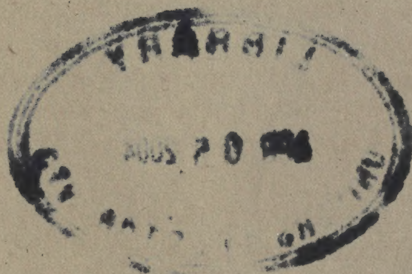
ווען הויך־געוויקסיגע דינערס האָבען דוד׳ן אוועקגעלעגט אויפ׳ן דריטען בעט און איהם געבונדען די הענט, האָט ער נאָך אלץ געוויינט און געשריגען מען זאָל צולאָזען צו איהם רחל׳ען.

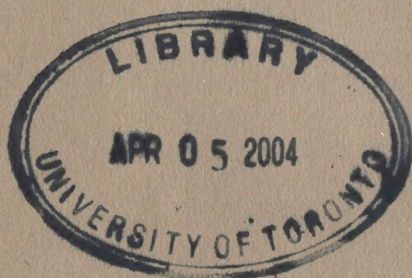
* * *

אין די גערטנער און אויף די קברים זיינען שוין לאַנג די בלומען פארוויאנעט געוואָרען. איך פארלאָז דאָס משוגעים הויז. איך בין צוגעגאנגען צו דוד׳ן. א פארמאַטערטער, אן אויסגעמו־טשעטער איז ער געלעגען און געשעפּטשעט: — „איך בין מיד, פארמוטשעט, איך בין נישט משוגע, נישט משוגע!”

איך בין שנעל ארויס פון דעם שרעקענדיגען הויז, זיך אראָפּ־

געלאָזט פון בארג און ווידער האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אז פון דאָרט הערט זיך אַ מיש־מאַש פון קולות און עפּעס אזעלכע פארשטיקטע טענער פון אור־אַלטע מוזיקאַלישע אינסטרומענטען, גלייך ווי די־טער וואָלטען מיט זייערע ראַמען ווילד געהוליעט ערגעץ אין אַ שלאָס, פראוועגדיג די שמחה פון העלדישע מלחמות און לוסטיגער יוגענט.

3 1761 06193149 9